

שבוע פרשת תולדות

(16 - 22 November 2025)

כ"ה מרחשון - ב' כסלו תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִטַר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דֶגְגָה וְתִירֶשֶׁת וְיִצְהַרְרָה: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וּשְׁבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטַר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׁמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לזמננו קודם התפילה:

הַרְיֵנוּ מִקְבֵּל עָלֵינוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׁמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַד בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפוך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמרנא
 ישראל: כלולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם:
 ג אזי חיים בלעונו בקרות אפם בנו: ד אזי המים
 שטפוננו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזי עבר על-
 נפשנו המים הזרונים: ו ברוד יי שלא נתנו טרף
 לשניהם: ז נפשנו בצפור נמלטה מפח יוקשים
 הפח נשבר ונאנחנו נמלטנו: ח עזרנו בשם יי עשה
 שמים וארץ:

קכה

א שיר המעלות הבטחים ביי בהרציון לא-
 ימוט לעולם ישב: ב ירושלם הרים סביב
 לה ניי סביב לעמו מעתה ועד-עולם: ג כי
 לא ינוח שכט הרשע על גורל הצדיקים
 למען לא-ישלחו הצדיקים | בעולתה
 ידיהם: ד היטיבה יי לטובים ולישרים
 בלבותם: ה והמטים עקלקלותם וליכם יי
 את-פעלי האון שלום על-ישראל:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
 רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

מזמור שכולו תחינה על הגאולה

א. הכותרת של המזמור הוא "המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות".
 ונראה שזהו תוכן כללות המזמור, החל מפסוק א' - "אליך נשאתי את עיני היושבי
 בשמים" - יהודי מרים את עיניו לאביו שבשמים ומבקש שיהי' סיום וקץ הגלות. עד
 לפסוק ד' - "כי רב שבענו בוז. רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים"
 - כבר עבר זמן ארוך בגלות, ושבענו מלעג ובוז.

ובפרטיות יותר, "אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים" - היא תנועה ראשונה
 שיהודי עושה (כדמוכח מזה שזהו הפסוק הראשון במזמור), אף אל פי שהקב"ה נמצא
 בכל מקום, כמ"ש¹ "את השמים ואת הארץ אני מלא", "מלא כל הארץ כבודו"², ואם כן
 למה צריך ל"נשאתי את עיני היושבי בשמים"?

יתירה מזו, הרי "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה"³ - בניחותא,
 שדוקא בבית המקדש הנמצא בארץ הגשמית - הוא כלי להשראת השכינה. ועל דרך זה

המשך בעמוד 79

(1) ירמ' כג, כד.

(2) ישעי' ו, ג.

(3) מלכים-א ח, כז.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 189..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
190..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
193..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 195..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 196..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 197..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 198..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 200..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
201..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
202..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - אבות החסידות.
203..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 34..... ילקוט לוי יצחק על התורה
35..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
146..... נביאים וכתובים.
158..... עין יעקב - מסכת ברכות.
204..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
205..... חומש לקריאה בציבור.
213..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
214..... לוח זמנים.
215..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ואלה תולדות יצחק בן אברהם
שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה 5

התוועדות

- שיחת שבת פרשת תולדות,
ב' כסלו, ה'תשכ"ה. 10

לקוטי שיחות

- תולדות, כרך כה, א 23
תולדות, כרך כה, ב. 28

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 36..... חומש יומי - פרשת תולדות.
59..... לוח לתהלים היומי.
60..... תניא יומי.
77..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 80..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
84..... שלושה פרקים ליום.
126..... פרק אחד ליום.
143..... ספר המצוות.

לימוד מוהולק לפי ימים

- 148..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת חולין.
160..... גמרא עם ביאור - מסכת זבחים.
190..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

פרשת השבוע פותחת בפסוק:

<p>34 האתְעֲרוּתָא־דְלַעֲיִלָא (המשכה) מלמעלה שְמַעוּרְתָא 35 אתְעֲרוּתָא־דְלַתְמָא התעוררות מלמטה, וְזָהוּ "יִצְחָק בֶּן 36 אַבְרָהָם", שְהֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא ("יִצְחָק") הִיא בְּחֵינַת 37 'בֶּן', שְנִלְקַחַת וְנוֹכַעַת מִהֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַעֲיִלָא ("אַבְרָהָם"). 38 וְעֲנִין הַשְּׁנִי הוּא הֵאֲתַעְרוּתָא־ 39 דְלַעֲיִלָא התעוררות מלמעלה, 40 בְחֵינַת אַבְרָהָם, שְ(בָאָה לְאַחְרֵי 41 הֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא התעוררות 42 מִלְמַטָּה (וְ)נֹתְנַת פֶּחַ 43 בְּאַתְעֲרוּתָא־דְלַתְמָא שְיִהְיֶה 44 כְּתוּצָאָה מִמָּנָה עֲנִין שֶל 45 הוֹלְדָה⁴, וְזָהוּ עֲנִין "אַבְרָהָם 46 הוֹלִיד אֶת יִצְחָק"⁵ הֵינּוּ 47 הַתְעוּרוֹת מִלְמַעְלָה שֶעַל־יְדֵה 48 הַהַתְעוּרוֹת לְמַטָּה 'מולידה', מְבִיאָה 49 פִירוֹת וְתוּצָאוֹת. 50 וְעוֹד בְּאוּר בְּזָה⁶, דְהֵנָּה, 51 אַבְרָהָם הוּא בְּחֵינַת חֶסֶד, 52 אַבְרָהָם עֵבֵר אֵת ה' בְּמִידַת חֶסֶד 53 שְכַנְפֵּשׁ אֲדָם (הַמְשַׁתְּלֵשֶׁת וּמְקַבִּילָה 54 לְמִידַת חֶסֶד בְּסִפְרוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת) 55 וּבְעֵבֹדֶת הָאָדָם עֲבוּדַת ה' 56 הַרוּחִיָּת הוּא עֲנִין הָאֲהָבָה 57 אֲהַבַת ה'. וְיִצְחָק הוּא בְּחֵינַת 58 גְבוּרָה, יִצְחָק עֵבֵר אֵת ה' בְּמִידַת 59 הַגְּבוּרָה שְכַנְפֵּשׁ אֲדָם (הַמְשַׁתְּלֵשֶׁת 60 וּמְקַבִּילָה לְמִידַת הַגְּבוּרָה בְּסִפְרוֹת 61 הַעֲלִיּוֹנוֹת) וּבְעֵבֹדֶת הָאָדָם הוּא 62 עֲנִין הִרְאָה יֵרֵאת ה'. וְכִינּוּן 63 שְשִׁנֵּי הָעֲנִינִים דְאֲהָבָה וְיֵרֵאָה</p>	<p>1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק!¹ 2 וַיְדוּעָה הַקּוֹשֵׁיָא בְּזָה, בְּמִפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּמֵאַחַר 3 שְפָכְרָא נְאָמַר "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", לְמָה חוֹזֵר הַפְּתוּב וְכוּפֵל 4 "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" 5 ולכאורה הרי זו כפילות מיותרת? 6 גַּם צְרִיף לְהַבִּין מְדוּעַ נִזְכְּרוּ 7 בְּפֶתוּב אַבְרָהָם וְיִצְחָק 8 בְּשְׂמוֹתֵיהֶם שְׁתֵּי פְעָמִים? 9 וּמִבְּאֵר בְּזָה בְּתוֹרָה אוּר² 10 לאדמו"ר הזקן וּבְ'תוֹרַת חַיִּים'³ 11 לבנו אדמו"ר האמצעי (די 12 חֲסִידֵי'שֶׁע סִדְרָה פֶרֶשֶׁת הַשְּׁבֻעַ 13 הַחֲסִידוֹת), שְ"אַבְרָהָם" הוּא 14 בְּחֵינַת 'מִין דְּכוּרִין', זְכוּרִים 15 אֲתַעְרוּתָא־דְלַעֲיִלָא, הַתְעוּרוֹת 16 מִלְמַעְלָה וְ"יִצְחָק" הוּא בְּחֵינַת 17 'מִין נוֹקְבִין' נְקִיִּים, 18 אֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא הַתְעוּרוֹת 19 מִלְמַטָּה. כְּלוּמַר בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל הַשְּׁפַעָה 20 בָּאָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְהוֹכֵר מִסְמַל אֵת 21 בְּחֵינַת הַמְּשַׁפִּיעַ, וְהִנְקָבָה מִסְמַלֵּת אֵת 22 בְּחֵינַת הַמְּקַבֵּל, וְהַשְּׁפַעָה הִיא הַמְּשַׁכָּה 23 שֶל 'מִינ דְּכוּרִין', אֵךְ יֵגַם הַתְעוּרוֹת 24 וְהַשְּׁפַעָה בְּדֶרֶךְ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה וְהִיא 25 הַתְעוּרוֹת וְהַעֲלָאָה שֶל 'מִינ נוֹקְבִין', 26 וְעַל כֵּךְ מְבוּאָר כַּאֵן שֶעֲבוּדַת ה' שֶל 27 אַבְרָהָם הִייתָה בְּדֶרֶךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, 28 וְשֶל יִצְחָק הִייתָה בְּדֶרֶךְ מִלְמַטָּה 29 לְמַעְלָה. 30 וַיֵּשׁ בְּזָה שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, 31 וְלִכְּן לְאִמְרוֹתָהּ שֶל דְּבַר אֵין בְּפֶסוּק 32 עֲנִין הָרֵאשׁוֹן הוּא</p>
---	--

בס"ד. שבת פרשת תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה*

1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד
2 אֶת יִצְחָק!¹ וַיְדוּעָה הַקּוֹשֵׁיָא בְּזָה,
3 דְּמֵאַחַר שְפָכְרָא נְאָמַר "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", לְמָה
4 חוֹזֵר הַפְּתוּב וְכוּפֵל "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק".
5 גַּם צְרִיף לְהַבִּין מְדוּעַ נִזְכְּרוּ בְּפֶתוּב אַבְרָהָם
6 וְיִצְחָק שְׁתֵּי פְעָמִים. וּמִבְּאֵר בְּזָה בְּ'תוֹרָה אוּר²
7 וּבְ'תוֹרַת חַיִּים'³ (די חֲסִידֵי'שֶׁע סִדְרָה),
8 שְ"אַבְרָהָם" הוּא בְּחֵינַת 'מִין דְּכוּרִין',
9 אֲתַעְרוּתָא־דְלַעֲיִלָא, וְ"יִצְחָק" הוּא בְּחֵינַת 'מִין
10 נוֹקְבִין', אֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא. וַיֵּשׁ בְּזָה שְׁנֵי
11 עֲנִינִים. עֲנִין הָרֵאשׁוֹן הוּא הֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַעֲיִלָא
12 שְמַעוּרְתָא־דְלַתְמָא, וְזָהוּ "יִצְחָק בֶּן
13 אַבְרָהָם", שְהֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא ("יִצְחָק") הִיא
14 בְּבְחֵינַת 'בֶּן', שְנִלְקַחַת מִהֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַעֲיִלָא
15 ("אַבְרָהָם"). וְעֲנִין הַשְּׁנִי הוּא הֵאֲתַעְרוּתָא־
16 דְלַעֲיִלָא שְ(בָאָה לְאַחְרֵי הֵאֲתַעְרוּתָא־דְלַתְמָא
17 (וְ)נֹתְנַת פֶּחַ בְּאַתְעֲרוּתָא־דְלַתְמָא שְיִהְיֶה מִמָּנָה
18 עֲנִין שֶל הוֹלְדָה⁴, וְזָהוּ עֲנִין "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת
19 יִצְחָק"⁵. וְעוֹד בְּאוּר בְּזָה⁶, דְהֵנָּה, אַבְרָהָם הוּא
20 בְּחֵינַת חֶסֶד, וּבְעֵבֹדֶת הָאָדָם הוּא עֲנִין הָאֲהָבָה.
21 וּבְעֵבֹדֶת הָאָדָם הוּא עֲנִין הִרְאָה. וְכִינּוּן שְשִׁנֵּי הָעֲנִינִים דְאֲהָבָה וְיֵרֵאָה נְחֻלְקִים

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 366 ואילך. 1) ריש פרשתנו. 2) יז, ג"ד. 3) קמג, ג ואילך. קמח, סע"ב ואילך. 4) בדוגמת מ"ד ומ"ן בגשמיות, אשר (א) הזרעת האשה היא ע"י התעוררות הזכר, וגם (ב) בירור טיפת מ"ן (שע"ז נעשה ההולדה) הוא מהמשכת מ"ד (ס"ה ואלה תולדות בתו"א (יז, סע"ג ואילך) ותו"ח (קמח, סע"ב ואילך)). 5) וזהו גם מה שנרמז בתחילת הפסוק תולדות יצחק בן אברהם, אשר התולדות דיצחק הוא להיותו בן אברהם (תו"ח שם (קמח, ד ואילך)). 6) אוה"ת פרשתנו קלו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נחלקים בכללות לשתי מדרגות בכל אחד משני העניינים, אַהֲבָה
- 2 זוטא וְאֶהְבֶּה רַבָּה אהבה 'קטנה' ואהבה 'גדולה', יְרָאָה זוטא
- 3 וְיִרְאָה עֵלְאָה יראה 'קטנה' ויראה 'עליונה' (נעלית), לְכֹן נֶאֱמַר
- 4 בַּפְּסוּק שְׁתֵּי פְעָמִים "אֲבָרְהֶם" להורות על שתי דרגות של אהבה
- 5 וּשְׁתֵּי פְעָמִים "יִצְחָק" להורות על שתי דרגות של יראה.
- 6 וְהִנֵּה, סֵדֵר הָעֲבוּדָה מדרגה
- 7 לדרגה הוא - שבשלב ראשון, בהתחלה צריכה להיות הדרגה של
- 8 יְרָאָה תַתְּאָה, אַהֲבָה זוטא,
- 9 אַהֲבָה רַבָּה וְיִרְאָה עֵלְאָה
- 10 שהיא הדרגה הנעלית ביותר. וְכֹן
- 11 הוא סֵדֵר אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם
- 12 הַיְוָי מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה⁷. וכפי
- 13 שמוכא בחסידות (מזוהה) שהי"ד של
- 14 שם הוי היא "דחילו", יראה. וה"א
- 15 (הראשונה) היא "רחימו", אהבה. והא"ו
- 16 היא "רחימו" וה"א (האחרונה) היא
- 17 "דחילו", וסדר הדברים הוא שהתחלה
- 18 היא ביראה תתאה, אחר כך שתי בחינות
- 19 של אהבה, אהבה זוטא ואהבה רבה
- 20 (רמו לדבר: "ואהבת" בנימטריא ב' פעים "אור"), ואחר כך באים לבחינת
- 21 יראה עילאה שלמעלה מאהבה רבה.
- 22 וְכֹן הוא גַּם הַסֵּדֵר בַּעֲבוּדַת
- 23 הַתְּפִלָּה (שְׁעָלְיָה נֶאֱמַר⁸)
- 24 סוּלָם מוּצָב אַרְצָה וְרֵאשׁוּ
- 25 מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה - היינו סדר
- 26 העבודה בתפילה הוא מהארץ לשמים,
- 27 מְלַמָּטָה לְמַעְלָה), שְׁלֹכְל־
- 28 לְרֵאשׁוּ השלב הראשון בעבודת
- 29 התפילה הוא עֲנִין יְרָאָה תַתְּאָה,
- 30 שְׁצַרִּיכָה לְהִיּוֹת קוֹדֵם
- 31 הַתְּפִלָּה⁹ בתור הכנה לתפילה
- 32 (פְּיֻדוּעַ¹⁰ בתורת החסידות
- 33 שֶׁהַחֲדוּשׁ דַּעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה
- 34 שהיא עבודה מיוחדת של התבוננות
- 35 מֵהַיּוֹת בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם ולא רק בעת עבודת התפילה). וְאַחֲרֵי־כֵן
- 36 בַּעֲת הַתְּפִלָּה עצמה, צָרִיף לְעוֹרֵר אֶת הָאֲהֲבָה, תַּחֲלָה אַהֲבָה
- 37 זוטא וְאַחֲרֵי־כֵן בהמשך התפילה, ככל שמוסיפים להתעמק בהתבוננות

- 41 ולעורר את הרגש, צריך להגיע לדרגה נעלית יותר באהבת ה', אַהֲבָה רַבָּה.
- 42 וְאַחֲרֵי־כֵן בַּתְּפִלָּה 'שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה' שהיא השיא של עבודת התפילה
- 43 בָּאִים לְיִרְאָה עֵלְאָה, הדרגה הגבוהה ביראה (הנעלית יותר מאהבה
- 44 רבה) בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת בִּיטוּל מוּחַלֵּט של המציאות האישית.
- 45 וְזֶהוּ סֵדֵר הַכְּתוּב לפי ביאור זה
- 46 בעניינם הפנימי של אברהם ויצחק
- 47 "יִצְחָק (בֶּן) אֲבָרְהֶם, אֲבָרְהֶם
- 48 (הוֹלִיד אֶת) יִצְחָק", דְּהִינּוּ -
- 49 שסדר הדברים בעבודת ה' הוא יְרָאָה
- 50 (תַתְּאָה), מִידַתוֹ של יצחק אַהֲבָה
- 51 (זוטא), מִידַתוֹ של אברהם אַהֲבָה
- 52 (רַבָּה) שגם היא מִידַתוֹ של אברהם,
- 53 יְרָאָה (עֵלְאָה) שגם היא מִידַתוֹ
- 54 של יצחק.
- 55 וּלְפִי שְׁנֵי בִּיאוּרִים הַנִּזְכָּרִים
- 56 מְבֹאָרַת מַעְלַת יִצְחָק עַל
- 57 אֲבָרְהֶם (שְׁלֹכֵן הִנֵּה לְעַתִּיד־
- 58 לְבֹא יֵאֱמָרוּ לְיִצְחָק דְּוָקָא "כִּי
- 59 אַתָּה אֲבִינוּ"¹¹ כמאמר חכמינו
- 60 ז"ל בגמרא: "אמר רבי שמואל בר
- 61 נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב 'כי
- 62 אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו
- 63 וישראל לא יכירונו אתה ה' אבינו
- 64 גואלנו מעולם שמך'. לעתיד-לבוא
- 65 יאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם:
- 66 בניך חטאו לי! אמר לפניו: ריבונו של
- 67 עולם! ימחו על קדושת שמך. אמר:
- 68 אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול
- 69 בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו, אמר
- 70 ליה: בניך חטאו! אמר לפניו: ריבונו
- 71 של עולם! ימחו על קדושת שמך! אמר:
- 72 לא בסבי טעמא, ולא ברודקי
- 73 עצה.
- 74 אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי! אמר
- 75 לפניו: ריבונו של עולם! 'בני ולא
- 76 בניך? בשעה שהקרימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי ישראל,
- 77 עכשיו בני ולא בניך? ... פתחו ואמרו 'אתה אבינו...'. לְבִיאוּר הָרֵאשׁוֹן:
- 78 פִּיּוֹן שֶׁהַעֲלָאָה דְּגִבּוּרֹת מְלַמָּטָה לְמַעְלָה הִיא לְאֵל
- 79 הַגְּבֻלָּה, מֵה־שְׂאִי־כֵן הַמְּשַׁכְּת הַחֲסִדִים מְלַמָּעְלָה לְמָטָה
- 80 הִיא בְּהַגְבֻלָּה¹² כמבואר ב'חזרה אור' פרשתנו: "לעתיד-לבוא כתיב כי

(7) תו"א מקץ מ, ד. לקו"ת בלק עג, א. 8) לשון הכתוב - ויצא כח, יב. וראה זח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. ת"ז תי מה. (9) ובלקו"ת שם, שיראה תתאה היא בפסוקי דזמרה. 10) קונטרס העבודה פ"ג. 11) שבת פט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אתה אבינו שעיקר הצחוק והשמחה יהיה מבחינת יצחק שהוא ממטה למעלה
 2 אשר בחינה זו אין קץ ותכלית כו' מה שאין-כן (אברהם) בבחינת ממעלה
 3 למטה יש לה גבול המשכה למטה ולכן באברהם כתיב ב' פעמים אברהם,
 4 אברהם הא' הוא המשכה שיתהווה בחינת חכמה ובינה דאצילות ואלוקי
 5 אבותינו כנזכר לעיל. והמשכה ב'
 6 בכריאה יצירה עשיה. מה שאין-כן
 7 יצחק בחינת מלמטה למעלה בחינת
 8 אין קץ ותכלית והכל יורמומוך סלה.
 9 וזוהו נתהווה עיקר הצחוק כי גמירי
 10 משמיא מיהב יחבי משקל לא שקלי
 11 כו' מיהב הוא בחינת השתלשלות מאין
 12 ליש כו'. אבל עבודת האדם הוא
 13 ההיפוך והוא להיות ביטול היש לאין
 14 והוא בחינת יצחק צחוק ותענוג
 15 גדול". **וְלַבְיָאוֹר הַשְּׁנִי - פִּי**
 16 **יִרְאֶה** ¹³ מידתו של יצחק **הִיא**
 17 **לְמַעַלָּה מְאֵהְבָה** ¹⁴ מידתו של
 18 אברהם.
 19 **(ב) וְהֵנָּה בְּאֶחָד הַבִּיבְלָאָף כַּרְךְ**
 20 של מאמרי חסידות בכתב יד **שְׂפִי צְאוֹ**
 21 **לְאַחֲרוֹנָה לְחֵרוֹת** ¹⁵ (בדרך כלל
 22 הכוונה לכתבים שהיו ברוסיה והגיעו
 23 לידי הרבצ'י). **יִשְׁנֹו מְאָמְרֵי חֲסִידוֹת**
 24 **שֶׁל ה'צִמְחָה צְדָק' עַל הַפְּסוּק**
 25 **"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק", וְבוֹ**
 26 **מְבָאֵר, שְׂעִיקָר הַמַּעַלָּה**
 27 **דִּי צִחָק עַל אַבְרָהָם הִיא**
 28 **לְעֵתִיד לְבוֹא, בִּימֹות הַמְּשִׁיחַ**
 29 **דְּוָקָא. וְהֵינּוּ, שְׁגָם עַכְשָׁיו בּוֹמֵן**
 30 **גְּלוּת לֹשׁ מַעַלָּה בַּגְּבוּרָה מִיִּדְתּוֹ**
 31 של יצחק **עַל חֶסֶד מִיִּדְתּוֹ שֶׁל**
 32 אברהם (כמבואר לעיל מעלת ההעלאה
 33 מלמטה למעלה על ההמשכה מלמעלה
 34 למטה), **אָבֵל בּוֹמֵן הַזֶּה בְּכַדִּי**
 35 **שֶׁתְּהִיָּה מַעַלְת הַגְּבוּרָה,**
 36 **צְרִיכָה הַגְּבוּרָה לְקַבֵּל**
 37 **מִהַחֶסֶד מְקוֹר הַהִשְׁפָּעָה. מִה־שְׂאִי־כֵן לְעֵתִיד, לֹא תִצְטַרֵּף הַבְּלוּעִים פְּתִיבֵיכֶם** ²⁰ וַיִּרְדּוּ, וַיִּרְדָּה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה (חֶסֶד)

(12) תו"א שם יז, ג. תו"ח שם קמה, ד. 13) וגם יראה תתאה (שבגילוי היא למטה גם מאהבה וזטא) שרשה ביראה עילאה (שלמעלה גם מאהבה רבה) - לקו"ת ראה לא, א. וראה בקונטרס העבודה שם, שאהבה היא בבחי' גילויים, ויראה, גם יראה תתאה, היא בבחי' עצמות. 14) אוה"ת שם. וראה גם תו"ח שם קמו, א. 15) באב. מס' 31 (נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית כרך ד תתיח, ב). 16) ראה גם סד"ה ואלה תולדות בתו"ח שם. 17) לקו"ת קרח נד, ב. ובכ"מ. 18) תניא פכ"ד. 19) סנהדרין קי, א. 20) קרח טז, ל"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שעניינו השפעה מלמטה למעלה), וְעֵנָן הַשְּׁרִיפָה הוּא מְלֻמָּטָה
2 לְמַעְלָה (גְבוּרָה שְׁעִינֵיהָ הַעֲלָאָה מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה), כִּינּוּן שְׁפָגָם
3 בְּשָׂנֵי הָעֵנָנִים הֵן כֵּנִיין חֲסֹד וְהֵן כֵּנִיין הַגְּבוּרָה.
4 וְנוֹסֵף עַל מָה שְׁמָצִינוּ בְּמַחְלֻקֵת קִרְחַ שְׁהִיתָה מַחְלֻקֵת
5 שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמִים²¹, מְצִינוּ
6 עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַם בְּקְדוּשָׁה 1 הַשְּׁרִיפָה הוּא מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה (גְבוּרָה), כִּינּוּן
7 וְלֵאחֶר מִתַּן-תּוֹרָה, גְּבִי 2 שְׁפָגָם בְּשָׂנֵי הָעֵנָנִים. וְנוֹסֵף עַל מָה שְׁמָצִינוּ
8 שְׁלֵמָה הַמְּלֹךְ, שְׁבִזְמָנוּ קִימָא 3 בְּמַחְלֻקֵת קִרְחַ שְׁהִיתָה מַחְלֻקֵת שְׁלֹא לְשֵׁם
9 סִיְהָרָא בְּאִשְׁלֻמוֹתָא²², הִירַח 4 שְׁמִים²¹, מְצִינוּ עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַם בְּקְדוּשָׁה וְלֵאחֶר
10 הִיָּה בְּשִׁלְמוֹתוֹ שְׁנַעֲנֵשׁ שְׁלֵמָה הַמְּלֹךְ 5 מִתַּן-תּוֹרָה, גְּבִי שְׁלֵמָה הַמְּלֹךְ, שְׁבִזְמָנוּ קִימָא
11 עַל כֶּף שְׁכֹסֵף לֹא נִחְשָׁב 6 סִיְהָרָא בְּאִשְׁלֻמוֹתָא²², שְׁנַעֲנֵשׁ עַל כֶּף שְׁכֹסֵף לֹא
12 בְּזִמְיוֹ לְמֵאוּמָה, כִּי אֵין 7 נִחְשָׁב בְּזִמְיוֹ לְמֵאוּמָה, כִּי אֵין חֲשִׁיבוֹת כָּלֵל
13 חֲשִׁיבוֹת כָּלֵל לְכֹסֵף (חֲסָדִים) 8 לְכֹסֵף (חֲסָדִים) לְגַבִּי הַזֶּהָב (גְבוּרוֹת)²³.
14 לְגַבִּי הַזֶּהָב (גְבוּרוֹת)²³ כְּמוֹבֵא 9 וְלֵאחֶרָה, הָרִי כֵן הוּא בְּאֵמֶת, וְכַמְבָּאָר בְּכַמָּה
15 כְּבוֹהֵר שְׁכוֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר בַּעֲפֹר 10 מְקוֹמוֹת (וּבְקִיצוֹר בַּתְּנִיָּא²⁴) הָעֵנָן דְּכַמְעֲלַת
16 הָאֶרֶץ שֶׁבֵּין הַהָרִים עוֹשֶׂה זֶהָב וְאֵלְמֵלֵא 11 הַזֶּהָב עַל הַכֹּסֵף. וּמְבָאָר ה'צִמְחָה צְדָק', שְׁבִשְׁבִיל
17 חַיּוֹת רַעוֹת שְׁנִמְצְאוֹת שֵׁם הַרְבֵּה, לֹא 12 הַבִּירוֹרִים יֵשׁ צוֹרֵף בְּחֲסָדִים, וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה
18 הָיוּ אֲנִישׁים עֲנִיִּים, וְעַל כֵּן כִּימֵי שְׁלֵמָה 13 יְכוּלִים הַגְּבוּרוֹת לְהִיּוֹת כְּדָבָעִי. וְלִכְנֵן, הִנֵּה עֲתָה
19 אֵין כֹּסֵף נִחְשָׁב מֵאוּמָה כִּי בְּגַלֵּל תּוֹקֵף 14 בְּזִמְן הַבִּירוֹרִים, צְרִיכִים הֵלּוּם לְהִיּוֹת טְפִלִּים
20 הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ הַרְבֵּה זֶהָב, וְאוֹתוֹ עֲפֹר הוּא 15 לְפָנֵהִים²⁵. וְדוֹקָא לְעֵתִיד, לְאֶחָרֵי גְמֹר כָּל
21 צַד הַדִּין (גְבוּרָה), וְכַשְׁלֵמָה הַסֹּתְכַל 16 הַבִּירוֹרִים, כְּאֲשֶׁר יְקִיִּים הַיַּעֲוֹד "אֵת רוּחַ
22 בּוֹ, שִׁיבָה וְאִמֹר 'הִכּוֹל הִיָּה מִן הָעֶפֶר'. 17 הַטּוֹמָאָה אֲעַבִּיר מִן הָאֶרֶץ"²⁶, וְהַעֲבֹדָה תִּהְיֶה
23 וּבַחֲשֶׁשׁ דְּבִרֵי הַזֶּהָב נִמְרָה שְׁלֵמָה 18 בְּקְדוּשָׁה, אֲזִי יְהִיּוּ הַגְּבוּרוֹת לְמַעְלָה לְגַמְרֵי
24 טַעַם בּוֹה כִּי רֵאָה הַשִּׁירָח מִתְקַרֵּב 19 מֵהַחֲסָדִים.
25 לְשֵׁשׁ וְהִימִין מִחֲבַקָּתָהּ, וְהַשְׁמַל תַּחַת 20 (ג) וּבְעֵנָן מַעְלַת הַגְּבוּרוֹת עַל הַחֲסָדִים -
26 הָרֵאָשׁ (כְּכַתוּב "שְׁמֵאלוֹ תַּחַת לְרֵאשִׁי 21 מְבָאָר ה'צִמְחָה צְדָק' שָׁם, שְׁזָהוּ
27 וְיִמִּינוֹ תַּחֲבִינִי") וְכִיּוֹן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הִירַח 22 עַל-דֶּרֶךְ מַעְלַת ה'מְסִירוֹת נֶפֶשׁ' (הַעֲלָאָה) עַל
28 הַתְּקַרְבּוֹ זוֹ לְזוֹ, אִמֹר מָה עוֹשֶׂה הַיַּמִּין 23 עֶסֶק הַתּוֹרָה וּמְצוֹת (הַמְשָׁכָה), שְׁעַל-יְדֵי תּוֹרָה
29 וְהָרִי אֵינָה אֵלֵא לְקַרֵּב, מִיַּד אֵין כֹּסֵף 24 וּמְצוֹת נַעֲשֶׂה יְחֹד ו"ה, וְעַל-יְדֵי מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ
30 נִחְשָׁב כִּימֵי שְׁלֵמָה. אִמֹר לוֹ הַקְּדוּשׁ 25 נַעֲשֶׂה יְחֹד י"ה²⁷, שְׁעֵנָנוּ הוּא הַתְּגַלּוֹת 'עֲתִיק',
31 בְּרוּךְ הוּא: אַתָּה דְחִית אֶת הַיַּמִּין (צַד 26 שְׁלֹכֵן אֵין טַעַם עַל מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ, כִּינּוּן שְׁזָהוּ
32 הַחֲסֹד), חִיץ תַּחֲצוּטָרן לְחֲסֹד בְּנֵי אָדָם 27 עֵנָן הַקְּשׁוֹר עִם בְּחִינַת 'עֲתִיק' שְׁלֵמָעְלָה
33 וְלֹא תַמְצֵא. מִיַּד סֹתְהַת הַשֶּׁמֶשׁ מִכְּנַגֵּד 28 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (וּבְנֶפֶשׁ הָאָדָם, הָרִי זֶה בְּחִינַת
34 הִירַח וְהִירַח הַתְּחִיל לְהַחֲשִׁיךְ, וְהִיָּה 29 עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ שְׁלֵמָעְלָה מִכַּחוֹת פְּנִימִיִּים²⁸). וְזָהוּ
35 שְׁלֵמָה מַחוֹר עַל הַפְּתָחִים וְאוֹמֵר 'אֲנִי 30 עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ שְׁלֵמָעְלָה לֹא מוֹבֵן מֵהַחֲסִירוֹן כִּכֵּן
36 קֵהֶלֶת' וְלֹא הִיָּה מִי שִׁיעֲשֶׂה אִיתּוֹ חֲסֹד, 31 אוֹתוֹ.
37 כִּי הוּא דָחָה אֶת הַיַּמִּין וְלֹא הַחֲשִׁיב 32 וְלֵאחֶרָה לֹא מוֹבֵן מֵהַחֲסִירוֹן כִּכֵּן
38 אוֹתוֹ.
39 וְלֵאחֶרָה לֹא מוֹבֵן מֵהַחֲסִירוֹן כִּכֵּן
40 הַשְּׁכֹסֵף, הִינּוּ חֲסֹד, לֹא נִחְשָׁב, הָרִי

(21) אבות פ"ה מי"ו. (22) שמו"ר פט"ו, כו. (23) מלכים"א י, כא. זח"א רנ, א. (24) פ"נ. (25) ראה גם לקו"ת שם, ג. (26) זכרי' יג, ב. (27) ראה גם לקו"ת אמור לג, ג. בלק עה, ב. (28) ראה גם תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת ויקרא ד, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המלוכבים בנוף לפי ערכו ויכולת הקליטה שלו). וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמָצִינוּ
 2 שְׁפָאֵשׁ הַבֵּית־יוֹסֵף לֹא זָכָה לְאַתּוֹקְדָא עַל קְדוּשַׁת שְׁמִיָּה
 3 רַבָּא, להישרף על קדושת השם הגדול, היינו למסור את נפשו על קידוש
 4 השם, הִנֵּה אֵף שְׁעַל־יְדֵי־זֶה קָיָם יוֹתֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הָרִי זֶה
 5 נֶחֱשֵׁב לְעֵנָן שֶׁל עוֹנֵשׁ²⁹
 6 והערר הזכות לגביו. וְזֶהוּ גַם דִּיּוֹק
 7 לְשׁוֹן הַזֶּהָר³⁰ "גופא דלא
 8 סליק ביה נהורא דנשמתא
 9 מבטשין ליה וסליק ביה
 10 נהורא, גוף שלא עולה [נדלק
 11 ומאיר] בו אור הנשמה, מבטשים אותו
 12 ועולה בו האור, סליק דיקא,
 13 הזוהר מדייק ואומר "סליק", כלומר
 14 עולה, הינו, שלא מספיק שיש
 15 בו אור, אלא האור צריך

16 לְהִיּוֹת "סְלִיק בִּיָּה", בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה וְלֹא רַק בְּדֶרֶךְ הַמַּשְׁכָּה.
 17 וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מֵה שְׁפָתוֹב בְּפָרְשָׁתְנֵנוּ³¹ וַיִּתֵּן־לָךְ
 18 הָאֱלֹקִים גּוֹ', שֵׁם אֱלֹקִים דִּיקָא, הַכְּתוּב מְדִיִּיק וְאוֹמֵר שֶׁהַבְּרָכָה
 19 תְּבוֹא מִשֵּׁם אֱלֹקִים, מִדַּת הַגְּבוּרָה, כִּינּוּן שְׁדִיקָא עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת
 20 נִמְשָׁף תּוֹסֶפֶת אֹר, כִּינּוּן
 21 לְעִיל בְּשִׁיחוֹת שְׁנֵאמְרוּ בַּהֲתוֹעֲדוֹת זֹו
 22 בְּאֲרוּכָה³².

1 גַּם מֵה שְׁמָצִינוּ שְׁפָאֵשׁ הַבֵּית־יוֹסֵף לֹא זָכָה
 2 לְאַתּוֹקְדָא עַל קְדוּשַׁת שְׁמִיָּה רַבָּא, הִנֵּה אֵף
 3 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה קָיָם יוֹתֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הָרִי זֶה נֶחֱשֵׁב לְעֵנָן שֶׁל עוֹנֵשׁ²⁹. וְזֶהוּ
 4 גַם דִּיּוֹק לְשׁוֹן הַזֶּהָר³⁰ "גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה
 5 וסליק ביה נהורא, סליק דיקא, הינו, שלא מספיק שיש בו אור, אלא האור
 6 צָרִיף לְהִיּוֹת "סְלִיק בִּיָּה", בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה.
 7 וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מֵה שְׁפָתוֹב בְּפָרְשָׁתְנֵנוּ³¹ וַיִּתֵּן־לָךְ הָאֱלֹקִים גּוֹ', שֵׁם אֱלֹקִים
 8 דִּיקָא, כִּינּוּן שְׁדִיקָא עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נִמְשָׁף תּוֹסֶפֶת אֹר, כִּינּוּן לְעִיל
 9 בְּאֲרוּכָה³².

(29) מגיד מישרים ר"פ בראשית סד"ה הלא לך למינדע. פ' אמור ד"ה אח"כ פי' לי. פ' בחוקותי ד"ה ביום הנזכר. ובכ"מ.
 (30) ח"ג קסח, א. 31) כז, כח. 32) בשיחות שלפני המאמר - ס"ט (תורת מנחם - התוועדות חמ"א ע' 289 ואילך).

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

1 וְנִמְצָה דְמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְקִשָּׁה, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׁלֹאֲהָ
 2 שְׁכַבְרֵי הַקְּטִיר חִזֹּר וּמִמְצָה אֶת הַדָּם, הֵיטֵן לֹמֵר כֵּן, אֵלֶּא עַל
 3 כְּרוֹךְ בֵּא הַכְּתוּב לֹמֵר לָךְ שִׁישׁ לְהִקְשִׁי מִיִּצְיֹו לְהַקְטִירָה וּלְלַמֵּד
 4 שְׁמָה הַהַקְטִירָה נַעֲשִׂית בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שֵׁשׁ מִקוֹם מִקוֹם הַמַּעֲרָכָה, אֵף
 5 הַמִּיִּצְיֹו נַעֲשֶׂה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, כְּלוֹמֵר בְּחִצְיֹו הַעֲלִיּוֹן.
 6 הַבְּרִייתָא מִסַּכְמַת אֶת סֹדֵר עֲבוּדַת עוֹלַת הָעוֹף: אַחַר שֶׁלְּמַדְנוּ אֶת
 7 כָּל הַדִּינִים הַלָּלוּ הָא בִּיצֵד הִיָּה עוֹשֶׂה אֶת הָעוֹלָה, הִיָּה הַכְּהֵן עוֹלֵה
 8 בְּכֶבֶשׂ וּפְנֵיָה לְסוּבָב שְׁהוּא בְּחִצְיֹו הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְכֹא לֹו לְקַרְןֵי
 9 דְרֹמִית מְזֻרְחִית, הִיָּה מוֹלֵךְ אֶת רֹאשָׁה מִמּוֹל עֲרֶפֶה וּמְבַדִּיל וּמִמְצָה
 10 מְדֻמָּה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ.
 11 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת אֹודוֹת מִקוֹם עֲשִׂית עוֹלַת הָעוֹף: אֵף
 12 שֶׁמִּקוֹם עֲשִׂית עוֹלַת הָעוֹף הוּא לְמַעֲלָה וְלִשְׁם כֶּךָ עֲלָה הַכְּהֵן עַל
 13 הַסּוּבָב, מִכָּל מִקוֹם אִם בְּעוֹמְדוֹ שֵׁם עֲשָׂאָה הַכְּהֵן לְמִטָּה מְגֻלְיֹו,
 14 כְּלוֹמֵר לְמַטָּה מִהַסּוּבָב, אִפִּילוּ אִמְהָ, כְּשִׁירָה, שְׁחִצְיֹו הַעֲלִיּוֹן שֶׁל
 15 הַמִּזְבֵּחַ מִתְחִיל מֵאִמְהָ שֶׁתַּחַת הַסּוּבָב, וְלִכְךָ יִכּוֹל הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת
 16 הָעוֹלָה גַם בְּאוֹתָהָ אִמְהָ. רַבִּי נֶחֱמִיָּה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב אֹמְרִים,
 17 כָּל עֲצָמָה שֶׁל עוֹלַת הָעוֹף אֵין נַעֲשִׂית אֵלֶּא בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵין יִכּוֹל
 18 לַעֲשׂוֹתָהָ תַּחַת הַסּוּבָב, שְׁכִינֵן שְׁנֵאמְרָו וּמִלָּךְ הַקְּטִיר וְנִמְצָה דְמוֹ,
 19 הַקְּשָׁה עֲשִׂית הָעוֹלָה לְהַקְטִירָה הַנַּעֲשִׂית בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ דְּוּקָא.
 20 הַגְּמָרָא מְבִאֵרַת אֶת מַחְלוּקַת תְּנָא עִם רַבִּי נַחֲמִיָּה וְרַבִּי
 21 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. שְׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מָאֵי בִּינְיָהוּ – בְּמַה תְּלוּיָה
 22 מַחְלוּקַתְּם, וְהִרִי הַכָּל מוֹדִים שֶׁהַמְּלִיקָה הַמִּיִּצְיֹו נַעֲשִׂים בְּרֹאשׁ
 23 הַמִּזְבֵּחַ כְּנִלְמַד מִן הַדִּיקְשָׁה, וְאִם כֵּן מֵה הֵם צְדִדֵי הַמַּחְלוּקַת אִם
 24 מִמְצָה תַּחַת הַסּוּבָב אוֹ שְׁאִינוּ מִמְצָה שֵׁם.
 25 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲבִי וְרַבָּא דְאִמְרֵי תְרִיבִיָּהוּ – אִמְרוּ שְׁנִיָּה, עוֹשָׂה
 26 מְעַרְבָּה עַל גְּבִי סוּבָב אִיבָא בִּינְיָהוּ – מַחְלוּקַתְּם תְּלוּיָה בְּנִידוֹן הָאִם

27 אפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר עליו. שלדעת תנא
 28 קמא אפשר לעשות מערכה על גביו, ועל כן הוא נחשב מקום
 29 הקטרה, ואפשר לעשות את העולה באמה שתחתיו כיון שהיא
 30 סמוכה למקום הקטרה. ואילו לדעת רבי נחמיה רבי אליעזר בן
 31 יעקב אי אפשר לעשות מערכה על גבי הסובב, ואינו נחשב מקום
 32 הקטרה, ולכן אין לעשות את העולה באמה הסמוכה לסובב,
 33 ועושה אותה רק בקיר המזבח שמעל הסובב.
 34 שנינו במשנה: בא לו לגוף בו' והסיר את המוראה ואת הנוצה ואת
 35 בני המעיים היוצאים עמם והשליכן לבית הדשן.
 36 הגמרא מביאה ברייתא אודות דין זה: הָנוּ בְּרַבִּין בְּרִייתָא, נִאמֵר
 37 בַּפְּסוּק (ויקרא טו) 'וְהִסִּיר אֶת מוֹרְאָתוֹ בְּנוֹצָתָהּ', מוֹרְאָתוֹ זֹו זָפֵק.
 38 יְבֹל הֵייתִי לֹמֵר שִׁנְקִדִיר [–יַחְתוּךָ וַיִּנְקוּב] בְּסִפִּין בְּמִקוֹם הַזּוֹפֵק
 39 וַיִּטְלֵנוּ לְבַדּוֹ בְּלֹא עוֹרוֹ וְהַנוּצוֹת שְׁעָלֵיו, תְּלִמּוּד לֹמֵר 'בְּנוֹצָתָהּ',
 40 לְלַמֵּד שֶׁנוֹטֵל אֶת הַנוּצָה עִמָּה, וְהֵינּוּ שְׁמִטְרוּ עִם הָעוֹר וְהַנוּצוֹת
 41 שְׁעָלֵיו. אֲבָא יוֹסִי בֶן חֲנַן אֹמֵר, נוֹטֵלָה לְמוֹרָאָה, הִיא הַזּוֹפֵק, וְנוֹטֵל
 42 קוֹרְקָבָה עִמָּה, וְאִינוּ נוֹטֵל אֶת הַנוּצָה, שֶׁהַנוּצָה הָאִמּוּרָה בַּפְּסוּק
 43 אֵינָה נּוּצַת הָעוֹף אֲלֵא הַכוּוּנָה לְפָרְשׁוֹ שְׁבוֹקְרָבָן, וְהִיא לְשׁוֹן
 44 מֵיאוּס.
 45 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נּוֹסֶפֶת אֹודוֹת דֶּרֶךְ הַסֵּרַת הַמּוֹרָאָה
 46 בְּנוּצָתָהּ: דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תְּנָא – כֶּךָ שְׁנוּ בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַבִּי
 47 יִשְׁמַעֵאל, 'בְּנוֹצָתָהּ' הֵינּוּ בְּנוּצָה שְׁלָה וְלֹא יוֹתֵר, שְׁלֹא יִטּוֹל יוֹתֵר מִן
 48 הַנוּצָה וְהָעוֹר שְׁכַנְגָה הַזּוֹפֵק. וְעַל כֵּן קוֹרְדָּה [–חֹתְכָה] בְּסִפִּין סִבִּי
 49 הַזּוֹפֵק בְּמִין אֲרִיבָה [–בְּעִיגוּלוֹ], וְנִסְטִיר אֶת הָעוֹר וְהַנוּצָה שְׁכִיבֵי הַזּוֹפֵק
 50 עִם הַזּוֹפֵק, שְׁאִילוֹ לֹא הִיָּה קוֹרֵד הִיָּה הָעוֹר נִמְשָׁךְ אַחַר הַזּוֹפֵק וַיּוּצֵא
 51 מִמֶּנּוּ גַם מֵה שְׁאִינוּ כְּנַגְדָּה.

התוועדויות

בס"ד. שיחת* ש"פ תולדות, ב' כסלו, ה'תשכ"ה.

- 1 א. על הפסוק¹ "ואלה תולדות יצחק", מפרש רש"י: "יעקב ועשו האמורים בפרשה". ואחר-כך מפרש
 2 רש"י מה שכתוב "אברהם הוליד את יצחק" – שלכאורה הרי זה מיותר, שהרי כבר נאמר לפני זה "יצחק
 3 בן אברהם" – "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוּזַק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו
 4 ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו,
 5 מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".
- 6 הביאור בדברי רש"י²: כיון שנאמר בפסוק "ואלה תולדות יצחק", ולא נתפרשו תולדותיו (מיד על
 7 אתר) – לכן אומר רש"י, שהכוונה ב"תולדות יצחק" היא ל"יעקב ועשו האמורים בפרשה", דאף שאין
 8 זה בסמיכות, בפסוק זה, הרי זה בפרשה זו.
- 9 [ועל-פי-זה יומתק לשון רש"י "האמורים בפרשה", ולא "האמורים למטה", כלשון הרמב"ן, כי "האמורים
 10 למטה" יכול להתפרש גם בפסוק זה או בפסוק הבא; ואילו רש"י מדייק, שלמרות שיעקב ועשו רק
 11 "אמורים בפרשה", מכל-מקום, כוונת הפסוק ב"תולדות יצחק" היא ליעקב ועשו].
- 12 אבל על-פי-זה נשאלת השאלה: למה הפסיק הפסוק בענין אחר, ואינו מפרש תיכף מי הם התולדות
 13 – ולכן מבאר רש"י: "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוּזַק לומר אברהם הוליד את יצחק".
- 14 אך צריך להבין: מהו הכרחו של רש"י לפרש שהכוונה ב"אלה תולדות יצחק" היא לתולדות כפשוטו
 15 (ובמילא צריך לתרץ למה הפסיקה התורה בענין אחר) – הרי יכול לפרש ש"תולדות יצחק" הם המעשים
 16 והמאורעות של יצחק³, כפי שמפרש בעצמו על פסוק⁴ "אלה תולדות יעקב יוסף", כפירוש הירושלמי⁵
 17 על הפסוק⁶ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ועוד?
- 18 ב. ויובן בהקדם המדובר בשבתות שלפני-זה⁷, אשר שם הפרשה אינו רק מצד התחלת הסדרה בתיבה
 19 זו, אלא בשם זה מרומז התוכן של כל הסדרה. ואדרבה: מצד זה שתוכן הסדרה מרומז בתיבה זו, לכן
 20 נקבע שתיבה זו היא תחלת וראש הפרשה.
- 21 וראיה מוכחת לזה – מפרשתנו⁸:
- 22 אין לומר שהסדרה נקראת בשם "תולדות" (רק) מצד ההתחלה, שהרי גם התחלת פרשת נח היא "אלה
 23 תולדות נח", ואף-על-פי-כן נקראת "נח", ולא "תולדות".
- 24 – ואין לומר, שפרשת נח לא נקראת בשם תולדות בכדי להבדיל אותה מהסדרה שלנו, שהרי איפכא
 25 מסתברא: פרשת נח שהיא הסדרה הראשונה שהתחלתה בתיבת "תולדות", היתה צריכה להיקרא בשם
 26 "תולדות", ואילו השינוי (בכדי להבדיל בין סדרה אחת לחברתה) היה צריך להיות בסדרה השני, שהיתה
 27 צריכה להיקרא בשם "יצחק".

(5) ברכות פ"א ה"א.

(6) בראשית ב, ד.

(7) שיחת ש"פ לך-לך בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות

חמ"א ע' 213) וש"פ חיי שרה ס"ב (שם ע' 264).

(8) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 58 הערה 10. ח"ו ע' 25 הערה

40. חכ"ה ע' 126. ח"ל ע' 176 הערה 2. ועוד.

(* מכאן עד סוסכ"ד - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 354 ואילך. במהדורא
 זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ריש פרשתנו.

(2) מפרשי רש"י כאן. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך.

(3) כפי' הספורנו.

(4) וישב לו, ב.

1 יתירה מזה: ישנם כמה סדרות ששמותיהן בני שתי תיבות, כמו "חיי שרה", ואם-כן, היתה סדרה
 2 אחת יכולה להיקרא "תולדות נח", וחברתה "תולדות יצחק"⁹ –
 3 ובהכרח לומר, ששם הסדרה קשור עם תוכן כל הסדרה. ולכן נקראת פרשת נח (לא בשם "תולדות",
 4 כיון שתוכנה אינו התולדות (בנים) של נח – שכבר נאמר בפרשת בראשית, אלא) בשם "נח", לפי שתוכן
 5 הסדרה הוא: "נח", שענינו – כשמו: "ינחמנו"¹⁰, נחת, נייחא דרוחא¹¹.
 6 – וה"נייחא דרוחא" נעשה על-ידי עניני כל הסיפורים שבפרשת נח: מי המבול לטהר את הארץ¹²;
 7 "וירח"¹³ את ריח הניחוח¹⁴; ברית עם נח כו'; לידת אברהם אבינו¹⁵, עד לפסוק האחרון שבסדרה: "וימת
 8 תרח בחרן", שנסתיים חרון אף של מקום בעולם¹⁶ –
 9 ואילו פרשתנו – תוכנה הוא תולדות יצחק (כדלהלן), ולכן נקראת בשם "תולדות".
 10 ולכן מפרש רש"י: "אלה תולדות יצחק – יעקב ועשו האמורים בפרשה" (ולא שתולדות יצחק הם
 11 המאורעות של יצחק) – לפי שתוכן הסדרה הוא "תולדות" כפשוטו.
 12 ג. כיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, צריך לומר, שיש לרש"י הכרח לפירושו גם מפשוטו של
 13 מקרא:
 14 התחלת הפרשה היא: "ואלה (תולדות גו') – בוא"ו. וידוע ש"ואלה" מוסיף על הראשונים¹⁷. ובמילא
 15 אי אפשר לומר שפסוק זה מדבר אודות מעשיו ומאורעותיו של יצחק, שהרי מעשי יצחק אינם שייכים
 16 לכתובים שלפני-זה: סיום הפרשה הקודמת הוא "ואלה תולדות ישמעאל גו"¹⁸, וישמעאל ויצחק אינם
 17 שייכים זה לזה (וכפי שנחלקו בפרשה הקודמת גופא, שליציחק נתן אברהם את כל אשר לו, ואילו "לבני
 18 הפלגשים וגו' נתן אברהם מתנות¹⁹ וישלחם מעל יצחק"²⁰); ולכן מפרש רש"י שתולדות יצחק הם יעקב
 19 ועשו, וזהו ההמשך לפרשה הקודמת, כיון שעשו היה רשע כמו תולדות ישמעאל²¹ (ואף-על-פי
 20 שישמעאל עצמו עשה תשובה²², הרי כאן נוגע תולדות ישמעאל).
 21 ועל-פי-זה מובן החילוק שהתחלת פרשת נח היא "אלה" (ללא וא"ו), ואילו התחלת פרשת תולדות
 22 היא "ואלה" (בוא"ו) – כי, פרשת נח לא באה בהמשך לפרשת בראשית, ואדרבה: "אלה פסל את
 23 הראשונים" – דור המבול²³; בפרשת בראשית מדובר אודות העולם כפי שהיה קודם הטהרה, שלכן
 24 "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ"²⁴, ואילו תוכן פרשת נח הוא ההיפך מזה – "לא אוסיף גו"¹³,
 25 "עולם חדש"²⁵, נייחא דרוחא. מה-שאינ-כן פרשת תולדות באה בהמשך לסיום פרשת חיי שרה, כנ"ל.
 26 ד. על-פי-זה יש לתרץ קושיא נוספת:
 27 הצורך לומר (כאן) "אברהם הוליד את יצחק" בשביל לשלול טענתם של ליצני הדור, הוא רק מפני
 28 שנאמר "יצחק בן אברהם", וכדפירש רש"י: "על-ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזק לומר כו'".

(9) וכן הוא להרמב"ם בסדר תפלות שלו (שביד החזקה) קרוב לסופו.

(10) בראשית ה, כט ובפרש"י.

(11) תו"א ר"פ נח. וראה זח"א ס, א.

(12) ראה זבחים ק"ג, א. תו"א שם.

(13) נח ה, כא.

(14) ראה שיחת ש"פ וירא הערה 120 (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 256).

(15) כי עד אברהם (גם אחרי הטהרה שע"י המבול) לא הי' עדיין אמיתית נייחא דרוחא, שהרי העולם מתנהג באפילה (ב"ר פ"ב, ג). ועדיין הם שני אלפים תוהו (ע"ז ט, א). וראה סה"ש תש"ב ע' 30: "פ' נח איז דער מבול, עס איז אַ קאַלאַמוטנע וואָך, אָבער עס איז אַ פּריילעכער סוף וואָך, עס איז געבאָרן געוואָרן אברהם אבינו".

(16) רש"י ס"פ נח. וראה זח"א קמו, א.

(17) ב"ר פי"ב, ג. וש"נ.

(18) כה, יב.

(19) ראה שיחת ש"פ חיי שרה ס"ה ובהערה 48 (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 268).

(20) שם, ו.

(21) שמור"ר פ"ל, ג (הובא באוה"ת פרשתנו קלו, ב). ובאוה"ת (שם): "ומזה יובן פרש"י על ואלה תולדות יעקב ועשו האמורים בפרשה".

(22) ראה שיחת ש"פ לך-לך סט"ז ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 226 ואילך), ובהנסמן שם.

(23) ב"ר פ"ל, ג. שמור"ר שם.

(24) בראשית ו, ו.

(25) ב"ר פ"ל, ח.

1 ואינו מובן: אדרבא, גם התיבות "בן אברהם" מיותרות כאן, לכאורה, שהרי כבר יודעים זאת מהפרשיות
 2 הקודמות, ובמילא אין גם צורך להבהיר שאברהם הוליד את יצחק, אלא לספר מיד אודות תולדות יצחק
 3 – "ויהי²⁶ יצחק בן ארבעים שנה גו'²⁷?"
 4 ועל-פי הנ"ל יובן:

5 כיון ש"ואלה תולדות יצחק" בא בהמשך ל"ואלה תולדות ישמעאל", ובישמעאל נאמר "ישמעאל בן
 6 אברהם"

7 – ובנוגע לישמעאל בהכרח לומר "בן אברהם": כשלומדים "ואלה תולדות ישמעאל גו'", כפי שהיה
 8 בהתפשטות כזו – שנים עשר נשיאים וכו' – מתעוררת תמי' גדולה: מנין באה לישמעאל התפשטות
 9 כזו?! וענין זה מבהיר הפסוק באומרו "ישמעאל בן אברהם": אין זה משלו חס-ושלום, אלא בגלל
 10 ש"לישמעאל שמעתך גו' (ולכן) שנים עשר נשיאים יוליד גו'²⁸, והיינו, שמקבל זאת מאברהם; מצד
 11 מדת חסדו של אברהם (נתן מקום גם לישמעאל, ו)אמר "לו ישמעאל יחיה", ויתירה מזו: "יחיה לפניך"²⁹
 12 – חסד שלמעלה (הנקראת "גדולה"), שהוא בלי-גבול (עד כדי כך, שכ"ו דורות ברא הקב"ה כו' וזן
 13 אותם בחסדו³⁰), וכמבואר בחסידות³¹ שהחסד דאברהם (קודם המילה) היה בדוגמת בחינת גדולה –
 14 לכן, גם לגבי יצחק הוצרך הפסוק לומר "בן אברהם" – שהרי אי אפשר לייחס לאברהם את ישמעאל,
 15 ולא את יצחק.

16 וכיון שנאמר "יצחק בן אברהם", מוסיף הכתוב ומבאר "אברהם הוליד את יצחק", בכדי: (א) לשלול
 17 טענת ליצני הדור, כדפירש רש"י. (ב) להורות, שלמרות שהתורה מייחסת את שניהם (ישמעאל ויצחק)
 18 לאברהם, הנה היחס של יצחק לאברהם הוא באופן אחר לגמרי: יצחק הוא לא רק בן אברהם, אלא
 19 "אברהם הוליד את יצחק"³²; בזה היה אברהם "מונח", ובוזה התבטא כל ענינו של אברהם, וכמו שכתוב³³
 20 "כי ביצחק (דוקא) יקרא לך זרע".

21 ה. ויש³⁴ ענין עמוק יותר בכך שהפסוק מוכרח לייחס את יצחק לאברהם, על-ידי שייחס את ישמעאל
 22 לאברהם:

23 ידוע³⁵ החילוק בין אברהם ליצחק, שאברהם היה מרכבה למדת החסד, ולכן היתה עבודתו בגמילות
 24 חסדים והכנסת אורחים. ויצחק היה מרכבה למדת הגבורה, ולכן היתה עבודתו חפירת בארות – להסיר
 25 את הרפש והאבנים המכסים, ולגלות את ה'מים חיים' הנובעים מלמטה למעלה.

26 ולכן³⁶ יש גם חילוק ביניקת החיצונים מקו החסד דאברהם, או מקו הגבורה דיצחק: אברהם – יצא
 27 ממנו ישמעאל³⁷, חסד דקליפה. ויצחק – יצא ממנו עשו³⁷, גבורה דקליפה.

28 ועל-פי-זה נמצא, שבגילוי נראית בישמעאל שייכות גדולה יותר לאברהם מאשר ביצחק – שהרי
 29 ישמעאל הוא בקו החסד (כמו אברהם – אלא שהוא בקליפה³⁸, ואופן המשכתו מאברהם הוא בדרך "יצא
 30 ממנו"³⁹), ואילו יצחק הוא בקו הגבורה, היפך מקו החסד – ולכן הוכרחה התורה לומר גם ביצחק שהוא
 31 "בן אברהם", ולהוסיף "אברהם הוליד את יצחק", היינו שאדרבה – יצחק הוא עיקר זרעו של אברהם.

100 ואילך.

(26) כה, כ.
 (27) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן.
 (28) לך-לך יז, כ.
 (29) שם, יח.
 (30) פסחים ק"ח, א.
 (31) אזה"ת וירא צג, ב. וראה תו"א יב, א. ק"ט, ד.
 (32) ספורנו. ראה גם כלי יקר עה"פ (ובאה"ת כאן).
 (33) וירא כא, יב.
 (34) מכאן עד סוסכ"ב - נדפס לאח"ז גם בלקו"ש ח"כ ע'

(35) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו.
 (36) ראה לקו"ת ואתחנן ה, א.
 (37) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה.
 (38) ובפרט לפי המבואר בתו"ח פרשתנו (ד, ב ואילך) שחסד
 דישמעאל אינו חסד שאר האומות, ו"יש לו צד אחיזה ממש
 בפנימיות המוחין" דאברהם.
 (39) לקו"ת שם. שה"ש ט, ד.

- 1 ו. על-פי-זה יובן גם מה שכתב רש"י "מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם",
 2 שמזה מוכח שהיתה בזה עשייה מיוחדת מהקב"ה. ולכאורה, הרי על-פי טבע דומה הבן לאביו⁴⁰ (אלא
 3 א-ס-כן יש סיבות שמצדם אינו בדומה). ואס-כן, למה כאן היה צורך בנס⁴¹?
- 4 ועל-פי הנ"ל יובן: הדמיון של הבן לאביו, הוא מפני שהבן נלקח מן האב מגופו ומנשמתו – הוא
 5 דומה לו בגופו ובתכונות הנפש⁴². אך כיון שמצד תכונות הנפש היו הפכיים, שנשמת אברהם היתה
 6 ממדת החסד, ונשמת יצחק ממדת הגבורה, ולכן היו חלוקים גם בשכלם (כידוע⁴³ בענין בית-שמאי
 7 ובית-הלל, שמצד החילוק בנשמותיהם היו חלוקים בשכלם, שבית-שמאי היו נוטים לחומרא ובית-הלל
 8 לקולא), הרי על-פי טבע היו צריכים להיות חלוקים – ובאופן הפכי – ובפרט בקלסתר פניהם⁴⁴, כי
 9 מראה הפנים הוא לפי אופן השכל, וכמו שכתוב⁴⁵ "חכמת אדם תאיר פניו"⁴⁶. ולכן היה צורך בכך ש"צר
 10 קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם".
- 11 ז. על-פי הנ"ל יובן גם מדוע מספרת התורה ש"צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו
 12 הכל אברהם הוליד את יצחק" בפרשת תולדות, שבה רק נזכר "יצחק בן אברהם", ולא בפרשיות
 13 הקודמות, כשמסופר אודות לידת יצחק⁴⁷ – דלכאורה, היו צריכים להזכיר שלילת טענת ליצני הדור מיד
 14 בלידת יצחק?
- 15 והענין בזה על-פי חסידות: אף-על-פי שיניקת הקליפות היא הן ממדת החסד והן ממדת הגבורה –
 16 אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו – מכל-מקום, תוקף יניקתם הוא מהגבורה (צמצום
 17 והעלם) דוקא⁴⁸. ולכן גרועה קליפת עשו מקליפת ישמעאל⁴⁹, דאף-על-פי ששניהם לא קבלו את התורה⁵⁰,
 18 הרי עיקר הצרות הם מעשו.
- 19 על-פי פשוט: בשעה שרואים שתולדות יצחק הוא עשו (למרות שרביקה היתה צדקנית), ועיקר עבודתו
 20 היא חפירת בארות (היפך מעיקר עבודת אברהם) – הנה אז בא תוקף טענת ליצני הדור, שיצחק אינו
 21 שייך לאברהם.
- 22 ועל-פי-זה יתורן, שלכן שוללת התורה טענת ליצני הדור בענין "תולדות יצחק – יעקב ועשו" (וגם
 23 "תולדות" – מאורעות, חפירת בארות), כיון שתוקף טענת ליצני הדור "מאבימלך נתעברה שרה" הוא
 24 מצד מדת הגבורה והצמצום, מצד זה שתולדות יצחק – עשו (וחפירת בארות).
- 25 ח. היחוס של יצחק לאברהם, ש"אברהם הוליד את יצחק" – אף-על-פי שיצחק הוא בקו הגבורה,
 26 היפך קו החסד (אברהם) – הרי זה לפי שסיבת ומקור הגבורה היא – מחסד: מדת החסד רוצה שהשפעה
 27 תוכל להתקבל – פעולה שיכולה להיעשות על-ידי הגבורות (צמצום השפע) דוקא⁵¹. ויתירה מזה: על-ידי
 28 גבורות דוקא נעשה ריבוי ותוספת בהשפעה⁵². וכידוע בפירוש "גבורות גשמים"⁵³. וזהו "אברהם הוליד
 29 את יצחק", שהגבורות דיצחק נמשכות מבחינת חסדים דאברהם.

(46) ובפרט בהאבות שהן הן המרכבה (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב,
 1) הרי בודאי שגופם (מראה פניהם) הי' לפי אופן נשמתם.
 (47) ובפרט, אשר גם בפועל, צר קלסתר פניו בעת יצירתו או
 ביום הגמלו (ראה חדא"ג מהרש"א שם).
 (48) ראה ד"ה וישב יעקב עת"ר (סה"מ עת"ר ע' צה), שמקו
 הימין משתלשל רק קליפת נוגה.
 (49) אוה"ת וירא צג, ב. וראה ספרי האזינו לב, ט.
 (50) מכילתא יתרו כ, ב. ספרי ברכה לג, ב.
 (51) לקו"ת ואתחנן יג, ג. ביאור"ז יב, ב.
 (52) ביאור"ז שם. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו. -
 ולכן עיקר ומקור כל הברכות המשיך יצחק דוקא (סידור שם).
 (53) לשון המשנה ריש מס' תענית. לקו"ת שם. ובכ"מ.

(40) ראה עדיות פ"ב מ"ט ובפירוש הרמב"ם שם.
 (41) באגדת בראשית פל"ז: "ציווה הקב"ה למלאך כו' אל
 תצור אותו דומה לאמו אלא לאביו". - וג"ו צריך ביאור למה לולא
 הציווי הי' דומה לאמו ולא לאביו.
 (42) ראה בפירוש הרמב"ם שם: "לפי שכשהוא קרוב לו
 במזגו כו'".
 (43) תניא אגה"ק סי"ג. לקו"ת שה"ש מח, ג. וראה זח"ג רמה,
 א.
 (44) ובוה יומתק לשון הגמרא (ב"מ פז, א): "נהפך קלסתר
 פנים כו'", כי קודם לזה הי' קלסתר פני יצחק בהיפך מקלסתר
 פניו של אברהם. - ולאגדת בראשית הנ"ל, דומה לשרה, שעלי'
 אמרז"ל (ב"מ שם) "האשה צרה עיני", גבורות.
 (45) קהלת ח, א.

- 1 [וזהו נוסף לכך, שללא חסד, לא שייך מדות בכלל (וגבורה בכללם, אפילו אם כוונת הגבורה לא
2 היתה בשביל הגילוי), שהרי ענין המדות הוא גילוי לזולתו, וכללות ענין השייכות לזולת הוא מצד מדת
3 החסד. וזהו הביאור במה שכתוב בזהר⁵⁴ על מדת החסד, שהיא "יומא דאזיל עם כולהו יומין"].
- 4 וזהו גם תוכן המדובר לעיל⁵⁵, שתחילה צריכה להיות התנועה ד"ימין מקרבת", ואחר-כך התנועה
5 ד"שמאל דוחה" – אף-על-פי שלשון הגמרא⁵⁶ הוא "שמאל דוחה וימין מקרבת" – כי בגמרא מדובר
6 אודות הסדר בעשיה בפועל; אצל הזולת המקבל ובפועל – ההתחלה היא ב"שמאל דוחה", אבל הסיבה
7 והמקור ל"שמאל דוחה" הוא – ה"ימין מקרבת". ונמצא, שבסדר מדות המשפיע ונותן, ההתחלה היא
8 ב"ימין מקרבת".
- 9 ט. כשם שכללות ענינו של יצחק – גבורות – הוא בשביל הגילוי, כך גם ב"תולדות יצחק – יעקב
10 ועשו", שמצד (גבורות ד) יצחק יצא ממנו עשו (שגרוע מישמעאל, כנ"ל), הכוונה בזה היא – תוספות
11 האור (גבורות גשמים, כנ"ל), שנעשה על-ידי הבירורים.
- 12 וזהו גם מה שכתוב "ואלה תולדות יצחק", "ואלה מוסיף על הראשונים" – שתולדות יצחק, שקאי
13 גם על עשו (שלכן נאמר תולדות חסר, ללא וא"ו⁵⁷), מוסיף על הראשונים, שפועל תוספת אור.
- 14 על-פי-זה מובן גם שכללות הפרשה נקראת "תולדות", כיון שכללות הפרשה עוסקת בבירור הניצוצות
15 שהיו צריכים לברר מעשו, שלכן הוצרך יעקב ללבוש בגדי עשו ולילך במרמה (דרכי עשו), שדוקא
16 על-ידי-זה קיבל יעקב את הברכות (שמצד עצמו לא היה יכול לקבלם) – "ויתן לך האלקים"⁵⁸, תוספת
17 האור שנמשך על-ידי הגבורות דשם אלקים דוקא⁵⁹.
- 18 יו"ד. על-פי הנ"ל יובן גם קישור ב' הפירושים ב"תולדות יצחק": (א) "תולדות" – בניס, שקאי על
19 יעקב ועשו, כדפירש רש"י. (ב) ענינו ומאורעותיו של יצחק,
- 20 – והרי ב' הפירושים הם אמת, אלא שפירוש אחד הוא העיקר, והשני בדרך טפל. ובדוגמת מה
21 שכתוב⁶⁰ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", שאף-על-פי שהפירוש הפשוט שם הוא – מאורעות,
22 מכל-מקום, מפרש שם המדרש⁶⁰ "תולדות" מלשון בניס, כי מזה שלא נקט הכתוב תיבה שיש בה רק
23 פירוש אחד, אלא "תולדות" שכולל גם הפירוש בניס, מוכרח שהכוונה גם לבניס, הנה כן הוא
24 בנידון-דידן: מזה שהפסוק נקט "תולדות", ולא בניס, מוכח, שכוונתו גם למעשים ומאורעות –
- 25 כי ענינו של יצחק הוא – התוספת וריבוי אור שבא על-ידי ענין הבירורים. וכמו שכתוב⁶¹ "וארבה
26 את זרעו ואתן לו את יצחק", שענינו של יצחק הוא "וארבה את זרעו" – ריבוי האור שבא על-ידי ריבוי
27 זרעו כפשוטו, לא רק יעקב, אלא גם עשו, אשר דוקא על-ידי-זה שיעקב מברר את עשו, נמשך ריבוי
28 האור.
- 29 ויומתק ביותר (השייכות ד"תולדות יצחק" ביחס לענינו של יצחק עם "תולדות" מלשון בניס), על-פי
30 המבואר בחסידות⁶², שענין ההולדה קשור עם גבורות, כי בכדי שתהיה הולדה, צריך להיות "יורה כחץ"
31 (וכמאמר רבותינו ז"ל⁶³ כל זרע שאינו יורה כחץ אינו מוליד), והרי החמימות, וגם כללות המשכת הטיפה
32 הנמשכת מהמוח לאברים תחתונים, הוא ענין של גבורות וצמצומים.

(58) פרשתנו כז, כח.

(59) ראה בכ"ז תו"א סוף פרשתנו. סידור שם. ד"ה פדה בשלום תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 185 ואילך). לקו"ש ח"ג ע' 795 ואילך.

(60) ב"ר פי"ב, ז.

(61) יהושע כד, ג. וראה סידור שם.

(62) סידור שם.

(63) זח"ג ערב, א. וראה גם חגיגה טו, א.

(54) ראה זח"ג קג, א-ב. קצא, ב. וראה לקו"ת ד"ה האזינו (השלישי) פ"ו. - הל' יומא דאזיל כו' מצאתיו בע"ח שער כה דרוש ב'. פ"ע"ח שער ח"ס פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו, תרומה ואמור (וממ"ש שם יש להעיר למ"ש בלקו"ת שם. עיי"ש). ועוד.

(55) שיחת שבת שובה בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ס"ע 30).

(56) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב.

(57) שמו"ר שבערה 21.

יא. וההוראה מזה בעבודתינו:

1
2 ישנם כאלו שרוצים לעסוק רק בענינים הכי נעלים. כאשר תובעים מהם "להשפיל" את עצמם
3 ולהתלבש בענינים "פחותים", טוענים הם: מה לי וכו'.
4 אך צריך לידע, שאדרבה: תוספת וריבוי אור באים על-ידי הגבורות וצמצומים דוקא. ולמרות שלא
5 תמיד רואים על-אתר את ה"תולדות" – צריך לדעת, שישנם ה"תולדות", הם "אמורים בפרשה", ובשעה
6 שעושים את העבודה, מקבלים סוף-כל-סוף גם בגילוי את ה"ויתן לך האלקים וגו'"⁵⁸ וכל הברכות
7 הנאמרים בפרשה.

* * *

8 יב. לשון רש"י "מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו כו'", הוא בדרך שאלה ותשובה (שהרי רש"י היה
9 יכול לומר מיד "צר קלסתר פניו כו'", ללא התיבות "מה עשה הקב"ה"): רש"י מקשה "מה עשה הקב"ה"
10 (בתמיהה), מה היתה העצה שעשה הקב"ה בכדי לשלול את טענתם של ליצני הדור; ורש"י מתרץ דבר
11 חידוש – "צר קלסתר פניו כו'".
12 כלומר: הפעולה שיהיה ניכר בגילוי שאברהם הוליד את יצחק – היא ענין של "קושיא", קושי, גם
13 למעלה כביכול (ובשביל זה היה צורך בחידוש מיוחד – צר קלסתר פניו כו').
14 ובדוגמת לשון רז"ל⁶⁴ על כמה ענינים: "קשה כקריעת ים-סוף", היינו, שגם לגבי הקב"ה הרי זה קשה
15 כביכול.
16 יג. ביאור הקושי כביכול שקלסתר פניו של יצחק יהיה דומה לאברהם (וכמו כן ב"קשה" שבכמה
17 ענינים), יובן מהדוגמא דקריעת ים-סוף גופא:
18 עצם העובדה שהים נצב כמו נד – לא בזה מתבטא עיקר ה"קשה". ובפרט לפי המבואר בתניא⁶⁵,
19 שהפלא שבקריעת ים-סוף הוא פחות מבריאת שמים וארץ, ואם-כן בודאי לא שייך לומר על זה הלשון
20 "קשה";
21 ורק בזה שבקריעת ים-סוף היו שני הפכיים⁶⁶, "רפוא לישראל ונגוף למצרים"⁶⁷ (שהרי אם לא היה נבקע
22 הים, לא היו המצריים נכנסים לים), בה בשעה שמדת הדין טענה "מה נשתנו אלו מאלו, אלו עובדי
23 עבודה-זרה ואלו עובדי עבודה-זרה"⁶⁸ – בזה מתבטא הענין ד"קשה"⁶⁹, כי על-פי סדר השתלשלות יש
24 להתחשב במדת הדין, ובשעת קריעת ים-סוף לא התחשבו במדת הדין, בהגבלות וסדרי ההשתלשלות⁷⁰.
25 יד. על-פי-זו יובן גם בעניננו:
26 כיון ש"האבות הן הן המרכבה"⁷¹, ובמרכבה העליונה "פני אריה" ו"פני שור" הם נפרדים והפכיים
27 זה מזה, "פני אריה אל הימין (אברהם) ופני שור מהשמאל" (יצחק)⁷² – הרי לא יכולים להיות שני
28 הפכים ביחד: קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, ואף-על-פי-כן מרכבה של ד' רוחות.

69) וכמש"כ בוח"ב שם: "קשה קמי' למעבר על דינא".
ובד"ה החודש תרנ"ד ס"ב (סה"מ תרנ"ד ע' קלג), שהקושי הוא
מצד שבקי"ס הי' חיבור למעלה מהשתלשלות והשתלשלות.

70) שמשמע זה, מכת בכורות שהיתה נגוף ורפוא כאחד,
הוצרכה להיות מהקב"ה בכבודו ובעצמו, כמבואר בלקו"ש ח"ג
ע' 866 (ובהנסמן שם), אבל לא נאמר בזה קשה (לגבי הקב"ה),
כיון שרם הפסח (שחיתת הע"ז דמצרים) הבדילם מהללו עו"ז
כו'.

71) ב"ר שבהערה 46.

72) יחזקאל א, יו"ד.

64) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. - ובוח"ב קע, א: "קשין ..
קמי' קו"ב"ה".

65) ח"ב פ"ב.

66) וכ"ה בכל הענינים שנאמר עליהם הלשון קשה. וכמו
"קשה לזווגין" (סוטה שם), שהוא חיבור ב' הפכיים, דכר ונוקבא.
וכן "קשין מזונותיו" (פסחים שם), שהמשכת מזונות הוא מבחי'
מזל שלמעלה מהשתל', כמבואר בביאור"ז שם.

67) ראה ישע"י ט, כב. זח"ב לו, א.

68) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט

ראובני שם, כז.

- 1 ולכן מתעוררת הקושיא: "מה עשה הקב"ה"; מהי העצה לשלול טענת ליצני הדור, כיון שמצד כל
 2 סדר ההשתלשלות, עד למרכבה עליונה, חסד וגבורה הם ב' קוים הפכיים.
- 3 טו. אף-על-פי-כן, כיון שליצני הדור טענו "מאבימלך נתעברה שרה", לא התחשב הקב"ה בהגבלות
 4 וסדרי ההשתלשלות, וצר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם. מה עורר וגרם פעולה זו – "לפי שהיו
 5 ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה".
- 6 כאשר ליצני הדור, קליפות, נמצאים במקומם – הנה כן הוא מצד סדר ההשתלשלות, שהרי גם הם
 7 נבראו; אבל כאשר הם דוחקים עצמם ("שפארן זיך") לתחום הקדושה, ומתחילים להתערב ולחוות דעתם
 8 אודות יצחק, וטוענים שהוא שייך בכלל לאבימלך – ולא רק שענינים פרטיים שלו נלקחים מאבימלך,
 9 אלא שכללות ההולדה שלו, עצם מהותו, שייך לאבימלך – הרי זה "נוגע" ("דערנעמט") למעלה, ובגלל
 10 זה מבטלים כל סדרי ההשתלשלות.
- 11 טז. וההוראה מזה בעבודתנו:
- 12 ידוע⁷³ הטעם לכך שאברהם יצחק ויעקב נקראים "אבות", לפי שהם שורש ומקור כל נשמות ישראל;
 13 בחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, היינו, שבכל אחד מישראל צריכים להיות כל
 14 עבודות האבות.
- 15 ומזה מובן, שגם הענין ד"צר קלסתר פניו כו'", התכללות חסד וגבורה, יכול וצריך להיות בכל אחד
 16 ואחד מישראל. ומזה נעשה גם הענין ד"בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא
 17 דא", כמו שכתוב בתניא⁷⁴.
- 18 והרי ענין זה הוא למעלה מהגבלת הטבע וסדר ההשתלשלות, כאמור לעיל, שמצד סדר ההשתלשלות
 19 הנה חסד וגבורה הם ב' קוים הפכיים, ואינם יכולים להיות יחדיו. ולכן איתא בספרי⁷⁵, שאהבה ויראה
 20 ביחד יכולות להיות במדת הקב"ה בלבד (רק בעבודת ה', ולא בעניני העולם).
- 21 [אלא שיש בזה שתי מדריגות⁷⁶: (א) שהמרירות תהיה בליל שישי, והשמחה בשבת. (ב) שהמרירות
 22 והשמחה יהיו ביחד, בבת אחת. וכיון שכל איש ישראל הוא "יורש" של האבות, שיורש הכל, במילא
 23 יכול כל אחד (על-כל-פנים לפעמים, או גם לתמיד) לבחור האופן שרוצה, ולקבוע סדר עבודתו באופן
 24 זה].
- 25 יז. עוד הוראה מהנ"ל:
- 26 בכדי שהכל יעידו שאברהם הוליד את יצחק, היה הקב"ה יכול לעשות שקלסתר פניו של אברהם
 27 יהיה דומה ליצחק⁷⁷. אך בפועל היה להיפך – "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"⁷⁸.
- 28 וההוראה מזה לכל אחד:
- 29 בשעה שעומדים בפני ב' הקוין, קו החסד או קו הגבורה, ויש ספק באיזו דרך לבחור – צריך לבחור
 30 בקו החסד.
- 31 וכמבואר בתניא⁷⁹, שבשעה שמקרבים יהודי, הנה לבד זאת ש"לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים",
 32 הרי "כולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'".

77 מכיון שההעדאה הוצרכה להיות על שייכות יצחק ואברהם (כי על זה הי' הטענה).

78 וכמו"כ בבחי' עתיק, שהיא הסיבה והנתינת כח לצר קלסתר כו' (כדלהלן סי"ט) כולא ימינא.

79 פרק לב. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 133 ואילך. תורת מנחם - התוועדויות ח"א ע' 37 ואילך. קונטרס אהבת ישראל

(קה"ת תשל"ו). וש"נ.

73 שלכן "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב), כי בחי' השבטים יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם (תו"א וראו נה, א. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1068 הערה 12. תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 279 ואילך).

74 ספ"ד.

75 ואתחנן ו, ה.

76 ראה תניא אגה"ת פ"י ורפי"א.

* * *

חי. ענין הנ"ל – שבגלל טענת ליצני הדור, נתבטלו סדרי ההשתלשלות ונעשה קלסתר פניו של יצחק
 דומה לאברהם – קשור גם עם "יפוצו מעינותיך חוצה"⁸⁰, שהתחיל בעיקר ב"ט כסלו⁸¹ (ולכן, פרשת
 תולדות חלה לעולם בחודש כסלו⁸² (או בשבת מברכים⁸³ כסלו) – חודש הגאולה, שבו נפעל הענין
 ד"יפוצו מעינותיך חוצה"):

איתא בזהר⁸⁴, שבתורה יש גופי תורה – גליא דתורה, ונשמתא דאורייתא – רזין דאורייתא.
 על-פי סדר ההשתלשלות, הנה נשמתא דאורייתא וגופי דאורייתא הם ב' ענינים נפרדים, לכאורה. אי
 אפשר לעשות מנשמה גוף ומגוף נשמה (ב"עבודה", ישנו ענין כזה, אבל בתורה, גוף התורה ונשמת
 התורה הם לכאורה ב' ענינים בפני עצמם). ולכל אחד מהם יש האופן שלו: גופא דאורייתא – בגילוי,
 ונשמתא דאורייתא – בהעלם (וכמובן מהשם "רזין" – סודות, וכאשר מגלים זאת – שוב אין זה סוד).
 אמנם, י"ט כסלו בא ומכריז: "יפוצו מעינותיך חוצה". יש להמשיך את המעינות של פנימיות התורה,
 ובאופן של הפצה – גם ב"חוצה".

– נוסף לכך שחסידות חב"ד המשיכה פנימיות התורה בהבנה והשגה, חכמה בינה ודעת (בעוד שלפני
 אדמו"ר הזקן, ואפילו אצל אדמו"ר הזקן גופא – לפני פטרבורג, לא היתה ההתלבשות בהשגה כל-כך⁸⁵),
 ועד כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁶, שחסידות חב"ד תובעת שילמדו חסידות בהשגה באותו אופן
 שלומדים סוגיא בנגלה – ה"חוצה" של הלומד עצמו – הנה נוסף לזה, תובעים להפיץ המעינות גם
 ב"חוצה" כפשוטו, לזולת שנמצא בחוצה –

ויתירה מזה: "חוצה" סתם, בלי הגבלות. כלומר, שאפילו בחוצה היותר תחתון צריך להפיץ את
 המעינות.

ולכאורה, הרי זו תמיהה גדולה ביותר: אפילו על נגלה דתורה ישנן הגבלות, וכמו שכתוב⁸⁷ "ולרשע
 אמר אלקים מה לך לספר חוקי", ואם-כן, איך אומרים "יפוצו מעינותיך חוצה"?

אך על זה באה ההוראה, שבשעה שזה נוגע במהותו של יהודי, שמושרש בעצמותו יתברך, אזי לא
 מתחשבים בהגבלות סדר ההשתלשלות, והקב"ה מהפך קלסתר פניו של יצחק שיהיה דומה לאברהם,
 והיינו, שגם פנימיות התורה, שמצד סדרי ההשתלשלות היא בהעלם (גבורה, יצחק) – תבוא בגילוי (חסד,
 אברהם).

וכמשל הידוע⁸⁸ של אדמו"ר הזקן, מבין מלך שחלה ביותר, עד שלא נותרה עצה אלא לשחוק אבן
 טובה שהיתה רק בכתר המלך – אשר באבן טובה זו היה תלוי כל יופי הכתר, "נזר העטרה המכתירה"
 – ולתת לו לשתות, ואמר המלך, שמבלי הבט על היוקר של כתר המלכות, הרי זה כאין וכאפס לגבי
 חיי בנו.

(86) ראה קונטרס: "תורת החסידות", "לימוד החסידות".
 ובכ"מ.

(87) תהלים נ, טו. - אבל, נוסף על שגם בנגלה דתורה אמרו
 (פסחים נ, ב) "לעולם יעסוק כו' שלא לשמה" - (שכוונתם בזה,
 גם בדרגות הכי פחותות ב"לא לשמה" - תניא ספ"ט. הלכות
 ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג עיי"ש) - כי "מתוך שלא לשמה בא
 לשמה", הרי בנוגע פנימיות התורה, הבטיחו רז"ל (איכ"ר
 בתחלתו. ירוש' חגיגה פ"א סה"ז) המאור שבה (שזוהי פנימיות
 התורה - קה"ע שם) מחזירו למוטב.

(88) "התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ
 ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

(80) מענה המשיח להבעש"ט שאז יבוא. - נסמן ונתבאר
 בלקו"ש ח"ד ע' 1119. תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ע' 84.
 ובכ"מ.

(81) סה"ש תורת שלום ע' 112.
 (82) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א) וז"ל:
 "המועדים של כל השנה .. ככולן יש שייכות לאותן הפרשיות
 שחלות בהן".

(83) שכולל כל ימי החודש, כדלעיל בשיחת ש"פ חיי שרה
 הערה 20 (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 265).

(84) ח"ג קנב, א.

(85) סה"ש תורת שלום ע' 114 (וראה לקו"ד ח"א כב, א
 ואילך).

1 — על-פי דין, המשתמש בכתר המלך חייב מיתה⁸⁹. וכאן מאבדים את הכתר לגמרי בשביל בן המלך
 2 (שעם היותו בן המלך, הרי אינו המלך⁹⁰; אין מלך אלא אחד), כי ענין שנוגע במהותו ועצמותו של בן
 3 המלך, נוגע גם במהותו ועצמותו של המלך עצמו – ואז סרים כל החשבונות.

4 ואדמו"ר הזקן מוסיף בזה עוד ענין נפלא ("א גוואלדיגן ענין"): אפילו בשעה שמצבו של בן המלך
 5 הורע עד כדי כך שספק אם יקבל את מי הרפואה, מכל-מקום, כדאי לשחוק את האבן הטובה, שרובה
 6 תלך לאיבוד, שמא תכנס טיפה אחת לתוך פיו של בן המלך.

* * *

7 יט. בפירוש רש"י הנ"ל ישנו דיוק נוסף:

8 לשון רש"י הוא "והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק". – לא "וידעו" וכדומה, אלא "והעידו".
 9 ואחר-כך חוזר רש"י ואומר: "עדות יש שאברהם הוליד את יצחק".

10 ולכאורה, מה מדגיש רש"י – ושני פעמים – את ענין העדות?

11 ויובן על-פי המובא ב'אור התורה'⁹¹ מספרי קבלה, שהתכללות חסד וגבורה, אברהם ויצחק, היא
 12 מבחינת הדעת, כי דעת כולל חסד וגבורה. ומביא שם ש"דעת" אותיות עדות⁹², עיין שם.

13 – ומתאים גם עם הענין המדובר לעיל (סעיף יד ואילך), שההתכללות דאברהם ויצחק נלקחת מלמעלה
 14 מהשתלשלות – כי דעת הוא קו האמצעי שעולה עד פנימיות הכתר, עתיק⁹³. והרי עתיק הוא למעלה
 15 מהתחלקות חסד וגבורה, דלית שמאלא בהאי עתיקא, כולא ימינא⁹⁴ –

16 ועל-פי-זה יובן הדיוק של רש"י: "והעידו", "עדות" – כי, כאמור⁹⁵, יש בפירוש רש"י ענינים של
 17 סודות התורה, קבלה, ולכן כותב רש"י הלשון "והעידו" ו"עדות", לרמז לבחינת הדעת.

18 כ. עוד ענין בזה:

19 עדות – היא על דבר הנעלם דוקא. על דבר הגלוי, ואפילו על מילתא דעבידא לאגלויי, לא צריכים
 20 עדות⁹⁶. כלומר, שעל-ידי עדות נמשך ענין שמצד עצמו הוא למעלה מגדר גילוי. וברוחניות – הוא ענין
 21 המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות⁹⁷.

22 וענין זה מרמז רש"י בהדגשת ענין העדות – שהענין ש"אברהם הוליד את יצחק", התכללות חסד
 23 וגבורה, הוא מצד המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות: בשכל – אין מקום לדבר, אלא ש"עדות יש
 24 כאן" – בדוגמת ביאת עדים האומרים שהם בעצמם ראו זאת, שאז חייבים להאמין להם.

25 כא. האמור לעיל הוא דוגמא לכללות הענינים שבפירוש רש"י, שבכל ענין טמונים סודות התורה.
 26 וכמו שכתב השל"ה⁹⁸, שבפירוש רש"י ישנם ענינים מופלאים.

27 ישנם הסבורים שלימוד חומש עם פירוש רש"י הוא עבורם ענין של ירידה (חס ושלוש). – אך צריך
 28 לדעת, שאדרבה, וכפי שהשל"ה, ה'רקנטי' ו'לבוש האורה' מאריכים במעלת לימוד פירוש רש"י. וכאשר
 29 לומדים – תקנת רבותינו נשיאינו – בכל יום פרשה חומש עם רש"י כפשוטו, אזי סוף כל סוף, כמאמר
 30 רז"ל⁹⁹, "לאחר ארבעין שנין קאי אדעתיה דרביה",

94) זח"ג קכט, א. וראה שם רפט, א.
 95) שיחת ש"פ נח בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 192).
 96) ראה ר"ה כב, ב. ד"ה ויקם עדות, ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 51 ואילך).
 97) ראה לקו"ת ד"ה אלה פקודי (נסמן באוה"ת שם) ס"ד.
 98) מס' שבועות קפא, א.
 99) ע"ז ה, ריש ע"ב.

89) סנהדרין כב, א (וברמב"ם הל' מלכים רפ"ב: "ולא בכתרו") וביותר בכתרו (ראה מפרשים למגלת אסתר ו, ט).
 90) בסנהדרין שם: "אסורה לאדוני".
 91) ריש פרשתנו.
 92) כן הלשון (דעת בלא וא"ו) באוה"ת ובכ"מ; ובלקו"ת פקודי (ד, ב) ובכ"מ: "דעות (בוא"ו) אותיות עדות". ולהעיר מתקו"ז תס"ט בתחלתו. קה"י מערכת עדות.
 93) ראה לקו"ת שלח נ, א. ובכ"מ.

— (וגם ענין זה מרומז במה שכתוב בפרשתנו²⁶: "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה",¹ שזהו מצד הענין ד"בן 100 ארבעים לבינה"¹⁰¹) —
 "יקחו" סוף-כל-סוף גם את הפנימיות.
 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפירוש רש"י, שאף-על-פי שזהו לימוד שלומדים גם עם ילדים, הנה דוקא על-ידי-זה "לוקחים" את הסודות שבתורה, כן הוא גם בנוגע לענינים של מעשה בפועל, שאף-על-פי שכח המעשה הוא כח היותר תחתון, שלכן ישנם כאלה שאינם רוצים לעמוד במצב של ירידה כזו, הנה דוקא על-ידי-זה "לוקחים" עצמותו יתברך.
 כב. בדוגמת הנ"ל, הוא גם הענין ד"ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'" — שנאמר בפרשתנו⁵⁸ — שיש בזה ב' פירושים (הפכים): (א) "מטל השמים ומשמני הארץ וגו'" כפשוטם, שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁰². (ב) "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה וכו'"¹⁰³.
 וב' פירושים אלו הם בפסוק אחד¹⁰⁴, כי מצד עצמותו יתברך, נמנע הנמנעות, הרי הוא נושא הפכים, ורחניות וגשמיות יחדיו.
 וכיון שעצמותו יתברך "שייך" לגשמיות (גוף) דוקא¹⁰⁵, במילא נמשכים ממנו הברכות "מטל השמים וגו'" גם כפשוטו בגשמיות. אלא שזה צריך "לעבור" דרך "מטל השמים זו מקרא וכו'", כי כל ההמשכות הן על-ידי תורה.

* * *

כג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ואלה תולדות יצחק בן אברהם גו'.

* * *

כד. כשם שישנם בפירוש רש"י ענינים בקבלה (כנ"ל), כך יש בו גם עניני הלכה. ולדוגמא בפרשתנו:¹⁷ על הפסוק²⁶ "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה", מפרש רש"י, שכאשר נולדה רבקה, בזמן מיתת שרה, היה יצחק בן 37 שנה, והמתין ג' שנים עד לחתונתו עם רבקה.
 ולכאורה יוקשה: בפרשת חיי שרה¹⁰⁶ נאמר "ויקח את רבקה גו' וינחם יצחק אחרי אמו", והיינו, שרק לאחר ש"ויקח את רבקה" אזי "וינחם אחרי אמו". ולפי פירוש רש"י, ש"ויקח את רבקה" היה ג' שנים לאחר מיתת שרה, יוקשה: הרי אסור להתקשות על המת יותר מדאי, ואפילו על אביו ואמו אסור להתאבל יותר מי"ב חודש¹⁰⁷?
 ואין לתרץ, שהדין שאסור להתקשות נתחדש במתן תורה, כי: (א) זהו ציווי שכלי: "אי אתם רחמנים יותר ממני" (מהקב"ה)¹⁰⁷. (ב) "קיימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה"¹⁰⁸ (ובפרט דיני אבלות וניחום אבלים — שמפורש שהיו קודם מתן תורה¹⁰⁹), (ג) על הפסוק "וימאן להתנחם"¹¹⁰, איתא¹¹¹, שזהו בגלל שיוסף היה באמת חי, אבל לולא זאת, הנה (גם קודם מתן תורה) לא שייך להתאבל יותר מי"ב חודש¹¹².

100 אבות ספ"ה.
 101 אזה"ת שם קלז, א.
 102 שבת סג, א. וש"נ.
 103 ב"ר פס"ו, ג.
 104 ראה לקו"ש ח"מ ע' 782. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 7. וש"נ.

105 ראה סה"ש תורת שלום ע' 12. ע' 120.

106 כד, סז.

107 מו"ק כז, ב.

108 יומא כח, ב. קדושין פב, א (שאברהם קיים) - וראה תו"א

109 ויפ"ק הדין כנ"ל (ולא יתר על הדין, כלשון הרד"ל שם). (ב) ר"י

110 סוטה יד, א.

111 (110) וישב לז, לה.

112 (111) ב"ר פפ"ד, כא. פרש"י עה"פ.

113 (112) ומ"ש בפרדר"א (פל"ב) ר' יוסי אומר שלש שנים עשה יצחק אבל על שרה אמו כו' - (א) א"א לפרש כפשוטו, כי הוא ויפ"ק הדין כנ"ל (ולא יתר על הדין, כלשון הרד"ל שם). (ב) ר"י

1 והביאור בזה – על-פי מה שאמרו רז"ל, שבמשך הזמן שבין העקידה עד לחתונתו, הלך יצחק לבית
2 מדרשו של שם ועבר¹¹³. ולדעה נוספת, הלך לגן-עדן¹¹⁴.

3 – ולהעיר, שלפי הדעה השניה מתורץ עוד פירוש רש"י בפרשתנו¹¹⁵:

4 על הפסוק¹¹⁶ "ויגדלו הנערים", מפרש רש"י: "כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פירש לבתי מדרשות
5 וזה פירש לעבודת אלילים". ומקשים בזה: רש"י עצמו פירש¹¹⁷ שהקב"ה קיצר ה' שנים משנותיו של
6 אברהם (שהיה ראוי לחיות 180 שנה, ולפועל חי רק 175 שנה), בכדי "שלא יראה את עשו בן בנו יוצא
7 לתרבות רעה". ולפי הנ"ל, שעשו פירש לעבודת אלילים בגיל 13 שנה, נמצא, שבמשך שנתיים ראה
8 אברהם את עשו יוצא לתרבות רעה (שהרי "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם"¹¹⁸, ואם-כן, במלאת 13
9 שנה ליעקב ועשו, היה יצחק בן 73. ובמילא, היה אברהם אז בן 173 שנה (כי "ואברהם בן מאת שנה
10 בהולד לו את יצחק בנו"¹¹⁹) – והרי חי עד גיל 175 שנה)?

11 ב'דעת זקנים מבעלי התוספות¹²⁰ מתרץ, ש"שנתיים (שאברהם היה עדיין חי) מרד במטמוניות". אבל
12 תירוץ זה אינו מובן: אם היתה אפשרות שיחטא שנתיים במטמוניות, הרי היה אפשר שיחטא עוד חמש
13 שנים במטמוניות, ולא יהיה צורך לקצר חמש שנים מחיי אברהם?

14 אבל לפי הנ"ל, שיצחק היה משך זמן (שנתיים) בגן עדן, מתרצים פירוש רש"י זה¹²¹ – שבשעה
15 שעשו יצא לתרבות רעה, היה זה כבר לאחר פטירת אברהם, כי הזמן שיצחק היה בגן-עדן, אינו עולה
16 לחשבון חיי יצחק (כי גן-עדן הוא למעלה מהזמן – שנשתנו מעשי בראשית). ובמילא, כשאברהם היה
17 בן 162 שנה, הנה למרות שחלפו 62 שנה מלידת יצחק, היה יצחק רק בן 60 שנה. וכאשר "ויגדלו
18 הנערים", שיעקב ועשו הגיעו לגיל 13 שנה, ויצחק היה אז בן 73 שנה, הגיע כבר אברהם לגיל 175
19 שנה –

20 ועל-פי-זה מובן, שאף-על-פי שחלפו כבר ג' שנים מפטירת שרה, התאבל יצחק – כי מקודם לכן לא
21 ידע מפטירתה (כיון שהיה בבית מדרשו של שם ועבר, או בגן-עדן¹²²), ובשעה שנודע לו, נהג אבילות
22 כדין שמועה רחוקה, ומיד – "וינחם יצחק אחרי אמו"¹²³.

* * *

23 כה. (במהלך ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

24 מצד "והייתם נקיים מה" ומישראל¹²⁴ (ככל פרטי הענינים הקשורים בזה שנתבארו במסכת שקלים¹²⁵)
25 – ברצוני להבהיר:

(121) ריב"א שם.
(122) ואף שממ"ש רש"י כאן "המתין לה כו' ג' שנים" (וכן רש"י לך-לך טו, יג. פרשתנו כח, ט), בהכרח שחולק על תירוץ הריב"א, דלשיטת הריב"א עברו ה' שנים משעת העקידה עד נשואי יצחק, שאז הי' בן ארבעים שנה – ותירוץ הריב"א הוא על פירוש"י שעה"פ ויגדלו הנערים – מ"מ, הכתוב במדרש אשר יצחק הי' בג"ע לאחר העקידה, גם רש"י ס"ל כן (ורק שסובר אשר גם ב' שלימות ויותר מעט – שהם מקוטעות ג') שנים אלו נמנים במנין שנתיים).

במדרש שבס' ע"מ ובחזקוני, שהי' יצחק בג"ע, ומשם יצא "לשוח בשדה" (חיי שרה כד, סג) ופגש ברבקה כו'. ואולי נוסח אחר מצא הריב"א.

(123) השיחה האחרונה – לא הגיעה לידינו לע"ע (המו"ק).

(124) מטות לב, כב.

(125) פ"ג ה"ב.

שם הוא דלא כמ"ד (הובא בפירש"י) דחכה יצחק ג' שנים כדי שתהא ראוי' לביאה, ולא מפני אבל שרה.

(113) תיב"ע וירא כב, יט. חיי שרה כד, סב. וראה ב"ר פנ"ו, יא.

(114) מדרש (הובא בריב"א כאן. חזקוני ח"ש כד, סג. מאמר אם כל חי (בספר עשרה מאמרות) ח"ג סעיף כט"ל).

(115) ראה גם שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו תשי"ד ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות ח"י ע' 162 ואילך). תורת מנחם – התוועדויות חל"ה ריש ע' 213. "רשימות" חוברת כא ע' 15.

15. לקו"ש ח"כ ע' 114 הערה 41.

(116) פרשתנו כה, כז.

(117) שם, ל.

(118) שם, כז.

(119) וירא כא, ה.

(120) שם כה, כז (בשם הירוש').

- 1 כיון שיש תרעומת על העובדה שישנם כאלו שישנים באמצע ההתוועדות¹²⁶, חשבו ב"ועד המסדר"
- 2 על "המצאה" – לבטל את מקומות הישיבה¹²⁷, ועל-ידי-זה להכריח את כל הקהל לעמוד על רגליו,
- 3 ובמילא לא תהיה אפשרות לישון...
- 4 [מצינו אמנם בנוגע לשמחת בית השואבה שהיו ישנים בעמידה¹²⁸, אבל זוהי מציאות רחוקה כו].
- 5 ובכן: להוי ידוע שלא היתה זו המצאה שלי, ואדרבה, זהו היפך כוונתי והיפך רצוני וכו'.
- 6 – אינני יודע אם "בכדי שיעשה" לסדר שיוכלו לישיב תיכף ומיד, אבל מכאן ולהבא יסודר הענין. –
- 7 לא יתכן לצער יהודים חסו-שלום שיצטרכו לעמוד על רגליהם משך זמן ארוך;
- 8 מוטב שימשיכו לישון "געזונטערהייט..." [בגלל שלא איכפת להם אם לשון רש"י הוא "האמורים
- 9 בפרשה" או "האמורים למטה"¹²⁹, וכמו כן לא איכפת להם אם ירשמו שתחילה צריך להיות "ימין
- 10 מקרבת" ואחר-כך "שמאל דוחה", אף-על-פי שלשון הגמרא הוא "שמאל דוחה וימין מקרבת"¹³⁰, וכיוצא
- 11 בזה. ענינים כאלו אינם מבבלים אותם משנתם, וגם לא יחלמו אודותם...], ובודאי לא תהיה קפידי
- 12 עליהם, ובלבד שלא יכריחו אותם להצטער חסו-שלום ולעמוד על רגליהם במשך זמן ארוך.
- 13 כו. (והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק:) ועתה נתיישב אצלי מה שסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר
- 14 לפני שנים רבות, ובמשך כל הזמן לא הבנתי לשם מה סיפר לי זאת, עד שאירע מאורע זה:
- 15 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי¹³¹ אודות הסדר שהיה אצל אדמו"ר מהר"ש – שכללות הנהגתו היתה
- 16 בהרחבה ביותר¹³² – שבשעה שהיה אומר חסידות, היו ממונים שהחזיקו "צעמעריצע" (על שאלתי מה
- 17 זה "צעמעריצע", השיב לי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שזהו סממנים בעלי ריח חזק¹³³), וכאשר היו רואים
- 18 מישהו שמתנמנם וישן, היו נותנים לו להריח, ועל-ידי-זה היה מתעורר...
- 19 ובכן: בעקבות ההמצאה הנ"ל של "ועד המסדר" – נתיישב אצלי מדוע סיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר
- 20 סיפור הנ"ל!...
- 21 גם כאשר מעוררים מישהו מהשינה על-ידי ריח חזק – אין זה דבר נעים ("ס'איז אויך ניט אַזוי
- 22 געשמאַק"), ויש בזה ענין של צער, אבל לכל-הפחות הצער הוא לרגע קצר בלבד, ולא כבנידון-דידן,
- 23 שמכריחים מישהו לעמוד על רגליו במשך זמן ארוך. ובכל אופן, אם יהיה מי שירצה "לקנא קנאת ה'
- 24 צבאות" – יעורר את הישנים על-ידי ריח חזק!...
- 25 כזו. ויהי רצון שיתן ה' יתברך לכל אחד ואחד מישראל – בין ער ובין ישן – "מטל השמים ומשמני
- 26 הארץ"⁵⁸, ובאופן השייך ליום השבת, ובפרט לאחר חצות, רעוא דרעוין¹³⁴ – "נחלה בלי מצרים"¹³⁵,
- 27 והרי הענין ד'נחלה בלי מצרים" יכול להיות הן בנוגע לענינים גשמיים והן בנוגע לענינים רוחניים,
- 28 ועד להענין ד'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"¹³⁶,
- 29 אלא שענין זה תלוי בכחירתו של האדם – שיש לו בחירה חפשית מה לבקש, שכן, אותה תפלה
- 30 ובקשה יכולה להתפרש בכמה אופנים, וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁷ אודות שני אנשים שביקשו

(132) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ב ע' 137. וש"נ.

(133) ברשימת היומן שם: "אבק מעורר לזורר - ניסען - ביותר".

(134) זח"ב פח, סע"ב.

(135) שבת קיח, סע"א.

(136) תהלים קיט, יח. וראה גם תורת מנחם סה"מ אייר ע' רצא ואילך. וש"נ.

(137) ראה שיחת ש"פ בראשית תש"ג סוס"ה (נדפסה בס' נצוצי אור (ברוקלין, תשס"ז) ע' 19). וראה גם תורת מנחם -

התוועדויות חכ"ו ע' 239. וש"נ.

(126) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכבר עורר על זה פעם, פעמיים ושלוש פעמים, וללא הועיל כו'.

(127) בהמשך השיחה, כשדובר אודות הענין ד'קשה כקריעת ים סוף", שזה "קשה" גם לגבי הקב"ה כביכול (לעיל סי"ב) - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: כאשר עושים פעולה מסוימת כדי שלא יוכלו לישיב על יד השולחן - אין זה דבר "קשה", והראי', ש"ועד המסדר" הצליח לעשות זאת!...

(128) סוכה נג, א.

(129) כנ"ל ס"א.

(130) כנ"ל ס"ח.

(131) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קפג. וש"נ.

1 "פנינים" ("פערל"), אלא שאחד ביקש מחרוזת פנינים לענוד על הצואר, ואחד ביקש "גריסים"
2 ("פערל-גרופן") בתוך המרק... ואכן, זה שביקש מחרוזת פנינים לענוד על הצואר, קיבל את כל צרכיו
3 עד למחרוזת פנינים, וזה שביקש "פערל-גרופן", נתמלאה אמנם בקשתו, כיון שביקש מעומק הלב... אבל
4 לאחרי מילוי בקשתו נשאר עם "פערל-גרופן" בלבד!...

5 ויהי רצון שיתן ה' יתברך לכל אחד "לב בשר"¹³⁸, וידע לנצל את ה"נחלה בלי מצרים" באופן
6 המתאים.

(138) יחזקאל יא, יט. לו, כו.

המשך ביאור למס' זכחים ליום חמישי עמ' ב

1 מכאן ואילך מתארת המשנה טעויות שונות שיתכן שיעשו
2 בקרבנות אלו, וחובותיה הגדלים והולכים בעקבות אותן טעויות:
3 א. אם לא עָשָׂה בְּן הַכֹּהֵן, להקריב שלוש למעלה ואחת למטה,
4 אֵלֶּא עָשָׂה שְׁתַּיִם מִדֹּחַ לְמַעְלָה וְשְׁתַּיִם מִדֹּחַ לְמַטָּה, לפי שחשב ששתי
5 קיני חובה הן, ובגון שילדה בהיותה זבה, שנתחייבה קן לזיבתה וקן
6 ללידתה ובשתייהן פרידה אחת חטאת והאחרת עולה, וְלֹא נִגְלַף
7 בה לשאול האם כן הוא כפי מחשבתו, ונמצא שעשה חטאת אחת
8 תחת עולה, שהיה עליה להביא שלוש עולות וחטאת אחת והוא
9 עשה שתי עולות ושתי חטאות, וחסרה לה עולה אחת, ועל כן
10 צְרִיבָה שְׁהֵבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת וְתִקְרַיְבָנָה לְמַעְלָה לְקָרְבַּן עוֹלָה
11 שחסר לה. וכל זה כאשר שתי הקינים שהביאה היו מִמִּין אֶחָד,
12 ששתייהן תורים או שתייהן בני יונה, ועל כן תביא עוד פרידה
13 לְקָרְבַּן עוֹלָה מִזִּמְנֵי שֶׁהֵבִיאָה מִקְדוֹם.
14 ב. וְאִם שְׁתֵּי הַקִּינִים שֶׁהֵבִיאָה הֵיוּ מִשְׁנֵי מִינֵי, שאחת תורים
15 והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה אחרונה, תְּבִיא עוֹד
16 שְׁתַּיִם – שְׁתֵּי פְרִידוֹת, אחת תור והאחרת בני יונה. וטעם הדבר
17 הוא, משום ששנינו בקינין (פ"ב מ"ה) שאין מביאים תור כנגד בני יונה
18 ולא בני יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות ממין אחד ולא
19 משנים. וכיון שהביאה שתי קינים משני מינים, והקן שהקריב הכהן
20 ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה והקן
21 האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה
22 להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היתה הקן השנייה קן של
23 תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היתה קן
24 של בני יונה נפסל בני יונה ועליה להביא בני יונה אחר. ומפני הספק
25 עליה להביא תור ובני יונה.
26 ג. ואם כאשר נדרה להביא קן, פְּרִשָׁה נְדָרָה שתיבאנו ממין מסוים,
27 מתורים או מבני יונה, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, הרי היא
28 מחוייבת מספק להביא לנדרה משני המינים, ועל כן מתחילה היה
29 עליה להביא שלוש קינים, אחת לחובתה ושתיים לנדרה, לחובתה
30 מאיזה מין שתרצה, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, וכיון
31 שלא עשתה כן אלא הביאה לנדרה מין אחד, וכאמור לעיל
32 נפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה
33 ועשאה חטאת, ובאופן זה היא [צְרִיבָה] לְהֵבִיא עוֹד שְׁלֹשׁ פְּרִידוֹת,
34 פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה,
35 ועוד שתי פרידות מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. וכל
36 זה כאשר שתי הקינים שהביאה היו מִמִּין אֶחָד, ששתייהן היו תורים
37 או שתייהן היו בני יונה, שעל כן תביא עוד פרידה לְקָרְבַּן עוֹלָה
38 מהמין שהביאה מקודם, שנפסלה בו פרידה אחת. דוגמא לדבר,
39 שמלכתחילה הביאה שתי קינים של תורים, אחת לחובתה ואחת

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

כרך כה, א

מתורגם ללשון הקודש

15 – שאין הוא יודע הלכות מעשר!

16 יותר מכך: עשו גדל בבית יצחק שנים רבות בילדותו
17 ובנערותו. ואילו היה חפץ לדקדק במצוות – כפי שברצונו
18 להוכיח – בודאי היה עוקב אחר קיום המצוות של יצחק,
19 ושם לבו לכך שיצחק איננו מעשר מן המלח ומן התבן.
20 כיצד, אפוא, רצה עשו לרכוש את לב יצחק בשאלתו
21 "היאך מעשרין...!"

22 התמיהה אף רבה יותר:

23 ענין זה, שעשו חפץ להוכיח ליצחק שהוא מדקדק
24 במצוות, מופיע הן במדרש תנחומא⁶ והן בבראשית רבה⁷.
25 בתנחומא נאמרים הדברים בנוסח שונה⁸ שעשו שאל את
26 יצחק "מהו שתהא חייבת במעשר", אבל בבראשית רבה
27 מופיע נוסח הדומה? לדברי רש"י: "היך מתקנין מילחא ..
28 היך מתקנין תבנא". מניסוח זה מובן, מדברי המפרשים¹⁰,
29 שלא היה ספק אצל עשו בחובה לעשר תבן ומלח,
30 ושאלתו היתה רק "היאך מעשרין את המלח ואת התבן".

וראה לקמן הערה 10.

(6) פרשתנו ח.

(7) פס"ג, י.

(8) ועד"ז הוא בפסיקתא דר"כ שם.

(9) וכבר הקשה בצידה לדרך על הרא"ם שכתב שמקורו של פרש"י הוא מתנחומא.

[בדפוס שני דפרש"י הגירסא "אם מעשרין". אבל בכת"י רש"י, דפוס ירש"י ומפרשי רש"י (כולל הרא"ם) שתח"י הוא בכפנים].

(10) גר"א וצידה לדרך כאן.

בדברי דוד כאן "דלא מספקא לי" אם חייב במעשר .. אלא דהראה לפני אביו שהוא מחזיר על עצמו לחייבו במעשר אלא דמספקא לי .. בהך מעשר שאינו אלא חומרא מהו שיתן המעשר ע"פ האומד". ובמשכיל לדרך כאן: שהי' שואל ידענא דהתבן פטור מדינא, מיהו הרוצה להחמיר ולעשרו היאך יעשה דמסתברא דיש לו לעשות איהו חילוק ושנינו... ולא ייתי מינה חורבה לעשר מן הפטור על החיוב.

אבל פשוטות הלשון "היאך מעשרין" משמעו שפשיטא לי' שהם חייבים במעשר (כבמפרשים הנ"ל בתחילת ההערה). ועוד ועיקר: הבן חמש למקרא עדיין לא למד דאין מעשרין באומד או דאין מעשרין מן הפטור על החיוב, ואם זוהי כוננת רש"י הו"ל לפרוש.

א.

"ויהי עשו איש יודע ציד"

1 מן הפסוק¹ "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד
2 איש שדה..." מצטט רש"י את המילים "יודע ציד",
3 ומפרש: "לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו: אבא היאך
4 מעשרין את המלח ואת התבן?² וכסבור אביו שהוא מדקדק
5 במצוות"³.

6 המפרשים מסבירים⁴, שעשו שאל דוקא על המלח ועל
7 התבן, משום שאלה פטורין לחלוטין ממעשר, אף מדרבנן,
8 ובכך חפץ עשו להוכיח שהוא מדקדק במצוות כל כך, עד
9 אשר הוא מעשר אף מדברים הפטורים ממעשר.

10 אך לפי זה תמוה: אילו היה עשו מפרש מעשר מן
11 המלח ומן התבן למעשה, היתה זו הוכחה לדקדוקו
12 במצוות. אבל בשאלתו כיצד מעשרים אותם, הרי לא זו
13 בלבד שכך לא יוכל לשכנע את יצחק בדקדוקו במצוות,
14 אלא, להיפך, שאלה זו מצביעה על ה"עם-ארצות" שלו⁵

(1) פרשתנו כה, כז.

(2) בריב"א עה"ת כאן: את הדמאי ואת המלח ואת התבן. וצ"ע.

(3) ראה רע"ב, רא"ם (ועוד) כאן ההכרח ע"ד הפשט שלא לפרש "יודע ציד"

ציד" כפשוטו.

[אף שרש"י עצמו: (א) מפרש "איש שדה" – וצודה בקשתו חיות ועופות" (והרי זהו ענין נוסף על "איש) שדה" – "אדם בטל" (וראה רא"ם וגר"א שם) – ודלא כתי' הא' ברא"ם). (ב) עה"פ (שם, כח) "ציד בפיו" מפרש בפ"י הראשון "כתרגומו" (ענין הצידה כפשוטו), ורק בפ"י הב' (ומדגיש שזהו "מדרשו") מפרש "שהי' צד אותו ומרמהו בדבריו" (וראה נחלת יעקב על פרש"י שם)*].

ויש להוסיף עוד: אם נפרש "יודע ציד" כפשוטו, הו"ל להקדים "איש שדה" ל"יודע ציד" (שהרי צידה כפשוטה הוא רק לאחר היותו בשדה). ומזה מוכרח שהענין ד"יודע ציד" הי' עוד בהיותו בבית טרם יציאתו לשדה.

ועפ"ז יומתק ג"כ הכרחו של רש"י לפרש שהמרמה היא בזה ש"שואלו .. היאך מעשרין כו", ולא פי' כהראב"ע שהענין ד"מלא מרמות" שייך לצידה כפשוטה.

(4) רע"ב, רא"ם גר"א ונדוד. וראה פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה.

(5) כן הקשה גם במשכיל לדוד כאן. וראה גם דברי דוד (להט"ז) כאן.

(*) ושאיני פרש"י לענין (נדז י, ט) – ששם מפרש "לפני ה"י.

26 כבר הוסבר מספר פעמים, שרש"י מפרש את פשוטו
27 של מקרא – "לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹⁴ – אף
28 כאשר אין הוא מתאים לחלק ההלכתי שבתורה.

29 וכך בעניינינו: השאלה "היאך מעשרין את המלח ואת
30 התבן" בפירושו רש"י אינה קשורה למצות מעשר זרעים,
31 שלאחר מתן תורה, אלא למצות מעשר שהיתה נהוגה אז,
32 לפי פשוטו של מקרא:

33 לפני כן, בפרשת לך¹⁵, מסופר, לאחר שאברהם ניצח
34 את ארבעת המלכים – "ומלכי צדק מלך שלם... והוא
35 כהן... ויתן לו מעשר מכל". ורש"י מפרש: "ויתן לו –
36 אברם מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן" – כלומר:

37 (א) אברהם נתן מעשר למלכי צדק¹⁶, "שהיה כהן".

38 (ב) הוא נתן לו "מכל אשר לו", וכפי שאומרים
39 המפרשים¹⁷, שבכך שולל רש"י את הפירוש שאברהם נתן
40 מעשר רק מכלל המלחמה, דבר המופיע בתורה מפורש
41 בנפרד, כפי שנאמר שם בהמשך הפסוק, שאברהם אמר "אם
42 מחוט... ואם אקח מכל אשר לך"¹⁸, שהוא לא לקח שום דבר
43 משלל סדום¹⁹ – אלא המעשר ניתן "מכל אשר לו".

44 רואים אפוא, שאברהם נהג לתת מעשר "מכל אשר לו",
45 מכל נכסיו, כמפורש לפני כן – צאן... ועבדים... כסף
46 וזהב²⁰. וכיון ש"יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך
47 ה' לעשות צדקה ומשפט"²¹ – מובן, שגם יצחק לא נהג
48 לתת מעשר מתבואתו בלבד, כפי שרש"י מבאר לאחר מכן
49 על הפסוק²² "וימצא... מאה שערים", אלא "מעשר מכל
50 אשר לו"²³.

51 ויש לומר יותר מכך, שכך הוא לפי כל אופני
52 פירוש התורה: אברהם קיים את כל התורה כולה²⁴,
53 כולל מצות צדקה, לפחות מעשר מן הקרן²⁵, ו"יצוה
54 את בניו... לעשות צדקה...".

1 יוצא אפוא, שרש"י בוחר נוסח שמדגיש יותר: (א) את
2 הבורות של עשו, שברור לו שמלח ותבן חייבים במעשר.
3 (ב) את אי הבחנתו בכך שיצחק אינו מעשר מלח ותבן.

ב.

"היך מתקנין מילתא..."

4 כן אין מובן¹¹: כיצד מתאים בכלל לשאול "היאך
5 מעשרין"? הרי כל אחד יודע שהמשמעות הפשוטה של
6 מעשר היא – עשירית. ומהי כוונת השאלה "היאך
7 מעשרין", כיצד נוטלים עשירית ממלח ומתבן?!

8 את הניסוח של המדרש ניתן עוד להסביר כי השאלה
9 האמורה (וכן השאלה הראשונה דלעיל) סרה על פי דיוק
10 הלשון "היך מתקנין מילחא .. תבנא", ולא "היך מעשרין":
11 כלומר עשו ידע בודאות שמלח ותבן פטורים ממעשר.
12 אך שאלתו היא "היך מתקנין": כיון שיש לתת מעשר מן
13 התבואה, וכן מעשר בהמה וכדומה, כדי להראות ש"לה'
14 הארץ ומלואה"¹², הרי צריכה להיות פעולה דומה גם
15 בדברים הפטורים ממעשר, שגם בהם יוכיחו שהם ניתנים
16 מה¹³.

17 וזו היתה שאלת עשו – "היך מתקנין מילחא .. תבנא"
18 – כיצד מתקנים דברים אלו, אשר אין בהם מצות מעשר.
19 ובמילא אין מקום לשאלה כיצד מתאים לשאול "היאך
20 מעשרין": עשו אכן לא שאל "היאך מעשרין", אלא "היך
21 מתקנין".

22 ולפי זה קשה יותר – מדוע משנה רש"י מלשון
23 המדרש, ובמקום "היאך" מתקנין" הוא אומר "היאך"
24 מעשרין"?!

ג.

"מעשר מכל אשר לו"

25 ויש לומר שההסבר לכך הוא:

ומ"ש הרמב"ן שם (וראה הנסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 69 הערה
7 בסופה) ד(רק) "חלק הגבוה הפריש לתתו לכהן" – אינו כפשוטו
משמעות הכתוב שמלך סדום קיבל בחזרה מאברהם את הכל – לשלול
האמירה ד"אני העשרתי את אברם" (שהרי קודם נתינת המעשר לכהן ה"ז
רכושו והנותן ונעשה) (בתוספת) עשיר ע"ז).

(20) לך יב, טז; שם יג, ב.
(21) וירא יח, יט.
(22) פרשתנו כו, יב (מב"ר פס"ד, 1). וראה לקמן סעיף ה.
(23) וכן ביעקב נאמר (ויצא כח, כב) וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו
לך. ולהעיר מפרש"י וישלח לב, יד (בפי' הג').
(24) פרשתנו כו, ה (ובפרש"י שם). יומא כח, ב. קדושין פב, א
(במשנה).
(25) טושו"ע יו"ד ר"ס רמט (ובש"ך שם).

(11) כמו שהקשה ברע"ב על פרש"י כאן. – ופירושו "שהי' שואל מה
טעם מעשרין כו" (ע"ש) [וכן מ"ש במהרי"ק על פרש"י (ירושלים
תשל"א) "כלומר מאימתי מעשרין ואיזהו גמר מלאכתו"] – אינו לפי
פשוטו הלשון "היאך מעשרין". וראה פי' הדברי דוד שבהערה הקודמת.
(12) ל' הכתוב – תהלים כד, א.
(13) ע"ד מ"ש בגר"א כאן.
(14) פרש"י בראשית א, ח. ובכ"ת.
(15) יד, יח.כ.
(16) ושולל בזה הפירוש (חזקוני, ריב"א וטור הארוך לך שם. וראה
גם ר"ד"ק שם בשם אביו (הובא גם בטור הארוך שם)) שמלכי צדק נתן
מעשר לאברהם.
(17) ריב"א וגר"א שם.
(18) יד, כג.
(19) וראה גם מפרשים שבהערה 16. מגדל עוז הלי' מלכים רפ"ט. –

28 כיצד מחשבים את שוויים³⁴: האם לפי ערכם עתה
29 כשלעצמם, או לפי ערכם כאשר משתמשים בהם כתערוכת
30 וכתבלין הנותן טעם וכדומה?

31 לפי זה מובן הדיוק בלשון רש"י "כסבור אביו שהוא
32 מדקדק במצוות", שהוא מקיים את המצוות כתיקונן
33 בהקפדה רבה על חישובים מדויקים וכדומה³⁵.

34 ולעומת זאת לפי הסבר המפרשים, שעשו רצה למצוא
35 חן בעיני יצחק על-ידי הוכחה שהוא נותן מעשר גם
36 מדברים שאינם חייבים במעשר, מתאים יותר לומר "מחמיר
37 במצוות" או "מהדר במצוות", וכדומה.

ה.

הרמב"ם - מעשר מן השלל; הראב"ד - מצות מעשר
38 מן הענינים המופלאים בדרך ההלכה המופיעים
39 בפירוש רש"י:

40 כאמור בסעיף ב', במדרש נאמר "היך מתקנין", ואילו
41 רש"י אומר "היך מעשרין". ויש לומר, שהבדל הניסוח
42 ביניהם קשור למחלוקת בין הרמב"ם לבין הראב"ד:

43 בהלכות מלכים³⁶ עוסק הרמב"ם במצוות שהיו לפני
44 מתן תורה, ואלה דבריו: "על ששה דברים נצטוו אדם
45 הראשון... בא אברהם ונצטוו... והוא התפלל שחרית
46 ויצחק הפריש מעשר". אומר על כך הראב"ד³⁷: היה ראוי
47 לומר והוא (אברהם).. הפריש מעשר.

48 מסבירים המפרשים³⁸, שהמחלוקת בין הרמב"ם לבין
49 הראב"ד היא על פירוש הפסוק "ויתן לו מעשר מכל",
50 הנאמר על אברהם:

51 לפי הרמב"ם הענין של "ויתן לו מעשר" אינו כמצות
52 מעשר שלאחר מתן תורה, כי "אין המעשרות נוהגות אלא
53 בגידולי קרקע שלו"³⁹,

1 ולפי זה מובנת בפשטות כוונתו של עשו בשאלתו
2 "היאך מעשרין את המלח ואת התבן", ברצותו למצוא חן
3 בעיני אביו - כי יצחק הפריש גם ממלח ותבן²⁶, כיון שגם
4 הוא הפריש "מעשר מכל אשר לו". אך שאלתו של עשו
5 היתה רק "היאך מעשרין...?", כפי שיוסבר להלן.

ד.

מלך ותבן - חשיבות רק בשימושם

6 התכונה המשותפת למלח ולתבן, שבה הם נבדלים
7 מדברים אחרים, היא²⁷, שאין להם חשיבות רבה בפני
8 עצמם, אך כאשר מערבים אותם יחד עם דברים אחרים,
9 מפקים מהם תועלת רבה מאד מעל ומעבר לתועלתם
10 כשהם בפני עצמם.

11 כפי שאכן אנו רואים, שכמות מועטה ביותר של
12 מלח²⁸ - שלכשעצמה יש לה חשיבות וערך כספי מועטים
13 ביותר - נותנים טעם לתבשיל ומשבחים את המאכל בשבח
14 שחשוב הרבה יותר מקורטוב המלח. ואין זו הוספת טעם
15 בלבד, אלא ללא המלח פגום המאכל, כנאמר²⁹: "היאכל
16 תפל מבלי מלח".

17 וכך גם התבן: כשלעצמו, כמאכל בהמה או כחומר
18 הסקה לתנורים³⁰ וכדומה, הוא בעל חשיבות וערך כספי
19 מועטים ביותר, אך כאשר משתמשים בו לתעשיית לבנים³¹
20 לבנין וכדומה, הרי הוא שווה הרבה יותר.

21 וזו היתה שאלת עשו: לגבי המעשר הנדון כאן - "ויתן
22 לו מעשר מכל אשר לו", הניתן לחומרה מכל הרכוש, הרי
23 יש מקום לומר, לכאורה, שאין מחשבים את המעשר
24 מהתבן ומהמלח לפי משקלם או כמותם³² בפני עצמם
25 עתה - כמעשר בהמה, אלא לפי חשיבותם ושוויים³²
26 כאשר משתמשים בהם בפועל.

27 ואם כך, מתעוררת השאלה לגבי המלח והתבן³³ -

34 בנוגע לדברים אחרים, גם אותם כשמעריבים אותם בדברים אחרים נתוסף בחשיבותם - לכאורה אין שאלה, ודנים לפי חשיבותם בהווה בפועל. אבל בנוגע למלח ותבן, שכל (עיקר) חשיבותם הוא רק כשמעריבים אותם בדברים אחרים, מקום לומר שאצלם מחשבים ע"פ העתיד כו'.
35 וזוהו אין להקשות (כנ"ל סעיף א) אשר שאלה זו מורה שאינו מדקדק במצות כי ה' לו לידע מהנהגת יצחק - כי מובן שחשבון המעשר אינו דבר גלוי כו'.
36 פ"ט ה"א.
37 וראה תורה שלמה לך שם אות קלב. וש"נ.
38 ראה רדב"ז, כסף משנה ומגדל עוז שם. וראה (בהבא לקמן) לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 69 ואילך ובהערות שם.
39 רדב"ז

26 להעיר מצפ"ע עה"ת כאן (ע"ד ההלכה) "דיש גדר מעשר בתבן". ע"ש.
27 להעיר גם מגו"א ועוד כאן.
28 להעיר מפרש"י לעיל (וירא יט, כו).
29 איוב ו, ו. וראה לקו"ת ויקרא ג, סע"ד. וש"נ.
30 שבת רפ"ג. שם לה, ב.
31 שמות ה, ז ואילך (ובפרש"י שם).
32 ראה רמב"ם ה' מעשר פ"א הי"ד (בנוגע למעשר זרעים). ה' תרומות פ"ג הי"א (בתרומת מעשר).
32* והיינו, שה"מעשר מכל אשר לו" אינו ע"י הפרשת מעשר מכל מין ומין בפ"ע, אלא מפריש מעשר משוויות כל נכסיו.
33 עפ"ז ויתקן הטעם שלא נקט רש"י כגירסת הפסיקתא דר"כ (הנ"ל הערה 4) "מים (ומלח)".

25 ולכן נאמר במדרש, ששאלתו של עשו היתה "היך מתקנין
26 מילחא .. תבנא" כדלעיל בסעיף ב'.
27 ולעומת זאת רש"י מסביר, כדלעיל בסעיף ג', שהענין
28 של "ויתן לו מעשר מכל" היה בגדר מצות מעשר, וכיון
29 שה"מעשר" היה "מכל" – לפיכך מתאים לשאול "היאך
30 מעשרין את המלח ואת התבן".

ו.)

מעשר ממלח ותבן – "בירור" גבורות עשו

31 מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה:
32 לכאורה, עדיין אין ברור: מדוע שאל עשו דוקא לגבי⁵⁰
33 שני דברים אלו – מלח ותבן⁵¹? בודאי יש דברים נוספים
34 בעלי תכונה דומה, המוזכרת לעיל⁵², שחשיבותם גדלה
35 מאד כאשר משתמשים בהם בעירוב דברים אחרים, לעומת
36 חשיבותם בפני עצמם?
37 ההסבר לכך בפנימיות הוא:
38 אדמו"ר הזקן שואל ב'תורה אור'⁵³: כיון שיצחק ידע
39 ש"אין שם שמים שגור בפיו" של עשו⁵⁴ – כיצד ייתכן
40 לומר שעשו "היה מרמהו בשאלות איך מעשרין את
41 התבן"? והוא משיב, שעשו כאן למטה, "ומצד הפנימיות"
42 – "אין שם שמים שגור בפיו". אבל עשו בשרשו, המקיף
43 עליו מלמעלה, הוא בדרגא נעלית בקדושה – "רישא דעשו
44 בעטפוי דיצחק"⁵⁵: שרשו של עשו, גבורה דקליפה, הוא
45 ביצחק, גבורה דקדושה – ו"מצד בחינת המקיף עשו שואל
46 איך מעשרין את התבן".

1 אלא היה זה מעשר מן השלל שלקח⁴⁰, כפי שמבאר
2 הגאון הרוגטשובי⁴¹, שלשיטת הרמב"ם היה מעשר זה
3 דומה למצות תרומת המכס של שבי ומלקוח שלקחו
4 במלחמת מדין⁴², שמצוה זו אינה נוהגת לדורות⁴³ –
5 ולעומת זאת, לפי הראב"ד, היה זה בגדר מצות מעשר.
6 אמנם, מעשר ניתן דוקא מגידולי קרקע, אך למרות
7 זאת יש לומר: (א) תנאי זה חודש לאחז מתן תורה, ואילו
8 המעשר שלפני מתן תורה ניתן מכל דבר, ללא יוצא מן
9 הכלל, כנאמר "מכל". כפי שאנו מוצאים במצוות אחרות
10 שקיימו האבות, שהן לא קויימו בכל התנאים כלאחר מתן
11 תורה⁴⁴. כגון יבום לפני מתן תורה, שנעשה אז "על ידי
12 האח או האב או הקרוב מן המשפחה"⁴⁵.
13 (ב) המעשר של אברהם היה כמעשר כספים, ולמרות
14 שאפשר לומר שחובת מעשר כספים היא מדרבנן בלבד⁴⁶,
15 הרי בנוסף לאמור לעיל, וישמור תורות – להביא תורה
16 שבעל פה⁴⁷, הרי ענין זה קשור ומהווה תוצאה של מצות
17 מעשר, ומשום כך לומדים בספרי⁴⁸ את מעשר כספים מן
18 הפסוק⁴⁹ "עשר תעשר", ולכן מתייחסת מצות מעשר
19 באופן כללי ל"ויתן לו מעשר" של אברהם.
20 ולפי זה יש לומר, שההבדל בין פירוש המדרש
21 שהוזכר לעיל לבין פירוש רש"י כרוך במחלוקת זו:
22 לדעת המדרש לא קשור הפסוק "ויתן לו מעשר מכל"
23 למצות מעשר, וכיון שמצות מעשר חלה על גידולי קרקע
24 בלבד, אין מקום לשאלה "היאך מעשרין את המלח..." –

(40) כס"מ שם (ואף שאמר אברהם "אם מחוט גוי" – ראה לעיל
הערה 19 ובהנסמן שם).
(41) צפע"נ הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. וראה גם צפע"נ עה"ת פ' לך
(ע' נז).
(42) מטות לא, כח ואילך.
(43) סהמ"צ להרמב"ם שורש ג. – ולכן לא הביא הרמב"ם מעשר זה
דאברהם.
(44) ע"ד מצות מילה, דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם (יבמות עא,
ב), אף דלאחר מ"ת מל ולא פרע כאילו לא מל (משנה שבת – קלו,
ריש ע"ב).
(45) רמב"ן וישב לח, ח. וראה ג"כ חזקוני (שם, יג). רד"ק, מושב
זקנים (מבעה"ת) ואוה"ח (שם, כד). דעת זקנים מבעה"ת (שם, כו).
(46) ראה לקו"ש שם הערה 13.
(47) שמוה מובן שיתכן לומר דמש"נ בתושב"כ "ויתן לו מעשר"
הכוונה בזה גם למעשר דרבנן, ונמנה (לדעת הראב"ד) מצוה זו שקיים
אברהם (ולא כל המצות שקיים עד שלא ניתנו – וכקושיית הלח"מ שם),

כי נמנו רק אלו המפורשים (או ע"פ מרומזים) בתושב"כ.
(48) הובא בתוד"ה עשר – תענית ט, א (ובספרי שלפנינו ליתא).
(49) ראה יד, כב.
(50) הטעם שרימה ליצחק במצות מעשר דוקא – ראה צידה לדרך
ושפ"ח כאן (ובענף יוסף לתנחומא שם "דלדוגמא בעלמא נקט .. אבל
אה"נ שהי' מטעה אותו ג"כ בשער המצות").
(51) לפי המפרשים ששאלתו היתה האם חייבין במעשר, הטעם
שנקט מלח ותבן הוא מפני "שהתבן מגידולי קרקע וכן המלח גידולו*
ממקום שחופרין אותו" (באר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י. וכן
בנחלת יעקב). אבל להביאור דלעיל (סעיף ד) קשה כפנינים.
(52) כמו תבלין (אף ש"ל שנכללו ב"מלח") ועוד.
(53) פרשתנו כ, ב ואילך.
(54) פרש"י פרשתנו כז, כא.
(55) תיב"ע ויחי נ, יג (בשינוי ל' קצת). וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו
ע' 207 הערה 21.

(* להעיר דגם מלח נק' צומח (שער המצות וטעמה"צ פ' עקב. ע"ח ש"נ פ"ב ובהגהת צמח שם. ועוד).

- 1 ולכן חפץ יצחק להעניק את הברכות לעשו, כי על ידי
 2 כך הוא חפץ "להמשיך" את שרשו של עשו כאן למטה,
 3 ובאמצעות זאת היה, לדעת יצחק⁵⁶ "מתברר" עשו.
 4 ולפי זה יש לומר, שעשו בחר דוקא בשאלה "היאך
 5 מעשרין את המלח ואת התבן"⁵⁷, משום שיש כאן רמז
 6 ל"בירור" שלו;
 7 מוסבר בתורת החסידות⁵⁸ ש"מלח" הוא "שרש כל
 8 הגבורות", ולכן המלח ממתיק דינים, כי אין הגבורות
 9 נמתקין אלא בשרשן. יוצא מכך, שבענין של "מעשרין את
 10 המלח" נרמז ה"בירור" של גבורות⁵⁹ עשו⁶⁰.
- 11 ובדומה לכך הענין של "מעשרין את התבן" – כמבואר
 12 בתורת החסידות⁶¹, ש"מוץ ותבן שאינם רק פסולת החטה"
 13 הם "מבחינת הקליפות"⁶², ולכן, עשו – אשר "היה
 14 מסטרא דקליפה" – "שיבח עצמו שנתן מעשר ממוץ
 15 ותבן".
 16 ולכן נאמר⁶³ לגבי ה"בירור" של עשו לעתיד לבוא
 17 – "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו
 18 לקש"⁶⁴ –
 19 כן יהיה במהרה בימינו ממש, בביאת משיח צדקנו.
 (משיחות ש"פ תולדות תשל"ד)

המלח".

- (61) ביאורו ז' וישלח יט, ד (וראה זח"ב קכ, ב. זח"ג קפט, א). וראה
 מאור"א מע' תבן (ת, 1): "תבן .. בן רשע ת מאות איש עמו ולכן רצה
 לעשר התבן".
 (62) מלשון קליפת הפרי, כמו התבן שהיא קליפת החטה.
 (63) עובדי' א, יח.
 (64) ראה שמות שם, יב (ובפרש"י): קש לתבן. וראה מאור"א שם.

- (56) ראה תו"א שם (ע"ג) שהבירור של עשו צ"ל ע"י יעקב דוקא.
 (57) ולא "מים" כבפסיקתא דר"כ. וראה לעיל הערה 33.
 (58) לקו"ת ויקרא ד, א. וראה גם שם ו, א ואילן. וראה הערה 60.
 (59) משא"כ מים – חסד.

(60) להעיר מלקו"ת שה"ש (י, א) דמלח (הוא בחי' גבורה ו)שייך
 למצות ל"ת, ובאורה"ת ויקרא (כרך א' בהוספות ריש ע' רכז) "א"כ מלח
 כמו ד"ס חומרות וסייגים" (ע"ש). – ועפ"ז יומתק זה שעשו רצה לרמות
 אביו שיאמר שעשו מדקדק במצות ע"י שאלתו "היאך מעשרין את

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מ"ח, ה'תשי"ב
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק וירא. בו מודיע אשר תובעים ממנו שילך להקאנסול לקבל
 הוויזה, ואשר הנסיעה תהי' ג"כ מיד, ומבקש להשיבו איך לעשות בזה:

הנה בכלל אינני מבין מהי הבהלה שנתהווה עתה בין אנ"ש שיחיו בצרפת, להעתיק משם,
 ולילך לחפש חדשות במדינות אחרות, ובפרט שהן יודעים כבר ממצב המדינות שאין ההסתדרות
 בשם בנקל, וכבר גליתי דעתי מאז, שצריכים היו להתענין בהעתקה למדינת מאראקא שהיא
 בסמיכות לצרפת, ויש שם כר נרחב לכמה מסוגי אנ"ש ובפרט לאותם המסוגלים לעבודה בשדה
 החינוך, נוסף על העבודה שישנה עדיין בצרפת בכלל ובפרט בפאריז בשדה החינוך והחזקת היהדות.

ובנוגע אליו בפרט, הרי כיון שהגיש הניירות וכבר קיבל הניירות מכל המוסדות, ודוחקים
 אותו שילך להקאנסול, הרי אם אי אפשר לו להמשיך את הדבר, ילך ויקבל, והשי"ת ינחנו למחוז
 חפצו האמיתי הוא חפץ ה' ויסתדרו באופן המתאים לפנייהם בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

ברך כה, ב

מתורגם ללשון הקודש

18 ישראל איננו בגלות, בחוץ לארץ, אלא בהיותם על שולחן
 19 אביהם¹¹, שגואלם ומביאם ל"שולחנו", לארץ ישראל.
 20 ולכן, אף כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו" – "בנים
 21 שגלו מעל שולחן אביהם"¹¹, אין ישראל יכולים להיות
 22 מרוצים ח"ו ורגועים¹² בגלות, בידועם שזהו אינו המצב
 23 הרצוי עבורם, אלא הם מצפים¹³ ומבקשים לשוב על ידי
 24 אביהם לשולחן אביהם, לארץ ישראל, ואף דורשים
 25 ותובעים¹⁴ שלוש פעמים בכל יום (חול) "את צמח דוד
 26 עבדך מהרה תצמיח", וכן בכל יום ואף בשבת וביום טוב
 27 וכו' אומרים "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים"¹⁵.
 28 ויש לומר, שזהו אחד הטעמים לכך שלעתיד לבוא
 29 ייאמר דוקא ליצחק "כי אתה אבינו"¹⁶, כי אז תהיה ניכרת
 30 בגלוי אצל ישראל מעלת התמימות והשלמות, אשר הכוח
 31 לכך נלקח מיצחק אבינו, "עולה תמימה", ומשום כך הם
 32 נמצאים במקומם האמיתי, על שולחן אביהם, בארץ
 33 ישראל,
 34 ענין זה, להיות דוקא בארץ ישראל, היה רק אצל
 35 יצחק. ואילו אצל אברהם ואצל יעקב היו תקופות שבהן
 36 שבו בחוץ לארץ.

א.

"אין חוצה לארץ כדאי לך"

1 ידועים דברי חז"ל¹ "כל מה שאירע לאבות סימן
 2 לבנים"². וכפי שמאריך הרמב"ן³ ומפרט בכמה מעשי
 3 אבות כיצד הם כוללים סימנים ורמזים למאורעות
 4 שיתרחשו אצל הבנים – בני ישראל.
 5 מכך שחז"ל מתבטאים דוקא בביטוי אבות ובנים,
 6 שעניני האב נמסרים בירושה לבניו אחריו, מובן, שמעשה
 7 האבות איננו רק סימן בלבד⁴, אלא אף מהווה נתינת כוח⁵
 8 של אבות האומה לבנים⁶.
 9 ובעניני פרשתנו – התורה מספרת⁷ ש"ויהי רעב
 10 בארץ", ובקשר לכך נגלה הקדוש-ברוך-הוא ליצחק והורה
 11 לו "אל תרד מצרימה, שכון בארץ אשר אומר אליך, גור
 12 בארץ הזאת, ואהיה עמך ואברכך...". מסבירים חז"ל⁸,
 13 שמשום שיצחק היה "עולה תמימה" עליו להישאר בארץ
 14 ישראל, ו"אין חוצה לארץ כדאי לך"⁹, שלא ינהג כאביו
 15 אברהם, אשר יצא בעקבות רעב מארץ ישראל לחוץ לארץ,
 16 למצרים.
 17 הסימן לבנים כאן הוא ברור¹⁰, שמקומם האמיתי של

10 ברמב"ן פרשתנו שם: וירמוז לגלות בכל שהוא מקום מגורי
 אבותם כו'. ופירושו הוא – הרמז בהליכת יצחק לארץ פלשתים וכו', ע"ש
 בפרטיות. ובפנים מבואר ה"מעשה אבות" בדברי ה' שאמר לו "אל תרד
 מצרימה שכון בארץ גוי", שלפי מחז"ל שבפנים השיחה – ההרגשה
 (בפסוקים אלו) היא שלא יצא מא"י.
 11 ראה ברכות ג, סע"א.
 12 וכמש"נ (תבוא כח, סה) "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהי מנוח
 גוי". ראה ב"ר פל"ג, ו. וראה מכות כד, סע"א.
 13 ראה לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ט ריש ה"ב. הל' מלכים פ"ב
 ריש ה"ד.
 14 וכהוראת חז"ל (להלכה) – ובלשון זה "יתבעו" – ראה ב"י
 לטאו"ח סקפ"ח (ד"ה וכתב הרמב"ם) משיבלי הלקט (דין סדר ברכת
 המזון ס' קנז). וראה מדרש תהלים מזמור יז, מדרש שמואל פל"א (הובא
 ברד"ק סוף שמואל ב) ובכ"מ אודות גודל וחומר הדבר.
 15 וכן בבהמ"ז "מלכות בית דוד כו' ובנה ירושלים כו' במהרה
 בימינו" (ראה ב"י שם).
 16 שבת פט, ב. וראה תו"א פרשתנו יז, ג. ויצא כא, סע"ב ואילך.
 תו"ח פרשתנו ד, ד ואילך. ועוד.

1 (ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. וראה גם ב"ר פמ"ח, יו"ד
 (ותנחומא וירא ד). ושם: אני פורע לבניך .. ולעז"ל.
 2 וראה גם פרש"י וירא יח, א ד"ה ישב (מב"ר פמ"ח, ז). ועוד.
 3 לך יב, ו. שם, י. יד, א. פרשתנו כו, א. וישלח לב, ד. שם, ט.
 ועוד.
 4 יתרה מזה מצינו בסימני טהרה דבהמה כו' – שהם הגורמים
 הטהרה ולא רק מודיעים (ראה צפע"נ על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות
 רפ"א).
 5 כמובן גם מהדוגמא ד'נביאים' שברמב"ן לך שם (יב, ו). וראה
 ב"ר פ"מ שם (הובא גם ברמב"ן שם, ז): צא וכבוש את הדרך לפני בניך.
 וראה גם בהנסמן בהערה הבאה.
 6 ראה תו"ח לך פג, סע"ג ואילך. ח"ש קלה, סע"א ואילך. ובכ"מ.
 וראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 35. ח"ג ע' 11. ח"ה ע' 89 ואילך. חט"ו
 ע' 82 ואילך. ועוד.
 7 כו, א ואילך.
 8 ראה ב"ר פס"ד, ג. פרש"י עה"פ (שם, ב). רמב"ן (שם, א).
 9 ל' רש"י שם (וכ"ה ברמב"ן שם). וראה בארוכה לקו"ש
 [המתורגם] חט"ו ע' 214 ואילך בביאור החילוקים דרש"י והמדרש.

ב.

אברהם אבינו - בחוץ; יצחק אבינו - בפנים

כדברי חז"ל²⁹ ש"התחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד
אלא לאלוקה העולם.. ולקרוא בקול גדול לכל העולם
ולהודיעם שיש שם אלוהא אחד ולו ראוי לעבוד, והיה
מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה..
שנאמר ויקרא...³⁰, עד שגרם לכך שהקדוש-ברוך-הוא
יהיה גם "אלקי הארץ" בנוסף ל"אלקי השמים" -
"שהרגלתיו בפי הבריות"³¹.

ואילו יצחק לא יצא לחוץ לארץ. ולהיפך, בהיותו
"עולה תמימה" היה חייב להישאר בארץ ישראל, ואף שם
אין אנו רואים שהוא יצא הרבה ממקומו הפרטי ועסק
בענינים שבחוץ. כלומר, עיקר עבודתו היתה בפנים.

ומשני אבות אלו מקבלים בני ישראל את שני הקוים
בעבודה הרוחנית:

מאברהם אבינו מקבל כל יהודי, וכל ישראל, הוראה
ונתינת כח לעבודה עם הזולת, מבחוץ: כל ישראל, אף
אלו אשר עיקר עיסוקם הוא בלימוד התורה בפנים, צריכים
לצאת מפעם לפעם ממקומם ולהביא קדושה אל מחוץ
לגבולות מקום הקדושה. עליהם לפרסם את שמו של
הקדוש-ברוך-הוא בכל מקום ומקום, עד שיגיעו ל"הנפש
אשר עשו", לקרב יהודים לה' ולתורתו³², כדברי חז"ל "כל
העוסק בתורה בלבד...³³, ו"כל³⁴ האומר אין לי אלא
תורה, אפילו תורה אין לו, אלא תורה וגמילות חסדים".

ומיצחק אבינו מקבל כל יהודי את ההוראה ואת הכוח
לעבודה בפנים, שגם אלו אשר עיקר עיסוקם הוא בחוץ,
לעסוק בעניני העולם ועל ידי כך להמשיך קדושה לכל
עניני העולם - "מעשיך" ו"דרכיך" - ולהביא את דבר ה'
גם ליהודים הרחוקים לעת עתה מה' ומתורתו, הרי גם הם
חייבים מדי פעם להתנתק מן החוץ ולעסוק בפנים, בתורה,

הענין של "אין קורין אבות אלא לשלשה"¹⁷ הוא
בהווה, וביחד עם זאת הוא תמידי ונצחי¹⁸, ולכן מובן,
שהפרטים של מעשי אבות, המבטאים את מהותו המיוחדת
של כל אחד מן האבות מהווים סימן ונתינת כח לבנים -
לא רק לעם ישראל באופן כללי, ובמצב מסויים, אלא
"בכל דור ודור... בכל אדם מישראל"¹⁸, באופן פרטי, גם
כאשר יהודים נמצאים בגלות בארץ ישראל, או בחוץ
לארץ.

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

באופן כללי נחלקים בני ישראל לשני סוגים - יששכר
וזבולון¹⁹, מארי תורה ומארי עובדין טבין²⁰. יהודים
שעיקר עיסוקם בעבודת ה' הוא בפנים, "יששכר"
באהליך"²¹, הם נמצאים במקומם האמיתי ומתמסרים
לחלוטין ללימוד התורה²², ויהודים בעלי עסק, היוצאים
מחוץ לארבע אמות של תורה, "זבולון בצאתך"²¹,
ועוסקים בעניני העולם - "מעשיך" ו"דרכיך", ועל ידי
עיסוקם בכך באופן של "כל מעשיך לשם שמים"²³, ו"בכל
דרכיך דעה"²⁴, הם מביאים קדושה גם לעניני העולם.

והכוח לשני סוגים אלו של עבודת ה' ניתן לכל
יהודי²⁵ מן האבות:

אברהם אבינו יצא מארץ ישראל ו"ירד" למצרים,
למצרים וגבולים" של חוץ לארץ, והביא לידי כך, ששם,
ואף לפני כן, התקרבו אנשים אל הקדוש-ברוך-הוא, הוא
הביאם "תחת כנפי השכינה", כנאמר "ואת הנפש אשר
עשו בחרן"²⁶, וכמוסבר בהרחבה במדרשי חז"ל²⁷.
עבודתו הכללית היתה "ויקרא שם בשם ה' אל עולם"²⁸,

(17) ברכות טז, ב.
(18) תו"א ר"פ ורא. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 49 הערה 12.
ח"י ע' 97 (והערה 48).
(19) ראה בארוכה תו"א פ' תרומה.
(20) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאורו"ז וישב לאדהאמ"צ (כה, א-ב)
ולהצ"צ (ע' קלד).
(21) ברכה לג, יח.
(22) במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא (ראה כתר שם טוב
[קה"ת] בהוספות סל"ח. ושו"ג), ונוגע גם להלכה (רש"י עירובין כו, ב
ד"ה חוץ מן המים. שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח).
(23) אבות פ"ב מ"ב.
(24) משלי ג, ו.
(25) כי בכאור"צ צ"ל תורה ומע"ט (אגה"ק שם. ולהעיר מאגה"ק ס"ג
בכחות דחור"ג). וראה לקמן בפנים.
(26) לך יב, ה. פרש"י שם (מב"ר ספל"ט).
(27) ראה גם ב"ר שם, יד. ת"א ות"י עה"פ.
(28) וירא כא, לג.
(29) ראה גם סוטה י, סע"א ואילך. ב"ר ספנ"ד. ועוד.
(30) רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.
(31) פרש"י חיי שרה כד, ז (ע"פ ב"ר פנ"ט, ח).
(32) וכמו"ל (סנהדרין צט, ב) "כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה
עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר והנפש אשר עשו בחרן". וראה לקמן
בפנים סעיף ז והערה 69.
(33) ע"ז יז, ב.
(34) יבמות קט, ב. לקו"ת ויקרא ה, א. וראה סה"מ תש"ח ע' 266 -
בהערה.

(17) ברכות טז, ב.
(18) תו"א ר"פ ורא. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 49 הערה 12.
ח"י ע' 97 (והערה 48).
(19) ראה בארוכה תו"א פ' תרומה.
(20) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאורו"ז וישב לאדהאמ"צ (כה, א-ב)
ולהצ"צ (ע' קלד).
(21) ברכה לג, יח.
(22) במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא (ראה כתר שם טוב
[קה"ת] בהוספות סל"ח. ושו"ג), ונוגע גם להלכה (רש"י עירובין כו, ב
ד"ה חוץ מן המים. שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח).
(23) אבות פ"ב מ"ב.
(24) משלי ג, ו.
(25) כי בכאור"צ צ"ל תורה ומע"ט (אגה"ק שם. ולהעיר מאגה"ק ס"ג

33 הנמצאים במצב הדומה לעשו⁴², ייהפכו להיות "האמורים
34 בפרשה" – שייכים ל"תולדות יצחק", ולדרך חינוכו (לימוד
35 הפרשיות – תורה – וקיום מצוותיהן) על ידי קירובם
36 לתורה ולמצוות.

ד.

עבודת יצחק – "תולדות"?

37 אך לפי כל האמור לעיל נדרש הסבר: כיצד מסתדר
38 הדבר עם מה שהוסבר לעיל, שאופן עבודתו של יצחק
39 היה הפוך מכך – להיבדל לעצמו בארץ ישראל, בפנים,
40 ולא להעמיד "תולדות" בחוץ, שאינם דומים ל"אבות"⁴³,
41 באמצעות התעסקות על הזולת בחוץ.

42 זאת ועוד: לפי זה היתה צריכה פרשה זו, העוסקת
43 כולה בעבודתו של יצחק, להיקרא בשם "יצחק", ולא
44 "תולדות", כדי לבטא את יחודו של יצחק, בכך שלא יצא
45 לחוץ לארץ כדי להעמיד שם "תולדות" – נפשות, כעבודת
46 אברהם "ואת הנפש אשר עשו בחוץ", כדלעיל.

47 על כן צריך לומר, שכיון שיצחק הוא אחד משלשת
48 האבות, אשר "אבות" – מכלל דאיכא תולדות⁴⁴,
49 שמהאבות לומדים ונעשים "תולדות", הרי מובן, שגם
50 עבודתו שלו היתה בהעמדת תולדות.

51 ויותר: מכך שדוקא הפרשה העוסקת בעבודת יצחק
52 פותחת ונקראת בשם "תולדות", ולא הפרשות האחרות
53 העוסקות באברהם וביעקב, מובן, שהמשמעות העיקרית
54 של ה"תולדות" היא דוקא בעבודת יצחק, יותר מאשר על
55 ידי עבודת אברהם ויעקב.

ה.

כיצד ישפיעו ישראל על בני נח?

56 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את אופן ההנהגה
57 לעתיד לבוא, שמכך יובן יחודה של עבודת יצחק, כאמור
58 לעיל בסוף סעיף א', שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק כי אתה
59 אבינו.

60 הרמב"ם פוסק⁴⁵ "ציוה משה מפי הגבורה לכוף את
61 כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח". הלכה זו,

1 באופן שיהיו אז "כאוכלי המן"³⁵, ללא שום דאגות וללא
2 שום מחשבות – בזמן זה עליהם להיות במצב של תורתם
3 אומנותם.

ג.

שם הפרשה – תוכנה

4 דובר כבר כמה פעמים³⁶ אודות שמות הפרשות,
5 שאמנם, בפשטות נקראת כל פרשה על שם ההתחלה, אך
6 בכל זאת, כיון ששמות אלו הם על-פי מנהג ישראל,
7 שתורה הוא, ובמיוחד לפי תורת הבעל-שם-טוב³⁷, ששמו
8 אשר יקראו לו בלשון הקודש מהווה ומחיה ומקיים את
9 הדבר הנקרא בשם זה, הרי מובן, ששמה של כל פרשה
10 מבטא את תוכנה של כל פרשה.

11 הוכחה ברורה לכך³⁸ היא מכך שפרשתנו נקראת בשם
12 "תולדות", כאשר גם פרשת "נח" פותחת במילים "אלה
13 תולדות נח". אם הפרשות היו נקראות רק לפי תחלתן,
14 מתאים היה יותר שהפרשה המוקדמת, פרשת נח, תיקרא
15 בשם "תולדות", שהרי המילה "תולדות" קרובה יותר
16 לתחלת הפרשה מאשר המילה "נח", והפרשה המאוחרת
17 יותר, פרשתנו – "תולדות" – תיקרא בשם "יצחק", כדי
18 להבדיל בינה לבין הפרשה המוקדמת.

19 מכך שהפרשה הקודמת נקראת בשם "נח", ודוקא
20 פרשתנו נקראת "תולדות" מובן, שדוקא השם "נח" מבטא
21 את תוכן הפרשה הנקראת כך³⁹, ואילו השם "תולדות"
22 מתאים יותר להביע את תוכן פרשתנו.

23 כלומר, שהתוכן הכללי של פרשתנו הוא הולדת בנים
24 – "תולדות". והמשמעות הרוחנית היא, שזוהי הוראה לכל
25 יהודי להביא לידי "תולדות" ברוחניות – להוסיף עוד
26 יהודי שומר תורה ומצוות על ידי קירובו לה' ולתורתו,
27 כנאמר⁴⁰ "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב
28 כאילו ילדו", שזוהי המשמעות הרוחנית של "פרו ורבו"⁴¹.

29 הדבר נרמז גם בפירוש רש"י בתחלת פרשתנו,
30 שהמילה "תולדות" מוסבת על "יעקב ונעשו האמורים
31 בפרשה". כלומר, ב"תולדות יצחק" אין הכוונה רק לאלו
32 הנמצאים בדרגה של יעקב, אלא צריך להשתדל, שגם

(35) כמרדכי (מכילתא בשלח בתחלתו. שם טז, ד) לא ניתנה התורה (לדרוש) אלא לאוכלי המן.

(36) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 59.

(37) ראה תולדות יעקב יוסף פ' שמות קרוב לסופה. אור תורה להה"מ ד, ג. לקו"א שלו נח, ד. שער היחוד והאמונה פ"א. ועוד.

(38) ראה לקו"ש שם הערה 10. וש"נ. לקו"ש ח"ה ע' 355. ועוד.

(39) ראה לקו"ש ח"כ ע' 285 ואילך.

(40) סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א.

(41) ראה לקו"ד ח"ד תשמו, א. סה"ש תש"א ס"ע 45 ואילך.

(42) ראה קידושין יח, רע"א.

(43) ראה לקמן מב"ק "אבות מכלל דאיכא (ענין תולדות".

(44) ראה ב"ק בתחלתה.

(45) הל' מלכים פ"ח ה"י.

כדי להשפיע עליהם, אלא כיון שמעמדם ומצבם של עם
 ישראל, ארץ ישראל ובית המקדש יהיה אז בשיא השלמות
 והמעלה, הרי "אור ה'" יאיר שם בגלוי לעין כל חי, והדבר
 ישפיע ממיילא⁵² על הגויים והעמים הרבים שבכל העולם,
 עד אשר "ונהרו אליו כל הגויים והלכו עמם רבים ואמרו
 לכו ונעלה אל הר ה' .. ויורנו מדרכיו..."⁵³.

יוצא אפוא, שלעתיד לבוא לא יצטרכו ישראל לצאת
 לחוץ לארץ כדי להתעסק עם "כל באי העולם", אלא הם
 יהיו "פנויין בתורה וחכמתה" – "יהיו ישראל חכמים
 גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי
 כח האדם"⁵⁴. ויחד עם זאת ישפיעו ישראל על האומות,
 כך שהם בעצמם יתעוררו "והלכו" ויאמרו "לכו ונלכה
 באור ה'"⁵⁵.

ו.

יצחק מפרסם שם ה' בעולם בהיותו בארץ ישראל

דומה לכך היתה עבודתו של יצחק⁵⁶:
 רכזו של יצחק⁵⁷ בהעמדת תולדות לא היתה על ידי
 הליכה "מעיר לעיר וממלכה לממלכה" כדי לפרסם את
 שמו של הקדוש-ברוך-הוא בכל מקום ומקום, כאברהם
 (כדלעיל בסעיף ב'), אלא בהיותו במקום אחד בארץ
 ישראל, הוא משך אליו את באי העולם, כאבוקה גדולה
 המושכת אליה את הניצוצות⁵⁸.

וזה מתבטא בתוכן פרשתנו: כאשר נוצר מצב של
 "ויהי רעב בארץ" היתה "דעתו (של יצחק) לדרת למצרים
 כמו שירד אביו בימי הרעב"⁵⁹. ביודעו את ה"עיקר ששתל
 אברהם"⁶⁰, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם בכל
 פרט, הבין יצחק שמעיקר זה ששתל אברהם אבינו (וכמו
 שירד אביו) שכל זאת בהשגחה פרטית של הקדוש-ברוך-

1 ככל ההלכות, היא נצחית בכל ההזמנים ובכל התקופות
 2 ובכל המקומות, שהנהגה הרצויה באופן קיום המצוות
 3 של כל באי העולם, קיום שבע מצוות בני נח, היא כאשר
 4 הם מושפעים מישראל.

5 לפי זה, נדרש הסבר כיצד יתבצע תפקיד זה של
 6 ישראל, בקשר לשבע מצוות בני נח, לעתיד לבוא, בזמן
 7 ביאת משיח צדקנו. אמנם הרמב"ם ממשיך ואומר⁴⁶
 8 שאחד הענינים הנעלים שיחדש המשיח הוא: "ויתקן⁴⁷ את
 9 העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר⁴⁸ כי אז אהפוך
 10 אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו⁴⁹
 11 שכם אחד".

12 אך השאלה היא: הרי כל ישראל ייצאו מן הגלות,
 13 ויימצאו על אדמתם בארץ ישראל, וההלכה היא, ש"בזמן
 14 שיד ישראל תקיפה .. (אף גוי אשר "אפילו יושב ישיבת
 15 ארעי או עובר ממקום למקום בסחורה" חייב לפני כן)
 16 שיקבל עליו שבע מצוות⁵⁰, ואם כך כיצד יוכלו ישראל
 17 לחדש ולהשפיע על האומות, "באי העולם", אודות שבע
 18 מצוות בני נח?

19 התשובה לכך מובנת מהפוסקים המופיעים בנבועת
 20 ישעיהו⁵¹ אודות הגאולה: "והיה באחרית הימים נכון יהיה
 21 הר בית ה' בראש ההרים .. ונהרו אליו כל הגויים והלכו
 22 עמם רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי
 23 יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה
 24 .. ושפט בין הגויים... וכתתו חרבותם... בית יעקב לכו
 25 ונלכה באור ה'".

26 כלומר, לעתיד לבוא ילמדו אומות העולם את דרכי ה'
 27 ויעבדו את הקדוש-ברוך-הוא לא על ידי כך שישאל
 28 ייצאו מארצם הקדושה לחוץ לארץ אל הגויים והעמים,

(46) שם ספ"א.

(47) כ"ה בדפוסים שלפנינו ד"ויתקן" קאי על משיח. אבל בכת"י ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור בא כאן קטע שנשמט "ואם לא הצליח כו", והתיבות "ויתקן את העולם כו" הן באמצע הענין שם, "וכל הרברים האלו (של ישוע הנוצרי) ושל זה הישמעאלי .. אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו" – וראה שם בסיום לשונו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 308. ואכ"מ.

(48) צפני"ג, ט.

(49) כ"ה ברמב"ם שם. ובכתוב: לעבדו. וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 120 הערה 79.

(50) רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ו.

(51) ב, ב ואילך.

(52) ראה עד"ז תניא ספ"ו.

(53) לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ב (ה"ד) – בנוגע הזמן לדעת"ל.

(54) ראה פרש"י ישע"י שם, ה. תניא שם.

(55) בפרטיות, המבואר בהפוסקים דישע"י שם – שייך למדריגות יעקב, וכמו שאמרו רז"ל (פסחים פח, א – עה"פ) לא כאברהם כו' אלא כיעקב שקראו בית (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 257 ואילך). אבל בכללות – ה"ז שייך למדריגת יצחק.

(56) תוכן ההפוך בין עבודת אברהם לעבודת יצחק המבואר בפנים – הוא מיוסד ובהתאם להמבואר בדרושי חסידות דעבודת אברהם היא בדרך מלמעלה למטה ועבודת יצחק מלמטה למעלה. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 209 ואילך. וש"פ.

(57) ראה לקו"ת במדבר ד, א. וראה בארוכה סה"מ תרנ"ט (ע' קסב ואילך), סה"מ תש"ד (ע' 106 ואילך) ועוד – ע"ד ב' אופני ביור (שבלקו"ת שם), בדרך מלחמה וברך מנוחה.

(58) ל' רש"י פרשתנו כו, ב. וראה גם רמב"ן שם, א.

(59) ל' הרמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

32 המושג "תולדות" מדגיש את היותם דומים לאב⁷⁰,
 33 מכלל דאבות איכא תולדות, ודוקא זוהי דרכו של יצחק,
 34 שהוא נשאר במקומו ומרומם את באי העולם אל דרגתו,
 35 ועל ידי כך הם נעשים "תולדות" – בדומה לאב⁷¹.

ה.

ההוראה: העמדת "תולדות" ביצחק

36 זוהי ההוראה הנצחית הנלמדת מעבודת יצחק,
 37 והנרמזת בשם הפרשה – "תולדות":

38 גם מארי עובדין טבין (בעלי מעשים טובים), אשר
 39 עבודתם התמידית היא לפרסם את שמו של הקדוש-ברוך-
 40 הוא בלכתם ממקום למקום ולהעמיד תולדות לה' ולתורתו,
 41 צריכים מפעם לפעם להיות במצב של עבודה בפנים, של
 42 לימוד התורה – נגלה ופנימיות התורה – באופן של תורתו
 43 אומנותו.

44 ואין הם מועלים בכך ח"ו בשליחותם בקירוב יהודים
 45 לה' ולתורתו, אלא להיפך, זהו מרכיב חשוב ביותר
 46 בעבודתם.

47 כי בנוסף לכך שלכל יהודי יש אבות, ובחינת יצחק
 48 שבנפשו, ולכן יש בכחו לגרום על ידי עבודה בפנים
 49 השפעה על חלקו בעולם, כולל על היהודים הנתונים על
 50 פי התורה להשפעתו וכדומה, הרי על ידי כך הוא מעמיד
 51 "תולדות" אמיתיים, שבנוסף להשפעתו עליהם, "אשר
 52 עשו", והכנסתם תחת כנפי השכינה, הוא מביא לידי
 53 "כאילו ילדו", והופכם ל"תולדות" בדומה להאב⁷⁰,
 54 המשפיע.

55 וכך גם ההוראה ליושבי אהל⁷², אשר עיקר עיסוקם
 56 בארבע אמות של תורה והלכה ותפלה, שבנוסף לכך שגם
 57 עליהם לצאת מפעם לפעם מארבע אמותיהם כדי לקרב
 58 יהודים לה' ולעבודתו, כדלעיל, הרי גם בעבודתם בעסק
 59 התורה והתפלה עליהם להיות חדורים בתחושה שהדבר
 60 קשור לעשיית "תולדות" לקדוש-ברוך-הוא – ללמוד על
 61 מנת ללמד, ואז התולדות הם כראוי, כדלעיל.
 62 ועל ידי עבודה זו של העמדת תולדות לה' ולתורתו

1 הוא, בכוונה שייצא מארץ ישראל לחוץ לארץ ויפרסם
 2 ויגלה שם את שמו של הקדוש-ברוך-הוא, כפי שנהג אביו
 3 אברהם בזמנו, כאשר היה⁶⁰ רעב בארץ.

4 על כך הורה לו הקדוש-ברוך-הוא: "אל תרד מצרימה
 5 .. שנון בארץ", כפי שמסבירים חז"ל⁶¹ "שכן את השכינה
 6 בארץ", שדרך עבודתו לגלות את שמו של הקדוש-ברוך-
 7 הוא אינה על ידי ירידה לחוץ לארץ, אל מצרים ערות
 8 הארץ, אלא על ידי ש"שכן את השכינה בארץ" ייודע
 9 שמו של הקדוש-ברוך-הוא לכל באי העולם.

10 ואכן, כך מסופר בהמשך הפרשה על תקופת שהותו
 11 של יצחק בגרר: "ויגדל האיש וילך הלון וגדל עד כי גדל
 12 מאד" – "שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו
 13 וזהבו של אבימלך"⁶².

14 דרכו זו מודגשת במיוחד בפסוקים שבהמשך הפרשה.
 15 בתחלה⁶³ אמר אבימלך ליצחק "לך מעמנו כי עצמת ממנו
 16 מאד"⁶⁴. אך לאחר שיצחק בנה שם מזבח "ויקרא בשם
 17 ה'..."⁶⁵, מספרת התורה, ש"אבימלך הלך אליו מגרר,
 18 ואחותו מרעהו ופיכל שר צבאו", ולשאלת יצחק "מדוע
 19 באתם אלי..." השיבו "ראו ראינו⁶⁶ כי היה ה' עמך ונאמר
 20 תהי נא אלה בינותינו בינינו וביניך..."⁶⁷.

21 ומובן, שכאשר ראו ש"היה ה' עמך", ובמיוחד כאשר
 22 מצב זה עוררם עד כדי כך שאבימלך יצא אל יצחק לכרות
 23 עמו ברית, השפיע עליהם הדבר להתנהג בהתאם לרצונו
 24 של יצחק אבינו.

ז.

"תולדות" דומים לאב

25 לפי זה מובן מדוע דוקא פרשה זו, העוסקת בעבודת
 26 יצחק⁶⁸, נקראת "תולדות", ולא הפרשות העוסקות
 27 בעבודת אברהם ויעקב:

28 כאשר יורדים ופועלים מחוץ לתחום הקדושה, בדומה
 29 לעבודת אברהם, אין מודגש כל כך שאלה הם "תולדות".
 30 אמנם זוהי עשייה – "הנפש אשר עשו", אך אין אלה
 31 תולדות – "כאילו ילדו"⁶⁹.

(68) שהרי בפי' וירא וח"ש ענינו של יצחק שבהם הם פריטים בהסיפור
 (וענינו) של אברהם. ומכש"כ בפרשיות שלאח"ז שבהן רק נזכר יצחק.

(69) ועפ"ז יל"ב החילוק דבי' מאמרי רז"ל הנ"ל (בסנהדרין), ב"כל
 המלמד כו" – "כאילו עשאו" (שבהערה 32) או "כאילו ילדו" (לעיל
 ס"ג, ו"ז).

(70) להעיר מב"ק בתחלתה "תולדותיהם כיוצא בהן".

(71) וראה לקו"ש שם ע' 211 ואילך.

(72) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 329 ואילך. וש"נ.

(60) לך יב, י.

(61) ב"ר פס"ד, ג.

(62) פרשתנו כו, יג ובפרש"י שם (מב"ר שם, ז).

(63) להעיר מרמב"ן שבהערה 10.

(64) כו, טז.

(65) שם, כה.

(66) לא יצחק דיבר עמהם עד"ז.

(67) שם, כ"ח.

למטה – אָזוּ, וטועמיה חיים זכו אף לפני כן, בערב 6
 שבת⁷⁵, כך שאצל כל יהודי מורגש בגלוי תענוג הבורא, 7
 כי⁷⁶ מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. 8

(משיחות ליל ב' דהג הסוכות – תשמ"ג,
 תשמ"ה, ש"פ תולדות תשמ"ה)

1 בדרך הנלמדת מיצחק אבינו, מחישים את התקופה שבה
 2 "יאמרו ליצחק כי אתה אבינו", את הגאולה האמיתית
 3 והשלימה, ואז ימלא שחוק פינו⁷³,
 4 על ידי עבודה זו גורמים לשלמות של צחוק ותענוג
 5 למעלה⁷⁴, ומצחוק ותענוג זה שלמעלה, יורד השפע גם

אדה"ז (ז"א א"ח סר"ג סוסק"א (ס"ח).

76 ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ה' מלכים ומלחמותיהם
 (וספרו בכלל).

73 תהלים ככו, ב. ברכות לא, א.

74 ראה תו"א ותו"ח שנשמנו לעיל הערה 16.

75 פ"ח ש"ח רפ"ג. שער הכוונות ענין טבילת ע"ש. מג"א (ושו"ע

המשך ביאור למס' זכחים ליום שי עמ' 1

משנה

לשמה, כדלעיל בחטאת, בְּשִׁירָה, שאין מחשבת שלא לשמה 37
 פוסלת בעולה, וּבְלֶבֶד ו-אלא שְׁלֵא עֲלֵתָה העולה לְבַעֲלִים לְשֵׁם 38
 חֻבָּה, שלא יצאו ידי חובתם בהבאתה, ועליהם להביא עוף אחר 39
 לעולה. 40
 אָחֵד ו-בין חטאת העוף וְאָחֵד ו-ובין עולת העוף, שְׁמֵלֶךְ וְשִׁמְיָה 41
 אֵת דָּמֵן במחשבה לְאֹכֹל דָּבָר שְׁדָרְבּוּ לְאֹכֹל, והיינו בחטאת העוף 42
 שחשב על אכילתה, וְלִהְקָטִיר דָּבָר שְׁדָרְבּוּ לְהִקְטִיר, והיינו בעולת 43
 העוף שחשב על הקטרתה, וחשב לעשות את האכילה או 44
 ההקטרה חוץ לְמִקְוֵמוֹ, כגון שחשב בעת המליקה או המיצי 45
 לאכול מבשר החטאת שלא במקום אכילה או להקטיר מבשר 46
 העולה שלא במקום הקטרה, פְּסוּל הַקֶּרֶב, העולה או החטאת 47
 שבהן חשב כן, וְאוֹלַם אֵין בּוֹ כֶּרֶת לְמִי שֶׁאֵבְלוּ. אך אם מלקן או 48
 מיצה דמן במחשבה לאכול או להקטיר חוץ לְמִנְנוֹ, כגון להקטיר 49
 למחר, שהוא אחר הזמן הראוי להקטרה, או לאכול למחר, שהוא 50
 אחר הזמן הראוי לאכילה, הקרבן פְּגוּל, וְהַיְיָבִין עֲלָיו ו-על 51
 אכילתו כרת, וּבְלֶבֶד שִׁקְרִיב הַמִּתִּיר בְּמִצְוֹתוֹ, שאין הקרבן מתפגל 52
 ושנעשה בשרו אסור באכילה באיסור כרת) אלא אם כל עבודותיו 53
 המתירות אותו נעשו כמצוותו, ולא הצטרף להן פסול אחר, וכפי 54
 שיבואר. 55
 המשנה מפרשת את האופנים בו הקרבן מתפגל, ואת האופנים 56
 בהם נתערבו בו מחשבות פוסלות אחרות ולפיכך לא נתפגל אלא 57
 נפסל בלבד: בְּיָצֵד קָרֵב הַמִּתִּיר בְּמִצְוֹתוֹ - נעשו עבודות הקרבן 58
 כמצוותו, ולפיכך הוא מתפגל, כגון שְׁמֵלֶךְ בְּשִׁתִּיקָה ו-בלא 59
 מחשבה) וְיָצֵה את הָדָם במחשבה להקטיר או לאכול ממנו חוץ 60
 לְמִנְנוֹ, או שְׁמֵלֶךְ במחשבה לאכול או להקטיר מהקרבן חוץ לְמִנְנוֹ 61
 וְיָצֵה את הָדָם בְּשִׁתִּיקָה, או שְׁמֵלֶךְ וְיָצֵה את הָדָם במחשבה 62
 לאכול או להקטיר ממנו חוץ לְמִנְנוֹ, והו האופן שְׁקָרֵב הַמִּתִּיר 63
 בְּמִצְוֹתוֹ - שנעשו כל עבודותיו כתיקונן ומלבד המחשבה 'חוץ 64
 לזמנו' ועל כן הוא מתפגל, שמלבד שנפסל, גם האוכל מבשרו 65
 חייב כרת. בְּיָצֵד לֹא קָרֵב הַמִּתִּיר בְּמִצְוֹתוֹ - שלא נעשו העבודות 66
 כמצוותו ועל כן לא נתפגל הקרבן אלא נפסל בלבד, כגון שְׁמֵלֶךְ 67
 במחשבה לאכול או להקטיר מהקרבן חוץ לְמִקְוֵמוֹ וְיָצֵה את הָדָם 68
 במחשבה לאכול או להקטיר ממנו חוץ לְמִנְנוֹ, או שְׁמֵלֶךְ במחשבת 69
 חוץ לְמִנְנוֹ וְיָצֵה את הָדָם במחשבת חוץ לְמִקְוֵמוֹ, או שְׁמֵלֶךְ וְיָצֵה 70
 את הָדָם במחשבת חוץ לְמִקְוֵמוֹ, 71

1 משנתנו עוסקת בסדר הקרבת עולת העוף: עולת העוף בְּיָצֵד היתה 2
 3 גְּעִשִׁית, עֲלָה הכהן לְבָבֶשׁ והעוף בידו, וּפְגָה מהכבש לְסוּבֵב בכבש 4
 הקטן שחיבר בין הכבש הגדול ובין הסובב, פָּא לֹא לְקָרֵן דְרוֹמִית 5
 6 מְזֻרְחִית של המזבח, והָיָה מוֹלֵךְ שֵׁם אֵת הָרֵאשִׁה מְפוּל עֲרֶפֶה, וּמְבַדִּיל 7
 את שני הסימנים, את הקנה ואת הושט. וְיָצֵה - סחט שם אֵת דָּמָה 8
 על קִיר הַמִּזְבֵּחַ. לאחר מכן נָטַל אֵת הָרֵאשִׁה, אחר שהפרידו מן הגוף, 9
 וְהִקְרָה - קירב בית מְלִיקָתוֹ ו-מקום המליקה והחיתוך לְמִזְבֵּחַ וסחט 10
 את דמו. ולאחר שעשה כן, סָפְגוּ ו-מקנחו) בְּמֵלַח, וּזְרָקוּ להקטרה 11
 על גְּבֵי הָאֵשִׁים - למערכה שבגג המזבח שבה הקריבו בשר 12
 הקרבנות. פָּא לֹא לֹא לְגוֹף של העוף, וְהִסִּיר אֵת הַמְזוּרָה ו-הזפקן וְאֵת 13
 הַנוֹצָה ו-הנרצות) עם העור שמעל הזפק, וְאֵת בְּנֵי הַמַּעֲיִים הַיּוֹצֵאִין 14
 עִמָּם, וְהַשְׁלִיכֵן לְבֵית הַדָּשָׁן שהיה במרחק של כעשרים אמה 15
 לדרום, בְּמִזְרְחוֹ של הכבש. לפני הקרבת הגוף, שִׁפַּע אותו ו-ביתר 16
 אותו לשנים) בין כנפיו, וְלֹא הִבְדִּיל לשסע אותו לגמרי, אלא 17
 שהשאירו מחובר מעט. וְאֵם הִבְדִּיל ושיסעו לגמרי, בְּשֵׁר, שכיין 18
 שמיצה דמה לא תפסל עוד. כּוֹפְנֵו לִגּוֹף בְּמֵלַח, כפי שעשה לראש, 19
 וּזְרָקוּ להקטרה על גְּבֵי הָאֵשִׁים, ואין ממנה לכהנים כלום. 20
 המשנה מפרטת את דיניהם של קרבנות העוף כאשר שינה 21
 במעשיהם: לֹא הִסִּיר בעולת העוף את הַמְזוּרָה וְלֹא את הַנוֹצָה וְאֵת 22
 בְּנֵי הַמַּעֲיִים הַיּוֹצֵאִין עִמָּם, וְכֵן אֵם לֹא סָפְגוּ לראש או לגוף בְּמֵלַח, 23
 כֹּל שִׁשְׁיָה כֶּה מֵאָחֵד ו-אחריו) שְׁמִיָּה אֵת דָּמָה, בְּשִׁירָה. אם הִבְדִּיל 24
 בְּחִטָּאת, שחתך את שני סימניה, הקנה הושט, וְכֵן אֵם לֹא הִבְדִּיל 25
 בְּעוֹלָה וחתך בה רק סימן אחד, פְּסוּל הַקֶּרֶב. מִיָּצֵה אֵת דָּם הָרֵאשִׁה 26
 בעולת העוף וְלֹא מִיָּצֵה את דָּם הַגּוֹף, פְּסוּלָה. מִיָּצֵה אֵת דָּם הַגּוֹף 27
 וְלֹא מִיָּצֵה את דָּם הָרֵאשִׁה, בְּשִׁירָה, שאף שמצוה למצות את דם 28
 הראש, אם לא מיצהו לא פסל. 29
 המשנה מפרטת את דיניהם של קרבנות העוף שחשב בהם 30
 מחשבת פסול: חטאת העוף שְׁמֵלֶךְ שְׁלֵא לְשִׁמָּה, שחשב בעת 31
 עשייתה שהוא עושה זאת לשם קרבן אחר, או שְׁמִיָּה דָּמָה שְׁלֵא 32
 לְשִׁמָּה, או שעשאה לְשִׁמָּה וְשֵׁלֵא לְשִׁמָּה, שחשב שהוא עושה 33
 אותה לשם חטאת ולשם קרבן אחר, או שחשב שְׁלֵא לְשִׁמָּה 34
 וְלְשִׁמָּה, שהקדים את מחשבת הקרבן האחר למחשבת החטאת, 35
 פְּסוּלָה, שכל קרבן חטאת שנעשה שלא לשמו, פסול. עולת העוף 36
 שחשב בעשייתה שהוא עושה זאת לשם קרבן אחר, בין במליקה 37

ילקוט לוי יצחק על התורה

תפלת שחרית

שְׁעֵשׂוּהָ לִי כָּל צְרָכַי . . אוֹיֵר יִשְׂרָאֵל בְּגְבוּרָה . . עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל
בְּתַפְאָרָה

תפילין ונעלים שייכים אלו לאלו, כמאמר רז"ל¹
כתפילין כך מנעלים.

וכמו כן, מה שכתוב² ועד שרוך נעל - דרשו רז"ל³ על
רצועות התפילין ועל נעל של חליצה.

ואף הוסמכו בברכות השחר,

שעשה לי כל צרכי - לבישת הנעלים⁴,

אזר ישראל בגבורה - תפילין של יד, שהן בזרוע
שמאל, גבורה. עוטר ישראל בתפארה - תפילין של ראש,
שהן כמו עטרה על הראש⁵.

(הערות לזוהר ב עמ' תנד)

עַל דְּבַרֵי תוֹרָה . . הַמְלִמֵּה תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל . . נוֹתֵן הַתּוֹרָה

בכל יום מברכים שלש ברכות על התורה (על דברי
תורה, והערב, אשר בחר בנו), ואחר כך אומרים שלשה
פסוקים (יברכך, יאר, ישא), כי התורה היא אוריין תליתא⁶.
(ליקוטים ואגרות עמ' רעו)

אלהים ברב חסדך⁷

רב חסדך - היינו ריבוי חסדים, ריבוי אחר ריבוי. ומזה

(1) שבת סא, א.

(2) לך לך יד, כג.

(3) סוטה יז, א (תפילין). בראשית רבה פמ"ג, ט (חליצה). ועיין פרי
עין חיים שער התפלה פ"ג בסוף הפרק בד"ה מהרנ"ש: נראה לעד"ן
דזהו כו'.

(4) שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סי' מו, ב.

5 וראה תורת מנחם ח"ט עמ' 52: פעם בא יהודי לביתו של גוי, וראה
אצלו זוג תפילין, ורצה לקנותם ממנו, אך הגוי דרש תמורתם סכום
גדול. התרעם היהודי: סכום כזה על חפץ שגולת?! הגוי ראה שזה חפץ
עשוי מעור וממשכים ממנו חוטים ארוכים, וחשב שמדובר בזוג נעלים,
והשיב: 'סאם סאפאונקי' (= אני בעצמי סנדרל). . הגוי לא ידע, אבל
אכן מציענו בגמרא (סוטה שם) דמיון בין שרוך נעל לרצועה של תפילין.

(6) שבת פח, א.

(7) תהלים סט, יד.

נעשה אלקים, שם מדת הגבורה⁸, כי אין ריבוי אחר ריבוי
אלא למעט⁹.

ועל דרך רוב טובה אין יכולים לקבל¹⁰.

(הערות לזוהר עמ' רכז)

ותיכנס לנו לפני משורת הדין

שורת הדין - קו השמאל, גבורה.

לפנים משורת הדין - קו האמצעי, תפארת.

לפני ולפנים משורת הדין - קו הימין, חסד.

(הערות לזוהר א עמ' מז)

ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום
מרחוק. ויאמר אברהם אל נעריו שבו לקם פה עם הקמור,
ואני הנצער גלגה עד פה¹¹

לכאורה, איך אומר אברהם אל נעריו עד כה, הרי הם לא
ראו את המקום ואינם יודעים היכן הוא.

ויש לומר, שהכוונה היא שילכו עד כ"ה פרסאות ולא
יותר. דהנה, בשני הימים הראשונים הלכו עשרים פרסאות,
עשרה בכל יום, כי מהלך אדם בינוני ביום הוא עשר פרסי¹².
והיום ילכו עוד חמשה פרסאות, עד חצי היום, כי מסתמא
הגיעו למקום בחצות היום, כי ואורח צדיקים . . עד נכון
היום¹³, שהוא בחצות היום¹⁴.

ובשרשן של דברים, הוא גם כן חמשה פרסאות, היינו
חמש ספירות,

כי יום שלישי הוא תפארת, המדה השלישית, והמקום
שראה, מקום המקדש, הוא מלכות, כמו שכתוב¹⁵ מקדש
אדני. ומתפארת עד מלכות יש חמש ספירות.
(הערות לזוהר א עמ' קיט)

(8) רש"י בראשית א, א.

(9) פסחים כג, א.

(10) תענית כג, א.

(11) וירא כב, ד-ה.

(12) פסחים צד, א.

(13) משלי ד, יח.

(14) רש"י שם.

(15) בשלח טו, יז.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ראשונים, הרי דוקא על ידי העבודה דורנו זה זוכים לגאולה העתידה.

(משיחת אחש"פ תשמ"ב)

תפלין דרבנו תם והגאולה

נאמר בזהר (ח"ג רנח, א) אשר תפלין דרבנו תם קשורים לביאת המשיח. מכיון שכן, ומכיון שכבר נתפשט המנהג להניח תפלין אלו, כדאי ורצוי שכל אחד יתחיל להניחם.

(משיחת פורים תשל"ו. מתוך לקראת שבת)

משפט על ידי ריח

בנוגע למעלת המשיח איתא ד"מורח ודאין" (שידון לפי הרי"ח). והנה באור מעלת המשפט על ידי הריח, הוא שהריח מגיע בעצם הנפש שלכן כשאדם מתעלה מעוררים אותו על ידי הריח שממשיך את החיות מעצם הנפש. וכמו כן המשפט של מלך המשיח יהיה באפן שרואה איד שהאדם מצד העצם שהוא טוב ומה שיש ענינים לא טובים זהו רק מצד דבר צדדי.

(אחרון של פסח תשי"א. מתוך לקראת שבת)

אילו שאלות יפנו למשה רבנו ומה יכריעו הסנהדרין?

מה שמצינו בגמרא (נדה ע, ב) שישאלו אצל משה ואהרן בנוגע לספקות שיתעוררו בימות המשיח, הכונה בזה לסוג שאלות שהם בגדר "דברים שלמדו מפי השמועה", "דברי קבלה" - שקבלו על פי המסורה איש מפי איש עד משה רבנו, "הלכה למשה מסיני" - שיבררו אצל משה רבנו אם קבל מסיני כך או אחרת.

אולם בדברים שלמדים מן הדיו, "באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן", - הנה פיון שתלוי בדעת הרב של בית דין הגדול, "אחרי רבים להטות" לא יועיל הברור אצל משה רבנו, או משה ואהרן, שהם רק שנים, אלא לזה יש צרה בהכרעת הרב של בית דין הגדול של שבעים ואחד.

(ר' מר חשון תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

מעלות הנפרות מיד

לבן כוזיבא היו את כל המעלות מלבד הא שנגאמר על מלך המשיח מורח ודאין (שידון לפי הרי"ח) ולכן כשבדקו אותו ומצאו שאין בו מעלה זו, פסקו מלהאמין בו, אך את מלך המשיח לא יצטרכו לבדק מכיון שיראו מיד את מעלותיו.

(תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 30. מתוך לקראת שבת)

'ברכת התורה' שוב ושוב

בכל יום מברכים 'ברכות התורה' פעם אחת. אך כאשר עולה יהודי לתורה הוא מברך פעם נוספת - מפני המעלה המיוחדת שבקריאה מתוך ספר התורה. וכה גם בגאולה השלמה, בכל עת שנשמע מפי המשיח חדושי תורה מלאים, נשוב ונברך פעם נוספת על התורה, מפני המעלה היחודית שבלמוד הנשגב.

(תורת מנחם - התועודיות תש"נ כרך ג' ע' 289. מתוך לקראת שבת)

"לקטן ולגדול"

לגבי הגלויים דלעתיד לבא נאמר "ולא ילמדו איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא, לג). כלומר, שלעתיד לבא ילמדו התורה הן הקטן והגדול, כי כלם יהיו בשווה. והנה ההכנה ללמוד באפן זה היא על ידי למוד הרמב"ם, שכתב את חבורו הי"ד החזקה (משנה תורה) "לקטן ולגדול" בשווה.

(ע"פ 'הדרנים על הרמב"ם ע' קנו ובהע' 137. מתוך לקראת שבת)

ננס על גבי ענק

ידוע המשל של גדולי ישראל, המובא בספרי מוסר - מננס העומד על גבי הענק, שלמרות היותו "ננס", הנה בעמדו על גבי הענק, הרי הוא מסגל לראות למרחק רב יותר מאשר הענק.

ועל דרך זה בנמשל: הדורות הראשונים הם בדגמת ה"ענק", "ראשונים כמלאכים", ואלו דורנו זה הוא בדגמת ה"ננס" בלבד. אבל אף על פי כן, מאחר שפוללות העבודה דורנו באה לאחרי העבודה דורות

חומש יומי

פרשת תולדות

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם
יט וְאֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּר אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש־ברוך־הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל: "אברהם הוליד את יצחק", וזהו שכתב כאן: "יצחק בן־אברהם" (היה), שהרי עדות יש ש"אברהם הוליד את־יצחק".

כ"ט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וַעֲשׂו הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לְאַחַר שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ אֲבִרְהָם, אֶחָד־כֶּף הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דָּבָר אַחֵר): עַל־יְדֵי שְׁכֵתֵב הַכְּתוּב: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם", הַזֶּקֶן לומֵר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיוּ לְצַנִּי הַדוֹר אוֹמְרִים: 'מֵאַבְרָהָם נִתְעַבְּרָה שְׂרָה, שֶׁהָרִי

~ נקודות משיחות קודש ~

* * *

מדוע הוצרך הקדוש־ברוך־הוא ליצור באופן מיוחד את צורת קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, והלא טבע הדברים שבן דומה לאביו? אלא אברהם היה מרַכְבָּה למדת החסד, ואילו יצחק היה מרַכְבָּה למדת הגבורה. הרי שהאב והבן היו בעלי תכונות אופי מנוגדות. הדבר אמור היה להתבטא גם בקלסתר פניהם, שהרי בפנים משתקפות תכונות הנפש, כידוע. לכן הוצרך הקדוש־ברוך־הוא ליצור את קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, בניגוד לטבע.

המפרשים הקשו, שלכאורה היתה התורה צריכה לרמוז את המענה לטענת ליצני הדור לעיל, בפרשת ויגא, שבה מסופר על לידתו של יצחק. ויש לומר, שהרי ידוע כי יצחק היה מרַכְבָּה למדת הגבורה, שלכן עסק בחפירת בארות, הורדת העפר והקבנים המכסים על המעין, וגילוי ה"מים החיים" הנובעים מלמטה למעלה. יצא ממנו עשו, גבורה דקליפה. מוכן אפוא, שדוקא בפרשתנו, בשלומדים שיצחק הוליד את עשו (גבורה דקליפה), ועיקר עבודתו (מאורעותיו) היה בחפירת בארות (קו הגבורה) – אז מתעורר תוקף הטענה, שאין לו קשר עם אברהם (שמדתו מדת החסד), ויש צורך לשלול טענה זו.

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 101)

כ וַיְהִי יִצְחָק בֶּר אַרְבָּעִין שָׁנָיִן בְּד נָסִיב יָת רַבְקָה בַּת בְּתוּאֵל אַרְמֵאָה מִפְּדָן אַרְם אֶחָתָהּ: דְּלָכֵן אַרְמֵאָה לֵיה לְאַנְתִּי:

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתוּ אֶת־רַבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אַרְם אֶחָת לֶבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקנה שמתה שרה, ל"ז שנה. ובת צ' היתה

כ"ט בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • שֶׁהָרִי כְּשִׁבָּא אֲבִרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רַבְקָה, וַיִּצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז

ספורט

כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק. יַלְדִּי יִצְחָק. בו לבדו נקרא לאברהם (כ) אֶחָת לֶבֶן הָאֲרָמִי. וממנה נולד ימיו וקורותיו. אברהם הוליד את ורע. תורה כ

רָשַׁע וְאֶחָת רָשַׁע וּמְקוֹמָהּ אֲנָשִׁי רָשַׁע, וְלֹא לְמִדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם. מִפְּדֹן אָרָם • עַל שֵׁם שְׁשָׁנֵי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוֹכָה, קוֹרָא אוֹתוֹ 'פְּדֹן' לְשׁוֹן "צָמֵד בְּקָר", וְתַרְגוּם "פְּדֹן" – 'תּוֹרִין', וְיֵשׁ פּוֹתְרִים: "פְּדֹן אָרָם", כְּמוֹ: שְׂדֵה אָרָם, שְׂבָלְשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל קוֹרִין לְשְׂדֵה: "פְּדֹן".

בְּשִׁנּוּלָד יִצְחָק וּבַת קַכ"ז בְּשִׁמְתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה וְגו'", הָרִי לְיִצְחָק ל"ז שָׁנִים, וּבֹו בְּפָרֶק נוֹלְדָה רַבְקָה. הַמְתִּין לָהּ עַד שֶׁתָּהָא רְאוּיָה לְבִיָּאָה, ג' שָׁנִים, וְנִשְׁאַה. בַּת-בְּתוֹאֵל מִפְּדֹן אָרָם אֶחָת לְבָן • וְכִי עָרִין לֹא נִכְתַּב שֶׁהִיא בַת בְּתוֹאֵל, וְאֶחָת לְבָן וּמִפְּדֹן אָרָם? אֵלָּא לְהַגִּיד שֶׁבְחָהּ, שֶׁהִיָּתָה בַת

~ נקודות משיחות קודש ~

לְלַמֶּדְךָ, שֶׁתְּכַלִּית הַפְּנִיָּה אֵינָה מְסִירַת נֶפֶשׁ (הַעֲקָדָה), או הַעֲלֵיָה לְבֶן-עֶדֶן, אֵלָּא בִּירוּר הַעוֹלָם, עֲשִׂית דִּירָה לוֹ יִתְבַּרֵךְ בַּתְּחִתּוֹנִים. וּבִירוּר זֶה קָשׁוּר בַּהוֹלְדַת יְלָדִים, כְּנֵאָמַר (בְּרֵאשִׁית א, כח) "פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ".

(ספר השיחות תש"ג, כרך א, עמ' 155)

סִיפּוּר דְּבָרֵי יְמֵי חַיָּיו שֶׁל יִצְחָק בְּפָרְשַׁתְנוּ מִתְחִיל בְּהִיוֹתוֹ בֶּן אַרְבַּעִים, שָׁאוּ לָקַח אֶת רַבְקָה לְאִשָּׁה, וְסִפּוּר זֶה מִשְׁמַשׁ הַקְּדָמָה לְעִיָּקָר הַסִּיפּוּר – הוֹלְדַת יַעֲקֹב וְעָשׂוּ. וְזֹאת, אַף שֶׁבְּמִשְׁפַּח אַרְבַּעִים שָׁנוֹת חַיָּיו לְפָנֵי יְשׁוּאָיו אָרְעוּ לוֹ דְּבָרִים רַבִּים, וּבְרֵאשֵׁם – גִּסְיוֹן הַעֲקָדָה, וּמְכוּרָבֵן שֶׁהִיָּתוּ בְּגֶן-עֶדֶן בְּשִׁלּוּשׁ הַשָּׁנִים שֶׁבֵּין הַעֲקָדָה לְנִשׁוּאָיו.

כא וְצָלִי יִצְחָק קָדָם יְיָ לְקַבֵּל אֶתְמָה אַרְי עֲקָרָה הִיא וְקַבֵּל צְלוֹתָהּ יְיָ וְעִדְיַת רַבְקָה אֶתְמָה:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרֵר רַבְקָה אִשְׁתּוֹ:

נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא", דּוֹמוֹת לְמִרְבוֹת וְהֵנָּם לְמִשְׁא, אֲנִקְרִישׁר"א בְּלַע"ז. לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ • זֶה עוֹמֵד בְּנוֹיִת זוּ וּמִתְפַּלֵּל, וְזוֹ עוֹמֵדָת בְּנוֹיִת זוּ וּמִתְפַּלֵּלָת (יְבִמוֹת סו). וַיַּעֲתֵר לוֹ • לוֹ, וְלֹא לָהּ, שְׁאִין דּוֹמָה תְּפִלַּת צָדִיק בֶּן צָדִיק לְתְּפִלַּת צָדִיק בֶּן רָשָׁע. לְפִיכָף, 'לוֹ' וְלֹא לָהּ.

כ"ט • וַיַּעֲתֵר • הִרְבָּה וְהַפְּצִיר בַּתְּפִלָּה. וַיַּעֲתֵר לוֹ • נִתְפַצֵּר וְנִתְפַּסֵּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמֵר אֲנִי: כָּל לְשׁוֹן 'עֲתֵר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וְרַבּוּי הוּא, וְכֵן: (יחזקאל ח) "וַיַּעֲתֵר עֲנַן הַקְּטָרֶת", מְרַבֵּית עֲלִית הַעֲשָׂן. וְכֵן: (שם לה) "וַהֲעֲתַרְתֶּם עָלַי דְּבָרֵיכֶם", וְכֵן: (משלי כז) "וַיַּעֲתֵרֹת

כב וַיִּדְחֲקִין כְּנִיָּא בְּמַעֲהָ וַאֲמַרְתָּ אִם בֶּן לְמָה דָּגֵן אָנָּא וְאִזְלַת לְמַתְבַּע אִילְפִין מִן קָדָם יְיָ:

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-בֶּן לְמָה זֶה אֲנִכִי וַתִּלְךְ לְדָרֶשׁ אֶת-יְהוָה:

עָשׂוּ מִפְּרָכֶס לְצֵאת. דְּבָר אַחֵר: מִתְרוֹצְצִים זֶה עִם זֶה, וּמְרִיבִים בְּנִחַלַת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. וַתֹּאמֶר אִם-בֶּן • גְּדוֹל צַעַר הָעֵבוּר. לְמָה זֶה אֲנִכִי • מִתְאַוָּה וּמִתְפַּלֵּלָת עַל הַהִרְיוֹן. וַתִּלְךְ לְדָרֶשׁ • לְבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל שָׁם. לְדָרֶשׁ אֶת-ה' • שִׁגִּיד לָהּ מָה תֵּהָא בְּסוֹפָה.

כ"ט • וַיִּתְרַצְצוּ • עַל פְּרָחֶף הַמְקַרָּא הַזֶּה אוֹמֵר דְּרָשְׁנִי, שְׁפֹתֶם מָה הִיא רְצִיצָה זוּ, וְכַתֵּב: "אִם-בֶּן, לְמָה זֶה אֲנִכִי"? רַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִיצָה, כְּשֶׁהִיָּתָה עוֹבְרַת עַל פְּתַח תוֹרָה שֶׁל שָׁם וְעָבַר, יַעֲקֹב רַץ וּמִפְּרָכֶס לְצֵאת. עוֹבְרַת עַל פְּתַח עֲבוּדַת אֱלִילִים,

כג וַאֲמַר יְיָ לָהּ תִרִין עִמָּמִין בְּמַעֲיָכִי וְתִרְתִּין מִלְכָּן מִמַּעֲיָכִי יִתְפָּרֵשׁן וּמְלָכוֹ מִמְּלָכוֹ יִתְקַף וּרְבָא יִשְׁתַּעֲבִיד לְזַעֲרָא:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּכַטְנֶיךָ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמַּעֲיָךְ יִפְרְדּוּ וְלֹאִם מִלְאִם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר:

(כא) לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהִבְטַח עַל הַזָּרַע שִׁירֵשׁ, הַתְּפַלֵּל לְאֵל יִתְבַּרֵךְ שִׁיתֵן לוֹ אוֹתוֹ הַזָּרַע מִזֹּאת הַהִגּוּנָה הַנִּצָּבֶת נִכְחוֹ. תוֹרָה כב (כב) וַתֹּאמֶר אִם בֶּן. אַחֲרֵי שֶׁהִדְבָּר

בֶּן שְׁמִתְרוֹצְצִים, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁיָמוֹת אֶחָד מֵהֶם וְאֶסְתַּבֵּן אֲנִי בְּלִידָה, כְּפִנְהֵג בְּלִידַת עֶבֶר מֵת. לְמָה זֶה אֲנִכִי. לְמָה זֶה הַתְּאוּוֹ קְרוּבִי שֶׁאֵהִיָּה אֲנִי אִם הַזָּרַע, כְּאִמְרָם "אֵת

לְאָמִים • אֵין 'לְאָם' אֶלָּא 'מְלָכוֹת'. מִמַּעַיַךְ יִפְרְדּוּ •
מִן הַמַּעֲשִׂים הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרַשְׁעוֹ וְזֶה לְתוֹמוֹ. מִלְּאָם
יִאֲמָץ • לֹא יִשׁוּוּ בְגִדְלָהּ, בְּשִׂזָּה קָם זֶה נוֹפֵל. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כו) "אִמְלֹאֶה הַחֲרֻכָּה", לֹא נִתְמַלְּאָה
צוֹר אֶלָּא מִחֲרַבְנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.

כִּי־יֹאמַר ה' לָהּ • עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ, לְשֵׁם נֹאמֵר
בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא אָמַר לָהּ. שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנָהּ •
"גֵיִים" כְּתִיב, כְּמוֹ (תהו) גֵּאִים, אֵלוֹ אֲנִטוּנִינוּס וְרַבִּי,
שֶׁלֹא פָּסְקוּ מֵעַל שְׁלֻחָנָם לֹא צָנּוּן וְלֹא חֲזָרַת, לֹא
בַיּוֹמוֹת הַחֹמֶה וְלֹא בַיּוֹמוֹת הַגְּשָׁמִים (ע"ז י"א).

(כד) וַיִּמְלְאוּ יַמֶּיהָ לְלֵדַת וְהֵנָּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ:

כד ושלִימו יוֹמֶהָ לְמִלְדָּה וְהָא תִיּוּמִין
בְּמַעֲהָ:

וְהֵנָּה תוֹמָם • חֶסֶד, וּבְתָמָר "תְּאוּמִים" מְלֵא, לְפִי
שְׁשֻׁנֵיהֶם צַדִיקִים, אֲבָל כָּאֵן אֶחָד צַדִיק וְאֶחָד רָשָׁע.

כִּי־יֹאמַר יַמֶּיהָ • אֲבָל בְּתָמָר כְּתִיב: "וַיְהִי בַעֲת
לְדַתָּהּ", שֶׁלֹא מְלֵאוּ יַמֶּיהָ כִּי לִז' חֲדָשִׁים יִלְדַתֶּם.

**(כה) וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כְּלוֹ פְּאֶדְרַת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ
שְׁמוֹ עֵשׂוֹ:**

כה וַיִּנְפֶק קְדָמָא סְמוּק כְּלָה כְּגֵלִים (נ"א
כְּכֻלָּן) דְּשַׁעַר וּקְרוּ שְׁמָה עֵשׂוֹ:

עֵשׂוֹ • הַכֹּל קָרָאוּ לוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁהִיא נֶעֱשֶׂה וְנִגְמַר
בְּשַׁעְרוֹ כְּכֵן שְׁנַיִם הֲרַבָּה.

כִּי־יֹאמַר אֲדָמוֹנִי • סִימָן הוּא שֶׁיְהִי שׁוֹפֵף דְּמִים (כראשית
רבה). כְּלוֹ פְּאֶדְרַת שַׁעַר • מְלֵא שַׁעַר, כְּטִלִית שֶׁל
צֶמֶר הַמְּלֵאָה שַׁעַר, פְּלוֹקִיר"א בְּלַע"ז. וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ

**(כו) וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָת בַּעֲקֵב עֵשׂוֹ וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֵּין־שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדַת אֲתָם:**

כו וּבְתָר כֵּן נִפְק אַחֵוּהִי וַיְדָה אַחִידָא בְּעַקְבָּא
דְּעֵשׂוֹ וּקְרָא שְׁמָה יַעֲקֹב וַיִּצְחַק כִּר שְׁתִּין
שְׁנִין כִּד לְיִלְדַת יְתָהוּן:

לְגַמֵּר מְלָכוֹתוֹ, עַד שִׁזָּה עוֹמֵד וְנוֹטְלָה הַיִּמְנּוֹ •
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב • הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (ס"א אָמַר: 'אֲתָם
קָרִיתוּן לְכַבֻּרְכֶם שֵׁם, אִף אֲנִי אֶקְרָא לְכֵנִי כְּכוֹרֵי שֵׁם. הֵנָּה הוּא דְכְּתִיב:
"וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב") דְּכָר אַחֵר: אָבִיו קָרָא לוֹ יַעֲקֹב, עַל
שֵׁם אַחִיזַת הַעֲקֵב. בֵּין־שְׁשִׁים שָׁנָה • עֵשׂוֹ שְׁנַיִם
מִשְׁנֵשָׁאָה עַד שְׁנַעֲשִׂית בַּת י"ג שָׁנָה וְרֵאוּהָ לְהַרְיֹן,
וְעֵשׂוֹ שְׁנַיִם הִלְלוּ, צָפָה וְהִתְמִיץ לָהּ כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂה
אָבִיו לְשָׂרָה. כִּיֵּן שֶׁלֹא נִתְעַבְּרָה, יָדַע שֶׁהִיא עֹקְרָה
וְהַתְּפַלֵּל עָלֶיהָ. וְשִׁפְחָה לֹא רָצָה לִישָׂא לְפִי שְׁנַתְקַדַּשׁ
בְּהַר הַמּוֹרִיָּה לְהִיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה (יבמות סד).

כִּי־יֹאמַר וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וְגו' • שְׁמַעְתִּי מְדַרַּשׁ
אֲגִדָּה, הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחֵז בוֹ
לְעַכְבּוֹ, יַעֲקֹב נוֹצֵר מִטְּפֵה רֵאוּשׁוֹנָה וְעֵשׂוֹ מִן הַשְּׁנֵינָה,
צֵא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפְרַת שְׁפִיָּה קֶצְרָה, תֵּן בָּהּ שְׁתֵּי
אֲבָנִים, זוֹ תַחַת זוֹ. הַנִּכְנָסֶת רֵאוּשׁוֹנָה, תִּצָּא אַחֲרוֹנָה,
וְהַנִּכְנָסֶת אַחֲרוֹנָה, תִּצָּא רֵאוּשׁוֹנָה. נִמְצָא, עֵשׂוֹ הַנוֹצֵר
בְּאַחֲרוֹנָה, יֵצֵא רֵאוּשׁוֹן, וַיַּעֲקֹב שְׁנוֹצֵר רֵאוּשׁוֹנָה, יֵצֵא
אַחֲרוֹן, וַיַּעֲקֹב בָּא לְעַכְבּוֹ שֶׁיְהִי רֵאוּשׁוֹן לְלֵדָה
כְּרֵאוּשׁוֹן לִיצִיָּה, וַיִּפְטַר אֶת רַחֲמָה וַיִּטַּל אֶת הַכְּבוֹרָה
מִן הַדִּין. בַּעֲקֵב עֵשׂוֹ • סִימָן שָׂאִין זֶה מִסְפִּיק

**(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד
אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אַהֲלִים:**

כז וַרְבִּיּוּ עוֹלְמִיָּא וַתְּהִי עֵשׂוֹ גְבַר נַחֲשִׁיךְ
גְבַר נִפְק לְחַקְלָא וַיַּעֲקֹב גְבַר שְׁלִים מִשְׁמַשׁ
בֵּית אוּלְפָּנָא:

ספורטו

וְשְׁנֵי לְאָמִים, שֶׁיְהִיו גַּם כֵּן נִבְדָּלִים
בְּמְלָכוֹת.
מִמַּעַיַךְ יִפְרְדּוּ, וְלֹא יָמוּת אֶחָד מֵהֶם
בְּהַתְרוֹצְצָם. תוֹרָה כד
(כד) וְהֵנָּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ. קָדָם
שְׁנוֹלְדוּ הַכִּירוּ הַנְּצֻבוֹת שֶׁהֵם תְּאוּמִים,
לְפִיכֵף כְּשֶׁנוֹלְד הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁהִיא
"פְּאֶדְרַת שַׁעַר", וְהִיא רֵאוּי שֶׁתְּהִיָּה
לְיִלְדוֹתָהּ יוֹתֵר קָשָׁה מְלִידַת הַחֶלֶק
וּמֵאֲחֵר מִמֶּנָּה, קָרָאוּ שְׁמוֹ עֵשׂוֹ,
בְּאֲמָרָם שֶׁאָחִיו הַנְּשָׂאָר עֲשָׂה זֶה,
שֶׁדָּחָה אוֹתוֹ בְּעֵשׂוֹי לַחוּץ. תוֹרָה כה
(כז) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. יִשְׂאָר בְּעַקֵּב
וּבִסּוּף, כִּי זֶה הוֹרָה הָיוֹת יְדוֹ אוֹחֲזַת
בְּעַקֵּב אָחִיו. וּכְכָר אָמְרוּ זְכוּרָנָם
לְכַרְכָּה, הָאֵל יִתְבָּרַךְ קָרָא לוֹ כֵּן, כִּי
אָמְנָם הוּא יִשְׂאָר אַחֵר כְּלִיּוֹן כֹּל
הָאֲמוֹת, בְּאֲמָרוֹ: "כִּי אֶעֱשֶׂה כְּלָה בְּכָל

הַגּוֹיִם.. וְאֵתְךָ לֹא אֶעֱשֶׂה כְּלָה" (ירמיהו
מ, כח). תוֹרָה כז
(כז) אִישׁ שָׂדֶה. יוֹדַע בְּעִבּוּרַת
הָאֲדָמָה.
יֹשֵׁב אַהֲלִים. שְׁנֵי מִיַּנֵּי אַהֲלִים:
הָאֶחָד אַהֵל רַעִי, וְהַשְּׁנִי אַהֵל בַּל
יִצְעַן, שְׁבוֹ הַתְּבוּנָן לְהַפִּיר בּוֹרְאוֹ
וְנִקְדַּשׁ בְּכַבּוּדוֹ. תוֹרָה כח

מְעַשְׂרִין אֶת הַמֶּלֶח וְאֵת הַתֶּבֶן? כְּסָבוֹר אָבִיו שֶׁהוּא
 מְדַקְדֵק בַּמִּצְוֹת (תנחומא). **אִישׁ שֹׁדֵה • כְּמִשְׁמָעוֹ, אָדָם**
 בְּטֵל וְצוּדָה בְּקִשְׁתּוֹ חַיִּית וְעוֹפּוֹת. **תָּם • אֵינוֹ בְּקִי**
 בְּכָל אֵלֶּה, כְּלָבוֹ בֶן פִּיּוֹ. מִי שֶׁאֵינוֹ חָרִיף לְרַמּוֹת, קְרוּי
 'תָּם'. **יֹשֵׁב אֲהָלִים • אֶהְלוּ שֶׁל שָׁם וְאֶהְלוּ שֶׁל עֵבֶר.**

כְּשִׁי «וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ • כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ
 קֹטְנִים, לֹא הָיוּ נִפְרָים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אָדָם מְדַקְדֵק
 בָּהֶם מִה טֵיבָם, בִּינּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּגִי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ
 לְבַתִּי מְדַרְשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לְעַבְדוֹת אֱלִילִים. **יִדְעַ צִיד •**
 לְצוּד וְלְרַמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ וְשׁוֹאֲלוֹ: 'אָבִא, הֵיאָךְ

~ נקודות משיחות קודש ~

אָדָם לְשׁוֹדֵה וְשָׁם עוֹסֵק בְּצִידוֹ. וּמִכָּף שֶׁנֶּאֱמַר "יִדְעַ צִיד"
 תַּחֲלָה, מוֹכֵן שֶׁהַפְּנוּה ל'צִידָה' הַמְתַּרְחֶשֶׁת בְּבֵית, לְפָנֵי
 הַיְצִיאָה לְשׁוֹדֵה; וְלָכֵן מִפְּרֶשׁ שֶׁעֲשׂוֹ הִיָּה 'צִיד' וּמְרַמֵּה אֶת
 יְצִיָּקָה בְּפִיּוֹ.
 (לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 116)

לְצוּד וְלְרַמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ (רש"י כה, כז)
 הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים, מִה רָאָה רִשְׁ"י לְהוֹצִיא אֶת הַמְּלִים
 "יִדְעַ צִיד" מִיַּד פֶּשׁוּטָן (צַדַת בְּעֲלֵי חַיִּים). וְיֵשׁ לוֹמַר,
 דָּאלוּ הִתְהַה הַפְּנוּה לְצִיד כְּפֶשׁוּטוֹ, צְרִיף הִיָּה הַכְּתוּב
 לְהַקְדִים "אִישׁ שֹׁדֵה" ל"יִדְעַ צִיד", שֶׁהָרִי קוֹדֵם יוֹצֵא

כח וירחם יצחק ית עשו ארי מצידה הנה
 אכיל ורבקה רחמית ית יעקב:
כח) וַיֵּאָהֱב יִצְחָק אֶת־עֲשׂוֹ בֶּן־צִיד בְּפִיּוֹ וְרַבְקָה אֲהָבַת אֶת־יַעֲקֹב:

כְּשִׁי «בְּפִיּוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: בְּפִיּוֹ שֶׁל יִצְחָק. וּמְדַרְשׁוֹ: בְּפִיּוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהָיָה צַד אוֹתוֹ וּמְרַמֵּהוּ בְּדַבְּרָיו.

כט ובשיל יעקב תבשילא ואתא נ"א ועל)
 עשו מן חקלא והוא משלהי:
כט) וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב נִזְדַּר וַיִּכֹּא עֲשׂוֹ מִן־הַשֹּׁדֵה וְהוּא עֵיף:

כְּשִׁי «וַיִּזְדַּר • לְשׁוֹן בְּשׁוּל, כְּתַרְגוּמוֹ. וְהוּא עֵיף • (ב"ר) בְּרַצִּיחָה, כְּמָה דְתִימָא: (ירמיה ד) "כִּי עֲיַפָּה נַפְשִׁי לְהוֹרְגִים».

ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם
 האדם הזה כי עיף אנכי על כן קרא שמו אדום:
ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל־יַעֲקֹב הֲלַעֲיִטְנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אֲדוּם:

לְיִצְחָק עֲשׂוֹ לְיַעֲקֹב אֶטְעַמְנִי קֶעַן מִן סִמּוּקָא סִמּוּקָא דְדִין אַרִי מְשַׁלְהֵי אֲנָא עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ אָדוּם:
 שָׁנָה, וּבִשְׁל יַעֲקֹב עֲדָשִׁים לְהַבְרוֹת אֶת הָאָבֶל. וְלָמָּה עֲדָשִׁים? שְׁדוּמוֹת לְגַלְגַּל, שֶׁהָאָבֶלֹת גַּלְגַּל הַחוּזָר בְּעוֹלָם. (ועוד, מִה עֲדָשִׁים אֵין לָהֶם פֶּה, כִּף הָאָבֶל אֵין לוֹ פֶּה, שְׁאִסּוּר לְדַבֵּר, וּלְפִיקָף הַמְּנַהֵג לְהַבְרוֹת אֶת הָאָבֶל בַּתְּחִלַּת מֵאֲכָלוֹ בִּיצִים, שֶׁהֵם עֲגָלִים וְאֵין לָהֶם פֶּה, כִּף אָבֶל אֵין לוֹ פֶּה, כְּדֹאֲמַרְיָן בְּמוֹעֵד קֶטָן: אָבֶל, כֵּל ג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ מְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם, וְכֹל־שָׁפָן שְׁאֵינוֹ שׁוֹאֵל בַּתְּחִלָּה. מִג' וְעַד ד', מְשִׁיב וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל וְכו', בְּרִשְׁ"י יָשׁוּן) •

כְּשִׁי «הֲלַעֲיִטְנִי • אֶפְתַּח פִּי וּשְׁפַף הַרְבֵּה לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ: 'אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגַּמֵּל, אָבֶל מְלַעֲטִין אוֹתוֹ'. מִן־הָאָדָם הָאָדָם • עֲדָשִׁים אֲדָמוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת אֲבָרְהָם, שְׁלֹא יְרָאָה אֶת עֲשׂוֹ בֶן בְּנוֹ, יוֹצֵא לְתַרְבוֹת רַעֲה, וְאֵין זוֹ שְׁבָה טוֹבָה שֶׁהַבְּטִיחוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. לְפִיכָף קֶצֶר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא חֲמַשׁ שָׁנִים מְשֻׁנּוֹתָיו, שִׁיִּצְחָק חִי ק"פ שָׁנָה, וְזֶה קַע"ה

לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי:
 לא ויאמר יעקב זבין פיום דלהן ית בכריתך לי:

ספורט

כח) ויאהב יצחק את עשו. גם את עשו, אף על פי שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב.
 ורבקה אהבת את יעקב. לבדו, מפני שהפירה ברשעו של עשו. תורה כט
כח) וַיֵּאָהֱב יִצְחָק אֶת־עֲשׂוֹ. גַם אֶת עֲשׂוֹ, אֵף עַל פִּי שִׁדְעַ בְּלִי סַפֵּק שְׁלֹא הָיָה שְׁלֵם כְּיַעֲקֹב. וְרַבְקָה אֲהָבַת אֶת־יַעֲקֹב. לְבִדּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַפִּירָה בְּרִשְׁעוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ. תוֹרָה כֹּט
כט) עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדוּם. כְּשֶׁרָאוּ שֶׁכָּל כִּף הַתְּמַכֵּר לְמֵלֶאכְתּוֹ הַנִּפְסָדָת אֲשֶׁר לֹא כְתוּרַת הָאָדָם, עַד שְׁלֹא הִכִּיר בְּנִזְדַּר כִּי אִם צָבָעוּ, קָרָאוּ אוֹתוֹ "אָדוּם"! לְשׁוֹן צְוּי, כְּלוֹמַר:

כ"ה • **מְכַרְהָ כַּיּוֹם** • כְּתַרְגוּמוֹ "כַּיּוֹם דְּלֶהֱנָן", כַּיּוֹם, שֶׁהוּא בְּרוּר, כִּף מְכַר לִי מְכִירָה בְּרוּרָה. **בְּכַרְתָּךְ** • לְפִי שֶׁהַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת, אָמַר יַעֲקֹב: 'אֵין רִשְׁעִי זֶה כְּדַאי שִׁיקְרִיב לְהַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא'.

(לג) **וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלַמָּה-זֶה לִי בְכָרְהָ:** לִב וְאָמַר עֲשׂוּ הֵא אָנָּה אֲזַל לְמִמֶּת וּלְמָה דָּגָן לִי בְּכֹרוֹתָא:

כ"ה • **הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת** • (מְתַנַּדְוֹת וְהוֹלֵכֶת הִיא הַבְּכוּרָה, שְׁלֹא תֵהָא כָּל עַת הַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת כִּי שִׁבְט לִי וְשֵׁל אוֹתָהּ, וְעוֹד) אָמַר עֲשׂוּ: 'מָה טִיבָה שֶׁל עֲבוּדָה זוּ? אָמַר לוֹ: 'כְּמָה אֲזַהְרוֹת וְעֲנִשִּׁין וּמִיתוֹת תְּלוּיִין בָּהּ', כְּאוֹתָהּ שִׁשְׁנִינוּ: (סנהדרין ג) 'אֵלֶּי הֵן שִׁבְמִיתָה: שְׁתוּיִי יֵין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ', אָמַר: 'אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת עַל-יְדֵיךָ, אִם-כֵּן מָה תַּפְּץ לִי בָּהּ'?

(לג) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבַעָה לִי כַּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב:** לִג וְאָמַר יַעֲקֹב כַּיּוֹם לִי כַּיּוֹם דְּלֶהֱנָן וְקַיִים לֵיהּ וַיִּזְבֵּין יָת בְּכֹרוֹתָהּ לְיַעֲקֹב:

(לד) **וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּגְזִיר עֲרִשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּי וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיִּכּוּ עֵשָׂו אֶת-הַבְּכֹרָה:** לִד וַיַּעֲקֹב יֵהֵב לְעֵשָׂו לֶחֶם וְתַבְשִׁיל דְּטִלוּפְחִין וְאֹכַל וַיִּשְׁתֵּי וַאֲזַל וַשֵּׁט עֲשׂוּ יָת בְּכֹרוֹתָא:

כ"ה • **וַיִּכּוּ עֵשָׂו** • הַעִיד הַכְּתוּב עַל רִשְׁעוֹ, שֶׁבָּזָה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

(א) **וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעֵב הָרֹאשִׁון אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:** א וְהָיָה כִּפְנָא בְּאַרְעָא בַר מִכְּפָנָא קְדַמָּה דִּי הָיָה בִּיּוֹמֵי אַבְרָהָם וְאֲזַל יִצְחָק לְנוֹת אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶכָּא דְּפְלִשְׁתַּי לְגָרָר:

(ב) **וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל-תְּרַד מִצְרַיִמָּה שָׁבֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ:** ב וְאֲתַגְּלִי לֵיהּ יֵי וְאָמַר לֹא תַחוֹת לְמַצְרַיִם שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אֵימַר לָךְ:

כ"ה • **אֶל-תְּרַד מִצְרַיִמָּה** • שֶׁהִיָּה דַעֲתוֹ לְרַדָּת לְמַצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁיֵּרַד אָבִיו בִּימֵי הַרְעֵב, אָמַר לוֹ: "אֶל-תְּרַד

ספורט

הַגְּזִיר, אֵין סָפַק שְׁלֹא תוּכַל לְהַתְּעַסֵּק בְּעִנְיֵי הַבְּכוּרָה, לְשֵׁרֵת הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְלַעֲשׂוֹת אֶת הָרֹאשִׁי לְכֹכֹר. תורה לב
(לב) הוֹלֵךְ לָמוֹת. כִּרְב הַתְּלַאָּה וְהַעֲנִפּוֹת. תורה לג
(לג) הַשְּׁבַעָה לִי. מִפְּנֵי הַיּוֹת הַקְּנָן עַל דְּכַר שְׁאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ, הַשְּׁבוּעָה תְּמַלֵּא חֶסְרוֹנוֹ.
וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ. בְּמַחִיר שִׁפְסָקוֹ בִּינְיָהֵם, וְלֹא חֲשַׁשׁ הַכְּתוּב לְבִאָרוֹ. תורה לד
(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו. לְקִנּוּת כְּקִנְיֵן תְּלִיפִין בְּנוּיִד אוֹ בְּכַלִּי אֲשֶׁר בּוֹ הַגְּזִיר,

עַל דְּרַךְ "שֶׁלֶף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרַעְהוֹ" (רות ד, ז).
וַיִּכּוּ עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה. גַּם אַחַר מַעֲשֵׂה הַיְּתָה הַבְּכוּרָה בְּעִנְיֵי בִלְתֵי רְאוּיָהּ לְאוֹתוֹ הַמַּחִיר שִׁפְסָקוֹ, וּבְכֵן הַתְּבָאָר שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַמּוֹכֵר, כִּי לֹא הָיָה הַמְּמַכֵּר שְׁנֵה אֲצִלוֹ כָּל כִּף. תורה א
כּו (א) אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם. כִּי מֵאֲז עַד עַתָּה לֹא הָיָה שֵׁם רָעַב כְּמוֹהוּ, שִׁישִׂאֵי יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ לְצִאת מִמֶּנָּה כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה אַבְרָהָם. וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ. לְטַל רְשׁוֹת

מִמֶּנּוּ, דְּרַךְ מוֹסֵר, בְּהִיוֹתוֹ תַּפְּץ אֲזַ לְצִאת מֵאַרְצוֹ מִפְּנֵי הַרְעֵב. תורה ב
(ב) אֵל תְּרַד מִצְרַיִמָּה. אֵל יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת שֵׁם חֶסְרוֹן הַמְּרַעָה פֶּה, כְּעִנְיֵן "כִּי אֵין מְרַעָה לְצִאֵן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ" וְכוּ' (להלן מ, ד).
שָׁבֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ. עֲשֵׂה מִשְׁכְּנוֹת רוּעִים לְמַקְנֶיךָ בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם בְּעֲצָמוֹ שֶׁאֵמַר אֱלֹהֶיךָ לְגוֹר בּוֹ, כִּי בּוֹ יִצְלִיחַ גַּם מִקְנֶיךָ, וְזֶה כִּי אָמַנְתָּ הַסִּבָּה שֶׁהִיָּה בְּדַעֲתוֹ לְצִאת הַיְּתָה בְּשִׁבִיל חֶסְרוֹן הַמְּרַעָה. תורה ג

~ נקודות משיחות קודש ~

ובכר אז היתה שונה ומיוחדת; ולכן מדגיש את מעלתה. אבל לדעת רש"י לא היתה עדין קנייה לאברהם בפעל, והיא היתה ארץ כמו כל הארצות; ולכן מדגיש רק את החסרון שבחוץ לארץ. ומהו חסרון זה – כתב רש"י לעיל (חיי שרה כד, ז): בחוץ לארץ לא היו באי עולם מפירים בה, ושמו לא היה רגיל בארץ.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 201)

שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ פדאי לך (רש"י כו, ב) ברש"י מדגש החסרון שבחוץ לארץ, ואלו במדרש מדגשת מעלת ארץ ישראל (שהיא דומה למקום המקדש): "מה עולה, אם יצאת חוץ לקלעים, נפסלה, אף את, אם יצאת חוץ לארץ, נפסלת". ויש לומר, שהמדרש סבור שעל-ידי הבטחת הארץ קנה אותה אברהם בפעל,

ג דור בארעא הדא ויהי מימרי בסעדה ואברכהך ארי לך ולבנה אתן ית כל ארעתא האלין ואקם ית קנימא די קנימית לאברהם אבוך:

(ג) גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶחִיהָ עִמָּךְ וְאֲבִיכָךְ בְּיַדְךָ וְלוֹרְעָךָ אֶתְּן אֶת-כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת-הַשְּׂבִיעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ:

כ"ט◀ האל • כמו "האלה".

ד ואסגי ית בנה סגיאין פכוכבי שמיא ואתן לבנה ית כל ארעתא האלין ויתברכון בדיל בנה כל עממי ארעא:

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֲךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְוֹרְעֲךָ אֶת כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֲךָ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ:

שהמקלל שונאו, אומר: 'תהא כפלונית', וכן: (ישעיה סו) "והנחתם שמכם לשבועה לבחירי", שהנשבע אומר: 'אהא כפלוני, אם עשיתי כף וכה'!.

כ"ט◀ וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֲךָ • אדם אומר לבנו: 'יהא זרעך פורעו של יצחק', וכן בכל המקרא, וזה אב לכלן: "בך יברך ישראל לאמר ישמך וגו'", ואף לענין הקללה מצינו כן: (במדבר ח) "והיתה האשה לאלה",

ה חלף די קביל אברהם במימרי ונטר מטרת מימרי פקודי קימי ואורייתי:

(ה) עֲקֹב אֲשֶׁר-שָׁמַע אֲבָרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרְתִּי מִצֹּתִי חֲקוֹתִי וְתוֹרֹתַי:

ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזרת המלך וחקותיו על עבדיו. ותורתו • להביא תורה שבבעל-פה, הלכה למשה מסיני (בי"ח).

כ"ט◀ שָׁמַע אֲבָרָהָם בְּקִלִּי • כְּשִׁנְסִיתִי אוֹתוֹ. וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרְתִּי • גְּזֵרוֹת הַתְּרַחֵקָה עַל אֲזַהְרוֹת שְׁבִתוֹרָה, כְּגוֹן: שְׁנִיּוֹת לְעֲרִיּוֹת וְשִׁבּוֹת לְשִׁבַּת (יבמות כא). מִצֹּתִי • דְּבָרִים שְׂאֵלוּ לֹא נִתְּבָבוּ, רְאוּיִין הֵן לְהַצְטוּוֹת, כְּגוֹן: גְּזֵל וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. חֲקוֹתִי • דְּבָרִים שְׂנֵאָר הִרְעוּ

ספורט

בְּהִיוֹתָךְ גָּר בְּהַ תְּהִיָּה נְשִׂיא אֱלֹהִים בְּתוֹכָם, וְתִקְנֶה בְּהַ תְּזַקֵּה לְהוֹרִישָׁה לְוֹרְעֲךָ. תורה ד
(ד) עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרָהָם בְּקִלִּי. כָּכֵל אֲשֶׁר צוּיִתִּיו. וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרְתִּי. עֲשֵׂה תְּמִיד

לארץ. פי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, והקמתי את השבעה. והטעם שאמרתי שתגור בארץ הזאת ובה איטיב לך, הוא, פי כבר נשבעתי לאברהם לתת לו ולזרעו את הארץ הזאת, ולפיכך

גור בארץ הזאת. ואמה גור בארץ כנען. ואהיה עמך ואברכהך. שאף על פי שיש בארץ כנען עמה חסרון מרעה, אני אהיה עמך ולא תחסר מרעה. במזמן ובמקנה, ולא חוצה

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

(ו) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר:

וַיֵּיטֵב יִצְחָק בְּגֵרָר:

וַיֵּשְׂאוּ אֲנָשֵׁי אֶתְרָא (על עיסק) לְאַתְתָּהּ וַאֲמַר אַחֲתִי הִיא אַרְי דְּחִיל לְמִימַר אַתְתִּי דְלִמָּא יְקַטְלֵנִי אֲנָשֵׁי אֶתְרָא עַל רִבְקָה אַרְי שְׁפִירַת חִיזוּ הִיא:

(ז) וַיֵּשְׂאוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמְרוּ אַחֲתִי הִיא כִּי יֵרָא לְאִמְרָא אִשְׁתִּי פְּנֵי-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רִבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הִיא:

כ"ט"ו - לְאִשְׁתּוֹ • עַל אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ: (לעיל ט) "אִמְרֵי-לִי אַחֲתִי הִיא".

ח וַהֲוֵהָ כַּד סְגִיאוּ לָהּ תַּמָּן יוֹמִיָא וְאַסְתְּכִי אַבְימֶלֶךְ מְלָכָא דְפְלִשְׁתִּי מִן חֶרְפָּא וְחִזָּא: וְהָא יִצְחָק מְחִיידָא עִם רִבְקָה אַתְתָּהּ:

(ח) וַיְהִי כִּי אָרְכוּ-לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקַף אַבְימֶלֶךְ מִלְּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנִה יִצְחָק מִצַּחֲק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

כ"ט"ז - כִּי-אָרְכוּ • אָמַר: 'מַעֲתָה אֵין לִי לְדַאג, מֵאֲחַר שְׁלָא אָנְסוּהָ עַד עַכְשָׁו', וְלֹא נִזְהַר לְהִיזוֹת נִשְׁמַר. וַיִּשְׁקַף אַבְימֶלֶךְ וַגּוֹ' • שְׁרָאָהּ מִשְׁמַשׁ מִטְתּוֹ.

ט וַיִּקְרָא אַבְימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא אַתְתָּךְ הִיא וְאָכְדִין אֲמַרְתְּ אַחֲתִי הִיא וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק אַרְי אַמְרִית דְלִמָּא אִימַת עֲלֵהּ:

(ט) וַיִּקְרָא אַבְימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵיךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִיא וַאֲיֵךְ אָמַרְתְּ אַחֲתִי הִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אֲמַרְתִּי פְּנֵי-אִמּוֹת עָלַיָּהּ:

י וַאֲמַר אַבְימֶלֶךְ מָה דָא עֲבַדְתְּ לָנָא כְּזַעַר פּוֹן שְׂכִיב דְמִיחַד בְּעַמָּא עִם אַתְתָּךְ וַאֲמַרְתָּ עֲלֵנָא חוּבָא:

(י) וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתְּ לָנוּ כְּמוֹעַט שְׂכָב אֶחָד הָעַם אֶת-אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתְּ עֲלֵינוּ אִשָּׁם:

כ"ט"ח - אֶחָד הָעַם • הַמִּיחַד בְּעַם, זֶה הַמֶּלֶךְ. וַהֲבֵאתְּ עֲלֵינוּ אִשָּׁם • אִם שְׂכָב, כְּכַר הַבֵּאתְּ אִשָּׁם עֲלֵינוּ.

ספורנו

שם ועבר ששם עלו כל מבקש ה' בלי ספק. תורה ו (י) כמעט שכב אחד העם. הוא המלך היחיד בעמו, שהיה חושב שלא יצטרף לשאל את פיך ולדעת רצונך בזה, שלרב מעלת המלך ייטב בעיניך בלי ספק להשיאו את אחותך. והבאת עלינו אשם. ויבזה "כמעט" הבאת עלינו "אשם" וענש. ואמר "עלינו", כי לכשילקה גדול הדור ירבה הזק לחוסים בצלו. תורה יא

לאברהם, וזה היה קדם שהתעורר יצחק לקרא בשם ה'. אבל אחר שקרא בשם ה' נאמר 'ואבימלך הלך אליו מגרר' (פסוק כו), ואמרו 'ראו ראינו כי היה ה' עמך.. אתה עתה ברוך ה'' (פסוקים כח כט), ולא מצאוהו עוד תלאות מקנאים ודברי ריבות כפאשר בראשונה. אמנם ליצחק לא תלה בנכות אחרים כלל, כי הוא אמנם מנעוריו "ישב אהלים", ללמד וללמד דעת את העם, בפרט באהלי

המשמרת המיחדת לי, שהיא לגמל חסד, כאמרו 'כל ארחות ה' חסד ואמת' (תהלים כה, ט), ולהורות חסאים בדרך, וזה עשה כפאשר קרא בשם ה'. ושמר גם כן מצותי חקותי ותורתִי, שנצטוו בני נח, וכבן היה נאה דורש ונאה מקנים כמותת לרבים. והנה ליצחק תלה בנכות אחרים עתה, וכן למטה באמרו 'והרביתי את ורעך בעבור אברהם עבדי' (פסוק כד), ולא כן אמר ליצחק, כל שכן

(יא) וַיֵּצֵאוּ אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעַם לֵאמֹר הַגִּיעַ בְּאִישׁ הַיָּהּ וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת:

יא ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דינגק בגברא הדין ובאתתה אתקטלא ותקטל:

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֹמָה וַיִּמְצָא בַשָּׂנֶה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

יב וזרע יצחק בארץ החומה והוא מצא בשנה מאה שערים וברכהו יי:

למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שערים • שאמדה כמה ראוי להעשות, ועשתה על אחת שאמדה - מאה. ורבותינו אמרו: 'אמד זה, למעשרות הקה'.

למה? אף-על-פי שאינה חשובה בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעת הגוים (כ"ה). בשנה ההוא • אף-על-פי שאינה בתקנה, שהיתה שנת רעבון (כ"ה). בארץ ההוא בשנה ההוא • שניהם

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע "חס-ושלום" לומר שיצחק זרע דגן?

האדמה יש טרדא ודאגה בתרישה וזריעה וקצירה (תורת חיים, יחי קב, ב).

ולכן מתמה במדרש "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום", והיינו, דהאידך אפשר להיות שיצחק שהיה קדוש ומוכרל מעניני עולם הזה, התעסק ב"זריעה וקצירה" חס-ושלום!

ועל זה מתרץ, שזריעת יצחק גם היא היתה "בלתי לה' לבדו", כי לא זרע "דגן" כ"אם "זרע צדקה לעניים", ולכן אין בזריעתו את הדגן ענין גשמי, אלא "רצון העליון לבדו".

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 - מתוך 'לקראת שבת')

על הפסוק "ויזרע יצחק" (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים".

ולכאורה תמוה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד כדי כך שאומרים על זה "חס-ושלום"?

ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב בספר התנאי (פכ"ג) על האבות הקדושים ש"הן הן המרפכה, שכל איבריהם היו קדושים ומוכרלים מעניני עולם הזה. . כל ימיהם".

ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מבאר שמשמע זה היו האבות רועי צאן ונקא, כי "אין בעסק זה שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה, בלתי לה' לבדו". מה-שאין-כן "בעבודת

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

(יא) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הַלֶּוֹךְ וַיִּגְדַּל עַד כִּי־גָדַל מְאֹד:

יא ורבא גברא ואזל אזיל (נ"י סגי) ורבי עד די רבא לתדא:

כ"ה • כי-גדל מאד • שהיו אומרים: זבל פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזקבו של אבימלך (כ"ה).

ספורט

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֹמָה. כמו שאמר לו האל יתברך "גור בארץ הזאת" (פסוק א).

מאה שערים. כמו שיעד באמרו 'ואהיה עמך ואברכך' (שם).

ויברכהו ה'. בממון, שמכר תבואתו בדמים יקרים. ולפי מה שאמרו זכרונם לברכה: אמד זה למעשרות הקה (בראשית רבה סד, ט), הנה קבע לו

ברכה בשבילם, כאמרו "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר.. והריקתו לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג, ט). תורה יג

(יא) וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

יט וַחֲפְרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וְאִשְׁכְּחוּ תַמָּן בִּירָא דַמֵּינָן גְּבַעִין:

(כ) וַיִּרְיֻבוּ רֵעֵי גֵרָר עִם-רֵעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שְׁם-הַבְּאֵר עֶשְׂקוֹ עִמּוֹ:

כו וַנִּצְוּ רַעְוֵתָא דְגֵרָר עִם רַעְוֵתָא דְיִצְחָק לְמִימַר דִּי לָנָא מֵאָּא וַקְרָא שְׁמָא דְבִירָא עֶסְקָא אַרִי אַתְעַשְׂקוּ עִמָּה:

כז"י ◀ עֶשְׂקוֹ • עֶרְעוּר • כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ • נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמִרְיָבָה וְעֶרְעוּר.

(כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת וַיִּרְיֻבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

כא וַחֲפְרוּ בִירָא אַחְרֵי וַנִּצְוּ אַף עַלֵּה וַקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

כז"י ◀ שְׁטָנָה • נוֹשְׁמַנֵּי ט בְּלַע"ז.

(כב) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר בְּאֵר אַחֲרֵת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֲתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ:

כב וַאֲסַתְלַק מִתַּמָּן וַחֲפַר בִּירָא אַחְרֵי וְלֹא נִצְוּ עַלֵּה וַקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַאֲמַר אַרִי כַעַן אִפְתִּי יֵי לָנָא וְנִיפּוּשׁ (נ"א וַיִּכְשַׁנְגָּא) בְּאֶרֶץ:

כז"י ◀ וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרֶץ־א.

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

(כג) וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע:

כג וַאֲסַתְלַק מִתַּמָּן בְּאֵר שֶׁבַע:

(כד) וַיִּרְא אֱלֹוֵי יְהוָה בְּלֵילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְהִרְבִּיתִי אֶת-זַרְעֲךָ בְּעֵבֹר אַבְרָהָם עַבְדִּי:

כד וַאֲתַגְּלִי לֵה יֵי בְּלֵילָא הַהוּא וַאֲמַר אָנָּא אֱלֹהֵהּ דְאַבְרָהָם אָבִיךָ לֹא תִדְחַל אַרִי כִּסְעָדָךְ מִימְרֵי וְאַבְרָכְנָךְ וְאַסְגִּי יָת בְּנֹךְ בְּדִיל אַבְרָהָם עַבְדִּי:

(כה) וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֹּשׁ אַהֲלֹוֹ וַיִּכְרוּ-שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר:

כה וַבְּנָא תַמָּן מִדְּבָחָא וְצִלֵי בְשֵׁמָא דֵינִי וּפְרַס תַּמָּן מִשְׁכַּנְהּ וַכְרוּ תַמָּן עַבְדֵי יִצְחָק בִּירָא:

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלְךְ אֵלָיו מִגֵּרָר וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ וּפִיכֹל שֵׁר־צִבְאוֹ:

כו וַאֲבִימֶלֶךְ אָזַל לְוֵתָהּ מִגֵּרָר וְסִיעַת מִרְחֻמוּהֵי וּפִיכֹל רַב חֵילָה:

(כ) הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ. הִשְׁתַּדְּלוּ עִם יִצְחָק שֶׁיַּעֲזֹב הַבְּאֵר. תורה כא
 (כד) אֵל תִּירָא. שִׁימְעֵטוּ נִכְסֶיךָ בְּמִרְיֹוֹתָם.
 (כ) וַיִּבְרַכְתִּיךָ. תּוֹסַפֶּת מִזֶּמֶן. תורה כה
 (כד-כו) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.. וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר, וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלְךְ אֵלָיו. אַחַר שֶׁהִתְעוֹרַר לְקָרָא בְּשֵׁם ה', עוֹד. תורה כו

אחת של אוהבים. לכן יש לפתור פלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת', ואף-על-פי שאינה תבה סמוכה, יש דגממה במקרא: (תהלים ס) "עזרת מצר". (ישעיה נא) "ושכרת ולא מציין". אחזת - לשון קבצה ואגדה, שנאחזין יחד.

כ"י - ואחזת מרעהו • פתגומו: 'סיעת מרחמוהי', סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התבה, כמו: (שופטים ד) "שלשים מרעים" דשמשון, כדי שתהיה תבת 'ואחזת' דבוקה, אבל אין דרוך ארץ לדבר על המלכות כן, סיעת אוהביו. שאם כן, כל סיעת אוהביו הוליד עמו, ולא היה לו אלא סיעה

כז ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי ואתון סניתון יתי ושלחתיני מלכותון:

(כו) ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם:

כח ואמרו מחזא חזינא ארי הנה מימרא דיי בסעדה ואמרנא תתקים כען מומתא דהנה בין אבהתנא פיננא ובינה ונגזר קים עמך:

(כח) ויאמרו ראו ראינו פיהיה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו וביננו ונברתה ברית עמך:

כ"י - ראו ראינו • ראו באביך, "ראינו" בד. תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה "ביננו ובינך".

~ נקודות משיחות קודש ~

משמע שלא מהני (שלא מועילה). וכן הוא על-פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הגולדים לאחר זמן" (ש"ע י"ד סי' רכה סל"ה). וראה גור אריה בשלח שם. אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'. (לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 267)

האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה ביננו ובינך (רש"י כו, כח) משמע, שמהני (שמועילה) שבועת האב על הבנים. וכן משמע ממה שנאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולגני ולגנדי" (וראה רש"י בראשית ד, טו). אבל בפרשת בשלח (יג, יט) כתב 'השבע השביע, השביעם שישביעו לבניהם' -

כט אם תעבד עמנא בישא קמא די לא אנזיקנה וקמא די עבדנא עמך לחוד טב ונשלחנה בשלם את כען בריקא דיי:

(כט) אם תעשה עמנו רעה פאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

כ"י - לא נגענך • כשאמרנו לך: 'לך מעמנו'. אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עתה) עשה לנו כמו כן.

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

ל עבד להון משתניא ואכלו ושתאו:

(ל) ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:

ספורט

(כח) פי היה ה' עמך. ולא מיראתנו ממך נכרת אתך ברית. תורה כט (כט) אם תעשה עמנו רעה. שלא תעשה עמנו רעה. "אתה עתה", כמו שלא נגענך. תורה ל

לא ואקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחיהו
ושלחנן יצחק ואזלו מלוחה בשלם:

(לא) וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם
יצחק וילכו מאתו בשלום:

לבונה ביומא ההוא ואתו עבדי יצחק
וחיאו לה על עיסק בירא די חפרו ואמרו
לה אשפחנא מיא:

(לב) ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו
על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים:

לג וקרא ותה שבעה על בן שמא דקריתא
באר דשבע (ג"י באר שבע) עד יומא
הדין:

(לג) ויקרא אתה שבעה על-בן שם-העיר באר שבע
עד היום הזה:

ג"י • שבעה • על שם הבית.

לד ויהי עשו בר ארבעין שנין ונסיב אתמא
נת יהודית בת פארי חתאה ונת בשמת בת
אילון חתאה:

(לד) ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את
יהודית בת-פארי החתי ואת-בשמת בת-אילון
החתי:

ארבעים שנה, היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן
ומענה אותן. כשהיה בן ארבעים, אמר: 'אבא בן
ארבעים שנה נשא אשה, אף אני בן'.

ג"י • בן-ארבעים שנה • עשו היה נמשל לחזיר, שנגמר:
(תהלים פ) "יכרסמנה חזיר מיער", החזיר הזה
כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר: 'ראו שאני טהור',
כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים. כל

(לה) ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה:

לה ותואה מסרבן ומרגון על מימר יצחק
ורבקה:
ג"י • מרת רוח • לשון המראת רוח, כמו: (דברים ט)
"ממרים הייתם", כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון.
ליצחק ולרבקה • שהיו עובדות עבודת אלילים (כ"ה).

א ויהי כד סיב יצחק וכהיא עינוהי
מלמחזי וקרא ית עשו ברה רבא ואמר לה
ברי ואמר לה הא אנא:

כו (א) ויהי כיוון יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא
את-עשו בנן הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו
הגני:

כל זה לא הפיר רב רשעו של עשו,
שלא היה מוחה בהן, ובה נכשל
שהשתדל לברך את עשו, ומשם
יצאה תקלה שנתן לעשו איזו ברכה
או צעה, ושעם זה רבה משטמה בין
בניו, ושהצרו יעקב לברח אל ארץ
אחרת. תורה א

כו (א) ותכהין עיניו. כמו שקרה
לעלי שלא מחה בבניו, באמרו "ולא
כהה כם (שמואל א ג, יא), ונאמר בו
"ועיניו קמה ולא ככול לראות" (שם ה,
טו). ולא קרה זה לאברהם וליצחק

היה שם העיר "באר שבע" בקמ"ץ,
על שם השבועה בלבד. תורה לד
(לד) ויהי עשו בן ארבעים שנה.
ולא חשש יצחק להשיא לו ולאחיו
נשים הגונות.
ויקח אשה את יהודית בת בארי
החתי. ולא הקפיד יצחק על נשואי
החתיים כמו שעשה אבי. תורה לה
(לה) ותהיין מרת רוח. היו לתער
וספין מקצר רוח ת"י יצחק ורבקה.
ולשון "מרת" כמו "ומורה לא יעלה
על ראשו" (שופטים יג, ה). והנה יצחק עם

(לג) ויקרא אתה שבעה. קרא את
הבאר "שבעה", מפני שהיה מקום
שביעי שבו חפרו באר: ג' של
אברהם שסתמו פלשתים, באמרו
"וכל הבארת. סתמום פלשתים" (פסוק
טו), ולא נאמר 'כל' בפחות מג'; וג'
של יצחק, שהן "עשק" "שטנה"
ו"רחובות", וזה היה השביעי
שקראוהו "שבעה".
על בן שם העיר באר שבע.
כסגו"ל, מורה על השבועה ועל
מספר השבעה, אבל בימי אברהם

וְרָאוּ מְלֹאכֵי הַשָּׂרָת וְהָיוּ בּוֹכִים, וַיִּרְדּוּ דְמְעוֹתֵיהֶם וַיִּפְּלוּ עַל עֵינָיו. לְפִיכֹה, כָּהוּ עֵינָיו. דְּבַר אַחַר: כְּדִי שְׂיִטֵּל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת.

כ"ט - וְתִכְהִינָן • בַּעֲשָׂנָן שֶׁל אֱלוֹ (שְׁהִי מַעֲשָׂנוֹת וּמַקְטִירוֹת לַעֲבוּדַת אֱלֹהִים). דְּבַר אַחַר: כְּשֶׁנֶּעְקֵד עַל גְּבִי הַמְּזוּבָח וְהָיָה אָבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֲטוֹ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם

~ נקודות משיחות קודש ~

הָיָה יִצְחָק כְּלוֹא בְּבֵית וְהָיָה כְּמַת בְּמִשְׁךְ חַמְשִׁים וְשֶׁבַע (שָׁנַיִם), עַל-אַחַת-כַּמֶּה-וְכַמֶּה שָׁנַיִם לְהִתְרַחֵק בְּיֹתֵר מִכָּל דְּבוּר שֶׁל לְשׁוֹן-הַרַע עַל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל!

כְּדִי שְׂיִטֵּל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת (רש"י כז, א) יֵשׁ לְשֶׁאֵל, מִדּוּעַ הָיָה הַקָּב"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק, וְהָרִי הָיָה יְכוּל לְגַלוֹת לוֹ שֶׁעָשׂוּ רָשָׁע. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׂלֵא רָצָה הַקָּב"ה לְדַבֵּר לְשׁוֹן-הַרַע עַל עָשׂוֹ. וְהִגַּע בַּעֲצָמָךְ: אִם עַל עָשׂוֹ הַרָשָׁע נִמְנַע הַקָּב"ה מִלְּדַבֵּר סָרָה (אף שֶׁכִּתּוּבָאָה מִכָּף

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 215)

בַּנְּאֻמֵר הָאֵל כִּעֵן סִיבִית לִית אֲנָא יַדַּע יוֹמָא דְאַיְמוֹת:

(ב) וַיֹּאמֶר הַגֵּה-נָא זְקַנְתִּי לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי:

שְׂמָא לְפָרֵק אֲמִי אֲנִי מִגִּיעַ וְהִיא בַת כ"ז מֵתָה, וְהָרִינִי בֶן חֲמֵשׁ שָׁנַיִם סְמוּךְ לְפָרֵקָהּ. לְפִיכֹה: "לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי", שְׂמָא לְפָרֵק אֲמִי, שְׂמָא לְפָרֵק אָבִא.

כ"ט - לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי • אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה: "אִם מִגִּיעַ אָדָם לְפָרֵק אָבוֹתָיו, יִדְאָג חֲמֵשׁ שָׁנַיִם לְפָנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנַיִם לְאַחַר בֶּן, וַיִּצְחָק הָיָה בֶּן כ"ג (פי יַעֲקֹב בֶּן ס"ג כְּשֶׁנֶּחְבְּרָה, וְדוּק בְּרִש"י סוּף הַפָּרָה), אָמַר:

~ נקודות משיחות קודש ~

הוּא כָּלֵל "מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵי הָאָרֶץ" – בְּרִכּוֹת הַנִּעְלוֹת אֵף מִבְּרַכַּת יַעֲקֹב לְבָנָיו וּמִבְּרַכַּת מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל. וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה לַעֲבוּדָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, אֲשֶׁר יִצְחָק הוּא אֶחָד מֵאֲבוֹתָיו, וַיֵּשׁ בּוֹ עֲנֻגִים מִשָּׁל יִצְחָק: גַּם כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי נוֹהֵג לְפִי קוֹ הַגְּבוּרָה, וְלְפִיכֹה הוּא מִחְמִיר וְכַדוּמָה, צָרִיף הוּא לְנַהוּג כֹּף רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ. אֵף כַּאֲשֶׁר נוֹגֵעַ הַדְּבָר לְיְהוּדִי אַחֵר, עָלָיו לְנַהוּג לְפִי קוֹ הַחֶסֶד, לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו בְּמִדַּת הַטּוֹב, וְלְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו רוֹב טוֹבָה בְּיַד חֶבְהָה, לְלֹא צְמֻצוּמִים וְהַגְּבֻלוֹת, עַד לְמִדָּה הַמְּרַבֵּית – "מִטַּל הַשָּׁמַיִם" ו"מִשְׁמַנֵי הָאָרֶץ".

הַסִּיבָה לְחַשְׁשׁוֹ שֶׁל יִצְחָק שֶׁהוּא יִחְיֶה חֲמֵשׁ שָׁנַיִם פְּחוֹת מ"פָּרֵק אִמּוֹ" – הַגִּיל הַנִּמּוּךְ בְּיֹתֵר לְפִי הַטְּבַע (וְעוֹד: גַּם ב"פָּרֵק אִמּוֹ" הַחֲשִׁיב יִצְחָק רַק אֶת מֵאָה עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע הַשָּׁנַיִם שֶׁהִיא חִתָּה לְמַעֲשָׂה, לְלֹא הַתְּחַשְׁבוֹת בְּכֹף שְׁחִיטָה הַתְּקַצְרוֹ, כִּי עַקֵּב הַעֲקִידָה "פָּרַחָה נִשְׁמַתָּה") – הִיא, הִיֹּת יִצְחָק בְּדַרְגָּה שֶׁל קוֹ הַגְּבוּרָה. וְלָכֵן הוּא הִבִּיט עַל כָּל הָעֲנֻגִים וּמִדַּד אוֹתָם לְפִי מִדַּת הַגְּבוּרָה. כִּי הָיָה נוֹהֵג שֶׁל יִצְחָק רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ, אֲכַל כַּאֲשֶׁר הוּא בֶרֶךְ אֶת הַזּוֹלָת, הִיֹּתָה בְּרַכְתּוֹ בְּאוֹפֵן הַנִּעְלָה בְּיֹתֵר שֶׁל הַיִּסְף הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוּם: הִיא כְּלָלָה הֵן אֶת הָעֲנֻגִים שֶׁל "שָׁמַיִם", וְהֵן אֶת הָעֲנֻגִים שֶׁל "אָרֶץ", וְאֵף בְּהֵם עֲצָמָם

(על-פי לקוטי שיחות, כרך טו, פרשת תולדות)

גִּוְעָנָן סַב כִּעֵן זִינָה סִיפָה וְקִשְׁתָּהּ וּפּוּק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:

(ג) וְעַתָּה שְׂאֵ-נָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּהּ וְצִידָא הַשְּׂדֵה וְצוּדָה לִי צִיד:

ספורט

סְמוּךְ לְמִיתָה, כְּעֵנָן בְּיַעֲקֹב (לחלק פרק מט) וּבְכַמֶּשֶׁה (דברים לו), כִּי אֵז הַנֶּפֶשׁ יוֹתֵר נִבְדָּלָת מִן הַחֶמֶר. תּוֹרָה ג (ג) שְׂאֵ נָא כְּלִיד. שְׂלֵא תִשׁוּב רִיקָם וְלֹא תִאֲחַר. תּוֹרָה ד

כַּכְּבֹד, כְּאִמְרוּ "וַיַּעֲנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבֹדוֹ מִזְקָן" (שם שם, י), בְּאִפְסָן שְׂלֵא הַפִּיר הַתְּמוּנָה הַפְּרָטִית. תּוֹרָה ב (ב) לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. כִּי אָמַנְם הַבְּרַכָּה תַּחֲלוּל יוֹתֵר בְּהִיּוֹת הַמְּבָרָךְ

שְׁהִיּוֹ יוֹתֵר זְקַנִּים מִמָּה שֶׁהָיָה יִצְחָק אֵז וּמִמָּה שֶׁהָיָה עָלָי. בְּאִבְרָהָם כְּתִיב "וַיִּסְּף אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה" (לעיל כה, א), וּבְיַעֲקֹב עִם כָּל צְרוּתָיו וְדְמְעוֹת עֵינָיו כְּתִיב "וַיִּרְאֵא יִשְׂרָאֵל אֶת גְּבִי יוֹסֵף" (לחלק מו, ח), אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה רוֹאָה

ושחט זפה, שלא תאכילני נבלה (ב"ה). וצודה לי • מן ההפקר ולא מן הגזל.

כ"ט • תליף • תרבה, שדרף לתלותה. שאנא • לשון השחזה, פאותה ששנינו: (ביצה כח) 'אין משחזין את הספין, אבל משיאה על גבי חברתה'. חדר ספינד

דועבד לי תבשילין כמא דרחמימית ואעל לי ואיכול גדיל די תברכנך נפשי עד לא אימות:

(ד) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות:

ה ורבקה שמעת פד מליל יצחק לות עשו ברה ואזל עשו לחקלא למיצד צידא לאתאה:

(ה) ורבקה שמעת בדבר יצחק אלעשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא:

כ"ט • לצוד ציד להביא • מהו "להביא", אם לא ימצא ציד, גביא מן הגזל.

ו ורבקה אמרת לות יעקב ברה למימר הא שמעית מן אבוך ממלל עם עשו אחוך למימר:

(ו) ורבקה אמרה אלי יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אלעשו אחיך לאמר:

ז אחי לי צידא ועבד לי תבשילין ואיכול ואברכנך קדם יי קדם מותי:

(ז) הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי:

כ"ט • לפני ה' • ברשותו, שיסכים על ידי.

ח ויבצעו ברי קבל מני למא די אנא מפקד יתך:

(ח) ועתה בני שמע בקלי כאשר אני מצוה אתך:

ט אזיל בעין לות ענא וסב לי מתמן תרין גדיי (בר) עזין טון ואעבד יתהון תבשילין לאבוך כמא די רחם:

(ט) לךנא אלהיצאן וקחלי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאבוך כאשר אהב:

יצחק? אלא פסח הנה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים, ב'פקי דרבי אליעזר'. כאשר אהב • פי טעם הגדי כטעם הצבי.

כ"ט • וקחלי • משלי הם ואינם גזל, שפך כתב לה יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום' (ב"ה). שני גדיי עזים • וכי שני גדיי עזים הנה מאכלו של

י ומתי (נ"י ותעל) לאבוך ויכול גדיל דיברכנך קדם מותה:

(י) והבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברכך לפני מותו:

יא ואמר יעקב לרבקה אמה הא עשו אחי גבר שערן ואנא גבר שעיע:

(יא) ויאמר יעקב אלרבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק:

כ"ט • איש שער • בעל שער.

ספורנו

שאל מטעמים ולא בקש דבר וברכו תכף, באמרו "ואל שדי יברך אתך" (להלן כח א). תורה ה

מקום לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה הברכה שהיה בלבו לברכו. ולכן כשברך יעקב אחר כך, שידע בו שהיה ראוי לברכה, לא

(ד) ועשה לי מטעמים. רצה במטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב, ובה תחול עליו הברכה. כי גם שלא הפיר בגדל ורשעו של עשו, מפל

(יב) אֹלֵי יְמִשְׁנֵי אָבִי וְהָיִיתִי בְעֵינָיו כַּמַּתְעַתֵּךְ
וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בִרְכָה:
כש"י • יְמִשְׁנֵי • כְּמוֹ: (דברים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בַּצְּהָרִים".

(יג) וְתֹאמַר לוֹ אָמוֹ עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנֵי אֵדָה שְׁמַע בְּקוֹלִי
וְלֹדָה קַח־לִי:

(יד) וַיִּלְלֵךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאָמוֹ וַתַּעַשׂ אָמוֹ מִטְעָמִים
כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו:

(טו) וַתִּקַּח רְבִקָּה אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחַמְדָּה
אֲשֶׁר אִתָּה בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן:
כש"י • הַחַמְדָּה • הַנְּקִיזוֹת, כַּתְּרִגְנוֹמוֹ: 'דְּכִיתָא'. דְּבַר
אֲחֵר: שְׁחַמַּד אוֹתָן מִן נַמְרֵד. אֲשֶׁר אִתָּה בְּבֵית.

(טז) וְאֵת עֵרַת גְּרִיִּי הָעֵזִים הַלְּבִישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל
חֶלְקֵת צְוָאָרָיו:

(יז) וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטְעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה
בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:

(יח) וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אִתָּה
בְּנֵי:

(יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עֲשִׂיתִי
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם־נָא שָׁבָה וְאִכְלָה מִצִּידֵי
בַּעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:

כש"י • אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ • אָנֹכִי, הוּא הַמְּבִיא לָךְ, וְעֵשָׂו
הוּא בְּכֹרֶךָ. עֲשִׂיתִי • כַּמָּה דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

(כ) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־בְּנָו מַה־זֶּה מַה־רַתְּ לְמִצְאָה בְּנֵי
וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי:

כַּוְּאֵמֶר יַצְחָק לְבָרָה מָה זֶה דִּין אוֹחִיתָא
לְאִשְׁקָחָא בְּרִי וְאָמַר אָרִי זְמִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ
קְדָמִי:

(יב) וְלֹא בִרְכָה. אִם אוֹלֵי יַאֲצִיל
לִי בִרְכָה לֹא יִבְרַכְנִי אִם
אֲטַעְהוּ. תּוֹרָה יג

(יג) עָלַי קָלְלָתְךָ. עָלַי לְהַכְנִס תַּחְתָּךְ
אִם תִּצְרַע לָךְ קָלְלָה, כְּמוֹ שְׁאֲמַרו
זְכוּרִים לְבִרְכָה שְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה שְׁקַבֵּל

עָלַי קָלְלוֹת יוֹאֵב, וְהַשִּׁיגוּהוּ (סנהדרין
מח. טו.) תּוֹרָה יד

לוְהוּהוּ כַּד שִׁיעִי יִצְחָק לְבָרְכָא יְתַּ יַעֲקֹב
וְהוּהוּ בְרַם מִפֶּק נִפְק יַעֲקֹב מְלוֹת אִפִּי יִצְחָק
אֲבוּהוּי וְעִשׂוּ אַחוּהוּי אֲתָא (ג"י על) מְצִידָה:

וְיִהְיֶה כְּאֲשֶׁר בִּלְהָ יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וְיִהְיֶה
אֲדָ יִצָּא יִצָּא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעִשׂוּ
אָחִיו בָּא מְצִידוֹ:

כ"ט • יצא יצא • זה יוצא וזה בא.

לא וְעָבַד אִף הוּא תְּכַשְׁלִין וְאָעִיל לְוֹת
אֲבוּהוּי וְאָמַר לְאֲבוּהוּי יָקוּם אָבָא וְיִיכּוּל
מְצִידָא דְבָרְהָ בְּדִיל דִּי תְּבָרְכֵנִי נִפְשָׁךְ:

וְיַעֲשֶׂה גַם־הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר
לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מְצִיד בְּנֹו בַעֲבַר תְּבָרְכֵנִי
נִפְשָׁךְ:

לב וְאָמַר לָהּ יִצְחָק אֲבוּהוּי מִן אֵת וְאָמַר אָנָּא
בְּרַךְ בּוֹכְרָךְ עִשׂוֹ:

וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אֲתָתָה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְנֶךָ
כְּכֹרְךָ עִשׂוֹ:

לג וְתוֹהֵה יִצְחָק תּוֹהָא רַבָּא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר
מִן הוּא דִּיכִי דְצָד צִידָא וְאָעִיל לִי וְאֶכְלִית
מִכְּלָא עַד לָא תִיעוּל וּבְרַכְתָּהּ אִף בְּרִיךְ יְהִי:

וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מָאוֹד וַיֹּאמֶר
מִי־אֲפֹא הוּא הַצֶּד־צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרָם
תְּבוּא וּאֲבָרְכָתְהוּ גַם־בְּרוּךְ יְהִיהֶ:

וְאֲכַל מִכָּל • מִכָּל מִטְעָמִים שְׂבֻכְשֻׁתִי לְטַעַם, טְעַמְתִּי
בו (כ"ט). גַּם־בְּרוּךְ יְהִיהֶ • שְׁלֵא תֹאמַר: 'אֵלּוּלָא
שְׂרָמָה יַעֲקֹב לְאָבִיו, לֹא נָטַל אֵת הַבְּרֻכּוֹת, לְכָךְ
הִסְפִּים וּבְרַכּוּ מְדַעְתּוֹ (כ"ט).

כ"ט • ויחרד • בתרגומו: 'ותוהה', לשון תמיהה.
ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. מי־אפוא.
לשון לעצמו, משמש עם כמה דברים. דבר אחר:
איפוא, אינה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?.

לד כַּד שָׁמַע עִשׂוֹ יְתַּ פְּתַגְמֵי אֲבוּהוּי וַצְנַח
צֻקָּא רַבָּא וּמְרִירָא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר
לְאֲבוּהוּי בְּרַכְנִי אִף אָנָּא (ג"י לִי) אָבָא:

וְשָׁמַע עִשׂוֹ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֹלָה
וּמְרָה עַד־מָאוֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אָנֹכִי אָבִי:

לה וְאָמַר עַל אַחוּךְ בְּחֻמְתָּא וְקַבִּיל בְּרַכְתְּךָ:

וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:

כ"ט • במרמה • בחכמה.

ספורנו

גַּאֲזֵן יַעֲקֹב" (עמוס ה, ח). וְשִׁיחָהּ טוֹב לוֹ
שִׁיחָהּ מִשְׁעָבַד פַּחַת אַחִיו מִמָּה
שִׁיחָהּ מִשְׁעָבַד פַּחַת שְׂאָר הָאֲמוֹת,
כְּאִמְרָם וְכָרוֹנָם לְבָרְכָה: או בְּטוֹלָךְ,
או בְּטוֹלָא דְבַר עִשׂוֹ (גִּישׁוֹן י"א, א). וּמִפְּנֵי
שְׂדֵעַ שְׂאָרְךָ יִשְׂרָאֵל הִזְתָּה רְאוּיָה
לְיַעֲקֹב בְּלִבְדָּ, לְכֹן בְּזֹאת הַבְּרַכָּה
שְׂחָשַׁב לְבָרְךָ אֵת עִשׂוֹ, לֹא הִזְכִּיר
בְּרַכַּת אֲבָרְהָם וְלֹא אָרְךָ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
שֶׁהִזְכִּיר לְיַעֲקֹב כְּשֶׁהִכִּירוֹ וּבְרַכּוֹ (לחן
כ"ט, ד).

אֲרִיךְ אַרְוֵר. כִּי רַבִּים מְקַלְלִים
הַמְּלַכִּים וְהַשְּׂרִים כְּשֵׁלֵא יִשִּׁיגוּ חִפְצָם,
וְלִכֹּן הִזְהִיר מִזֶּה, כְּאִמְרוֹ "אֲלֵהִים לֹא
תְקַלְלִי" וְכו' (שְׁמוֹת כ"ב, ב). תוֹרָה ל'
(לג) מִי אֲפֹא הוּא. אִם כֵּן שְׂאֲתָה
עִשׂוֹ, מִי הִיָּה זֶה שֶׁהִבִּיא לִי "צִיד".
כִּי אֲמַנָּם מֵלֵת "אֲפֹא" כְּשֶׁתְּבוּא עִם
אֲלִיךָ בְּסוֹף הַתְּבָה מִשְׁמֶשֶׁת בְּמִקּוֹם
"אִם כֵּן". אֲבָל מֵלֵת "אִיפֶה" עִם ה"א"
בְּסוֹף מִשְׁמֶשֶׁת בְּמִקּוֹם "אִיפֶה", כְּמוֹ
"אִיפֶה הֵם רְעִים" (לחן ל"ו, ט).

גַּאֲזֵן יַעֲקֹב" (עמוס ה, ח). וְשִׁיחָהּ טוֹב לוֹ
שִׁיחָהּ מִשְׁעָבַד פַּחַת אַחִיו מִמָּה
שִׁיחָהּ מִשְׁעָבַד פַּחַת שְׂאָר הָאֲמוֹת,
כְּאִמְרָם וְכָרוֹנָם לְבָרְכָה: או בְּטוֹלָךְ,
או בְּטוֹלָא דְבַר עִשׂוֹ (גִּישׁוֹן י"א, א). וּמִפְּנֵי
שְׂדֵעַ שְׂאָרְךָ יִשְׂרָאֵל הִזְתָּה רְאוּיָה
לְיַעֲקֹב בְּלִבְדָּ, לְכֹן בְּזֹאת הַבְּרַכָּה
שְׂחָשַׁב לְבָרְךָ אֵת עִשׂוֹ, לֹא הִזְכִּיר
בְּרַכַּת אֲבָרְהָם וְלֹא אָרְךָ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
שֶׁהִזְכִּיר לְיַעֲקֹב כְּשֶׁהִכִּירוֹ וּבְרַכּוֹ (לחן
כ"ט, ד).

לו ואמר זאת קרא שמה יעקב ויבטחני דגן
תרתין זמנין ת בברייתו נסיב והא פוען
קביל ברבתי ואמר הלא שבקת לי ברבתיא:

(לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
את בברתי לקח והנה עתה לקח בברתי ויאמר
הלא אצלתי לי ברכה:

אמר לו: "את בברתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר
וחרד, שמה עברתי על שורת הדין. עכשו, לבכור
ברבתי: "גם ברוך יהיה". ויעקבני. כתרגומי
'יבמני, ארבני. 'וארב", 'ויבמן'. ויש מתרגמין:
'ויבמני, נתחכם לי. אצלתי. לשון הפרשה, כמו
'ויבמני' (ספרים אחרים: 'ויבמני').

כ"ט - הכי קרא שמו. לשון תימה הוא, כמו: (לקמן
כ"ט) "הכי אחי אתה"? שמה לכך נקרא שמו יעקב,
על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני. 'תנחומאי': למה
חרד יצחק? אמר: 'שמה פוען יש בי שברבתי קטן
לפני גדול ושניתי סדר היחס'? התחיל עשו מצעק:
'ויעקבני זה פעמים', אמר לו אביו: 'מה עשה לך?'

לו ואתיב יצחק ואמר לעשו הא רב שותה
לך (ג"י עלוף) ונת כל אחוהי יהבית לה
לעבדין ועיבור וחרמ סעדתה ולך הכא מה
אעביד ברי:

(לז) ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך
ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותרש
סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני:

שמתיו לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא
מה אעשה. איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך?.

כ"ט - הן גביר. ברכה זו שביעית היא, והוא עושה
אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך
בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שיהי גביר

לח ואמר עשו לאבויי הברבתיא תדא היא
לך אבא ברך לי אף אבא אבא וארים עשו
קלה ובכא:

(לח) ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא לך
אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויבך:

לח ואמר עשו לאבויי הברבתיא תדא היא
לך אבא ברך לי אף אבא אבא וארים עשו
קלה ובכא:

כ"ט - הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג)
"הבמחנים"? "השמנה היא"? (שמואל ב ג)
"הכמות נבל"?

לט ואתיב יצחק אבויי ואמר לה הא
מטובא דארעא יהא מותבך ומטלא דשמאי
מלעלא:

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ
יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

כ"ט - משמני הארץ וגו'. זו איטלי"א של יון (כ"ח).

מ ועל חרבך תיחי ונת אחוה תפלה ויהי פד
יעברון פנויה על פתגמי אורייתא ומעדי
גירא מעל צורף:

(מ) ועל-חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר
תריד ופרקת עלו מעל צוארך:

ספורט

מושך בדרך שמה, עם איזה
שעבוד לאחיד.
ומטל השמים מעל, ועל חרבך
תחיה. ושתחיה "מטל השמים",
בלתי שתצטרף לעבודת האדמה
הצריכה למטר, ותחיה גם כן על
חרבך, במלחמה. וזה שגם שתחיה
נלחם לבקשת אחיד או זולתו, הנה
משך מנה שפאשר תריד, שתצעק

(לז) ואת כל אחיו נתתי לו
לעבדים. בני ישמעאל ובני קטורה
ומלכי הגוים, פאמר 'יעבדוך עמים'
(פסוק כט).
ולכה אפוא מה אעשה. אם בן מה
אעשה לך, מה היא הברכה שתוכל
להועיל לך. תורה לח
(ל"ט-מ) הנה משמני הארץ יהיה
מושך. בנה אוכל לברכך, שיהיה

(לז) הכי קרא שמו יעקב ויעקבני.
האמנם בשביל שקרא הקורא את
שמו יעקב, קרה זה שיעקבני, דשמה
גרים.
הלא אצלתי לי ברכה. אף על פי
שחשבת לברכני בברכה העליונה,
אין לחשב שהיה בדעתך שיהיה לי
הכל וישאר אחי שולל וערם מכל
ברכה. תורה לו

בשיחי", כלומר, כשיעברו ישראל על התורה ויהיה להם פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עלו וגו'".

כ"י • ועל-חרבך • כמו 'בתרבוך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לב) "עמדתם על חרבכם", בתרבוכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה כאשר תריד • לשון צער, כמו: (תהלים נה) "אריד

מא ונטר עשו דכבו ליעקב על ברקתא די ברקתא אבויה ואמר עשו בלבה יקרבון יומי אכלי דאבא ואקטול ית יעקב אחי:

(מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:

כ"י • יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרשי אגדה, לכמה פנים יש.

מב ואתתורה לרבקה ית פתגמי עשו ברה רבא ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת לה הא עשו אחוה קמן לה למקטלך:

(מב) ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך:

כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו: לשון תנחומים, מתנחם הוא על הברכות בהריגתך.

כ"י • ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבו. מתנחם לה • נחם על האתרה לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לה ולהרגך. ומדרש אגדה:

מג וכעז ברי קבל מגי וקום אזיל לה לנת לבן אחי לקרן:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברח-לך אל-לבן אחי חרנה:

מד ותתיב עמה יומין זעירין עד דיתוב רוגזא דאחוה:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב חמת אחיך:

כ"י • אחדים • מועטים.

מה עד דיתוב רוגזא דאחוה מנה ויתגשי ית די עבדת לה ואשלח ואדברנה מתמן למה אתפל אף תרויכון יומא חד:

(מה) עד-שוב אף-אחיך ממך ושכח את אשר-עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשפל גם-שניכם יום אחד:

עליך ואתה תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך. ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ימותו, כמו שמפרש בפרק 'המקנא לאשתו' (סוטה יב).

כ"י • למה אשפל • אהיה שכולה משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שכול, וכן ביעקב אמר: "כאשר שכלתי, שכלתי". גם-שניכם • ואם יקום

ספורט

חכם על שישעבד אחיך כך יותר מן תהיה קלמד מלחמה ומוכן אל תהיה המלכות. חפשי לעולם משעבוד אחיך או משעבוד זולתו. תורה מא

מו ואמרת רבקה ליצחק עקית פתיי מן קדם
פנת התאה אם נסיב יעקב אתמא מבנת
התאה כאלין מבנת ארעא למה לי חיים:

(מו) ותאמר רבקה אל־יצחק קצתי בחיי מפני בנות
חת אם־לקח יעקב אשה מבנות־חת כאלה מבנות
הארץ למה לי חיים:

כ"ט◀ קצתי בחיי • מאסתי בחיי.

א וקרא יצחק ליעקב ובריו תה ופקדה
ואמר לה לא תסב אתמא מבנת פנען:

כח (א) ויקרא יצחק אל־יעקב ויברך אותו ויצוהו
ויאמר לו לא־תקח אשה מבנות פנען:

ב קום אזיל לפדן ארם לבית בתואל אבוקא
דאמך וסב לך מתמן אתמא מבנת לבן
אחוקא דאמך:

(ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך
וקח־לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:

כט◀ פדנה • כמו לפדן. ביתה בתואל • לבית בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א
בסופה (יבמות יא).

ג ואל שדי יברך יתך ויפשוך ויסגנך ויתחי
לכנשת שבטין:

(ג) ואל שדי יברך אתך ויברך וירבך והיית לקהל
עמים:

כ"י◀ ואל שדי • מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו, יברך אותך.

ד ויתן לך את־ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
עמך למירתך ית ארע תותבותך די יתב יי
לאברהם:

(ד) ויתן־לך את־ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
לרשתך את־ארץ מגרוד אשר־נתן אלהים
לאברהם:

כ"י◀ את־ברכת אברהם • שאמר לו: "ואעשך לגוי גדול", "והתברכו בזרעך", יהיו אותן ברכות
האמורות לך, בשבילך, (מקך) יצא אותו הגוי ואותו
הזרע המברך.

~ שבת קודש ב' כסלו ~

ה וישלח יצחק את־יעקב וילך פדנה ארם אל־לבן
בן־בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:
אמה דיעקב ועשו:

(ה) וישלח יצחק את־יעקב וילך פדנה ארם אל־לבן
בן־בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:

כ"י◀ אם יעקב ועשו • איני יודע מה מלמדנו.

ספורט

לא הפכו, כענין "ישראל אשר בך
אתפאר" (ישעיהו מט, א), פי בנה "ישמח
ה' במעשיו" (תהלים קד, לא).
ארץ מגרוד. ארץ פנען שאמה דר בה
עלשו. תורה ה

בלמדו דעת את העם, ובנה תהיה
ברכת האל יתברך
לך ולזרעך אתך לרשתך. פי
כשיהיה גם הזרע מורה צדק, יהיה
ראוי לירש ויהיה בנה קדוש השם,

כח (ג) ואל שדי יברך אתך. במקוון.
וינפרך. בבנים.
וינפרך, במעלה. תורה ד
(ד) ויתן לך את ברכת אברהם.
כאמרו "והיה ברכה" (לעיל יב, ה), וזה

וַיַּחְזֵא עֵשָׂו אֶרֶץ כְּרִיף יִצְחָק יֵת יַעֲקֹב וְשָׁלַח יָתָהּ לְפָדוֹן אָרֶם לְמַסֵּב לָהּ מִתְּמֹנֶן אֶתְמָא פֶד כְּרִיף יָתָהּ וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימֵר לֹא תִסַּב אֶתְמָא מִבְּנוֹת כְּנַעַן :

(ו) וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי־בָרַךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְשָׁלַח אֹתוֹ פִּדְיָנָה אָרֶם לְקַחַתְלוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן :

וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב מִן אֲבוּהִי וּמִן אִמָּהּ וַאֲזַל לְפָדוֹן אָרֶם :

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פִּדְיָנָה אָרֶם :

וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהֵלֶךְ פִּדְיָנָה אָרֶם, וְכִי רָעוּת בְּנוֹת כְּנַעַן, וְהֵלֶךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמַעְעָאֵל.

כ"ו - וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מִחֶבֶר לְעֵינֵן שֶׁל מַעֲלָה: "וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק וְגו' וְכִי שָׁלַח אֹתוֹ פִּדְיָנָה אָרֶם",

ח וַיַּחְזֵא עֵשָׂו אֶרֶץ בִּישָׂא אֶרֶץ בְּנַת כְּנַעַן כְּעִינֵי יִצְחָק אֲבוּהִי :

(ח) וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוּת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו :

ט וַאֲזַל עֵשָׂו לָוֹת יִשְׁמַעְעָאֵל וַיִּסָּב יֵת מַחֲלַת פֶת יִשְׁמַעְעָאֵל פֶר אֲבָרְהָם אֶתְמָה דְּנִבְיּוּת עַל נְשׂוּהֵי לָהּ לְאַנְתּוֹ : ס ס ס

(ט) וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמַעְעָאֵל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת בֶּת־יִשְׁמַעְעָאֵל בַּן־אֲבָרְהָם אֶחָת נְבִיּוֹת עַל־נְשָׂיו לָו לְאִשָּׁה :

עַד שֶׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וַיִּכְשַׁפְּרֵשׁ מֵאָבִיו הָיָה בֶן ס"ג, הָרִי קי"ו וְהוּא אֹמֵר "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה", הָרִי חֲסֵרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמִדָּת, שְׁאַחַר שֶׁקָּבַל הַבְּרָכוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אָבֵל לֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם, בְּזִכְרוֹת הַתּוֹרָה. שֶׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מֵאָבִיו אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, דְּהִינּוּ מִי"ו עַד ל"ט, כְּגֹדֵר כ"ב שֶׁפָּרַשׁ יַעֲקֹב מֵאָבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וּשְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁשָּׁהָה בְּדִרְרָף, כְּדַכְתִּיב: (לִקְמוֹן ל) "וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת וְלִמְקַנְהוּ עֲשֵׂה סְכוּת", וּפְרָשׁוֹ רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה מִזֶּה הַפְּסוּק, שֶׁשָּׁהָה י"ח חֲדָשִׁים בְּדִרְרָף, דְּבֵית' הָיָה בֵּימֹת הַגִּשְׁמִים וְסִכּוּת' הוּוּ בֵּימֹת הַחֶמֶה. וְלִחְשׁוֹבֵן הַפְּסוּקִים שֶׁחֲשַׁבְנוּ לְעִיל, מִשְׁפָּרֵשׁ מֵאָבִיו עַד שֶׁיֵּרֵד לְמִצְרַיִם שֶׁהָיָה בֶן ק"ל שָׁנָה, שֶׁשָּׁם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים, אֲלֵא וְדַאי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהִלְיָכְתּוֹ לְבֵית לָבָן לְלֵמַד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁבִיל זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה כְּגֹדֵר מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאֵתִי בְּרַשִׁי יֵשׁן). עַל־נְשָׂיו • הוֹסִיף רַשְׁעָה עַל רַשְׁעָתוֹ (רַצָּה לֹמַר: מוֹרְשַׁעַת עַל מוֹרְשַׁעֵי שְׁהִי לֹו כְּבָר, וְקָל לְהִבְיוֹ), שֶׁלֹא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת :

כ"ו - אֶחָת נְבִיּוֹת • מִמְשַׁמַּע שְׁנֵאֲמַר "בֶּת יִשְׁמַעְעָאֵל", אֵינִי יוֹדַע שֶׁהִיא "אֶחָת נְבִיּוֹת"? אֲלֵא לְמַדְנֵנוּ שְׁמַת יִשְׁמַעְעָאֵל מִשְׁיַעְרָה לְעֵשׂו, קִדְּם נִשְׁוֹאִינֵן, וְהִשְׁוִיָּאָה נְבִיּוֹת אַחִיָּה. וְלִמְדֵנוּ שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפָּרָק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמַעְעָאֵל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גְדוֹל יִשְׁמַעְעָאֵל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלִדְתָּ אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וּשְׁנֵנוּתֵי הָיָה קל"ז, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְעָאֵל וְגו'". נִמְצָא יַעֲקֹב כְּשִׁמַּת יִשְׁמַעְעָאֵל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלִמְדֵנוּ מִכָּאֵן שֶׁנִּטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֲרֵי־כֵן הֵלֶךְ לְחָרָן, שֶׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנָי לְדָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֲלֵא י"ד שָׁנָה, שְׁנֵאֲמַר: (לִקְמוֹן ל) "עַבְדְּתִיף אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשִׁתֵּי בְנוֹתִיף, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנִיף", וּשְׁכַר הַצֹּאֵן מִשְׁנוֹלַד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנֵאֲמַר: (לִקְמוֹן ל) "וַיְהִי כֹּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וְיוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁמָּלַךְ, וּמִשָּׁם עַד שֶׁיֵּרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שָׁל שְׁבַע וּב' שָׁל רַעֲב, וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעָה: (לִקְמוֹן מו) "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה", צָא וְחָשַׁב: י"ד שָׁנָה שֶׁלְּפָנָי לְדָת יוֹסֵף וְשְׁלֹשִׁים שָׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמָלַךְ

ספורט

וּבְזֶה הוֹדִיעַ שֶׁהָיָה יִצְחָק יָכוֹל לְמַחֲוֹת בְּעֵשׂו כְּשֶׁנִּשְׂאָה הַכְּנַעֲנִיּוֹת אִם הָיָה נוֹתֵן לָב, כְּמוֹ שֶׁהִעִירָתָהּ עִתָּה רַבְקָה עַל יַעֲקֹב (כו. מו). תּוֹרָה ט

בְּרֵאוֹתוֹ, תּוֹרָה ז
(ח) כִּי רָעוּת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו. וְחָשַׁב שֶׁזֶה הָיָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגֻדּוֹת לְרִצּוֹנוֹ, כְּאֲמָרוֹ "וַתִּהְיֶינּוּ מֵרַת רֵיחַ" (לְעִיל כו. לח), הֵלֶךְ אֶל יִשְׁמַעְעָאֵל,

(ו) וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק. וְהֵנָּה עֵשׂו גַּם שָׂרָאָה שִׁיִּצְחָק כְּשֶׁבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב צָוָהוּ שֶׁלֹא יִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן, שֶׁזֶה הָיָה נִגְד בְּרַכְתּוֹ, מִכָּל מְקוֹם לֹא שָׁת לָבוֹ לְכָל זֶה, וְזִלְתִּי אִם

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ה מרחשון < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שני, כ"ו מרחשון < פרק קיט, מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שלישי, כ"ז מרחשון < מפרק קב עד סוף פרק קלד

יום רביעי, כ"ח מרחשון < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום חמישי, כ"ט מרחשון < מפרק קמ עד סוף פרק קנ

יום שישי, א' כסלו < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

שבת קודש, ב' כסלו < פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראו הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

המבליעים פהם, – באברים, וחוזר אל הלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלוך הרוח תיים הלז הוא פהלקתו, תמידי בסדרו המסדר לו פ – הקדוש ברוך הוא, תני תתיים פרוך הוא – אזי האדם פריא בתכלית, כי כל

האברים מקשרים יחד ומקבלים תיותם הראוי להם מהלב על ידי סבוב הלז. – של רוח החיים, אף אם יש איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט סבוב והלוך הדם עם הרוח תיים המלבש בו – בדם, אזי נפסק או מתמעט הקשר הלז – אם הדם נפסק לגמרי – הקשר לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט – מתמעט הקשר, המקשר כל האברים אל הלב על ידי סבוב הלז, – של הדם ורוח החיים, ואזי נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי, שהקשר

בין האברים, בינם לבין עצמם, שעל ידי זה הם קשורים ללב – נוגע גם לבריאות הלב. וככה ממש, על דרך משל, הנה כל נשמות ישראל נקראים בתינת "אברי דשכינתא", – אברי השכינה, הנקראת – השכינה נקראת בשם "לב", כמו שכתוב: "וצור לבי", וכמו שכתוב: "וישכנת בתוכם"; פרוש, – מה הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? כפי לשון "שכינה" הוא שאור הוי"ה שוכן בעולמות פריאה יצירה עשיה להחיותם, והמשבת תיות זו – מה שאור הוי"ה מחיה את העולמות, היא

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חסוּשלוּם ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול בשכינה. שכן,

כפי שיסביר, נמשלה השכינה ללב, והיהודים לאברים, וקלוקל באברים המשבש את מהלך הדם כראוי – מביא רחמנא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה.

נודע בשערים – בהם ידועים ענינים אלה, – שלא כבאגרת הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זהר", מה שכתוב ב"תקונים", דשכינתא איהי מרעא בגלותא כביכול. – שהשכינה חולה (כביכול) בגלות.

פרוש, – איזה קשר יש חסוּשלוּם בין חולי לשכינה? על דרך משל, כמו חלי הגוף, המבדיל בין קדש וכו', – לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שפבת החלי והבריאות היא התפשטות והלוך החיות מהלב אל כל האברים, המלבשת – החיות הבאה מהלב, מלוכשת פדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסובב סובב הלוך הרוח תיים והדם – הוספת כ"ק רבינו: והרוח חיים מלוכש בו כדלקמן, תוך תוך פל האברים ותגידים?

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא איהי מרעא בגלותא כבי'. פי'

עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים המלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם תוך תוך כל האברים והגידים המובלעי' בהם וחוזר אל הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלז הוא כהלכתו תמידי כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אזי האדם פריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלז אך אם יש איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט סיבוב והילוך הרוח חיים המלוכש בו אזי נפסק או מתמעט הקשר הלז המקשר כל האברים אל הלב ע"י סיבוב הלז ואזי נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש וצור לבי וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ביי"ע להחיותם והמשכת

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצויד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון" יתקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "עיי הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ת. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ".

וההשפעה מ-עולמות עליונים ל-עולמות תחתונים – מהם, הן כמו שכתוב בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", – שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון), ובכתבי האר"ל מכתב בשם "אור ישר" ו"אור חזר", – האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שכתוב¹⁰: "ותחיות רצוא ושוב". – שם מדובר על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על-כל-פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור

על-ידי התלבשות תחלה – שהחיות מתלבשת בנשמות ישראל, לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הנברא יתברך, דבכל קמיה בלא ממש חשיבון, – שלגביו כולם נחשבים ככלום ממש. ואי אפשר להם לקבל תיות מאורו ושפעו יתברך, להיות נבראים מאין ליש ותיים וקנמים, – שעל כך הם זקוקים לקבלת חיות, אור ושפע מהקודש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל זאת, כי אם על-ידי הנשמות – שבראש ובראשונה נמשכת החיות האלקית לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על-דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם", בראש ובראשונה "אלקינו" – אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן "מלך העולם" – היא נמשכת בעולם, שעלול במחשבה, – שורש הנשמות הוא במחשבה

אגרת הקדש

חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הנברא ית' דכולא קמוי' בלא ממש חשיבון וא"א להם לקבל חיות מאורו ושפעו ית' לחיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל כמי נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים מהם הן כמ"ש בס"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ובכתבי האר"ל מכתב בשם אור ישר ואור חזר וכמ"ש והחיות רצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים והאמת האלה אשר א"א לבאר היטב במכתב נקראת השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו כי כאשר כל הנשמות דבקות ומקושרות יחד אזי סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להוי' אחד ולדבקה בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו' מחוטב עציך כו'. ובוה יובן מארו"ל כי חורבן בית

חזר, ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב במכתב, נקראת השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו, כי כאשר כל הנשמות דבקות ומקושרות יחד – אזי סבוב והילוך החיות וההשפעה – מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סובב סובב, ונעוץ סופן בתחלתן, לקשר ולחבר כלן – כל הנשמות, ועל ידן – כל העולמות, להוי' אחד ולדבקה בו יתברך, וכמו שכתוב¹¹: "אתם נצבים היום כלכם לפני הוי' אלקיכם" – "כלכם דייקא", – דוקא, שדווקא כשכולם יחד באחדות, ו"לפני" – המלה "לפני", דייקא, – היא בדווקא, על-ידי היות כולם בחד – עומדות הנשמות "לפני", לפני ולמעלה מ"הוי' אלקיכם", למעלה מכפי שהוי' נעשה אלקיכם, החיות והכוח של נשמות, "ראשיכם כו' – המדריגות העליונות ביותר, מחוטב עציך כו'". – המדריגות התחתונות ביותר – כשהם כולם עומדים באחדות – אז "אתם נצבים לפני הוי' אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם

שלמעלה, וקדמו – והן למעלה, לבריאת עולמות ש – נבראו על-ידי בחינת הדבור, – מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא חיצוני ולזולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות, והעולמות – מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות – בחיצוניות – עליה להימשך תחילה בנשמות – בפנימיות, כמאמר ר"ל¹²: "כמי נמלך הקדוש ברוך-הוא וכו'", – על בריאת העולמות? – בנשמות ישראל, כנודע במקום אחר. – הרי, נשמות הן למעלה מעולמות באופן שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני כמשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). ונודע בשעריים, – של אלה שיודעים את הענינים, פי כל המשכת החיות

8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ז'. 10. יחזקאל א, יד. 11. נצבים כט, ט.

בבחינת חולה. **כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים**: – בתפילת העמידה: "סוֹמְךָ נּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים" – לְשׁוֹן רְבִים, – למרות שהכוונה היא לשכינה, הֵם כָּל הָאֲבָרִים וְכוּ'; – כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים"

– לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי שכתוב אצלנו "כמ"ש" – בהתאם לכך

הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים – הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש-ברוך-הוא סומך ומרפא.

לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר – הן כולם מאוחדות יחד כדבר אחד. וְכֵן וְיִבֶן מֵאִמֶר רַ"ן¹², כִּי חֲרַבְנֵי בֵּית שְׁנֵי וְנִפְּלֵת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת וְהִסְתַּלְקוּת הַשְּׂכִינָה וְיִרְדְּתָה לְאֲדוֹם בְּבַחֲנֵינָה גְלוֹת בְּבִיבּוּל – שכן,

כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹³, **הַכֹּל הִיא פְּעוּן שְׁנֵאת חָנָם וְפִירוֹד לְבָבוֹת** – בגלל שנאת חנינם שבין

יהודי אחד למשנהו, ופירוד הלבבות רַחֲמָנָא לְאַלְפִין. וְלִכְּן נִקְרְאוּת – השכינה, "חולֶה" עַל-דִּרְדֵי-מִשְׁלַל, – כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני זוהר", שבגלות – השכינה היא

אגרת הקדש

שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחי' גלות כבי' הכל ה' בעון שנאת חנם ופירוד לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

בְּרַךְ ה' חִילָם וּפְעַל יָדָם יִרְצָה, – כלשון ברכתו של משה רבנו לשבט לוי¹, שבהתאם לחכמינו ז"ל²

אגרת הקדש

לב ברך ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם בנבורים ונדיב על נדיבות יקום

זה מוסב על העבודה בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "ש לנו כפרה אחת שהיא

כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית המקדש, והוא – גמילות חסדים, שצדקה וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, **לְרַצוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' תָּמִיד**, – יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל-ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותרים מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנודן דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם לפני ה' תמיד", **כֹּה יִתֵּן וְכֹה יוֹסִיף ה' לְאֲמִיץ לָבָם בְּנִבּוּרִים**⁴, – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים",

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני

אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה

טובה שבעיירות ומנייני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – "מְעֻשָּׂה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מְעֻשָּׂה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על-ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני. הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתיהן מדובר על העליונות והפעולה של עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלבא כו' עד מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתכונן בגלותו ה' ובחזיון של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך"

12. יומא ט, ב. 13. מגילה כט, ב. 1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טו.

שְׁפָתוֹכֶם¹⁰: "הֲלוֹא כֹה דִבְרֵי בָאֵשׁ" – מָה אֵשׁ אֵינָה מְאִירָה בְּעוֹלָם הִיא אֵלָא כְּשֵׁנְאֵחוֹת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּפִתְלֵיהָ כו', – כך, כדי שאלקות יאיר בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו ייאחו האלקות וישמש כ"פתיחה", המתבטל וכלה לגמרי באש

האלקי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵם אַחֲרָי¹¹. וְהַגּוֹף וְהַכְּלִי לְאוֹרוֹ יתְבַרְךָ, – ל"אור אין סוף", הֵיא מִדַּת הַחֶסֶד וְנִדְיבֵת חֶלֶב, לִתְּנוּ וְלִהְשִׁפִיעַ חַיִּית לְמֵאֵן דְּלִית לִיהָ כו', – למי שאין לו משל עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתניה בסבר פנים יפות ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כְּמוֹ שְׁפָתוֹכֶם בְּתִקּוּנֵיכֶם¹²: "וְכִמְהָ גּוֹפִין תִּקְיֵנִת לֹזֵן, – וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת האורות של הספירות, וְאִתְקַרְיָאוּ בְּתִקּוּנָא דְאֶחָד דְּרוּעָא יִמְינָא", – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הזורע הימנית, וכשם שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא"

(זרוע ימנית), כך מדת החסד של האדם היא כלי לימין ולגילוי של מעלה, וְכָל הַגּוֹף נִקְלָל בְּיָמִין, – "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וְכִפּ דְאִמֵר הַפְּיִיטָא¹³: "לְבוֹשׁוּ צְדָקָה"¹⁴. – שצדקה היא לכושו – סתם - של כל ה"גוף" – של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". וְזֶהוּ שְׁאֲמַרוּ רַבֵּי¹⁵: "אֵין הַצְדָקָה מִשְׁתַּלְמֵת אֵלָא לְפִי חֶסֶד שְׂבֵה, שְׁנֵאמַר¹⁶: "וְרַעֲוֵי לְבָבְךָ לְצְדָקָה, קַצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; – ששכר הצדקה הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "זריעה" והשכר "קצירה"? שְׁחֶקְצִיר – של התבואה, הוּא גְלוֹי הַזְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ, וְכִפּ הוּא הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, הֵיא טְמוּנָה וְנִסְתָּרֵת עַד וְזִמְנֵי תְּתַחֲוֶה, – עד תחיית המתים, כשם שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שִׁיתְלַבֵּשׁ – בזמן תחיית

בענין של "איזהו גבור הכובש את יצרו"⁵, לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, וְנִדְיב עַל נְדִיבוֹת יָקוּם⁶, – יכול להיות שהכוונה היא, שה"מַעֲשֵׂה" מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", לְהִיֹּת גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מַעֲשֵׂה" הרי גדול מה"עושה"⁷, כְּכֹל עֵיר וּמִנְיָן, וְתַחֲשֵׁב לֹ – ל"מַעֲשֵׂה" לְצְדָקָה. – הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. וְעַל הַעוֹשֵׂה⁸ – זה שנותן הצדקה – על-ידי ההתעוררות ה"מַעֲשֵׂה", נֵאמַר⁹: "צְדָקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" – "עֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָה, הַתְעוֹרְרוֹת לְבוֹ הַטְּהוֹר מִ"גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה", – לא שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא מקבל את ההתעוררות מה"מַעֲשֵׂה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בכחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אֶתְעַלְפִּי בְּן עֹמֶדֶת – הצדקה שלו, לְעַד, פְּרוּשׁ, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שְׂכָל הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הֵיא מְנַדְבֵת לְבָב הַטְּהוֹר – הַן הֵנָּה חַיִּית וְקִמְמוֹת בְּעוֹלָם הֵיא הַנְּשָׂמִי עַד זִמְנֵי תְּתַחֲוֶה, – של תחיית המתים, שְׂאֵז – בזמן תחיית המתים, הוּא זִמְנֵי גְלוֹי אֱלֻקוֹת וְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְבַחֵינֵת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּעוֹלָם הַזֶּה, – "אור אין סוף" שבכחינת "סוכב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאִרְיֵבוֹת בְּמִקְבָּב דְאִשְׁתְּקַדֵּי. וְצְרִיךְ לְהִיֹּת כְּלִי וּמְכוּן לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ הַגּוֹף לְנִשְׁמָה עַל־דְּרָךְ־מְשָׁל, – הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין־סוף" ברוך־הוא, ה"סוכב כל עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כְּמוֹ

אגרת הקדש

להיות גדול המעשה בכל עיר ומנין ותחשב לו לצדקה ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון נקבה שמקבל התעוררות לבו הטהור מגדול המעשה אעפ"כ עומדת לעד. פי' שכל הצדקה והחסד שישראל עושין בעוה"ז מנדבת לבם הטהור הן הנה חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחי' שאז הוא זמן גילוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סוכב כל עלמין בעוה"ז וכמ"ש באריכות במכתב דאשתקד וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה כמו הגוף לנשמה עד"מ כמ"ש הלא כה דברי כאש מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחות ומתלבשת בפתיחה כו' כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית' היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתיקונים וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לכושו צדקה. וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שהקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות היא טמונה ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה

שלו, לְעַד, פְּרוּשׁ, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שְׂכָל הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הֵיא מְנַדְבֵת לְבָב הַטְּהוֹר – הַן הֵנָּה חַיִּית וְקִמְמוֹת בְּעוֹלָם הֵיא הַנְּשָׂמִי עַד זִמְנֵי תְּתַחֲוֶה, – של תחיית המתים, שְׂאֵז – בזמן תחיית המתים, הוּא זִמְנֵי גְלוֹי אֱלֻקוֹת וְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְבַחֵינֵת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּעוֹלָם הַזֶּה, – "אור אין סוף" שבכחינת "סוכב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאִרְיֵבוֹת בְּמִקְבָּב דְאִשְׁתְּקַדֵּי. וְצְרִיךְ לְהִיֹּת כְּלִי וּמְכוּן לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ הַגּוֹף לְנִשְׁמָה עַל־דְּרָךְ־מְשָׁל, – הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין־סוף" ברוך־הוא, ה"סוכב כל עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כְּמוֹ

5. אבות דרפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב – ישע"י לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, ב.

"צדק" ו"הלך", היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו, – שלא על-ידי ההתעוררות של "מעשה", על-ידי התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע, ולדבקה בו, ולמסור נפשו ב"אחר", ו"בכל מאריך כפשוטו וכו'. – כלומר בכסף שלך¹⁸,

שמאכת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות למתן צדקה, וב"אתעוררתא דלתתא", – בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי להקדוש-ברוך-הוא, ובמים הפנים לפניו בן לב אדם העליון בו' – שעל הכסא – "אתעוררתא דלעילא", – ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, וכמידת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש-ברוך-הוא, שהתבטאה בענין של

עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם הוא המשכת אור-אין-סוף ברוך-הוא הפוכב-כל-עלמין למטה מטה בעולם הזה הגשמי בבחינת גלוי בזמן התחיה, – של תחיית המתים, במבאר במכתב דאשתקד פאריכות. – הרי כשההתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור ה"סובב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך את ה"פנים" והפנימיות של האור ה"סובב כל עלמין". אך, כשההתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", כלי לקבלת האור ה"סובב", והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב". וזהו – מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יתקף", שמוליך וממשיך "פנים" העליונים – הפנימיות של "אור אין סוף", מלמעלה מהאצילות עד עולם העשיה. וכעת עת לקצר, וכל טוב מהם לא יבצר, "הטיבה ה' לטובים – הנותנים נתינות גדולות לצדקה, ולישרים בלבותם"¹⁹, – הרוצים לתת יותר – אלא שאין ידם משגת, בנפש תדרשנו: – כברכת ותפלת הדורש טובתם – הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

המתים, ויאר אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי, – ההתלבשות וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה. באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"? – יסביר רבנו הזקן להלן שזה על-דרך ועוד יותר,

מאשר ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: ויאר ויגמרהי תר, – ומה שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על בחינות הכלים העשיר ספירות האצילות, – שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקודש" סימן כ', וכל שכן וכל-והמר אור אין-סוף ברוך-הוא הפוכב כל עלמין – שהוא מלמעלה מעלה

מבחינת אצילות. – שהוא למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש ויתגלה בזמן התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל-שכן וקל-וחומר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך – ולכן, נקראת צדקה לשון נקבה, "צדקתו עמדת לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שמקבלת הארה מאור אין-סוף הפוכב כל עלמין, המתלבש – ומתגלה, בתוכה בעולם הזה הגשמי בזמן התחיה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני שההתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב"; היא כלי לקבלה, אבל – הפסוק¹⁷: "צדק לפניו יתקף" הוא לשון זכר, –

17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א. 19. תהלים קכה, ד.

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא.

ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, נאו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים". אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור

התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו") – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקורש על-ידי-זה ל"חכמה עילאה"? [למשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "וישק יעקב לרחל ויבך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות", ורחל – כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקורש ב"חכמה עילאה"?]. הדבר יובן – ע"פ מה שכתוב ב- ספר הפנונת: דף מז עמוד ב: כמו שהאדם עוסק – בתורה, למטה, ב"פ" – גם עוסק בתורה, דיוקן – דמות, האדם העליון – "אדם העליון", למעלה בו, – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין ומדות) (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם", ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על-ידי-זה שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקורש ב"חכמה עילאה" – על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקורש ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה

קונטרס אחרון על כמה פרקים ענין בלקוטי אמרים – תניא – חלק א פרק מ שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (ראה ואהבה) הן "גדפינ" (כנפיים) בלבד, כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר של העוף, כפי הראיה שמובאת בהלכה, ש"ניטלו אגפיה כשרה"³, אם ניטלו הכנפיים של העוף – הוא כשר. שכן, העיקר הוא הראש והגוף,

והכנפיים משמשים רק כדי לעוף בהם; כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפינ" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.

הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה והמצוות לעילוי שכתחן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו יחוד.

להבין, איך תקורא בספורי מעשיות שבתורה הוא מקורש בחכמה עילאה – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקורש ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכך עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכך יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (תולין נו, ב): נשתברו גפיה, דין דניטלו אגפיה בב"ח וט"ז שו"ע יוד"ר ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, **מִה־שְׂאִי־כֵן בְּהִרְהוּר,** – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות העליונים האמורים, **אֲלֵא ה־דְיוּקָן שְׂהוּא שְׂרֵשׁ נִשְׁמַתוֹ וְכוּ'.** – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). **וּמִה שְׂפִתוֹב בְּזִהַר חֶלֶק ג' דָּף קַה דְּהִרְהוּר לֹא עֵבִיד מִיְדֵי כו',** – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, **וְהִינּוּ אֶפְלוֹ לִטְב,** – גם כשהרהור הוא

מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזוהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, כמה שנאמר לגבי שבת⁶: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, **עֵינֵן – בזוהר שְׂשֵׁם וְכ' – זוהר חלק ג' דָּף לֹא עֵמוּד ב' – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמענינים בזוהר שם, שכן מדובר שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת ושמתת "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), עלידי מעשה או דיבור, הממשיכים "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ר"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזוהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה־שאי־כן הרהור. הרי מובן מזה, שכוננת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזוהר חלק ג' דף ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא", שעל־ידי**

– מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עלות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". **וְכֵן יֵשׁ לִזְמַר – רַק בְּהִרְהוּר –** שהוא חושב פְּאוֹתוֹת

הַפְּתוּבוֹת. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, **אֲבָל הַדְּבִיבּוּר –** כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, **יֵשׁ לִזְמַר דְּבוּקָע וְסְלִיק –** ועולה ל"אצילות מַמְשֵׁ", כלומר, לא רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש־ברוך־הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עלות ב"אצילות"), או – שהדיבור בתורה עולה לְבְרִיאָה – כשהדיבור בא בְּדְחִילו וְרְחִימו – מיראה ואהבה, שְׂבָלִיִם, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, **אִו –** שהדיבור בתורה עולה לְיִצְרָה – כשהדיבור בא בְּדְחִילו וְרְחִימו – מיראה ואהבה, מְבַעֲיִים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם עלות התורה והעבודה הבאות על־ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", **וְכ' –** לימוד מְקַרָּא – בדיבור, סְלִיק – זה עולה מְעוֹלָם הָהָא לְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂת, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה"⁶, **מְשׁוּם דְּבִקָּע אֲוִירֵי וְכוּ'.** – האוירים שבין

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה בתורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בח"פ פ"מ, בזח"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישעי' נח, יג.

ב"אצילות", שְׁעַקְר הַיְחוד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על-ידי לימוד מקרא ועל-ידי מצוות מעשיות, הוא לְמַעַלָה, – ב"אצילות", רַק הַפְּרוּת – שמהיחוד הנעשה למעלה, הם בְּעוֹלָם הַיְהוּת, עַל-יְדֵי הַמְשַׁכַּת אֹר מְעַט מוֹעִיר – מעט מן המעט, לְמַטָּה – האור הנמשך למטה, ה"פירות",

הוא עַל-יְדֵי הַדְּבֹר וּמַעֲשֵׂהוּ, – מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), מִהַשְׁאִיבֵן בְּהַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ בְּלוֹם, – למטה, אלא למעלה, –

הרי במקום ובמדרגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלִכְּן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן כדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, – "חובתו" – היינו: מִה שְׂיִרְדָּה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הַיְהוּת רַק לְהַמְשִׁיךְ אֹרוֹת עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּעֵין חַיִּים שְׁעַר כּו – שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹר. – לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על-ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא כדיבור – לא ביצע חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמַּטָּה לְמַעַלָה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּוִקָא עַל-יְדֵי מַחְשָׁבָה מוֹבָה, – על-ידי כוונה של האבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דְּבָלָא דְּחִילוֹ וְדַחֲמֵי – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים לֹא פָּרְחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּשְׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרַק ב: "וְהַמְחַשְׁבָּה מוֹבָה כּו". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. ומה שְׁפָתוֹב – בוהר האמור, דְּ"קַקְע רְקִיעִין וְכוּ", – שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, וְהֵינּוּ אֲפִילוֹ – כשהקול של דיבור

פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשכה רוח הטומאה על האדם רחמנא-ליצלן, והזהר מסיים שם, שמה שתלוי במעשה – הוא

במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא-טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על-כל-פנים יוצא מהזהר, שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר,

שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על-ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בציוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזוהר, שמה שכתוב בוהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא ממשך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לֹמַר דְּהֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שְׂיִמְשָׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רַק מַחְשְׁבָתוֹ? – העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹר גְּדוֹל, בְּתוֹסַפַּת וְרִבּוּי הָאֹר פְּאֲצִילוֹת, עַל-יְדֵי – לימוד מְקָרָא – כדיבור, וּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת שְׂבַעֲשִׂיָה, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי: מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו" בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני".

וְכַל־שֶׁבַע – שאינו עולה, כְּנִפְשֵׁי־רוּחַ־נִשְׁמָה – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אִפְלוּ – לא, כְּ"אָדָם – העליון" דְּעֵשִׂיָּה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת: אֹרֹת וְכָלִים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה.

וְזוּהוּ בְּתַקוּנֵים¹⁰, דְּכִלְא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵמוֹ – בלי יראה ואהבה, לֹא וְכִלְא לְסִלְקָא וְלְמִיָּקָם קְדָם ה' דְּנִקְא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה

זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיה) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

התורה הוא כִּלְא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵמוֹ, – בלי יראה ואהבה, כְּמִכְלֵי־שֶׁבַע מְדַבְּרִים בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בזוהר, שכשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול שבשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה

ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה-וכמה שדיבורים של קדושה – עולים [וְהָ אֵינוֹ, דְּגַם שֶׁם יֵשׁ אֵיזוֹ תַאֲוָה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו תאוה, שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשמיות בלבד, מה-שאין-כן גשמיות בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, כְּנֶפֶשׁ אַחַר לִיָּתָא תְּבוֹת אֱלוֹ], – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאוה" – אינן. דְּמִדָּה זֹבְחָה – ענין טוב, מְרַבְּהָ, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה. הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-כמה-וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על-כּל-פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: תִּינּוּ דְּרַקִּיעֵין דְּנִקְא, שֶׁהֵן ה"הִיכָלוֹת וְהַ"בְּתִיִּם", – של ה"אדם העליון", החיצונית של ה"אדם העליון", וְלֹא כְּגוֹף ה' אָדָם הַעֲלִיּוֹן, – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם,

קונטרס אחרון

דו"ר במכש"כ מדברים בטלים [ז"א דגם שם יש איזו תאוה. כנ"א ליחא תיבות אלן] דמדה טובה מרובה היינו רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ס אורות וכלים וז"ש בתקונים דכלא דו"ר לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיה) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 306, עין ע"ח שער... עד עמ' קנד, כנודע.

ששוכנת בעולם – הרי היחוד של ז"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם), הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם זעיר-אנפין ומלכות היו

ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מזעיר-אנפין במלכות – היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד,

עֵין עֵין חֵיִם שְׁעַר הַנְּקֻדוֹת, שְׁעַר הַפֶּרֶק וְ, שְׁאִין הַחֲזוֹת פְּנִיִם בְּפָנִים בִּי-אִם עַל-יְדֵי מְצוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּנִקְא. – שם ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דכר", וזכר ומשפיע, ו"מלכות"

נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל, וכשנעשה היחוד בין שניהם – זה נקרא "יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתו"¹¹, שכן "ז"א" הוא "קדוש" ו"מובדל", למעלה מהעולם (הקדוש-ברוך-הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה"

10. ת"י (כה, ב). 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א פמ"א".

בְּהֵם – בענינים של עשיה, **הַמְלֻבָּשׁ בַּמְצוֹת מַעֲשִׂוֹת** – לְמַקְוֹרוֹ, – של הטוב, שהוא לְקַדְּשֵׁת הָאֲצִילוֹת שֶׁבְּכָר הַבְּרָרָה. – יכול דבר זה להביא לבידוד הדברים הגשמיים הדורשים בידור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה.

וּמָה שֶׁפְּתוּב שָׁם – ב"עץ חיים", **שְׂאֵרֵם הָרִאשׁוֹן תִּקְוֶן גַּם-בְּן עַל-יְדֵי תַפְלָה**, – הרי, שלא רק על-ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, אלא גם על-ידי תפלה? – **הֵינּוּ עַל-יְדֵי אוֹתוֹת הַדְּבֻרָה**, – לא על-ידי הכוונה הרוחנית שבתפלה, כִּי-אִם עַל-יְדֵי אוֹתוֹת הַדִּיבּוּר, דְּעֻקְמוֹת שֶׁפְּתוּ הָיוּ – היא, מַעֲשֵׂהָ, – הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כִּי הֵן – אוֹתוֹת הַדִּיבּוּר הֵן מְנַפֵּשׁ תְּחִינּוֹת שֶׁבְּגוֹף וְדָמוֹ, אֲשֶׁר שָׂרְשָׁן –

וחיותן, מְנַגְּהָ. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מילות התורה או התפילה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיות) – רק על-ידי הנפש החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על-כל-פנים, יש כאן הרי גם "העלאת מין" של "נוקבא דעשיה", כפי שהדבר במצוות מעשיות. וְהֵנָּה הַבְּרֻרִים דְּעֻשָׂה – שמבררים על ידי מצוות מעשיות, עוֹלֵין לְיַצִּירָה עַל-יְדֵי שָׁם ב"ן, וּמִיַּצִּירָה לְבְרִיאָה וְלְאֲצִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מ"ן דְּרוּשׁ י"א סִימָן ו'. וְכֵן יוֹבֵן – הנאמר בווהר (חלק ג' קה, א), כנוצר בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", דְּהַרְהוּר – מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור, לֹא עֵבִיד מוֹדֵי, – אינו פועל שום דבר, כִּי בְּלִי הַעֲלָאת "מִן נּוֹקְבִין" מִתְּמַלְכִים" שֶׁבְּנִגְהָ, – "העלאת מין" זו היא דוקא מענינים של עשיה, כנוצר לעיל, אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ טַפְּסִין מְלַמְעָלָה לְוּוּג זְעִיר-אֲנַפִּין וְנוֹקְבָא, – כדי שיהיה יחוד וזיווג זו"נ, "זו"א ו"מלכות", הוא על-ידי ההמשכה שנמשך אור עליון שלמעלה משניהם, על-דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה) למטה, הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה מכוח עליון בשביל היחוד והתולדות הבאים מהיחוד – ואי אפשר להמשיך את

כלומר, שנמשכה רק החיצונית של זעיר-אנפין ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות – דבר הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים), היה יכול להיות אז שזעיר-אנפין ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושחקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. וְמַעַם הַדְּבָר, – אומר ב"עץ חיים", שם, כִּי עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים מוֹכִיחַ גֹּרֵם – האדם, וּוּוּג הַעֲלִיּוֹן וְכוּ'. – ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" בזעיר-אנפין ומלכות. וְלְהַבִּין, אֲמַאי "מַעֲשִׂוֹת" דְּנִקְבָא? – מדוע על-ידי

מצוות מעשיות דוקא גורמים את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על-ידי מצוות אחרות? יוֹבֵן מִמָּה שֶׁפְּתוּב בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מ"ן וּמ"ה, כִּי צָרִיךְ תַּחֲלָה לְהַעֲלוֹת "מִן נּוֹקְבִין דְּנּוֹקְבָא דְּזְעִיר-אֲנַפִּין", – לפני הזיווג העליון – מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מין מנוקבא דז"א, ו"מִן נּוֹקְבִין דְּנּוֹקְבָא" הֵן בְּחִינַת עֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב שָׁם פֶּרֶק א'. – כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת מין" מעניני העולם, שהענינים של "העולם" (ששרשם מ"מלכות" (נוקבא דז"א)) יתעלו למעלה בקדושה – שזאת, על-ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם, ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושתימשך התגלות אלקות בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה התגלות אלקות בעולם, לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מהקדושה: וְהֵנָּה, הַמַּעֲשִׂים מוֹכִיחַ – של המצוות המעשיות, נְקָרְאִים – ב"עץ חיים", "קְצוּץ הַקּוֹצִים", – שבכרם, הַנְּאֻחִים בְּ – בכחינת אַחוּרִים, שֶׁהֵן בְּחִינַת עֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מוֹ פֶּרֶק ה', – הרי שעל-ידי המעשים הטובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה לחיצונים – על-דרך-משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי הַעֲלָאת הַטּוֹב הַגָּנוּז

קונטרס אחרון

ע"י מע"ט גורם זיווג העליון וכו'. ולהבין אמאי מעשיות דוקא יובן ממ"ש בשער מ"ן ומ"ד כי צריך תחלה להעלות מ"ן דנוק' דז"א ומ"ן דנוק' הן בחי' עשיה כממ"ש פ"א. והנה המע"ט נק' כסוח וקיצוץ הקוצים הנאחזים באחוריים שהן בחי' עשיה כמ"ש בשער מ"ז פ"ה והיינו ע"י העלאת הטוב הגנוז בהם המלוכש במצוות מעשיות למקורו לקדושת האצי' שכבר הובררה. ומ"ש שם שאדה"ר תיקן ג"כ ע"י תפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה כי הן מנפש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן מנוגה. והנה הברורים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן ומיצי' לבריאה ולאצי' כמ"ש בשער מ"ן דרוש י"א סי' ז'. ובוה יובן דהרהור לא עביד מידי כי בלי העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפיו מלמעלה לזווג זו"נ כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע

2. סנהדרין סה, א. 3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התהוה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונת בלבד – בלי דיבור, **בִּי נִפְשֵׁר וְחַיֵּי נִשְׁמָה שְׁלֵהֶם עֲצֻמָּן הֵן** – העלאת "מין נוקבין", **בְּמִסְרֵת נִפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבְנִפְּלֵת אִפִּים**, – של תחנון, בו אומרים "אליך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, **בְּנִדְעָ:** –

הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי מסירות נפשם, "העלאת מין" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחסר ענין הדיבור (והעלאת המין

הנעשה על-ידי דיבור), אך, דבר זה אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא – שעל-ידי "העלאת מין" של עשיה הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי דיבור – דוקא על-ידיהן ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ז"א ומלכות, היחוד של קודשא-בריך-הוא ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

ה"טיפין" – ההמשכה מלמעלה – אם אין "העלאת מין" של הבידורים מ"נוגה", **בִּי – ז"א, רֹצֵה לִינֵק מֵאִמּוֹ – מ"בינה", וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, – ז"א** רוצה לקבל מ"בינה", – שממנה היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק

על-ידי "העלאת מין" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר שפועל ש"ז"א" יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג עם "מלכות", **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּ – עֵץ חַיִּים**

שְׁעַר מִן דְּרוֹשׁ ב. וְעֵין זְהַר פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי, דָּף רַמְד עֲמוּד ב: דְּאִית סְדוּרָא ב'ו' לְאַסְתְּכְּלָא ב'ו', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור, וקיים גם סדר של תפלה על-ידי כוונה) והסתכלות, עד למעלה מעלה ב"אין סוף", וְהֵן – מפרש רבנו הזקן, בְּנִגְוֹת הַתְּפִלָּה וְיַחְדוּדֵים עֲלִיוֹנִים לְיִדְעִים וּמְשִׁיגִים לְאַסְתְּכְּלָא ב'ו', – למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול

קונטרס אחרון

למטה כמ"ש בשער מ"ן דרוש ב' ועיין זהר פ' פקודי דרמ"ד ע"ב דאית סדורא כו' לאסתכלא כו' והן כוונות התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא כו' כי נר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"נ על התורה ובנפילת אפים כנודע:

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פקודי).

שלא בכוונה, נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמת-ערך הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.

על-כל-פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה זו של התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה – היא נדחית למטה. כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה – משתוות תורה ותפלה במדרגה בה הן עולות (שאם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה"); ואם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא ב"יצירה", ואילו כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון" שנלמד להלן:

בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום ומדרגת העולם שבו עולות הנשמות על-ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות בגדלות ה' – הן עולות בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם האהבה והיראה הן טבעיות (שהן בטבע בבני ישראל) – הן עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות.

כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות, שהן בחינת האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחסרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו)), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל-ידי תורה שלא בכוונה, נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל-ידי מצוות

תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה – הממונה "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה. נשאלת הרי

השאלה, כיוון שעם כוונה משתנות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ב'רקייע תתאה'?

אך הַתְּפִלָּה בִּין תּוֹרָה – שְׁלֹא בְכוּנָה – מוֹבֵן מֵאֵלּוּ, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה – כְּשׂוֹמְרִים שְׂהוּא שְׁלֹא בְכוּנָה, הֵינּוּ שְׂהוּא מְבִינֵי וְיֹדְעֵי מַה שְׂלֹמֵה, דְּבִלְאֻרְחֵי לֹא מִיקְרֵי לְמוֹד בְּלָל, – בְּלִי זֶה אִין זֶה נִקְרָא

לימוד כלל, רק – לימוד שלא בכוונה הוא, שְׂלֹמֵד סְתָם, בְּלֹא בְּכוּנָה לְשִׁמְיָה – הַבּא מֵאַהֲבַת ה' שְׂבֻלְבוּ בְּכַוִּינַת גְּלוּי, – שֶׁכֶּךָ צְרִיךְ לְהִיּוֹת לְיִמּוּד הַתּוֹרָה לְשִׁמְיָה – שְׂמַצְד הַאֲהָבָה הַגְּלוּיָה שֶׁבִלְבוּ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא – הוּא לְמוֹד תּוֹרָה, אֵךְ אֲצִלוּ אִין הַדְּבָר כֵּךְ, רַק מֵאַהֲבָה הַמְּסַתְרַת הַמְּבַכְעִית, – אַהֲבָה זֶה בְּלִבְד שׂוֹרְרַת אֲצִלוּ בְּשַׁע הַשְׂהוּא לְמוֹד תּוֹרָה, אֵךְ חֲסֵרָה בּוֹ אַהֲבָה שֶׁתְּהִיָּה גְלוּיָה בְּלָבוּ, שְׂאֲהָבָה זֶה תְּבִיא אוֹתוֹ לְלִמּוּד אֵת הַתּוֹרָה שְׂהוּא לְמוֹד, אֵךְ אֵינּוּ לְמוֹד "שְׂלֹא לְשִׁמְיָה" מִמֶּשׁ – שֶׁהַלִּמּוּד יִהְיֶה מְצַד פְּנִיָּה לְהַתְגַּדֵּל – שִׁיקְרָאוּ לוֹ "רַב" וְכְדוּמָה, כּוֹ, דְּהָא לֹא סְלִיֵק לְעִילָא מִן שְׂמִיָּשָׁא, – סוּג לְיִמּוּד כּוֹזָה אֵינּוּ עוֹלָה לְמַעְלָה מֵהַשְּׂמֵשׁ, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב בְּ – זוּהוּ פְּרָשְׁתַּי וְיִתִּי דָף רַבֵּנ עֲמוּד ב, – שְׂמָה שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר:² "מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם כָּל עֲמֹלוֹ שִׁיעֲמֹלוֹ תַחַת הַשְּׂמֵשׁ", אִין הַכוּוּנָה לְעֵמֶל הַתּוֹרָה ש'לְעִילָא מִן שְׂמֵשׁ", לְמַעְלָה מִן הַשְּׂמֵשׁ. לְאַחַר מִכֵּן הוּא אֹמֵר שֶׁ, שְׂאִפִּילוֹ "עֲמֵלָא דְאֹרִייתָא" (עֲמֵל תּוֹרָה), אִם זֶה "בְּגִין יִקְרָא דִּילִי" (בְּשִׁבִיל יִקְרוּ וְכְבוֹדוֹ הַעֲצִמִי), הוּא גַם כֵּן "תַּחַת הַשְּׂמֵשׁ", שְׂכֵן, אִין זֶה עוֹלָה לְמַעְלָה, וְתִיַּיְנוּ מִשּׁוּם שְׂמַחְשֻׁבְתּוֹ וְכוּנְתּוֹ – שְׂהוּא עוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם פְּנִיָּה שֶׁל כְּבוֹד וְכְדוּמָה, הֵן מֵתְּלַבְּשׁוֹת בְּאִתְּוִיָּת הַדְּבָר – בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה שְׂבִישָׁא בְּדִיבּוּר, וְאֵינְן

לְהִבִּין מַה שְׂכַתּוּב ב'שְׂעַר הַיְחוּדִים' פֶּרֶק ב, – "שְׂעַר הַיְחוּדִים" שֶׁל רַבִּי חַיִּים ווִיטָאָל (כְּפִי שְׂנַדְפֵּס ב'שְׂמוּנָה שְׂעִירִים" הַמְצוּיִים בִּידֵינוּ) הוּא חֵלֶק מ'שְׂעַר רוּחַ הַקְּדוּשׁ". וְכִפִּי שְׂהַעִיר הַרְבִּי (בְּאַחַת מִשִּׁיחֻתָיו הַקְּדוּשׁוֹת), כְּתוּב בְּהַקְדַּמַּת

"שְׂעַר הַיְחוּדִים" שְׂהוּא מֵתַחֲלָק לְכַמָּה "שְׂעִירִים" ("שְׂעַר הַנְּבוּאָה", "שְׂעַר רוּחַ הַקְּדוּשׁ" ו"שְׂעַר תִּיקוּן עוֹנוֹת"). וְהַרְבִּי הַעִיר עַל דִּיקוּוֹ שֶׁל רַבְּנוּ הַזִּקֵּן, שְׂבִפְרָק מ' ב'תְּנִיא" הוּא מְצִיין עַל עֵנִין אֶחָד (שְׂהוּא מְבִיא מ'שְׂעַר הַיְחוּדִים") שׂוֹה ב'שְׂעַר הַנְּבוּאָה", וְעַל עֵנִין שְׁנַי – שְׂהוּא ב'שְׂעַר הַיְחוּדִים". בְּהַתָּאם לְכָךְ, נִדְרַשְׁתָּ הַסְּבָרָה, מְדוּעַ בְּפֶרֶק מ' וְכִשְׂהוּא מְדַבֵּר עַל הַעֵנִין שֶׁמ'תּוֹרָה שְׂלֹא לְשִׁמְיָה" נְבִרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם ה"יצירה" – הוּא מְבִיא זֹאת מ'שְׂעַר הַנְּבוּאָה" פֶּרֶק ב'. דְּעֵל

דְּרֵי תּוֹרָה שְׂלֹא בְּכוּנָה נְבִרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וְשֵׁם הַבִּיא מְהוּזָר פְּרָשְׁתַּי שְׂלַח: – שְׂמֵשׁ מִסְתַּבֵּר, "דְּלִית קְלָא דְאַתְאֲבִיד כּוֹ" – אִין קוֹל הַנֶּאֱבָד מֵהָעוֹלָם, אֵלֹא בְּאִיזָה מְקוֹם שְׂהוּא נִשְׂאָר הַקּוֹל, וְכִפִּי שְׂהוּא מְבִיא שֵׁם מְהוּזָר, שְׂאִפִּילוֹ הַקּוֹל שֶׁל הַכֹּהֵן בְּמִקְל יֵשׁ לוֹ הַשְּׂפַעָה, עַד לְהַשְּׂפַעָה עַל קוֹל אַחַר שְׂנִשְׂאָר בְּאִיזָה מְקוֹם בְּעוֹלָם, כְּרַ קְלָא דְאֹרִייתָא וְצִלּוֹתָא דְסְלִיק וְבָקַע כּוֹ". – חוּץ מִקוֹל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שְׂעוֹלָה וְבוֹקַע אֵת הַרְקִיעַ, הִרִי שְׂאִין קוֹל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה נִשְׂאָר לְמַטָּה – אֵלֹא הוּא עוֹלָה לְמַעְלָה. וְהַגְּהָה מְבַנְּנַת הַתְּפִלָּה נְבִרָאוּ מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה כְּמוֹ מְבַנְּנַת הַתּוֹרָה, – מִשְׂתוֹת הִרִי תּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה בְּעֵנִין הַעֲבוּדָה וְהַכוּוּנָה, שְׂשִׁתִּיהֵן עוֹלוֹת בְּאוֹתָהּ מְדַרְיָגָה – בְּעוֹלָם ה"בְּרִיאָה", וְכֵלָא בְּכוּנָה נְדַחִית – הַתְּפִלָּה, לְמַטָּה לְגַמְרִי, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב בְּזוּהַר פְּרָשְׁתַּי פְּקוּדֵי דָף רַמָּה עֲמוּד ב: "גוֹ רְקִיעַ תִּתְּאָה כּוֹ" – כְּשֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָה "יָאָה" (בְּלִשׁוֹן הַזוּהַר), כְּלוּמֵר, שְׂהִיא בְּלֹא כוּוּנָה, הִיא נְדַחִית ב'רְקִיעַ תִּתְּאָה" (תַּחְתּוֹן) מֵהַרְקִיעִין תַּתְּאִין ש'מְדַבְּרִין גּוֹ עֲלֵמָא". וְכִפִּי שְׂאוּמֵר שֶׁם לְהֵלֵךְ בְּזוּהַר: דְּאֶקְרִין צִלּוֹתֵין פְּסִילָאֵן כּוֹ", – הַנִּקְרָאוֹת תְּפִלוֹת פְּסוּלוֹת, וְעַן שֵׁם פְּרָשְׁתַּי וְיִקְהַל דָּף רַא עֲמוּד ב: – שֶׁם אֹמֵר הַזוּהַר, "אִי הִיא מְלָה בְּרָקָא יָאוֹת כּוֹ". – אִם הַמְּלָה (שֶׁל

1. קסח, ב. קסט, א. 2. קהלת א, ג.

התפילות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אז⁴ כל התפילות של כל השנה, **כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב בְּמִקְדָּשׁ מְלֻדָּךְ פְּרֻשֶׁת פְּקוּדֵי**. – על כל פנים, הרי, שתורה שלא בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה

שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"צירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות

למעלה (שזוהי פניה) – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפילות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה' שממנה באה הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף-כל-סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ירח ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), כי הרי סוף-כל-סוף יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

מניחות אותן לְסִלְקָא לְעִילָא. – לעלות למעלה – הפניה שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה למעלות למעלה, וְהָכִי נָמִי – וכן גם כאן בְּתַפְלָה שְׁלֵא בְּכוּנָה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלולתא פסילאה

- כיון דיש אצלו כוונתו הכללית - לשמים. וזהו דממשיך ומבאר³ – שְׁמַחְשֵׁב מְחֻשְׁבוֹת זְרוֹת – שלא מפיה"מ - דמ"ז זו מתלבשת בהדרור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ – כלומר, בלי

הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה – פסולה, כיוון שיש לו את הכוונה הכללית, שהוא מתפלל "לשם שמים", אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אֵלֵא מִפְּנֵי שְׁכוּנָתוֹ לְשָׁמַיִם, – הוא הרי מתפלל להקדוש-ברוך-הוא, אלא שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְכַךְ – לכן, יֵשׁ לָהּ תְּקוּן בְּקַל לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת, – מהמקום שאליו נדחתה, כְּשֶׁמֵתְפַלֵּל בְּכוּנָה אֵפְלוּ תַפְלָה אַחַת מְלֻקָּטָת מֵתַפְלוֹת בְּל תִּשְׁנָה, – ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל

~ יום שישי א' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 308, ומ"ש ב' פקודי... עד עמ' קנה, האצי'.

הרקיע העליון, הרי, מתי היא עולה לרקיע? – דוקא כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על-כל-פנים ברקיע תתאה (התחתון)? לא קְשִׁיָא מִיָּדִי; – לא קשה כלל,

דְּרַקִּיעַ תַּתְּאָה – התחתון, מֵאִינֵן רַקִּיעֵין דְּמַדְבְּרֵי גוֹ עֲלָמָא שְׁבַפְרֻשֶׁת פְּקוּדֵי – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הֵן דְּמַלְכוּת דְּעֵשָׂה, וְדְפְרֻשֶׁת

זִמְהָ שְׁכַתּוֹב בְּ – זוהר פְּרֻשֶׁת פְּקוּדֵי: – דף רמ"ה עמוד ב', הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גוֹ רַקִּיעַ תַּתְּאָה", – לרקיע התחתון, הרי על-כל-פנים התפלה עולה ב'רקיע תתאה", וְכֵן – זוהר פְּרֻשֶׁת וַיִּקְהַל – דף ר"א עמוד

ב' הנזכר לעיל, מְשַׁמַּע דְּדוּקָא אִי אִיהִי מְלֵא בְּדִקְא יָאוֹת, סְלָקִין עִמָּה עַד אֲוִירָא דְרַקִּיעַ דְּלְעִילָא כו' – שדוקא אם זו מלה כדבעי (אם התפלה היא בכוונה), היא עולה איתה עד לאויר

קונטרס אחרון

ומ"ש ב' פקודי גו רקיע

תתאה וב' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא יאות סלקין עמה עד אוירא דרקיע דלעילא כו'. לק"מ דרקיע תתאה מאינן רקיעי' דמדברי גו עלמא שבפ' פקודי הן דמלכות דעשי' ודפ' ויקהל הן דו"א דעשי'

3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלולתא אחרא זכאה" וכ"ד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

ה"עליות", אלא בשתוף השם בלבד, – שכולן נקראות בשם "עליה", ודי למבין. – כלומר, העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדרגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו בעליה של עונות – הדבר הפוך,

היא פועלת שם – במדרגה העליונה יותר שבקדושה – פגם. על-דרך זה מה שאומרים שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה בכוונה. וקוה יובן גם-כן מה שכתוב שם – בזהר דף רמו, שבהיכל הב' [אולי צריך להיות: אודמן הממנה. וְאוֹלֵי צָרִיף לְהִיּוֹת: קָמִין הַלְבוּשִׁים] מְמַנָּה עַל

הַלְבוּשִׁים שְׂמֵלֵי־בָּשֶׂם הַנִּשְׁמָה מִמַּעַשֵׁי הַמַּצּוֹת, – מובאות כאן גירסאות שונות שרבונו הזקן מעתיק כאן מהזוהר: או "אודמן הממונה", הממונה נמצא במוזמן, או "קיימין הלבושין", עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק רבינו: וואס אודמן או קיימין איז בהיכל הב' - מדגיש וייער שייכות צו היכל הב' – [אודמן וקיימין הוא בהיכל הב' – מדגיש – שייכותם להיכל הב'], אף שהן – מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, הן בגן-עדן התחתון דעשיה, כמו שכתוב שם – בזהר, דף רי. – כיצד, איפוא, אומרים שבהיכל הב' שבעולם ה"בריאה" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדרגה למצוות המעשיות הוא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם ה"בריאה" על ענין שיש לו שייכות למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות עצמן בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות שהמדרגה ממעשה המצוות עצמן היא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן.

ויקח – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבזוהר, הן ד' ועיר אנפין דעשיה, כמו שכתוב ב'עין תיים' שער השמות פרק ג נבי "ועיר אנפין" דעשיה, עין שם. – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברה, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי,

הוא גם המקום והמדרגה של "רקיע דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הן שתי מדרגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ז"א דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר

באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "בז"א דעשיה" – כ"אם ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, כי כדי לפעול מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה מהעולם – בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום והמדרגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות, אי אפשר הרי שתהיה משם המשכה למלא ענין החסר בעולם, ואילו בשעה שהעליה היא ב"ז"א דעשיה" (וזאת על-ידי תפלה בכוונה) שמשם יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים בעולם. והא דמשמע – ומה שנראה לבאורה בפ' פקודי – בזוהר, דגם תפלה פסולה – תפלה שלא בכוונה, שמחשבות זרות מתערבות בה, עולה עד היכל הראשון שםמנו נדחית למטה, והוא ב' ועיר אנפין דבריאה – ההיכל הראשון" הוא בעיר-אנפין דבריאה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עולה לתחתילה עד זעיר-אנפין דבריאה? – לא קשיא מדי; – לא קשה כלל, שהרי אפילו כל העונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפילו עד היכל הד', כמו שכתוב – בזהר שם, דף רנב עמוד א, אלא ודאי שאין מהות העליות שוות, ואין צורך ודמיון ביניהם – בין

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה' על הלבושין". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם – דהלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצווה".

שבטבע כל אחד מישראל להקדוש-ברוך-הוא, לֹא נִרְעָא – אינה גרועה, מִהֶבֶל פִּיהֶן שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין, – ילדי ה"חדר" שלומדים תורה, דְּסִלִּיק לְעֵילָא, – שעולה למעלה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶבֶל שְׂאִין בּוֹ חֲטָא, וְסִלִּיק לְעֵילָא – הבל הפה של תינוקות של בית

רבן עולה למעלה, אִף אִם הוּא שְׂלֵא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – כי אם, מִיְיָאָת הֶרְצוּעָה שְׂפִיד הַסּוּפֵר, – ה"מלמד", הרי, שלימוד, במקרה זה, הוא רק מפני פחד הרצועה – ואף-על-פי-כן זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום חטא, כך

גם כשלימוד התורה הוא סתם – לא שלא בכוונה, הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, וְעֵין שָׁם – בזהרה, דָּף רִנָּה עֲמוּד ב, שְׁתַּמְלָאכִים הֵם מַעְלִים הַהֶבֶל שֶׁל 'תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין' עַד הָאֲצִילוֹת:

וְהִנֵּה, תַּפְלָה פְּסוּלָה – תפלה עם מחשבות זרות, עֲדִיפָא – עדיפה, מִתּוֹרָה "שְׂלֵא לְשִׁמָּה" מִמֶּשׁ, – מאשר תורה מתוך פניה של כבוד וכדומה, שְׁהִיא – תורה שלא לשמה ממש, היא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ – כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה, כנזכר

לעיל מהזוהר שתורה היא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, אך כשהוא "עביד בגין יקרי", כשהוא לומד מתוך פניה של כבוד וכדומה, היא "תחת השמש", וְהַתַּפְלָה – גם תפלה פסולה, הִיא גַּם דְּרִיקָע בּוֹ. – היא ברקיע תחתון, כנזכר לעיל, הרי

שבפרט זה תפלה פסולה היא למעלה מתורה שלא לשמה ממש, אֲבָל תּוֹרָה סְתָם שְׂאִינָה "שְׂלֵא לְשִׁמָּה" רַק מֵאַהֲבָה מְסֻתֶרֶת טְבִיעִית – להקדוש-ברוך-הוא, שיש בכל יהודי בטבע, כי גם כשהוא לומד תורה סתם, מפני שכך הרגילו אותו ללמוד תורה – אבל הרי בפנימיות יש בזה האהבה המסותרת

קונטרס אחרון

פסולה עדיפא מתורה שלא לשמה ממש שהיא תחת השמש והתפלה היא גו רקיע בו. אבל תורה סתם שאינה שלא לשמה רק מאהבה מסותרת טבעי לא גרעא מהבל פיהן של תינוקות של בית רבן דסליק לא לעילא מפני שהוא הבל שאין בו חטא וסליק לעילא אף אם הוא שלא לשמה ממש מיראת הרצועה שביד הסופר וע"ש דרנ"ה ע"ב שהמלאכים הם מעלים ההבל של תינוקות שב"ר עד האצי":

~ שבת קודש ב' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דו"א בו.

לימוד התורה שנתלבשה בדברים גשמיים, ויהודי לומד אותה בפיו ובשפתיו הגשמיים, וגם על ידי תפלה שהיא עבודה רוחנית שהנפש האלקית "פועלת" על הנפש הבהמית (שחיותה היא מקליפת "נוגה"), שתתברר ותגיע לאהבת השם יתברך – אומר ב"פרי עץ חיים", שבזמן הזה, עיקר בירור ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דוקא, אִף שְׁתַּלְמוּד תּוֹרָה דבריים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", וגם על ידי

לְהִבִּין מַה שְׂפָתוֹב ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים', דְּבִזְמַן הַזֶּה? – בדורות האחרונים, עֶקֶר הַבְּרִיר – הוא, עַל-יְדֵי תַּתְּפִלָּה דְּרִיקָא, – בירור הניצוצות דתהו שנפלו בקליפת "נוגה" מצד "שבירת הכלים" שהיתה בתהו, שבני ישראל (נשמות בגופים)

מבררים אותם מה'קליפה' ומעלים אותם לשורשם הנעלה שבתהו, דבר הנעשה גם על ידי קיום מצוות מעשיות שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", וגם על ידי

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הבירור ע"י התפלה דוקא אף שתלמוד תורה למעלה

למעלה מהתפלה. – שהרי "ותלמוד תורה כנגד

8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנת לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמה"ז. ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים" – היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז – (אבל לא מזכיר תפלה – שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו זוז"ן פב"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" – שעפ"ז מוכן שכשהסתלקות גדלה יותר (– בזמה"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועייג"כ אגה"ק ספ"ה וס"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה – ומהאי טעמא מוכן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים – ול"ק כי זהו ענין בפע"ח, ואינו שייך לנדר"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') – דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקמת שפתיו הוי מעשה) – ואולי הב' דשם – כשצ"ל החזרת פב"פ כו' משא"כ כאן (בזמה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העליון – העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעשי – כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצי"צ

דוקא, לא פִּרְדָּךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלִבְךָ, – שהאור מתלבש בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי שהדבר בתורה, רק הָאֵזֶר – של "אין סוף" מִמֶּשׁ, – פועל בעולם הזה, לְשֵׁנוֹת הַנִּכְבְּרָאִים מִכְּמוֹת שָׁהֵם, שִׁיתְרַפֵּא הַחֹלֶה, – על ידי בקשת "רפאינו"

שבתפלה, וְיִרְדַּ הַנֶּשֶׁם מִשְׁמַיִם לְאָרֶץ וְיִוִּלְדֶה וְיִצְמִיחֶה. – על ידי ההמשכה של "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים. מִהֲשִׁיאֵינְךָ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שִׁיאֵינְךָ שְׁנֵי בְּקִלְף הַתְּפִלִּין – שעליהם נכתבו פרשיות התפילין, עַל־יְדֵי הַנְּהַנֵּן – של התפילין, בְּרֵאשׁ וּבְיָדְעֵי. – על ידי הנחת התפילין על הראש, לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד המשכת

המוחין ושיעבוד המוח הנמשך על ידי התפילין שבראש, ועל ידי הנחת התפילין על היד לא מתהווה שינוי בקלף התפילין על ידי ההמשכה של תפילין של יד והשפעתה לשעבד הלב. וְגַם בְּמִצְוֹת שֶׁעֲשִׂיתָן הוּא גִמְרֵם מִצְוֹתָן – שלא כפי שהדבר בתפילין, שבתחילה ישנן התפילין ולאחר מכן מניחין אותן על הראש ועל הזרוע, אלא אפילו המצוות שעשיתן היא השלמתה של המצוה (כמו למשל כתיבת ספר תורה, או הקמת סוכה (בהתאם לדיעות שעשיית הסוכה עצמה יש בה משום מצוה)⁶) – כאן יש כבר שינוי בדבר עצמו כשהמצוה נעשית – אך, הרי הַשְּׁנֵי – שמתהווה בדבר, הוּא עַל־יְדֵי אָדָם, וְלֹא בְּיְדֵי שְׁמַיִם בְּבִתְפִלָּה, – שהתפלה פועלת שינוי בעולם, בחולה שיתרפא וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַמְּשַׁכֵּת הַחַיִּוֹת מֵאִיִן סוּף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבָדוּ "כֹּל יָכוֹל"; – ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב של חולה למצב של ריפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח, וְתִלְבָּךְ, – ולכן, בְּרֵי לְהַמְשִׁיךְ אֶת אֵיִן־סוּף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, – בעולם הזה אֵיִן־אֶפְשָׁר בְּלִי הַעֲלָאתָ "מִזֶּן נִקְבִּין" מִלְּמַטָּה דְּלִתְתָא" (התעוררות מלמטה) בעבודתו בתפלה להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד להלן, שזו

כולן⁴, למעלה גם מ"עיון תפלה", מדוע, אפוא, עיקר הבירור הוא על ידי תפלה דוקא? – הַעֲנִינָן הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אֶת בְּרָאִיוֹת בּוֹ, – הרי ישנה ההמשכה שבי"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש־ברוך־הוא שיומשך גילוי

"אור אין סוף" ואלקות בעולמות, וישנה ההמשכה ש"בסוד תוספת", מה שעל ידי עבודה ממשיכים הוספה בזה, וה"תוספת" – "מרובה על העיקר", למעלה מעלה מכפי שזה נמשך "בסוד שורש". הרי שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים "בסוד תוספות", הוספה באור של עולם ה"אצילות". פְּרוּשׁ – ממשיכים אֶת אֵיִן־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּבָלִים – וספירות דְּאֲצִילוֹת; עַל־יְדֵי תְלִמוּד תוֹרָה – ממשיכים "אור אין סוף" בְּפִנְיִמִית, דְּהֵיִנוּ הַמְּשַׁכֵּת הַמּוֹחִין; – שכשם שלימוד התורה הוא הרי במוחין והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה המשכת מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת – ממשיכים "אור אין סוף" בְּחִיצוֹנִית הַכְּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינּוֹת: נִצְחָה־הוֹדִי־סוּד, שֶׁבְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת "זְעִיר אֲנִפִין" שֶׁבְּאֲצִילוֹת; – "זעיר אנפין", ששת המדות, הן הרי "פרצוף" שלם שיש בו עשר ספירות, הרי שב"נצח־הוד־סוד" (חיצוניות ה"ז"א") שהן "לבר מגופא"⁵ (מחוץ לגוף "פרצוף" ז"א) – נמשך בהן "אור אין סוף" על ידי שמקיימים מצוות במעשה בכוח העשיה של האדם, שהוא הרי החיצוניות שבאדם (הרי עיקר ההמשכה שממשיכים "אור אין סוף" – על ידי תורה ומצוות – הוא ב"אצילות"), רַק שֶׁמֵּתְלַבְּשִׁים בְּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָה, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הַנְּשָׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה. – מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" – נעשה התלבשות בתורה שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של "ז"א דאצילות" – נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה – הרי זה פועל רק בגשמיות של התורה והמצוות – אך לא בגשמיות העולם. אֲכַל הַתְּפִלָּה הִיא הַמְּשַׁכֵּת אֶת אֵיִן־סוּף בְּרוּךְ־הוּא לְבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָה

שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב". 4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 6. ע"פ לשון הכתוב – ישע"י נה, י. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע – בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בענייננו – היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאין בה עשי' כלל בעת ההנחה) ל"מצוות שעשיתן הוא גמר מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם". 8. שו"ע אדה"ד ר"ס תרמא. וש"נ.

כו'. – האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך" בעבודת התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות של שם "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח ניצוצות התהו, הבאים מכלים דתהו, ספירות דתהו היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם ה"רצוא" והאהבה של הנשמה הוא

בבחינת "בכל מאדך", בלי הגבלה. ולכן נקראת התפלה "חיי שעה", היא מלכות היושרת בבריאה יצירה עשייה, – הפירוש הפשוט של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני

העולם הנתונים תחת גדר הזמן: בקשה לרפואה, שלום ומזונות, כפי שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא בשורש, בספירות העליונות, ספירת ה"מלכות" היא הרי מקור הזמן, שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", "מלך" בהוה, "מלך" בעבר ו"ימלוך" בעתיד, ובמיוחד כפי ש"מלכות" יורדת להחיות עולמות בריאה יצירה עשייה, הרי זו חיות העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה ממשיכים המשכה בבריאה יצירה עשייה, וזאת על ידי ספירת ה"מלכות", מקור בריאה יצירה עשייה – לכן נקראת תפלה "חיי שעה", ותורה – נקראת "חיי עולם"¹⁰, – שבספירות, "עולם" הוא "זעיר אנפין"¹⁰, כי רמ"ח ספירות – 248 מצוות העשה של תורה, הן מתחלקין בעשר בליים דעשר ספירות ד"זעיר אנפין" כו'. – ו"זעיר אנפין" היא הרי ספירות שב"אצילות", וב"תורה אור" סוף פרשת תרומה, כתוב שז"א היא סוף עולמות האין סוף, למעלה לגמרי מבריאה יצירה עשייה.

עבודה בבחינת בלי גבול של האדם, שהיא כלי להמשיך הבלי גבול שלמעלה וזוה מתבטא ה"העלאת מ"ן". מה ש"אין לך לתלמוד תורה שבאצילות", – לפני שהמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא, כאמור לעיל,

בעיקר ב"אצילות", המיוחדת – התורה מיוחדת בלאו הכי – בין כך, במאציל פרוך הוא. – באור אין סוף" שהאציל עולם ה"אצילות". וכיוון שאין על המשכה זו להיות המשכת "אור אין סוף" למטה – לא נדרשת

"העלאת מ"ן" מלמטה. הוספת כ"ק רבינו: "ואיך זה מ"ן (ושייכות) לאא"ס – ע"ז מבאר" – וכיצד זה יכול להיות "מ"ן נוקבין" (ושיהיה לה שייכות) ל"אור אין סוף" – על כך מסביר רבנו הזקן להלן: והעלאת "מ"ן נוקבין" במחו ולבו של אדם, היא בחינת – אהבת "רשפי אש" בלי גבול, – כמו "אין סוף", – אהבה בלי גבול זו נקראת "מאדך", – האהבה שהיא "בכל מאדך", בלי גבול של האדם. למרות שזה "מאדך", "מאד" שלך, שבאדם אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה בבחינת גבול, ובנוסף על כך שהאדם כולו הוא הרי מוגבל, ואפילו הבלי גבול שלו הוא גם כן גבול, בכל זאת מספיק הדבר – ברי לעורר בחינת אין סוף, – ובלי גבול, בלי גבול שלמעלה – בלי גבול אמיתי, שהרי ה"העלאת מ"ן" צריכה להיות מעין בחינת ואופן האור שעליה להמשיך, ובשעה שזה בבחינת של בלי גבול באדם – הרי זו "העלאת מ"ן" להמשיך ה"בלי גבול שלמעלה" – אין סוף, והיינו על ידי גבורות דשם ס"ג, שהן הן הרפ"ח – 288 ניצוצין

9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שעי' תומ"צ ממשכין מוחין וכו' ב"ס דז"א".

המשך ביאור למט' זבחים ליום שיש עמ' 1

10 הגמרא דנה עוד בדברי רב כיצד יפרש את משנתו: תא – [בוא] 11 שפע קושיא אחרת על דברי רב, שנינו במשנתנו, זה הקלל כל 12 שהיה פסול בקודש אינו מטמא בגדים אפית הקליעה. בשלמא – 13 דברי המשנה מובנים לרבי יוחנן הסובר שמליקת זר אינה מטמאת בבית הבליעה, 'כל' לאיתו – [לרבות] זר שמלק, ולומר שאף 14 מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכך אינה 15 מטמאת בבית הבליעה, אלא לרב הסובר שמליקת זר אינה מליקה 16 כלל, 'כל' לאיתו מאי, שהרי לא מצינו מליקה פסולה מלבד מה 17 שנוכר במשנה שאינה מטמאת בבית הבליעה. 18

1 מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכך אינה 2 מטמאת בבית הבליעה, אלא לרב הסובר שמליקת זר אינה מליקה 3 כלל, 'כל' לאיתו מאי. מתרצת הגמרא: (לאו) לאיתו מליקה 4 שנעשתה בשמאל ומליקה שנעשתה בלידה, שאף שהן פסולות 5 אינן מטמאות בבית הבליעה. 6 מקשה הגמרא: שמאל ולידה בהדיא קתני – נאמרו במשנה 7 במפורש, ולמה הוצרכה המשנה לכולם בכלל שאמרה. מתרצת 8 הגמרא: התנא במשנה תני – [שונה] את דינן בכלל זה, והדר 9 – ולאחר מכן מפרש את דינן בפרטות.

לוח היום יום ...

ה'תש"ד	כה חשון	יום שלישי	יום ראשון
<p>שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.</p>			
<p>השגחה העליונה ברינגט יעדען אין זיין וואוינארט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה. ווען מען אקערט און מען פארזייט – וואקסט.</p>			
<p>תרגום</p>			
<p>ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיזוק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזרעים – צומח.</p>			

ה'תש"ד	כו חשון	יום רביעי	יום שני
<p>שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.</p>			
<p>הדרך האמתית הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפעל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.</p>			

ה'תש"ד	זו חשון	יום חמישי	יום שלישי
<p>שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"ג, קלד. תניא: עיין ע"ה . . . אפים כנודע.</p>			
<p>ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דרך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.</p>			
<p>תרגום</p>			
<p>רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבך".</p>			

יום רביעי

יום ששי

כח חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת התנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות פונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה פונה העליונה בסוד הבריאה כלה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת פונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על-אחת-כמה-זכמה.

יום חמישי

שבת

כט חשוון

ה'תש"ד

מברכים ראש חדש כסלו. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התנועות.
שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ.
תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.

עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גדל הזכות של המשתתפים בזה, וגדל הנחת רוח של מעלה כמבאר בספרי קדש, ואפס קצהו בקנטרס "תקנת אמירת תהלים ברבים" (קבץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריאות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שיחיו במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.

יום שישי

יום ראשון

א כסלו, ראש חדש

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דו"א כו'.

בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואס ער האט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

תרגום

אצל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הוקן), היו זמנים שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר זה, לא היה זמן להפסיק.

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהֶר"ש] בְּאֵר פְּעַם בְּמֵאמָר, הָא ד'ר' אֶלְעָזָר יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהֵדָר מִצְלִי" [=נָתַן פְּרוּטָה לְעֵנִי וְאַחַר כֵּךְ הִתְפַּלֵּל], כִּי הָרִי הִתְפַּלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּחַיּוֹת, וְעַל יְדֵי שְׁנוּתָנִים צְדָקָה לְעֵנִי קִדְּם הִתְפַּלָּה וּמְחַיִּים אוֹתוֹ, נִתְּוֹסֵף חַיּוֹת הֶרְבֵּה בְּתַפְלָה. וְנִצְנַע בְּיָדוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְרַמֵּז שֶׁהֶרְבּוּי בְּהַפְלָאָה. – וְכַמָּה פְּעָמִים קִדְּם הִתְפַּלָּה הָיָה אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הֶרְש"ב] מְחֹזֵר אַחֲרַי עֲנִי לְתַן לוֹ לְאָכֹל.

המשך מעמוד 3

כנוגע לכללות ענין התורה, ש"לא בשמים היא"⁴, וניתנה למטה בארץ דוקא⁵, ואם כן מהו הענין ד"נשאתי את עיני היושבי בשמים"?

והביאור בזה, הפסוק מדגיש שלפני פנייתו אל הקב"ה כפי שהוא "יושב בשמים", הוא פונה "אליך נשאתי את עיני" – שהרמת עיניו אל הקב"ה היא כפי שהוא למעלה משמים וארץ, ורק אחר כך אל הקב"ה כפי שהוא "היושבי בשמים", ובלשון חז"ל "את השמים ואת הארץ (בשווה) אני מלא" (כמבואר בחסידות⁶ עה"פ "את – מלא", שדוקא מצד "אני" יכול להיות הענין ד"מלא, בשמים ובארץ ביחד), ועל ידי זה גם בארץ יורגש ש"אני מלא", ויתקשר עם אביו "בשמים".

ולפי זה מובן גם שהענין ד"נשאתי את עיני היושבי בשמים", אינו בסתירה למ"ש בגמרא⁷ "המתפלל צריך שיתן את עיניו למטה", כי מפורש בגמרא שם, שביחד עם זה, צריך ליתן את "לבו למעלה". היינו, שביחד עם זה ש"עיני היושבי בשמים", "לבו למעלה", "צריך שיתן עינו למטה". שזהו ענין יחוד שמים וארץ⁸, שהתפילה ב"ארץ" חדורה (מצד הגדרים שלה) שאין אפשרות יותר לאריכות הגלות, וכבר הגיע זמן סיום וקץ הגלות, "שמים", "לבו למעלה"⁹.

(4) כי תבוא ל, יב.

(5) שבת פט, א.

(6) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

(7) יבמות קה, ב.

(8) וראה תו"א מג"א צא, ב.

(9) בשיחה כאן דובר בהרחבה על חיבור "שמים" – רוחניות, ו"ארץ" – גשמיות, כפי שזה בא לידי ביטוי בתורה גופא: נגלה וחסידות, ומעלתה של ישיבת תומכי תמימים באיחוד ב' המעלות. עיי"ש.

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

ערי מקלט שבעבר הירדן

משמעות לשון הרמב"ם "אין ערי מקלט נוהגות אלא בארץ ישראל" היא שהמצוה להפריש ערי מקלט היא מצוה התלויה בארץ, ולכן יסוד המצוה הוא "שלוש ערים תבדיל לך", היינו שלוש הערים שבארץ כנען (ועבר הירדן אינו בכלל ארץ ישראל – ברכי יוסף אור"ח סי' תפט סק"ג, והביא שכן גם דעת מהריט"ץ סי' ריו). וממשיך וכותב "ושש ערים היו" – אף שעיקר המצוה הוא הבדלת שלוש ערים בארץ ישראל דוקא, מכל מקום בפועל יהיו שש ערים שכוללים בהם שלוש הערים בעבר הירדן כדבר טפל ונוסף.

והבדלת הערים בעבר הירדן על ידי משה, אף שאין בה קיום מצוה (ולא חל עליהם שם 'ערי מקלט') – היתה זו הכנה לקיום מצוה 'ערי מקלט' בארץ ישראל. וזהו שהוסיף הרמב"ם (בהל' א) "והודיענו משה רבינו שאין שלוש שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלוש שבארץ כנען" – כי מאחר שעיקר מצוה 'ערי מקלט' נוהג רק בארץ ישראל (כמצוה התלויה בארץ), אי אפשר שיחול דין 'ערי מקלט' על הערים בעבר הירדן אלא רק לאחר שיש את שלוש הערים בארץ ישראל.

(לקוטי שיעור, כרך 20, עמ' 16)

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק ה הלכות א"ג: מצות עשה להפריש ערי מקלט, שנאמר: "שלוש ערים תבדיל לך"; ואין ערי מקלט נוהגות אלא בארץ ישראל. ב. ושש ערים היו: שלוש הבדיל משה רבנו בעבר הירדן, ושלוש הבדיל והושע בארץ כנען... והודיענו משה רבנו, שאין שלוש שבעבר הירדן קולטות, עד שיבדלו שלוש שבארץ כנען. ולמה הבדילן? אמר: 'הואיל ובאה מצוה ליד, אקמנה!'. יש להבין:

א. מדוע הביא הרמב"ם (בהל' א) ראייה ש'מצות עשה להפריש ערי מקלט' מהפסוק "שלוש ערים תבדיל לך", והרי מפרש אחר כך ש"שש ערים היו", ומדוע לא הביא מהפסוק (כפי שהביא בהל' א) "שש ערי מקלט תהיינה לכם"?
ב. הלשון "ושש ערים היו" הוא לשון של סיפור דברים, ולכאורה היה לו לומר לשון של ציווי וחיוב?
ג. הרמב"ם מבאר (בהל' א) "ולמה הבדילן" – אמר הואיל ובאה מצוה לידי אקיימנה", ולכאורה מה 'נפקא מינה' כאן מדוע הבדיל משה רבינו את שלוש הערים בעבר הירדן?
והביאור:

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

האם חובה לעשות מעקה בגג שאין בו שימוש?

הפסוק "השמר לך ושמור נפשך מאוד" אוסר על האדם להכניס עצמו למצב של סכנה, ואמנם המשתמש בגג ללא מעקה באופן שעלול להסתכן עובר גם על מצוה זו, אך לגבי מעקה נאמר דין מיוחד שאף כאשר אינו משתמש בגג לעולם, חייב במעקה ואם נמנע מכך עובר על מצוה "ועשית מעקה לגגך", ועל כך מדבר הרמב"ם בהלכה ג ולכן לא הזכיר את מצוה "השמר לך".

אולם לדעת אדמו"ר הזקן, אם אינו משתמש בגג אינו חייב כלל במעקה, וכפי שכתב (הל' שמירת גוף ונפש, ס"א): "אבל בית הכנסת ובית המדרש ובית האוצר (מחסן)... פטורים, שאין רגילות כלל להשתמש על גגיהן, ולכן גגין שלנו פטורין". ובשו"ת 'להורות נתן' (ת"ב סי' ק) כתב כי דברי המהר"ם שיק נסתרים גם מתוך דברי הרמב"ם שהרי הרמב"ם כתב כי המניח גגו בלא מעקה עובר, בנוסף לביטול מצוה מעקה, גם

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא, הלכות ג-ד: וְכָל הַמְנִיחַ גִּגּוֹ בְּלֹא מַעְקָה – כְּפֹטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִשֵּׂם דַּמִּים בְּבֵיתְךָ"... וְכֵן כָּל מִקְשׁוֹל שֵׁשׁ בּוֹ סִכָּנָת נַפְשׁוֹת – מִצְוַת עֲשֵׂה לְחִסְרוֹ וְלְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ... שְׁנֵאמַר: "וְהִשְׁמַר לְךָ וְשָׁמַר נַפְשְׁךָ". וְאִם לֹא חִסְרוֹ, וְהִנִּיחַ הַמְכַשְׁוֹלוֹת הַמְבִיאִין לְיַד סִכָּנָה – כְּפֹטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל "לֹא תִשֵּׂם דַּמִּים".

לכאורה יש סתירה בין שתי ההלכות: בהלכה ג כותב הרמב"ם שהמניח גגו בלא מעקה מבטל מצוה עשה של "ועשית מעקה" ועובר על "ולא תשים דמים בביתך". ואילו בהלכה ד הוא כותב שכל המניח מכשול שיש בו סכנה בביתו עובר גם בביטול מצוה עשה של "השמר לך ושמור נפשך", ואם כן, מדוע לא כתב כן גם לגבי מי שאינו מניח מעקה?
וביאר המהר"ם שיק (מצוה תקמו):

בהלכה ג' יש לפרש כי גם בגג העשוי לשימוש – בשעה שאינו משתמש בו בפועל ואינו מסתכן, אינו עובר על "השמר לך", ואעפ"כ עובר על מצות מעקה שחיובה חל בכל רגע ורגע, אף בשעה שאינו נמצא בגג.

על איסור "לא תשים דמים בביתך", ואם אינו משתמש כלל בגג ואינו בא לידי סכנה, איך יתכן שעובר על "לא תשים דמים"? ובהכרח לומר שמדובר בגג שיש בו שימוש ועלול לבוא לידי סכנה. ובטעם הדבר שהרמב"ם לא הוסיף את מצות "השמר לך"

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

קנין כסף במטלטלין

ולמעשה יש לחשוש גם לגנבה או לנזק אחר, ואם כן אין חילוק אם הדבר הנמכר מונח בעלייה או במקום אחר. ויש שפירשו ככוונת הרמב"ם שביטלו את קנין כסף מחמת צירוף חשש גניבה ושריפה יחד, אך משום אחד מהם לא תיקנו משום שאינם חששות מצויים, ולפי זה יתכן שבמקום שאין בו חשש שריפה, אכן יחול קנין כסף (ראה שו"ת ימי יוסף ב, א, ג). אך מפשטות דברי הרמב"ם נראה שהפקיעו את קנין כסף מחמת כל חשש בפני עצמו, ולכן גם במקום שאין חשש שריפה לא יחול הקנין (ראה שו"ת חר"מ שם, ט. בינת המשפט ה, רנז).

ועדיין יש לדון במקרה שאין חשש כלל שהלוקח יינזק כתוצאה מקנין כסף, כגון ברכישת חפץ שאינו מסוים מבין המלאי הקיים ברשות המוכר שבמקרה זה בוודאי לא ימנע המוכר מלהציל את כל סחורתו מנזק העומד להתרחש, ואכן יש סוברים כי במקרים אלו לא ביטלו חכמים את קנין כסף. אך לרוב הדעות אפילו באופן כזה אין הקנין חל, כי חכמים לא חילקו בתקנתם וביטלו את קנין כסף במטלטלין לחלוטין, ולכן תמיד יכול אחד מהצדדים לחזור בו לאחר התשלום, כל עוד לא נעשה קנין אחר (ראה משפטיך ליעקב ח סי' כג).

הלכות מכירה פרק ג, הלכה ה: וְלִמָּה תִּקְנוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה בְּמַטְלָטְלִין? גִּזְרָה, שְׂמָא יִתֵּן הַלּוֹקֵחַ דְּמֵי הַחֲפֵיז, וְלָרֶם שִׁיקְחוּ יַאֲבֵד פְּאַנְם, כְּגוֹן שְׁנִפְלָה דְלִקְחָ וְנִשְׁרַת, אוּ כְּאִו לְסַמִּים וְנִטְלוּהוּ; אִם יִהְיֶה בְרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, יִתְמַהֲמַה הַמוֹכֵר וְלֹא יִצִּיל. לְפִיכָּךְ הִעֲמִידוּהוּ חֲכָמִים בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, כְּדִי שִׁישְׁתַּדֵּל וְיִצִּיל הַחֲפֵיז.

בגמרא (ב"מ מד, ב) נאמר שחכמים ביטלו קנין כסף במטלטלין כדי שלא יאמר המוכר ללוקח "נשרפו חייטיך בעלייה", היינו שאם תהיה שריפה ימנע מלטרוח להציל את הסחורה מאחר והיא כבר שייכת ללוקח, ולכן קבעו שלא תעבור לבעלות הלוקח בשעת התשלום, כל עוד לא לקח אותה לרשותו.

ויש שדייקו מהלשון "נשרפו חייטיך בעלייה", כי הדברים אמורים דווקא כשהסחורה נמצאת במקום מועד לשריפה כגון עליית הבית הבנויה מעץ, אולם כאשר היא נמצאת במקום שאין בו כל כך חשש שריפה, אפשר לקנות בכסף (ראה ב"ח חר"מ קצח).

אולם הרמב"ם כותב שהתקנה היא מחשש אונס "כגון שנפלה דלקה ונשרף או באו ליסטים ונטלוהו", ומבואר כי לדעתו מה שאמרו "נשרפו חייטיך בעלייה" אינו אלא דוגמא,

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

פרעון חוב נחשב קנין כסף?

כאן כתב הרמב"ם שאם שמעון התחייב לשלם לראובן על מה שקנה ממנו, יכול ראובן לקנות משמעון מטלטלין תמורת החוב ששמעון חייב לו. ואילו לענין קידושין כתב (הל' אישות פ"ה ה"ג) שהמקדש במלוה, היינו שלמקדש "היה אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך – אינה מקודשת".

וצריך להבין: אם לענין מכר אפשר לקנות על ידי חוב והוא נחשב קנין כסף (ומעות קונות כ"דבר שאינו מצוי הוא ולא הצריכו

הלכות מכירה פרק ה, הלכה ד: וְכֵן רְאוּבֵן שִׁמְכֵר מַטְלָטְלִין לְשִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים זָוֵי, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַמַּטְלָטְלִין וְנִתְחַבַּב בְּדָמִים, וְאַחַר שֶׁנִּתְחַבַּב שִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים זָוֵי אֵלָיו, הָיָה לוֹ... מִשְׁאֵר הַמַּטְלָטְלִין, וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'מְכַר אוֹתָן לִי בְּחַמְשִׁים זָוֵי שֵׁשׁ לִי כְּדֶדֶךְ דְּמֵי הַמְכָר', וְאָמַר לוֹ: 'הֵינִי' – קָנָה רְאוּבֵן הַמַּטְלָטְלִין כְּכֹל מְקוּם שֶׁהָיָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשְׁךָ וְלֹא הִנְבִּיחַ; שֶׁגַם זֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא הִצְרִיכוּ בּוֹ מְשִׁיבָה. הִקְשׁוּ אַחֲרוֹנִים (אבני מלואים סי' כחט"ז, פני יהושע ב"ממו, א):

'על מנת להחזיר', אף שנחשב 'כסף', אינה מועילה כיון שלא נהנית ממנו וכ"שאינה נהנית – גנאי הוא לה לקדש נפשה בחינם".

וזהו שכתב הרמב"ם (שם, שם הי"א) שהמקדש במלוה אינה מקודשת "מפני שהמלוה להוצאה ניתנה, ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מועתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאותו", אך במכר, החוב שביד המוכר נחשב 'כסף' לענין קנין, ואף שהכסף אינו בידו ואין לו הנאה ממנו, הרי במכר אין צורך בהנאה, וכמו 'מתנה על מנת להחזיר' שמועיל לקנין כסף אף שהחזיר 'ועברה הנאותו'.

בו משיכה", מדוע המקדש אשה במלוה אינה מקודשת? ומבאר ה'אבני מלואים':

במקדש אשה ב'מתנה על מנת להחזיר' כתב הרמב"ם (שם, שם הכ"ד) שאינה מקודשת בין אם החזירה ובין לא החזירה. אם לא החזירה – לא התקיים התנאי והמתנה אינה שלה, ואם החזירה – "הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום". ואילו לענין מכר מבואר בגמרא (קידושין ו, ב) ש'מתנה על מנת להחזיר' שמה מתנה ועושים בה קנין. ולפי זה יש לומר:

כסף הניתן ב'מתנה על מנת להחזיר' יש לו דין ממון ולכן הוא מועיל לענין מכר, אבל לענין קידושי אשה נתינת כסף

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

רמאי או רשע?

השליחות, ואילו 'הנותן מעות לחברו' משמעו שאינו הולך במיוחד למטרה זו אלא שברוך הילוכו הוא מסכים לבצע שליחות עבור חברו.

וכאשר השליח הולך במיוחד לשם קיום השליחות, המשלח סומך עליו יותר שיבצע את השליחות ולכן כאשר הוא רוכש את החפץ לעצמו נקרא רשע, אך כאשר לא הלך במיוחד לשם כך, המשלח לא היה בטוח מלכתחילה שיעשה זאת ולכן הוא 'בכלל הרמאי', אך לא רשע.

ב. בהלכות אישות מדובר שהמשלח בחר באשה מסוימת שאותה הוא מבקש לקדש, כמובן מהלשון 'והלך וקידשה לעצמו', ולכן השליח נקרא רשע, אך בהלכה זו מדובר באופן שלא בחר בקרקע או בחפץ מסוים שבו הוא מעוניין ולכן כאשר השליח משנה וקונה לעצמו הוא נקרא רמאי, אך לא רשע.

(עניינים למשפט קידושין טו, א)

הלכות מכירה פרק ז, הלכה י: הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין, והניתן מעות חברו אצלך וקנה לעצמו ב'מעותיו' – מה שעשה עשוי, והרי הוא מכלל הרמאי.

הלכה דומה כותב הרמב"ם בהלכות אישות (פ"ט הי"ז): "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו... אסור לעשות כן, וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע".

ויש לדייק בחילוקי הלשונות – כאן כתב הרמב"ם שהעושה כן 'הרי הוא מכלל הרמאי', ואילו שם מתייחס לכך ביתר חומרה ומכנהו 'רשע'. והביאור הוא על פי דיוקים נוספים בהשוואת לשון הרמב"ם בשתי ההלכות:

א. כאן כתב 'הנותן מעות לחברו' ואילו שם כתב 'העושה שליח'. והחילוק ביניהם: 'שליח' הולך במיוחד לשם קיום

~ יום שישי א' כסלו ~

האם מותר לשנות מחיר עד שתות?

האונאה, לכתחילה איסור 'אל תוננו' הוא גם בפחות משתות, או שמה כך היא דרך מקח וממכר שפעמים המוכר מוכן למוכרו בהוללה עד שתות (כי הוא זקוק לכסף) ופעמים הקונה מוכן להוסיף במחיר עד שתות (כי הוא מעוניין מאוד במקח) ולכן עד שתות למעלה או למטה "אין עליו שם אונאה כלל" ומותר לעשות כך לכתחילה. ולהלכה: "ירא שמים יחמיר לעצמו שלא יכנס לספק לא

הלכות מכירה פרק יב, הלכה ג: היתה ההונאה פחות מזה... אינו חייב להחזיר כלום; שכל פחות משתות, דרך תכל'ם למהלכו.

הרא"ש (ב"מ פ"ד סי' כ) מסתפק האם זה שלא צריך להחזיר אונאה פחות משתות [בשיעור שישית מהמחיר] הוא משום שאי אפשר לדייק בדמי המקח ולכן דרך העולם למחול עד שתות, ואם כן, אף שבדיעבד אינו צריך להחזיר את דמי

ועוד כתב ה'מחנה אפרים' (שם ס"ז ז) על פי הרא"ש (שם) שבפחות משתות הדרך למחול כיון שאין אפשרות לדייק בדמי המקח במדויק וכשיבוא המתאנה לתבוע לא ישתו השמאים, האחד יקבל את טענתו שזו אונאה והשני יאמר שאין כאן אונאה, ולכן הוא מוחל, ולפי זה דבר שמחירו קבוע וידוע, אין המתאנה מוחל וצריך להחזיר את דמי האונאה.

תעשה של תורה" (ראה ש"ע אדה"ז הל' אונאה ס"ג).

והנה, כתב ה'מחנה אפרים' (אונאה ס"ז יג) שאם הקונה מוחזק במעות וטרם שילם, יכול הוא לטעון שהוא מן המיעוט שאינם מוחלים, ומסתמך על דברי התוספות (ב"ב צב. א. ד"ה וליחזי) שכתבו שהמוחזק יכול לטעון שהוא מן המיעוט. אך הסמ"ע (ח"מ ס"ז רכו ס"ק יד) סובר שאף אם הקונה טרם שילם והוא עדיין מוחזק בכסף, אינו יכול לטעון שאינו מוחל אלא מוציאים מידו, כי בטלה דעתו אצל רוב העולם.

~ שבת קודש ב' כסלו ~

בין אונאה למקח שנמצא בו מום

גבוה מדי, הרי גם הקונה מעונין בו שהרי הוא צריך את החפץ שקנה וגם המוכר רוצה למכור, והיוכוח ביניהם הוא רק על גובה המחיר. וכיון שהעסקה כשלעצמה רצויה והיתה לו אפשרות להראות את החפץ לאדם מבין בדבר ובכל זאת המתין ולא תבע את אונאתו, אמדוהו חז"ל שהוא מוכן לוותר על התוספת במחיר ששילם, כי המעונין בחפץ מוכן לפעמים להוסיף על המחיר, ולכן אינו יכול לחזור ולתבוע.

אך כשהקונה טוען למקח טעות מחמת מום בחפץ, עיקר תביעתו היא על עצם הקניה ולא על המחיר, כי אף אחד אינו מוכן לקנות דבר פגום ולכן גם אם שהה זמן רב ולא תבע את כספו מהמוכר, אין זו ראייה שמחל, כי מאחר שתביעתו ברורה ומוחלטת ביכולתו להשהות את תביעתו "אפילו לאחר כמה שנים".

(גליא מסכת חז"מ ס"ז י)

הלכות מכירה פרק טו, הלכה ג: וכן המוכר לחברו קרקע... ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפילו אחר כמה שנים, שזהו מקח טעות.

בדיני אונאה כתב הרמב"ם (לעיל פ"ב הלכות ד"ה) שאם הונה המוכר את הקונה יתר על שתות, יכול הקונה לבטל את המקח וזאת בזמן קצוב, "עד כדי שיראה (את החפץ שקנה) לתגר או לקרובו". ולאחר זמן זה אינו יכול לבטל את המקח, כי כבר "מחל על אונאתו" (רש"י בבא מציעא מט, ב ד"ה ער).

מדוע אם כן כאן, כשמצא הקונה מום במקח, "מחזירו אפילו לאחר כמה שנים", ולא קבעו זמן בו יוכל לתבוע ולבטל את המקח, כמו באונאת ממון?

יש לחלק בין מקח שנעשתה בו אונאת ממון למקח טעות מחמת מום שמצא הקונה בחפץ:

מקח שיש בו אונאת ממון, גם אם התשלום עברו היה

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב

לומר (ויקרא כב ד) 'נבילה ונרפה לא יאכל לטמאה בה', ופסוק זה מדבר בנבלת עוף המטמאת באכילתה בבית הבליעה, וכיון שכבר נאמר פסוק אחר על טומאת בית הבליעה, על כרחך שבא פסוק זה לדרוש שאין טומאת נבילה בעוף טמא שטומאה זו תלויה באכילה וכאמור בפסוק שלא יאכל נבילה לטמאה בה, וללמד שאין טומאת בית הבליעה אלא במי שאיפורו באכילה הוא משום 'כל תאכל נבילה' והיינו עוף טהור שבמיתתו אסור משום נבילה, ויצא זה - עוף טמא שאין איפורו באכילה משום 'כל תאכל נבילה' אלא משום 'כל תאכל עוף טמא', שבו לא נאמרה טומאת בית הבליעה. וכיון שהתיבה 'טריפה' אינה נצרכת ללמד על עוף טמא שלא יטמא, הרי הוא בא ללמד שטריפה ששחטה מטמאת בבית הבליעה.

לדחות את דבריו שאמרת שממה שנאמר 'טריפה' בנבלת עוף טהור יש ללמוד שטריפה ששחטה מטמאת בטומאת בית הבליעה, משום שהיא נמי ו-גם כאן יש לומר שבא הפסוק למעוטי עוף טמא שאין במינו איסור טריפה, וכך כוננת הפסוק, שטומאת נבלת עוף בבית הבליעה אינה נוהגת אלא בעוף טהור שיש במינו איסור טריפה, ואינה נוהגת בעוף טמא שאין במינו איסור טריפה, שהרי הוא אסור בין נטרף ובין לא נטרף. ושבה איפוא השאלה הראשונה, מנין לרבי יהודה שאין שחיטת עוף טריפה טהור משהרתו מטומאת בית הבליעה.

דוחה הגמרא: עוף טמא שאינו מטמא לרבי יהודה, מ'נבילה' נפקא ליה ו-הוא לומד זאת, דתניא, רבי יהודה אומר, יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בגדים אפית תבליעה כנבלת עוף טהור, תלמוד

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

הִלְכוֹת רוּצַח וְשִׁמְיַרַת נַפְשׁ

פָּרָק ח

דיני ערי מקלט.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ [לייחד] עָרֵי מִקְלָט,

שְׁנָאֲמַר⁵⁹: "שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ"; וְאֵין עָרֵי

מִקְלָט נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ב. וְשֵׁשׁ עָרִים הֵיוּ: שְׁלֹשׁ הַבְּדִיל מִשֵּׁה רַבְּנוּ בַּעֲבֹר

הַיְרֵדָן, וְשְׁלֹשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁלֹשׁ הַבְּדִיל מִשֵּׁה רַבְּנוּ בַּעֲבֹר הַיְרֵדָן, וְשְׁלֹשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן".

הלשון "ארץ כנען" שנקט הרמב"ם מדוייק, ובא למעט את עבר הירדן ששם הובדלו הערים על ידי משה רבנו. אבל בהלכות שמיטה ויובל שכתב "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען כו" בא למעט ארץ הקניני הקניזי והקדמוני שלעתיד לבוא ינחלו בהם הלויים נחלה.

על פי זה תתורץ הקושיא על הסמ"ג שכתב שלעתיד לבוא נוטלין שבט לוי חלק בארץ, והוא לכאורה נגד מה שכתב הרמב"ם "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" והלא הסמ"ג "דרכו תמיד להלוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות אינו אלא כמעתיק כו" ומנין למד הסמ"ג דעה זו ברמב"ם.

אלא, שעל פי הנ"ל יובן שמה שכתב הרמב"ם שלא ינחלו בארץ כנען הוא מדויק, ובא למעט המקום שהוא ארץ ישראל ואינו ארץ כנען, היינו הקניני הקניזי והקדמוני כנ"ל, ששם ינחלו הלויים לעתיד-לבוא.

לקוטי שיחות חלק ל"ח עמוד 106 הערה 37

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ג. אֵין אַחַת מִעָרֵי מִקְלָט קוֹלָטָה, עַד שְׁיִבְדְּלוּ בְּלֵן - שְׁנָאֲמַר⁶⁰: "שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תַּהַיִינָה לָכֶם". וְהוֹדִיעֵנוּ מִשֵּׁה רַבְּנוּ, שְׁאֵין שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבֹר הַיְרֵדָן קוֹלָטוֹת, עַד שְׁיִבְדְּלוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲרֵן כְּנַעַן. וְלָמָּה הַבְּדִילָן? אָמַר: 'הוֹאִיל וּבָאָה מִצְוָה לְיָדֵי, אֶקְיָמָנָה'.

א) אפילו אלה שכבר הופרשו. (ב) ולמדו חכמים "עד שיהו ששתן קולטות כאחת". (ג) הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בַּיָּמֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹת עַל אֵלוֹ הַשָּׁשִׁי, שְׁנָאֲמַר⁶¹: "וְיִסְפַּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים, עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה". וְהֵיכָן מוֹסִיפִין אוֹתָן? בְּעָרֵי הַקִּינֵי וְהַקְּנִיזִי וְהַקְּדִמוֹנִי, שְׁנִכְרַת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עֲלֵיהֶן בְּרִית, וְעַדִּין לֹא נִכְפְּשׁוּ; וְעֲלֵיהֶן נֹאמַר בַּתּוֹרָה⁶²: "וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, וְנָתַן לָךְ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבַּר לְתַת לְאַבְרָהָם, וְיִסְפַּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים, עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה".

ד) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי.

ה. וְחִיבִין בֵּית דִּין לְכַוֵּן [ליישר] הַדְּרָכִים לְעָרֵי מִקְלָט, וְלִתְמַן אוֹתָן וְלְהַרְחִיבָן; וְיִמְסִירִין מֵהֶן כָּל מִכְשׁוֹל וְכָל תְּקֵלָה, וְאֵין מְנִיחִין בְּדֶרֶךְ לֹא תֵל [=גבעה] וְלֹא גֵיא [=בקעה] וְלֹא נָהָר, אֶלָּא עוֹשִׂין עָלָיו גֶּשֶׁר כְּדֵי שְׁלֹא לַעֲכָב אֶת הַבּוֹרַח לְשֵׁם ה', שְׁנָאֲמַר⁶³: "תְּכִינן לָךְ הַדְּרָךְ". וְרַחֵב דְּרָךְ עָרֵי מִקְלָט, אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת. וְיִמְקָטוּ 'מִקְלָט' הֵיךְ כְּתוּב עַל פְּרֻשַׁת דְּרָכִים, כְּדֵי שְׁיִפְרִיזוּ הַרְצָחָנִין וְיִפְנוּ לְשֵׁם.

59. דברים-שופטים, יט, ב. 60. במדבר-מסעי, לה, יג. 61. דברים-שופטים, יט, ט. 62. שם, פסוקים ח-ט. 63. דברים-שופטים, יט, ג.

הלכה א: ביאור שיטת רבינו באריכות רבה ועל פי פנימיות - לקו"ש חל"ט ע' 16. להפריש: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 101 שוח"ג, חכ"ד ע' 107 הע' 2. בארץ כנען: ההדגשה בזה - לקו"ש חל"ח ע' 106 הע' 37. הלכה ד: טרם ביאת המש"ח לא נשלמת המצוה, ומכאן שביאתו היא נתאי מתנאי מצוה! - לקו"ש חל"ד ע' 115. הצורך בערי מקלט לעתיד וגדרם - לקו"ש חכ"ד ע' 107.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ה מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש פה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. **כָּל עֲרֵי הַלְוִיִּם קוֹלְטוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן עִיר מִקְלָט הִיא, שְׁנַאֲמַר⁶⁵: "וְעָלִיהֶם" תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, כָּל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹוִים - אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר;** "הַקִּישָׁן הַכְּתוּב בְּלִין זוֹ לְזוֹ לְקָלֵט⁶⁶.

יח) ולא דווקא שש ערי המקלט, שהתייחדו לכך. (יט) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. (כ) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב, התורה משווה אותם. (כא) אף על פי שבארבעים ושתיים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט⁶⁷, ובין שאר ערי הלוים? שערי מקלט קולטות בין לדעת⁶⁸ בין שלא לדעת⁶⁹, הואיל ונכנס בהן נקלט; ושאר ערי הלוים, אין קולטות אלא לדעת. ורוצח הדר בערי מקלט, אינו נותן שכר בית⁷⁰; והדר בשאר ערי הלוים, נותן שכר⁷¹ לבעל הבית.

כב) שש הערים. כג) שברח לשם לשם קליטה. כד) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. כה) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "וזהו לכם (לרוצחים) הערים", ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם". כו) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד.

יא. **כָּל עִיר הַקּוֹלְטָה, תְּחַוְּמָהּ⁷² קוֹלֵט כְּמוֹהָ⁷³. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ תְּחֻמֵּי עֲרֵי מִקְלָט, וְנוֹפֵא⁷⁴ נוֹטָה חוּץ לְתֻחֻמֵּי - מִשְׁפִּיעַל תַּחַת הַנוֹף, נִקְלָט⁷⁵; הָיָה עוֹמֵד חוּץ לְתֻחֻמֵּי, וְנוֹפֵא נוֹטָה לְתוֹךְ הַתְּחֻמֵּי - מִשְׁפִּיעַל לְעָרְוֵי⁷⁶, נִקְלָט⁷⁷. וְהוֹרְגוּ שָׂם לֵד, נִהְרַג עָלָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁתְּחֻמֵּי קוֹלֵט, אֵין הוֹרְצִחַ דָּר בּוֹ, שְׁנַאֲמַר⁶⁶: "וַיֵּשֶׁב בָּהּ" - וְלֹא בְּתֻחְמָהּ.**

כז) אלפיים אמה סביבה. כח) ואסור לגואל הדם להרוג שם. כט) ענפיו. ל) הרוצח בשוגג. לא) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום. לב) לגזע העץ. לג) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. לד) את הרוצח בשוגג שנמלט.

ה) וישיגו גואל הדם ויהרגהו. ו) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט. ז) בכל מקום צומת, שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך עם שלט הכוונה: "מקלט".

ו. **בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בְּאֶדְר בְּכָל שָׁנָה, בֵּית דִּין מוֹצִיאִין שְׁלוֹחִים לְתַנְּן הַדְּרָכִים⁷⁸; וְכָל מְקוֹם שֶׁמְצָאוּהוּ שְׁנִתְקַלְקַל, מִתְּקַנְנִים אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שְׁנִתְרָשְׁלוֹ בְּדָבָר זֶה, מַעֲלָה עָלֵיהֶם הַכְּתוּב פְּאֵלוֹ שִׁפְכוּ דָמִים.**

ח) שנתקלקלו בימות הגשמים.

ז. **וְכֵן • מוֹשְׁחִין הַשָּׁנָה הַרְאֵב⁷⁹ בֵּין כָּל עִיר וָעִיר וְכֵן א"א וְכֵן מְשׁוּן. מְעָרֵי מִקְלָט בְּתַחֲלַת הַפְּרָשָׁתָן⁸⁰, עַד שִׁיְהִיו מְשֻׁלְשׁוֹת בְּשׁוּהוֹ - שְׁנַאֲמַר⁶⁴: "תִּכְתִּין לָךְ הַדְּרָךְ, וְשִׁלְשַׁת אֶת גְּבוּל אֶרְצְךָ".**

ט) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. י) שיהיו מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן.

ח. **עֲרֵי מִקְלָט - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עֲצֻרוֹת קְטַנּוֹת, וְלֹא פְּרָכִים גְּדוֹלִים, אֲלֵא עֲצֻרוֹת בִּינוּנִיּוֹת. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֲלֵא בְּמְקוֹם שְׁוָקִים⁸¹, וּבְמְקוֹם הַמַּיִם; וְאֵם אֵין שָׂם מַיִם⁸², מְכַנְּסִין⁸³ לְתוֹכָן מַיִם. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֲלֵא בְּמְקוֹם אֲכֻלוֹסִין⁸⁴. נִתְמַעְטוּ אֲכֻלוֹסִיָּהּ, מוֹסִיפִין עָלֶיהָ; נִתְמַעְטוּ דְיוֹרִיָּהּ⁸⁵, מְכַנְּסִין לְתוֹכָן פְּהָגִים לְוַיִּם וַיִּשְׂרָאֵלִים. וְאֵין פּוֹרְשִׁין בְּתוֹכָן מְצוּדוֹת⁸⁶, וְאֵין מְפַשְׁלִין בְּתוֹכָן חֲבָלִים⁸⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה רִגְל גּוֹאֵל הַדָּם מְצוּיָה שָׂם.**

יא) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. יב) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. יג) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. יד) כפרים וישוב סמוכים להן. טו) תושבי העיר מקלט. טז) לצוד חיות, שציידים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זיין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח. יז) למצודות.

64. דברים-שופטים, יט, ג. 65. במדבר-מסעי, לה, ו-ז. 66. במדבר-מסעי, לה, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּרָק ט

דין מצות עגלה ערופה, ומה הדין כשראו את ההורג.

א. הרוג שנמצא נופל בארץ, ולא נודע מי הִקְהוּ - מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ, וְיוֹצְאִין תְּמִשָּׁה זְקָנִים מִבֵּית דִּין הַגְּדוּלִי שְׂבִירוֹשָׁלַיִם, שְׁנַאֲמַר⁶⁷: "וְיֹצְאוּ זְקָנֶיהָ וְשֹׁפְטֶיהָ, וּמוֹדֵדִין מִמֶּנּוּ אֶל הָעָרִים שְׂסָבִיבוֹת הַחֶלֶל [=ההרוג]. אִפְלוּ נִמְצָא בְּצַד עִיר זוֹ, שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ בְּיָדָיו שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה - מְצָנָה לְמַדָּה.

(א) מושלך בארץ (ולא צף על פני המים). (ב) על-מנת לקברו שם לאחר מכן. (ג) למקום שנמצא בו ההרוג. (ד) מסנהדרין הגדולה. (ה) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחסים שבזקנין, אלו סנהדרין גדולה. (ו) לדעת איזו עיר הקרובה ביותר אל ההרוג. (ז) והמדידה מיותרת.

ב. אחר שמוֹדֵדִין, וְנוֹדְעָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה - קוֹבְרִין אֶת הַהֶרֶג בְּמִקְוֵמוֹ⁶⁸, וְחוֹזְרִין זְקָנֵי יְרוּשָׁלַיִם לְמִקְוֵמוֹ⁶⁹. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר מְבִיאִין עֲגֻלַת בָּקָרִי מִשָּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר; וּמוֹדֵדִין אוֹתָהּ אֶל נַחַל שֶׁהוּא שׁוֹטֵף בְּחֻזְקָה⁷⁰, וְזֶה הוּא "אֵיתָן" הָאָמוֹר בְּתוֹרָה⁷¹.

(ח) במקום שמצאו אותו שם. (ט) שתפקידם הוא רק למדוד. (י) עד גיל שנתיים. (יא) שמימו זורמים במהירות.

ג. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ שָׁם בְּקוֹפֵסִי⁷² מְאַחֲרֶיהָ⁷³. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, עִם פֶּל זְקָנֵי הָעִיר, אִפְלוּ הֵן מְאָה - הַפֶּל רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶם שָׁם, בְּמִקְוֵם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל עֲגֻלָּה.

(יב) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות. (יג) בצד העורף.

וְאוֹמְרִין שֵׁם בְּתוֹךְ הַנַּחַל בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: "לְיָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה, וְעֵינֵינוּ לֹא רְאוּ"⁷⁴; פְּלוֹמְרֵי, שֶׁלֹּא בָּא לְיָדֵינוּ הַהֶרֶג הַזֶּה, וּפְטָרְנוּהוּ⁷⁵ בְּלֹא מְזוֹנָת⁷⁶; וְלֹא רְאינוהוּ וְהִתְנַחֵנוּ בְּלֹא לְוָה⁷⁷.

וְהַפְּתָנִים⁷⁸ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: "כִּפָּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ, ה', וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל"⁷⁹, וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנַאֲמַר⁸⁰: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם".

(יד) שהרי אין להבין את הכתוב כלשוננו, כי אין לעלות על הדעת שזקני העיר הם שופכי דמים. (טו) ושלחנו אותו. (טז) וגרמנו למותו. (יז) והלך יחידי בלא ליווי, ומשום כך נהרג. (יח) שתפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח.

ד. כְּשִׁמוֹדֵדִין מִן הַחֶלֶל, מְזַקְּקִין⁸¹ בַּמִּדָּה, וְאֵין מְזַקְּדִין⁸² בָּהּ. וְאֵין מוֹדֵדִין אֶלֶּא לְעִיר שְׂיִשׁ בֵּה בֵּית דִּין⁸³ שֶׁל עָשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה; וְאֵין מוֹדֵדִין לְיְרוּשָׁלַיִם, שְׂאִין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה⁸⁴, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, וְנַאֲמַר⁸⁵: "בְּפִאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נוֹתֵן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ"⁸⁶.

(יט) מפני שהמדידה מצוות התורה היא. (כ) אין מודדים בערך ובקירוב. (כא) שכתוב "זקני העיר". (כב) אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העיירות. (כג) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו.

ה. נִמְצָא קְרוֹב לְיְרוּשָׁלַיִם, אוֹ לְעִיר שְׂאִין בָּהּ בֵּית דִּין - מְנִיחִין אוֹתָהּ⁸⁷, וּמוֹדֵדִין אֶל שְׂאָר הָעִירוֹת⁸⁸ הַסְּמוּכוֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסַפְרֵי, אוֹ לְעִיר שְׂיִשׁ בָּהּ גּוֹיִם⁸⁹ - אֵין מוֹדֵדִין פֶּל עֲקָרִית, שֶׁהִרִי זֶה בְּחֻזְקָת שֶׁהִרְגוּהוּ גּוֹיִם.

(כד) אין מודדים לה. (כה) אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. (כו) לגבול הארץ, ובצידו יושבים גויים. (כז) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. (כח) אף לשאר העיירות, ואין מביאים עגלה ערופה כלל.

ו. אֵין הָעִיר הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה, אֶלֶּא בְּזִמְן שְׁמַנִּין הָעֵם שָׁבָה כְּמוֹ מַנֵּן הָעִיר הַרְחֹקָה מִמֶּנָּה; אֲבָל אִם הָיוּ אֵלוֹ שְׂבָרְחוּקָה מִרְבִּין עַל אֲנָשֵׁי הַקְּרוֹבָה מִמֶּנָּה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב, וְהִמְרַבִּין מְבִיאִין⁹⁰ הָעֲגֻלָּה;

67. דברים-שופטים, כא, ב. 68. דברים-שופטים, כא, ד. 69. דברים-שופטים, כא, ז. 70. שם, פסוק ח. 71. שם. 72. דברים-שופטים, כא, א.

הפניות לשיחות קודש   הלכה ב: במהות כפרת עגלה ערופה - לקו"ש חכ"ד ע' 126.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ה מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש פז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. נֹאמַר⁷³: "כִּי יִמְצָא חֲלָל" - לֹא חֲנוּקָה וְלֹא מְפֻרָּס, שְׂאִין זֶה נִקְרָא 'חֲלָל'. "בְּאֲדָמָה"⁷⁴ - לֹא טְמוֹן בְּגֵל⁷⁵. "נוֹפֵל"⁷⁵ - לֹא תָלוּי בְּאֵילָן. "בְּשֶׁדָה"⁷⁶ - לֹא צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. "לֹא נֹדַע מִי הִפְהוּ"⁷⁷ - הָא אִם נֹדַע, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין;

(מה) לשון "חלל" נופל על אדם שנהרג ע"י פציעה בכלי. (מו) בגל אבנים וכיוצא בו.

יב. אֶפְלוּ רָאָה [את] הַהוֹרֵג עַד אֶחָד - אֶפְלוּ [ראהו] עֶבֶד⁷⁸, או אִשָּׁה, או פְּסוּל לְעֵדוּת בְּעִבְרָה⁷⁸ - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין⁷⁹. לְפִיכָּה, מְשֻׁרְבוּ הַרְצָחִים בְּגֵלוּי, בְּטָלָה עֲגָלָה עֲרוּפָה.

(מז) כנעני שפסול לעדות. (מח) כגון גזלן וכיוצא בו. (מט) בתורה כתוב "לא נודע מי הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". (נ) ומכירים את הרוצח.

יג. עַד אֶחָד אוֹמֵר: 'רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג', וְעַד אֶחָד הַכְּחִישוּ⁸⁰ וְאָמַר לוֹ: 'לֹא רְאִיתִי' - הָיוּ עוֹרְפִין⁸¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂבָאוּ שְׁנֵיהֶם פְּאֻחִתִּי⁸². אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד: 'אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג' - הָרִי זֶה נֶאֱמַן פְּשָׁנִים לְעִנְיָן זֶה⁸³, וְאִם בָּא אַחֵר קֶדְמִי עַד אֶחָד וְהַכְּחִישוּ וְאָמַר לוֹ: 'לֹא רְאִיתִי' - אֵין מְשֻׁגְחִין⁸⁴ עַל דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹן, וְאֵין עוֹרְפִין.

(נא) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה שעה שאמרת, היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. (נב) ולא מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו. (נג) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה לזה יותר מלזה. (נד) של עגלה ערופה, ולפיכך מתייחסים כאילו הגיעו שני עדים. (נה) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון. (נו) אין שמים לב לדברי העד השני, כי כלפי העד הראשון אנו מתייחסים אליו כשניים.

יד. בָּאוּ שְׁנַיִם אַחֵר שֶׁהֵעִיד הָאֶחָד, וְהַכְּחִישוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: 'לֹא רְאִיתִי' - הָרִי הֵם כְּשֵׁתִי עֲדִיאוֹת הַמְּכַחֲשׁוֹת⁸⁵ זֶה אֶת זֶה, וְעוֹרְפִין⁸⁶.

(נז) שתי קבוצות עדים, ואין אנו מקבלים עדותן של אף אחת מהם, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (נח) כאילו לא באו עדים כלל.

השגת הראב"ד אִשָּׁה נִט • אוֹמְרֵת: 'רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג', וְאִשָּׁה אַחֶרֶת מְכַחֶשֶׁת

(כט) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

ז. אִף עַל פִּי שְׁהוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב מִן הַתּוֹרָה, וְהוֹלְכִין אַחֵר הַקְּרוֹב - הָרֵב עֲדָף⁸⁷.

(ל) כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

ח. נִמְצָא הַנְּהַרֵּג מְכוּן בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת⁸⁸, וְאֲנָשִׁי זֶה בְּאֲנָשִׁי זֶה בְּשׂוּהָ - יָבִיאוּ עֲגָלָה אַחַת בְּשִׁתְּפוּת, וַיִּתְּנוּ וַיֹּאמְרוּ: 'אִם זֶה הִיא הַקְּרוֹבָה⁸⁹, הָרִי הִיא שְׁלֵהֵן⁹⁰, וְאֵלּוּ נִתְּנוּ לָהֶם חֲלָקִים מִתְּנָה; וְאִם אֵלּוּ הֵם הַקְּרוֹבִים, הָרִי הִיא שְׁלָהֶם, וְאֵלּוּ נִתְּנוּ לָהֶן חֲלָקִים מִתְּנָה⁹¹; לְפִי שְׂאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצַם⁹², וְאֶפְלוּ בִּידֵי אָדָם.

(לא) ששתיהן קרובות לו בשווה. (לב) אנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. (לג) ותכפר עליהם. (לד) כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. (לה) לכוון את המידה בדיוק.

ט. מֵהֵיכָן מוֹדְדִין? מִחֲטָמוֹ⁹³. נִמְצָא גּוֹפּוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, וְרֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר - מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ, וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ⁹⁴. וְכֵן כָּל מַת מְצוּהָ⁹⁵ - מוֹלִיכִין גּוֹפּוֹ אֶצֶל רֹאשׁוֹ, וְנִקְבָּר בְּמָקוֹמוֹ⁹⁶.

(לו) של החלל, מקום שבו עיקר חיותו. (לז) של הראש, שהוא עיקר. (לח) שאין לו מי שיטפל בקבורתו. (לט) שמת מצוה קונה מקומו.

י. נִמְצָאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצַד זֶה, מוֹדְדִין מִחֲטָמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן⁹⁷; וְאִם הֵיחָה עִיר אַחַת⁹⁸ קְרוֹבָה לְכָלָן, מְבִיאָה עֲגָלָה אַחַת עַל כָּלָן. נִמְצָאוּ • זֶה עַל גְּבֵי זֶה⁹⁹, מוֹדְדִין הַשֵּׁנִי הַרְבֵּי¹⁰⁰ מִן הָעֲלִיּוֹן¹⁰¹ כְּמוֹת שֶׁהֵן מְנַחֲמִין¹⁰².

(מ) וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. (מא) ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. (מב) וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה. (מג) שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה. (מד) ואין דנים אותם כמנוחים זה בצד זה.

73. דברים-שופטים, כא, כא. 74. שם. 75. שם. 76. שם. 77. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ההורג, וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: 'לא ראיתם' - עורפין. זה הפלל: בפסולין, הלף אחר רב המגזין⁷⁶ בכל מקום.

עא) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מגיין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו לעיל (הלכה יד) שעורפים.

פָּרָק י

דיני העגלה והנחל.

א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר הירדן.

ב. עגלה ערופה בת שתי נשים או פחות; אבל אם היתה בת שתי נשים ויום אחד, פסולה. ואין המומין פוסלין בה⁷⁷; ואף על פי כן⁷⁸, אם היתה טרפה ג' פסולה⁷⁹; "בפירה" נאמר בה⁷⁸, פקדשים⁸⁰.

א) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום". ב) שלענין מומים, אין דינה כקרבן. ג) שיש בה פצע פנימי באיברים חיוניים, והיא לא יכולה לחיות שתים עשרה חודשים. ד) כדין קרבן. ה) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסולה לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה.

ג. כל העבודות פוסלות את העגלה, כמו שפוסלין בפירה אדמה - שנאמר⁷⁹: "אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעל". ולמה נאמר "על" אחר שנאמר "אשר לא עבד בה", שהוא פולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה, בין שלא בשעת מלאכה; פיון שמשכה בעל טבח - נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה. ושאר עבודות, אינן פוסלין אלא עד שעת מלאכה⁸¹.

ו) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. ז) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו.

ד. כל מלאכה שהיא לצרפה, כגון שפרש טליתו עליה מפני הזבובים - אינו פוסלה; וכל שהוא

אותה ואמרת לה: 'לא ראית' - היו עורפין⁸², בין שפאו שתיהן פאחת, בין שפאו זו אחר זו⁸³.

נט) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה. ס) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. סא) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות.

שנים אומרים: 'ראינו'⁸⁴, ואחד אומר להם: 'לא ראיתם' - אין עורפין; אחד אומר: 'ראיתי', ושנים אומרים לו: 'לא ראית' - היו עורפין.

סב) את ההורג.

טו. כמה דברים אומרים⁸⁵? בשחיו שלשפתם פשרים או פסולים⁸⁶.

השנת הראב"ד אכל... עורפין א"א גם זה שיבוש. אך לא אמר עד... עורפין א"א גם זה שיבוש. אחד: 'ראיתי'⁸⁷ ההורג, ושתי נשים או שני פסולים אומרים לו: 'לא ראית' - אין עורפין⁸⁸.

סג) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. סד) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחייב הבאת עגלה ערופה או לא. סה) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. סו) מכיוון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים.

טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: 'ראינו ההורג'⁸⁹, ועד אחד מכחישים ואומר: 'לא ראיתם' - עורפים;

שפאלו מאה נשים או מאה פסולים⁹⁰, ועד אחד מכחיש את כלם - הרי אלו כעד אחד ועד אחד⁹¹.

סז) וקיבלנו עדותם. סח) אפילו בא אחר קבלת העדות. סט) אין הולכים אחר המרובים. ע) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים.

יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: 'ראינו'

78. דברים-שופטים, כא, ת. 79. דברים-שופטים, כא, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נאסרה בהנאה. (ט) במקום עריפתה בנחל איתן כדין עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. (כ) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. (כא) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח. (כב) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין צורך להרוג את הרוצח. (כג) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה.

שלא לצרפה, כגון שפרש טליתו עליה לנשאה - פסולה. וכן כל פיוצא בזה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה.

(ח) שתסחוב את הטלית.

ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום, לפי שנאמר בה "כפרה" ⁸⁰ פקדשים^ט; וכל היום פשר לעריפת העגלה. ואין עורפין שתי עגלות כאחת, שאין עושין מצוות חבילות חבילות^א.

(ט) והקרבת קורבנות כשרה רק ביום. (י) אם נמצאו שני הרוגים. (יא) הרבה כבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו משא עליו, וממהר לפרק משאו.

ט. הנחל שנערפה בו העגלה - אסור בזריעה ועבודה לעולם, שנאמר⁸²: "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - לזקה^{כד}. ומתיר לסרוק שם פשתן ולנקרה שם אבנים - שזה כמי שארג בגד שם או תפרו, שאינה מלאכה בגוף הקרקע; לכה נאמר: "לא יעבד בו, ולא יזרע" - מה זריעה בגופה של קרקע, אף כל עבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע.

ו. עגלה ערופה אסורה בהנייה, ונקברת במקום עריפתה. ומשתרד לנחל - תאסר בהנייה, אף על פי שעדין לא נערפה; ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהנייה, ותקבר.

ז. נמצאו עדיה זוממין, הרי זו מתרת בהנייה. כיצד? כגון שאמר עד אחד: 'אני ראיתי את ההורג', וכאו שנים והכחישוהו^י ואמרו לו: 'לא ראית', והפרישו את העגלה, והירידה לנחל^י לערפה על פיהם^{טו}, ואחר כך הוזמו^{טז} השנים - הרי זו מתרת בהנייה^י.

(כד) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע". (כה) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה.

י. אנשי עיר קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה - כופין אותן ומביאין, ואפלו לאחר כמה שנים; שחייבי עגלה ערופה שעבר עליהן יום הכפורים, חייבים להביא לאחר יום הכפורים.

(יב) ולא היו עורפים. (יג) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (יד) ונאסרה בהנאה. (טו) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (טז) שבאו שני עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (יז) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם.

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

פֶּרֶק י"א

מצות עשיית מעקה והסרת כל מכשול שיש בו סכנה, דברים שחכמים אסרו מפני הסכנה.

א. מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר⁸³: "ועשית מעקה לגגך"; והוא, שיהיה בית דירה^א; אבל • בית האוצרות^ב ובית הבקר וכיוצא בהן, אינו זקוק

השגת הראב"ד
אבל . . לו א"א בספרי מרבה את כולן למעקה ואינו ממעט אלא בית שער ואכסדרה ומרפסת.

ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותרעה בעדר^י. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה^ט; שעל הספק בזה מתחלתה^כ, כפרה ספקה^{כא}, והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה^{כב} - הרי זה יהרג, שנאמר^{כג}: "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך".

(יח) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו אותה לנחל, לא

80. דברים-שופטים, כא, ח. 81. דברים-שופטים, כא, ט. 82. דברים-שופטים, כא, ד. 83. דברים-כיתצא, כב, ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (י) לרשות הרבים. (יא) מרשות הרבים לתוך הגג.

ג. גבה • המעקה -
 השנת הראב"ד
 גובה . . טפחים א"א דוקא ממקום
 דרסו והוא מקום הנמוך שבו אבל
 שאר צדדין שלשה טפחים.

ממנו הנופל. וצריך להיות המחיצה חזקה, כדי שישען האדם עליה ולא תפול. וכל המניח גגו בלא מעקה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר⁸⁶: "ולא תשים דמים בביתך". ואין לוקין⁸⁷ על לאו זה, מפני שאין בו מעשה י.

(יב) מן הגג למעלה מכל הצדדים. (יג) כדין עובר על לא תעשה שבתורה. (יד) העובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו.

ד. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיקפול בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצרו, בין שיש בו מים בין שאין בו מים - חייב לעשות לו חליה⁸⁸ גבוהה עשרה טפחים, או לעשות לה פסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות.
 (טו) תל עפר.

ו. כן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות - מצות עשה להסירו⁸⁹ ולהשמר ממנו⁹⁰ ולהזהר בדבריו⁹¹ יפה יפה, שנאמר⁸⁷: "השמר לך ושמר נפשך". ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה - בטל מצות עשה, ועבר על "לא תשים דמים"⁸⁸.

(טז) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (יז) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (יח) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה.

ה. הרבה דברים אסרו⁹² חכמים מפני שיש בהן סכנת נפשות⁹³; וכל העובר עליהן ואמר: 'הריני מסבן בעצמי, ומה לאחרים עלי בכך', או 'איני מקפיד על כך'⁹⁴ - מפין אותו מכת מרדות⁹⁵.

(יט) על כל אחד לעשות. (כ) להעושה. (כא) איני מדקדק בכך, שאיני חושש. (כב) מלקות מדרבנן, כדין העובר על שאר מצוות דרבנן.

ל"ג. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המעקה ד.

(א) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שייפול ממנו. (ב) המשמש כמחסן ליון, שמן ותבואה. (ג) מפני שאינם בית דירה. (ד) שאינו ראוי לדירה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא, שהיתה בית דירה . . כו".

וכן כתב בהלכה ב' שסיבת הפטור ממעקה בבתי כנסיות ובתי מדרשות הוא לפי שאינם עשויין לדירה. וקשה לכאורה ממה שכתב בהלכות בית הבחירה שלגג היכל המקדש היה מעקה גבוה שלוש, והלא בית המקדש אינו בית דירה. ואין לתרץ שמעקה ההיכל נעשה רק לנוי שהרי סיבת עשייתו היא חיוב מעקה כדאיתא בספרי עה"פ "כי תבנה בית חדש" "בית לרבות היכל".

ויש לומר שעיקר ענינה של דירה קשור באכילה, וכמו שמצינו בסוכה - שמצותה "תשבו כעין תדורו" - ועיקר מצותה היא האכילה בסוכה, ולכן יש למקדש דין בית דירה כיון שהוא מקום קבוע לאכילת קדשים ואף שאכילת קדשים היא רק בעזרה ולא בהיכל (שעל גגו ה' המעקה), מ"מ הדין שמתור וניתרה מזה) צריך וחיובים (בשעת הדחק) לאכול קדשי קדשים בהיכל.

ואין להקשות ממה שמתור בשעת הדחק לת"ח לאכול בבית הכנסת ואעפ"כ אינו נקרא בית דירה ואינו חייב במעקה, כי היתר זה הוא מצד שזוהי דרך ארעי, מה שאין כן אכילת קדשים שהיא אכילת מצוה ש"מצוותיה אחשבי", היא ענין של קביעות ולכן יש להיכל דין בית דירה.

לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 138

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. בית של שני שתפין, חייב במעקה⁹⁶, שנאמר⁸⁴: "כי יפול הנפל ממנו", לא תלה אלא בנופלו. אם ין למה נאמר⁸⁵ "גגך"? למעט פתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאינם עשויין לדירה. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו⁹⁷ - אינו זקוק למעקה⁹⁸, שנאמר: "כי יפול הנפל ממנו", ולא לתוכו⁹⁹.

(ה) אף על פי שכתוב: "ועשית מעקה לגגך", ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. (ו) אם יכול ליפול ממנו חייב. מאכן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. (ז) וממילא אין משתמשים בגג. (ח) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (ט) ואין אומרים

84. דברים-כ"ה, ח. 85. שם. 86. דברים-כ"ה, ח. 87. דברים-ואתחנן, ד, ט. 88. דברים-כ"ה, ח. ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ל(ט) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסים, ומותרים. (מ) כדין מים שאסורים משום גילוי. (מא) חבושים, מין פרי עץ. (מב) פרי הבא מדמשק. (מג) ומסתמא ממהרים ואין הם שוהים במים מספיק זמן כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גילוי.

י. זין שערב בו דברים חדיין [=חריפים] כפלפלין, או דברים מרים כאפסנתין [-עשב מר], עד שנשתנה טעמו - אין בו משום גלוי^מ; והוא הדין בשאר המשקין.

(מד) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום^מ בין בלילה - אסורין; ואפלו היה בצדן אדם יָשׁוּ, אין אימת יָשׁוּ על הזוחלין. וכמה [ומן] ישהו ויהיו אסורין? כדי שיצא הרחש מתחת אָזַן כְּלִי, וישתה ויחזור למקומו^מ.

(מה) ואין אומרים אימת אדם על הנחש. (מו) אם המשקה עמד מגולה, ללא שהביטו עליו במשך הזמן שיכול לצאת רמש שהסתתר מתחת לכלי, ישתה ויספיק לחזור למקומו - המשקה נאסר.

יב. שעור המים שייאסרו אם נתגלו, כדי שיהיה הסם נָכַר^מ בהן ומזיק. אָבַל אם היו המים מְרִבִּין כְּדִי שְׂתֵאבֵד בְּהֵן הַמְרֵה^מ - הרי אלו מְתָרִין, בין בקרקעות בין בכלים^מ. וכן הדין בשאר המשקין.

(מז) מורגש כוחו המרעיל. (מח) שיתבטל הארס בהם. (מט) כגון מקווה מים.

יג. מעטן המושדי כל שהוא, אין בו משום גלוי. לגין [=כדי יין] מגלה שהניחו בשדה תכה ומגדל^מ, או בתיק שלו, או בבור, אפלו עמק מאה אמה, או במגדל גבוה מאה אמה, או בטרקלין^מ מְזֻפָּה ומְסֻדָּה - הרי זה אסורי. בְּדִקְיָה אֵת הַתְּכָה או אֵת הַמְּגַדֵּל, ואחר כך הניחו בו - הרי זה מְתָרִין. ואם הִיָּה בְּהֵן נֶקֶב, אסורי; פְּמָה יְהִיָּה בְּנֶקֶב? כְּדִי שֶׁתִּפְנֵס אֶצְבַּע קְטָנָה^מ שֶׁל קָטָן.

ג) שזורם כל הזמן. (נא) סוגי ארונות. (נב) אולם. (נג) שאין דרך הנחשים להיות שם. (נד) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. (נה) וראה שאין שם כלום. (נו) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הכד ושתה וחזר ויצא משם. (נז) בתיבה או בארון. (נח) אפילו בדקו קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (נט) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן.

יד. חבית שנתגלתה - אף על פי ששתו ממנה

ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הפילון^מ המקלח מים וישתה, ולא ישתה בלילה מן הנְהָרוֹת וימן האַגָּמִים, שְׁמָא יִבְלַע עֲלוֹקָה^מ, והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגלין - שְׁמָא שְׂתָה מֵהֶן נְחֻשְׁיָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְזוּחָלֵי עֶפֶר, וְיָמוֹת.

(כג) צינור מחובר למים שבקרקע. (כד) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (כה) והטיל בהם ארס.

ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין ואפלו מזוג^מ, ואפלו התחיל להשתנות טעמו לחמץ^מ, והחלב, והדבש, והצירי^מ; אָבַל שְׁאֵר כָּל הַמְּשָׁקִין - אין מקפידין על גלוין, שאין בעלי ארס שותין מהן.

(כו) יין מעורב עם מים. (כז) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (אבל לאחר שהחמיץ הרבה אינו אסור משום גילוי, וכן חומץ ממש אינו אסור משום גילוי שאין הנחש שותה ממנו). (כח) מיץ בשר ודגים.

ח. השום שנתרסק^מ ואבטיח שנתחד, ונתגלה - אסור; וכן כל פיוצא בָּהָה.

(כט) והוא מגולה.

זין מבשל, אין בו משום גלוי; וכן זין תוססל, והוא היין משעת דריכתו^מ עד שלשה ימים, ויין או מים או חלב שֶׁהָיוּ חֲמִין, כָּל זְמַן שֶׁהִקְבֵּל עוֹלָה מֵהֶן, וכן משקין שֶׁהָיוּ הַמְּשָׁקָה יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְתוֹכָן^מ טָפָה אַחַר טָפָה, והוא שיהיה טורד ויורד^מ - כל אלו אין בהן משום גלוי; שְׁזוּחָלֵי עֶפֶר מִתְּיָרְאִין מִבְּעֻבּוֹעַ הַמְּשָׁקָה^מ וימן ההבל, ואין שותין ממנו.

(ל) יין חדש. (לא) בגת. (לב) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוסף מן החבית. (לג) שמטפטף תדיר והטיפות רודפות זו את זו. (לד) ושומעים קול הבעבוע ובורחים.

ט. מי כבשין^מ, ומי שלקות^מ, ומי תורמוסין^מ - אין בהן משום גלוי^מ. מים ששורה בהם כבשין ושלקות ותורמוסין - אם נשתנה טעמן^מ, אין בהן משום גלוי; ואם אין בהן נותן טעם, אסורין^מ. וכן מים שהדיח בהן פרישים^מ ודרמוסקין^מ לחולה^מ - אסורין משום גלוי.

(לה) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה. (לו) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים רותחים. (לז) מין צמח שגרעיניו דומים לפולים והם מרים. (לח) שאין הנחש שותה מהם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה) נתפרק לחתיכות. (ו) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וכן נקורי [=נקבי] תאנים וענבים והקשוואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות - אפלו היו גדולים ביותר, בין תלושין בין מחבריין, ואפלו היו בתוף הפלי - כל שיש בו לחה ונמצא נשוף, אסור; שמא נחש וכיוצא בו נשכו. ואפלו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר^ט - הרי אלו אסורין, שמא במקום נקבי נקבי^א.

ז) לעץ או לקרקע. ח) רטיבות, מיץ הארס מתערב בלחות ומחלחל בכלו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הנקב ואוכל את השאר. ט) במקור ובפה. י) שהיה שם כבר נקב של נחש. יא) הציפור או העכבר.

ג. תאנה או ענב שנשל העקץ^ב שלהן, אין בהן משום גלויי^ג; לפיכך, אוכל אדם תאנים וענבים בלילה, ואינו חושש^ד. תאנה נקורה שניבשה ונעשית גרוגרת^ט, ותמרה נקורה שניבשה - שתייהן מתרות^{טז}.

יב) ונעשה 'פה' קטן במקום העוקץ. יג) אם השאירם גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית. יד) שמא אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה הקודמת, מפני שהנקב מעורר חשש שמא אכל נחש. טו) תאנה יבשה. טז) כי אילו היה בהם ארס, הם היו מתקלקלות.

ד. אסור לאדם לתן מעות או דינרין לתוף פיו; שמא יש עליהם רק יבש של מפי שחין או מצרעין^י, או זעה - שפל זעת האדם סם המות, חוץ מזעת הפנים.

יז) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן • לא יתן אדם פס ידו^{יח} תחת שחיוט - שמא נגע בידו במצרע או בסם רע, שהידיים עסקנות^{יט}. ולא • יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה^כ, שמא יפל בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.

יח) כף ידו. יט) בין הזרוע והצלעות מול השכם. כ) ונוגעות בכל דבר. כא) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד.

תשעה ולא מתו, לא ישתה עשירי; מעשה היה, ואמרו ששתה עשירי ומת, מפני שארס הנחש שוקע למטה. ויש סם חמת זוחלי עפר שעולה וצופה למעלה, ויש סם שהיא נתלית באמצע המשקה; ולפיכך הפל אסור^א, ואפלו סגנו במסנת^א. וכן אבטיח שנתגלה - אף על פי שאכלו ממונו תשעה ולא מתו, לא יאכל עשירי^ב.

ס) כי אין יודעים איזה נחש שהטיל שם ארסו. סא) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסנת. סב) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים^ג, ולא ירבץ [=ישטוף] בהן את הבית, ולא יגבל [=יערב] בהן את הטיט^ד, ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו, ולא ישקה מהן בהמה, בין בהמתו בין בהמת חברו; אבל משקה אותן לחתולה^ה.

סג) שמא יעבור שם אדם יחף ויניגק. סד) שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. סה) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומכריא.

טז. עסה שנלושה במים מגליון, אפלו היא של תרומה - תשרף^ו; ואפלו נאפית, הרי הפת אסורה. סו) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה - משום סכנה התירו.

פָּרֵק יב

עוד דיני מאכל שאסור לאכול מפני סכנה, ודברים שאסור לעשות מפני סכנה.

א. בהמה חיה או עוף שנספן נחש וכיוצא בו^א, או שאכלו סם הממת האדם - קדם שישתנה^ב בגופו, הרי אלו אסורין; משום סכנת נפשות.

א) זחל ארסי. ב) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השוטה, שוב אינו מזיק. ג) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף.

לפיכך, בהמה חיה או עוף שנמצאו חתוכי רגליו - אף על פי שהן מתרין משום טרפה^ג, הרי אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזוחלי עפר נשכן; עד שייבדקו. פיצד בודקן? צולה אותן בתנור: אם לא נתחתך הברשה^ד, ולא נשתנה משאר הצליו - הרי אלו מתרין.

ד) כי עם פצעים אלו הם יכולים לחיות, ולא נאסרו באכילה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או לְמַכָּה שְׂבָגוּף מִבְּחוּץ^מ, כְּגוֹן מְלוּגְמָה^{מא} וְרִטְיָה^{מב}; וְאִם הִיְתָה מִכָּה שֶׁל סִפְנָה^{מג}, אָסוּר לְקַח מִמֶּנּוּ. וְכָל מִכָּה שֶׁמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת^{מד}, אֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶן.

(לה) שמא יתן לו סם ממית. (לו) ואם לא ירפאנו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושמא ירפאנו הגוי. (לז) מן החולה שיחיה. (לח) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. (לט) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד. (מ) שאין בו סכנה. (מא) תחבושת לחה. (מב) תחבושת משוחה סממנים. (מג) אפילו בגוף מבחוץ. (מד) מפני חשש סכנת נפשות.

י. וּמִתֵּר לְשָׂאֵל לְרוֹפֵא גוֹי, וְיֹאמֵר לוֹ: 'סָם פְּלוֹנֵי יָפָה לָּךְ, וְכָף וְכָף תַּעֲשֶׂה'; אֲבָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ^{מה}.

(מה) והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישאל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

יא. וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּר מֵהֶן בְּרִשּׁוֹת הַיְהוּדִים^{מי}, שְׂמָא יִהְרַגְנוּ^{מז}. וְאִם הִיָּה אָדָם חָשׁוּב - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרָא לְהַרְגוֹ. וְאִם דְּמָה^{מכ} לְגוֹי שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב, כְּדִי שְׂיִפְתַּח מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְרַגְנוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ.

(מו) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מיוחד להרגו. (מז) במספריים או בתער שבידו. (מח) נראה לפני הגוי.

יב. אָסוּר לְמַכֵּר לְגוֹיִים כָּל פְּלֵי הַמְּלַחְמָה^{מט}, וְאֵין מִשְׁחִיזִין לָהֶן אֶת הַזֵּינִי. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סָבִין, וְלֹא קוֹלְרִין^{נא}, וְלֹא כְּבָלִים^{נב}, וְלֹא שְׁלִשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרִזֵּל הַנְּדוּאָה^{נד}, וְלֹא דְבִים^{נה} וְאֲרִיוֹת, וְלֹא כָּל דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ נִזְק לְרַבִּים; אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין [=מגינים], שְׂאִינֵן אֲלֵא לְהַגֵּן.

(מט) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (נ) כגון סיף ורומח. (נא) שרשרת של ברזל שמניחים על צוואר השבוי. (נב) שרשרת שכובלים בה רגלי. (נג) מהודו. ברזל מיוחד שעושים ממנו כלי זיין. (נד) הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים.

ו. וְכֵן • לֹא יִנְעֵץ הַסִּפִּין בְּתוֹךְ הָאֲתָרוּג אוּ בְּתוֹךְ הַצְּנוּזִיב - שְׂמָא יִפֹּל אָדָם עַל חֶדְהָ, וְיָמוּת^{נז}. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם לְעַבֵּר תַּחַת קִיר נְטוּי^{נח}, אוּ עַל גֶּשֶׁר רְעוּעַ, אוּ לְהַכְנִס לְחֶרֶב^{נח}; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוּ מִשְׁאָר הַסִּפְנוֹת, אָסוּר לְעַמֵּד בְּמִקוּמָן.

(נז) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (נח) כגן אדם יכול ליפול על הפרי והחוד יצא מהפרי ויתקע בו. (נד) ליפול, כלומר רעוע. (נה) שמא תיפול עליו.

ז. וְכֵן אָסוּר לְיִהוּדֵי הַהִתְיַחֵד^{נח} עִם הַגּוֹיִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׁוּדִין עַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים. וְלֹא יִתְלוֹה עִמָּהֶן בְּדַרְךָ^{נח}; פִּגְעַע בְּגוֹי בְּדַרְךָ, מִחֲזִירוֹ לִימִינוֹ^{נח}. הֵיוּ עוֹלִין בְּמַעְלָה^{נח} אוּ יוֹרְדִים בִּיְרִידָה - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה וְהַגּוֹי לְמַעְלָה, אֲלֵא יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְהַגּוֹי לְמַטָּה; שְׂמָא יִפֹּל עָלָיו לְהַמִּיתוֹ. וְאֵל יִשַׁח לְפָנָיו^{נח}, שְׂמָא יִרַץ [=יירוצ] אֶת גְּלָגְלָתוֹ.

(נח) להישאר יחידי עמו. (נח) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. (נח) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. (נח) כגון בהר או בסלע. (ל) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. (לא) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור.

ח. אִם שְׂאֵלוּ^{נח}: 'לָאָן אַתָּה הוֹלֵךְ? יִרְחִיב לוֹ אֶת הַדַּרְךָ^{נח}, כְּדַרְךָ שֶׁהִרְחִיב יַעֲקֹב לְעִשׂוֹ, שְׁנַאֲמַר^{נח}: "עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדָנִי שְׁעִירָה"^{נח}.

(נח) הגוי. (לג) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצח אותו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל. (לד) יעקב אמר לעשו שהוא יבוא לשעיר, אבל באמת הלך יעקב רק עד "סכותה".

ט. אָסוּר לְקַח רְפוּאָה מִן הַגּוֹיִל^{נח}, אֲלֵא אִם כֵּן נִתְיָאָשׁוּ מִמֶּנּוּ שְׂחִיחָה^{נח}; וְאָסוּר לְהִתְרַפְּאֵת מִן הַמִּין [=כופה], וְאִף עַל פִּי שְׁנַתְיָאָשׁוּ מִמֶּנּוּ^{נח} - שְׂמָא יִמְשַׁכּוּ אַחֲרֵיוֹל^{נח}. וּמִתֵּר לְקַח רְפוּאָה מִן הַגּוֹיִים לְבִהְמָה^{נח}, לֹט,

89. בראשית-וישלח, לג, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. ב) לשאת לפי כוחותיה. ג) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. ד) את המשא.

ב. וְלֹא יִפְרֹק וְיַנְיְחֶנּוּ נִבְהֵל [לחוק] וְלֹדֶה, אֲלֵא יָקִים עִמּוֹ וַיַּחְזֹר וַיִּטְעֵן מִשְׁאֵו עָלֶיהָ - שְׁנֵאמַר⁹³: "הֵקֵם תִּקְיָם עִמּוֹ", זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחֲרֶתָּהּ. וְאִם הִנִּיחוּ נִבְהֵל, וְלֹא פָּרַק וְלֹא טָעַן - בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר⁹⁴: "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אַחִיךָ".

ה) מצוות טעינה. ו) אפילו פרק, אבל לא טען.

ג. הָיָה פֶהֱוֹן, וְהִבְהִמָּה רֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת - אֵינּוּ מִשְׁמָא לָהּ, כְּשֵׁם שְׂאִינּוּ מִשְׁמָא לְהַשִּׁיב אֲבָדָה. וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן שְׂאִין דְּרָפוּ לְטָעַן וְלִפְרֹק - הוֹאִיל וְאֵינָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ, פְּטוּר.

ז) חכם או אדם מכובד.

ד. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שְׂאֵלוֹ הֵיטָה שְׁלוֹ, הֵיטָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק⁹⁵ - הָרִי זֶה חַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֵן בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חֲסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנָיִם מִשְׁוֹרֵת הַדִּין⁹⁶ - אֲפִלּוֹ הָיָה הַנְּשִׂיא הַגְּדוֹל, וְרָאָה בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׂאֵ שֶׁל תִּבְּן אוֹ קָנִים⁹⁷ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ.

ח) מפני שחס על ממונו, לא היה חושש לכבודו. ט) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". י) של בית-הדין הגדול. יא) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם.

ה. פָּרַק וְטָעַן, וְחִזְרָה וְנִפְלָה - חַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֵן פַּעַם אַחֲרֶת, אֲפִלּוֹ מֵאָה פְּעָמִים, שְׁנֵאמַר⁹⁸: "עֹזֵב תַּעֲזֹב", "הֵקֵם תִּקְיָם עִמּוֹ"⁹⁹. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִדָּדֶה¹⁰⁰ עִמּוֹ עַד פְּרֻסָּה¹⁰¹, אֲלֵא אִם כֵּן אָמַר לוֹ בַּעַל הַמִּשְׂא: 'אֵינִי צָרִיךְ לָךְ'.

יב) המילים "עוזב" ו"הקם" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים. יג) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו. יד) מרחק ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול.

יג. וְכֵשֶׁם שְׂאָסוּרוֹ לְמַכְרוֹ לְגוּי, כִּף אָסְרוֹ לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל שְׂמוּכָר לְגוּי. וּמִתָּר לְמַכְרוֹ הַזֵּין לְחִילָה שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגַנְזִין עַל יִשְׂרָאֵל¹⁰².

נה) לצבא. נו) שגרים באותה מדינה.

יד. כָּל שְׂאָסוּר לְמַכְרוֹ לְגוּי - אָסוּר לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לִיסְטִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מִחֻזֵּק יָדִי עוֹבְרֵי עֲבָרָה וּמְכַשְׁלִין¹⁰³. וְלֹא אֵלוֹ בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הַמְּכַשִּׁיל עוֹר בְּדַרְבֵּי¹⁰⁴, וְהַשִּׂאוֹ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֵת¹⁰⁵, אוֹ שְׁחֻזֵּק יָדִי עוֹבְרֵי עֲבָרָה, שֶׁהוּא עוֹר וְאֵינּוּ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֶת מִפְּנֵי תַּאֲוֹת לְבוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר¹⁰⁶: "וְלִפְנֵי עוֹר, לֹא תִתֵּן מְשׁוּל";

נז) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעזו לשרוד את הבריות. נח) שאינו בקי בו. נט) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. ס) שהיא דרך התורה ומצוותיה.

הבא לטל מִמָּךְ עֲצָה, תֵּן לוֹ עֲצָה הַהוֹגְגֵת לוֹ. **טו.** וְאָסוּר לְהַשִּׂיא עֲצָה טוֹבָה לְגוּי, אוֹ לְעַבְדֵי רְשָׁעִים¹⁰⁷. וְאֲפִלּוֹ לְהַשִּׂאוֹ עֲצָה שִׁיעֲשֶׂה דִבְרֵי מִצְוָה, וְהוּא עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ¹⁰⁸ - אָסוּר; וְלֹא נִתְּנָסָה דְּנִיאוֹלִים¹⁰⁹ אֲלֵא עַל שֶׁהַשִּׂיא עֲצָה לְנִבְוִכְנָאֵצֵר לְתֵן צְדָקָה, שְׁנֵאמַר¹¹⁰: "לֵהֵן מְלָפָא, מְלָפִי יִשְׁפֹר עֲלֵךְ"¹¹¹.

סא) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. סב) אבל אם חזר בתשובה, מותר. סג) שהשליכו אותו לגוב אריות. סד) עצתי תיטב בעיניך, ומפני זה נעש שהשליכו אותו לגוב האריות.

פָּרַק יָג

מצוות פריקה וטעינה.

א. מִי שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בְּדֶרֶךְ, וּבִהְמַתּוֹ רֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׂאָה¹¹² - בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מִשְׂאֵ הָרְאוּי לָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יָתֵר מִמִּשְׂאָה¹¹³ - הָרִי זֶה מִצְוָה לִפְרֹק מֵעָלֶיהָ; וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר¹¹⁴: "עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ".

90. ויקרא-קדושים, יט, יד. 91. דניאל, ד, כד. 92. שמות-משפטים, כג, ה. 93. דברים-כי-תצא, כב, ד. 94. שם. 95. שמות-משפטים, כג, ה. 96. דברים-כי-תצא, כב, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כח) הולך אחר בהמתו. (כט) אין חייב לפרוק, שנאמר "חמור אחיך". (ל) שאין הגוי מתמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא.

ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטעון עמו? משיראָהוּ ראיָה שְׁהיא כפָּגִיעָה טו - שְׁהרי נֶאָמַר⁹⁷ "כי תראה" טו, וְנֶאָמַר⁹⁸ "כי תפגע" יז. וכמה? שיערו חכמים, משייהיה ביניהם י"ח מאתים ויש וששים אמה וישני שלישי אמה, שהוא אחד משבעה ומחצה במיל"ט; היה רחוק ממנו יתר מזה, אינו זקוק לו יז.

השנת הראב"ד חמרים . . מעליו א"א לינא דתוספתא אין חביריו רשאין לעבור עליו, פירוש אין חביריו רשאין לדרוס עליו ולעבור אבל אם נפל רשאין ודוקא בחמור אבל באדם לא.

י. חמרינ' לא • שרגליו של אחד מהן רעועות לב - אין חביריו לג' רשאין להקדים ולעבר מעליו; נפל האישיה, רשאין לעבר מעליו יל.

טו) ראייה שהיא פנים בפנים. טז) ומשמעו אפילו מרחוק. יז) ומשמעו פנים בפנים. יח) בין הרואה ובין בעל המשא. יט) אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה. כ) ופטור מלפרוק ולטעון.

לא) קבוצת אנשים שמובילה יחד חמורים. לב) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמרים שבשיירה. לג) בעלי החמורים. לד) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. לה) ואינו יכול ללכת כלל. לו) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

ז. מצוה מן התורה לפרק עמו פחנם. אבל לטעון עליו - הרי זו מצוה, ונוטל שכרו יא; וכן בשערה שמודדה עמו עד פרסה, יש לו שכר יב.

יא. היה אחד טעון ואחד רוכב לו, ודחקם הדדך לח - מעבירין את הרוכב מפני הטעון יט. אחד טעון ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הטעון יז. אחד רכוב ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הרכוב יא. שניהן טעונין, שניהן רוכבין, שניהן ריקנין - עושין פשרה ביניהן.

כא) מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. כב) אף-על-פי שהוא הולך ומדדה לצורך פריקה שהיא בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר.

לז) חמור אחד טעון משא, ועל החמור השני רוכבים. לח) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. לט) מקדימים את הטעון לרכוב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. מ) מקדימים את הטעון לריקן, ואין אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור במהירות, אלא הטעון קודם. מא) מקדימים את הרכוב זה הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות.

ח. מצא בהמת חברו רבוצה פחת משאָה - אף על פי שאין הבעלים יב עמה, מצוה לפרק מעליה ולטעון עליה, שנאמר⁹⁹: "עזב תעזוב", הקים תקים¹⁰⁰ - מפל מקום יב. אם גן למה נאמר "עמו" כה¹⁰¹? שאם היה בעל הבהמה שם, והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו: 'הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך, פרק' - הרי זה פטור, שנאמר: "עמו". ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה יב, חייב לפרק ולטעון לבדו יב.

יב. וכן שתי ספינות שהיו עוברות בנהר ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתיהן בבת אחת טובעות יב, ואם עברו זו אחר זו עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה יב, אם עוברין שניהן בבת אחת נופלין יב, ואם בזה אחר זה יב עולין

כג) שיעזרו לו. כד) בכל תנאים שהם אתה חייב, אפילו אין הבעלים עמה. כה) משמע, שהחייב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. כו) ואינו יכול לפרוק ולטעון. כז) כמו באין הבעלים עמה.

מב) שתדחוף זו את זו. מג) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש חדרו של הר. מד) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. מה) אם אחד יחזור אחרונת ויפנה מקום לחבירו.

ט. בהמת הגוי והמשא של ישראל - אם היה הגוי מחמר יב אחר בהמתו, אינו זקוק להיט; ואם לאו, חייב לפרק ולטעון, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל, והמשאוי של גוי - חייב לפרק ולטעון, משום צער ישראל. אבל בהמת הגוי ומשאו - אינו חייב להטפל בהן אלא משום

איבה - [שנאת ישראל].

97. שמות-משפטים, כג, ה. 98. שם, פסוק ד. 99. שמות-משפטים, כג, ה. 100. דברים-כיתצא, כב, ד. 101. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֹא לְיָדֵי סַפְנָה, וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת
יִשְׂרָאֵל, בֵּין רְשָׁעִים בֵּין צַדִּיקִים, מֵאַחַר שֶׁהֵם נְלוּיִם
אֶל ה' וּמֵאַמִּינֵן בְּעַקֵּר הַדָּת, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰⁴: "אָמַר
אֱלֹהִים, חֵי אָנֹכִי נָאִם ה' אֱלֹהִים, אִם אַחֲפָץ בְּמוֹת
הַרְשָׁע, כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדְּרָפוֹ, וְחָיָה".

בְּרִיד וּרְחֻמָּא דְסִיעֵן.

נִגְמַר סֵפֶר אַחַד עֶשֶׂר בְּעִזְרַת שְׂדֵי, וּמִנֵּן פְּרָקִי,
שְׁנַיִם וְשָׁשִׁים: הַלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן, אֲרַבְעָה עֶשֶׂר
פְּרָקִים; הַלְכוֹת גְּנֵבָה, תְּשָׁעָה פְּרָקִים; הַלְכוֹת גְּזֵלָה
וְאֲבֵדָה, שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת חֹבֵל וּמִזִּיק,
שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשֹׁמֵרֵת נֶפֶשׁ, שְׁלֹשָׁה
עֶשֶׂר פְּרָקִים.

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

בְּשֵׁם ה' אֵל עֹלָם.¹

ראשית חכמה — קנה חכמה, ובכל קנינך קנה

בינה.²

סֵפֶר שְׁנַיִם עֶשֶׂר

וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן

הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה,
הַלְכוֹת זְכוּיָה וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׂכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין
וְשִׁתְּפִין, הַלְכוֹת עֲבָדִים.

הַלְכוֹת מְכִירָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה,
וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
דִּין מִקָּח וּמִמְכָר; (ב) שְׁלֹא יוֹנֵה בְּמִקָּח וּמִמְכָר;
(ג) שְׁלֹא יוֹנֵה בְּדִבְרֵים; (ד) שְׁלֹא יוֹנֵה גֵר צָדֵק
בְּמִמוֹנוֹ; (ה) שְׁלֹא יוֹנֵהוּ בְּדִבְרֵים. וּבְאִוֵר מִצְוֹת
אֵלוֹ בְּפְרָקִים אֵלוֹ.

שְׁאִינָה טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה; קְרוּבָה¹⁰¹ וּרְחוּקָה¹⁰²,
תְּדַחָה קְרוּבָה¹⁰³ מִפְּנֵי שְׁאִינָה קְרוּבָה. שְׁתִּיחֵן
רְחוֹקוֹת אוֹ שְׁתִּיחֵן קְרוּבוֹת, שְׁתִּיחֵן טְעוּנוֹת -
הוֹאִיל וְכִלְזָן בְּדַחַק אֶחָד¹⁰⁴, הֵטֵל פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן, וְהֵן
מִעֲלוֹת שְׁכָרֵי זֶה לְזֶה. וְכֵן וְכִיּוֹצֵא בּוֹי¹⁰⁵ נֶאֱמַר¹⁰⁶:
"בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ".

(מו) לנמל שיצאה ממנו. (מז) לנמל שיצאה ממנו.
(מח) משום שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב
ולחכות. (מט) בצרה שווה לכולם, ואין מן הדין לכפות על
האחת לפנות מקום לחברתה. (נ) אם אינם יכולים
להתפשר מעצמם. (נא) כפיצוי להשהייתה. (נב) כגון
בריא וחולה — ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים
— הטל פשרה, והם מעלים שכר זה לזה.

יג. הפוגע בשנים - אחד רובץ תחת משאו,
ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה
לפרק בתחלה משום צער בעלי חיים, ואחר כך
טוען. במה דברים אמורים? בששיתו שניהן שונאין
או שניהן אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד
אוהב - מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף
את יצרו הרע.¹⁰⁷

(נג) המצווה "לכוף את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי
חיים.

יד. השונא שונאמר בתורה¹⁰⁸ - הוא מישראל, לא
מאמות העולם. והיאך יהיה לישראל שונא
מישראל, והכתוב אומר¹⁰⁹ "לא תשנא את אחיך
בלבבך"¹¹⁰? אמרו חכמים, כגון שראוהו לבדו שעבר
עברה¹¹¹, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו,
עד שיעשה תשובה ויחזר מרשעו.

(נד) במצוות פריקה וטעינה: "כי תראה חמור שונאך רובץ
תחת משאו". (נה) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר
על לא-תעשה שבתורה. (נו) ומכיון שאין עד אחד נאמן,
ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש", אסור לו להעיד
בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך".

ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה - אם מצאו
נכהל במשאו - מצוה לפרק ולטען עמו, ולא
יניחנו נוטה למות שמא ישתהה בשביל ממונו,

102. ויקרא-קדושים, יט, טו. 103. ויקרא-קדושים, יט, יז. 104. יחזקאל, לג, יא. 1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. משלי, ד, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פָּרָק א

דיני קניית קרקע.

א. המִּמְקָח אֵינוֹ נִקְנָה בְּדָבָרִים [אין קנין בדיבור], וְאִפְלוּ הֵעִידוֹ עֲלֵיהֶם עֲדִים. מֵיֵצֵד? 'בֵּית זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', 'יֵין זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', 'עֶבֶד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', וּפְסָקוֹ הַדְּמַיִם [וְסִיכְמוֹ מִחִיר], וְרֵצָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר 'קִנִּיתִי', וְרֵצָה הַמוֹכֵר וְאָמַר 'מְכַרְתִּי', וְאָמְרוּ לְעֲדִים: 'הָיוּ עָלֵינוּ עֲדִים שְׁמֹכֵר זֶה וְשִׁלְקָח זֶה' - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם, וְכֹאֲלוֹ לֹא הָיָה מִיָּגִיהֶם דְּבָרִים מְעוּלָם. וְכֵן בְּנוֹתָן מִתְּנָה וּמְקַבְּלָהּ.^א

(א) מתנה אינה נקנית על ידי הסכמה בדיבור ללא פעולת קנין.

ב. אֲבָל אִם נִקְנָה הַמִּמְקָח בְּאֶחָד מִדְּבָרִים שֶׁהוּא נִקְנָה בְּהֵן^ב - קָנָה הַלּוֹקֵחַ, וְאֵינֶן צְרִיכִין עֲדִים כְּלָל; וְאֵין אֶחָד מֵהֵן יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ.

(ב) אם נעשו אחד ממעשי הקנין, שמועילים לקנות.

ג. וּבִמְהָ יִקְנָה הַמִּמְקָח? הַקְּרָקַע נִקְנִית בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים - בְּכֶסֶף, אוֹ בְּשֵׁטֶר, אוֹ בְּחֻזָּה.

ד. מֵיֵצֵד בְּכֶסֶף? מְכַר לוֹ בֵּית אוֹ שָׂדֶה, וְנָתַן לוֹ הַדְּמַיִם - קָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין כּוֹתֵבִין אֶת הַשֵּׁטֶר; אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁדָּרְכָם לְכַתֵּב שֵׁטֶר מְכַר, לֹא קָנָה עַד שְׂיִכְתַּב אֶת הַשֵּׁטֶר. וְאֵין קְרָקַע נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה.

(ג) שקנה בנתינת הכסף בלבד. (ד) מכיוון שדרך אותו המקום לכתוב שטר, אין הקונה סומך בדעתו על הקנין עד שיהיה השטר בידו.

ה. הַתְּנָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר: 'אִם רֵצִיתִי אֶקְנָה, בְּכֶסֶף אֶקְנָה, אוֹ בְּשֵׁטֶר אֶקְנָה', וְנָתַן הַכֶּסֶף עַל תְּנַאי זֶה - הֲרֵי זֶה קָנִים, וְאֵין הַמוֹכֵר יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ מִפְּנֵי הַתְּנַאי^ה; וְהַלּוֹקֵחַ יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ עַד שְׂיִכְתַּב אֶת הַשֵּׁטֶר. וְכֵן אִם הַתְּנָה הַמוֹכֵר כְּזֶה.^ו

(ה) מכיוון שהתנה הקונה שאם ירצה, יחול הקנין בכסף. (ו) מכיוון שיכול לומר שרצונו שיחול הקנין רק כשיבוא השטר לידו. (ז) שהוא יחליט אם הקנין יחול בנתינת המעות או בנתינת השטר, והקונה אינו יכול לחזור בו אחרי נתינת המעות והמוכר יכול לחזור בו עד נתינת השטר.

ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'תֵּן מְנָה לְפָלוּנִי וְיִקְנָה בֵּיתִי לְךָ' - פִּינֵן שְׁנַתָּן, קָנָה הַבֵּית מִדִּין עֶרְבָּה.

(ח) כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב כאילו הוא בעצמו קיבל את הכסף, מכיוון שהמלווה נתן את הכסף בהוראתו, כך המוכר מקנה את הבית לקונה מבלי שהוא עצמו יקבל את הכסף, מכיוון שהקונה נתן את הכסף לאדם אחר בהוראתו.

ז. מֵיֵצֵד בְּשֵׁטֶר^ז? פֶּתַח לוֹ עַל הַנֵּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶשׁ אוֹ עַל הַעֵלָה: 'שְׂדֵי נְתוּנָה לְךָ', 'שְׂדֵי מְכוּרָה לְךָ' - פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְדוֹ^ח, קָנָה; אִף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֲדִים כְּלָל, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׁטֶר שְׁוֹה כְּלוּם.

(ט) כיצד נקנית הקרקע בשטר. (י) במתנה. (יא) של הקונה או מקבל המתנה.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{יב}? בְּמוֹכֵר שְׂדֶהוּ מִפְּנֵי רֵעֵתָהּ [שִׁמְחַפֵּשׁ לְהִפְטֹר מִמֶּנָּה]; אֲבָל בְּשֵׂאֵר הַקְּרָקָעוֹת - אִף עַל פִּי

~ נקודות משיחות קודש ~

"המִּמְקָח אֵינוֹ נִקְנָה בְּדָבָרִים, וְאִפְלוּ הֵעִידוֹ עֲלֵיהֶם עֲדִים כו"^א. ביאור הלכה זו בעבודת ה' לקונו - (מלשון קנין) הנה כללות העבודה היא קנין ולכאורה איך שייך שישמש את קונו על ידי עבודתו בעניני העולם בזמן שכל עניני העולם הם של הקב"ה כמ"ש "לי הכסף ולי הזהב", וע"כ לכל לראש צריך יהודי לקנות את כל עניני העולם שיהיו ברשותו ועי"ז מקנה אותם לקב"ה.

והנה, ההלכה הראשונה בספר קנין היא "המקח אינו נקנה בדברים" ובכדי להכניסם לרשותו אין מספיקה העבודה של מחשבה ודיבור בלבד אלא צ"ל גם מעשה בפועל ובלשון הכתוב "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו", כי המעשה הוא העיקר.

ויש לקשר הנ"ל עם מה שכתב בהמשך ההלכות "אין קונין אלא בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה" משא"כ קנין שנעשה בכסף צ"ל שווה פרוטה.

כסף הו"ע האהבה וכלי הו"ע המעשה בפועל, כי כשנעשית העבודה במעשה בפועל יכול אפילו שלא תהי' בה שווה פרוטה, ובעבודת האדם פירושו שאין בודקים בפעולה אם נעשית ככוונה אמיתית וכו' כדרך שבודקים במחשבה ובדיבור אם הם חדורים ברגש של אהבת ה', אלא גם מעשה בלבד בלא רגש אהבה כו' חשיב קנין בגלל פעולת המעשה.

וכיון שבענין המעשה בפועל אין נוגע כל כך הרגש והכוונה לכן, שווים בו כל ישראל מבלי הבט על חילוקי הדרגות שבהם כמרומוז בתיבת כלי (המורה על המעשה) שהיא ר"ת כהנים לויים ישראלים.

^א יין מלכות ספר קנין סימן ד' מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִיגֵעַ הַשְּׁטֵר שֶׁל מְכָר לְיָדוֹ, וְאִפְלוּ הָיוּ בּוֹ עֲדִים -
לֹא קָנָה עַד שִׁיתֵן אֶת הַדָּמִים.

(יב) שקונה בשטר בלבד.

ח. פִּיצֵד בַּחֲזָקָה? מְכָר לוֹ בֵּית אִו שְׂדֵה, אִו נָתַן
אוֹתוֹ מִתְּנָה - פִּינִין שְׁנַעַל [את שער הבית או השדה] אִו גָּדַר
[בנה גדר] אִו פָּרַץ [הרס גדר] כֹּל שֶׁהוּא, וְהוּא שִׁוְעִיל
[ישיבתי] בְּמַעֲשָׂיו - הָרִי זֶה קָנָה.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהַחֲזִיק בְּפָנָי [בנוכחות]
הַמּוֹכְרִי; אֲכַל שְׁלֹא בְּפָנָי הַמּוֹכְרִי אִו הַנּוֹתֵן, צָרִיךְ
שִׁיאֲמַר לוֹ: 'לֶךְ חֲזַק וּקְנֵה'; וְאַחַר כֵּן אִם הַחֲזִיק
- קָנָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ בְּפָנָי הַבְּעָלִים.

(יג) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (יד) לך ועשה חזקה
בקרע, בשביל לקנותה.

ט. וְהַמּוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ, וּמָסַר לוֹ אֶת הַמַּפְתָּח - הָרִי
זֶה כְּמִי שְׂאֲמַר לוֹ: 'לֶךְ חֲזַק וּקְנֵה'; אִף עַל פִּי
שְׂאִינוּ בְּפָנָי הַבְּעָלִים; וּכְשִׁיחֲזִיק, יִקְנֵה. וְכֵן הַמּוֹכֵר
אֶת הַבּוֹר - פִּינִין שְׁמָסַר לוֹ דְּלִי [הדלי שלו], הָרִי זֶה
כְּמִי שְׂאֲמַר לוֹ: 'לֶךְ חֲזַק וּקְנֵה'; וּכְשִׁיחֲזִיק, יִקְנֵה.

(טו) מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל לא
מספיקה לשמש כקניין.

י. פִּיצֵד הַמַּחֲזִיק בְּנַעֲלָה קָנָה? כְּגוֹן שְׂמֵכַר בֵּית
אִו חֲצֵר, וְהָיָה הַפֶּתַח פְּתוּחַ, וְנַעַל הַלּוֹקֵחַ אֶת
הַפֶּתַח וְחָזַר וּפְתָחוּ - הָרִי זֶה הַחֲזִיק וּקְנָה,
שֶׁהָרִי נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׂמוֹשׁ הַמוֹעִיל.

(טז) כי אם אינו פותחו שוב, אין הדבר מוכיח שנעל לשם
כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית.

יא. פִּיצֵד הַמַּחֲזִיק בְּגִדְרִיהָ כֹּל שֶׁהוּא קָנָה? כְּגוֹן
שֶׁהָיָה שֵׁם גָּדַר, וְהָיוּ עוֹלִין לוֹ בְּנִחַת [בקלות], וְהוֹסִיף
עָלָיו כֹּל שֶׁהוּא וְהַשְּׁלִימוּ לַעֲשֶׂרָה [טפחים], וְנִמְצָא
שְׂאִין עוֹלִין לוֹ אֲלֹא בְּדַחַק - הָרִי זֶה הוֹעִיל, וּקְנָה.
וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם פְּרָצָה וְהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ בְּדַחַק,
וְהִרְחִיב בָּהּ כֹּל שֶׁהוּא עַד שְׁנִמְצָא הַנִּכְנָס נִכְנָס בְּרוּחַ
- הָרִי הוֹעִיל, וּקְנָה.

יב. נָתַן צָרוֹר [אבן] וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁסָּכַר בּוֹ הַמַּיִם [שלא
יכנס] לַשְּׂדֵה, אִו נָטַל צָרוֹר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁפֶתַח
בְּנִטְיַלְתּוֹ הַמַּיִם [כדי שירמון] לַשְּׂדֵה - הָרִי זֶה קָנָה. וְכֵן
כֹּל פִּיוֹצָא בְּזָהִי.

(יז) שעשה מעשה המועיל לקרע, זוהי זה נחשב חזקה.

יג. הַמּוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ בְּצַד שְׂדֵהוּיָהּ, אִו שְׁנַתְּנָה
לוֹ בְּמִתְּנָה - פִּינִין שְׂדֵשׁ אֶת הַמְּצָר [חפש את הגבול] שְׁבִין
שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּיהֶן כְּשְׂדֵה אַחַת, קָנָה. אֲכַל
אִם הָלַךְ בָּהּ לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהּ, אִין הַלּוֹךְ זֶה מוֹעִיל
כְּלוּם; וְאִם שְׁבִיל [העובר בין] כְּרָמִים מְכָר לוֹ - הוֹאִיל
וְנַעֲשֶׂה לְהַלּוֹךְ, קָנָה בְּהַלּוֹךְ.

(יח) של הקונה.

יד. וְכִמָּה שְׁעוֹר רַחֵב הַדֶּרֶךְ שִׁיקְנָה בְּהַלּוֹכוֹ? אִם
הָיָה מְסָסִים [מתחום] בְּמַחֲצוֹתָיָהּ, קָנָה [בהליכה] כְּדִי
שִׁיגְבִיּה רִגְלָה וְיִנְיַח רִגְלָה בְּצַדָּהָּ; וְאִם אִין שֵׁם
מַחֲצוֹת, קָנָה בְּרַחֵב כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה עַל רֹאשׁוֹ חֲבִילָה
שֶׁל שְׂרִיגִים כִּי וְיִסַּב בָּהֶּן.

(יט) מהו שיעור 'שביל', הנקנה בהליכה. (כ) המחיצות
מהוות הפסק וגבול, לקניין ההלוך. (כא) כדרך הליכה
מרווחת. (כב) זמורות ענבים. (כג) יעביר את החבילה
מצד אחד של גופו לצד השני, כי זהו רוחב השביל הנדרש
לעבודת הכרם.

טו. הֵיטָה • הַקְּרָע
צָחִים סָלַע [קרקע קשה]
שְׂאִין בָּהּ לֹא גִדְרִיהָ וְלֹא
פְּרָצָה, וְאִינָה בֵּית
זְרִיעָה כִּי - הָרִי הַחֲזָקָה

השנת הראב"ד
היתה . . אותה א"א הא מילתא לא
מיחזורא דהא חזקה אכילת פירות
היא ואכילת פירות לא מהני אלא
כנגד טענה אבל למיקנא בה ארעא
לא קני אלא מידי דמהניא לארעא
כעין נעל וגדר.

שְׁקוּנָה אוֹתָהּ בָּהּ, שְׁטִיחַת הַפְּרוֹת [לייבוש בה], אִו
הַעֲמַדַת הַבְּהֵמָה שֵׁם, וְכִיּוֹצָא בְּזָה מִשְׂאֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ.
(כד) וממילא, אין אפשרות לעשות בה קנין חזקה.

טז. הַמּוֹכֵר • שְׂדֵה
הַמּוֹכֵר . . הַאִילָן א"א כֹּל זֶה הוֹלֵךְ
עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁכָּתַב.
[חפש], אִו שְׂאֵסֶף פְּרוֹת הַאִילָן אִו זָמְרוּ [כרת ענפים],
וְכֹל פִּיוֹצָא בְּדְבָרִים אֵלֹו - הָרִי זֶה קָנָה, שֶׁהָרִי
הַחֲזִיק; וְאִין אַחַד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.

וְכֵן אִם אֵסֶף הַמּוֹכֵר סָל שֶׁל פְּרוֹת וְנָתַן לַלּוֹקֵחַ - קָנָה
לוֹקֵחַ מִיַּד בַּחֲזָקָה, שֶׁהָרִי גָלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהָקְנָה לוֹ שְׂדֵה
זוֹ קָנָן גָּמוֹר, וְנַעֲשׂוּ פְּרוֹתֶיהָ שְׁלוֹ.

יז. הַגּוֹי אִינוֹ קוֹנֵה בַּחֲזָקָה כִּי, אֲלֹא בְּשֵׁטֵר הוּא
שְׁקוּנָה עִם נִתְיַנַּת הַכֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הֵבֵא מַחֲמַת הַגּוֹי
[שטוען שגוי מכר לו השדה] - הָרִי הוּא כְּגוֹי, וְאִינוֹ קוֹנֵה אֲלֹא
בְּשֵׁטֵר כִּי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. ומה היא החזקה בקנין עבדים? שישתמש בו כדרך שמשתמשין בעבדים, בפני רבו.

ביצד? התיר לו מנעלו, או שהנעיל לו מנעלו, או שהולך בליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו, או סכו, או גרדו, או

השנת הראב"ד

הלבישו, או הגביה את רבו - קנהו; וכן אם הגביה הרב את העבד, קנהוה.

וכן . . קנהו א"א נראה מדבריו דלא גריס בה פלוגתא אלא הכי גריס הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו א"ר שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה כו' והכי גריס לה הרב ז"ל.

ב בשמן. **ג** במגדרת. **ד** מדין חזקה והשתמשות. **ה** מדין קנין הגבהה.

ג. תקפו [=משך אותו בחזקה] והביאו אצלו - קנהו; שהעבדים נקנין במשיכה פזוי. אבל אם קרא לעבד וביא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון: 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו - לא קנהו; עד שישמשנו בתקיפה, או ששתמש בו כמו שבארנו. ואם החזיק בו שלא בפני הרב, צריך שיאמר לו: 'לך חזק וקנה'.

ו שהיא בעל כורחו של העבד. **ז** מכיוון שהעבד הוא בן דעת והולך ביוזמתו, אין כאן סימן לעבדות.

ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה, וקונין אותו בדברים שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים; לפיכך נקנה במשיכה, אף על פי שלא תקפו.

ח מכיוון שאין בו דעת.

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה - נקנית במשיכה; אף על פי שאפשר להגביה אותה^ט, לא הצריכוהו להגביה, מפני שמתחבטת [=נאחזת] בארץ. ואם הגביה, קנה. וההגבהה, קונין בה בכל מקום. אבל המשיכה, אין קונין בה אלא בסמטה, או בחצר של שניהם; ואין קונין בה ברשות הרבים, ולא בחצר שאינה של שניהם.

ט והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה. **י** פינת רחוב הסמוכה לרשות הרבים, וכשיש דוחק ברשות הרבים אנשים עוברים שם, ויש רשות לכל אדם להניח שם את חפציו לזמן מה.

ו. ביצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בוי"א,

כי הגויים הם אלימים, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יכריחו את המוכר למכור ללא הסכמתו, אבל לא מצוי שיכריחו אותו לכתוב להם שטר. **כו** מכיוון שהגויים אלימים, כל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקח, ולכן הלוקח אינו גומר בדעתו לקנות עד שיכתוב לו שטר.

כל המוכר לקרקע - הרי הוא פקרקע, ונקנה בפקסוף ובשטר או בחזקה; ואם אינו צריך לקרקע, פגון ענבים העומדות להפצר - הרי זה כמטלטלין לקניה, ויש להן [דיני] אוניה [יש הגבלות הלכתיות על מחירם].
יח. פשם שהקרקע נקנית בפקסוף ובשטר ובחזקה - כף שכירות הקרקע^{כז} נקנית בפקסוף לבדו, או בשטר לבדו, או בחזקה; ואין אחד מהן יכול לחזר בו.

כז כשאדם משכיר קרקע לחברו, היא נקנית לשוכר, שתהיה לו הזכות להשתמש בקרקע.

יט. המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות - פיון שהחזיק באחת מהן, קנה בלוי"ב. ואפלו היטה אחת מהן הר גבוה, והשניה מצולה [=עמק], שהרי תשמיש זו אינה תשמיש זו - אף על פי כן פיון שהחזיק באחת מהן, קנה השאר.

כח כי כל הקרקעות מחוברות, וכשעושה קנין בקרקע אחת, נחשב כמעשה קנין בכל הקרקעות.

כ. במה דברים אמורים^{כט}? שנתן דמי פלן. אבל אם לא נתן דמי פלן, לא קנה אלא פנגד מעותיו; לפיכך אם היו הכל במתנה, קנה פלן.

כט שאם החזיק בשדה אחת, קנה את כולן. **ל** כגון ששילם תחילה עבור שתי שדות ובדעתו היה לקנות חמישה שדות, והחזיק באחת משתי השדות, קנה את שתיהן בלבד.

וכן בשכירות - פיון שהחזיק באחת מהן, קנה פלן כל זמן השכירות^{לא}. הרי מקצת הקרקעות בממכר, ומקצתן בשכירות - פיון שהחזיק בין בשכורה בין במכורה, קנה הכל.

לא מכיוון שהחיוב לשלם על השכירות, הוא אחרי השימוש.

פֶּרֶק ב

דיני קנין עבדים ובהמה.

א. עבד פנעני - הרי הוא פקרקע לקניה, ונקנה בפקסוף ובשטר או בחזקה.

א דינו כקרקע לגבי אופן קניינו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאָמַר לוֹ: 'קָנָה אוֹתָהּ כְּדָרְךָ שְׁבִנִי אָדָם קוֹנֵין' - אִם מִשֶּׁךְ אוֹ הַגְּבִיחַ, קָנָהּ. אֲבָל אִם רָכַב עָלֶיהָ - אִם בְּשָׂדֶה, קָנָה; וּבְעִיר, לֹא קָנָה, לְפִי שְׁאִין דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְרָכַב בְּעִיר.

(יז) מכיוון, שכך דרך בני אדם לקנות.

לְפִיכָף, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב שְׁדָרְכּוֹ לְרָכַב בְּעִיר, אוֹ אָדָם מְזֻלָּל בְּיוֹתֵר [=ללא ערך עצמי] שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל הַלוֹכוֹ בְּעִיר וּרְכֹב, כְּגוֹן הַמְטַפְּלִין בְּגִדוֹל הַבְּהֵמוֹת וְהַעֲבָדִים, אוֹ שֶׁהֵיחָה אֶשְׁהִיחַ, אוֹ שֶׁהָיָה בְּרָשׁוּת הַרְבִּים שֶׁהַרְבִּים דוֹחֲקִין שָׁמַיִט - הָרִי זֶה קוֹנֶה בְּרִכְיָה; וְהוּא שֶׁתְּהַלֵּךְ בּוֹ.

(יח) שדרכה לרכוב על הבהמה, ולא ללכת לצידה ולהנהיגה כי אין בה כוח לאחוז בבהמה שלא תברח ממנה. (יט) שהדרך לרכוב שם ולא להנהיג, בכדי שלא יפסיקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו, ותברח ממנו. (כ) שתלך מחמת הרוכב.

פָּרָק ג

דיני קניית מטלטלין.

א. אֶחָד הַבְּהֵמָה, וְאֶחָד שְׂאֵר כָּל הַמְטַלְטְלִין - נִקְנִין בְּמַעוֹת, דִּין תּוֹרָה; וּמִשְׁנַתֵּן אֶת הַמַּעוֹת - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְנִינוּ שְׂלֵא יִקְנִנוּ הַמְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּהַגְּבִיחָא, אוֹ בְּמִשְׁיכַת דְּכָר שְׁאִין דְּרָכּוֹ לְהַגְּבִיחָא.

(א) שיגביה הקונה את החפץ הנמכר, אם הדרך להגביה אותו. (ב) או ימשוך ממקומו את החפץ הנמכר, אם הוא כבד ואין הדרך להגביה אותו.

ב. בִּיצֵדִי? הַמְקַבֵּץ עֲצִים אוֹ פִּשְׁתָּן וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן,

וְעֵשָׂה מֵהֶן טְעוֹן [=מטען] הַשְּׁנַת הַרְאב"ד אִינוּ . . עֵין א"א זהו שאמרו הלוקח פשתן לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ומפרש לה בהגבהה וכן עיקר מיהו לא צריך להתירו ולהגביהו עץ עץ כמו שאמר אלא אע"פ שהוא טורח עליו להגביהו שלם ותאמר אין דרכו בהגבהה אפילו הכי נוחא ליה בהגבהה טפי ממשיכה משום דמיטמט. הַשְּׁנַת הַרְאב"ד גְּדוֹל שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַגְּבִיחוֹ - אִינוֹ • נִקְנָה בְּמִשְׁיכָה, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הָאֵגֵד וְלְהַגְּבִיחוֹ עֵץ עֵץ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(ג) כיצד החילוק בין דבר שהדרך להגביהו, לדבר שאין הדרך להגביהו.

אֲבָל אִם הָיָה הַטְּעוֹן שֶׁל פְּלִפְלִין אוֹ אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וְהָיָה גְּדוֹל שְׁאִין אֶחָד יָכוֹל

שֶׁקָּנָה; אֶלָּא אֶפְלוּ קָרָא לָהּ וּבָאָה, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיחָה [=הכה אותה] בְּמַקְל וְרָצְתָה לְפָנָיו - בֵּינָן שֶׁעֲקָרָה יָד וְרָגְלָיָהּ, קָנָה; וְהוּא שְׁמִשְׁךָ בְּפָנָיו הַבְּעָלִים, אֲבָל אִם מִשֶּׁךְ שְׂלֵא בְּפָנָיו הַבְּעָלִים - צָרִיךְ שְׁאִימַר לוֹ קָדָם שְׁמִשְׁךָ: 'לָךְ מִשֶּׁךְ וְקָנָה'.

(יא) מחמת כובד גופו. (יב) שהרימה את אחת מרגליה הקדמיות ואחת מרגליה האחוריות.

ז. הַמוֹכֵר עֵדֵר לְחִבְרוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמַתְנָה - בֵּינָן שֶׁמָּסַר לוֹ מִשְׁפּוּכִית, וְהִיא הַבְּהֵמָה הַמְהֵלֶכֶת בְּרֵאשׁ הָעֵדֵר וְהַכֹּל נִמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ - אִין צָרִיךְ לִימַר לוֹ 'מִשֶּׁךְ וְקָנָה': שֶׁמְסִירַת בְּהֵמָה זוֹ, פְּמִי שְׁאִימַר לוֹ: 'לָךְ מִשֶּׁךְ וְקָנָה'. וְכֵינָן שֶׁמִּשְׁךָ לוֹ הָעֵדֵר - קָנָהוּיָהּ, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁךָ שְׂלֵא בְּפָנָיו.

(יג) אבל במשיכת המשוכית לחוד, אינו קונה.

ח. הָאוֹמֵר • לְחִבְרוֹ:

הַשְּׁנַת הַרְאב"ד 'מִשֶּׁךְ וְתִקְנָה', אוֹ 'חֲזַק וְתִקְנָה', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, וְהֵלֵךְ וּמִשֶּׁךְ אוֹ הַחֲזִיק - לֹא קָנָה; שֶׁמִּשְׁמַע 'תִּקְנָה לְהֵבֵא' [בעתיד], וְעֵדִין לֹא הִקְנָה לוֹ. אֶלָּא צָרִיךְ הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן לִימַר לוֹ: 'מִשֶּׁךְ וְקָנָה', אוֹ 'חֲזַק וְקָנָה', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, שֶׁמִּשְׁמַעֵן שֶׁיִּקְנָה עִתָּהּ בְּעַתַּת שְׁמִימִשְׁךָ אוֹ יַחֲזִיק.

ט. הָאוֹמֵר • לְחִבְרוֹ:

הַשְּׁנַת הַרְאב"ד 'מִשֶּׁךְ פָּרָה זוֹ, וְלֹא תִקְנָה אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם', וּמִשֶּׁךְ - לֹא קָנָה [כלל] י. וְאִם אָמַר לוֹ: 'קָנָה מֵעַכְשָׁו וְלְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם' - קָנָה, וְאֶפְלוּ הֵיחָה עוֹמְדַת בְּאֵגֶם [מקום מרעה] טו בְּיוֹם שְׁלֵשִׁים; שֶׁזֶּה פְּמֹ שֶׁהִקְנָה מֵעַתָּה עַל תְּנָא, נַעֲשֶׂה תְּנָאִי - נִתְקַים הַקְּנָן טו. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנַת', פְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו'.

(יד) כי בשעה שהקנין אמור לחול, אין את פועלת הקנין. (טו) ואינו יכול לקנותה בקנין חצר. (טז) למפרע, משעת המשיכה.

י. הַמוֹכֵר בְּהֵמָה לְחִבְרוֹ, אוֹ נִתְּנָה לוֹ בְּמַתְנָה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה; שאם יתירו, יתפרד ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בהן. ג. הספינה - הואיל ואי אפשר להגביהה, ויש במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים [ע"י רבים] - לא הצריכהו משיכה, אלא נקנית במסירה; וכן כל פיוצא בזהו. ואם אמר לו המוכר: 'לך משוך וקנה' - אינו קונה הספינה, עד שימשכה בלה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו; שהרי הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

ד. בגלל כובדה. (ה) שיחזיק הקונה בפני המוכר או בהוראתו את החבל שקושרים בו את הספינה, למרות שלא הזיז אותה ממקומה. (ו) כל דבר שנמשך רק על ידי רבים, נקנה במסירה. (ז) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שסוף הספינה תגיע למקום שהיה ראשה בהתחלה.

ה. נמצאת למד, שהלוקח מטלטלין - אף על פי שנתן כל הדמים, יכול לחזור בו; וכן המוכר יכול לחזור בו, עד שיגביה, או ימשוך דבר שאינו פן הגביהה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו להמשוך. וכיון שהגביה, או משך דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשוך - קנה, ואין אחד משניהן יכול לחזור בו; וכופין את הלוקח לתן את הדמים.

ו. נמצאת למד, שהלוקח מטלטלין - אף על פי שנתן כל הדמים, יכול לחזור בו; וכן המוכר יכול לחזור בו, עד שיגביה, או ימשוך דבר שאינו פן הגביהה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו להמשוך. וכיון שהגביה, או משך דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשוך - קנה, ואין אחד משניהן יכול לחזור בו; וכופין את הלוקח לתן את הדמים.

ז. וכן השוכר את המקום שאותן מטלטלין הנמכרין מנחין בו - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ואף על פי שלא הגביה ולא משך ולא נמסרו לו, שהרי נעשה ברשותו. וכבר בארנו ששכירות קרקע נקנית בכסף או בשטר או בחזקה. ח. המקנה [מכיר] קרקע ומטלטלין כאחד - פיון שקנה הקרקע בכסף או בשטר או בחזקה, נקנה המטלטלין עמהם; בין שהיו שניהן במקור או במתנה, בין שמכר המטלטלין ונתן הקרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין - פיון שקנה הקרקע, קנה המטלטלין.

ח. למרות שמהתורה מעות קונות, בכל זאת חכמים תקנו קנין משיכה, והם אמרו שיכולים לחזור בהם כל זמן שלא נעשתה משיכה. ט. למרות שכבר קיבל את מחיר החפץ. י. תמורת החפץ שקנה.

ה. ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין? גזרה, שמה יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד באנס, כגון שגפלה דלקה ונשרף, או פאו לסטים ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה המוכר ולא יצילו. לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ, שאם אבד, יהיה חייב לשלם.

יא. שלא יקנו במעות אלא במשיכה. יב. כי ההפסד של שריפת החפץ, הוא של הקונה ולא שלו.

ו. נמצאת אומר, שאם נתן דמי המקח ונאנס [נחטף מידי המוכר] קדם שיקחנו, ואמר לו הלוקח: 'תן לי מקחי או תחזור לי את מעותי', ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה במוכר פח להצילו

ז. וכן השוכר את המקום שאותן מטלטלין הנמכרין מנחין בו - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ואף על פי שלא הגביה ולא משך ולא נמסרו לו, שהרי נעשה ברשותו. וכבר בארנו ששכירות קרקע נקנית בכסף או בשטר או בחזקה. ח. המקנה [מכיר] קרקע ומטלטלין כאחד - פיון שקנה הקרקע בכסף או בשטר או בחזקה, נקנה המטלטלין עמהם; בין שהיו שניהן במקור או במתנה, בין שמכר המטלטלין ונתן הקרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין - פיון שקנה הקרקע, קנה המטלטלין.

ח. למרות שמהתורה מעות קונות, בכל זאת חכמים תקנו קנין משיכה, והם אמרו שיכולים לחזור בהם כל זמן שלא נעשתה משיכה. ט. למרות שכבר קיבל את מחיר החפץ. י. תמורת החפץ שקנה.

ה. ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין? גזרה, שמה יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד באנס, כגון שגפלה דלקה ונשרף, או פאו לסטים ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה המוכר ולא יצילו. לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ, שאם אבד, יהיה חייב לשלם.

יא. שלא יקנו במעות אלא במשיכה. יב. כי ההפסד של שריפת החפץ, הוא של הקונה ולא שלו.

ו. נמצאת אומר, שאם נתן דמי המקח ונאנס [נחטף מידי המוכר] קדם שיקחנו, ואמר לו הלוקח: 'תן לי מקחי או תחזור לי את מעותי', ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה במוכר פח להצילו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על פי שְׁמֹשֶׁבֶה וְהִיא כְּפוּתָה, לֹא קָנָה בְּלִים שְׁעָלֶיהָ, עַד שְׂמִיּוֹשָׁף הַבְּלִים עֲצָמָן ט.

(ט) מכיוון שאין לו שום זכות בגוף הבהמה עצמה, היא לא נחשבת כחצירו.

טו. הִנֵּה עֲצִיץ נִקְוֵב^כ [שייך] לְאֶחָד, וְהָיוּ הַזְּרָעִים שָׁבוּ לְאֶחָד - הַקָּנָה הַעֲצִיץ לְבַעַל הַזְּרָעִים - פִּינּוֹן שְׂמֹשֶׁף, קָנָה^{כא}; הַקָּנָה הַזְּרָעִים לְבַעַל הַעֲצִיץ - לֹא קָנָה, עַד שִׁחְזִיק בַּזְּרָעִים עֲצָמָן [שרינים כקרקע].

(כ) עציץ שיש בו נקב, והצומח בעציץ כזה דינו כמחובר לקרקע. (כא) כי לעציץ עצמו יש דין של מטלטלין.

טז. הִנֵּה הַעֲצִיץ וְהַזְּרָעִים שָׁבוּ [שייכים] לְאֶחָד, וְהַקָּנָה הַפֶּלַל לְאֶחָד - הַחֲזִיק בַּעֲצִיץ^{כב} לְקָנֹת הַזְּרָעִים, אִף הַעֲצִיץ לֹא קָנָה^{כג}; הַחֲזִיק בַּזְּרָעִים, קָנָה הַעֲצִיץ^{כד}. וְזוֹ הִיא שְׂשֻׁנוֹ: 'נְכֹסִים שְׂאִין לָהֶם אַחֲרֵי^ה וְנִקְנִים עִם [אגב] נְכֹסִים שְׂשֻׁשׁ לָהֶם אַחֲרֵי^ו [קרקע], שֶׁהַזְּרָעִים שְׂבַעְעִיץ נִקְוֵב פְּזָרוּעִים בְּאֶרֶץ, וְכָל הַמְּחַבֵּר לְקָרְעָה - פְּזָרְקָה, פְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ.

(כב) עשה תיקון, בכלי עצמו. (כג) כי מטלטלין, אינם נקנים בחזקה. (כד) שהעציץ שהוא מטלטלין, נקנה אגב הזרעים שהם קרקע.

יז. כָּבֵד בְּאֶרְנוּ, שְׁפָל הַעֹמֵד לְהַבְּצָר - הָרִי הוּא כְּבָצוּר, וְאִינוּ נִקְנָה אֲלֵא בְּהַגְבָּהָה אוּ בְּשֹׂאֵר דְּבָרִים שְׂנֹקְנִין בֵּהֶן הַמְּטַלְטְלִין.

יח. פִּשְׁתָּן שֶׁהוּא מְחַבֵּר לְקָרְעָה, וְנִבֵּשׁ וְאִינוּ צָרִיף לְקָרְעָה^{כה}, וְאָמַר לוֹ: 'יִפֶּה [תקן] לִי קָרְקָע פֶּלַל שֶׁהוּא, וְקָנָה פֶּלַל מֵהַ שְׂעָלֶיהָ^{כו} - פִּינּוֹן שְׂתַלְשׁ פֶּלַל שֶׁהוּא, קָנָה הַפֶּלַל [כל המטלטלין שבשדה] מִפְּנֵי תְּנֵאֵי זֶה; אֲבָל אִם הַקָּנָה לוֹ הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה^{כז} בְּמִכָּר אוּ בְּמִתְנָה - לֹא קָנָה אֲלֵא מֵהַ שְׂתַלְשׁ, שֶׁהָרִי הַגְּבִיּהוּ^{כח}. וְכֵן פֶּלַל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(כה) שאז דינו כתלוש. (כו) ב'קנין אגב'. (כז) כלומר, רק את הפשתן, ולא את הקרקע. (כח) ואילו את שאר הפשתן הוא לא קונה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו, הרי הוא לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

על פי שְׂאֵמַר לוֹ: 'קָנָה הַמְּטַלְטְלִין עַל גְּבִי הַקָּרְעָה, וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בְּקָרְעָה - לֹא קָנָה הַשְּׂנִי הַמְּטַלְטְלִין [שמא אין קנין ע"י אחר]. וְאִם תִּפְשֹׁן [קונה המטלטלין] אַחַר שִׁחְזוֹר בּוֹ הַמְּקָנָה - אִין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ, שֶׁהָרִי תִּפְשֹׁן אַחַר שִׁקְנָה חֲבֵרוֹ הַקָּרְעָה שְׂנֹקְנָנוּ אֵלָיו עַל גְּבִיָּה [שמא הועיל הקניין].

יא. הַמְּקָנָה עֲבָדִים וְקָרְעוֹת כְּאֶחָד - הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים, לֹא קָנָה הַקָּרְעוֹת. הַחֲזִיק בְּקָרְעוֹת, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים, עַד שִׁיְהִי עוֹמְדִין בְּתוֹף הַקָּרְעָה; וְאִף • עַל פִּי שְׂאֵמַר לוֹ: 'קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי הַקָּרְעָה, לֹא קָנָה עַד שִׁיְהִי בְּתוֹכָהּ - שֶׁהָעֶבֶד מְהַלֵּף לְדַעַת עֲצָמוֹ ט.

(טז) ולכן הוא לא דומה לגמרי למטלטלין, שאם המוכר אמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע הוא קונה אותם.

יב. הַמְּקָנָה עֲבָדִים וְמְטַלְטְלִין כְּאֶחָד^י - מְשֻׁף הַמְּטַלְטְלִין, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים. הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַמְּטַלְטְלִין, אֲלֵא אִם בֵּן הָיוּ הַמְּטַלְטְלִין עַל גְּבִי הָעֶבֶד^י; וְהוּא שִׁיְהִי [והעבד] כְּפוּתָה, שֶׁהָרִי אִינוּ יָכוֹל לְהַלֵּף.

(יז) שאז נחשב העבד כחצר, והמטלטלין שעליו נקנים מדין "חצר". (יח) קשור - שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה, כמבואר בהלכה הבאה.

יג. הַמְּקָנָה בְּהֵמָה וְכִלִּים שְׂעַל גְּבִיָּה כְּאֶחָד - אִף עַל פִּי שְׂמֹשֶׁף הַבְּהֵמָה וְקָנֶיהָ, לֹא קָנָה הַכִּלִּים שְׂעָלֶיהָ; עַד שִׁיִּגְבִּיָּהּ, אוּ יִמְשֹׁף הַכִּלִּים עֲצָמָן אִם אִין דְּרָפָן לְהַגְבִּיָּה - שֶׁהַבְּהֵמָה פְּחָצַר הַמִּתְהַלֵּכַת הִיא, וְאִין מֵהַ שְׂבַתוֹכָהּ קָנוּי לְבַעְלֶיהָ. לְפִיכָף, אִם הִיתָה הַבְּהֵמָה כְּפוּתָה, קָנָה אִף בְּלִים שְׂעָלֶיהָ.

יד. אָמַר לוֹ הַמְּקָנָה: 'מְשֻׁף בְּהֵמָה זֶה וְקָנָה בְּלִים שְׂעָלֶיהָ' - הוֹאִיל וְלֹא הַקָּנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

פָּרָק ד

דיני רשויות לעניין הקנין.

א. פְּלִיז שֶׁל אָדָם - כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ [רשות] לְהַנִּיחוֹ, קוֹנֶה לוֹ [כשמכניס המיטלטלין לכולן]; וְכִיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂהוּ [הוכנס] הַמִּטְלָטְלִין בְּתוֹךְ הַפְּלִי, אֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ, וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִגְבִּיהוּ, אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְחִיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. לְפִיכֵף, אֵין פְּלִיז שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, אֲלֵא אִם אָמַר לוֹ הַמִּקְנֶה: 'לֵךְ וּקְנֶה בְּכָלִי זֶה'.

(א) שאותם הוא עומד לקנות. (ב) שקונה מטעם חצר, ואינו יכול לחזור בו.

וְכֵן אִם קָנָה הַפְּלִי תַחֲלָה וְהִגְבִּיהוּ, וְאַחַר כֵּף הִנִּיחוֹ שָׁם בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחָזַר וּקְנֶה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת - כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂהוּ בְּתוֹךְ הַפְּלִי הַזֶּה, קָנָה אוֹתוֹן; שֶׁמִּפְּנֵי הַנְּאֻת הַמוֹכֵר בְּמִכְרֵת הַפְּלִי, אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ [ומסכים שיהיה ברשותו].

ב. כְּשֶׁם שֶׁאֵין פְּלִיז שֶׁל לוֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר - כֵּף אֵין פְּלִיז שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לְלוֹקֵחַ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלוֹקֵחִי.

(ג) אלא קונה תמיד רק אם היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח.

ג. מְסִירָה • אֵינָה קוֹנֶה אֲלֵא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּבְחֻצֵר שֶׁאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַמְשִׁיכָה אֵינָה הַשְּׁנֵית הַרַבִּי"ד מְסִירָה . . קָנָה א"א נ"ל שאין זה הדין בחפץ דהא ק"ל בספינה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה אבל בבהמה ודאי סגי לה ביד ורגל כת"ק.

קוֹנֶה אֲלֵא בְּסִמְטָה, אוֹ בְּחֻצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַהִגְבָּהָה קוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם.

ד. דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמְשִׁיכָה - אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִשְׁכּוֹ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוֹ לְסִמְטָה - כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא מִקְצַת הַחֻפֵּץ מְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, קָנָה.

(ד) שאין מועיל שם קנין משיכה. (ה) ובמקומות אלו, מועיל קנין משיכה.

ה. טְעוֹן [=משא] שֶׁל פְּרוֹת שֶׁהָיָה מִנָּח בְּרִשּׁוֹת

הַרְבִּים, וּמִשְׁכּוֹ הַלוֹקֵחַ לְרִשּׁוֹתָיו אוֹ לְסִמְטָתוֹ, אַחַר שֶׁפָּסַק הַדְּמִים" - קָנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִדְּד [את כמות הפירות];^ט וְכֵן אִם מִדְּדֵן הַלוֹקֵחַ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,

קָנָה רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן בְּהִגְבָּהָה [קונה במעשה השקילה].

(ו) קוֹנֶה מִטַּעַם מְשִׁיכָה וּמִטַּעַם חֲצֵר. (ז) וְקוֹנֶה מִטַּעַם מְשִׁיכָה. (ח) וְקִנְיָן מוֹעִיל רַק אַחֲרֵי שֶׁהֵם מְסַכְּמִים עַל הַמַּחֲזִיר. (ט) כִּי הַמְדִידָה בֹּאָה רַק לְגַלוֹת אֶת כְּמוֹת הַסְּחוּרָה לְצוּרֵךְ קְבִיעַת הַתְּשֻׁלוּם, אֲבָל הִיא אֵינָה חֵלֶק מִמַּעֲשֵׂה הַקְּנִיין.

ו. הָיָה הַמוֹכֵר מוֹדֵד לְתוֹךְ פְּלִיז שֶׁל לוֹקֵחַ - לֹא קָנָה, שֶׁאֵין פְּלִיז שֶׁל לוֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. הָיוּ הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלוֹקֵחַ - כִּיּוֹן שֶׁקָּבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמַכֵּר - קָנָה לוֹקֵחִי, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִדְּד. הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, אוֹ בְּרִשּׁוֹת [אדם שלישי] שֶׁהֵן מִפְּקָדִין אֲצֵלוֹ - לֹא קָנָה לוֹקֵחַ עַד שֶׁיִּגְבִּיֵה הַפְּרוֹת, אוֹ עַד שֶׁיּוֹצִיאֵן מִרִשּׁוֹתוֹ [של מוכר] בְּשִׂכְרוֹת מְקוֹמָן"א וְכִיּוֹצֵא בּוֹי"ב, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(י) בקנין חצר. (יא) על ידי ששכור מהם את המקום שהפירות מונחים שם, ובכך הפירות ייחשבו ברשותו ויקנה אותם בקנין חצר. (יב) כגון במשיכה, או בהגבהה.

ז. הָיוּ הַפְּרוֹת בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֻצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְאֲפִלּוּ הָיוּ בְּרִשּׁוֹת לוֹקֵחַ, וְהָיוּ בְּתוֹךְ פְּלִיז שֶׁל מוֹכֵר, וְקָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמַכֵּר, וְהִתְחִיל הַמוֹכֵר לְמַדְד לְתוֹךְ פְּלִיז שֶׁל מוֹכֵר - אִם אָמַר לוֹ: 'פּוֹר [30- סאה] בְּשִׁלְשִׁים סֵלַע אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ וְאֲפִלּוּ בְּסָאָה אַחְרוֹנָה, הוֹאִיל וְעֲדִין הַפְּרוֹת בְּכָלָיו, וְלֹא גָמַר כָּל הַמְדָּה, וְכָלָיו שֶׁל מוֹכֵר אֵינוֹ קוֹנֶה לְלוֹקֵחַ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלוֹקֵחַ.

וְאִם • אָמַר לוֹ: 'פּוֹר בְּשִׁלְשִׁים - סָאָה בְּסֵלַע', רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קָנָה; שֶׁכִּיּוֹן שֶׁפָּסַקוּ הַדְּמִים עַל כָּל סָאָה וְסָאָה, כָּל סָאָה שֶׁיִּגְבִּיֵה הַמוֹכֵר וְיַעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמָרָה מְכִירָתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר יי. כלי.

הפניות לשיחות קודש כליז . . קונה לו: ברוחניות - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 62 הע' 92.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. הִיָּה דָּבָר הַנִּמְכָּר דְּמִי קְצוּבִין וַיְדוּעִינֵי, וְהַגְבִּיהוּ - קָנְהוּ, אָף עַל פִּי שְׁפֶסֶק אַחַר שֶׁהַגְבִּיָּה. וְהוּא הִדִּין בְּשָׂאָר דְּבָרִים [ד-רבי הקנין] שְׁקוּנִין בְּהֵם הַמְּטַלְטְלִין, שְׂצָרִיךְ לְקִנּוּת בְּהֵן אַחַר שְׁפֶסֶק הַדְּמִים, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ דְּמִי קְצוּבִין, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ.

(כ) שמחיר החפץ קבוע בשוק.

יג. לְפִיכָף כֵּא, הַמוֹשֵׁף חֲמִינֵי וּפּוֹעֲלִין וְהַכְּנִסֵן לְתוֹף בֵּיתוֹ כֵּי, וְכִדָּד [את הסחורה שהביא] עַד שֶׁלֹּא פֶּסֶק הַדְּמִים - אֲפֵלוּ הִיָּה הַלּוֹקֵחַ הוּא הַמּוֹדֵד כֵּי, אוֹ שְׁפֶסֶק הַדְּמִים וְאַחַר כֵּן מְדַד הַמּוֹכֵר - שְׁנִיָּהּ וְכוּלִין לְחִזֵּר בְּהֵן כֵּי.

(כא) מכיוון שקביעת המחיר, הוא תנאי שקודם לכל קניין. (כב) מוליכי החמורים. (כג) כשהם נושאים פירות. (כד) ונמצא, שעשה הגבהה. (כה) ובתנאי שהפירות עדיין על החמרים והפועלים, מכיוון שהקונה לא עשה הגבהה אחרי קביעת המחיר, וגם אינו קונה בקנין חצר כל עוד שהפירות עדיין על החמרים והפועלים.

פְּרָקָן [א-ת הסחורה] הַלּוֹקֵחַ, וְהַכְּנִסֵן לְתוֹף בֵּיתוֹ י - אִם פֶּסֶק הַדְּמִים, וְאַחַר כֵּן מְדַד הַמּוֹכֵר - אִין שְׁנִיָּהּ וְכוּלִין לְחִזֵּר בְּהֵן, שֶׁהָרִי סְמֵכָה דַּעְתּוֹ [החליט] לְמַפְר. וְאִם מְדַד עַד שֶׁלֹּא פֶּסֶק - שְׁנִיָּהּ וְכוּלִין לְחִזֵּר בְּהֵן, שֶׁהָרִי לֹא סְמֵכָה דַּעְתּוֹ עַדִּין לְמַפְר, וְאֲפֵלוּ מְדַד הַלּוֹקֵחַ.

(כו) והניחם על הקרקע, או בכלי ששייך לו.

יז. הַנּוֹטֵל פְּלִי מִן הָאֵמֶן עַל מְנַת לְבָקְרוּ [לברוקן] - אִם הָיוּ דְּמִי קְצוּבִין וְנִנְאָנְס בְּיָדוֹ, חֲבִיב בְּדָמִי; הוֹאִיל וְדָמִי קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהַגְבִּיָּהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ; וְהוּא שְׁנִיָּגְבִיָּהוּ כְּדִי לְקִנּוּת אֶת פְּלוּטֵי, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ חֲפִצֵּן הַנִּמְכָּר חֲבִיב עַל הַלּוֹקֵחַ. אֲבָל חֲפִצֵּן שֶׁהַמּוֹכֵר קָץ [מאס] בוֹ, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לְמַכְרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר עַד שְׁפֶסֶק הַדְּמִים, וְיִגְבִּיָּהוּ הַלּוֹקֵחַ אַחַר שְׁפֶסֶק.

(כז) כלומר, שאם החפץ ימצא חן בעיניו, הוא יקנה את כולו.

יח. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיָּה אוֹ הַמְּחִזֵּק בְּעַצְמוֹ, אוֹ שְׂאָמֵר לְאַחַר הַמְּגַבִּיָּה אוֹ לְמִשְׁפָּחָה לּוֹ אוֹ לְהַחְזִיק לּוֹ - הָרִי זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בְּשָׂאָר דְּרָבִי הַהֲקָנָה.

וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְאֵלוּ לֹא הָיוּ הַפְּרוֹת בְּכָלֵיו שֶׁל מוֹכֵר, בִּינּוֹן שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, קָנְהוּ מְשִׁפֶּסֶק, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְדַד, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ.

(יג) כי אם הם ברשותו, הרי הדין הוא שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר

ח. וְכֵן • הַמּוֹכֵר יִין אוֹ שְׂמֵן לְחִבְרוֹ בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנִיָּהּ, אוֹ בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְהִתָּה [כלי] הַמְּדָה שֶׁל סְרִסוּר [מתווך] - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמְּדָה הָרִי לְמוֹכֵר; מִשְׁנַתְמַלֵּאת הַמְּדָה - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ י, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יְכוּלֵּ לְחִזֵּר בוֹ.

(יד) כי הסרסור מתכוון להשאיל את כלי המדידה לקונה.

ט. וְכֵן • פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנִיָּהּ, וְהַמְּדָה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהִי הַמּוֹכֵר מוֹדֵד י - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמְּדָה, הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר; וְכִי נִתְמַלֵּאת הַמְּדָה, הָרִי הִיא שֶׁל לּוֹקֵחַ.

(טו) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם בשעת המדידה, וקונה בהגבהה הזו.

י. הִתָּה הַמְּדָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן י, וְהָיוּ בֵּה רִשְׁמִין [סימנים] לִידַע חֲצִיָּה, וְשְׁלִישָׁה, וְרִבְעִיָּה, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - בִּינּוֹן שֶׁהֲגִיעַ לְרִשְׁם מִן הַרְשָׁמִין, קָנְהוּ • רִשְׁמוֹן רִשְׁמוֹן, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמְּדָה; שְׁכַל רִשְׁם מֵהֶן כְּמִדָּה בְּפָנֵי עַצְמָה - שֶׁהָרִי שֶׁל אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמְּדָה, וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הַרְשָׁמִין שְׂבִיָּה.

(טז) של המוכר, או של הקונה.

יא. זֶה פָּלֵל גְּדוֹל יִהְיֶה בְּיָדוֹ: הַקּוֹנֵה אֶת הַמְּטַלְטְלִין - אִם פֶּסֶק הַדְּמִים וְאַחַר כֵּן הַגְבִּיָּה, קָנְהוּ. וְאִם הַגְבִּיָּה תְּחִלָּה וְהִנִּיחַ י, וְאַחַר כֵּן פֶּסֶק הַדְּמִים - לֹא קָנְהוּ בְּאוֹתָהּ הַהֲגָבָה י; עַד שֶׁיִּגְבִּיָּה אַחַר שְׁפֶסֶק, אוֹ יִמְשֵׁף דְּבָר שְׂאִין דְּרָכוֹ לְהַגְבִּיָּה.

(יז) ונגמרה ההגבהה. (יח) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם גמירות דעת על הקניין, שמא לא יסכימו על המחיר. (יט) שהייתה לפני שסיכמו את המחיר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה

דיני קנין 'חליפין'

א. כָּל הַמְטַלְטֵלִין קוֹנֵין זֶה אֶת זֶה. אֵיךְ פִּיּוּצָה?
הַחֲלִיף פָּרָה בְּחִמּוּרֵי, אוּ יֵין בְּשִׁמּוֹן - אֵף עַל פִּי
שְׁמֵקִפִּידִין עַל הַדְּמִים וְשִׁעְרוּ בְּמָה שְׁוֶה זֶה וּבְמָה
שְׁוֶה זֶה, וְאַחַר כֵּן הַחֲלִיפוּ - בֵּינָן שְׁמֵשֶׁף הָאֶחָד
אוּ הַגְּבִיחוּ, קָנָה הַשְּׂנִי הַמְטַלְטֵלִין הָאֲחֵרוֹת בְּכָל
מְקוֹם שֶׁהֵן, וְנִעְשׂוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא
מְשַׁכָּה.

רוֹצֵה לְמַכְרֵן, וְאָמַר לוֹ רֵאוּבֵן: 'מְכַר אוֹתָן לִי
בְּחִמּוּשִׁים זֹזוּ שְׂשִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ דְּמֵי הַמְּכָר', וְאָמַר לוֹ:
'הֵינִי' [=כן, מסכים] - קָנָה רֵאוּבֵן הַמְטַלְטֵלִין בְּכָל מְקוֹם
שֶׁהֵן, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא מְשַׁף וְלֹא הַגְּבִיחַ; שְׁגִם זֶה"
דָּבָר שְׂאִינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא הֶצְרִיכוּ בּוֹ מְשִׁיכָה.

ז) באחד מדרכי הקנין. ח) קניית מטלטלין, בחוב של מכירה.

אָבֵל • אִם הָיָה לוֹ חוֹב
הַשְּׁנֵת הַרֵאב"ד
אָבֵל . . קָנָה א"א וְאֶפְלוּ לִמִּי עָלְיוֹ שְׁלֹא מְחַמֵּת
שִׁפְרַע.

הַמְּכָר, וְאָמַר לוֹ: 'מְכַר
לִי מְטַלְטֵלִין בְּחוֹב שְׂשִׁישׁ לִי אֶצְלָךְ, וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם -
לֹא קָנָה"; עַד שְׁנִיגְבִיחַ, אוּ יִמְשֹׁף דָּבָר שְׂאִין דָּרְכוּ
לְהַגְּבִיחַ, אוּ יִקָּנָה בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁהַמְטַלְטֵלִין
נִקְנִין בָּהֶן.

ט) מכיוון שקניית מטלטלין בחוב רגיל, זה דבר מצוי.

ה. הַקְּרָקְעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְשָׂאֵר כָּל
הַמְטַלְטֵלִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּחֲלִיפִין, וְהוּא
הַנִּקְרָא 'קִנְיָן'. וְעַקֵּר הַדְּרָף הַזֹּאת, שִׁיתֵּן הַקּוֹנֵה
לְמִקְנָה כְּלִי כָּל שֶׁהוּא, וְיֹאמַר לוֹ: 'קָנָה כְּלִי זֶה
חֲלָף הַחֲצָר אוּ הַיַּיִן אוּ הַבְּהֵמָה אוּ הַעֶבֶד שְׁמֵכֶרֶת
לִי בְּכֶף וְכֶף: בֵּינָן שֶׁהַגְּבִיחַ הַמּוֹכֵר אֶת הַכְּלִי,
וְקָנָהוּ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקְּרָקַע אוּ אוֹתָן
הַמְטַלְטֵלִין, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא מְשַׁכָּה וְלֹא נִתֵּן
הַדְּמִים; וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

ו. אֵין קוֹנֵין אֶלָּא בְּכִלִּי, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ שְׁוֶה
פְּרוּטָה; וְאֵין קוֹנֵין בְּדָבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהַנְּיָה, וְלֹא
בְּפִירוֹת, וְלֹא בְּמַטְבַּע". וְאֵין קוֹנֵין בְּכִלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר,
אֶלָּא בְּכִלִּי הַלּוֹקֵחַ.

ז) או מאכלים אחרים. יא) מכיוון שדעתו היא לא על
המטבע עצמו אלא על הצורה המוטבעת עליו שקובעת את
ערכו, והצורה הזו יכולה להתבטל בהוראת המלך.

ז. הַקָּנָה אֶחָד כְּלִי לְמוֹכֵר [שיחזיק בו לקנין חליפין] כְּדִי
שְׁיִקְנָה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמְּכָר, זָכָה הַלּוֹקֵחַ; וְאֵף עַל
פִּי שֶׁהַקָּנָה לוֹ הַכְּלִי [למוכר] עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ, נִקְנָה
הַמְּקַח וְזָכָה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהַמְּתַנֶּה עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ
שְׁמָה מִתְּנָה.

א) בקנין 'חליפין', כלומר כשאחד מקנה מטלטלין לחברו
והשני מקנה לו מטלטלין אחרים, כשעשה אחד מעשה קנין
במטלטלין של השני, קנה גם השני את המטלטלין שלו
ואינו צריך לעשות בהם קנין נוסף. ב) כלומר, שנתן
לחברו את הפרה שלו, תמורת החמור של השני.

ב. הַחֲלִיף חִמּוּר בְּפָרָה וְטָלָה, וּמְשַׁף אֶת הַפָּרָה
וְעֵדִין לֹא מְשַׁף אֶת הַטָּלָה - לֹא קָנָה, שְׂאִין פֶּאֶן
מְשִׁיכָה גְּמוּרָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בָּהֶן.

ג) מכיוון שגם הפרה וגם הטלה הם חליפי החמור, אין
המקח חל, עד שבעל החמור ימשוך את שניהם.

ג. דְּמִים שְׂאִין מְקַפִּידִין עֲלֵיהֶן - הֵרִי הֵן בְּשָׂאֵר
מְטַלְטֵלִין, וְקוֹנֵין. פִּיּוּצָה? הֵרִי שְׁחָפֵן [=חפץ] מְעוֹת
כֹּלָא מְשַׁקֵּל וְלֹא מְנִינָן, אֶלָּא נִטְלֵן אַכְסָרָה [=באומר],
וְאָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי פָּרְתָךְ אוּ יֵין זֶה בְּאֵלוֹ, וְנִתֵּן לוֹ
אֶת הַדְּמִים - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ;
שְׁוֶה דָּבָר שְׂאִינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא הֶצְרִיכוּ בּוֹ
מְשִׁיכָה.

ד) לדעת את מניינם המדויק. ה) מדין קנין מעות.
ו) ולכן המעות קונות, למרות שחכמים ביטלו את קנין
המעות.

ד. וְכֵן • רֵאוּבֵן שְׁמֵכַר
הַשְּׁנֵת הַרֵאב"ד
מְטַלְטֵלִין לְשִׁמְעוֹן
בְּחִמּוּשִׁים זֹזוּ, וְקָנָה
שְׁמֵעוֹן הַמְטַלְטֵלִין
וְנִתְחַיַּב בְּדְמִים, וְאַחַר
וְכֵן . . מְשִׁיכָה א"א דָּבָר זֶה אֵין לוֹ
שׁוֹרֵשׁ לַעֲנִין קִנְיָה אֵלָּא לְגַבִּי מִי
שִׁפְרַע וְאֵע"פ שֶׁהֵרֵב ז"ל מִפְּרֵשׁ כֵּן
בְּקִירוּשִׁין עַל מִשְׁנַת הַחֲלִיף שׁוֹר
בְּפָרָה אֵינוּ לֹא שְׁמַעְנוּ אֵלָּא דְּמֵי שׁוֹר
שְׂאִינוּ יְדוּעִים לְמוֹכֵר אֶת הַפָּרָה
שְׁגִם זֶה מִלְּתֵא דְּלֹא שְׁכִיחָא.

שְׁנִתְחַיַּב שְׁמֵעוֹן בְּחִמּוּשִׁים זֹזוּ אֵלוֹ, הָיוּ לוֹ יֵין אוּ
בְּהֵמָה וְעֶבֶד וְכִיּוּצָא בָּהֶן מְשַׁף הַמְטַלְטֵלִין, וְהָיָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְקַנְנֵן בְּהֵן טַעַם - כְּגֹוֹן הַמְשַׁחֲרֵר אֶת עַבְדּוֹ, אוּ
הַמְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוּ הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ, אוּ הַמוֹסֵר
מוֹדָעָה, אוּ הַמְבַטֵּל מוֹדָעָה, אוּ הַמּוֹחֵל לְחַבְרֵי חוּב
אוּ פְקֻדוֹן שֵׁשׁ לוֹ בִּידוֹ, וְכָל כֵּיוָצָא בְּדָבָרִים אֵלָיו.
יב. נִהְיָו רַב הַמְקוֹמוֹת לְהַקְנוֹת לְמַקְצֵת אֵלָיו
הַדְּבָרִים וְכִיוָצָא בְּהֵן, וְאוֹמְרִין: 'וְקַנְנֵנוּ מִפְּלוֹנֵי
שְׁעָשָׂה פְּלוֹנֵי שְׁלִיחַ', אוּ 'שְׁמַחַל לְפְלוֹנֵי חוּב שֵׁשׁ
לוֹ אֶצְלוֹ', אוּ 'שְׁבַטֵל הַמוֹדָעָה שְׁמַסֵּר עַל גַּט זֶה',
וְכִיוָצָא בְּאֵלָיו, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף.

יג. קַנְנֵן זֶה שֶׁנִּהְיָו לְהַקְנוֹת בְּאֵלָיו הַדְּבָרִים - אֵינוֹ
מוֹעִיל בְּלוֹם, אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שְׂאִינוּ אוֹמֵר דְּבָרִים אֵלָיו
כְּמַשְׁחָק וּמִהַתֵּל, אֶלָּא שְׁגַמֵּר בְּלַבּוֹ וְאַחַר כֵּף אָמַר;
לְפִיכֵף אִם אָמַר: 'בְּלַבּ שְׁלָם אָנִי אֲמַרְתִּי, וְגַמְרְתִּי
לְעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה' - אֵין צָרִיף דְּבָר אַחַר כָּלֵל.

יד. הַדְּבָרִים • שְׂאִין
הַשְּׁנֵת הַרְאֵב"ד
הַדְּבָרִים . . . בְּאוֹמְנוֹת א"א אֲבַל
הַשְּׁתוֹף עֲצָמוּ נִקְנָה בְּקִנְיָן.

שֶׁכָּתַב בְּשֵׁטֶר: 'קַנְנֵנוּ מִפְּלוֹנֵי שְׁיַלֵּף בְּסַחֲרָה עִם
פְּלוֹנֵי', אוּ 'שְׁיַחְלֵקוּ הַחֲצֵר שְׁבִינֵיהֶן', אוּ
'שְׁיַשְׁתַּפּוּ שְׁנֵיהֶן בְּאֲמָנוֹת', וְכִיוָצָא בְּדָבָרִים אֵלָיו
כְּלָן טו - הֲרִי זֶה קַנְנֵן דְּבָרִים, וְאֵינוֹ מוֹעִיל בְּלוֹם;
שְׁהֲרִי לֹא הִקְנָה לְחַבְרֵי דְּבָר מְסִיָּם וְיִדוּעַ, לֹא עָקָר
וְלֹא פְרוֹת עָקָר הַיְדוּעֵי טו.

יד) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (טו) כגון, ידור
פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי. (טז) לא הקנה
לו את הדבר בעצמו, וגם לא הקנה לו את הפירות של
הדבר, כלומר, שיישאר גוף הדבר של המוכר, והזכות לקבל
את הפירות תהיה של הקונה, אלא רק הבטיח לו לעשות
מעשה ואין הקנין מועיל לכך.

פָּרָק ו

דיני קנין מטבעות ושטרות.

א. הַפְּרוֹת - אֵף עַל פִּי שְׂאִין קוֹנֵין בְּהֵן (בְּקִנְיָן חֲלִיפִין)
כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ, הֲרִי נִקְנִין בְּקַנְנֵן כְּשֶׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין א."א.
אֲבָל הַמְּטַבֵּעַ - כְּשֶׁשׂם שְׂאִין קוֹנֵין בוּ, כֵּף אֵינוֹ נִקְנָה
בְּקַנְנֵן^ב; נִמְצָא הַמְּטַבֵּעַ אֵינוֹ נִקְנָה בְּקַנְנֵן (חֲלִיפִין),
וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה הוּא עֲצָמוּ קַנְנֵן לְקַנְנוֹת בוּ כְּשֶׂאֵר
הַדְּבָרִים.

א) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את
הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. ב) מכיוון שכל ערכו

אֵף עַל פִּי שְׂאִין תַּפְסֵי הַמוֹכֵר כָּל הַכְּלִי שֶׁקָּנָהוּ חֲלֵף
מִמְּכָרוֹ, אֶלָּא אֶחָז מְקַצְתּוֹ וְאֶחָז הַמְּקַנְנָה לוֹ מְקַצְתּוֹ
- קַנְנָה הַלּוֹקֵחַ; וְהוּא שְׂאִיָּאֵז מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁעוֹר כְּלִי,
אוּ יִאֲחַזְנוּ אֶחֶיזָה שְׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק [לְחַתֵּת] אֶת כָּל
הַכְּלִי מִיַּד הַמְּקַנְנָה לוֹ.

לְפִיכֵף, אִם הִקְנָה לוֹ בְּמַקְצֵת הַבְּגָד, צָרִיף שְׂאִיָּאֵז מִן
הַבְּגָד כְּדִי שְׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹת; שְׂאִם יִפְסֵק [=יִחְתוֹךְ] מִמְּקוֹם
שְׂאִיָּאֵז, הֲרִי הוּא כְּלִי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - שְׁשֵׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹת
מִן הַבְּגָד קְרוּי כְּלִי, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ בְּעִנְיַן טַמְאָת
בְּגָדִים. וְכֵן אִם אֶחָז פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ, וְהִיא יָכוֹל לְנַתֵּק
כָּל הַכְּלִי - קַנְנָה.

ח. זֶה שְׁכּוֹתְבִין בְּשֵׁטֶרוֹת: 'וְקַנְנֵנוּ מִפְּלוֹנֵי בְּכָלִי
הַכְּשֵׁר לְקַנְנוֹת בּוֹ' יב -
הַשְּׁנֵת הַרְאֵב"ד
'בְּכָלִי', לְהוֹצִיא הַפְּרוֹת . . . מוֹכֵר א"א בִּיהַ לְמַעוֹטֵי
מְטַבֵּעַ.
וְכִיוָצָא בְּהֵן: 'הַכְּשֵׁר', •
לְהוֹצִיא אֶסוּרֵי הַנִּינָה; 'לְקַנְנוֹת בּוֹ', לְהוֹצִיא כְּלִי שֶׁל
מוֹכֵר.

יב) כלומר, שהשטר הוא עדות על כך, שהעדים קיבלו עבור
המוכר או המתחייב בשטר, כלי לצורך הקנין והתחייב
תמורתו במקח הכתוב בשטר.

ט. זֶה • הַקַּנְנֵן, אֵינוֹ
צָרִיף לְהִיזוֹת בְּפָנֵי עֲדִים,
זֶה . . . עֲדִים א"א אֵין הַכֵּל מוֹדֵים
בְּקִנְיָן.
אֶלָּא אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין

חַבְרֵי, קַנְנָה; שְׂלֹא הַצְּרִיכָה תוֹרָה עֲדִים בְּדִינֵי
מְמוֹנוֹת אֶלָּא לְכוֹפֵר [=לְמַכְחִישׁ]; אֲבָל הַמוֹכֵר אוּ
הַנוֹתֵן אוּ הַשׁוֹכֵר אוּ הַמְשַׁאֵל וְכִיוָצָא בְּהֵן, אֵינוֹ
צָרִיף עֲדִים. וְכִינֵן שֶׁקָּנָה הַקוֹנֵן בְּדָרֵף מִן הַדְּרָכִים
שְׁקוֹנֵין בְּהֵן - בֵּין בְּהַגְבָּהָה, בֵּין בְּמַשִּׁיכָה וּמְסִירָה,
בֵּין בְּקַנְנֵן, בֵּין בְּכֶסֶף אוּ בְּשֵׁטֶר אוּ בְּחֻזָּקָה - קַנְנָה,
וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם עֲדִים.

י. הַמוֹכֵר אוּ הַנוֹתֵן שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ (הַתְּחִיב לְקַנְנֵן) - יֵשׁ
לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְחֹזֵר בוּ כָּל זְמַן שְׁעֶסוּקִין בְּאוֹתוֹ
עֲנִיָּן^ב, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַקַּנְנֵן בְּפָנֵי עֲדִים; וְאִם הַפְּסִיק
הַעֲנֵן - אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בוּ, אֵף עַל פִּי
שְׂאִין בִּינֵיהֶן עֲדִים. וְכֶשֶׁם שְׁחֹזֵר הַמוֹכֵר וְהַנוֹתֵן,
כֵּף חֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְהַמְקַבֵּל כָּל זְמַן שְׁעֶסוּקִין בְּאוֹתוֹ
עֲנֵן, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּשֶׂאֵר דְּרָכֵי הַהַקְנָה.

יג) שעבורו נעשה הקנין.

יא. יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה שְׂאִין צָרִיכִין קַנְנֵן, וְאֵין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של המטבע היא הצורה המוטבעת בו, והיא עלולה להתבטל, ואם כן המטבע הוא כמו שטר, שאינו נקנה בחליפין.

של המטבע היא הצורה המוטבעת בו, והיא עלולה להתבטל, ואם כן המטבע הוא כמו שטר, שאינו נקנה בחליפין.

ב. לשונות [חתיכות] של זהב ושל כסף - הרי הן פעששיות [=גושים] של ברזל או של נחשת, והפל כשאר מטלטלין הן, ונקנין בקנין, וקונין זה את זה בהחלפה; כמו שבארנו. אבל המטבעות של כסף, או דינרין של זהב, או המעות של נחשת - הרי כלן דמים [תשלום] פנגד שאר מטלטלין, והנותן את אחד מהן דמי מטלטלין^ה לא קנה עד שימשוך או יגביה כמו שבארנו; ואין אחד מהן נקנה בקנין, ולא נעשה קנין.

ה. נתן לו שלשים אסר של נחשת [ע"ד] דינר כסף - נקנה הדינר של כסף, וחיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש, חדש; ואם ישן, ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אסר - לא קנה, עד שיקח האסרות של נחשת^ו; וכל אחד מהן יכול לחזור בו^ז.

במשיכת הנחשת, שהוא החפץ ביחס למטבעות הכסף, שהם התשלום. יח ויעשה בהם קנין. יט כי מטבעות הכסף הם התשלום עבור המעות, ומשיכה של מעות אינה קונה במטלטלין.

אם מחליף חתיכת מתכת שלו בחתיכת מתכת של חברו, כשיעשה אחד מהם קנין לקנות את החתיכה של חברו, קנה גם השני את החתיכה שלו. ד וכשמשלם עם מטבעות למוכר, זה לא נחשב שהוא מחליף עם המוכר את החפץ הנקנה במטבעות, אלא זה נחשב כתשלום. ה אם שילם באחד מסוגי המטבעות, עבור המטלטלין. ו מסוגי המטבעות השונים.

ו. וכן מעות הרעות שפסקתן המלכות או המדינה,^כ או הדינרין שאינן יוצאין [אין להם ביקוש] באותה המדינה, ואין נושאין ונותנין [=סוחרים] בהן עד שמשנין אותן למטבע אחר - הרי הן כפרות לכל דבר, ונקנין בקנין^{כב}, וקונין את המעות^{כג}, ואין המעות קונות אותן כשאר כל הפרות^{כד}.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין באחד ממיני מטבעות אלו^ה, או עבדים וקרקעות^ט. אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף, הרי הן כפרות^י; וכן המעות של נחשת, כמו פרות^{יב} לגבי מטבע של כסף^{יג}.

אזור שכולל הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" גם אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו, למרות הביטול הרשמי. כא אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע שימושי באזורים אחרים של אותה מלכות. כב בתורת קנין כסף, ומחייבים את הצד השני לשלם מעות. כג אם נתן מעות טובות, ולא משך את הרעות. כד כמו שאין המעות, קונות את שאר כל הפירות.

ז שכל המטבעות נחשבים כתשלום. ח שאז החפץ נקנה, רק אם עשה קנין במטלטלין. ט שהם נקנים בכסף. י כשנותנים דינרים של זהב, לקבל תמורתם מטבעות של כסף. יא דינרי זהב נחשבים כחפץ הנקנה, ומטבעות הכסף נחשבים כתשלום כי מטבעות כסף שימושיים יותר מדינרי זהב. יב והן החפץ הנקנה. יג שהם התשלום, כי מטבעות כסף שימושיים בכל מקום, ומעות נחושות מתקבלות כתשלום רק במקומות מסוימים.

ז. המטבע - אין לו דרך שיזקה בו מי שאינו ברשותו,^{כה} אלא על גבי הקרקע; כגון שיקנה הקרקע ועל גבה [ובקניין אגב גם] המעות, או שישכור את מקום המעות - גיזין שיזקה בקרקע בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין, זכה במעות. והוא שהיה אותו המעות קנימין, כגון שהיו מפקדין במקום אחר.

ד. פיצד? נתן לו דינר של זהב [ולקבל תמורתו] בעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הכסף^ד י אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידו [של לוקח], וחיב^{טו} לתן לו חמשה ועשרים דינר של כסף כשפסק [כפי שקבע] עמו: אם [קבעו שיתן מטבעות] חדשים - חדשים; ואם ישנים, ישנים. אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בעד דינר זהב - לא קנה, עד שיקח הדינר של הזהב^{טז}; וכל אחד מהן יכול לחזור בו.

כה אין אפשרות להקנות אותו למקבל, אם לא נותנים לו את המטבע עצמו לרשותו.

אבל ראוהו שהיה לו חוב על שמעון^{כז}, והקנה ללוי קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - יראה לי שלא קנה החוב.

כו ששמעון חייב כסף לראובן.

כז היו עומדים שלשתן^{כח}, ואמר לו [לבעל חוב]:

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למחזיק בשטר שהוא אכן קנה את השטר או קיבלו במתנה מהמלווה. (לה) לגבות החוב מהלווה.

יב. קנין • השטרות

בְּדִרְךָ הַזֹּאת, מְדַבְּרִי סוֹפְרִים; אָבֵל מִן הַתּוֹרָה, אֵין הַרְאִיּוֹת נִקְנָוּת, אֶלָּא גּוֹף הַדְּבָר הַקְּנִי בְּכַדְלִי, לְפִיכָף לִי, הַמּוֹכֵר שֵׁטֶר חוֹב לְחִבְרוֹ - עֲדִין יְכוּל לְמַחְלוֹ
[לבעל החוב] ל"ח, וְאֶפְלוּ יוֹרְשׁוֹ מוֹחְלוֹ.

השנת הראב"ד
 קניין . . סופרים א"א לא מן השם הוא זה אלא מפני שהלוה אומר ללווקח אני לא שעבדתי לך את עצמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אינו יכול למחול משמכר שטר חובו.

(לו) והשעבוד גם כן נחשב, כדבר שאינו ממשי. (לז) מכיוון שמכירת החוב שבשטר, מועילה רק מתקנת חכמים. (לח) כי מהתורה הלווה עדיין חייב למוכר השטר, ולא לקונה.

יג. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה לט - אינה יכולה למחול אלא מדעת בעלה, מפני שידה פירו'.

(לט) שהיה לה שטר חוב על אנשים אחרים שחייבים לה כסף, וכשהתחנה נעשה השטר 'נכסי מלוג' או 'נכסי צאן ברזל', וגם לבעל יש זכות בשטרות האלו. (מ) והחוב שייך לשניהם, ויכולים למחול עליו רק בהסכמה של שניהם.

יד. המקנה לחברו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה שטר חוב - הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא, פלא פתיכה ובלא מסירה; ויראה לי, שגם זה יכול למחול
[על החוב שבשטר] אחר שמכר מא.

(מא) מכיוון שגם 'קנין אגב קרקע', הוא מדרבנן.

יז. המוכר קרקע, וכתב וכן • השטר
השנת הראב"ד
 וכן . . שהוא א"א והוא דא"ל אגב וקני.

עמו - פיון שהחזיק הלוקח בקרקע, נקנה השטר בכל מקום שהוא.

טו. האומר: 'זכו בשדה זו לפלוני', וכתבו לו את השטר, והחזיק הזוכה לו בקרקע - יש לנותן לחזר בשטר
[להתחזר מכתבת השטר] עד שגניע [השטר] ליד בעל המתנה, אף על פי שאינו יכול לחזר בשדה.

(מב) שאומר לשלוחים לעשות קנין חזקה בקרקע עבור אדם אחר, שהוא רוצה לתת לו את השדה במתנה. (מג) ומשעה שנעשה הקנין עבור מקבל המתנה, אין הנותן יכול לחזור בו מהמתנה.

טז. אמר להם: 'זכו לו בשדה, על מנת שתכתבו לו את השטר' - אף על פי שהחזיקו לו בשדה,

'מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה, תנהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד משלשטן יכול לחזר בו.
ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה שאין לה טעם, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר.

(כז) בעל החוב, המקנה, והקונה. (כח) ראובן בעל החוב אינו יכול לחזור בו, וחייב לתת את הכסף ללוי ולא לשמעון, שמעון אינו יכול לחזור בו ולתבוע מראובן שישלם את החוב אליו, ולוי אינו יכול לחזור בו ולתבוע את שמעון, אלא חייב לקבל את הכסף מראובן. (כט) שהרי כיצד יכול לחול הקנין, ללא מעשה קנין. (ל) וכפי שיתבאר, בהלכה הבאה.

ט. היה ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: 'תן לשמעון מאה זוז שאני חייב לו, עד שאתן לך או עד שאעשה עמך חשבון', ואמר לו: 'היין' [כז-כח, מסכים], וקבל שמעון - כל אחד משלשטן יכול לחזר בו, לא ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו; לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון, חוזר שמעון ותובע את ראובן בשאר חובו.

(לא) מכיוון שלוי לא חייב כלום לראובן, לא חל הדין של 'מעמד שלושת' שהתבאר בהלכה הקודמת.

י. המוכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה במסירת השטר לידו; שלא מכר אלא הראה שפול, ואין הראה נתפשת פירו'.
השנת הראב"ד
 המוכר . . לך א"א יש שהקשה על זה והא קי"ל כרבא דאמר אינו צריך למסירה, וי"ל דלא פליגי אב"י ורבא אלא אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה אבל למאן דבעי כתיבה היכא דליכא כתיבה כגון שכיב מרע ראייה מיהת בעי ועוד אני אומר דכי אמר רבא אינו צריך ראייה ה"מ להדי מוכר אבל לגבי לוח כי אתא למיגבי מיניה מצי א"ל איתיה ראייה היכי מטא שטרא לידך.

(לב) הוא לא מוכר לו רק את הנזיר שעליו כתוב השטר, אלא את 'הוכחת החוב' הכתובה בשטר, שיוכל לגבות את החוב מהלווה באמצעות השטר. (לג) הראייה שבשטר היא אינה דבר ממשי, וקנין חל רק על דבר ממשי.

יא. וכיצד יקנה השטר? שכתב לו המקנה: 'קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו', וימסר לו השטר; ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה. ואינו צריך עדים לענין קנייתו, אבל צריך עדים לענין תביעה, שהרי הנתבע אומר לו: 'מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך' ?

(לד) ואם המקנה יטען שהוא לא מכר לו את השטר ולא נתן לו במתנה אלא הפקידו אצלו וכדומה, אנחנו מאמינים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כיון שבוודאי ורתה להשלים עבודתו הנה כדי להקל על גילוי רצונו האמיתי "להיות רוצה מישראל" חייב לקבל "מי שפרע" כדי שיע"ז יבין חומר הענין.

וב"מי שפרע" גופא מזכירים הפרעון מאנשי המבול ודור הפלגה שלפני מ"ת דווקא, כי ההכרח בפעולת המשיכה - עבודת המטה - הוא מצד גדרי העולם (לפני מ"ת) מאחר שהוא "תחתון . . נגד ה' ממש" ואינו יכול להתברר אלא ע"י שימשכוהו ויעלוהו מלמטה למעלה, אבל ישראל מצד עצמם אינם שייכים לעולם כי "ישראל וקוב"ה כולא חד" ונמצאים בעולם רק מצד ציווי הקב"ה, אלא שיכולים גם אחרי ירידתם לעולם לבררו ולזכרו לא על ידי מלחמה כי אם בדרך של שלום ומנוחה ועל ידי ריבוי גילוי אור, כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'", אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא.

כיון שזה שצריך למשיכה הוא מצד הירידה בגלות - מצד אוה"ע - לכן, מזכירים לו "מי שפרע מדור המבול כו" - לפני מ"ת, כי הפרעון הוא על העדר העבודה של ברור העולם מצד גדריו שלפני מ"ת, אבל מציאותם של ישראל (לאחר מ"ת) היא למעלה מגדרי העולם ואעפ"כ, כיון שאחרי הכל ירדו לעולם לפעול בגדריו, פועלת האזהרה "מי שפרע" (שהוא עונש מצד גדרי העולם) שתהי' עבודת המשיכה כרבעי כדי שיוכל להיות דירה לו ית'.

יין מלכות ספר קנין סימן ח'
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. וכיצד מקבל 'מי שפרע'? אורחין [מקללים] אותו בבית דין, ואומרין: 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו'; ואחר כך יחזרו הדמים.

(ד המוכר, יחזיר את הכסף לקונה.)

ג. הנותן • דמי

הנותן . . המוכר א"א אני לא ידעתי מאין לו זה ההפרש בין שחור בו הלוקח שהוא ש"ח לחור בו המוכר שהוא חייב בגניבה ואבידה והגאון לא הפריש בזה ומשמע בשניהם חייב באחריות עד שיקבל עליו מי שפרע וחי ראשי יותר נ"ל כשהלוקח חוזר בו דהמוכר רצה המכר שיהא חייב באחריות שהרי המעות בעל כרחו יוצאות מידו וכל זמן שהלוקח קיבל מי שפרע המעות עומדות באחריותו.

חוזר בזה ובזה^{מה}, עד שיגיע שטר המתנה לידי מקבל המתנה.

(מד) שאומר להם שהקנין יועיל, בתנאי שיכתבו אחר כך את השטר. (מה) יכול לחזור בו גם בשטר וגם בקרקע, כי התנאי של כתיבת השטר עדיין לא התקיים.

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

פָּרָק ז

המתנהג במקח וממכר בצורה לא הוגנת.

א. מי שנתן הדמים ולא משף הפרות - אף על פי שלא נקנו המטלטלין כמו שבארנו, כל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - לא עשה מעשה ישראל, וחיב לקבל 'מי שפרע'. ואפלו נתן הערבוני בלבד - כל החוזר, מקבל 'מי שפרע'.

(א) וכפי שיבואר בהלכה הבאה. (ב) ששילם על חלק מהקניה, והתחייב לשם את השאר מאוחר יותר. (ג) מכיוון שבשעה שהוא שילם חלק מסכום הקניה הוא קנה את הכל, ולא רק את החלק ששווה למה שהוא שילם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משף הפרות . . כל החוזר בו . . לא עשה מעשה ישראל".

יש לבאר טעם הדיוק "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה כו" ומדוע (בנוגע לעבודת האדם) מזכיר עונש של אוה"ע, ולפני מ"ת, ולא עונשים של בנ"י אחר מ"ת.

והביאור בזה: כסף ענינו גילוי והמשכה מלמעלה למטה, ומשיכה מורה על ההעלאה וההגבה מלמטה למעלה (שהוא ית' מושך החפץ . . העלאה והגבהה מטורי דפרודא . . לרה"י יחידו של עולם) ושלימות העבודה היא בכסף ומשיכה שעל ידם נגמר הקנין דרה"ר להיות רה"י ליחידו של עולם.

אבל אם "נתן את הדמים ולא משך" היינו שהי' גילוי אור מלמעלה אבל לא עשה עבודתו למטה - "חוזר בו" מהמכירה, אומרים לו ש"לא עשה מעשה ישראל" שהרי קיבל ע"ע לקיים התומצ"כ כשאמר "נעשה ונשמע".

הפניית לשיחות קודש ❧ מי שנתן הדמים: ביאור ההלכה ע"פ פנימיות - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 683.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המעות. (יג) כי מנהג אנשי המדינה, נחשב כקנין גם על פי דין תורה.

ז. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שְׁאִין דִּין זֶה אֵלָא בְּשֶׁרֶשׁם בְּפִנֵי הַמוֹכֵר, או שְׁאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: 'לֵךְ וְרִשְׁם עַל מִקְחֶךָ', שְׁהֵרִי גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּחִזְקָה וּבְמִשְׁכָּה^י.

(יד) שקנינים אלו חלים, רק אם עשה אותם בפני המוכר או ברשותו.

ח. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדָבָרִים בְּלִבְדּוֹ - [התחייב בפני] - הֵרִי זֶה רְאוּי לוֹ לַעֲמֹד בְּדַבְרוֹ, אִם עַל פִּי שְׁלָא לְקַח מִן הַדְּמִים פְּלוֹם וְלֹא רִשְׁם וְלֹא הֵנִיחַ מִשְׁכּוֹן. וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר - אִם עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל 'מִי שְׁפָרַע' - הֵרִי זֶה מִמְּחֶסְרֵי אֲמָנָה^{טו}, וְאִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ.

(טו) אנשים לא נאמנים.

ט. וְכֵן מִי שְׁאָמַר לְחֻבְרוֹ שְׂתֵּן לוֹ מִתְּנָה, וְלֹא נָתַן - הֵרִי זֶה מִמְּחֶסְרֵי אֲמָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִתְּנָה מוּעָטָה, שְׁהֵרִי סְמָכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל כְּשֶׁהִבְטִיחוֹ; אֲבָל בְּמִתְּנָה מְרֻבָּה, אִין בְּהַ חֶסְרוֹן אֲמָנָה, שְׁהֵרִי לֹא הֵאֱמִין זֶה שְׂתֵּן לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ, עַד שְׂיִקְנֶה אוֹתָן בְּדָבָרִים שְׁקוּנִין בְּהֵן.

י. הַנוֹתֵן מְעוֹת לְחֻבְרוֹ [שישתמש בהם] לְקָנוֹת לוֹ^{טז} קַרְקַע אוֹ מִטְלָטְלִין, וְהֵנִיחַ מְעוֹת חֻבְרוֹ אֲצֵלוֹ, וְהֵלֵךְ וְקָנָה לְעֲצָמוֹ בְּמְעוֹתָיו - מָה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי^{יז}, וְהֵרִי הוּא מְפָלֵל הַרְמָאִין^{יח}.

(טז) לבעל המעות. (יז) וקנה את הקרקע או המטלטלין לעצמו. (יח) והקונה נחשב רמאי, שהרי חברו סמך עליו שיקנה עבורו, והוא גנב את דעת חברו וקנה לעצמו.

יא. הֵיךְ יוֹדֵעַ [-החבר שנשלח לקנות-] שְׁזֶה הַמוֹכֵר אוֹהֵב אוֹתוֹ וּמְכַבְּדוֹ, וּמוֹכֵר לוֹ, וְאִינוֹ מוֹכֵר לְמִשְׁלָחוֹ - הֵרִי זֶה מִתֵּר לְקָנוֹת לְעֲצָמוֹ^{יט}, וְהוּא שְׂתֵּיחֹזֵר וְיודיעוֹ. וְאִם מִפְּחַד שְׁמָא יָבּוּא אַחַר וְיִקְדָּמְנוּ לְקָנוֹת - הֵרִי זֶה קוֹנֶה לְעֲצָמוֹ, וְאַחַר כֵּן מוֹדִיעֵנוּ.

(יט) ואין זה מנהג רמאות, כי גם אם הוא לא יקנה לעצמו, המוכר לא יסכים למכור למשלח. (כ) שלפני הקניה יחזור ויודיע למשלח שהמוכר לא מסכים למכור לו, ולכן הוא קונה לעצמו.

יב. הוֹרֵי מְקַצֵּת הַמוֹרִים, שְׁאִם קָנָה לְעֲצָמוֹ

הַלּוֹקַח, וְאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: 'בּוּא וְטַל אֶת מְעוֹתֶיךָ' - הֵרִי הַמְּעוֹת אֲצֵלוֹ כְּמוֹ פְּקֻדוֹ^י; וְאִם נִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, אִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹן. אֲבָל אִם חִזַּר בּוֹ הַמוֹכֵר - הֵרִי הַמְּעוֹת בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְחֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹן, וְאִם עַל פִּי שְׁחִזַּר בּוֹ וְאָמַר לְלוֹקַח: 'בּוּא וְטַל אֶת שְׁלֶךְךָ'; עַד שְׂיִקְבַּל עָלָיו 'מִי שְׁפָרַע', וְיֹאמַר לוֹ אַחַר כֵּן: 'בּוּא וְטַל אֶת שְׁלֶךְךָ^י'.

(ה) ודינו, כשומר חנם. (ו) אבל לפני שהמוכר קיבל עליו 'מי שפרע', הקונה אינו חייב לקחת ממנו את המעות, והם עדיין ברשות המוכר.

ד. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב אֲצֵל חֻבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי חֲבִית שֶׁל יַיִן בְּחוֹב שְׁנֵשׁ לִי אֲצֵלְךָ', וְרָצָה הַמוֹכֵר - הֵרִי זֶה כְּמִי שְׁנָתַן הַדְּמִים עִתָּהּ, וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ מְקַבֵּל 'מִי שְׁפָרַע'; לְפִיכֵךְ^י, אִם מְכַר לוֹ קַרְקַע בְּחוֹבוֹ - אִין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ^{יב}, אִם עַל פִּי שְׁאִין מְעוֹת הַמְּלֻהָה מְצוּיּוֹת בְּשַׁעַת הַמְּמַכְרִי.

(ז) כמו כל מי שקונה בכסף, וחוזר בו. (ח) מכיוון שנתינת החוב ללווה, נחשבת כתשלום ממש. (ט) מכיוון שהקרקע נקנית בכסף בלבד. (י) מכיוון שה'חוב', נחשב כמעות.

ה. הַלּוֹקַח מִחֻבְרוֹ קַרְקַע אוֹ עֲבָדִים אוֹ שְׂאָר מִטְלָטְלִין, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים, וְהֵנִיחַ [חפץ מסוים כ] מִשְׁכּוֹן עַל [-ער שישלם] הַדְּמִים - לֹא קָנָה^{יג}; וְכָל הַרוֹצֶה לְחַזֵּר מִשְׁנֵיהֶם - חוֹזֵר, וְאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל 'מִי שְׁפָרַע'.

(יא) מכיוון שהקונה לא שילם כסף, וגם המשכון לא שייך למלווה, כי המשכון משתעבד רק כאשר ישנה התחייבות ממשית, ולא סיכום בעל פה בלבד.

ו. מְכַר לוֹ בְּדָבָרִים בְּלִבְדּוֹ, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים, וְרִשְׁם הַלּוֹקַח רִשְׁם [סימן] עַל הַמְּקַח, כְּדִי שְׂתֵּיהָה לוֹ סִימָן יָדוּעַ שֶׁהוּא שְׁלוֹ - אִם עַל פִּי שְׁלָא נָתַן מִן הַדְּמִים פְּלוֹם - כָּל הַחוֹזֵר בּוֹ אַחַר שְׁרִשְׁם, מְקַבֵּל 'מִי שְׁפָרַע'^{יד}. וְאִם מְנַהֵג הַמְּדִינָה הוּא שְׂיִקְנֶה הַרְשָׁם קִנְיָן גָּמוּר - נִקְנָה הַמְּקַח, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְיֵהָיָה זֶה חֵיב לְתֵּן הַדְּמִים^י.

(יב) כי רישום הסימן, נחשב כ'תחילת קנין' כמו נתינת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְרוֹדֵף, לֹא מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר וְהִקְנָה, אֲלֵא כְּדֵי שְׁלֹא יִחְזַר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ.

ד. וְכֵן הַדִּין בְּמוֹכֵר מִטְּלֻטְלִין - אִף עַל פִּי שְׁמִשָּׁךְ הַלּוֹקֵחַ הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרִשּׁוֹתוֹ, וְהַמוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שְׁאָר הַדְּמִים - לֹא קָנָה; וְיָד הַחֹזֵר בּוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲלֵא אִם כֵּן מְכַר מִפְּנֵי רְעַת מִמְּכָרוֹ, הֲרִי זֶה קָנָה הַכֹּל.

ה. לָקַח [חפץ ה] שְׁוֵה מֵאָה בְּמֵאתִים, וְהֲרִי הַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ שְׁאָר הַדְּמִים - הֲרִי זֶה סָפַק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׁדָהוּ מִפְּנֵי רְעַתָּה, וְאִינוּ תוֹבֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמִכָּר בִּיקָרִי, אוֹ אִינוּ כְּמוֹכֵר שְׁדָהוּ מִפְּנֵי רְעַתָּה, וְזֶה שְׁתוֹבֵעַ מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ עַד שְׁיִקַּח כָּל הַדְּמִים.

(ג) וחושש שמא הקונה יחזרט.

לְפִיכֵף הַרוּצָה לְחֹזֵר מִשְׁנִיָּהֶם, אִינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר; וְאִם תִּפְּשׂ הַמוֹכֵר מִמְּקַח שְׁמִכָּר כְּנֶגֶד הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

ד) רק המוכר יכול לתפוס, מכיוון שהוא יכול להגיד: ברור לי שתבעתי מכיוון שעדיין לא גמרתי להקנות עד שאקבל כל התשלום, אבל הקונה אינו יודע מה כוונת המוכר, ולכן לא יועיל אם הוא יתפוס.

ו. הַקּוֹנֵה דָּבָר מִחֵבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדְּמִים, וְטָעָה בְּמִנְיַן הַמְּעוֹת, וְלֹאֲחֵר זָמַן תִּבְּעוּ הַמוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: 'מֵאָה שְׁנַתָּ לִי אֵינָן אֲלֵא תִשְׁעִים' - נִקְנָה הַמְּקַח וּמְחִזִּיר לוֹ הַעֲשָׂרָה, אֲפִלוּ אַחֵר כְּמָה שָׁנִים; בֵּין בְּקָרָקַע בֵּין בְּמִטְּלֻטְלִין.

ז. הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'כְּשִׂאֲמַכְּרָה שְׁדָה זוֹ, הֲרִי הִיא מְכוּרָה לְךָ מֵעַכְשָׁיו בְּמֵאָה זוֹ', וְנִקְנָה מִיָּדוֹ [התחייב] עַל כֵּף, וְלֹאֲחֵר זָמַן מְכָרָה לְאַחֵר בְּמֵאָה - קָנָה הָרִאשׁוֹן. מְכָרָה בְּיוֹתֵר עַל מְנָה - קָנָה הָאַחֲרוֹן; שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֲלֵא 'כְּשִׂאֲמַכְּרָה', שִׁיְהִיָּה מוֹכֵר מִדְּעוֹתָ תַחְלָה, וְזֶה לֹא הִיָּה רוּצָה לְמַכּוֹר, וְלֹא מְכַר אֲלֵא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׁוִיָּה; וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאָר וּמְכָר.

(ה) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

ח. אָמַר לוֹ: 'כְּשִׂאֲמַכְּרָנָה, הֲרִי הִיא קְנוּיָה לְךָ מֵעַכְשָׁיו כְּמָה שִׁישׁוּמּוֹ אוֹתָהּ [=יעריכו שוויה] בֵּית דִּין שְׁלֹשָׁה' - אֲפִלוּ [העריכות] עַל פִּי שְׁנַיִם מִן הַשְּׁלֹשָׁה

בְּמְעוֹת חֵבְרוֹ אַחֵר שֶׁזָּקַפְּנָן עָלָיו מְלוּוָה [לִקַּח אוֹתָם כִּהְלוּוֹתָה] - הֲרִי קָנָה לְעַצְמוֹ, וּמִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ [ומאמינים לו] כְּשִׂאֲמַר 'זָקַפְתִּי אוֹתָן הַמְּעוֹת עַל עַצְמִי בְּמְלוּוָה'. וְאִנִּי אוֹמֵר שְׁאִין דִּין זֶה דִּין אֲמָת, אֲלֵא מְקַח שֶׁל מְשַׁלְּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּדִין הָעֵסֶק.

יג. שְׁלֹשָׁה שְׁנַתָּנוּ מְעוֹת לְאַחַד לְקָנוֹת לָהֶם הַמְּקַח - אִם הָיוּ הַמְּעוֹת מְעֻרְבוֹת, וְקָנָה בְּמִקְצַת הַדְּמִים - אִף עַל פִּי שִׁיְהִיָּה כְּפִנְתָּה הַשְּׁלִיחַ שְׁוֵה שְׁקָנָה [יהיה שייך רק] לְאַחַד מֵהֶן, הֲרִי הַמְּקַח שֶׁל כָּלֶן; וְחֹלְקִין אוֹתוֹ לְפִי מְעוֹתֵיהֶן.

יד. הָיוּ מְעוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶן צְרוּרִין [=קשורים] וְחֵתוּמִין [בחותם הבעלים] - אִף עַל פִּי שִׁיְהִיָּה בְּלָב הַשְּׁלִיחַ הַזֶּה שִׁיקְנָה הַמְּקַח לְכֻלָּם, לֹא קָנָה אֲלֵא זֶה שֶׁנִּקְנָה הַמְּקַח בְּמְעוֹתָיו בְּלָבָד.

פָּרֵק ח

דיני ביטול המכירה כשהקונה שילם חלק מהתשלום.

א. הַמוֹכֵר שְׁדָה לְחֵבְרוֹ בְּאֵלֶף זוּז, וְנָתַן לוֹ מִקְצַת הַדְּמִים, וְהִיָּה יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ שְׁאָר הַדְּמִים [שישולמו מיד] - אֲפִלוּ לֹא נִשְׁאָר לוֹ אֲלֵא זוּז אֶחָד - לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת כְּלָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁכָּתַב אֶת הַשְּׁטָר אוֹ הַחֲזִיק [כי טרם הסתיימה הרכישה].

א) מכיוון שהמוכר רודף אחרי הקונה לקבל את התשלום, מובן שהוא מכר את השדה כי הוא זוקק לכסף, והוא לא גמר בדעתו להקנות עד שיקבל את כל הכסף.

ב. חֹזֵר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ, יָד מוֹכֵר עַל הַעֲלִיּוֹנָה: רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: 'הִיא לְךָ מְעוֹתֶיךָ, אוֹ קָנָה מִן הַקְּרָקַע כְּנֶגֶד הַמְּעוֹת שְׁנַתָּת'; וְנָתַן לוֹ מִן הַזְּבוּרִית [החלק הגרוע] שָׁבָה. וְאִם חֹזֵר הַמוֹכֵר, יָד הַלּוֹקֵחַ עַל הַעֲלִיּוֹנָה: רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי מְעוֹתִי, אוֹ תֵּן לִי קְרָקַע כְּנֶגֶד מְעוֹתִי'; וְנוֹטֵל מִן הַיִּפָּה שָׁבָה.

ב) וכבר שילם חלק מהכסף.

וְאִם לֹא הִיָּה יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ - קָנָה לּוֹקֵחַ אֶת כְּלָהּ, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; וְשְׁאָר הַדְּמִים עָלָיו כְּשִׂאֲר הַחֹבוֹת.

ג. מְכַר שְׁדָהוּ מִפְּנֵי רְעַתָּה [-שמחפש להיפטר ממנה] - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ שְׁאָר הַדְּמִים, קָנָה הַכֹּל, וְאִין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; שְׁוֵה שְׁתוֹבֵעַ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֵן אִם מִכֵּר חֲפֵץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וּמִשְׁכּוֹ הַלֹּקַח וְלֹא נָתַן דָּמִים, וְהוּלָה הַחֲפֵץ - קָנָה, שְׁלֹא יִהְיֶה פֶת הַדְּיוּט חֲמור מִפֶּת הַקֹּדֶשׁ. וְאִם הוֹקֵר הַחֲפֵץ - חוֹזֵר בּוֹ, שֶׁהָרִי לֹא לָקַח הַגֹּזֵר דָּמִים, וְהַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ נִקְנָה אֲלָא בְכֶסֶף, שְׁנֵאמַר³: "וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף, וְקָם לוֹ"; וְאֵין הַגֹּזֵר חַיב לְקַבֵּל מִי שִׁפְרַע'.

ג) למרות שמהקדש קונים בתשלום בלבד. ד) ובמכירה רגילה אם הקונה עשה משיכה, המוכר לא יכול להתחרט.

ג. נְכִסֵּי יְתוּמִים קְטָנִים, הָרִי הֵן פְּהַקְדֵּשׁ. פִּיּוֹד? יְתוּמִים שֶׁמִּכְרוּ פְּרוֹת וְנִמְשְׁכוּ מֵהֵן הַפְּרוֹת, וְעַדִּין לֹא לָקְחוּ הַדָּמִים, וְהוֹקְרוּ הַפְּרוֹת - חוֹזְרִין בָּהֶן, שְׁאֵין נְכִסֵּי יְתוּמִים נִקְנִין אֲלָא בְכֶסֶף פְּהַקְדֵּשׁ; הוּלָלוּ הַפְּרוֹת, לֹא יִהְיֶה פֶת הַדְּיוּט יֵתֵר חֲמור מִכֶּסֶף.

ה) ובמכירה רגילה, הקונה אינו יכול להתחרט, אחרי שעשה משיכה.

ד. וְכֵן אִם לָקְחוּ הַדָּמִים, וְעַדִּין לֹא נִמְשְׁכוּ פְּרוֹתֵיהֶן, וְהוֹקְרוּ - חוֹזְרִין בְּשֵׁאֵר הַדְּיוּטוֹתֵי.

ו) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ולמרות שההדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחוזר בו - ביתומים לא הטילו חכמים 'מי שפרע'.

אָבַל אִם הוּלָלוּ הַפְּרוֹת, וְרָצוּ הַלְקוּחוֹת לְחֹזֵר בָּהֶן - חוֹזְרִין וּמְקַבְּלִין מִי שִׁפְרַע', כְּדִינָם עִם שֵׁאֵר הָעָם⁴; שְׂאֵם נִחְיָב אוֹתָם לָקַח הַפְּרוֹת כְּדִין תּוֹרָה⁵ - הָרִי זֶה רָעָה לְיְתוּמִים; שְׂאֵם יִהְיֶה דִינָם כְּפִיּוֹצְטָרְכוֹ לְמַכֵּר לֹא יִמְצְאוּ מִי שִׁיִּתֵּן לָהֶם דָּמִים.

ז) הם יכולים להתחרט, אבל מקבלים, 'מי שפרע'. ח) הדין הרגיל בכל מקח וממכר. ט) לפני שיקבלו את הפירות, כי הקונים יחששו שלפני שיקבלו את הפירות מכירים יוזל, והם לא יוכלו להתחרט.

ה. וְכֵן יְתוּמִים שֶׁלָּקְחוּ פְּרוֹת, וּמִשְׁכּוֹ הַפְּרוֹת וְלֹא נָתַנוּ הַדָּמִים, וְהוֹקְרוּ - לֹא יִהְיֶה פֶת הַדְּיוּט גָּדוֹל מִפֶּתֵן. וְאִם הוּלָלוּ הַפְּרוֹת⁶, אֵינָן חוֹזְרִין; שְׁזֵו רָעָה לָהֶם: כְּשִׁיִּצְטָרְכוּ לְקָנוֹת פְּרוֹת, לֹא יִמְצְאוּ מִי שִׁיִּמְכֹר לָהֶם.

י) אלא כמו שאדם רגיל קונה במשיכה, גם היתומים קונים

דִּינִים - מְכוּרָה¹; אָמַר לוֹ: 'כְּמוֹ שְׂאוּמְרִין שְׁלֹשָׁה', עַד שִׁיאֲמְרוּ הַשְּׁלֹשָׁה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'כְּמוֹ שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שֶׁל אַרְבָּעָה' - עַד שִׁישׁוּמוֹ הָאֲרָבָעָה כָּלָּו וְנִסְפִּימוּ, וְיִמְכְרָהּ לְאַחַר כְּמוֹ שֶׁהִסְפִּימוּ; וְאַחַר כֵּן יִקְנֶה הָרֵאשׁוֹן.

ו) כי כוונתו הייתה כפי שנהוג בבית דין, שהולכים אחרי דעת הרוב. ז) מכיוון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית דין, סימן שהוא מתכוון דווקא לדעת כל הארבעה, כי אם כוונתו הייתה לדין הרגיל של בית דין, הוא לא היה מזכיר ארבעה. ח) כלומר, לא מספיקה הסכמתם להערכת המחיר, אלא צריך שהוא גם ימכור לפי הערכה הזו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון.

שְׁמוֹ אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה, וְאָמַר הַמוֹכֵר: 'עַד שִׁיבֹאוּ שְׁלֹשָׁה אַחֲרָיִם אוֹ אַרְבָּעָה וְיִשׁוּמוּ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהָרִי קָנוּ מִיָּדוֹ תְּחִלָּה שֶׁמִּכֵּר מֵעַכְשָׁיו.

ט) שהרי קנו מידו שבשעה שהוא ימכור על פי הערכתם של שלושה או ארבעה דיינים, מיד השדה נקנית לקונה הראשון, וממילא השדה כבר נקנתה לו, ואין המוכר יכול לדחותו עוד.

פָּרָק ט

דיני מכירה של הקדש ויתומים.

א. הַמוֹכֵר לְהַקְדֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ הַגֹּזֵר: 'בְּכֶמָה אֵתָה מוֹכֵר חֲפֵץ זֶה? וְאָמַר: 'בְּעֶשְׂרֵה' - אָפְלוּ הָיָה שְׁוֹה מֵאָה - פִּינֵן שְׂאֵמֵר 'בְּעֶשְׂרֵה', אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ: שֶׁהָאֲמִירָה לְגַבֵּה [להקדש, דינח] כְּמִסִּירָה לְהַדְּיוּט.

ב. הַגֹּזֵר • שִׁקְנָה

לְהַקְדֵּשׁ, אוֹ שִׁמְכֵר הַהַקְדֵּשׁ - יָדוּ עַל הָעֲלִיוֹנָה. פִּיּוֹד? נָתַן דָּמִים שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אָף

עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁן הַפְּרוֹת - אִם הוֹקְרוּ, קָנָה כְּדִין תּוֹרָה²; וְאִם הוּלָלוּ הַפְּרוֹת, חוֹזֵר, שֶׁהָרִי לֹא מִשְׁן, וְלֹא יִהְיֶה פֶת הַדְּיוּט חֲמור מִפֶּת הַהַקְדֵּשׁ.

א) משמטלטלין נקנים בתשלום, גם ללא פעולת קנין נוספת, והמוכר לא יכול להתחרט. ב) שהרי במכירה רגיל הקונה כן יכול להתחרט, כל עוד שלא עשו מעשה קנין.

3. ויקרא-בחוקתי, כז, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המקח, אפלו תלויה עד שמכר - ממכרו ממכר, בין במטלטלין בין בקרקעות; שמפני אנוס גמר ומקנה², ואף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים³.

(א) על העץ, כדי לאנסו למכור. (ב) למרות שהמכירה התבצעה באונס, מכיוון שהוא קיבל תשלום עבור המכירה, הוא מקנה את החפץ מרצונו. (ג) אלא הודה בפני העדים שראו אותו מוכר באונס, שקיבל את התשלום.

לפיכך⁴, אם מסר מודעה קדם שמכר ואמר לשני עדים: 'דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שזה פלונית לפלוני, מפני שאני אנוס' - הרי הממכר בטל; ואפלו החזיק במה שנים, מוציאין אותה מיידו; ומחזיר את הדמים.

(ד) מכיוון שהסיבה שהמכירה תקפה, בגלל שמחמת האונס הוא אכן מסכים להקנות. (ה) שנותן הודעה מוקדמת לעדים, על הרקע האמיתי של המכירה.

ב. וצריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האנוס, ושהוא אנוס ודאי - לא שישמכו על פיו. וכל מודעה שאין פתוב בה: 'ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס הנה', אינה מודעה.

ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה [עם האנוס]. אכל במתנה או במחילה [על חוב] - אם מסר מודעה קדם המתנה - אף על פי שאינו אנוס, הרי המתנה בטלה; שאין הולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן - שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו, לא קנה המקבל מתנה⁵; והמחילה, מתנה היא⁶.

ו) שהעדים על המודעה, צריכים לדעת שהוא באמת אנוס. ז) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מבטלת את המתנה, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שהוא מקבל תשלום עבורה, הוא בוודאי התרצה אחר כך, ולכן אם לא יודעים שהוא באמת היה אנוס, למרות שהוא גילה דעתו שהוא לא מעוניין במכירה, אין זה מועיל כדי לבטל את המכירה. (ח) שהרי אינו מקבל, שום תמורה עבורה.

ד. אחד האנוס את חברו בשהפיהו או תלוהו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשותו, בין ביד גויים בין בידו - הרי זה אנוס. ומעשה באחד ששכר פרדס מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר ביד המשפיר [שהשכיר השדה], ואחר

במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו במעות הייתה לטובתם, ולא לרעתם. (יא) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים להתחרט, כל זמן שלא שילמו.

ו. נתנו הדמים ולא משכו הפרות, והוזלו הפרות - חוזרין; לא יהיה פת הדיוט חמור מהן⁷. הוקרו - אם רצו המוכרים לחזר בהם, חוזרין ומקבלין 'מי שפרע': שאם יהיה דינם שיקנו בנתינת המעות⁸ - יאמר להם המוכר: 'נשרפו הפרות שלקחתם או אבדו באנוס, וכבר נעשו ברשותכם משעת נתינת המעות'.

(יב) ואדם רגיל יכול להתחרט לפני המשיכה. (יג) אם תהיה שריפה בביתו של המוכר, הוא יתשלם מלהצילם.

ז. בארבעה פרקים [זמנים] בשנה, העמידו דבריהם על דין תורה⁹ בבשר¹⁰, מפני שהעם פלן צריכין לבשר; ואלו הם: ערב יום טוב האחרון של חג [הסוכות], וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב העצרת [שבועות], וערב ראש השנה.

(יד) שקונים בכסף בלי משיכה. (טו) ורק בבשר ולא בחפצים אחרים.

ביצד? היה לטבח שור, אפלו שנה מאה דינר, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן לו בשר [בשווי דינר] כששחט, ולא נתקבצו לו [עוד קונים בסך] כל דמי השור - אינו יכול לחזור בו, אלא משחיטין את הטבח בעל פרחו¹¹, וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח; לפיכך¹² אם מת השור, מת ברשות הלוקח¹³.

(טז) מכריחים אותו לשחוט. (יז) מכיוון שהלוקח קנה. (יח) והקונה מפסיד את הדינר שנתן.

~ יום שישי א' כסלו ~

פּרָק י

מכירה באונס.

א. מי • שאנסוהו עד

שמכר ולקח את דמי
השנת הראב"ד
מי . . העדים א"א טעה בזה בדברי הרב ז"ל שהוא לא אמר אלא אע"ג דבשעת התלייה והמכירה לא ארצי ליה זוי אלא לבסוף מכירה היא ולעולם צריך שיתן בפני עדים דאי לא מצי א"ל לא יהבת לי מדי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יז) בפני עדי המודעה. (יח) והעדים ראו שהאנס באמת שילם לו על המכירה.

ח. העידו עליו עדי הממכר שבטל המודעה, הרי המודעה בטלה; ואם אמר לעדי המודעה: 'היו יודעין, שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעה ומודעה דמודעה' ש'הכל בטל, ואני אומר כן אלא מפני האנס שאתם יודעין, ואין בדעתי להקנות לזה האונס לעולם' - הרי הממכר בטל, ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו.

(יט) כלומר, שמקבל קניין לבטל את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (כ) בכל זאת המכירה בטלה, מכיוון שלפני שהוא ביטל את המודעה, הוא ביטל את ביטול המודעה.

פָּרָק י"א

'תנאי' ו'אסמכתא'.

א. המקנה, בין קרקע בין מטלטלין, והתנה תנאין שאפשר לקיימן, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה - אם נתקיימו התנאין, נקנה הדבר שהתנה; ואם לא נתקיים התנאי, לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות אישות.

ב. במה דברים אמורים? בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא קנה עתה, והתנה עמו שאם יתקיים תנאי זה יקנה [בעתיד במשיכה וכיו"ב], ואם לא יתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה; שזו אסמכתא היא [הסכם בלבד], שהרי סמך קנייתו לעשיית כן וכך; וכך אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו.

א) שאם נתקיימו התנאים, נקנה הדבר. (ב) שעשה את פעולת הקנין, בעת ההקנאה לפני קיום התנאי. (ג) מכיוון שהמקנה התנה, שפעולת הקנין והקנאת הדבר ייעשו אחרי קיום התנאי. (ד) אלא סמך על כך שלא יתקיים התנאי, ואם הוא היה בטוח שהתנאי יתקיים, לא היה מקנה.

ג. כיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על תנאי שילף עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית מעתה - הרי זה קנה פשוט עמו לירושלים באותו היום; ואם עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה.

(ה) כלומר, קנה למפרע משעת פעולת החזקה.

ש'אכלו השוכר שלש שנים, אמר לו: 'אם לא תמכרנו לי, אכבש שטר שכירותו ואטען שהוא לקוח בדי'; ואמרו חכמים שזה אנס. וכן כל פיוצא בזה.

ט) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה את הקרקע מהבעלים, ושטרו נאבד. (י) כי אם הוא לא ימכור, הוא יפסיד גם את דמי הפרדס. (יא) כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחחה.

לפיכך אם תבעו המשכיר בבית דין, וכפר בו [השוכר] וטען שהפרדס שלו, ואחר כן מסר המשכיר מודעה [שאינו חפץ למכרה באמת], ואחר כן מכר לשוכר שכפר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס, והן העדים שכפר בו [השוכר] בבית דין בפניהם, והן עדי המודעה. וכן כל פיוצא בזה.

יב) וטען שקנה ממנו את הפרדס, לפני שלוש שנים. (יג) ולמרות שבשעת מסירת המודעה העדים לא ידעו שהוא באמת אנוס, מכיוון שלאחר מכן הם ראו שהשוכר אכן קנה ממנו את הפרדס, התברר שהוא כפר בשדה בבית דין רק כדי לאיים על המשכיר ולהכריח אותו למכור לו את הפרדס.

ה. במה דברים אמורים? באנס, שהרי הוא חמסן, מפני שכופה את המוכר למכור שלא לרצונו. אבל הגזל והחזק גזלן, ואחר כך לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסור מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

יד) שצריך מודעה. טו) ובמקרה כזה, שהמוכר קיבל תשלום עבור המכירה, אם הוא לא מסר מודעה המכירה קיימת. טז) מכיוון שכולם יודעים שהוא גזל מהמוכר את השדה, ברור הדבר שזה שהוא מכר לו אחר כך את השדה היה מחמת אונס, ורק באנס רגיל שאז אין הדבר ידוע לכל, צריך המוכר למסור מודעה.

ו. עדי המודעה - יש להן [רשות] לתתם הן עצמן באותו הממכר שנמסרה להם המודעה עליו [לחתום על שטר המכר], ואין בכך כלום. ואפילו אמר להם בפני האנס: 'ברצוני מכרתי, בלא אנס', הרי המודעה קיימת; כשם שאנסו שימכר בלא רצון, כן אנסו עד שאמר: 'ברצוני אני מוכר'.

ז. וכן אם הודה בפניהם ש'שלקח הדמים אחר שמסר המודעה על כן, אינו חייב להחזיר כלום; שהאנס אנסו עד שיוודה, והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם קנה הדמים בפניהם, חייב להחזיר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תעשה כן אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה לך ולא אתן לך - אף על פי שעשה או שהיה הדבר, לא קנה; שכל האומר 'אם יהיה' או 'אם לא יהיה' - לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה.

ז. כל האומר [אם יתקיים תנאי פלוני]: 'קנה מעכשוי' - אין כאן אסמכתא כלל, וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשוי. כיצד? 'אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשוי', וקנו מיזדו על כן - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן כל פיוצא בזה.

(יד) וכן אם אמר "על מנת" שיתקיים התנאי, שזה כאילו הוא אומר "מעכשוי". (טו) אלא היה אומר לו שיקנה רק אחרי שיתקיים התנאי.

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש בשעת מכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי לקנות חטים בדמי חצרו - הרי זה כמוכר על תנאי.

(טז) וכאילו אמר שהמכירה תחול, בתנאי שתקיים המטרה שבגללה מכר.

ט. לפיכך, אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטין והזלו, או נמנע הדבר [ונמנעה הגישה מ] לילך לאותה הארץ, או שלא נסתמע לו לעלות או לקנות החטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ותחזר לו קרקעו; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני, והרי לא נעשה. וכן כל פיוצא בזה.

ט. אכל המוכר סתם - אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא פרש, ודברים שבלב אינן דברים.

(יז) ולא אמר בשעת המכירה שהוא מוכר בגלל צורך מסוים.

י. מי שהקנה לחברו, והתנה עליו: 'על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני' - אם נתנו או מכרו לאותו פלוני, קנה; ואם לא קיים התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח שהתנה

אכל אם התנה ואמר לו: 'אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני, או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה, או אמכרנו לך בכך וכך', והלך עמו באותו היום, או הביא לו - אף על פי שהחזיק בפית אחר שקיים התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא. וכן כל פיוצא בזה.

(י) ורק אז יקנה את הבית. (ז) אם המקנה אמר לקונה שיעשה מעשה קנין ויחזיק בדבר מיד, ורק התנה את קיום הקנין בתנאי אם התקיים התנאי, הוא קנה את הדבר, אבל אם אמר לו שרק אחרי קיום התנאי יעשה את פעולת הקנין ויחזיק בדבר, אינו קונה.

ד. לפיכך, הנותן ערבון לחברו ואמר לו: 'אם אני אחזר בי [מהסכם הקניה], ערבוני מחול לך', והלה אומר: 'ואם אני אחזר בי, אכפל לך ערבונך'.

- אם חזר בו הלוקח - קנה זה את הערבון, שהרי הוא תחת ידו; ואם חזר בו המוכר - אין מחיבין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא. ועדין לא קנה.

(ח) מכיוון שאדם קונה את הדבר אם יש תנאי, רק אם הוא עשה קנין והחזיק בדבר, לפני קיום התנאי. (ט) שהקונה נותן למוכר, חלק מהתשלום. (י) אתן לך מהדבר הנקנה, כפול ממה ששילמת. (יא) מכיוון שהמוכר מוחזק במעות לפני קיום התנאי, כלומר לפני שהקונה התחרט, ולכן אין זה אסמכתא מצד הקונה. (יב) כי בעת קיום התנאי שהמוכר התחרט, הקונה עדיין לא עשה קנין והוא לא מוחזק במה שהובטח לו, ולכן ההתחייבות של המוכר היא אסמכתא.

ה. וכן מי שפרע מקצת חובו, והשליש [הפקיד המלווה] את השטר [ההלוואה בידי אדם שלישי] ואמר לו: 'אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני [את יתרת החוב], תן את שטרך' [ויגבה את החוב כולו], והגיע זמן, ולא נתן - לא תתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא.

(יג) כי הלווה לא באמת התכוון לשלם את כל החב למלווה שוב, אלא הוא היה בטוח שהוא יצליח לשלם את שאר החוב בתוך הזמן.

ו. וכן כל התנאין שמתנין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר, 'אם יהיה כך או אם

השנת הראב"ד

לפיכך. ידו א"א אין הכל מודים בזה שהרי הצריכו הגאון שיהא מבטל זכותו שהיא מחילה ושלא יהא אנוס והוא דקנו מיניה בכ"ד חשוב אבל אם יאמר לו המוכר המעות שנתת לי לא יצאו מתחת ידי ואתה אם תרצה קח את מקחך או תניח אותו לעולם הדין עמו ובענין זה יכול להיות מ"ש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. שִׁיחֲזִיר לֹא [הקונה, למוכר] הַמִּקְחַ בְּזִמְנָ פְּלוּנִי, אוּ פְּשִׁיתָן לֹא הַמְּעוֹתֵי - הָרִי הַמִּכְרָ קָיָם, וְיִחֲזִיר פְּשִׁהֲתָנָה.

(יח) והמקח שייך עדיין למקנה. (יט) כשהמוכר יחזיר את המעות לקונה בזמן פלוני, הקונה יחזיר לו את המקח.

יז. מִכְרָ קָרְקַע לְחֻבְרוֹ, וְהִתְנָה הַמּוֹכֵר וְאָמַר לְלוֹקְחָ: 'פְּשִׁיחִיו לִי מְעוֹת, תִּחְזִיר לִי קָרְקַע זֹאת - הָרִי הַפְּרוֹת שֶׁל מוֹכְרִי'. מִכְרָ לֹא סֵתָם, וְאָמַר לֹא הַלּוֹקֵחַ מִדְּעֵתוֹ: 'פְּשִׁיחִיו לְךָ מְעוֹת, תִּבְיָאֵם לִי וְאֲנִי אֲחֲזִיר לְךָ קָרְקַע זֹאת - הָרִי הַתְּנַאי קָיָם, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹכַל פְּרוֹת; וְאִין בְּזָה אֲבַק רַבִּית, שֶׁהָרִי מִדְּעֵתוֹ חַיֵּב עֲצָמוֹ בְּתַנְיָא זֶה כִּי.

(כ) ולא קבעו זמן מסוים. (כא) והקונה לא יכול לאכול מפירות הקרקע, מכיוון שאם המוכר יחזיר לו את הכסף הוא יצטרך להחזיר לו את הקרקע, ונמצא שהכסף שהביא הקונה למוכר ואחר כך המוכר החזירם לקונה, הם כמו הלוואה, והפירות שאכל הקונה בינתיים הם ריבית. (כב) ללא קשר למכירה, וזה שאחר כך המוכר נותן לקונה את הכסף והקונה נותן לו את השרה, זה כמו מכירה חרשה.

יב. מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה שֶׁשָּׁלְחָה [את] רְאוּבֵן לְקִנּוֹת לָהּ חֲצֵר מִשְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה קְרוּבָהּ, וְאָמַר שְׁמַעוֹן הַמּוֹכֵר לְרְאוּבֵן הַשְּׁלִיחַ: 'אִם יִהְיֶה לִי מְעוֹת, תִּחְזִיר לִי פְּלוּנִית קְרוּבָתִי קָרְקַע זֹאת, וְהִשְׁבִּיבוּ רְאוּבֵן וְאָמַר לֹא: 'אֵתָהּ וּפְלוּנִית קְרוּבִים כְּמוֹ אֲחִים', כְּלוּמַר: הַדְּבָר קְרוּב שֶׁהָיָה תִּחְזִיר לְךָ, וְאִינָה מִקְפָּדָת עַל זֶה. וּבֵא מַעֲשֵׂה זֶה לְפָנַי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: הָרִי זֶה הַשְּׁלִיחַ לֹא קָנָה כְּלוּם כִּי, שֶׁהָרִי לֹא סָמְכָה דְּעֵתוֹ שֶׁל קְרוּב זֶה עַל דְּבָרֵי הַשְּׁלִיחַ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִשְׁבִּיבוּ תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה כִּי; וְנִמְצָא שֶׁלֹּא גָמַר וְלֹא הִקְנָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(כג) עבור האשה. (כד) השליח לא אמר לו בפירוש שאם הוא יחזיר את הכסף, היא תחזיר את הקרקע.

יג. אֲסַמְכְּתָא שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ עָלֶיהָ כִּי בְּבֵית דִּין חֲשׁוּבִי, הָרִי זֶה קוֹנָה; וְהוּא שִׁיתְּפִיס זְכוּיָתוֹ בְּבֵית דִּין כִּי, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲנוּס כִּי.

(כה) שהתחייב שאם יתקיים תנאי פלוני הוא יקנה לחברו דבר מה, ועשה 'קנין סודר' על ההתחייבות הזו. (כו) בית דין של 'סמוכים'. (כז) שיפקיד בפני בית הדין את שטרי הזכות והראיה שיש לו בדבר זה, ויאמר שאם לא יקיים את התנאי, הוא מוותר על זכויותיו. (כח) לקיים את התנאי, כי בוודאי שהוא לא התכוון להתחייב, על דעת שהתנאי יתקיים באונס.

יד. פִּיצַד? הָרִי שֶׁהִתְפִּיס שְׁטָרוֹ אוּ שׁוּבְרוֹ [ששילם מקצת חובו] בְּבֵית דִּין, וְקָנּוּ מִיָּדוֹ שְׂאֵם לֹא בָּא בְּיוֹם פְּלוּנִי יִנְתֵּן שְׁטָר זֶה לְכַעַל דִּינּוֹ, וְהִגִּיעַ הַיּוֹם, וְלֹא בָּא - הָרִי אֵלָיו נוֹתֵנִין; וְאִם עֲפָכּוּ נִהָר אוּ חָלִי מִלְּבוּא, לֹא יִתְּנוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה; וְהוּא שִׁיחֲזִיר בְּבֵית דִּין חֲשׁוּב.

טו. הַמִּתְחַיֵּב עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן לְאַחַר בְּלֹא תְּנַאי כָּלֵל - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה חַיֵּב לֹא כְּלוּם, הָרִי זֶה חַיֵּב; שְׁדָבָר זֶה כְּמוֹ מִתְּנָה הוּא, וְאִינוּ אֲסַמְכְּתָא.

פִּיצַד? הָאוֹמֵר לְעֵדִים: 'הָיוּ [תהיו] עָלַי עֵדִים שְׂאֲנִי חַיֵּב לְפְלוּנִי מִנְּהָ, אוּ שֶׁפְּתַב לֹא בְּשִׁטְר: 'הָרִינִי חַיֵּב לְךָ מִנְּהָ, אִף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם עֵדִים, אוּ שְׂאָמַר לֹא בְּפָנַי עֵדִים: 'הָרִינִי חַיֵּב לְךָ מִנְּה בְּשִׁטְר', אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'אַתֶּם עֵדִי' - הוּאִיל וְאָמַר בְּשִׁטְר, הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׂאָמַר 'הָיוּ עָלַי עֵדִים', וְחַיֵּב לְשֵׁלֵם, אִף עַל פִּי שֶׁשְּׁנִיחָם מוֹדִים וְהָעֵדִים יוֹדְעִים שֶׁלֹּא הָיָה לֹא אֲצִלוּ כְּלוּם; שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ, וְגַמַּר וְשַׁעֲבַד עֲצָמוֹ כְּמוֹ שִׁישְׁתַּעֲבַד כִּי הָעֵרֵב. וְכָזָה הוֹרֵי רַב הַגְּאוּנִים.

(כט) כמו שערב מחייב את עצמו לשלם את ההלוואה, למרות שלא הוא לווה ממנו.

טז. חַיֵּב • עֲצָמוֹ בְּדָבָר שְׂאִינוּ קְצוּבִל, כְּגוֹן שְׂאָמַר: 'הָרִינִי חַיֵּב לְזוֹן אוֹתָךְ אוּ לְכַסּוֹתָךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים' - אִף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ, לֹא נִשְׁתַּעֲבַד; שִׁזּוֹ כְּמוֹ מִתְּנָה הִיא לֹא, וְאִין כְּאֵן דְּבָר יְדוּעַ וּמְצוּי שְׁנִתְּנוּ בְּמִתְּנָה לִי. וְכֵן הוֹרֵי רַבּוּתִי.

השגת הראב"ד
חייב... רבתי א"א רבותיו הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמ' הקשו מאותה משנה לריש לקיש וסייעו לרבי יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאטא ור"ל הוא שמעמיד אותה בכך וכשתענין יפה הכל דרך אחד.

(ל) שלא אמר, בכמה בדיוק הוא מתחייב. (לא) שמתחייב בה, רק אם גמר בדעתו להקנותה. (לב) ולכן לא גמר בדעתו להקנות לו, והרי זה כמו 'אסמכתא'.

יז. וּמִפְּנֵי מָה הַפּוֹסֵק עִם אִשְׁתּוֹ לִי שִׁיחֲזִיר זֵן אֵת בְּתוּהָ, חַיֵּב לְזוֹנָה לִי? מִפְּנֵי שֶׁפְּסַק בְּשַׁעַת גְּשׁוּאִין, וְהַדְּבָר דוּמָה לְדָבָרִים הַנִּקְנִין בְּאִמְרָה לִי.

(לג) בשעת הנישואין, מרצונו. (לד) והרי זה כמו מתנה בלי קצבה, שאין אדם מתחייב בה. (לה) התחייבות שמתחייבים החתן והכלה (או הוריהם) אחד לשני בשעת החתונה, נקנים גם ללא מעשה קנין כי בגלל השמחה שיש להם מהחתונה, הדברים נקנים גם ללא קנין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. חַיֵּב לְהַחְזִיר כְּלוּם; שֶׁכֵּל פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת, דֶּרֶךְ הַכֹּל לְמַחֵל בּוֹט.

ז) פחות משישית. ח) והקונה הטעה את המוכר, בעשר דינרים פחות פרוטה, שזה פרוטה אחת פחות משישית משווי המוצר. ט) במשא ומתן, ובוודאי המוכר מחל לקונה על הטעות הזו.

ד. הִיתָה הַהוֹנֵה יִתְּרָה עַל הַשְּׁתוֹת בְּכֹל שֶׁהוּא, כְּגוֹן שֶׁמְכַר שְׁוֵה שְׁשִׁים בְּחֻמְשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה - בְּטֵל הַמִּקְחַת, וְהַמְתָּאנָה יְכוּל לְהַחְזִיר הַחֲפֵץ וְלֹא יִקְנֶה כֶּלָּל; אֲבָל הַמוֹנֵה ^[מי שהונה] אוֹתוֹ אֵינּוּ יְכוּל לְחַזֵּר אִם רָצָה זֶה וְקִבַּל, אִף עַל פִּי שֶׁבְטֵל הַמִּקְחַת.

י) אם מי שהונו אותו, כן מעוניין במכירה.

אין המונה חייב להחזיר, עד שתהיה ההונה יתר על פרוטה; היתה פרוטה בשוה - אינו מחזיר, שאין הונה לפרוטות.

ה. עד מתי יהיה לו לחזור ולתבוע ההונה, או לבטל המקח? עד כדי ^[שיספיק] שפיראה לתגר או לקרובו. ואם שהה יתר על זה - אפלו לקח שוה מאה בְּמֵאֵתִים, אינו חוזר.

יא) בשישית. יב) ביתר משישית. יג) כי מן הסתם הספיק להראות את המוצר למישהו שמבין במחיר, ומזה ששתק מוכח שמחל לו.

ו. במה דברים אמורים? בלוקח, שהרי המקח בידו ומראהו. אבל המוכר חוזר בהונה לעולם; ואין צריך לומר בבטול מקח ^[במקרים בהם בטל המקח], שאינו יודע דמי זה שמכר עד שפיראה כמותו שנמכר.

יד) שאם היה לו מספיק זמן להראות את המוצר למי שמבין בזה, אינו יכול לחזור בו. טו) שהקונה רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את המוצר שקנה, ומעירים לו על האונאה. טז) שאין המקח תחת ידו. יז) את שווי האמיתי של המוצר.

לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא פלו שנה, כגון הפלפלין וכיוצא בהן - הרי זה אינו חוזר, אלא עד כדי שישאל על שער שבשווק בלבד.

יח) כל המוצרים הנמכרים ממנו, מחירם אחיד.

יח. פִּשְׁהוּ חֲכָמֵי סִפְרָד רוֹצִין לְהַקְנוֹת בְּאִסְמִכְתָּא, כִּף הָיָה עוֹשִׂין: קוֹנֵין מְזָה ^[מתחייב הלווח] שְׁהוּא חַיֵּב לָזֶה מֵאָה דִּינָרִין, וְאַחַר שֶׁחַיֵּב עֲצָמוֹ, קוֹנֵין מִבְּעַל חוּבוֹ שֶׁכֵּל זְמַן שִׁיחֵהָ כִּף אוֹ שִׁיעֲשֶׂהָ כִּף, הָרִי הַחֹב הַזֶּה מְחוּל לוֹ מֵעַכְשָׁו, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה, הָרִנִּי תוֹכְעוּ בְּמִמוֹן שֶׁחַיֵּב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הֵינּוּ עוֹשִׂין בְּכֹל הַתְּנָאִין שֶׁבֵּין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ בְּשִׁדוּכִין, וּבְכֹל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָהֶם.

לו) ואין בזה דין אסמכתא, כי ההתחייבות הייתה בלי שום תנאי, אלא שהאדם שאליו התחייבו, הסכים למחול על החוב אם יתקיים התנאי המסוים.

פֶּרֶק יב

דיני 'הונאה'

א. אָסוּר לְמוֹכֵר אוֹ לְקוֹנֵה לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעִמִּיתְךָ, אוֹ קָנָה מִיָּד עִמִּיתְךָ - אַל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו". וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, אֵינּוּ לוֹקָה, מִפְּנֵי שְׁנֵתָן לְהַשְׁבִּיחַ ^[להשיב]; וְכִי שֶׁהוֹנָה בְּמִזִּיד, בֵּין שְׁלֹא יָדַע שִׁישׁ בְּמִמְכָּר זֶה הוֹנֵה - חַיֵּב לְהָשִׁיב.

א) להטעות אותו במחיר. ב) והכלל הוא, שכל עבירה שמוטל על העובר עליה לקיים מצווה ובכך יתקן את העבירה, וכן עבירה שהעובר עליה חייב לשלם, אין לוקים עליהם.

ב. בַּמָּה תִּהְיֶה הַהוֹנָה וְיִהְיֶה חַיֵּב לְהָשִׁיב? שְׁתּוֹת ^[=שישית] בְּשׁוֹה ^[=כדיוק]. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁמְכַר ^[חפץ ה] שְׁוֵה שְׁשֶׁה בְּחֻמְשָׁה, אוֹ שְׁוֵה שְׁשֶׁה בְּשִׁבְעָה, אוֹ שְׁוֵה חֲמִשָּׁה בְּשִׁשָּׁה, אוֹ שְׁוֵה שִׁבְעָה בְּשִׁשָּׁה - הָרִי זֶה הוֹנֵה; וְנִקְנֶה הַמִּקְחַת, וְחַיֵּב הַמוֹנֵה לְהַחְזִיר אֶת הַהוֹנָה כְּלָה לְמֵתָאנָה.

ג) והקונה הטעה את המוכר, בשישית משווי המוצר. ד) והמוכר הטעה את הקונה, בשישית משווי המוצר. ה) והמוכר הטעה את הקונה, בשישית מהתשלום ששילם לו. ו) והלקוח הונה את המוכר, בשישית מהתשלום ששילם לו.

ג. הִיתָה הַהוֹנָה פְּחוֹת מְזָה בְּכֹל שֶׁהוּא, כְּגוֹן שֶׁמְכַר שְׁוֵה שְׁשִׁים דִּינָר בְּחֻמְשִׁים וּפְרוּטָה - אֵינּוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. וכן אם נודע שבא לידו כממכרו [נחשף למחיר האמיתי], ונדע ששטעה ולא תבע - אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל.

ח. כשם שהוננה להדיט - כך הוננה לתגר, אף על פי שהוא פקייט. וכשם שהוננה בפרות ובכהמה, כך יש הוננה במטבעות.

(ט) והיה מקום לומר, שידע על האונאה ויתר עליה.

יג. המוכר לחברו שוה ארבע בחמש^ל, שהרי המקח בטל כמו שבארנו, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, עד שהוקר [החפץ] ועמד בשבע - לוקח יכול לחזור בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר למוכר: 'אלו לא הוניתני, לא היית יכול לחזור, ועתה שהוניתני תחזור! היאך הייה החוטא נשכר^ל? !

ט. כיצד? הרי שהיה דינר של זהב בארבעה ועשרים דינר של כסף, וצרפה [והחליפה] בעשרים דינר, או בשמונה ועשרים כ"א - הרי זה מחזיר את ההוננה; הנה יתר על זה [יותר משישית], בטל הצרוף [ההחלפה]; פחות מכאן [פחות משישית], מחילה^{כב}.

(כ) והונה הקונה את המוכר, בשישית משווי הדינר. (כא) והונה המוכר את הקונה, בשישית משווי הדינר. (כב) והמאנה, אינו צריך להחזיר את ההונאה.

יד. וכן מוכר שמוכר שוה חמש בארבע^ל, וזל ועמד בשלש^ל - מוכר יכול לחזור בו, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר ללוקח: 'לא מפני שהוניתני תחזור בי'.

י. וכן אם הייתה הסלע חסרה שתותי^כ, והיו מוציאים [מוכרים] הסלעים במנין^כ, לא במשקל^כ - מחזיר ההוננה.

(כג) ממשקל של 'סלע'. (כד) לפי מנין הסלעים, בלי להקפיד על משקלם. (כה) ובמקום שמקפידים על משקל המטבעות, אפילו בטעות כל שהיא - חוזר.

טו. המוכר שנה חמש בשש^ל, ולא הספיק להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה^ל - הרי המוכר חייב להחזיר האמת של הוננה^ל; שהרי נקנה המקח, וחייב להחזיר; וכשהוקר, ברשות לוקח הוקר [הריוח ללוקח].

יא. עד מתי יש לו להחזיר הדינר או הסלע בפריים [בערים]? עד כדי שיראה לשלחני [חלפן כספים]. בפריים שאין השלחני מצוי שם, יש לו להחזיר עד ערבי שבתות^כ; שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני.

(כו) שאז דרכם של הכפריים, לבוא לשוק לקנות צרכי סעודת שבת, ואז יש להם הזדמנות להיפגש עם השולחנים.

(לז) והמוכר הונה את הקונה בשישית. (לח) וכעת הקונה לא הפסיד כלום. (לט) את הסלע שהפסיד הקונה בהונאה.

טז. המוכר שנה חמש בחמש, והוזלו ועמדו על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של הוננה; שהרי נקנה המקח^כ, וברשות הלוקח הוזל [הלוקח ישלם את ההפסד].

(מ) וכבר התחייב להחזיר את שיער ההונאה.

(נז) אדם שמכיר, ובקי בטיב המוצר המסוים. (כח) יכול המתאנה, לחזור בו מקניה.

יב. הנותן סלע חסרה לחברו - אם היה

~ שבת קודש ב' כסלו ~

פָּרָק יג

מקרים שאין בהם דיני הונאה.

א. המְחַלֵּיף • פְּלִים

או **בְּכָלִים** [של חברת] **או** **בְּהֵמָה בְּבַהֲמָה, אֶפְלוּ** **מַחֵט בְּשִׁרְיוֹן, או טָלָה** **בְּסוּס - אֵין לוֹ הוֹנָה,** **שָׁזָה רוּצָה בְּמַחֵט יוֹתֵר** **מִן הַשִּׁרְיוֹן; אֶבֶל** **הַמְחַלֵּיף פְּרוֹת בְּפִרוֹת,** **בֵּין שְׁשָׁמוֹ אוֹתָם** [-העריכו שוויים] **קָדָם הַמְכִּירָה בֵּין שְׁשָׁמוֹ אוֹתָם אַחֵר**

המחליף . . הוניה א"א דבר זה לא ידעתי מאין לו ואולי טעה כירושלמי דפרק הזהב תמן תנין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה כו' אמר ר"י לא שנו אלא שור בפרה וכ"ו הא עכור בצבור לא קנה ונראה לו כמו שחילקו בין חמור לפרה לצבור פירות בצבור פירות לענין קנייה כן חילקו לענין אונאה, ואין זה מחזור דלענין קנייה אילו בתורת חליפין נתן לא קנה דסביבא לן פירות לא עבדי חליפין ואם לא קנה אונאה היכן היא ואם בתורת מכר ומקפיד על דמיהון אפי' סוס בפרה קנו ומחזירין אונאה דהא מכור לי קאמר.

המְכִירָה - יש להן הוֹנָה.

ב. **הַלוֹקֵחַ בְּדָמִים אֶכְסָרָה** [-ללא מדה], **כְּגוֹן שֶׁחָפֵן בְּמַעוֹת וְאָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי פְּרִתָּךְ בְּאֵלוֹ' - אִף עַל פִּי שְׁקוּנָה בְּחִלְפִינִי,** **קָנָה וּמְחִזֵּיר אוֹנָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּב,** **וְהוּא הִדִּין לְלוֹקֵחַ פְּרוֹת אֶכְסָרָה בְּסַלְעַל אוּ בְּשִׁתִּים, שְׁקָנָה וּמְחִזֵּיר אוֹנָה ג.**

א) למרות שצורת המכירה דומה לחליפין, מכיוון שלא דקדק בסכום הכסף ששילם אלא התייחס אליהם כמו לחפץ, ובחליפין אין הונאה. ב) מכיוון שאמר בלשון מכירה שהמשמעות היא שהתשלום הוא לפי ערך החפץ, ולא כמו שמחליף דבר אחד בדבר אחר. ג) ולמרות שהפירות נמכרו ללא מדידה, אין זה מראה שהם אינם מקפידים על שווי הפירות, אלא ששיערו שזהו שוויים וטעו, ולכן זה נחשב הונאה.

בַּעַל הַבַּיִת שֶׁמְכַר פְּלִי תְּשִׁמִּישׁוּר - אֵין לוֹ הוֹנָה, **שְׂאֵלוֹ לֹא הִרְבּוּ לוֹ בְּדָמִים,** **לֹא הִיָּה מוֹכֵר לוֹ אֶת פְּלִי תְּשִׁמִּישׁוּ.**

ד) כלים שרגילים להשתמש בהם, כגון תכשיטים וכדומה. ה) מכיוון שכליו של אדם חביבים עליו, ידע הקונה שהסיבה שהוא הסכים למכור לו אותם, זה בגלל שהוא ישלם לו מחיר יותר יקר.

ג. **הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'עַל מְנַת שְׂאֵין לָךְ עֲלֵי אוֹנָה,'** **יֵשׁ לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה.** **בְּמָה דְּבָרִים אֲמַרִים? בְּסֵתָם,** **שְׂאֵינוּ יוֹדֵעַ כְּמָה הוֹנָה יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי שְׁיִמְחֵלֵי. וְאֵין**

צָרִיף לוֹמַר אִם אָמַר לוֹ: 'עַל מְנַת שְׂאֵין בּוֹ הוֹנָה,' **שְׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ. אֶבֶל בְּמִפְרָשׁ - אֵין לוֹ הוֹנָה, שְׁפָל תְּנַאי שְׁבַמְמוֹן קָנִים.**

ו) ואי אפשר להתחייב או לתת מתנה, אלא דבר ידוע וקצוב, וכמו כן אי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. ז) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מבטא את מחילת האונאה, אלא יש בו הדגשה של התביעה, שלא יהיה בו אונאה. ח) שמתנה במפורש, את כמות האונאה.

ד. **כִּיצַד? מוֹכֵר שְׂאֵמַר לְלוֹקֵחַ: 'חֲפֵץ זֶה שְׂאֵנִי** **נֹתֵן בְּמֵאֲתִים, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׂאֵינוּ שׁוּהָ אֶלָּא מְנָה, עַל מְנַת שְׂאֵין לָךְ הוֹנָה, אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אֵין לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה.** **וְכֵן לוֹקֵחַ שְׂאֵמַר לְמוֹכֵר: 'חֲפֵץ זֶה שְׂאֵנִי** **לוֹקֵחַ מִמְּךָ בְּמֵאָה, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁשׁוּהָ מֵאֲתִים, עַל מְנַת שְׂאֵין לָךְ עֲלֵי הוֹנָה, אֲנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ' - אֵין לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה.**

ה. **הַנוֹשֵׂא וְנֹתֵן בְּאַמוּנָה ט, אֵין לוֹ עֲלֵיו אוֹנָה.** **כִּיצַד? 'חֲפֵץ זֶה בְּכָף וְכָף לְקַחְתִּיו, וְכָף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר בּוֹ' - אֵין לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה.**

ט) שהקונה מאמין למוכר שיאמר לו כמה הוא שילם עבור החפץ, והקונה ייתן לו את הסכום הזה בתוספת רווח מוסכם. י) מכיוון שבעת המכירה, הקונה לא סמך על שוויו האמיתי של החפץ, אלא על המחיר שבו קנה המוכר.

ו. **וְכָל הַנוֹשֵׂא וְנֹתֵן בְּאַמוּנָה, אִם לָקַח פְּלִים רַבִּים אוּ בְּגָדִים רַבִּים בְּמִמְכָּר אֶתְד [-בקניה אחת] - לֹא יִחְשַׁב אֶת הָרַע [-החפצים הווליס] בְּאַמוּנָה י, וְאֵת הַיִּפְהָ בְּשׁוּיֹי י,** **אֶלָּא אוּ זֶה וְזֶה בְּאַמוּנָה י, אוּ זֶה וְזֶה בְּשׁוּיֹי.**

יא) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע – היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. יב) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. יג) כלומר, שישלם מחיר ממוצע לכולם, שהרי הקונה הסכים להעלות את המחיר בשביל הרעים, בגלל שגם את הטובים הוא ימכור לו במחיר הממוצע.

וְיֵשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת עַל הַמְּקַח שְׂכַר הַפְּתָף, וְשְׂכַר הַחֲמֵר, וְשְׂכַר הַפְּנִדָּק [-הוצאות הובלת]. אֶבֶל שְׂכַר עֲצָמוֹ **אֵינוּ מַעֲלָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּפוּעֵלִי - אֵינוּ מוֹסִיף אוֹתוֹ עַל הַמְּקַח, אֶלָּא מִפְּרֵשׁ וְאוֹמַר לוֹ: 'כָּף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר.'**

יד) שרוצה להוסיף שכר טרחה לעצמו, כפועל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כז) למרות שבמכירה רגילה, שאם האונאה יותר משישית ובטל המקח, בכל זאת אם רצה המתאנה לא לבטל את הקניה, אין המאנה יכול לעכב.

יא. ירָאָה • לִי, שְׁבִית

דִּין שְׁמֹכְרוֹ קִרְקַע אוֹ עֲבָדִים כִּי שֶׁל יְתוּמִים שְׁוֶה מְנָה בְּמֵאֲתִים כִּט, אֵין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהֵן; לֹא יִהְיֶה כַּח הַהֲדִיּוּטֵל חֲמוּר מִכַּח הַיְתוּמִים לא. וְכֵן הַדִּין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׁמֹכְרוֹ קִרְקַע וְעֲבָדִים - שְׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהוֹנְיָה, כְּדִין הַהֲדִיּוּט.

השגת הראב"ד

ירא . . בהן א"א לפי ענין דבריו הלוקה אינו יכול לחזור ולא לתבוע האונאה, וכשתעייך יפה אין הדבר כן שהרי מה ששנינו שום הדיינין וכו' העמידו אותו בגמרא בדברים שמכריון עליהם והכריזו [כגון קרקעות] ואפ"ה הותרו שנות מכרן בטל או יחזירו ההונאה כפי דבריו, והטעם כל מי שקונה בשומת ב"ד לא עלה בדעתו שיתאנה ויהיה שם שום טעות הילכך אפילו בקרקעות קפיד אינש.

כח) שאין בהם דיני אונאה. (כט) והונו את הקונה, ביותר משישית. (ל) שאינו יכול להתחרט, באונאת קרקעות ועבדים. (לא) ששקדו חכמים על תקנתם, כדלעיל בהלכה הקודמת.

יב. הֶאֱחִין וְהִשְׁתַּפִּין שְׁחָלְקוּ מִטְּלָטְלִין [ע"י חישוב שוויים], הָרִי הֵן פְּלִקוּחוֹת: פְּחוֹת מִשְׁתוֹת, נִקְנָה מִקָּח וְאֵין מִחְזִיר כְּלוּם; יִתַּר עַל שְׁתוֹת, בְּטַל מִקָּח; שְׁתוֹת, קְנָה וּמִחְזִיר אוֹנְיָה. וְאִם הִתְנִי בִּינֵיהֶם שְׁחָלְקוּ בְּשׁוּם [-ע"פ הערכת] הַדִּיּוּט, וְטַעַו בְּשְׁתוֹת - בְּטַלָּה חֲלוּקָה; שֶׁהַדִּיּוּט שֶׁשָּׁמוּ וּפְחָתוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרֵם בְּטַל.

יג. הִבְהֵמָה, וְהַמְּרוּגְלִיּוֹת, וְהַסִּיף [-חרוב], וְסִפְרֵי הַתּוֹרָה - הָרִי הֵם כְּשֶׁאָר מִטְּלָטְלִין, וְיִשׁ בְּהֵן הוֹנְיָה. אֵין לָךְ דְּבָר שְׁאֵין בּוֹ הוֹנְיָה, חוּץ מֵאַרְבַּעַת דְּבָרִים שְׁמִנּוּ חֲכָמִים. וְהוּא, שִׁיְהִיָּה מוֹכֵר אוֹ קוֹנֵה בְּנִכְסֵי עֲצָמוֹ כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ.

יד. כְּשֶׁם שְׁאֵין לְקַרְקַעוֹת הוֹנְיָה - כְּדִין שְׁכִירוֹת קִרְקַע אֵין לוֹ הוֹנְיָה^כ; אֶפְלוֹ שְׂכָר טְרַקְלִין גְּדוּל בְּדִינָר בְּשָׁנָה^ל, אוֹ רִפְתֵּי קִטְנָה בְּדִינָר בְּכָל יוֹם^ל - אֵין לוֹ הוֹנְיָה.

לב) מכיוון שדין השכירות, הוא כדין מכירה למשך זמן השכירות. (לג) והונה השוכר את המשכיר, בהרבה יותר משישית. (לד) שהונה המשכיר את השוכר, בהרבה יותר משישית.

ז. הַגּוֹי - אֵין לוֹ הוֹנְיָה^ט, שְׁנֵאֲמַר^ט: "אִישׁ אֶת אָחִיו". וְגוֹי שֶׁהוֹנָה אֶת יִשְׂרָאֵל, מִחְזִיר הַהוֹנְיָה בְּדִינָן שְׁלָנוּ^ט; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִיִּשְׂרָאֵל^י.

טו) אינו יכול לתבוע את האונאה מהיהודי, שהונה אותו. טז) לפי דיני אונאה, על פי התורה. (יז) ומיהודי הוא כן יכול, לתבוע את ההונאה.

ח. אֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאֵין לָהֶן הוֹנְיָה^י: הַקִּרְקַעוֹת, וְהַעֲבָדִים, וְהַשְׁטָרוֹת^ט, וְהַהֲקַדְשוֹת^כ; אֶפְלוֹ מְכָר שְׁוֶה אֶלְף בְּדִינָר, אוֹ שְׁוֶה דִּינָר בְּאֶלְף - אֵין בְּהֵן הוֹנְיָה; שְׁנֵאֲמַר^ט: "אוֹ קְנָה מִיַּד עֲמִיתְךָ" - דְּבָר הַנִּקְנָה מִיַּד לְיָד^{כא}; וְיָצְאוּ הַקִּרְקַעוֹת, וְיָצְאוּ עֲבָדִים שֶׁהִקְשׁוּ לְקַרְקַעוֹת, וְיָצְאוּ שְׁטָרוֹת שְׁאֵין גּוֹפֵן קְנוֹי אֶלָּא לְרֵאִיָּה שְׁפָהֶן^{כב}, וְיָצְאוּ הַקְּדוּשׁוֹת, שְׁנֵאֲמַר: "עֲמִיתְךָ", וְלֹא הַקְּדוּשׁ.

יח) המאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. יט) שמכר שטר חוב, כדי שהקונה יוכל לגבות בו את החוב לעצמו. (כ) כגון, שהגזבר מכר נכסי הקדש, או אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (כא) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (כב) לעדות ולהוכחה, שיוכל לגבות את החוב, ובתורה נאמר "ממכר" והיינו דבר שגופו מכור.

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עֲצָמוֹ. אֶבֶל הַשְּׁלִיחַ שֶׁטַעַה בְּכָל שְׁוֵאוֹ^כ, בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקַעוֹת - חוֹזֵר^כ. וְיִרְאָה לִי שֶׁכֵּן הַדִּין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס [-ממונה על נכסי יתומים] שֶׁטַעַה בְּכָל שְׁוֵאוֹ, בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקַעוֹת - חוֹזֵר; וְאֵינוֹ דוֹמֵה לְבֵית דִּין^כ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יְחִיד.

כג) אפילו פחות משישית. (כד) שהמשלח יכול לטעון, שלחתי אותך לעשות קניה טובה, ולא קניה רעה. (כה) שאם טעו בפחות משישית המכירה קיימת.

י. בֵּית דִּין שְׁמֹכְרוֹ נִכְסֵי יְתוּמִים וְטַעַו, בֵּין בְּקַרְקַעוֹת בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין - אִם טַעַו בְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת, הָרִי זֶה מְחִילָה בְּהִדּוּט; טַעַו בְּשְׁתוֹת, בְּטַל הַמִּקָּח^כ. וְאִם רָצוּ שְׁלֹא לְבַטֵּל הַמִּמְכָּר, וְיַחְזִירוּ [הקונים] הַהוֹנְיָה - מִחְזִירִין; לֹא יִהְיֶה כַּח הַהֲדִיּוּט חֲמוּר מֵהֵן^כ.

כו) וזו היא תקנת חכמים מיוחדת לטובת היתומים.

5. ויקרא-בהר, כה, יד. 6. ויקרא-בהר, כה, יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ב' כסלו - ספר קנין - הלכות מכירה

קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הזרע החדש במקום שזרעו את הזרע הראשון, שניהם יתקלקלו. (לו) שהוא מטלטלין, ויש בו דין אונאה. (לו) ובקרקע, אין דין אונאה.

טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין במטלטלין - אין לו הונאה, מפני שהוא פקונה אותו לזמן. ועבדים, אין בהן הונאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"השוכר את הפועל... אין לו הונאה... ועבדים, אין בהן הונאה כו'."

מכאן משמע שהרמב"ם סבר שגופו של הפועל קנוי לבעה"ב שכן השווהו לעבד שגופו קנוי לאדון ולכן אין בו הונייה.

ויש לומר שלכן חילק (בהלכות שכירות) את התחייבות הפועל לבעה"ב וכתבה בשתי הלכות נפרדות:

בהלכה ו' כתב "אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה כו' מפני גזל מלאכתו של בעה"ב שהרי תשש כחו כו' ולא יעשה מלאכה בכח".

ובהלכה ז' כתב: "כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני כו' כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט מכאן כו' אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן כו' וכן חייב לעבוד בכל כחו כו'", כי לשיטת הרמב"ם יש במחוייבות הפועל לבעה"ב שני גדרים:

החיוב שבהלכה ו' לעשות המלאכה בכח הוא מצד החסרון ב"חפצא" של המלאכה שאם יעשנה כשהוא עייף וכד', הרי שנחסר בחלות שם מלאכה.

החיוב שבהלכה ז' "לדקדק על עצמו בזמן כו' קשור להתחייבות הפרטית של הפועל לבעה"ב והוא בעיקר חיוב "גברא" כי לשיטת הרמב"ם גופו של הפועל קנוי לבעל הבית וי"ל, שמטעם זה חילק את התחייבות הפועל לבעה"ב לשתי הלכות.

לקוטי שיחות חכ"ה עמוד 145

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

טז. שכרו לזרע לו קרקע, ואומר: 'זרעתי בה [כמות] זרע הראוי לה', וכאו עדים והעידו שזרע בה פחות מן הראוי לה לה - הרי זה ספק אם יש לו הונאה, מפני הזרע, או אין לו הונאה, מפני הקרקע. לפיכך, אין מוציאין מיד נתבע; וכן אין משיביעין אותו אלא שבועת הסת [מדרבנן], מפני צד הקרקע שיש כאן.

(לה) ואין אפשרות לזרוע פעם שניה, מכיוון שהזריעה השנייה יכולה לקלקל יותר מאשר לתקן, כי אם יזרע את

יז. השוכר את הפלי או את הבהמה, יש להן אונאה; שהשכירות, מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הונאה שתות או יתר, בין שהתאנה שוכר בין שהתאנה משפיר - הרי זה מחזיר הונאה לה, ואפלו לאחזר זמן מרבה לט.

(לח) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה. (לט) שלא נתנו זמן מסויים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות.

יח. נראה לי, שהקבלן יש לו הונאה. כיצד? כגון שקבל עליו לארג פגד זה בעשרה זוזים, או לתפור חלוק זה בשני זוזים - הרי זה יש לו הונאה; וכל אחד משניהן, בין קבלן בין בעל הפגד - חוזר לעולם כפוכר.

(מ) שמקבל את השכר עבור משימה, ולא לפי זמן. (מא) אם השכר שניתן לו, שונה בשיטת משויה האמיתית של מלאכה כזו.

פְּרָק יד

הגבלת מחיר על מוצרים בסיסיים, ודיני הונאת דברים.

א. כפר בארנו, שהנזשא ונותן באמונה, ואמר: 'כף וכף אני משתפר' - אין לו הונאה. אפלו אמר: 'זה לקחתי בסלע ובעשר אני מוכר', מתרא. אבל בית דין תיבין לפסק השערים [למקובע מחיר], ולהעמיד שוטרין לכף; ולא יהיה כל אחד ואחד משתפר כל מה שירצה, אלא שתות בלבד יפסקו להן בשקרן, ולא ישתפר המוכר יתר על שתות.

(א) מכיוון שהקונה, הסכים לזה.

ב. במה דברים אמורים? בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. אבל העקרין [שוורים], כגון החמס והקשט והלבונה וכיוצא בהן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו) שנכבשה על ידי דוד המלך, ואין דינה כחוץ לארץ ממש.
ז) כדי שלא יהיה מחסור, בשום מקום בארץ ישראל.

ט. ורשאיני פני העיר לקיץ להם שעריה לכל דבר שירצו, ואפלו לבקר וללחם^ט, ולהתנות ביניהן לכל מי שיעבר על התנאי, יענשו אותו כף וקף.

ח) לקבוע מחירים. ט) שהם מצרכים חיוניים, בכל זאת יש רשות לבני העיר לקבוע להם אפילו מחיר יקר, אם יש להם צורך בכך.

י. וכן רשאיני אנשי אמניות לפסק ביניהם שלא יעשה אחד ביום שמעשה חברו, וכיצא בזה, וכל מי שיעבר על התנאי, יענשו אותו כף וקף.

יא. במה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש בה חכם חשוב, אין התנאי שלהן מועיל כלום; ואין יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל מן התנאי, אלא אם כן התנה עמהן ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד ^[ג-גוס הפסד] לפי התנאי שאינו מדעת החכם, משלם.

י) שרשאים בעלי אומניות, לסכם ביניהם.

יב. פשם שהוניה במקח וממכר, כף הוניה בדברים^א - שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, ויראת מאלהיך, אני ה'". זו הונית דברים.

יא) איסור, לצערו כדיבורים.

יג. כיצד? הנה בעל תשובה, לא יאמר לו: זכר מעשיך הראשונים. ואם הנה בן גרים, לא יאמר לו: זכר מעשה אבותיך.

הנה גר ובא ללמד תורה, לא יאמר לו: פה שאוכל נבלות וטרפות, יבוא וילמד תורה שנתנה מפי הגבורה?! היו חלאים ויסורין באין עליו, או שהיה מקבר את בניו - לא יאמר לו פדרף שאמרו חבריו של איוב: "הלא יראתך כסלתך, זכר נא מי הוא נקי אבד"

[הייסורים הם בגלל העבירות שבידך].

יד. היו חמרין^ב מבקשין תבואה - לא יאמר להם: לכו אצל פלוני שמוכר תבואה, והוא יודע

- אין פוסקין להן שער, אלא ישתפר המשתפר כל מה שירצה.

ב) בית הדין צריכים לקבוע מחיר.

ג. ואין משתפרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון הוא מוכרן בשכר, והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד.

ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש; אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר ^[ללא תיידן], כדי שימכרו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מתר להשתפר בשמן.

ג) מכיוון שהוא מצוי, אין חשש שתייקר כל כך.

ה. אין אוצרים^א פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל; שהרי מגיע מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו, מתר לעשות קבו ^[המעט שיש לו] אוצר.

ו. מתר לאצר פרות שלש שנים, ערב שביעית ושביעית ומוציאי שביעית. ובשני בצרת - אפלו קב חרובין לא יאצר, מפני שמכנים מארה ^[=קללה] בשערים. וכל המפקיע שערים, או שאצר פרות בארץ ישראל, או במקום שרבו ישראל - הרי זה כמלוה ברבית.

ד) מותר לאגור בשנה הששית בשביל הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית, שהרי בשביעית לא זורעים ואין התבואה מצויה, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק בסוף השנה. ה) כי גם הוא, מבטל את המצווה של "וחי אחיך עמך".

ז. במה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל התבלין, כגון פמון ופלפלן - מתר לאצר אותן בארץ ישראל ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.

ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ ולא לסוודיה, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.

7. ויקרא-בהר, כה, יז. 8. איוב, ד, ו-ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּרָק מו

טעות בקניה, ומוצר פגום.

א. המוכר • לחברו

בְּמִדָּה [נפח], או
בְּמִשְׁקָל, או בְּמִנְיָן,
וְטַעַם בְּכָל שֶׁהוּא - חוֹזֵר
לְעוֹלָם^א; שְׂאִין הוֹנֵה
אֵלָּא בְּדַמִּים^ב; אֶבֶל
בְּחֻשְׁבוֹן^ג, חוֹזֵר^ד.

השגת הראב"ד

המוכר . . שנים א"א אינו מחזור פעמים שאין המקח נקנה שאם רצה לחזור עד שלא השלים חוזר כגון שהיה תופס לפניו שק של אגוזים ואמר לו הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים בדניר ונטלו והלך לו ומדרו ולא מצא מדתו הרי זה חוזר ואע"פ שרצה זה להשלים אבל אם היה לפניו שק של אגוזים וזה יודע שאין בו אלא כדי שיעור מדה ואמר לו הנה שק של אגוזים לפניך ונטל השק ומדד ולא מצא בו מדתו ה"ז קנה וישלים שהרי היה מכיר שלא היה בו סאה ועל דעת השלמה נטל ושורש דבר זה בקדושין.

א) כלומר, שיכול לדרוש את ההפרש אפילו אחרי הרבה זמן, ואפילו אם הטעות פחות משישית אבל הוא לא יכול לבטל את המכירה. ב) ששילם יותר או פחות, משוויו האמיתי של המוצר, מכיוון שאי אפשר לדייק ממש במחיר, ודרכו של אדם לוותר על טעות שהיא פחות משישית. ג) בטעות בחישוב הכמות. ד) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לויתור ומחילה.

ב. כיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר, ונמצאו

מאה ואחד או תשעה ותשעים - נקנה המקח, ומחזיר את הטעות^ה,

השגת הראב"ד

וכן . . חפר א"א אף בזה אי עייל ונפיק אוזוי כל כמה דמדחי ליה ולא יהיב ליה מצי האיך למחדר ביה מההוא זבינא.

ואפילו אחר כמה שנים.
וכן • אם נמצאו המעות
יתר או חסר מן המנין
שפסק, חוזר; ואפילו אחר שקנו מידו שלא נשאר
לו אצל חברו כלום^ו - חוזר^ז, שקנן בטעות הוא.
וכן כל פיוצא בזה.

ה) אם נמצאו מאה ואחד אגוזים על הקונה להחזיר אגוז אחד, ואם נמצאו תשעים ותשע אגוזים על המוכר לתת אגוז נוסף לקונה. ו) אותו הדין שיש בטעות במוצר, יש גם בטעות בממון. ז) אם המוכר קיבל יותר, הוא צריך להחזיר את העודף לקונה, ואם הוא קיבל פחות, הקונה צריך להשלים לו. ח) ואפילו אם אחרי הקניה הודה המוכר או הקונה, שהם קיבלו את כל מה שמגיע להם, ועשו על כך קנין סודר. ט) ותובע את חברו, שיחזיר לו את הטעות. י) כי הוא עשה את הקנין בטעות, בגלל שחשב שאכן קיבל את כל מה שמגיע לו, וקנין שנעשה בטעות אינו קנין ואינו מתחייב בכלום.

בו שאינו מוכר תבואה מעולם^י. נשאלה שאלה של דבר חקמה - לא יאמר למי שאינו יודע אותה חקמה: 'מה תשיב בדבר זה?' או: 'מה דעתך בדבר זה?' וכן כל פיוצא באלו הדברים.

יב) מובילי סחורות על חמורים. יג) וכוונתו לביישו, בכך שאין לו תבואה למכור להם.

טו. כל המונה [מ-ענר] את הגר, בין בממון בין בדברים - עובר בשלשה לאוין, שנאמר^י: 'וגר לא תונה', זה הונת דברים; 'ולא תלחצנו'^י, זה הונת ממון. הא למדת, שהמונה את הגר עובר בשלשה לאוין: משום "אל תונו איש את אחיו"^י, ומשום "ולא תונו איש את עמיתו"^י, ומשום "וגר לא תונה".

טז. וכן אם לחצו והונה בממון, עובר בשלשה: משום "אל תונו איש את אחיו"^י, ומשום "ולא תונו איש את עמיתו"^י, ומשום "ולא תלחצנו"^י. יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונת דברים, אף בהונת ממון, ועל לאו של הונת ממון, אף בהונת דברים? מפני שהוציא הכתוב את שניהן בלשון הונת סתם, וכפל הלאוין בגר בשני הדברים בפרוש: "לא תונה", ו"לא תלחצו".

יד) מלבד הפסוקים, "לא תונו אותו" - הונאת דברים, ולא תלחצנו" - הונאת ממון, וכפילות הפסוקים מלמדת שבגר עובר בהונאת ממון גם על "ולא תונו איש את עמיתו", ועובר בהונאת בדברים גם על "אל תונו איש את אחיו".

יח. גדולה הונת דברים מהונת ממון - שזו נתנה להשבון^ט, וזו לא נתנה להשבון^ט, וזה בממונו, וזה בגופו; והרי הוא אומר בהונת דברים^ט: "ויראת מאלהיך", לפי שהדבר מסור ללב. הא כל דבר שהוא מסור ללב, נאמר בו: "ויראת מאלהיך". וכל הצועק מהונת דברים - נענה מיד, שנאמר^ט: "פי אני ה'".

טו) אפשר להשיב את האונאה. טז) אי אפשר לתקן, את הצער שנגרם לחברו בדיבורו.

9. שמות-משפטים, כב, כ. 10. שם. 11. ויקרא-בהר, כה, יד. 12. שם, פסוק יז. 13. ויקרא-בהר, כה, יד. 14. שם, פסוק יז. 15. שמות-משפטים, כב, כ. 16. ויקרא-בהר, כה, יז. 17. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אף על פי שפרש המום שנמצא; שהרי הלוקח אומר: 'כשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין שפנה, אמרתי: כך אין בה אלו שאינן נראין שפנה, ואינו מפרש מומין אלו אלא פדי להשביח דעתי'.^{טו}

(טו) שאחשוב שהפרה כל כך טובה, שכדאי לי לקנות האפילו אם יש בה את כל המומים האלו, אבל לא חשבתי שבאמת יש בה את המומים האלו, ולכן אני רוצה לחזור ב'.^{טז}

ח. כיצד? פרה זו עורת היא, חגרת [=צולעת] היא,^{טז} נשכנית היא, רבצנית היא,^{טז} ונמצאת נשכנית או רבצנית^{טז} - הרי זה מקח טעות. היו בה כל המומין שפנה, אין זה מקח טעות. וכן אם היתה חגרת ונמצאת נשכנית - אף על פי שאינה עורת, אין זה מקח טעות.^{טז}

(טז) שהם מומים גלויים. (יז) שהם מומים נסתרים. (יח) כלומר, שהיו בה רק מומים נסתרים. (יט) ואפילו שיש בה רק אחד מהמומים הגלויים שמנה המוכר.

ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: 'מום זה יש בה', ומום פלוני ומום פלוני^{כא} - אף על פי שאותן המומין שפנה אינן נראין, ונמצאו בה כולן או מקצתן - אין זה מקח טעות.^{כב}

(כ) מום גלוי. (כא) וחזק מהמום שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים גלויים, ומום נסתרו. (כב) והקונה לא יכול לומר, שהוא חשב שהיות והוא טרח להראות לו שהיא עיוורת, אם באמת היו בה גם את שאר המומים הוא היה טורה להראות לו גם אותם, אלא היות והוא ראה שיש בה את אחד המומים הגלויים שהמוכר פירט, היה עליו לבדוק גם את המומים הנסתרים.

י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: 'חגרת היא, גדמת [=ללא ידיים] היא, סומה היא, שוטה היא, נכפית [=סובלת ממחלת נפילה] היא', ולא היתה בה מום מאלו המומין^{כג} שפנה, ונמצאת נכפית^{כד} - הרי זה מקח טעות. וכן כל פיוצא בזה.

(כג) הגלויים. (כד) מום נסתרו.

יא. מכאן אני אומר, שהמוכר לחברו חפץ במאה דינרין, ואמר לו: 'חפץ זה אינו שונה אלא זהו אחד, על מנת שאין לך עלי הונאה' - הרי זה יש לו עליו הונאה; שהרי זה אומר: 'פינן שראיתי שאינו שונה זהו, ידעתי שאינו מתפונן אלא להשביח

ג. וכן המוכר לחברו קרקע, או עבד, או בהמה, או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפלו אחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא; והוא, שלא ישתמש במקח אחר שיודע במום; אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להחזיר.

(יא) כשם שהטועה במידה ובמשקל ובמניין הוא מחזיר את הטעות אפילו אחרי כמה שנים, כך אם נמצא פגם במוצר, הוא מחזיר את הטעות אפילו אחרי כמה שנים.

ד. אין מחשבין פחת המום.^כ אפלו מכר לו פלי שונה עשרה דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אפרי^כ - מחזיר את הכלי, ואינו יכול לומר לו: 'הא לך אפר פחת המום'; שהלוקח אומר: 'בחפץ שלם אני רוצה'.

(יב) שיחזיר לו רק את ההפרש, כמה ששווי המוצר נפחת בגלל המום. (יג) סכום קטן.

וכן אם רצה הלוקח לקח פחת המום, הרשות ביד המוכר; שהוא אומר לו: 'או תקנה אותו פחות שהוא, או טל דמים שלך ולך'.

ה. כל שהספימו עליו בני המדינה שהוא מום שמתחזירין בו מקח זה, מחזירין בו; וכל שהספימו עליו שאינו מום, הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש; שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך.

ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום. ואם פרש המוכר ואמר: 'על מנת שאין אתה חוזר עלי במום' - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממקרו וימחל הלוקח, או עד שיאמר לו: 'כל מום שימצא במקח זה הפוחת דמיו עד כך, וכן, קבלתי אותו'; שהמוחל צריך לידע הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש בהונאה.

(יד) שהקונה מקבל עליו, את כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום מוסכם.

ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה [=פירט] מומין גלויים ומומין שאינן נפריין [יש בפרה], ולא היתה בה מום מאותן המומין הגלויין שפנה, ונמצא בה מום מאותן שאינן נפריין - הרי זה מקח טעות, וחוזר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׂוּ שֶׁל אֲדָם אוֹנֵנֶת [נגעלת] **מֵהֶם**; וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ מִתְעַסֵּק לוֹ בַּמְּלֶאכֶת אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה.

וְכֵן • אִם נִמְצָא לִיסְטִים

מִזֵּיָן - הָרִי זֶה מוֹם

הַמֵּאֲבֵד אֶת כְּלוֹ, מִפְּנֵי

שֶׁהַמְּלֶאֶךְ תּוֹפֵשׂ אוֹתוֹ

וְהוֹרְגוֹ. וְכֵן אִם נִמְצָא

מִכְּתָב [=מבוקש] **לְמַלְכוּת -**

הָרִי זֶה מוֹם וּמְחִזִּירוֹ,

מִפְּנֵי שֶׁהַמְּלֶאֶךְ תּוֹפֵשׂוֹ

לְמַלְאֲכָתוֹ בְּכָל עֵת

שְׂרִירָה.

אֲבָל אִם נִמְצָא גִּנְבֵי אוֹ

חוֹטֵף אוֹ גִּזְבֵי נַפְשׁוֹת,

אוֹ בּוֹרֵחַ תְּמִיד, אוֹ זוֹלֵל

וְסוֹבֵא, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים

אֵלוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל

לְהַחְזִיר, שֶׁכָּל הַעֲבָדִים בְּחִזְקַת שֵׁשׁ בְּהֵן כָּל הַדְּעוֹת

[המוכר שעבדו בעל דעות טובות].

השנת הראב"ד

וכן . . מום א"א והלא אמרו פ"ק דקדושין בגמ' הנהו קלא אית להו ומה שאמרה התוספתא פ' המוכר פירות נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ליסטים מזויין או מוכתב למלכות ואמר לו הרי שלך לפניך לא שיאמר לוקח אל המוכר אלא המוכר ואמר ללוקח כמו ברישא דאמר הגיעו המוכר ללוקח וה"ק הרי שלך לפניך שאתה היית יודע, אך יש לפרש הנהו קלא אית להו כלומר אין לחוש בעבר שלקחו כהן מישראל שמא ליסטים מזויין ומקח טעות שאם היה כן הקול יצא עליו וכיון שלא יצא הקול מסתמא אין לו לחוש לזה הטעות, מיהו אם יודע הדבר שהוא כן מקח טעות הוא וחזור בו ואומר טול את שלך והחזור לי מעותי ועל דרך זה הלך המחבר, ועכשיו שיש בזה שני דרכים הללו הנה הדין הזה ספק אם נתן הדמים לא יטול ואם לא נתן לא יתן.

דְּעִתִּי כִּהַ. עַד שִׁפְרֵשׁ פְּדֵי הַהוֹנֵה שֵׁשׁ בְּמִקְחוֹ בּוֹדְאֵי אוֹ קְרוֹב לֶה בְּכַדֵּי שֶׁהִדְעַת נוֹטָה, שְׁהָרִי זֶה יָדַע בּוֹדְאֵי הַדְּבָר שֶׁמְחַל בּוֹכִי. וְכֵּזָה רָאוּי לְדוֹן.

כה) שאחשוב, שכל דבריו היו כדי שאחשוב שהחפץ כל כך טוב שכדאי לקנותו במחיר יקר, אבל לא שבאמת יש הפרש בין המחיר האמיתי של החפץ למחיר שבו הוא מכר לי. כו) שהקונה ידע מה ההפרש במחירים, ובכל זאת הסכים לקנות ממנו במחיר הזה.

יב. המוכר עבד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומי הנואי שאין מבטלין אותו ממלאכתו, והן הנקראין 'סמפון'; שאם היה זה סמפון גלוי, כבד ראהו^{כז}; ואם אינו נראה, כגון שומא [=יבלת] בפשר, או [צלקת של] נשיכת פלב, או ריח הפה או החטם וכיוצא בו - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו מחזיר, שאין העבדים לתשמיש המטה, אלא למלאכה.

כז) ואין זה מקח טעות, אפילו אם היה מום שמבטלו ממלאכתו.

יג. נמצא בו שחין רע, או חלי המתש את פחו, או שהיה נכפה, או משעמם [=משוגע] **- הרי זה מום, מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום,**

במה שכותב שעדיין לא נשא אשה, הנה בטח משתדל בזה במרץ הראוי. ואולי כדאי שילמוד אומנות חדשה שאינה דורשת זמן רב ללימודה ושיש לקוות שתהי' פרנסתו מצוי'. אבל מתחילה ינסה עוד הפעם בעבודתו עתה, ויהיו דבריו עם הבריות בנחת, ויהי רצון שיזמין לו השם יתברך פרנסתו בקרוב ממש, וימצא זיווג הגון לפניו בכל הפרטים, ויודיע בשורות טובות מזה.

י"ז כסלו, ה'תשי"א

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

הרי זה מסתכל בחביריו הנשפארים: אם ישפארו שם עשירים ושלשה¹¹ - יצא; ואם לאו - לא יצא עד שישבא אחר¹².

9) לרוב בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה המנויים לקמן פ"ה, ה"א. 10) סנהדרין לו, א, שנאמר (שיר ז, ג) "שרוך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרוך - זו סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור). אל יחסר המזג - אל יחסרו מחלק שלישי שהוא כדי מזיגת יין במים (שלישי יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה הם שלישי משבעים סנהדרין (רש"י שם). 11) כנגד סנהדרי קטנה. 12) וראה ב'תוספות' שם יד, ב דיבור המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר ג'מיטריא של מ'ז'ג", שהוא חמשים, אבל אם יחסרו ארבעים ותשעה אין לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית דין שקול, הוסף עליהם אחד והרי הם כ"ג.

ג. אין מתחילין את הדינין בלילה¹³. מפי השמועה¹⁴ למדו, שהדינין פנגעים. שגאמר: כל ריב וכל נגע; מה ראית נגעים¹⁵ ביום בלבד, אף הדינין ביום בלבד¹⁶.

13) משנה, בסנהדרין לב, א. 14) שקיבלו חכמינו איש מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות לט). 15) שהרי נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו". 16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה ב'תוספות' יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל וגורסים בו: מנין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל, כמבואר בסמוך ה"ד.

ד. וכן אין מקבלין עדות¹⁷ ואין מקיימין שטרות¹⁸ בלילה¹⁹. ובדיני ממונות²⁰, אם התחילו ביום - מתר לגמר הדין בלילה²¹.

17) שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה, ב) וראה ב'תוספות' סנהדרין לד, ב דיבור המתחיל יום לתחילת דין. 18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע שאינה מזויפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב. 19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דינים בלילה. 20) זה חוזר אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות בלבד. 21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

הלכות סנהדרין והענין המסורין להם

פרק שלישי

1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דיין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרי קטנה² ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר³ עד סוף שש שעות ביום⁴. אבל בית דין הגדול⁵ היו יושבין⁶ מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים⁷. ובשבתות וימים טובים היו יושבין בבית המדרש שפחה הפי⁸.

2) של עשרים ושלושה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. 3) שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א). 4) שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כזורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבת י, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הרי"ף בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. 5) של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). 6) בלשכת הגזית שבבית-המקדש. 7) הקרב בכל יום תשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). 8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעורה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים בדין (ובשבת אסור לרוב), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברש"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בכית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג הי"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו יושבין בלן פאחד במקומן שפמקדש; אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ⁹ - מתקבצין בלן, ובשפאר העתות - כל מי שיהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחוזר. והוא שלא יפתחו מעשירים ושלשה יושבין תמיד כל זמן שישבת¹⁰. הצרף אחר מהן לצאת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחליו – אין עושים דין, שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו אין דיניהם דין. ומעין זה בתוספות' לסנהדרין לד, ב.

ז. פל בית דין של ישראל שהוא הגון³⁶ - שכינה עמהם³⁷. לפיכך צריכין הדיינים לישב באימה ויראה³⁸ ועטיפה³⁹ וכבד ראש⁴⁰. ואסור להקל ראש או לשחק או לספור בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

36 שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. 37 סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים שפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופטת עמהם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. 38 מפני כבוד השכינה. 39 עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). 40 הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. פל סנהדרין או מלך⁴¹ או ראש גולה⁴² שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דין, אף על פי שהוא פלו מחמדים⁴³ ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא תפירו פנים במשפט. מפי השמועה⁴⁴ למדו, שזה מדבר כנגד הממנה להושיב דין. אמרו חכמים⁴⁵: שמא תאמר: איש פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרובי, אושיבנו דין; איש פלוני יודע פכל לשון, אושיבנו דין. נמצא מזפה את החיב ומחייב את הזכאי. לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכה נאמר: לא תפירו פנים במשפט. ועוד אמרו⁴⁶: פל המעמיד לישראל דין שאינו הגון - פאלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לה מצבה אשר שגא יי אלהיך. ובמקום תלמידי חכמים - פאלו נטע אשרה⁴⁷. שנאמר: לא תטע לה אשרה פל עין אצל מזבח יי אלהיך. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי כסף - אלוהה הבא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמונהו מפני עשרו בלבד⁴⁸.

41 בארץ ישראל. 42 שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד הי"ג, ובבאורנו שם. 43 מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". 44 מפורש לעיל ה"ג אות יג. 45 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"טו. 46 סנהדרין ז' ב, אלא ששם אמרו, "כאילו נוטע אשרה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לך מצבה", מתרגם: והיכמא דליתכון רשאין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתכון רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא דרחיקה ה'. 47 שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידי חכמים

אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה). הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין היא העיקר ('תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים אלא ביום, כמבואר לקמן פי"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה, מותר להתחיל את דינם בלילה (=בידני ממונות), שאין זה גרוע מקיבלו עליהם דין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין (ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר בשו"ע חו"מ סימן כת, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה" דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור והיתר, שמותרת גם בלילה.

ה. הנחלות²² - פדינין²³; שנאמר בהן: לחקת משפט²⁴. לפיכך אין מפילין²⁵ נחלות בלילה²⁶.

22 שאדם מצווה ליתן מעזובנו ליורשיו או לאחרים. 23 הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם שאינה נחשבת דין (רשב"ם בבבא-בבא ק"ג, ב). 24 ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. 25 מלשון הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה". 26 סנהדרין לד, ב. וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת אם התחילו הדיינים לדון דין נחלה ביום, גומרים אותו בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).

ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצוה בפניהם²⁷ - כותבים²⁸ ואין עושין דין²⁹. ואם היו שלשה - רצו כותבין³⁰, רצו עושין דין³¹. במה דברים אמורים? ביום³²; אכל בלילה³³ - כותבין³⁴ ואין עושין דין³⁵.

27 הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואין הוא מוריש נכסיו. 28 בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד. 29 בלשון עדות, וכנ"ל באות כז. 30 הם עצמם רשאים ושלטים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב הרמ"א בחו"מ רנג: עושים דין – להחזיק כל אחד במה שצוה ולדון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר נלך". אין עושים דין – ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע שם ס"ק ב). 32 שהשלושה ביקרו את החולה ביום, שאז נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים. 33 כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. 34 בלשון עדות, וכתבם יבוא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. 35 אפילו למחר, שמתחילתם לא נראו לישיב לשם דין אלא כעדים, ואין עד נעשה דין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בבא ק"ג, ב: אין השלשה נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר, שאז אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַזְקִינִים סְמָכוּ לְאַחֲרֵים, וְאַחֲרֵים לְאַחֲרֵים. וְנִמְצְאוּ
הַסְמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית דִּינּוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ
וְעַד בֵּית דִּינּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְנּוֹ.⁸ וְאַחַד הַנְּסֻמָּה מִפִּי
הַנְּשִׂיאָה⁹ אוּ מִפִּי אֶחָד מִן הַסְמוּכִין, אֶפְלוּ לֹא הָיָה
אוֹתוֹ סְמוּךְ בְּסִנְהֶדְרִין לְעוֹלָם.¹⁰

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. (4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם ללשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. (5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. (6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם – שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). (7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח". (8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממש רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוהי ישראל". (9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. (10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

ב. וְכִיצַד הִיא הַסְמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שִׁסְמָכוּ
יְדִיָּהוּן¹¹ עַל רֹאשׁ הַזְקִינִים,¹² אֲלֵא שְׁקוֹרִין לוֹ רַבִּי,
וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲרֵי אַתָּה סְמוּךְ, וְיֵשׁ לְךָ רִשׁוּת לְדוֹן
אֶפְלוּ דִינֵי קְנָסוֹת.¹³

(11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. (12) החכם, כמאמרם (קידושין לב): "אין זקן אלא חכם". (13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובביאורנו שם.

ג. וְאִין סוּמְכִין סְמִיכָה שֶׁהִיא מְנוּי הַזְקִינִים לְדִינּוֹת¹⁴
אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה¹⁵. וְהוּא שִׁיָּהִי הָאֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי
אַחֲרֵים¹⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו.¹⁷

(14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו. כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא ידובר בה כאן. (15) סנהדרין יג, ב. (16) אבל השניים המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים, ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א), ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). (17) לעיל הלכה א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית דינו של משה רבינו.

ד. אִין קְרוּי אֱלֵהִים¹⁸ אֲלֵא בֵּית דִּין שְׁנֻסְמָה בְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל בְּלִבְד¹⁹. וְהֵם הַנְּאֻשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין

כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך, ומפרש רש"י: שתלמידיהם חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. (48) שנתן ממון למלך על כך (שם, וברש"י).

ט. כָּל דִּין שֶׁנֶּתַן מִמּוֹן פְּדִי שִׁתְמֻנָּה - אֶסוּר לְעַמֵּד
מִפְּנֵיו⁴⁹. וְצוּוּ חֲכָמִים לְהַקֵּל אוֹתוֹ וּלְזַלֵּל בּוֹ⁵⁰.
וְאֶמְרוּ חֲכָמִים⁵¹: שִׁתְּלִית שְׁמַתְעִשְׁף בָּהּ, תְּהִי
בְּעֵינֶיךָ פְּמַרְדֵּעַת⁵² שֶׁל חַמּוּר.

(49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. (50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלזל בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש הוב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. (51) ירושלמי, שם. (52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

י. כָּף הָיָה דְרָף חֲכָמִים הָרְאוּשׁוֹנִים: בּוֹרְחִין
מְלַהֲתֻמְנוֹת⁵³, וְדוֹחֲקִין עֲצָמֵן הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ פְּדִין,
עַד שֶׁיִּדְעוּ שְׁאִין שָׁם רְאוּי כְּמוֹתֵם⁵⁴, וְשָׂאֵם יִמְנְעוּ
מִן הַדִּין - תִּקְלַקְלַק⁵⁵ הַשּׁוֹרָה⁵⁶. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ
יּוֹשְׁבֵיין בְּדִין אֲלֵא עַד שֶׁמְכַבְּדִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעָם
וְהַזְקִינִים⁵⁷ וּפּוֹצְרִים⁵⁸ בָּהֶן.

(53) שם, ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באר" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל-א י, כב) "הנה הוא (=שאוול) נחבא אל הכלים". (54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאיין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) – פזר" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). (55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. (56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה – זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים – מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). (57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. (58) מפצירים. מרבים לבקש.

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

פְּרָק רַבִּיעִי¹

(1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דייני שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי.

א. אֶחָד בֵּית דִּין הַגְּדוֹל² וְאַחַד סִנְהֶדְרִין קְטָנָה³ או
בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ שִׁיָּהִי אֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ
מִפִּי הַסְמוּךְ⁵. וּמֹשֶׁה רַבְנּוֹ סְמוּךְ יְהוֹשֻׁעַ בֶּיֶד, שְׁנֻסְמָר:
וְיִסְמָךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וְיִצְוֶהוּ. וְכֵן הַשְּׂבָעִים זְקִינִים -
מֹשֶׁה רַבְנּוֹ סְמָכֵם⁶, וְשָׂרְתָה עֲלֵיהֶן שְׂכִינָה⁷. וְאוֹתָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו. (34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו) – לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעוונותיו מחולים (ראה לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א-י"ב) הרי היא בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א, שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה – לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן, שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכוף את בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת.³⁵
ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד.³⁶

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת (קריית ספר למב"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה ב בקשר לפסוק (שמואל ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף", ורבינו גורס שם: שלשים, במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה).

ח. ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים. והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. פיצד? חכם מפלא³⁷ שראוי להורות לכל התורה פלה - יש לבית דין לסמך אותו ולתן לו רשות לדון³⁸, ולא להורות באסור והתר. או יתנו לו רשות באסור והתר³⁹, ולא לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות, אבל לא להתיר בכורות במומי⁴⁰. או יתנו לו רשות להתיר נדרים בלבד⁴¹, או לראות פתמים⁴². וכן כל פיוצא בהן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה בהוראתו ויאסור את המתור ויפסידנו יהיה פטור מלשלם כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירם אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. (42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

לדון²⁰, שפדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומנו²¹ אותם וסמכו אותן.

(18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון אלהים ישלם שניים". אלהים – לשון שררה ורבנות. "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס: "מניתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). (19) סנהדרין יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעינן וליכא" – שאין מומחים בבבל. (20) בזכות חכמתם ומידותיהם. (21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים ובקיאם.

ה. בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו²². וחקמים חלקו פבוד להלל²³ הזקן, והתקינו שלא יהא אדם נסמך אלא ברשות²⁴ הנשיא. ושלא יהא הנשיא סומך אלא אם פן היה אב בית דין עמו²⁵. ושלא יהיה אב בית דין סומך אלא אם פן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבורה - יש לכל אחד מהם לסמך ברשות הנשיא. והוא שיהיו שנים עמו²⁶, שאין סמיכה פחות משלשה²⁷.

(22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. (23) בכתב יד הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב): "בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינו". (24) בהסכמתו ומדעתו. (25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז). (26) אף על פי שאינם סמוכים. (27) כמבואר לעיל הלכה ג. וחדש כאן, שאפילו מינה הסמוך ברשות הנשיא, עדיין צריך שיהיו שניים עמו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם משנה).

ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאילו הסומכין נסמכו בארץ ישראל²⁸. אפלו היו הסומכין בארץ, והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין²⁹. ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמך בארץ. היו שניהם בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכים במקום אחד³⁰; אלא שולחין לו³¹ או פותבין לו שהוא סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות³², הואיל ושניהם בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים³³ ראוייה לסמיכה³⁴.

(28) סנהדרין יד, א. (29) בכתב או על ידי שליח. (30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ אין הסמיכה מועילה – אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? (56) ברחבי הארץ. (57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. (58) כשמושיב שניים בצידו וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ח. (59) החלטה ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דיינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו ביורור סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב אותו חידוש כהחלטה וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע שאלהיו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ז). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאלהיו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך שנסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס וניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל וניצאו חוצצה לארץ - הרי הם דנים דיני קנסות בחוצצה לארץ⁶⁰ כדרך שדנים בארץ; שפסנהדרין נהגת בארץ ובחוצצה לארץ⁶¹, והוא שיהיו סמוכים⁶².

(60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבלל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. (61) משנה במכות ו, א. (62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

יג. ראשי גליות שבבבל⁶³ - במקום מלך הן עומדים⁶⁴. ויש להן לרדות⁶⁵ את ישראל בכל מקום, ולדון עליהן בין רצו בין לא רצו. שנאמר: לא יסור שבט מיהודה⁶⁶ - אלו ראשי גליות שבבבל.

(63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. (64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. (65) לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". (66) סנהדרין ה, א.

ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך: יש לה רשות לדון או להורות עד שיקבאו הנשיא לבאן, או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

י. חכם מפלא שהוא סומא בעינו אחת, אף על פי שהוא ראוי לדיני⁴⁴ ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות⁴⁵, מפני שאינו ראוי לכל הדברים⁴⁶. וכן כל פיוצא בזה⁴⁷.

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. (47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך⁴⁸ אחד - מושיב שנים בצד⁴⁹, וסומך שבועים פאחד, או זה אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבועים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינין אחרים. נראין לי הדברים: שאם הספימו כל החכמים שבארץ ישראל⁵⁰ למנות דינים ולסמך אותם - הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות⁵¹, ויש להן⁵² לסמך לאחרים⁵³. אם כן, למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה⁵⁴ כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל⁵⁵? לפי שישראל מפזרין⁵⁶, ואי אפשר שישפיעו פלן⁵⁷. ואם היה שם סומך מפי סומך - אינו צריך דעת פלן, אלא דן דיני קנסות לכל⁵⁸, שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע⁵⁹.

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישובו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המבי"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר שנים בשנת ה'ר"ח הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מוריני הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמן". (54) שלא תיבטל. (55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח-ט.

שבת - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מביין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל וחכמה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא שבת. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד".

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

פָּרֵק הַמִּישֵׁי¹

1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

א. אִין מַעְמִידִין מִלֶּף אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד.² וְאִין עוֹשִׂין סְנֵהֲדָרֵי קְטָנָה³ לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט⁴ וְלְכָל עִיר וְעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד.⁵ וְאִין דִּנִּין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט שֶׁהִדְחִי⁶ כְּלוּ⁷ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁸ וְלֹא אֶת פְּהֵן גְּדוֹל בְּדִינֵי נְפִשׁוֹת⁹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל¹⁰; אֲבָל דִּינֵי מְמוֹנוֹת [שֶׁל פְּהֵן גְּדוֹל] - בְּשִׁלְשָׁה¹¹. וְכֵן אִין עוֹשִׂין¹² זְקָן מִמָּרָא¹³, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנְּדַחְתָּ¹⁴, וְלֹא מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה¹⁵, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל. וְאִין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר¹⁶ וְעַל הָעֲזוּרוֹת¹⁷, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמִלְחָמָה הַרְשׁוֹת¹⁸ וְלְמִדְּוֵת הַחֲלָל¹⁹, אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין הַגְּדוֹל. שְׁנֵאמַר: כֹּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל יְבִיאוּ אֵלַיךָ²⁰.

2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא. "כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים ושלושה דיינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בביאורנו אות יב. (5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות (=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול כסנהדרי גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה-זרה, מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם". (7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבת, שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחידושי מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל' ע"ז פ"ה, ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין. (10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה (דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לבית-דין שבשעריך שהוא סנהדרי קטנה) ואי אתה מוציא כל השבת לשעריך" אלא בסנהדרי גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם). (11) שם.

יד. וְכָל דִּין הָרְאוּי לְדוֹן⁶⁷, שְׁנַתָּן לוֹ רֹאשׁ גְּלוֹת רְשׁוֹת לְדוֹן⁶⁸ - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם אֶף עַל פִּי שְׂלֵא רְצוֹ בְּעַלֵּי דִינֵינוּ, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְץ⁶⁹, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דֵּן דִּינֵי קְנָסוֹת⁷⁰. וְכָל דִּין הָרְאוּי לְדוֹן, שְׁנַתָּנוּ לוֹ בֵּית דִּין שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוֹת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל וּבְעִירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים⁷¹ אֶף עַל פִּי שְׂלֵא רְצוֹ בְּעַלֵּי דִינֵינוּ; אֲבָל בְּחוּצָה לְאַרְץ - אִין רְשׁוֹתָן מוֹעֲלָת לוֹ לְכַף אֶת בְּעַלֵּי דִינֵינוּ. אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְץ - אִינוֹ דֵּן אֶלָּא לְמֵי שְׂרוּצָה לְדוֹן אֶעֱלוֹ; אֲבָל לְכַף אֶת בְּעַלֵּי דִינֵינוּ וְלְדוֹן לְהֵם - אִין לוֹ רְשׁוֹת, עַד שְׂיֵטֵל רְשׁוֹת מְרֹאשׁ גְּלוֹת⁷².

67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. (68) בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. (69) סנהדרין ה, א. (70) שלדיני קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. (71) הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). (72) סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדינו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא יימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו.

טו. מֵי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְדוֹן, מְפַגְּי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אוֹ מְפַגְּי שְׂאִינוֹ הַגּוֹן⁷³, שְׁעֵבֵר⁷⁴ רֹאשׁ גְּלוֹת וְנַתָּן לוֹ רְשׁוֹת, אוֹ שְׁטָעוּ בֵּית דִּין⁷⁵ וְנַתָּנוּ לוֹ רְשׁוֹת - אִין הַרְשׁוֹת מוֹעֲלָת לוֹ פְּלוֹם עַד שְׂיֵהָא רְאוּי. שְׁהַמְקִידֵשׁ בְּעַל מוֹם⁷⁶ לְמִזְבֵּחַ - אִין הַקְּדָשָׁה חֲלָה עָלָיו⁷⁷.

73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך. (75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. (76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּסַקְלָה²³ וְלֹא הִבְהֵמָה הַנְּרַבֶּעֶת²⁴ אִו הַרֹבֵעֵ²⁵ אֶלָּא
בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²⁶. אֶפְלוּ אָרִי וְדָב
וּבְרָדְלָס²⁷, שֶׁהֵן בְּגֵי תַרְבּוּת²⁸ וַיֵּשׁ לָהֶן פְּעָלִים,
שֶׁהִמִּיתוּ - מִיתָתָן בְּעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶכָּל נַחֵשׁ
שֶׁהִמִּית - אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ²⁹.

(21) הטעם מבואר בסמוך ה"ג. (22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. (23) שנגה אדם ומת, ודינו להסקל. (24) שנבעלה לאדם. (25) שור שבעל אשה. (26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טו) "מות יומת, ואת הבהמה תהרוגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלשה. וכן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. (27) ובכת"י התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביוניתי פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצב"ע. ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. (28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. (29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "והנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי ממון פ"א, ה"ו.

ג. הַמוֹצִיא שֵׁם רַע³⁰ - אֵינן דְּנִין אוֹתוֹ תַחֲלָה³¹ אֶלָּא
בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֵׁישׁ פְּדִינוֹ עַד
דֵּינֵי נַפְשׁוֹת, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַדְּבָר אִמְתָּה³² וְתִסְקַל הַבַּת.
לֹא נֶאֱמַנּוּ³³ דְּבָרֵי הַפְּעַל, וּבָא הָאֵב לְתוֹבְעוֹ פְּקָנִס³⁴
- דִּינוֹ בְּשִׁלְשָׁה³⁵. וּמִנִּין שְׁאִין דְּנִין דֵּינֵי נַפְשׁוֹת אֶלָּא
בְּעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? אָף עַל פִּי שְׁדִבְרֵי קַבְלָה הֵן³⁶,
הָרִי הוּא אוֹמֵר: וְשִׁפְטוּ הַעֲדָה וְהַצִּילוּ הַעֲדָה - עֲדָה
שׁוֹפְטָת וְעֲדָה מַצְלָת; עֲדָה שׁוֹפְטָת - וְהֵן הַמְּסִיבִין,
וְעֲדָה מַצְלָת - וְהֵן הַמְּזוֹפִין; וְאִין עֲדָה פְּחוֹת
מִעֲשָׂרָה³⁷ - הָרִי עֲשָׂרִים; וּמִסִּפִּין שִׁלְשָׁה, פְּדִי
שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּית דִּין שְׁקוּל³⁸, וְיִהְיֶה בּוֹ אַחֲרֵי רַבִּים
לְהַטּוֹת³⁹.

(30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). (31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה. (32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). (33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזר אחרי עדי שקר. (34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). (35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח (שם עמ' ב). (36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. (37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. (38) זוגי,

(12) בכת"י התימנים: אין נעשה. (13) בכת"י התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך", וגם זקן זה חולק על רבוי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודתו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרחיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עממים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו, ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הרציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרי גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרי גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים-א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהודע בן בניהו. אחיתופל - זה יועץ, בניהו בן יהודע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקניך - זקניך זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט"ו: "אין מעמידים כהן גדול אלא בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

ב. אֵינן דְּנִין דֵּינֵי נַפְשׁוֹת בְּפָחוֹת מִעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²¹,
שֶׁהֵן סְנֵהֲדֵרֵי קְטָנָה. בֵּין דֵּינֵי נַפְשׁוֹת שֶׁל אָדָם, בֵּין
דֵּינֵי נַפְשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה²². לְפִיכָךְ, אֵינן דְּנִין שׁוֹר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החודש פ"ד, ה"ט"י. (49) כל השבעה. (50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החודש שם. (51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעביור הולכים אחר המיניו", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא", ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קרית מלך).

ח. דיני קנסות, כגון גזלות⁵² וחבלות⁵³, ותשלומי כפול⁵⁴ ותשלומי ארבעה⁵⁵ ותמשה⁵⁵, והאונס והמפתה⁵⁶ וכיוצא בהן - אין דנין אותם אלא שלשה ממחים⁵⁷, והם הסמוכין בארץ ישראל⁵⁸. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות⁵⁹ - אינן צריכין ממחה, אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן⁶⁰. לפיכך⁶¹ דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים⁶², שליחות בית דין של ארץ ישראל עושיין⁶³; ואין להן רשות לדון דיני קנסות⁶⁴ בשליחותן.

(52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). (53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. (54) שמשלם הגנב (שמות כב, 1). (55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). (56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט). (57) בקיאים בדינים. (58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. (59) שניהם על עסקי הלוואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלוואות - שבא לדון בעדי הלוואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתייהן (רש"י שם ב, ב). (60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם הי"א. (61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. (62) שהרי לא נסמכו ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". (63) בבא-קמא פד, ב. ואע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו (תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו נלמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך בדיני ממונות שיהיו סמוכים, כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתכוון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. (64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא-קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ אלא דברים המצויין תמיד ויש בהן חסרון כיס, כגון הודאות והלואות ומזיק ממון חברו⁶⁵; אבל דברים שאין

שאם יתחלקו בדעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. (39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלשה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. מפות⁴⁰ - בשלשה⁴¹, ואף על פי שאפשר שימותר בשמלקין אותן⁴².

(40) מלקות ארבעים. (41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). (42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל, הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלשה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה בתוספות' שם, דיבור-המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. עריפת העגלה⁴³ - בתמשה⁴⁴.

(43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). (44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטיך": זקניך - שנים; שופטיך - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה (סנהדרין יד, א). אבל מדידת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פירושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בבאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת התוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. עבור החדש⁴⁵ - בשלשה⁴⁶.

(45) שיהיה החודש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. (46) בית-דין של שלשה קובע אם החודש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים קידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו: החודש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשנה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהרן עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש בתוספות' שם. והשווה הל' קידוש החודש פ"א ה"ה-ז.

ז. עבור השנה⁴⁷ - בשבעה⁴⁸. וכל אלו⁴⁹ סמוכין⁵⁰ כמו שבארנו⁵¹.

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החודש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל למשכב, נמצא נזק אין כאן, וריפוי ובושת ישנם (רדב"ז).
81) הובאו דבריהם בהנהגות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם רבינו חננאל, וראה באור הגר"א ח"מ סימן א ס"ק יד.

יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוץ לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק בהמת חבירו - משלם נזק שלם בכל מקום,⁸³ כפי שקרע פסותו או שבר גליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה בשן⁸⁴ ורגל⁸⁵, הואיל והיא מועדת⁸⁶ להן מתחלתה⁸⁷ - הרי זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוץ לארץ. בין שהזיקה בהמה אחרת, כגון שנתחפכה בה⁸⁸, או אכלה פירות שדרכה לאכלן, וכיוצא בזה, בין שהזיקה אכלין וכלים⁸⁹ שהיא חייבת עליהן נזק שלם - הכל גובין דיני חוץ לארץ⁹⁰. אבל אם הייתה תמה⁹¹ והועדה⁹² והזיקה, כגון ששפכה⁹³ או נגפה⁹⁴ או רבצה או בעטה או נגחה⁹⁵ - אין גובין הנזק הזה השלם דיני חוץ לארץ, שאין מועד בחוץ לארץ⁹⁶. ואפילו הועד בארץ ויצא לחוץ לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי⁹⁷.

82) ב"ק פד, א. 83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל בשליחות בי"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח, וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא יאבדו זכויות בני אדם". 84) שאכלה פירות להנאתה. 85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים כגליה דרך הילוכה. 86) רגילה להזיק. 87) אפילו בפעם הראשונה, בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. 88) להנאתה. וזוהי תולדת השן, שיש הנאה להזיקה (ב"ק ג, א). 89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהזיקה מצוי ואלו הם נזקי "רגל". 90) שם פד, ב. 91) אינה רגילה, ואין דרכה לעשות נזקים אלה. 92) העידו בבעליה, שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא, כט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". 93) בשיניה. 94) בגופה. 95) בקרניה, וכל אלה אינה רגילה בהן מתחילתה. 96) מבואר בסמוך ה"ב. 97) לבוא שור מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).

יב. מפני מה אין מועד בחוץ לארץ? לפי שצריך להעיד⁹⁸ בו בפני בית דין⁹⁹, ואין שם בית דין אלא הסמוכין בארץ¹⁰⁰. לפיכך, אם היו בית דין בחוץ לארץ¹⁰¹ - פשם שהן דגים דיני קנסות בחוץ לארץ¹⁰², כך מעידים את הבהמה בפניהם בחוץ לארץ¹⁰³.

98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו שמירה מעולה. 99) שאין עדות אלא בפני בית דין (ב"ק כד, א וברש"י). 100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים

מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה⁶⁶ בחברתה; או דברים המצויין, אבל אין בהן חסרון פיס, כגון תשלומי כפל - אין דיני אותן דיני חוץ לארץ⁶⁷. וכן כל הקנסות שקנסו⁶⁸ חכמים בתקיע לחבור⁶⁹ ובסוטר⁷⁰ את חברו וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני חוץ לארץ⁷¹. וכל המשלם חצי נזק⁷² - אין גובין אותו דיני חוץ לארץ⁷³; חוץ מחצי נזק צורות⁷⁴, מפני שהוא ממון ואינו קנס⁷⁵.

65) בבא-קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת בפני לווים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא ימצא, וימנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב). 66) הזיקה. 67) אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר לקמן ה"ג. 68) ובכת"י תימן: שקצצו. 69) שהכהו על אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא-קמא ז, א). 70) על הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש בהן ביוזי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת". 71) בבא-קמא כז, ב. 72) כגון שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני, שמשלם חצי נזקו (שמות כא, לה). 73) סנהדרין ב, א שחיובו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא-קמא טו, א ועמ' ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). 74) שדרכה הבהמה על צורות (קיסמי עצים), והיו הצורות מנתזים מתחת רגליה ושברו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). 75) שזוהי הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון (בבא-קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם (לשון רבינו שם ה"ז).

י. כל הנשום פעבד⁷⁶ - אין גובין אותו דיני חוץ לארץ⁷⁷. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין הנזק והצער והבשת⁷⁸ שהוא חייב בהן דיני חוץ לארץ; אבל שבת⁷⁹ ורפוי - גובין, מפני שיש בהן חסרון פיס⁸⁰. וכן הורו הגאונים⁸¹, ואמרו: שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בכפל.

76) הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו. כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי (בבא-קמא פג, ב וברש"י). 77) שם פד, א, הואיל ודבר שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חוץ לארץ מוסמכים לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי, כמבואר שם עמ' ב. 78) שאין בהם חסרון כיס (שם), וראה הל' חובל ומזיק פ"ב ה"י, ופ"ג ה"א. 79) שיושב ומתבטל ממלאכתו כל ימי חליו, ראה שם פ"ב ה"ב. 80) והם שכיחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בית-דין שנסמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. (101) שיצאו מארץ לחו"ל. (102) ראה לעיל שם הי"ב. (103) ב"ק פד, ב.

יג. **מִי שֶׁגָּבַח אֶת הַגּוֹזֵל - גּוֹבֵינְךָ מִמֶּנּוּ הִקְרַן דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֶךָ¹⁰⁴, אֲבָל אֵין גּוֹבֵינְךָ אֶת הַכֶּפֶל¹⁰⁵.**

(104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). (105) בדפוס וינציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזל אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חבירו והבעו הנגזל, ונשבע לשקר, וחזרו הגזלן והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חבירו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חבירו, וזה מצוי יותר ('נמוקי יוסף' לב"ק פ"ח). וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בכבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחבירו, וכן בכבא-מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות וגזלן, ודנו בהן חכמי בבל. וראה ב'תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: אי הכי.

יז. **מִנְהַג הַיְשִׁיבוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצֶךָ¹¹⁷: אֵף עַל פִּי שְׂאֵין גּוֹבֵינְךָ שֶׁם קָנַס, מִנְדִּין אוֹתוֹ¹¹⁸ עַד שֶׁיִּפְּסֵי לְבַעַל דִּינוֹ¹¹⁹, או יַעֲלֶה עִמּוֹ¹²⁰ לְדִין לְאַרְצֶךָ שְׂרָאָל¹²¹. וְכִינֵן שְׂיִתֵּן לוֹ שְׁעוֹר¹²² הֲרָאוּי לוֹ¹²³ - מִתִּירֵין נְדוּיוֹ, בֵּין שְׁנַתְפִּיֵס בְּעַל דִּינוֹ בֵּין שְׂאֵל נַתְפִּיֵס¹²⁴. וְכֵן אִם תִּפְּשֵׁ הַנֶּזֶק שְׁעוֹר מֵה שְׂרָאוּי לוֹ לְטַל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִדּוֹ¹²⁵.**

(117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גזורים עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע אמותיו, ראה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפטר עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי שביית-דין החליט בלבד, ואין מגלים אותו לבעלי הדין (רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון). (124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח גאון: כדי שלא יהא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים בנזקין, כיון שיודעים שאין גובים דיני קנסות בכבל שולחים יד זה בזה, נהגו לנדרותו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו ריעים ויפייסו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה, בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבלות וגזילות, אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפוש הניזוק יותר מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזוק שיחזיר המותר, ואין זה בכלל "דנים דיני קנסות", שאין זה אלא כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).

יד. **וְלֹא כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ גּוֹבֵינְךָ מִמֶּנּוּ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֶךָ¹⁰⁶. שְׁהִירֵי הַפֶּגֶם¹⁰⁷ וְהַבִּשְׁתִּי וְהַכֹּפֶר¹⁰⁸ מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן שְׂאָמֵר: פְּתִיתִי בְּתוֹ שֵׁל פְּלוֹנִי¹⁰⁹ וְהַמִּית שׁוֹרֵי אֶת פְּלוֹנִי¹¹⁰, וְאֵין גּוֹבֵינְךָ אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֶךָ¹¹¹.**

(106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב, הי"ב. (107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעילתו (ראה שם ה"ו). (108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). (109) הרי זה משלם פגם ובושת (כתובות מא, א). (110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). (111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כיס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"דח.

טו. **דִּינֵי גְרָמוֹת¹¹² - אֵינֵן פְּקַנְסוֹת, וְגוֹבֵינְךָ אוֹתָן וְדִנֵּין בֵּהֶן בְּחוּצָה לְאַרְצֶךָ¹¹³.**

(112) כגון השורף שטרותיו של חבירו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צח, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, שסילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ז, ה"ז). (113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בכבל (ב"ק צח, ב; ק, א).

טז. **וְכֵן דִּין הַמוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ¹¹⁴, אֵף עַל פִּי שְׂאֵל עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה¹¹⁵ - גּוֹבֵינְךָ אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֶךָ¹¹⁶.**

יח. **יְחִיד שֶׁהוּא מְמַחֶה לְרֵבִים¹²⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא דֵּן דִּינֵי מְמוֹנוֹת יְחִידִי¹²⁷ - אֵין הַהוֹדָאָה¹²⁸ כְּפִינוּ הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹²⁹, וְאִפְלוּ הִיָּה סְמוּךְ¹³⁰. אֲבָל הַשְּׁלֶשָׁה, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינֵן סְמוּכִין, וְהָרִי הֵן הַדְּיוֹטוֹת, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בֵּהֶן אֲלֵהִים - הָרִי הַהוֹדָאָה בְּפִנְיֵהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹³¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִנְיֵהֶם¹³², וְאִמֵר בֶּךָ בָּאוּ עֲדִים¹³³ - הַחֲזֵק בְּפָרְךָ¹³⁴, וְאֵינוּ יְכוֹל לְחַזֵר וּלְטַעַן, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוֹ¹³⁵. כָּלְלוּ שֵׁל דָּבָר: הָרִי הֵן לְעִנְיֵן הוֹדָאוֹת וְהַלְוֹאוֹת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן בְּבֵית דִּין הַסְּמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים¹³⁶.**

(126) מפורש לעיל פ"ב, הי"א. (127) סנהדרין ה, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטהרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה (ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדיין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טור' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדיין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכונתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). (9) כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). (10) וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. (11) וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"ג-ד.

ב. טעה בפיקול הדעת¹², פגון דבר שהוא מחלקת תנאים או אמוזאים¹³, ולא נפסקה הלכה פאחד מהן בפירוש, ועשה פאחד מהן, ולא ידע שפכר פשט המעשה¹⁴ פכל העולם פדברי האחר: אם היה זה הדין ממחה¹⁵ ונטל רשות מראש גלות¹⁶, או שלא היה נוטל רשות אכל קבלו אותו פעלי דינין עליה¹⁷, הואיל והוא ממחה¹⁸ - חוזר הדין¹⁹, ואם אי אפשר להחזיר²⁰ - פטור מלשלם²¹. אהד הנוטל רשות מראש גלות²² או הנוטל רשות מבית דין של ארץ ישראל בארץ ישראל, אכל לא פחוזה לארץ, כמו שפארנו²³.

(12) עיון בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. (13) חכמי התלמוד שלאחר תקופת התנאים. (14) נתקבל המנהג. (15) בקי בדיני התורה. (16) שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, ה"ד). (17) ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. (18) יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה - א"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. (19) ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. (20) כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. (21) הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפקיר ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור-המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטור רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתר, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). (22) שרשותו מועילה לדון בכל העולם. (23) לעיל פ"ד ה"ד. רבינו

(128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק ע"ד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בבא-בבא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: לויתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלוואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא".

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

פרק ששי

(1) דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

א. פל דיין² שדן דיני ממונות וטעה: אם טעה בדברים הגלויים והידועים, פגון דינין המפרישין במשנה או בגמרא³ - חוזר⁴ הדין, ומחזירין הדבר קשהיה, ודינין בו פהלכה⁵. ואם אי אפשר להחזיר, פגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים, או שהיה אלם⁶, או שטמא⁷ דבר טהור, או שהורה פכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים⁸, וכיוצא בזה⁹ - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי שגרם להזיק¹⁰, לא נתפון להזיק¹¹.

(2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדיוטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדיוט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב). (3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל. (5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסוקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יתפת בדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) שהרי מתכוון להזיק הוא. (34) כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתדיין עם בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר - אזי מחוייב הדיין עצמו לשלם (רי"ף בסנהדרין פ"ד). (35) כשבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנולד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). (36) שאם אינו מומחה, אל יהא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדיון.

ה. דִּין שְׁטֵעָה וְחֵיב שְׁבוּעָה לְמִי שְׁאִינוּ חֵיב בָּהּ, וְעָשָׂה זֶה³⁷ פְּשָׁרָה³⁸ עִם בַּעַל דִּינוֹ פְּדֵי שְׁלָא יִשְׁבַּע³⁹, וְאַחַר כֵּן יֵדַע שְׁאִינוֹ בֵּן שְׁבוּעָה⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ⁴¹ עַל הַפְּשָׁרָה - אֵינָה כְּלוּם⁴²; שְׁלָא קָבַל עָלָיו לְתַן לוֹ אוֹ לְמַחֵל לוֹ⁴³ אֶלָּא פְּדֵי שְׁיַפְטֹר מִשְׁבוּעָה שְׁחֵיבּוּ בָּהּ הַטְּוֵעָה, וְכָל קִנְיָן בְּטָעוֹת - חוֹזֵר⁴⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁴⁵.

37) הנתבע שנתחייב להשבע. (38) הסכם. פשרה - מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. (39) התחייב לתת לו סכום מה. (40) שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. (41) שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטור מהשבועה. (42) ואינו צריך לתת לו כלום. (43) במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. (44) ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציעא טו, א) מחילה בטעות - אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה ב'נמוקי יוסף' להתחלת מס' סנהדרין "מי שחייבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) - יכול הוא לחזור, ישיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליו שבועה לא היה עושה פשרה, והרי זה קנין בטעות". (45) השווה ה'ל' מכירה פט"ו ה"ב.

ו. שְׁנַיִם שְׁנֵתְעַצְמוּ⁴⁶ בְּדִין, אֶחָד אֹמֵר: נְדוּן בְּאֵן, וְאֶחָד אֹמֵר: נְעֻלָּה לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁷, שְׁמָא יִטְעוּ אֵלּוּ הַדְּיָנִין וְיִוצִיאוּ מְמוֹן שְׁלָא בְּדִין - פּוֹפִין אוֹתוֹ⁴⁸ וְדָן בְּעִירוֹ⁴⁹. וְאֵם אָמַר: פְּתָבוּ וְתָנוּ לִי מָאִי זֶה טַעַם דְּתוֹנִי, שְׁמָא טַעִיתֶם - פּוֹתְבִים וְנִוְתָנִין לוֹ, וְאַחַר כֵּן מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁵⁰. וְאֵם הַצֵּרֶף⁵¹ לְשָׂאל דְּבַר מִבֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשְׁלָיִם - פּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין, וְדִין לְהֵם בְּעִירָם פְּפִי מַה שְׁיָבֵא בְּכַתֵּב בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁵².

46) התעקשו, נעשו קשים זה לזה. (47) שבירושלים. (48) את הטוען לידון בבית-דין הגדול. (49) סנהדרין לא, ב. (50) שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אח"כ לכתוב לו פס"ד מנומק - נותנים לו,

נמשך בזה אחרי פסקי הרי"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדיין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע ח"מ כח, ס"ק כג).

ג. הִיָּה הַטְּוֵעָה מְמַחָה וְלֹא נָטַל רְשׁוֹת וְלֹא קָבַל אוֹתוֹ בְּעָלֵי דִינֵין עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁלָא הִיָּה מְמַחָה אֶבְל קָבַל אוֹתוֹ בְּעָלֵי דִינֵין עֲלֵיהֶן לְדוֹן לְהֵן בְּדִין²⁴, וְטָעָה בְּשִׁקוֹל הַדַּעַת: אִם נָשָׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ²⁵ - מַה שְׁעָשָׂה עָשׂוּי²⁶, וְיִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁷; אִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ - יַחֲזוֹר הַדִּין²⁸, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר - יִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁹.

24) כדין תורה, וכיון שטעה - אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). (25) שגבה מזה ונתן לזה. (26) ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). (27) שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטור מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה - פטור משלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א ח"מ סימן כח, ס"ק טז), כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובוודאי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמא יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). (28) כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. (29) כדעת הגאון, הובאו דבריו ברי"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמא יטעה בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

ד. אֶבְל מִי שְׁאִינוֹ מְמַחָה וְלֹא קָבַל אוֹתוֹ בְּעָלֵי דִינֵין, אָף עַל פִּי שְׁנֵטַל רְשׁוֹת³⁰ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל בְּעָלֵי זְרוּעַ, וְאִינוֹ בְּכָלֵל הַדְּיָנִין³¹. לְפִיכָף אֵין דִּינוֹ דִּין, בֵּין טָעָה בֵּין לֹא טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינֵין, אִם רָצָה, חוֹזֵר וְדָן בְּפָנָי בֵּית דִּין³². וְאִם טָעָה, וְנָשָׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ - חֵיב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ³³, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִבְּעַל דִּין זֶה שְׁנָתַן לוֹ שְׁלָא פְּהַלְכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲזִיר³⁴, אוֹ שְׁטַמְא³⁵, אוֹ שְׁהֶאֱכִיל דְּבַר הַמִּתֵּר לְפִלְבִים - יִשְׁלַם בְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק; שְׁזָה מִתְּכַוֵּן לְהַזִּיק הוּא³⁶.

30) שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. (31) שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד הט"ז. (32) אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעל-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני פלוני הגדול", וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג. 63) שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתיא בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול, כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). 64) ובשו"ע חו"מ סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר". וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאם אותו לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

פָּרָק שְׁבַעִי

1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

א. אָחַד מִבְּעֵלֵי דִינָן שְׁאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנֵי יְדוֹן לִי, וְאָמַר בְּעַל דִּינָו: פְּלוֹנֵי יְדוֹן לִי - הָרִי אֵלוֹ שְׁנֵי הַדִּינִים, שְׁבַרְרָה זֶה אָחַד וְזֶה אָחַד, הֵם בּוֹרְרִים לָהֶן דִּין שְׁלִישִׁי⁴⁹, וְשָׁלְשָׁתָן דִּינֵן לְשְׁנֵיהֶן; שְׁמִתוּף פָּה יֵצֵא הַדִּין לְאַמְתּוֹ⁵⁰. אֶפְלוּ הֵיךְ הָאָחַד שְׁבַרְרוּ בְּעֵלֵי הַדִּין חֶקֶם גְּדוֹל וְסִמּוּף⁵¹, אֵינּוּ יְכוֹל לְכַף אֶת בְּעַל דִּינּוֹ שְׂדוֹן אֶצֶל זֶה, אֶלָּא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שְׂפִרְצָה⁵².

2) הצד שכנגד. 3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. 4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימם (סנהדרין כג, א). 5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי בירתיי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו:

"מתוך שביירו מרדף זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדון, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מרדף זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חבירו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמתו. 6) בכתב יד תימן: שבירר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. 7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א. 8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דיין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם,

כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. 51) בית-הדין שבעירו. 52) לא שביית הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים, אלא בית-הדין הגדול מודיע דעתו, ובית-הדין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו. ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה לקבל חוות-דעת בית-הדין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁאר הַדִּינֵן שְׁזָה טוֹעֵן וְזֶה טוֹעֵן⁵³, או בְּשֵׁאֲמַר הַמְּלוֹה: נְדוֹן פֶּאן, וְהַלוֹה אוֹמַר: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל; אֶבֶל אִם אָמַר הַמְּלוֹה: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל - כּוֹפִין אֶת הַלוֹה וְעוֹלָה עִמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר: עֵבֶד⁵⁴ לֹאִישׁ מְלוֹה⁵⁵. וְכֵן אִם טָעַן זֶה שְׂהִזְקִין⁵⁶ או גְּזוֹל, וְרָצָה הַטָּעֵן לְעֲלוֹת - כּוֹפִין בֵּית דִּין שְׁבַעִירוֹ אֶת הַטָּעֵן לְעֲלוֹת עִמּוֹ⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

53) כגון שחולקים על איזה דבר - של מי הוא, ואין אחד מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם תובעים (ט"ז שם ס"ק א). 54) בכת"י התימנים: ועבר, כלשון הכתוב שם. 55) סנהדרין שם. 56) הניזק התובע, או הנגזל התובע. 57) כי כל שהתובע מתרעם על חבירו שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שישלם הזיקו או יברר שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו, שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה לויה אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה ב'תוספות' כתובות טז, ב ד"ה כותבים שובר, שלא דוקא "לווה".

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁיְהִיו שְׁם עֲדִים או רְאִיִּים⁵⁸ לְנִגְזֵל או לְנִזְק או לְמְלוֹה; אֶבֶל טַעֲנָה רִיקָנִית - אֵין מְחִיבִין אֶת הַטָּעֵן לְצִאת פְּלֵל, אֶלָּא נִשְׁבַּע בְּמִקּוּמוֹ וְנִפְטָר⁵⁹.

58) הוכחה. 59) שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את העשירים לעלות לדון בבית-הדין הגדול, וכדי שלא לטרוח יתפשרו עמהם, ונמצאו גוזלים זה את זה (רדב"ז).

ט. וְכֵן הַדִּין בְּזִמְן הַזֶּה, שְׁאִין שְׁם בֵּית דִּין גְּדוֹל⁶⁰, אֶבֶל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁיֵשׁ בֵּיהּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים מְמַחִין לְרַבִּים⁶¹, וּמְקוֹמוֹת שְׁיֵשׁ בֵּיהּ תַּלְמִידִים שְׁאִינֵן מְמוֹתֵן, אִם אָמַר הַמְּלוֹה: גִּלְף לְמִקּוּם פְּלוֹנֵי שְׁבַאֲרֵן פְּלוֹנִית לְפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי הַגְּדוֹל⁶² וְנְדוֹן לְפָנָיו בְּדִין זֶה - שְׁכּוֹפִין אֶת הַלוֹה וְהוֹלֵף עִמּוֹ⁶³. וְכֵן הִיוּ מַעֲשִׂים - כָּכָל יוֹם בְּסִפְרָד⁶⁴.

60) בירושלים. 61) ידועים לרבים במומחיותם ובבקיאותם. 62) בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסתם²⁶ והפכה²⁷, אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפכה עליו - אינו יכול לחזור בו²⁸.

26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בבבא בתרא (הלכות אישות פרק י"ב. 27) על התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). 28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גבת והוא אומר לא גבת... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

ה. והוא הדין במי שלא היה חייב שבועה, ואמר אשבע לך שבועה²⁹: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, אף על פי שקבל בבית דין³⁰ - חזור עד שיגמר הדין וישבע³¹.

29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. 30) שהתחייב. 31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

ו. מי שנתחייב בבית דין, והביא עדים או ראיה³² לזכותו - סותר את הדין, וחוזר הדין³³. אף על פי שפך נגמר הדין, כל זמן שהוא מביא ראיה³⁴ - סותר³⁵. אמרו לו הדיינים: כל ראיות שיש לך, הבא מפקאן ועד שלשים יום! אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום - סותר את הדין. מה יעשה אם לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים³⁶?

32) הוכחה שבכתב. 33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). 34) שטר זכותו. 35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". 36) סנהדרין שם, וכרבן שמעון בן גמליאל.

ז. אכל אם סתם³⁷ את טענותיו - אינו סותר. כיצד? אמרו לו: יש לך עדים? אמר: אין לי עדים. יש לך ראיה? אמר: אין לי ראיה. ודנו אותו וחיבוהו. בין שראה שנתחייב, אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני! או שהוציא ראיה מתוך אפנתו³⁸ - אין זה פלוס, ואין משגיחין על עידו ועל ראיתו³⁹.

37) סגר. 38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. 39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר ויפיי שטרותיו.

שאינן זה ראוי לישיב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבירר חברו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול⁹, בין להיותו דין בין להיותו עד עליו, אפילו קבל אחד מן הפסולים בעברה¹⁰ פשגי עדים פשרים להעיד עליו¹¹ או פשלושה בית דין ממחין לדון לו, בין שקבל על עצמו לאבד זכותו ולמחל מה שהיה טוען¹² על פיהן, בין שקבל¹³ שיתן כל מה שישטען עליו חברו בעדות זו הפסול או בדינו¹⁴: אם קנו מידו¹⁵ על זה - אינו יכול לחזור בו¹⁶; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין¹⁷, והוציא הממון בדין זה הפסול¹⁸ או בעדותו - אינו יכול לחזור¹⁹.

9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. 10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. 11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). 12) כלפי חברו הנתבע. 13) הנתבע. 14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". 15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובבבאורנו שם. 16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". 17) שאמר בית הדין: צא תן לו. 18) לדון. 19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין²⁰, ואמר לו²¹: השבע לי בחיי ראשך²² והפטר, או השבע לי בחיי ראשך ואתן לך כל מה שתטען²³: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו²⁴; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין²⁵. נגמר הדין ונשבע פמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחייב לשלם.

20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בורועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוקי ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). 21) התובע לנתבע. 22) זוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נזקק לדנו כולל, שהרי זה כאילו מקבל עדות שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

י. מי שקנו מידו⁵⁰, שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע⁵¹ - יהיה חברו נאמן בטענתו ויטל⁵² כל מה שטען בלא שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע ויטל - אבד את זכותו⁵³ ואין לו פלוס ויפטר חברו⁵⁴, ועבר היום ולא בא - נתקיימו התנאים, ואבד את זכותו⁵⁵. ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום⁵⁶ - הרי זה פטור מקנין זה, וישבע כשיתבענו חברו, כשהיה מקדם⁵⁷. וכן כל פיוצא בזה⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. (51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. (52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. (54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כו, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא. (57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כו, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: המתנה אם לא אעשה כך ביום פלוני יהיה כך ואירע לו אונס - "רבי יוחנן אמר אונס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

~ יום שישי א' כסלו ~

פרק שמיני

1) שאין מטים כדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

א. בית דין שנחלקו, מקצתם אומרים זכאי, ומקצתם אומרים חייב - הולכין אחר הרוב². וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: אחרי רבים להטות. במה דברים אמורים? בדיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר³ וטמא וטהור וכיוצא בהן⁴; אבל בדיני נפשות⁵, אם נחלקו בזה החוטא אם יתרג או לא

הוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראייה, אמר אין לי ראייה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראייה ודנו אותו וחיבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראייה" הראשונה עד תיבת "ראייה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

ח. במה דברים אמורים? כשהיתה הראייה⁴⁰ אצל⁴¹ והעדים עמו במדינה; אבל אם אמר: אין לי עדים ואין לי ראיה, ולאחר מכן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה החמת⁴² של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד אחרים, ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי זה מביא וסותר⁴³. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו מצויין אצלי. וכל זמן שיכול לטען ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו מצויין אצלי, או מפני פך וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, והיה ממש בדבריו - הרי זה לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם פירש ואמר: אין לי עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים, ולא ראיה כלל, לא בידי ולא ביד אחרים - אינו יכול לסתר⁴⁴.

(40) שטר זכותו. (41) ברשותו. (42) שק עור. (43) סנהדרין לא, ב. (44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש הפני משה' שאמר: אין לי ראייה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

ט. במה דברים אמורים⁴⁵? בגדול שנתחייב⁴⁶, והביא ראיות והביא עדים אחר שפתם טענותיו; אבל יורש שהוא קטן פשמת מורישו, ובאו עליו טענות מחמת מורישו⁴⁷ אחר שהגדיל, ואמר: אין לי עדים ואין לי ראיה, ואחר שפיצא מבית דין חייב אמרו לו אחרים: אנו יודעים לאביך עדות שתסתר בה דין זה, או אמר לו אחד: מורישך הפקיד⁴⁸ ראיה זו - הרי זה מביא מיד וסותר, שאין היורש קטן יודע כל ראיות מורישו⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראייה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) הדין דיני ממונות. 13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). 14) נמצא זה שאמר: איני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדיון בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). 15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". 16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירוש רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). 17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. 18) כמו שאמרו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". 19) אע"פ שהדין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. 20) זה החמישי מהם. 21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספקיו - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בבאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים איננו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח ס"ק ה, ובש"ך שם). 22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. 23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. 24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). 25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו דיני ממונות (לחם-משנה). 26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נזדקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

ג. פל מי שאמר איני יודע - אינו צריך לתת טעם לדבריו ולהודיע מאי זה טעם פא לו הספק²⁷, פדרך שפראה המזכה מאי זה טעם מזכה, והמחייב מאי זה טעם מחייב²⁸.

27) סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). 28) ראה לקמן פ"ו, ה"א-ד.

~ שבת קודש ב' כסלו ~

פרק השיעוי

1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה

יהרג: אם היו הרב מזכים - זכאי, ואם היו הרב מחייבין - אינו נהרג עד שיהיו המחייבין יתר על המזכים שנים⁶. מפי השמועה⁷ למדו, שעל זה הזהירה תורה ואמרה⁸: לא תהיה אחרי רבים לרעת. פלומר: אם הרב נוטים⁹ לרעה להרג - לא תהיה אחריהם, עד שישטו הטיה גדולה ויוסיפו המחייבין שנים. שנאמר: לנטת אחרי רבים להטות¹⁰. הטייתך לטובה - על פי אחד, לרעה - על פי שנים. וכל אלו הדברים קפלה הם¹¹.

2) משנה בסנהדרין כט, א. 3) חולין יא, א. 4) כגון כשר ופסול. 5) שהם בעשרים ושלושה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. 6) משנה בסנהדרין ב, א. 7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. 8) בכת"י תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. 9) על-פי אחד בלבד. 10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. 11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

ב. בית דין של שלשה¹² שנחלקו: שנים אומרים זכאי, ואחד אומר חייב - הרי זה זכאי. שנים אומרים חייב¹³, ואחד אומר זכאי - הרי זה חייב. אחד אומר זכאי, ואחד אומר חייב, ואחד אומר איני יודע, או שאמרו שנים זכאי או חייב, והשלישי אומר איני יודע¹⁴ - יוסיפו הדיינים שנים¹⁵. נמצאו חמשה נושאים ונותנים בדבר¹⁶. אמרו שלשה מהם זכאי, ושנים אומרים חייב - הרי זה זכאי. אמרו שלשה חייב, ושנים זכאי - הרי זה חייב. אמרו שנים מהם זכאי, ושנים מהם חייב, ואחד אומר איני יודע¹⁷ - מוסיפין שנים¹⁸. אבל אם אמרו ארבעה זכאי או חייב, ואחד אומר איני יודע¹⁹, או שאמרו שלשה זכאי, ואחד חייב, ואמר אחד איני יודע, בין שהיה זה²⁰ שאמר איני יודע הוא שאמר איני יודע בתחלה, בין שאמר אחר - הולכים אחר הרב²¹. היו מחצה למחצה ואחד אומר איני יודע - הרי אלו מוסיפין שנים אחרים²². וכן אם נסתפק הדבר²³ - מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד²⁴. הגיעו לשבעים ואחד, ואמרו שלשים וחמשה חייב, ושלשים וחמשה זכאי, ואחד אומר איני יודע - נושאים ונותנים עמו עד שיחזור לדברי הצד האחד, ונמצאו שלשים וששה מזכים או מחייבין²⁵. ואם לא חזר לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק, ומעמידין את הממון בהזקת בעליו²⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְחֻמְשָׁה אוֹמְרִים חֵיב - הָרִי זֶה זָפָאִי. שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אוֹמְרִים חֵיב, וְשֹׁלְשִׁים וְחֻמְשָׁה אוֹמְרִים זָפָאִי¹⁹ - דְּנִים אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מֵהֶן דְּבָרֵי חִבְרוֹ וּמְזִכִּין אוֹתוֹ²⁰ אוּ מְחִיבִין אוֹתוֹ²¹. וְאִם לֹא רָאָה - גְּדוּל שְׁפָדֵינִים אוֹמֵר: נִדְּבָק הִדִּין²²! וּפּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׁלֹשִׁים וְחֻמְשָׁה אוֹמְרִים חֵיב, וְשֹׁלְשִׁים וְחֻמְשָׁה אוֹמְרִים זָפָאִי, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ²³. אַרְבָּעָה וְשֹׁלְשִׁים אוֹמְרִים זָפָאִי, וְשֵׁשׁ וְשֹׁלְשִׁים אוֹמְרִים חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - חֵיב, שֶׁהָרִי רַבּוּ הַמְּחִיבִין שָׁנִים²⁴.

(5) שהיא של עשרים ושלשה. (6) שהטייתך לטובה מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7) והטייה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8) נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9) שם, נמצאו כולם עשרים וארבעה, ו"א מהם יזכרו ו"ג יחיבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10) שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11) שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוסיפים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשבית-הדין לא היה אלא עשרים ושלשה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנהרג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות' יו"ט ל'סנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו ו"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדין, ו"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חוזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12) בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא אחר, והמסתפק חוזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששינונו בתוספתא סנהדרין פ"ו, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיין מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, בידעו ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יוסיפו אלא אחד, כל דיין מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת, באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר

שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

א. סנהדרין שפתחו בלם בדיני נפשות תחלה², ואמרו בלן חייב - הרי זה פטור³, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו, וירבו המחייבין, ואחר כך יירגו⁴.

(2) מיד בהתחלת הדין. (3) סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכוננת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הנידונים. וכיוצא בזה שינונו (שבועות ט, א) "אם אמר (זה שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). (4) כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

ב. סנהדרי קטנה⁵ שנחלקו בדיני נפשות, שנים עשר אומרים זפאי, ואחד עשר אומרים חייב - הרי זה זפאי⁶. שנים עשר אומרים חייב, ואחד עשר אומרים זפאי⁷, או שאמרו אחד עשר זפאי, ואחד עשר חייב, ואחד אומר איני יודע, אפלו עשרים ושנים מזכין או מחייבין, והאחד אומר איני יודע⁸ - יוסיפו שנים⁹. זה שאמר איני יודע - הרי הוא כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חובה¹⁰. ונמצאו אחר התוספת עשרים וארבעה חוץ מזה המסתפק. אמרו שנים עשר זפאי, ושנים עשר חייב - הרי זה זפאי¹¹. אחד עשר אומרים זפאי, ושלושה עשר אומרים חייב, אף על פי שהאחד מן הראשונים¹² אומר איני יודע - הרי זה חייב, שהרי המחייבין רבו בשנים. אמרו שנים עשר זפאי, ושנים עשר חייב, ואחד אומר איני יודע¹³ - מוסיפין שנים אחרים¹⁴. וכן מוסיפין והולכין¹⁵ עד שירבו המזכין אחד ויהא זפאי, או ירבו המחייבין שנים או יותר ויהא חייב¹⁶. היו אלו כנגד אלו ואחד אומר איני יודע¹⁷, או שהיו המחייבין יותר אהד בלבד¹⁸ - מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד, שלשים וששה אומרים זפאי, ושלושים

מתוך מהדורת חזק

נְפִשׁוֹת בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת בֵּין בְּדִינֵי תוֹרָה²⁶ - אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן²⁷, אֶלָּא דְנִין אֱלוֹ כְּנַגְדֵּי אֱלוֹ, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֵב שְׁלֵהֶן. וְאִם בְּדִין אֶחָד מִן הַנְּהַרְגִין נֶחְלָקוּ²⁸ - דְנִין אֱלוֹ כְּנַגְדֵּי אֱלוֹ, עַד שִׁפְטוּהוּ אוֹ יִתְחַיֵּב²⁹.

25) בכת"י תימן: שבאה. (26) בכת"י הנ"ל: בדין מדיני התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. (27) שאין אנו מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. (28) בכת"י הנ"ל: מן הנהרגים בפניהם. כלומר, שהדיון נוגע כלפי נאשם העומד להיחרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ), והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי גרידא. (29) "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר לעיל סוף ה"ב.

דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין משגיחים במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה). כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח). (18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב האחד, והשני – חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד. (19) וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי אחד. (20) שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו רוב מזכים. (21) שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, ויהיו שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). (22) "זקן דין זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י). (23) שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב כזה. (24) וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

ג. בית דין הגדול שפא²⁵ להם מחלקת, בין בדיני

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ה מרחשון ~

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.

רחצ. מצות עשה קפד.

המְצוּה הַקַּפ"א – הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּעֶרְיַת (ראשה של) עֲגֵלָה. אִם נִמְצָא בְּשֶׁדָה הָרוּג שְׁלֵא נֹדַע מִי הֲרָגוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי־נִמְצָא חֵלֶל בְּאֶדְמָה" (דברים כא, א) וְזֶהוּ דִין עֲגֵלָה עֲרוּפָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצוּה זו בְּפֶרֶק אֶתְרוֹן מִמְּסַכַּת סוּטָה (מד).

הַמְצוּה הַש"ט – הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְוֹרַע וּמִלְעֵבֹד אֶת־הָאֲדָמָה בְּנַחַל אֵיתָן (נחל מים הזורם בחזקה) שֶׁנֶּעְרְפָה בּוֹ הַעֲגֵלָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ לֹא יִרְע" (שם, ד) וְהַעֹבֵר עַל זֶה־לּוֹקֶה. וּבְגִמְרָא מִפּוֹת (כב). כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מְחִיבֵי מִלְקוֹת אָמְרוּ: "וְהָא אֵיכָא זֹרַע לְנַחַל אֵיתָן וְאִזְהַרְתִּיהּ מִהֵכָא: "אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ לֹא יִרְע". הִנֵּה נִתְבְּאָר שׁוֹי אֲזַהְרָה אַחַת וְשֵׁי אֵי מִלְקוֹת. וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצוּה זו בְּסוּף סוּטָה (מז: מו).

הַמְצוּה הָרַח"צ – הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַשְׁאִיר מוֹקְשִׁים וּמִכְשׁוּלִים בְּעֲרִינוּ וּבְתוֹךְ בְּתִינוּ כְּדִי שְׁלֵא יֵאבְדוּ

בָּהֶם בְּנֵי אָדָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִשִּׂים דְּמַיִם בְּבֵיתְךָ" (שם כב, ח) וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת תצא שם) "וְעֵשִׂית מְעַקָּה" (שם) – מְצוּת עֲשֵׂה: "וְלֹא־תִשִּׂים דְּמַיִם – מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה". וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצוּה זו בְּרִישׁ שְׁקָלִים (מתלמוד) יְרוּשְׁלַמִי וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בְּסֵדֶר נִזְקִין (בבא קמא טו, מו. ועוד).

הַמְצוּה הַקַּפ"ד – הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְסַלֵּק הַמוֹקְשִׁים וְהַמְכְּשׁוּלִים מִפְּלִמְשָׁנוֹתֵינוּ, הֵינּוּ: שֶׁנִּבְנָה כְּתָל מִקִּיף סָבִיב הַגָּנוֹת וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְדוּמִיָּהֶם, כְּדִי שְׁלֵא יִפּוֹל מִיִּשְׁהוּ בָּהֶם אוֹ מֵהֶם. וְכֵן מְקוֹמוֹת הַסְּפִנָּה כְּלָם בּוֹנִים וּמְתַקְּנִים אוֹתָם, כְּדִי שִׁתְּסוּר הַסְּפִנָּה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעֵשִׂית מְעַקָּה לַגִּגְד" (שם) וְלִשׁוֹן סְפָרִי: "וְעֵשִׂית מְעַקָּה לַגִּגְד – מְצוּת עֲשֵׂה". וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מְצוּה זו בְּמִסְכַּת בְּבֵא קמא.

~ יום שני כ"ו מרחשון ~

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

הַמְצוּה הָרַצ"ט – הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַכְשִׁיל

מתוך מהדורת חזק

כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-חמור אחיד" וכו' – מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר: "כִּי-תראה חמור שנאדך" (שמות כג, ה) – מצות עשה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא מציעא (לב).

~ יום שלישי כ"ז מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה – הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתבאר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:). כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כף תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר – תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחסקה – הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

~ יום רביעי כ"ח מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה – הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתבאר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:). כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כף תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר – תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחסקה – הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך עצה בדבר שאינו בקי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאתה חושבו שהוא טוב וישר, והוא אמרו יתעלה: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "ולפני סומא בדבר – הנה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלאו זה כולל גם מי שמשעז לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועוזרו בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על המלנה ברבית והלנה ברבית ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עור לחברו והכשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן מכשל". ופשוטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.

המצוה הר"ב – הצווי שנצטוינו להוריד את-המשא מעל הבהמה שכשלה במשא בשדה, והוא אמרו יתעלה: "כִּי-תראה חמור שנאדך רבץ וגו' עזב תעזב עמו" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עזוב תעזב – פריקה". ושם אמרו: "עזב תעזב" – נמצאו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה, כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזכרנו מלהניחה רוכצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות לא-תעשה (המצוה המשלימה ע"ר): ואם הניחה רוכצת תחת משאה, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך, שזה שנאמר "עזב תעזב" – מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא מציעא (לב).

המצוה הר"ג – הצווי שנצטוינו לטעון את-המשא על הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורדנוהו ממנו או שהורדו זולתנו. כי כמו שנצטוינו לפרק ממנו, כך נצטוינו לטעון עמו. והוא אמרו יתעלה: "הקם תקים עמו" (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "הקם תקים עמו – טעינה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' (מבבא) מציעא (לב). ושם נתבאר, שמצוה מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.

המצוה המשלימה מאתים ושבעים – האזהרה שהזכרנו מלעזוב את-הלכוד במשא מעכב בדרך, אלא נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני מצוה זו, והוא אמרו: "ותדלת מצוב לו" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "ותדלת מצוב לו עזב תעזב עמו", נמצאו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה. ובא עוד לאו מתוך בענין זה והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תראה את-חמור אחיד וגו'" (דברים

~ שבת קודש ב' כסלו ~

מצות לא תעשה רנא.

הַמְצָוָה הַרְנ"א – הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהוֹנוֹת זֶה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצַעְרִים אוֹתוֹ וּמְצַלִּיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוּכַל לְעֲמוֹד מִפְּנֵי שִׂיתִבְשִׁי מֵהֶם, כַּגֹּן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מְעֻשֵׁי נְעוּרִים וְשֶׁב מֵהֶם, וְנֶאֱמַר לוֹ: תוֹדָה לֵה' שֶׁהֶעֱבִירָךְ מִדְּרָף פְּלוּגִית אֶל דְּרָף טוֹבָה זוֹ, וְכִי־צֵא בְּכַף מֵאֲמִינָה פּוֹגַעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶתֶּ מְאֹלְהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמַרְנוּ (בבא מציעא נח:): זוֹ אוֹנָא דְּבָרִים. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" – הֲרִי אוֹנָא דְּבָרִים אָמוּרָה. כִּי־צַד? אִם הִיא בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמַר לוֹ: זְכוֹר מְעֻשֵׁי הַרְאִשׁוֹנִים וְגו', הִי תְּלָאִים וְכו' – צָרוֹת בָּאִים עֲלֵיו – וּמְצַדִּיק עֲלֵיו אֵת הַדִּין בְּהוֹכִירוֹ חֲטָאִיו) רָאָה חֲמָרִים (סוֹחָרִים הַמְחַפְשִׁים לַקְּנוֹת וּמַפְנָה אוֹתָם לַמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ שִׁיךְ כִּלְל) וְכו', לֹא יֵאמַר לוֹ בְּכַמְהָ חֲפִץ זֶה (שׁוֹאֵלוֹ עַל מַחֲזִירוֹ – וְאֵינוֹ חֲפִץ לְרַכְשׁוֹ) וְגו'." וְאָמַרְנוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָה אוֹנָא דְּבָרִים מֵאוֹנָא דְּמִוּן, שֶׁבְּאוֹנָא דְּבָרִים הוּא אוֹמֵר: "יִרְאֶתֶּ מְאֹלְהֶיךָ" וְכָבֵד נְתִבְאָרוֹ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפִרְקָ ד' מִבְּבֵא מְצִיעָא.

~ יום חמישי כ"ט מרחשון ~

מצות לא תעשה רנ.

הַמְצָוָה הַמְשַׁלְיָמָה מְאֲתִים וְחֲמֻשִׁים – הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהוֹנוֹת (לְרֵמוֹת) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְתָּר בְּשִׁעַת מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוּ אִישׁ אֶת-אֶחָיו" (ויקרא כה, יד). וְכִסְפָּרָא (פְּרִשְׁתָּ בַהֲרָ) אָמַרְנוּ: "אֶל-תּוֹנוּ אִישׁ אֶת-אֶחָיו – זוֹ אוֹנָא דְּמִוּן". וְכָבֵד נְתִבְאָרוֹ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפִרְקָ ד' מִבְּבֵא מְצִיעָא (מט: ואילך).

~ יום שישי א' כסלו ~

מצות לא תעשה רנ.

הַמְצָוָה הַמְשַׁלְיָמָה מְאֲתִים וְחֲמֻשִׁים – הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהוֹנוֹת (לְרֵמוֹת) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְתָּר בְּשִׁעַת מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוּ אִישׁ אֶת-אֶחָיו" (ויקרא כה, יד). וְכִסְפָּרָא (פְּרִשְׁתָּ בַהֲרָ) אָמַרְנוּ: "אֶל-תּוֹנוּ אִישׁ אֶת-אֶחָיו – זוֹ אוֹנָא דְּמִוּן". וְכָבֵד נְתִבְאָרוֹ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפִרְקָ ד' מִבְּבֵא מְצִיעָא (מט: ואילך).

מה ששואל אם טוב עשה שנתדבר עם האומן שלו להמשיך עבודתו אצלו, הנה כיון שכבר נעשה השטר בטח הוא בהשגחה פרטית, אבל, בכל אופן, אל יסח דעתו מלחפש עבודה במקום אחר, והשי"ת ינחנו בדרך הישרה גם בזה, ואפשר אשר כשידע האומן שלו שרוצים לשלם לו יותר במקום אחר, אזי יוסיף לו על משכורתו.

י"ז כסלו תשי"א

כדי לפעול גילוי אלוקות בעולם עליידי עסק התורה, צריך להיות עניין הביטול דווקא, שלא ירגיש את עצמו לאיזה מציאות כו'.

ממאמר "ג' כסלו ה'תשכ"ז

נביאים

עובדיה פרק א יט-כא

יט וירשו הנגב את־הר עֵשׂו והשפלה את־פְּלִשְׁתִּים וירשו את־שְׂדֵה אֲפְרַיִם ואת שְׂדֵה שְׁמֶרֶן ובְּנִימִן את־הַגִּלְעָד: כ וְגַלְתָּ הַחֲלִיָּה־זֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בְּנִעְנִים עַד־צִרְפַּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד יִרְשׁוּ אֶת עַרְי הַנְּגֵב: כא וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־הָרַע עֵשׂו וְהִיְתָה לִיהוָה הַמְּלוֹכָה: (פפפ)

רש"י

מעשרת השבטים לארץ כנענים עד צרפת: וגלות ירושלים אשר בספרד. שהם מבני יהודה אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שבדרומה של ארץ ישראל ואומרי' הפותרים צרפת הוא המלכות שקורין פרנצ"א בלע"ז ספרד תרגם יונתן אספמיא: (כא) ועלו. שרי ישראל מושיעים בהר ציון: לשפוט את הר עשו. ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפוט יושיטיציי"ר בלע"ז: הר עשו. י"ת כרכא רבא דעשו: והיתה לה' המלוכה. לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מעמלק:

(יט) וירשו הנגב. ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במצר דרום ובני השפלה ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון: ובנימין את הגלעד. ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד שלהם יפשוטו להם מהלאה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרח: (כ) וגלות החל הזה. תרגם יונתן עמא הדין, החל לשון חיל כמו (ישעיה לז) ויבא ירושלמה בחיל כבד דרבשקה אלא שזה חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה: לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת. גלות אשר הוא מבני ישראל שגלו

מצודת ציון

(יט) והשפלה. העמק: (כ) החל. כמו החיל ונפלה היו"ד:

והשפלה. גם ירשו את השפלה וחוזר ומפרש את פלשתים כי ארץ פלשתים היתה בשפלה: את שדה אפרים. כי בימי יהושע לא ירשו כ"א הר אפרים ולא יכלו להוריש את העמק כי רכב ברזל לו כמ"ש שם ולכן אמר שיירשו גם שדות העמק: ואת שדה שומרון. במ"א נאמר שעמרי מלך ישראל קנה את ההר שומרון ואמר שלעתיד יירשו הכל ואף השדות: ובנימין את הגלעד. בנימין יירש את ארץ הגלעד (וזהו מלבד חלק רצועה הניתן לו בא"י בעבר הירדן המערבי כמ"ש בסוף יחזקאל בני מנשה יושבי הגלעד יעמדו על נחלתם בעבר הירדן המערבי יהיו היורשים ואמר בני הגולה של החיל הזה של בני ישראל אשר עם כל השבטים כמ"ש שם): (כ) וגלות החל הזה וגו'. במקרא שלפניו נאמר שבית יעקב ירשו הנגב וגומר ויפרש עתה מי ומי מהם יהיו היורשים ואמר בני הגולה של החיל הזה של בני ישראל אשר ישבו עם הכנענים שברחו מארצם בימי יהושע אשר מקום מושבם עד צרפת וגם בני הגולה של ירושלים אשר ישבו בספרד הם יירשו את ערי הנגב הוא הר עשו ארץ אדום (אבל ארץ פלשתים ושדות אפרים ושומרון המה בתוך גבולי א"י ויחולק אח"כ כמ"ש בסוף יחזקאל): (כא) ועלו מושיעים. ר"ל המושיעים שבהר ציון הם מלך המשיח ושריו כאשר יעלו בהר שיעיר לעשות בהם משפט על מה שהרעו לישראל אז תהיה לה' המלוכה ר"ל אז הכל יודו במלכותו ויקבלוהו לאלוה:

מצודת דוד

(יט) וירשו הנגב. בית יעקב הנזכר במקרא שלפניו הם ירשו את הנגב וחוזר ומפרש את הר עשו שהיא בדרומה של א"י:

צריכה להיות ההתעסקות בקירוב בני ישראל לתורה שכל אחד מהם – מבלי הבט על מעמדו ומצבו – הוא "נצר מטעי מעשה ידי" של הקדוש-ברוך-הוא. משיחת שבת פרשת תולדות ה'תשכ"ח

כתובים

תהלים פרק י"ט

י חֲלַבְמוֹ סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְרוּ בְּנֵאוֹת: יא אֲשֶׁרְנוּ עִתָּה סִבְבוּנוּ סִבְבוּנוּ עֵינֵיהֶם יִשְׁתּוּ לְנִטּוֹת בָּאָרֶץ: יב דְּמִינוּ
בְּאֹרֵה יַכְסוֹף לְטָרוֹף וְכִכְפִּיר יֵשֵׁב בְּמִסְתָּרִים: יג קוֹמָה יְהוָה קִדְמָה פָּנָיו הִכְרִיעָהוּ פִלְטָה נִפְשֵׁי מִרְשַׁע
חֲרָבָה: יד מִמָּתִים יִדְדָה | יְהוָה מִמָּתִים מִחֲלָד חֲלָקֵם בְּחַיִּים וְצַפּוֹנָה תִּמְלֵא בְטָנִים יִשְׁבְּעוּ בָנִים
וְהַנְחִחוּ יִתְרָם לְעוֹלָלֵיהֶם: טו אֲנִי בְצַדֵּק אֶחֱזָה פָּנֶיךָ אֲשַׁבְּעָה בְּהִקִּיץ תְּמוֹנָתְךָ:

רש"י

(י) חלבמו סגרו. בחלבם ובשמנם סגרו לבם ועיניהם מהביט אל פעלך ליראה מפניך: (יא) אשורנו עתה סבבונו. את עקבנו עתה סבבונו האויבים ועיניהם ישיתו לנטות בארץ לפשוט בארץ ונראה לי שנתפלל דוד תפילה זו לאחר שבא לידו מעשה של אוריה ויואב וישראל היו בארץ בני עמון צריך על רבה (ש"ב יא) ויירא דוד שלא יכשלו שם בשביל עבירה שבידו וישמעו פלשתים ומואב ואדום וכל שכני א"י הרעים המצפים ליום אידם ויבאו עליהם: (יב) יכסוף. יחמוד כמו כי נכסוף נכספת (בראשית לא): (יג) קדמה פניו. של אויב: הכריעהו. קפח את רגליו וכרע ויפול: פלטה נפשי. מכל רשע שהוא חרבך שאתה משליטו ליפרע מן

המחוייבים לך: (יד) ממתים ירך. מן המתים בידך על מטת' אני בוחר להיות: ממתים מחלד. מאותם שמתים בזקנה משהעלו חלודה רדוייל"א בלעז ומן הצדיקים אשר חלקם בחיים: וצפונך תמלא בטנם. ומאותם אשר תמלא מעיהם משובך אשר צפנת ליריאך: יתרם. נכסיהם אשר ישאירו במותם: (טו) אני בצדק אחזה פניך. לעתיד, או בצדק אחזה פניך משפטי הוצא מלפניך והצדקות שבידי אחוז ובהם אחזה פניך: אשבעה בהקיץ תמונתך. אשבעה מראיית תמונתך בהקיץ המתים משנתם ל"א אשבעה מראות פניך בהקיץ המתים משנת' שה' בדמות תמונתך שכן נאמר כי בצלם אלהים עשה את האד' (שם ט):

מצודת ציון

(יא) אשורנו. רגלינו: (יב) יכסוף. יחמוד כמו נכסוף נכספת (בראשית ל"א): (יד) מחלד. ענין זמן כמו מה חלד (לקמן פ"ט): יתרם. יתרון ומרבית העושר: לעולליהם. לבניהם קטנים:

במסתרים. מטמין עצמו לארוב לבל יראוהו: (יג) קדמה פניו. עד שלא ילכדנו הקדימהו והפילהו לכרוע על ברכיו: פלטה. הצל נפשי מיד הרשע שהוא חרבך: (יד) ממתים. אהיה מן המתים מידך: מחלד. מחמת שכלה זמן חייהם בעבור הזקנה: חלקם. ואותן שחלקם בחיי עולם הבא ואשר תמלא בטנם מרב טוב הצפון אשר עין לא ראתה: ישבעו בנים. ומאותן אשר ישבעו בבנים גוונים ומאותן אשר יניחו יתרון עשרם לבניהם לרשת אותם אחרי מותם: (טו) בצדק. בעבור הצדק שעשיתי אזכה לחזות פניך ואשבעה ממראית תמונתך בעת בא זמן היקיצה הוא תחיית המתים כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וכו' (דניאל י"ב):

הברכה ויתן-לך האלוקים היא שתהיה ההמושכה למטה לברר
הניצוצות שבעשו, והמושכה זו היא מעצמות אור אין-סוף.

ממאמר פרשת תולדות ה'תשכ"ח

משניות מסכת חולין

ג טפת חלב שִנְפְּלָה על הַחֲתִיכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנֹתָן טַעַם בְּאוֹתָהּ הַחֲתִיכָה – אָסוּר. נִעַר אֶת הַקְּדִירָה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנֹתָן טַעַם בְּאוֹתָהּ קְדִירָה – אָסוּר. הִבְחַל – קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת הַחֲלָב; לֹא קָרְעוֹ – אִינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. הִלֵּב – קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ; לֹא קָרְעוֹ – אִינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. הַמַּעֲלָה אֶת הַעוֹף עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֶּׁלְחָן – אִינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

פירוש ברטנורא

ג טיפת חלב שנפלה על אחת מן החתיכות שכולה חוץ לרוטב, ולא הגיס את הקדירה ולא כסה אותה, הרי לא נחלק טעם הטפה אלא לאותה חתיכה בלבד: אם יש בנותן טעם באותה חתיכה. כלומר אם אין באותה חתיכה לברה ששים לבטל הטפה, מיד נאסרת החתיכה, ואסרת הברותיה וצריך ששים כנגד כל החתיכה: ניער את הקדירה. שהגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטפה, דהשתא נתערבה הטפה ככולן: אם יש בנותן טעם באותה קדירה. כלומר אין כח בטפה לאסור כולן אלא יש בה טעם ליתן בכל הקדירה: הבחל. דר בהמה: קורעו ומוציא את חלבו. קורעו שתי וערב וטחו בכותל. ומותר אחר כך לבשלו עם בשר בקדירה: לא קרעו אינו עובר עליו. אם בשלו לבדו בקדירה. ומותר לעשות כן אפילו לכתחלה. אלא איידי דבעי למיתני סיפא גבי לב לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסורא מוהא איכא, תני נמי רישא אינו עובר עליו. ואם בשלו עם בשר בלא קריעה, משערים אותו בששים וכתל עצמו מן המנין, והכחל נשאר לעולם אסור: הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו אינו עובר עליו. להיות ככרת. וכמסכת כריתות (דף כ"ב) מוקי לה בלב עוף, שאין בדמו כזית. אבל בלב בהמה חייב כרת אם אכלו ולא קרעו לאחר בשולו. אבל בשר הלב אינו נאסר שהלב חלק הוא ואינו בולע: אינו עובר בלא תעשה. אינו יכול לבא לידי לא תעשה. כלומר אין לחוש שמה יאכלנו ויעבור עליו דאי נמי אכיל ליה אינו עובר בלא תעשה:

משניות מבוארות – קהתי

שאיסרו מן התורה. ומכאן, אסור לבשל את הכחל אפילו בפני עצמו בלי שום בשר אחר, מפני שבשר הכחל בולע מן החלב שבו; ובאה משנתנו ללמד שאם רוצה לבשלו, קורעו ומוציא את חלבו – בגמרא מבואר, שקורעו שתי וערב וטחו (ומכח) בכותל, כדי שיצא חלבו, ואחר כך מותר לבשלו, כלומר לבשלו בפני עצמו (המאירי); ויש מפרשים, שמותר גם לבשלו עם בשר בקדירה (החב"ס). לא קרעו – לא קרע את הכחל, דהיינו שלא הוציא ממנו חלבו, ובישלו בפני עצמו בקדירה, אינו עובר עליו – משום איסור בשר וחלב, ומבואר בגמרא: אינו עובר עליו ומותר, כלומר שאף לכתחילה מותר לאכלו אם עבר ובישלו, ונקטה המשנה לשון "אינו עובר עליו" (ולא "מותר") אגב הסיפא בדין הלב. ואמנם לפי נוסח אחר שבגמרא מבואר: אינו עובר עליו ואסור. כלומר שאסור לכתחילה לאכלו, אבל ההלכה היא כנוסח הראשון, שכן ברייתא המובאת בגמרא מסייעת לאותו נוסח (ענין גמרא חולין קט, ב). הִלֵּב – במסכת כריתות (כב, א) מבואר, ששני מיני דמים הם בלב: א. דם של עצמו כשאר הבשר; ב. דם המתכנס בתוכו בשעת השחיטה; ואמנם הדם של עצמו יוצא במליחה כשאר הדמים שבאברים, אבל הדם הכנוס בתוכו אינו יוצא במליחה, שאין המליחה מפלטת דם הכנוס אלא דם הבלוע (המאירי); ובאה משנתנו ללמד, שהלב – קודם מליחתו, קורעו ומוציא את דמו – את הדם שבתוכו, ואחר כך מולחו ומבשלו ואיכלו; לא קרעו – כלומר שמלחו ולא קרעו, קורעו לאחר מליחתו ומוציא את הדם שבתוכו ומותר, ואינו צריך מליחה אחרת, שמתוך שהלב חלק אינו בולע מדם שבתוכו (פסחים עד, ב); ואפילו נתבשל בקדירה בלי קריעה, קורעו לאחר בישולו ומותר (גמרא); ואם לא קרעו ואכלו, אינו עובר עליו – כלומר שאינו חייב עליו כרת, ומבואר במסכת כריתות, שמדובר כאן בלב עוף, שאין בדמו כזית, אבל בלב בהמה, אם לא קרעו לאחר בישולו ואכלו, חייב עליו כרת. הַמַּעֲלָה אֶת הַעוֹף עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֶּׁלְחָן – שאיכלו עליו, כמבואר במשנה א, אינו עובר בלא תעשה – כלומר שאינו בא לידי "לא תעשה" (גמרא). שאף אם יאכלם כאחד, לא יעבור על איסור של תורה אלא על איסור דרבנן, שבשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדברי סופרים. אבל המעלה בשר בהמה עם הגבינה על שולחן, יכול לבוא לידי עבירה באיסור של תורה, כמו שביארנו במשנה א. ומכל מקום הלכה כדברי בית הלל, שאף בשר

~ יום ראשון ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו באה ללמד דין חלב שנבלע בחתיכת בשר שבתוך הקדירה.

טפת חלב שִנְפְּלָה על הַחֲתִיכָה – של בשר שבתוך קדירה ורוחת, וחתיכה זו היא כולה מחוץ לרוטב, כגון שהיא מונחת על חתיכה אחרת שמקצתה חוץ לרוטב (תוספות; המאירי), ולא בחש את התבשיל ולא כיסה את הקדירה, ונמצא שטיפת החלב לא נתפשטה אלא בחתיכה זו, ולא בשאר החתיכות שבקדירה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנֹתָן טַעַם בְּאוֹתָהּ חֲתִיכָה – אם יש בטיפת החלב כדי ליתן טעם באותה חתיכה, כלומר שאין בחתיכה זו ששים כנגד טיפת החלב שנפלה עליה, אָסוּר – אותה חתיכה אסורה, ואין שאר החתיכות וכל הנמצא בקדירה מצטרף לבטל את טעם החלב, שהרי לא נתפשט אלא בחתיכה זו שטיפת החלב נפלה עליה, כמבואר לעיל; הלכך אם קדם וסילק חתיכה זו מן הקדירה קודם שהספיק לבלוע את החלב ולפלוט על האחרות, הרי החתיכה אסורה, וכל מה שבקדירה מותר (המאירי). נִעַר אֶת הַקְּדִירָה – אם לאחר שנפלה טיפת החלב על החתיכה ניער מיד את הקדירה, והכניס את החתיכה בתוך הרוטב, קודם שבלעה חתיכה זו את החלב וקיבלה טעם ממנו, ונמצא שנתפשטה טיפת החלב בכל מה שבקדירה; וכן אם כיסה את הקדירה, שעל ידי הכיסוי עולים האדים ובעות הרוטב מחמת הרתיחה ומערבבים כל מה שבקדירה; אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנֹתָן טַעַם בְּאוֹתָהּ קְדִירָה – אם יש בטיפה כדי ליתן טעם בכל מה שבקדירה, אָסוּר – כל הקדירה אסורה, אבל אם אין בטיפה כדי ליתן טעם בכל הקדירה, אף החתיכה שנפלה הטיפה עליה מותרת, שכל מה שבקדירה מצטרף לבטל את טעם הטיפה. ברם, אם לא ניער מיד אלא לאחר שבלעה החתיכה את טיפת החלב וקיבלה טעם ממנה, אף חתיכה זו נעשית חתיכה של איסור, וצריך בקדירה ששים כנגד כולה. ואם אין בה ששים כנגד חתיכה זו, כל מה שבקדירה אסור. הִבְחַל – הדד של הבהמה, קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת הַחֲלָב – התורה לא אסרה בשר בחלב אלא בחלב היוצא מדד הבהמה בחייה, אבל חלב היוצא מן הכחל לאחר שחיטתה לא נאסר מן התורה בבשר, שנאמר: "בחלב אמו", ולא בחלב שחוטתה (גמרא חולין ק"ג, ב); ברם, חכמים אסרו אף בחלב זה, גזירה שמה יבואו לאכול בשר בחלב

ד פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה – אָסוּר לְבַשֵּׁל, וְאָסוּר בְּהֵנָאָה. פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְמֵאָה, פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְמֵאָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה – מִתֵּר לְבַשֵּׁל וּמִתֵּר בְּהֵנָאָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: חִיָּה וְעוֹף אֵינָם מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ" שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (שמות כג, יט; שם לד, כו; דברים יד, כא) – פָּרֵט לְחִיָּה וְלַעוֹף וּלְבְּהֵמָה טְמֵאָה. רַבִּי יוֹסֵי הַגִּלְלִי אָמַר: נֶאֱמַר (דברים יד, כא): "לֹא תֹאכְלוּ כְּלֵי-נִבְלָה", וְנֶאֱמַר (שם): "לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ" – אֵת שְׁאֵסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה, אָסוּר לְבַשֵּׁל בַּחֲלָב. עוֹף, שְׁאֵסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה, יָכוֹל יֵהָא אָסוּר לְבַשֵּׁל בַּחֲלָב? תְּלַמּוּד לּוֹמַר "בַּחֲלָב אִמּוֹ" – וְצֵא הָעוֹף, שְׂאִין לוֹ חֵלֶב אִם. הֲ קֵבֵת נִכְרִי וְשֵׁל נִבְלָה – הֲרִי זֶה אָסוּרָה. הַמְעַמִּיד בְּעוֹר שֶׁל קֶבֶה פְּשֵׁרָה, אִם יֵשׁ בְּנוֹתָן טַעַם – הֲרִי זֶה אָסוּרָה.

פירוש ברטנורא

ד מותר לבשל ומותר בהנאה. דאין בו משום בשר בחלב. דתלתא גדי כתיבי גבי איסור בשר בחלב, וחד מיניהו להוציא את הטמאה, שאם בשל בשר בהמה טמאה אפילו בחלב בהמה טהורה, מותר. ובאכילה מיהא אסור, משום בשר טמא. וכן נמי תלתא בחלב אמו כתיבי, וחד מיניהו למעוטי חלב טמאה, ואפילו הבשר טהור: פֶּרֵט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. גדי פרט לעוף שאינו בהמה. גדי פרט לחיה, דאף על גב דחיה בכלל בהמה, אתא קרא יתירא ואפקיה. גדי ולא בהמה טמאה, ונפקא לן מדרבנן (בראשית כ"ו) ואת עורות גדיי העוים, וישלח יהודה את גדי העוים (שם ל"ח), כאן פירש לך הכתוב גדי זה מעוים הוא, הא אם לא פירש, יש במשמע אף שאר בהמה, מדאיצטריך ביה לפרושי: נֶאֱמַר לֹא תֹאכְלוּ כְּלֵי נִבְלָה. ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי בחלב אמו, דמשמע כל שנוהג בו איסור נבילה יש בו משום בשר בחלב. ואיכא בין רבי יוסי הגלילי ובין רבי עקיבא, דרבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא, דכל שהוא אסור משום נבילה יש בו משום בשר בחלב, חוץ מן העוף שאין לו חלב אם. ור"ע סבר, חיה לאו דאורייתא. אי נמי, עוף מדרבנן איכא בנייהו, ר' עקיבא דפריש אינו מן התורה, משמע הא מדרבנן יש בו איסור. אבל רבי יוסי הגלילי דלא פריש האי ליטנא, שרי ליה לגמרי. והלכה כר' עקיבא:

ה קיבה. חלב הקרוש שבתוך הקיבה: נכרי ושל נבילה. הכי קאמר קיבת שחיטת נכרי שהיא נבילה, הרי זו אסורה: הַמְעַמִּיד. חלב: בעור של קיבה. דהוא בשר: אִם יֵשׁ בָּהּ. ליתן טעם בחלב הרי זו אסורה. ואם לאו, מותרת. ואע"פ שהוא מעמיד, הואיל והעור עצמו של היתר הוא ואין איסורו אלא מחמת דבר אחר שנתערב בו, לא אמרינן בהאי הכל הולך אחר המעמיד. אבל אם העמיד הגבינה בעור קיבה של נבילה, אפילו אין בה ליתן טעם בחלב,

משניות מבוארות – קהתי

עוף אסור להעלות עם הגבינה על השולחן, כמבואר שם.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו באה ללמד, באיזה בשר ובאיזה חלב נוהג איסור בשר בחלב. פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אָסוּר לְבַשֵּׁל – כלומר שאיסור בשר בחלב האמור בתורה הוא לגבי בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שאסור הוא בבישול, וְאָסוּר בְּהֵנָאָה – אם בישלו; ואף על פי שנאמר בתורה "לא תבשל גדי בחלב אמו", כל בהמה טהורה בכלל האיסור, שכל מקום שנאמר "גדי" סתם (ולא "גדי עזים"), אפילו פרה ורחל במשמע (גמרא). אבל פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְמֵאָה – כגון בשר פרה בחלב סוסה, או פֶּשֶׁר בְּהֵמָה טְמֵאָה בַּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה – וכל שכן בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טמאה, מִתֵּר לְבַשֵּׁל וּמִתֵּר בְּהֵנָאָה – מותר למכור לגוי, שאין בכשר הטמאה או בחבלה משום איסור בשר בחלב. ולמדים זה ממה שכתוב שלוש פעמים "גדי", ואחד מהם נדרש להוציא את בשר הטמאה; וכן כתוב שלוש פעמים "בחלב אמו", ואחד מהם נדרש להוציא את חלב הטמאה. ברם, אם אכל מאותו תבשיל, הריהו לוקה משום אכילת טמאה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: חִיָּה וְעוֹף אֵינָם מִן הַתּוֹרָה – אינם אסורים מן התורה באיסור בשר בחלב, שְׁנֵאמַר: "לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ" שְׁלֹשׁ פְּעָמִים – פעמיים בספר שמות (כג, יט; לד, כו), ופעם בספר דברים (יד, כא). פָּרֵט לְחִיָּה וְלַעוֹף וּלְבְּהֵמָה טְמֵאָה – כלומר שלכן נאמר "גדי" שלוש פעמים, אחד למעט חיה, ואחד למעט עוף, ואחד למעט בהמה טמאה; וכן הלכה. רַבִּי יוֹסֵי הַגִּלְלִי אָמַר: נֶאֱמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כְּלֵי-נִבְלָה", וְנֶאֱמַר – באותו פסוק עצמו: "לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ" – ומשמע: אֵת שְׁאֵסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה, אָסוּר לְבַשֵּׁל בַּחֲלָב – כל שנוהג בו איסור נבילה, נוהג בו איסור בשר בחלב. עוֹף, שְׁאֵסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה – שנוהג בו איסור נבילה, יָכוֹל – אתה לומר: יֵהָא אָסוּר לְבַשֵּׁל בַּחֲלָב? תְּלַמּוּד לּוֹמַר "בַּחֲלָב אִמּוֹ" – והרי זה בא למעט את העוף, שכן וְצֵא הָעוֹף – מכלל איסור בשר בחלב, שְׂאִין לוֹ חֵלֶב אִם – אבל חיה, שיש לה חלב

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו עוסקת בדין החלב שבתוך הקיבה, כגון טלה או עגל שינקו חלב ולאחר שנשחטו עדיין נמצא החלב בקיבתם. כן עוסקת המשנה בדין המעמיד חלב בעור של קיבה, כפי שיבואר. קֵבֵת נִכְרִי וְשֵׁל נִבְלָה – בגמרא מבואר, שאין הכוונה במשנה לשני דברים, לקיבת נכרי ולקיבת נבילה, שהרי אף קיבת נכרי, דהיינו קיבת הבהמה ששחטה נכרי, נבילה היא. אלא פירוש הדברים כך הוא: קֵיבֵת נִכְרִי וְשֵׁל נִבְיָה – קיבת שחיטת נכרי שנבילה היא; ו"קיבה" היינו החלב הקרוש שבתוכה, הֲרִי זֶה אָסוּרָה – כלומר שאסור החלב שבה משום איסור נבילה. ברם, אין הלכה כן, כפי שיבואר להלן. הַמְעַמִּיד בְּעוֹר שֶׁל קֶבֶה פְּשֵׁרָה – המקריש את החלב על ידי העור של קיבה כשרה, שנותן את העור לתוך החלב כדי להקפיאו ולעשותו גבינה, ויש כאן בשר בחלב, שהרי עור הקיבה בשר הוא, אִם יֵשׁ בְּנוֹתָן טַעַם – אם יש בעור כדי ליתן טעם בשר בתוך החלב, הֲרִי זֶה אָסוּרָה – הגבינה אסורה משום בשר בחלב, אבל אם אין בו כדי ליתן טעם בחלב (שבטל הוא בששים שיש בחלב נגוד), הגבינה מותרת. ואף על פי שהעור מעמיד את החלב, שמחמיצו ומקפיאו, והלכה היא שדבר המעמיד אינו בטל, כמה דבריים אמורים? במעמיד החלב בעור של קיבת נבילה, שהעור אסור משום נבילה, ואיסורו מחמת עצמו הוא; הלכך אפילו אין בו בנותן טעם, הגבינה אסורה, שהואיל ודבר המעמיד הוא, אינו בטל. אבל המעמיד בעור של קיבה כשרה, הואיל והעור עצמו דבר המותר הוא, ואינו נאסר אלא מחמת תערובת בשר בחלב, אין הולכים כאן אחר המעמיד אלא

בְּשֵׁרָה שֵׁינְקָה מִן הַטְּרֵפָה – קִבְּתָהּ אֶסוּרָה. מְרַפָּה שֵׁינְקָה מִן הַפְּשֵׁרָה – קִבְּתָהּ מִתְּרַת, מְפִינֵי שְׁפָנוֹס בְּמַעֲיָה.
ו הַמֵּר בַּחֲלָב מִפְּדָם, וְהַמֵּר בְּדָם מִפְּחֻלָּב. הַמֵּר בַּחֲלָב מוֹעֲלִין בּוֹ, וְחִיבִין עָלָיו מִשּׁוֹם פִּגּוּל, וְנוֹתֵר, וְטָמֵא;
מֵה שְׂאִין בֶּן בְּדָם. וְהַמֵּר בְּדָם, שֶׁהֵדֵם נוֹהֵג בְּבִהְמָה וְחֵיהָ וְעוֹף, בֵּין טָמְאִים וּבֵין מְהוֹרִים, וְהַחֲלָב אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא
בְּבִהְמָה מְהוֹרָה בְּלֶבֶד.

פירוש ברטנורא

אסור, מפני המעמיד שאסור ואיסורו מחמת עצמו. ולפיכך אסור נביעות הנכרים, מפני שמעמידן אותם בעור קיבה של נבילה. אבל הקיבה עצמה דהיינו החלב הקרוש שבתוך הקיבה, אסוקא דלית בה איסור כלל, דפירשא בעלמא הוא. כן כתב רמב"ם. אבל רש"י כתב, וחלב הנמצא קרוש בעור הקיבה שמוחלזין אותה בעורה, אני הייתי נוהג הותר עד הנה, ובלבד שלא יתנו בה חלב אחר, ומועה הייתי בכך, שהייתי סובר מדאמרין (ב"ט דף כ"ט) גבי קיבת עולות, כהן שדעתו יפה גומעה חיה, שמע מינה פירשא בעלמא היא ולא מיתסרא, ולא היא, חלב נגזר הוא מדרתן במתניתין (כשרה שניקה מן הטרפה קיבתה אסורה, שמע מינה חלב הוא. וקיבת עולה דשריא, משום דלאו גופה הוא אלא שניקתו מאמו והוה ליה כנוס בתוך מעיה כנתון בקערה ומותר: **ו שהחלב מועלזין בו.** ואפילו קדשים קלים שהן ממון בעלים ואין בהן מעילה בחייהן, יש מעילה באמוריהן לאחר שנוקד דמן. דכתיב גבי קדשים קלים (ויקרא ג') כל חלב לה', ולחכי כתיב בהו לה' לזימור דקדשי ה' קרינן ביה לענין מעילה: **וטמא.** אם אכלו בטומאת הגוף חייב שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום טומאת הגוף: **משא"כ בדם.** דגבי דם כתיב (שם י"ג) על המזבח לכפר, לכפרה נתתו ולא שיהא קרוי שלי למעול בו, שאינו עומד אלא לכפר שבכילכב. ומשום פגול אין בו, דכל שדבר אחר מתוך אותו כנון כשר קדשים שהדם מתירו לכהנים בוריקתו, וכנון עולה שדמה מתירה למוזב דאם לא נורק דמה אין אבריה נקמרים דכתיב (שם) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והרר והקטיר החלב לריח ניחוח, אלו יש בהן משום פיגול, אבל דם דהוא

משניות מבוארות – קהתי

הרישא שנשנתה קודם חזרה, וההלכה היא שמעמידין בקיבת נבילה, היינו בחלב שבקיבתה, מאותו הטעם האמור במשנה: "מפני שכנוס במעיה", שאין החלב משל עצמה אלא משל הבהמה המיניקה, והייתה כדבר הנפרש ונבדל ממנה. ויש דעה המכרעת בין שתי הדעות לעיל, והיא דעתו של רבנו תם המובאת בתוספות (חולין קטז, ב), שגורס הוא את כל מסקנת הגמרא, כמו שהבאנו לעיל, ואף כל הסיפא שבמשנתנו שנשנתה לדעתו לאחר חזרה; שכן מחלק רבנו תם בין החלב הצלול לחלב הקרוש, שחלב הקרוש אינו אלא כפרש, ואין בו כל איסור (כדעת הר"ף והרמב"ם): אבל חלב הצלול, חלב ממש הוא (כדעת רש"י). הלכך מה ששינונו בסיפא שבמשנתנו: "כשרה שניקה מן הטרפה קיבתה אסורה". הכוונה היא לחלב הצלול שבקיבתה, שהואיל וניקה אותו מן הטרפה, הריחה אסור, מפני שכנוס הוא במעיה. אמנם "טריפה שניקה מן הכשרה קיבתה מותרת" – בין בחלב הצלול ובין בחלב הקרוש. ברם, במסקנת הגמרא אין מדובר אלא בחלב הקרוש שבקיבתה, ולפיכך אמרו שמעמידים בקיבת כשרה שניקה מן הטרפה וכל שכן בקיבת טריפה שניקה מן הכשרה, לפי שהחלב המכונס בה, היינו החלב הקרוש שבתוכה, פרש בעלמא הוא.

באור משנה ו

אגב הדברים שנישנו בפרקים ה-ח, במה הם נוהגים, הובאה כאן משנתנו ללמד, במה נוהג איסור דם וכמה איסור חלב. **הַמֵּר בַּחֲלָב מִפְּדָם, וְהַמֵּר בְּדָם מִפְּחֻלָּב** – חלב ודם אסורים שניהם באכילה וחיובים עליהם כרת, שנאמר (ויקרא ז, כג-כד): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו... כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה... ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה. וכל דם לא תאכלו... כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ובאה משנתנו ללמד שיש בחלב חומרה שאינה בדם, ויש בדם חומרה שאינה בחלב. **הַמֵּר בַּחֲלָב** – החומרה בחלב היא, **שֶׁהַחֲלָב מוֹעֲלִין בּוֹ** – הנהגה מן החלב של קרבן חייב להביא קרבן מעילה; ואפילו בקדשים קלים שאין בהם מעילה בחייהם, שממון בעלים הם, מכל מקום יש מעילה בחלביהם לאחר שנוקד דמם, שכתוב בקדשים קלים (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'". ודרשו: לרבות אימורי קדשים קלים למעילה (מעילה טו, א), **וְחִיבִין עָלָיו מִשּׁוֹם פִּגּוּל** – שאם הקרבן נעשה פיגול, כנון ששחטו על מנת לזרוק דמו או לאכול מבשרו או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו, ואכל מחלבו, חייב משום חלב ומשום פיגול, **וְנוֹתֵר** – שאם אכל מחלבו של הקרבן לאחר זמן אכילת הקרבן, חייב משום חלב ומשום נותר, **וְטָמֵא** – שאם אכל מחלבו של הקרבן בטומאת גופו, חייב משום חלב ומשום אכילת קדשים בטומאה; ואם שגג בכל אלו, חייב להביא שתי חטאות. **מֵה שְׂאִין בֶּן בְּדָם** – שאין מועלים בדם הקרבן, שכתוב בדם (ויקרא יז, יא):

אחר נתינת טעם בשר בתוך החלב, ולפיכך אין הגבינה אסורה אלא אם כן יש בעור בנותן טעם. **בְּשֵׁרָה שֵׁינְקָה מִן הַטְּרֵפָה** – בהמה כשרה שניקה חלב מן הטרפה, **קִבְּתָהּ אֶסוּרָה** – החלב שבקיבתה אסור, שדינו כחלב הטרפה. **טְרֵפָה שֵׁינְקָה** – חלב, **מִן הַפְּשֵׁרָה** – מבהמה כשרה, **קִבְּתָהּ מִתְּרַת** – החלב שבקיבתה מותר, **מְפִינֵי שְׁפָנוֹס בְּמַעֲיָה** – שהחלב שניקה הבהמה כנוס הוא בתוכה, כאילו נתון הוא בקערה, ודינו כרין המיניקה.

בגמרא שואלים, והלא ברישא שנינו: "קיבת נכרי ושל נבילה. הרי זו אסורה" ומשמע שאף על פי שניקה מן הכשרה, החלב שבקיבתה אסור, ובסיפא שנינו: "טריפה שניקה מן הכשרה, קיבתה מותרת". אמר רב חסדא: רישא נראה כאוכל נבלות, ואילו בסיפא הרי טריפה שחוטתה היא, ואינה מאוסה כל כך כנבילה. אבל לתשובתו של רב חסדא נתיחת, שהרי אם נבילה המאוסה אסור את החלב שבקיבתה, אף שאין חשש שמא אם נתיר החלב יבוא לאכול מבשרה, בטריפה השחוטתה, שאם נתיר החלב שבקיבתה יש חשש שמא יבוא לאכול מבשרה, כל שכן שיש לאסור את החלב שבקיבתה. אלא אמר רבי יוחנן: כאן קודם חזרה, כאן לאחר חזרה, ומשנה לא זה ממקומה – פירוש הדברים, שהנה במסכת עבודה זרה שנינו (ב, ה): "שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע: מפני מה אסור נביעות הגויים? אמר לו: מפני שמעמידין אותן בקיבה של נבילה", כלומר בחלב הקרוש שבקיבת הנבילה, ומכאן שדעתו של רבי יהושע היתה, שהחלב שבקיבת נבילה (וטריפה) אסור. אבל לאחר שרבי ישמעאל דחה (במשנה טז) את תשובתו של רבי יהושע, חזר בו רבי יהושע והסכים לדעתו של רבי ישמעאל, שהחלב שבקיבת נבילה (וטריפה) מותר. ומפרש רבי יוחנן, שהרישא שבמשנתנו שנשנתה קודם חזרה, והסיפא שנשנתה לאחר חזרה, ומשנה לא זה ממקומה, כלומר שאף לאחר חזרה לא הוציאו את המשנה שנשנתה קודם חזרה, אלא מכיון שנשנתה השאירו אותה במקומה.

מסקנת הגמרא היא: "והולנתא (ההלכה היא), אין מעמידין בעור קיבת נבילה. אבל מעמידין בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת גוי, ובקיבת כשרה שניקה מן הטרפה, וכל שכן בקיבת טריפה שניקה מן הכשרה. מהו (הטעם)? חלב המכונס בה פרש בעלמא הוא" – כך היא גירסת הרי"ף והרמב"ם, שסוברים הם, שכל חלב שבקיבה, בין קרוש ובין צלול, אינו חלב אלא פרש (בבב). ולכן אין בו כל איסור. אך לפי גירסה זו צריך לומר, שאף ההלכה הראשונה שבסיפא – "כשרה שניקה מן הטרפה, קיבתה אסורה" – נשנתה קודם חזרה; וכן אמנם מבואר ב"כסף משנה" (הל' מאכלות אסורות ט, ט). אבל דבר תמוה הוא, שהרי מלשון המשנה לא נראה כך (הרא"ש: "תוספות יום טוב").

ברם, רש"י סובר, שכל חלב שבקיבה, ואפילו הקרוש שבו, חלב ממש הוא, אלא שדינו כרין הבהמה שממנה יניקה בהמה זו שנמצא החלב בקיבתה, כמבואר הטעם בסיפא שבמשנתנו: "מפני שכנוס במעיה", כלומר שאין החלב מופנה, אלא כנוס הוא בתוכה. ומכאן שכל הסיפא שבמשנתנו שנשנתה לאחר חזרה, ואין גורסים במסקנת הגמרא "בקיבת כשרה שניקה מן הטרפה" וכי', שהלכה היא כמשנתנו, שכשרה שניקה מן הטרפה, קיבתה אסורה. אמנם

פ ר ק ת ש י ע י

א העור, והרטיב, והקיפה, והאילל, והעצמות, והגידין, והקרנים, והטלפים – מצטרפין לטמא טמאת אכלים, אבל לא טמאת נבלות. פיוצא בו: השוחט בהמה טמאה לנכרי ומפרקת – מטמאה טמאת אכלין, אבל לא טמאת

פירוש ברטנורא

גופה מתיר הוא אין חייבין עליו משום פגול. ומשום נותר וטמא נמי אין בו דכתיב בדם תרי מיעוטי, הוא ולכם, חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטמאה: אלא בבהמה טהורה. כדכתיב (שם ז) מן הבהמה אשר יקריב ממנה:

ט א העור והרוטב. משום דתנן בפרק בהמה המקשה (דף ע"ז) גבי שליא, ואינה מטמאה טומאת אוכלים ולא טומאת נבלות, תנא העור והרוטב. והאי דאפקיה, משום דתנא בפרק בהמה המקשה מצא בה בן תשעה חי מעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו, תנא אח"כ אותו ואת בנו. ואידי דאיירי ביה בשחיטה שאינה ראויה תני בתריה כסוי הדם. ואידי דתנא כסוי הדם ונתגב בחיה ועוף תנא גיד הנשה דהנה בחיה ולא בעוף. ואידי דאיירי ביה בידך שנתבשל בה גיד הנשה [בבליעת איסור], תנא כל הבשר. ובתריה הדר לענינא קמייא דשליא, ואינה מטמאה טומאת אוכלים: העור והרוטב. העור של בהמה שחיטה כגון פחות מכביצה בשר ועורה מחובר בה, מצטרף, מפני שהוא שומר לבשר, והשומרים מצטרפים לטומאה קלה שהיא טומאת אוכלים, דכתיב בה (ויקרא י"א) על כל זרע זרע אשר זרע, כדרך שבני אדם מוציאים לזרעה, חמה בקליפתה ושעורה בקליפתה וערשין בקליפתן. ואע"ג דבההוא קרא טהור הוא כתיב ביה, טעמא משום דלא הוכשר, דסמוך ליה וכי יותן מים על זרע, דהוכשר, טמא הוא: והרוטב. כשהוא קרושה דרך לאלכה עם הבשר, ומצטרפת להשלים שיעור כביצה. אבל אינה אוכל לקבל טומאה בפני עצמה: והקיפה. תבלין. והן עצמן לאו אוכלים חשיב, אבל לאצטרופי מצטרפין: והאילל. גיד השרדה והצואר. והוא רחב ולבן וקשה וקורין לו בלע"ז קפול"ו. ודומתו באיבו [י"ג] רופאי אילל כלכם. שמשנפסק אין לו רפואה להתחבר עוד, כך אתם, דבר שאין בו רפואה אתם אומרים לרפאות. אי נמי, קרי תנא אלל לבשר שפלטו סכין, כשמפשיטין את הבהמה פעמים שהסכין פולט מן הבשר אצל העור, ולא חשיב אוכל, אבל מצטרף עם האוכל: והקרנים והטלפים. כל שחורבן ויוצא מהם דם אצל עיקרן מלמטה שהן רכים. ומיהו באנפי נפשיהו לאו אוכלים ניהו: מצטרפין. משום שומר: לטמא טומאת אוכלין. להשלים שיעור כביצה. שאין אוכלים טמאים מטמאים בפחות מכביצה: אבל לא טומאת נבלות. אם מניבלה הן, אין מטמאין, ואין מצטרפין לכזית להשלים שיעור נבילה לטמא אדם ובגדים שעליה, דכתיב (ויקרא י"א) הנוגע בנבלתה,

משניות מבוארות – קהתי

תנו וישלוח הגן. והוא שם פרק י"א. — באור ענין משנתנו והמשניות הבאות שברקנו יש להקדים, שאוכלים שנטמאו, כגון שנגעו בשרץ מת, הרי הם מטמאים אוכלים אחרים או משקים; ואינם מטמאים את האוכלים או המשקים אלא אם כן יש בהם כשיעור ביצה (בלא קליפה). בדם, בענין קבלת טומאה פוסק הרמב"ם, שאפילו בפחות מכביצה מקבלים האוכלים טומאה; ויש חולקים עליו. משנתנו מונה דברים, שאף על פי שהם עצמם אינם נאכלים, ואינם נחשבים אוכלים, מכל מקום כיון שמתחברים הם עם הבשר ונחשבים כאחד עמו, מצטרפים הם להשלים את שיעורו לכביצה ולטמא טומאת אוכלין.

העור — המחובר לחתיכת בשר של בהמה שחוטה, שהיא פחות מכביצה, והעור משלים שיעורה לכביצה, הריהו מצטרף עם הבשר, מפני שהוא שומר עליו שלא יתקלקל, **והרטיב** — המרק הקרוש ומחובר לבשר, שאמנם בפני עצמו אינו נאכל, אבל נאכל הוא עם הבשר, **והקיפה** — התבלין, שצמחי ובעלים וכדומה, שנותנים בבשר להשחיט טעמו, ומעורב בהם דק דק של בשר, **והאילל** — שיורי בשר הנדבקים בעור בשעת ההפשט; פירוש אחר: גיד הצואר שהוא קשה לאכילה, **והעצמות** — שיש בהם מוח שהוא אוכל, והעצם שומר עליו; ויש מפרשים: העצמות המחוברים בבשר (רמב"ם). **והגידין** — המתורים באכילה, אבל אינם נאכלים בפני עצמם, **והקרנים** — למטה סמוך לבשר, במקום שחותכים אותן ויוצא מהן דם, **והטלפים** — כמבואר בקרנים, כל שחותכים אותם ויוצא מהם דם; ויש מפרשים, מפני ששומרים על הבשר (המאירי). **מצטרפין** — כל הדברים הללו מצטרפים עם הבשר להשלים שיעורו לכביצה, **לטמא טמאת אכלים** — ואף על פי שהדברים הללו אינם נאכלים בפני עצמם, ומכאן שאינם מטמאים בפני עצמם, מכל מקום כיון שנאכלים עם הבשר, או ששומרים עליו שלא יופסד, מצטרפים עמו לטמא טמאת אוכלים, **אבל לא טמאת נבלות** — שכן בשר נבילה מטמא בכזית, ואם אין בו כזית, אלא שאחד הדברים הללו משלים אותו לכזית, אינו מצטרף עמו לטמא משום נבילה, שכתוב (ויקרא י"א, ט): "הנוגע בנבלתה" — ולא בעור שאין עליו כזית בשר והוא משלימו לכזית, שהנוגע בו אינו נטמא, לפי שאין שומר מצטרף לטומאת נבלות, וכן רוטב וקיפה אינם ממין הנבילה, ואלל וגידים וקרנים אינם בשר כלל; הלכך אינם מצטרפים לטומאת נבלות. **פיוצא בו** — יש בשר שנטמא טומאת אוכלים אם נטמא בשרץ, ואינו מטמא טומאת נבלות: **השוחט בהמה טמאה לנכרי** — לצורך גוי, **ומפרקת** — ועדיין הבהמה חיה ומפרכת, **מטמאה טמאת אכלין** — שאם נגע בבהמה אב הטמאה,

"ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר", ודרשו: לכפרה נתתיו ולא למעילה (יומא נ"ט ב), ואין חייבים עליו משום פיגול, שאין פיגול אלא בדבר שיש לו מתירים, כגון בבשר הקרבן שזריקת הדם מתירה אותו לאכילה לאדם, או בחלבים שזריקת הדם מתירה אותם למזבח, אבל הדם אין אחר מתירו אלא הוא מתיר את עצמו, ולפיכך אין חייבים עליו משום פיגול (ענין זבחים ד, ג); וכן אין חייבים על הדם משום נותר וטמא, שכתוב (שם): "ואני נתתיו לכם", ודרשו "לכם" — שלכם יהא; וכן כתוב (שם): "כי הדם הוא כנפש יכפר", ודרשו: "הוא" לפני כפרה כלאחר כפרה, כלומר שהדם נשאר כמו שהוא ואין איסור אחר נופל עליו (רמב"ם); ובא פסוק אחד למעט דם מנותר, ואחד למעטו מטמאה. וכלל הדברים, שאין חייבים על הדם אלא משום איסור דם בלבד. **והקור פדם** — החומרה בדם היא, **שהדם נוהג בבהמה וחייה ועוף, בין טמאים ובין טהורים** — שאיסור אכילת דם נוהג בין בבהמה בין בחיה ובין בעוף, בין בטמאים ובין בטהורים, **והחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה פלבד** — שכתוב (ויקרא ז, ח): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת ממנה", אבל החלב שלל מן כרת אלא בחלב מן הבהמה שומריהם ממנה, אבל חלב של חיה ועוף מותר באכילה, וכן האוכל חלב של בהמה טמאה אינו חייב משום חלב אלא משום איסור אכילת בהמה טמאה.

יום שלישי

באור משנה א

לפי ששינוי בסוף פרק ד, שלילא אינה מטמאה לא טומאת אוכלים ולא טומאת נבלות, מוסיף פרק זה ללמד בדיני טומאת אוכלים וטומאת נבלות, והופסק הענין על ידי כל הפרקים הללו, הואיל וסודרו זה אגב זה, שכן אגב הדברים שישינו בפרק ד משנה ה: "מצא בה בן תשעה חי שטען שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו". בא פרק "אותו ואת בנו" (פרק ה); ומשום שבנינו "אותו ואת בנו" מדובר בשחיטה שאינה ראויה, גישה אחריו פרק "כיסוי הדם" (פרק ו), שאף בו מדובר ברין שחיטה שאינה ראויה; ולפי שכיסוי הדם נוהג בחיה ובעוף הובא אחר כך ענין גיד הנשה (פרק ז), שנוהג בחיה אבל לא בעוף; ואגב המשנה (ה, ד) "יין שנחבשל בה גיד הנשה", העוסקת ברין תערובת איסור והיתר, הובא פרק "כל הבשר" בענין תערובת בשר וחלב; וחזור פרקנו שיעור טומאת אוכלים וטומאת נבלות שבסוף פרק ד. — לדעת המאירי צריך פרק זה לבוא בסוף המסכת, אלא שתיקון סופרים הוא, כדי להשלים המסכת בענין מצוות שילוח הקן שנאמר בה "למען ייטב לך והארכת ימים" (בספרו "בית הבחירה" בא פרק זה בין הפרקים ראשית

נבלות, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה. רבה לטמא טמאת אכלין, ממה שרפה לטמא טמאת נבלות. רבי יהודה אומר: האלל המכנס, אם יש בו פזית במקום אחד – חיב עליו. ב אלו שעורתיהן בבשרן; עור האדם, ועור חזיר של ישוב; רבי יוסי אומר: אף עור חזיר הקר; ועור חמוטרת של גמל הרפה, ועור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות, ועור בית הבשת, ועור השליל, ועור שתחת האליה, ועור האנקה והכח והלטאה והחמט. רבי יהודה אומר: הלטאה כחלדה. וכל שעיבדן, או שהלך בהן פרי עבודה – טהורין, חוץ מעור האדם. רבי יוחנן בן נורי אומר: שמונה שרצים יש להן עורות.

פירוש ברטנורא

ולא בעור שאין עליו כוית בשר והעור משלים לכוית, שהנוגע בו אינו טמא, לפי שאין שומר מצטרף לטומאת נבלות. וכן קיפה ורומב לאו מין נבילה ניהו. ואילו וגידים לאו בשר הן, אבל אוכלים בעלמא הוו בהדי בשר: כיוצא בו. [יש] שהוא מטמא טומאת אוכלים, להיות מקבל טומאה מן השרץ ומטמא אוכלים אחרים, ואינו מטמא מאלו טומאת נבלות לטמא אחרים: השוחט בהמה טמאה לנכרי. ישראל ששחט בהמה טמאה לצורך נכרי ועודה מפרכת, אצל"ג דלא חויא לנכרי דלא שריא שחיטה לבני נח עד שתמות, אפילו הכי הואיל וישראל שחט, שחיטה מעלייתא היא, והואיל דשחיטה שריא לבני ישראל בכמה טהורה, משריא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לנכרי. אבל נכרי בשחיטה לא משריא ליה מחשבתו אוכלא, דלא אשכחן שחיטה לנביה. ומטמא ישראל לא משריא ליה אוכלא, דבטמא מחשבתו: אבל לא טומאת נבילות עד שתמות. דהא וכו' מות מן הבהמה כתיב (שם): או עד שיתיו את ראשה. והויא לה גיסטרא ונבילה מחיים, דחשובה מתה, ואפילו הכי הואיל וישראל שחט, שחיטה מעלייתא היא, דהא איכא כל הני דלנבי אוכלים אוכלא ניהו ונבילה לא מקרי אע"פ דשייכי בה: האלל המכנס. האי אלל דסיפא לכולי עלמא הוי בשר שפלטתו סכין אצל העור: המכנס. הנאסף למקום אחד. והואיל ואחשביה לא כבייל וחשיב הכשר נבילה, וחיבי עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קודש, ואין הלכה כר' יהודה: ב אלו שעורתיהן, מטמאין בבשרן; ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך ואוכלין אותו: אף עור חזיר הבר. דסבר האי נמי רבך. ואין הלכה כר' יהודה: חמוטרת של גמל הרכה. כל זמן שלא טען משאוי: עגל הרך. כל זמן שהוא יונק; ועור הפרסות. כשחוקטין הרגלים, והוא רך: בית הבשת. בית הרחם של נקבה; ועור שתחת האליה. עור הזנב מתחת מקום שאין שער, מפני שהוא רך: האנקה. רצ"ג: והלטאה. לויירד"א: חומט. לומנ"ה: הלטאה כחלדה. עורה חלוק מבשרה. ואין הלכה כר' יהודה: וכולן שעיבדן. כל אלו שאמרו שהן מטמאים בבשר, אם עיבדן נעשו עור ובטלו מתורת בשר וטהורין: או שהלך בהן. ששטחן כרי להלך בהן, שהוא קצת עיבודן; חוץ מעור האדם. דבר תורה עור האדם לאחר שעיבדו טהור, ומה טעם אמרו עור האדם שעיבדו טמא, גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו ששחטין למטה לישב ולשכב עליהן; יש להן עורות. ואין אחד מהן שיהיה עורו מטמא בבשרו. ודלא כת"ר דחשיב ארבעה מהן שעורתיהן בבשרן. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

משניות מבוארות – קהתי

עור הפרסות ממש, ויש מבארים: עור הארכובה הנמכרת עם הראש, ומפרש רש"י: כל עור עצם השוק מהארכובה התחתונה שחוקטין בשעת הפשטת הבהמה; ועור בית הבשת – בית הרחם של נקבה, ועור השליל – עובר הנמצא בתוך בהמה שנשחטה, ועור שתחת האליה – עור של הזנב מתחתיו, לצד הגוף, שאין שם שער והוא רך, ועור האנקה והכח והלטאה והחמט – הם ארבעה שרצים מן השמונה האמורים בתורה (ויקרא יא, כט-ל), ועורם של אלו רך הוא, ודינו כבשרם. רבי יהודה אומר: הלטאה כחלדה – כחולד האמור שם, שאין עורו כבשרו, וכן גם העכבר והצב והתנשמת אין עורם כבשרם, אלא שרבי יהודה נקט את החולד, לפי שהוא נמנה הראשון בתורה. ואין הלכה כרבי יהודה. וכל – כל אלו שנימנו לעיל שעורתיהם כבשרם, שעיבדן – אם עיבד את העורות, או שהלך בהן – ששטחם והלך עליהם, פרי עבודה – כשיעור זמן שהוא בכדי עיבוד; ומבואר בגמרא שהוא כשיעור זמן מהלך ארבעה מלין (8000 אמות). טהורין – שיצאו מתורת בשר ונעשו עורות ממש, חוץ מעור האדם – שאפילו עיבדו מטמא, ובגמרא אמרו: "דבר תורה עור אדם שעיבדו טהור, ומה טעם אמרו טמא? גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים". רבי יוחנן בן נורי אומר: שמונה שרצים – כל שמונת השרצים האמורים בתורה, כפי שהזכרנו לעיל, יש להן עורות – כלומר שאין עורתיהם כבשרם; שכן תנא קמא מנה לעיל ארבעה שרצים שעורתיהם מטמאים בבשרם, ובא רבי יוחנן בן נורי לחלוק על תנא קמא, שאף אלו אין עורתיהם מטמאים בבשרם. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי.

~ יום רביעי ~

באור משנה ג

כפי שלמדנו בשתי המשניות הקודמות אין עורה של הבהמה מטמא בבשרה, דהיינו שהעור והפושט מנבלת הבהמה אינו מטמא, והוא הדין לחיה. ברם, כל זמן שהעור מחובר בבשר הבהמה או החיה, הנוגע בעור כנוגע בבשר, ואם יש בבשר

נטמאה ומטמאה אוכלים אחרים, ואף על פי שבהמה זו אינה ראויה לאכילה לא לגוי ולא לישראל, שהי לגוי היא אסורה עד שתמות משום אבר מן החי, ולישראל אסורה משום שטמאה היא, מכל מקום הואיל וישראל שחטה, ושחיטת ישראל עושה בהמה טהורה כאוכל, לפיכך היא עושה אף בהמה טמאה לנכרי כאוכל לענין טומאה, ומטמאה טומאת אוכלים, אבל לא טמאת נבלות – שאין הבהמה מטמאה כנבילה, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה – שאם הוא מתיו את ראשה, אף על פי שהיא מפרכת, הרי היא מטמאה כנבילה; והרי רפה – הכתוב, לטמא טמאת אכלין, ממה שרפה לטמא טמאת נבלות – שהרי כל אלו שנימנו לעיל מצטרפים לבשר לטמא טומאת אוכלים, ואינם מטמאים טומאת נבלות, כמו שבארנו. רבי יהודה אומר: האלל המכנס – שירוי הבשר הנדבקו בעור בשעת הפשט, שכניסם הרבה ביחד, אם יש בו פזית במקום אחד – אם מכניסם הם למקום אחד בשיעור כזית, והם מנבילה, חיב עליו – משום טומאת נבלות, כלומר שאם נגע באלל המכנס, כמבואר לעיל, ונכנס למקדש או אכל קודש, חייב כרת; והואיל וכניסו גילה דעתו שמחשיבו ככל בשר, ולפיכך מטמא הוא טומאת נבלות. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ב

משנתנו מונה מיני עורות שדינם כבשר לענין טומאה.

אלו – הדברים, שעורתיהן בבשרן – שדין עורתיהם כדין בשרם לענין טומאה: עור האדם – עור המת מטמא בבשרו, ועור חזיר של ישוב – מטמא טומאת נבלות בבשרו, לפי שהוא רך ואוכלים אותו; אבל עור חזיר הבר קשה הוא ואינו נאכל, ולפיכך אינו מטמא בבשרו. רבי יוסי אומר: אף עור חזיר הקר – דינו כבשרו. ואין הלכה כרבי יוסי. ועור חמוטרת – עור הדבשת, של גמל הרפה – בגמרא מבואר, כל זמן שלא טען משא, ועור הראש של עגל הרך – כל זמן שהוא יונק, ועור הפרסות – יש מבארים (בגמרא):

ג המפשיט בפהמה ובחיה, בטהורה ובטמאה, בדרקה ובגסה, לשטיח – פדי אחיזה; ולחמת – עד שיפשיט את החזה; המרגיל – פלו חבור לטמאה; לטמא ולטמא. עור שעל הצואר – רבי יוחנן בן גורי אומר: אינו חבור. וחקמים אומרים: חבור, עד שיפשיט את פלו.

ד עור שיש עליו פזית בשר, הנוגע בציצת היוצא ממנו, ובשערה שפנגדו – טמא. היו עליו פשני חצאי זיתים – מטמא במשא ולא במגע; דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: לא במגע, ולא במשא. ומודה רבי עקיבא, פשני

פירוש ברטנורא

ג בטהורה ובטמאה. בין שהיא טהורה שחוטת והמפשיט טמא, בין שהיא נבילה המפשיט טהור, אם מפשיט לעשות מן העור שטיח דהיינו מצע להציט על גבי המטה או על גבי שלחן, כגון שקורע וחותך העור כולו לארכו מראש בהמה ועד זנבה, ומתחיל להפשיט העור, הוי חבור יד להוציא טמאה מן הנבילה אם נוגע אדם טהור בעור, ולהכניס טמאה לבשר אם טהורה היא: עד כדי אחיזה. שהן שני מנחים. ומפי מהכי לא הוי יד להכניס ולהוציא טמאה, ואם הבשר טהור ונגעה טמאה ביותר משני מנחים אלו לא נטמא הבשר, ואם הבשר נבילה ונגע טהור ביותר משני מנחים הללו לא נטמא הטהור; ולחמת. אם לא חתך העור מתחלה לארכו אלא מפשיטו כפול לצורך חמת, מתחיל מצואר והופכו כלפי זנבה: עד שיפשיט את החזה. הוי חבור. והנוגע בעור כנוגע בבשר בין לטמא בין לטמא. מפני שהחזה קשה להפשיט מכל האברים: המרגיל. שמתחיל מרגילי בהמה להפשיטו וכפול לצורך חמת: כולו חבור. מפני שהחזה לסוף הפשטו הוא לפיכך כולו חבור עד החזה, והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר בין לטמא בין לטמא: עור שעל הצואר. מעצמו נפשט, לפיכך אינו חבור לעשות המופשט הראשון חבור כדרך שהחזה עושה: והכמים אומרים וכו'. והלכה כחכמים: ד עור שיש עליו כזית בשר. במקום אחד: הנוגע בציצת היוצא ממנו. רצועה ותלתול היוצא מאותו בשר ותלוי ודבוק במקצת. ובאותו ציב ליכא כזית אבל מעורה הוא לכזית: ובשערה. שבעור כנגד אותו בשר: טמא. דשערה הוי שומר: מטמא במשא. שהרי נשא כזית נבילה: ולא במגע. דאי אפשר ליגע ביחד, ושתי נגיעות אינן מצטרפות: לא במגע ולא במשא. כדמפרש מטמא כסיפא שהעור מבטלו: ומודה ר"ע. דאע"ג דלא הוי כזית מעורה במקום

משניות מבוארות – קהתי

לְטַמֵּא וְלִטְמֵא – כל השיעורים הללו הם בין להיטמא. שאם הבהמה שהפשיטה היתה טהורה שחוטת, ונגעה טמאה בעור המופשט, כל זמן שהוא חשוב חיבור לבשר, אף בשר הבהמה ניטמא, ובין לטמא. שאם הפשיט נבילה, העור המופשט, שהוא חיבור לבשר, מטמא את הנוגע בו כאלו נגע בבשר הנבילה. עור שעל הצואר – לפי רש"י ושאר מפרשי המשנה הרי זה המשך לענין ששינוי לעיל: "המרגיל כולו חיבור", ובאה המשנה להשמיטנו שאם הפשיט את העור לחמת, והתחיל מהרגלים, וכבר הפשיט גם את החזה, אלא שנשאר עדיין העור שעל הצואר שלא הפשיטו, נחלקו בזה רבי יוחנן בן גורי וחכמים, רבי יוחנן בן גורי אומר: אינו חבור – שמה ששינוי לעיל "המרגיל נולד חיבור", אינו אלא עד הצואר, אבל משפשיט עד הצואר, אף על פי שעור הצואר לא הופשט עדיין, אין העור המופשט חשוב חיבור לבשר, לפי שעור הצואר מעצמו נפשט. וְחַכְמַיִם אומרים: חבור, עד שיפשיט את פלו – מה ששינוי "נולד חיבור" דווקא הוא, עד שלא הופשט העור כולו, ואף עור הצואר, העור המופשט עדיין חשוב חיבור לבשר (עיי' במהרש"א ובמהר"ם על דברי רש"י חולין קכג, א וס תתמ"ה) הם על פירושם, שכן מתוך הגמרא מוכח שמחלוקת רבי יוחנן בן גורי וחכמים הוא בעור הצואר עצמו ולא בדיון "המרגיל", שכן אמרו בגמרא: "בשומר העשוי להינתק מאליו קמפילגי". והלכה כחכמים.

באור משנה ד

עור שיש עליו פזית בשר – של נבילה במקום אחד, הנוגע בציצת היוצא ממנו – ויש גורסים: בטיב. והוא חוט של בשר היוצא מאותו כזית בשר הדבוק לעור, אף על פי שאין בציצת עצמו כזית, ובשערה שפנגדו – או הנוגע בשער שבעור כנגד אותו כזית בשר מאחוריו, טמא – שהציב הוא כבשר, והשער הוא שומר לבשר, והנוגע בשומר דינו כנוגע בבשר. הוי עליו – על העור, פשני חצאי זיתים – של בשר נבילה, שהיו נפרדים זה מזה, מטמא במשא – הנושא אותם נטמא, שהרי נשא כזית נבילה, ולא במגע – הנוגע בהם אינו טמא, לפי שאי אפשר ליגע כזית ביחד, ושתי נגיעות אינן מצטרפות (רש"י), דברי רבי ישמעאל – הסובר, שאף על פי שאינו מטמא במגע מטמא במשא. רבי עקיבא אומר: לא במגע, ולא במשא – כמבואר הטעם להלן. ומודה רבי עקיבא,

כדי לטמא טמאה נבלת הרי הוא נטמא. משנתנו באה ללמד בעור שהופשט מקצתו מן הבהמה או מן החיה, מהו שיעורו של העור המופשט שלא יתא נחשב כמחובר לבשר, דהיינו שהנוגע בו לא יתא כנוגע בבשר.

המפשיט – את העור, בפהמה ובחיה – בין בבהמה ובין בחיה, בטהורה ובטמאה – בין שהיא טהורה שחוטת, והמפשיט טמא, בין שהיא טמאה, דהיינו נבילה, והמפשיט טהור (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים: בטהורה ובטמאה – בין בבהמה או חיה טהורה, כגון פרה או צבי, ובין בבהמה או חיה טמאה, כגון חמור או ערוד (עיי' רמב"ם הל' אבות הטומאות א. יג), בדרקה ובגסה – בין בבהמה דקה ובין בבהמה גסה, לשטיח – אם מפשיטו לעשות מן העור שטיח, דהיינו מצע לישב עליו או להציטו על המטה או על השולחן, שבכגון זה קורע וחותך את העור לאורך גופה של הבהמה, מראשה ועד זנבה, ואחר כך מפשיט את הבהמה משני הצדדים, פדי אחיזה – כלומר עד שהפשיט כדי אחיזה, שהוא שיעור שני מנחים, נחשב העור המופשט כמחובר לבשר ("יד לבשר"). והנוגע בו כנוגע בבשר; אבל משפשיט יותר מכדי אחיזה, דהיינו יותר משני מנחים, אין העור המופשט נחשב כמחובר לבשר, ואם הבהמה נבילה אין העור המופשט מטמא את הנוגע בו; ואם הבהמה טהורה שחוטת ונטמא העור המופשט, אינו מטמא את הבהמה (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים: כדי אחיזה – שמשפשיט את העור כדי אחיזה, שהוא שני מנחים, אין העור המופשט נחשב עוד כמחובר לבשר הבהמה; ורק עד שלא הפשיטו כדי אחיזה, דהיינו בפחות משני מנחים, נחשב עדיין העור המופשט כמחובר לבשר (הרב רבנו יעקב מאורליניש לפי התוספות דיבור המתחיל "טהור" ו חולין קכג, א; רמב"ם; המאירי). ולחמת – והמפשיט את העור כדי לעשות ממנו חמת (נאד), שבכגון זה אינו חותך את העור לאורך גופה של הבהמה אלא חותך עיגול בעור בצד הצואר ומפשיט והולך משם כלפי הזנב ונמצא העור שלם וצורתו כמין חמת, עד שיפשיט את החזה – הרי העור נחשב כמחובר לבשר עד שיפשיט את כל החזה, והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר, לפי שקשה בדרך זו להפשיט את החזה, ואינו נקרא הפשט עד שמפשיטו; אבל משפשיטו, אין העור המופשט נחשב עוד כמחובר לבשר. המרגיל – המפשיט את העור לחמת אלא שאינו מתחיל מן הצואר אלא מהרגלים, ומפשיט והולך משם כלפי הראש, פלו חבור לטמאה – העור כולו חשוב חיבור לבשר, והנוגע בו כנוגע בבשר, עד שיפשיט את כולו מעל הבשר, לפי שהחזה הוא בסוף הפשטו;

חֲצֵאי זֵיתִים שֶׁתְּחַבֵּן בְּקִיסָם וְהִסִּיטָן – שֶׁהוּא טָמֵא. וּמִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר פְּעוּר? מִפְּנֵי שֶׁהַעוּר מִבְּטָלָן. הַ קוּלִית הַמֵּת, וְקוּלִית הַמְּקַדְּשִׁים, הַנוֹגֵעַ בְּהֶן, בֵּין סְתוּמִים בֵּין נְקוּבִים – טָמֵא. קוּלִית נְבִלָה, וְקוּלִית הַשְּׂרָץ, הַנוֹגֵעַ בְּהֶן סְתוּמִים – טָהוֹר; נְקוּבִים כָּל שֶׁהוּא – מִטְּמָאִין בְּמַגֵּעַ. מִיָּזִין שֶׁאֵף בְּמִשְׁא? תְּלַמּוּד לֹמַר (ויקרא יא, לט-מ): "הַנֹּגֵעַ... וְהַנְּשָׂא", אֵת שֶׁבֵּא לְכָל מַגֵּעַ – בָּא לְכָל מִשְׁא; לֹא בָּא לְכָל מַגֵּעַ – לֹא בָּא לְכָל מִשְׁא. וּ בִיצַת הַשְּׂרָץ הַמְּרַקֶּמֶת – טָהוֹרָה; נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא – טָמֵאָה. עֲכָבֵר שֶׁחֲצִיּוֹ בֶּשֶׂר וְחֲצִיּוֹ אֲדָמָה, הַנוֹגֵעַ בְּבֶשֶׂר – טָמֵא; בְּאֲדָמָה – טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה שֶׁכָּנָגַד הַבֶּשֶׂר – טָמֵא.

פירוש ברטנורא

אחד, ככהאי גוונא כגון שתחבן שני חצאי זיתים בקיסם, כלומר עין דק, והסיטן, שהוא טמא. והלכה כר"ע: **ה** קולית. כל עצם שיש בו מוח קרוי קולית. וקולית המת הנוגע בה בין סתומה בין נקובה טמא, דהא עצם השעורה כמת מטמא במגע ובמשא, כדכתיב (במדבר י"ט) או בעצם אדם: וקולית המוקדשים. שהפיגול והנותר ממזמאין הירם. דגורו בהו רבנן משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, וגזרו אף בעצמות ששמשו את הנותר: קולית נבלה. נבילה אין עצמותיה מטמאין, דכתיב בנבלתה, ולא בעצמות. וכן שרץ. הלכך סתומים טהורים אף מלטמא במשא, וכל שכן במגע דאי אפשר לו ליגע במוח שבפנים. ואף על גב דשומר מכנים ומוציא טומאה, הני מילי בדבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה ואפילו לא נגע בה אלא בשומר, טמא, אבל היכא דאי אפשר ליגע בטומאה עצמה אין שומר מטמא: נקובים כל שהוא. אפילו כחוט השערה שאפשר להכניס בו חוט השערה של ראשו או זקנו והרי הוא מיטמא בכך: מנין שאף במשא. אקולית דנבלה קאי, דשרץ אינו מטמא במשא: **ו** ביצת השרץ. יש משמונה שרצים שמטילים ביצים, כגון הצב והלטאה והחומט: המוקמת. שנוצר בה אפרוח: טהורה. לפי שאי אפשר ליגע באפרוח שבפנים: ניקבה כל שהוא טמאה. ואע"פ שלא נגע. שהשומר מכנים ומוציא טומאה בדבר שאפשר ליגע: עכבר שחציו בשר. יש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא מעצמו נוצר מן האדמה, כאשפה המשרצת תולעים. ואם עדיין לא נשלמה בריאת העכבר אלא מצדו אחד הימני או השמאלי. הנוגע בכשר, טמא. באדמה שכנגדו, טהור: רבי יהודה אומר כו'. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

בגמרא חולין קכו, א. מנין שאף במשא – דינו כמו במגע, שהנושא קולית סתומה של נבילה טהור, והנושא קולית נקובה של נבילה (שאינו שרץ אינו חטמא בנשא) טמא? תלמוד לומר: "הנוגע... והנשא" – הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב... והנושא את נבלתה... וטמא עד הערב", אַתְּ שֶׁבֵּא לְכָל מַגֵּעַ, בָּא לְכָל מִשְׁא – כל דבר מן הנבילה שהנוגע בו טמא, אף הנושא טמא; לֹא בָּא לְכָל מַגֵּעַ, לֹא בָּא לְכָל מִשְׁא – אבל דבר מן הנבילה שהנוגע בו טהור, אף הנושא טהור.

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדין הדומה לדין קולית השרץ.

ביצת השרץ המרקמת – בין שמונת השרצים הטמאים האמורים בתורה יש שרצים שמטילים ביצים, והם: הצב והלטאה והחומט (דש"י). ובאה משנתנו ללמד שביצה שנוצר בה שרץ, טהורה – אף על פי שהשרץ שבתוכה טמא, הואיל ואי אפשר לנגוע בו, הביצה טהורה; וענין "המרקמת" מבואר בפירוש המשנה להרמב"ם: "שיש בו כבר שרטוט תואר בעל חי ואבריו בתוך הביצה, כמו שכתוב (תהלים קלט, טו): "אשר עשיתי בסתר ורקומתי בתחתיות הארץ". נקבה – הביצה, כֵּל שֶׁהוּא – אפילו כחוט השערה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, טָמֵאָה – הביצה, ומטמאה במגע, כדין הקולית הנקובה ששינוי במשנה הקודמת, שהואיל ואפשר לנגוע בשרץ שבתוך הביצה, אף הנוגע בביצה, שהיא שומרת על השרץ, הריהו טמא. עֲכָבֵר שֶׁחֲצִיּוֹ בֶּשֶׂר וְחֲצִיּוֹ אֲדָמָה – בימיהם ידעו על מין עכבר כזה, שאינו פרה ורבה אלא שנוצר מן האדמה; והרמב"ם כותב: "הוויית העכבר בלבד מן האדמה, עד שנמצא קצתו בשר וקצתו עפר וטיט... והוא ענין מפורסם מאד, אין מספר לרוב המגזירים לי שראו זה, אף על פי שמציאות בעל חיים כזה דבר תמיהה"... (עיין "תפארת ישראל"). מכל מקום משנתנו באה ללמד, שכל זמן שלא הושלמה בריאת העכבר הזה, אלא חציו בשר וחציו אדמה, הַנוֹגֵעַ בְּבֶשֶׂר, טָמֵא – כדין הנוגע בשרץ מת, בְּאֲדָמָה – אבל הנוגע בחלק האדמה שלו, טָהוֹר – שחלק זה אינו בכלל שרץ עדיין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה שֶׁכָּנָגַד הַבֶּשֶׂר, טָמֵא – לפי שסופו להיות בשר ("תפארת ישראל"). ואין הלכה כרבי יהודה.

בשני חצאי זיתים – של בשר נבילה, שֶׁתְּחַבֵּן בְּקִיסָם וְהִסִּיטָן – ונענע אותם, וזה חשוב כמשא, שֶׁהוּא טָמֵא – לפי שנשא את שני חצאי הזיתים כאחד, והרי זה כאילו נשא כזית שלם (ואם לא היו תחובים בקיסם ונגע בהם, דעות שונות הן בדבר דעתו של רבי עקיבא – עיין "תוספות יום טוב"). וּמִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר פְּעוּר – בין במגע ובין במשא, כפי ששינוי לעיל? מִפְּנֵי שֶׁהַעוּר מִבְּטָלָן – שכל אחד משני חצאי הזיתים בטל לגבי העור ואין כאן שיעור בשר לטומאה.

~ יום חמישי ~

באור משנה ה

אגב דיני העור המחובר לבשר באה משנתנו ללמד בענין עצמות המת ונבילה ושרץ, שדומים דיניהם לדיני העור.

קולית המת – "קולית" היינו כל עצם שיש בו מוח, ובייחוד נקרא כך עצם הירך, וְקוּלִית הַמְּקַדְּשִׁים – של קרבנות שנעשו פיגול או נותר, ומטמאים הם את הידים, משום גזירת חכמים, כדי שהכהנים יהיו זיהרים שלא לפגל את הקרבנות בכוונה להפסיד את בעליהם, ושלא להתיר מהקרבנות מחמת עצלות, הַנוֹגֵעַ בְּהֶן – בקולית המת או בקולית המוקדשים, בֵּין סְתוּמִים – בין שהעצמות סתומים ואי אפשר לנגוע במוח שבהם, בֵּין נְקוּבִים – שיש בהם נקב ואפשר לנגוע גם במוח, טָמֵא – הנוגע בקולית המת טמא, שהרי עצם כשעורה מן המת אפילו בלי מוח מטמא במגע ובמשא; וכן הנוגע בקולית המוקדשים שנפסלו טמא מכל מקום, מטעם שהבאנו לעיל. **קולית נבלה, וקולית השרץ, הנוגע בהן סתומים** – כשהם סתומים ואי אפשר לנגוע במוח שבהם, טָהוֹר – שעצמותיהם של נבילה ושרץ אינם מטמאים, שבנבילה כותב (ויקרא יא, לו): "הנוגע בנבלתה יטמא", ודרשו: "בנבלתה" ולא בעצמות, וכן בשרץ כותב (שם שם, לו): "ונוגע בנבלתה יטמא", ודרשו: "בנבלתה" ולא בעצמות; **נקובים כל שהוא** – אבל אם היו נקובים אפילו כחוט השערה, שאפשר להכניס בו שערה של ראשו או זקנו ולנגוע במוח, והרי הוא נטמא בכך, מִטְּמָאִין בְּמַגֵּעַ – הנוגע בקולית הנקובה טמא, כאילו נגע במוח שבפנים; ולמדים זה מן הכתוב (שם): "הנוגע... יטמא" – את שאפשר ליגע (במוח) טמא, ואת שאי אפשר ליגע טהור (בדייתא

ז האבר והבשר המדלדלין בבהמה – מטמאין מטמאת אכלין במקומן, וצריכין הכשר. נשחטה הבהמה – הכשרו בדם; דברי רבי מאיר. ורבי שמעון אומר: לא הכשרו. מתה הבהמה: הבשר – צריך הכשר. האבר – מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר נבלה; דברי רבי מאיר. ורבי שמעון מטהר. ח האבר והבשר המדלדלין באדם – טהורין. מת האדם, הבשר – טהור. האבר – מטמא משום אבר מן החי,

פירוש ברטנורא

ז האבר והבשר המדולדלים בבהמה. נתלש ממנה אבר דהיינו בשר וגידים ועצמות, או נתלש ממנה בשר לברו, ועדיין הן מעורין בה במקצת. ויש הפרש בין אבר מן החי, לבשר מן החי, שהאבר מטמא אדם וכלים כנבילה, והבשר שאינו אבר, טהור מכלום, כדלפינן מקרא דכתיב (ויקרא י"א) וכי ימות מן הבהמה, במקצת בהמה כגון אבר ממנה, וסיפא דקרא הנוגע בנבלתה יטמא, ומדכתיב וכי ימות משמע כעין מיתה בעינין שאינה עושה חליפין, לאפוקי בשר שעושה חליפין שאם יתלוש בשר מן הבהמה, בשר אחר עולה תחתיו: מטמאין טומאת אוכלין. אם חשב עליו להאכילן לנבר, הווי אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים. דטומאת עצמן אין בהן עד שיתלשו כולן, אבל מקבלין טומאה מן השרץ ומטמאין בה את אחרים: וצריכים הכשר. לבוא במים לאחר שנדלדלו, ואחר כך מקבלין טומאה לעולם: נשחטה הבהמה. נטהרו מלטמא עוד משום נבילה. ואף על פי שאסורים באכילה משום ובשר בשדה טריפה, ידי נבילה טהור, דאין שחיטה עושה ניפול: הוכשרו בדמיה. לקבל טומאה בלא הכשר אחר, כדן בהמה שנשחטה ויצא ממנה דם שהוכשר בשרה באותו דם: מתה הבהמה, הבשר שנדלדל צריך הכשר. לקבל טומאה מן השרץ אם לא הוכשר ששנדלדל. דטומאת נבילה אין בו, דמיתה עושה ניפול ונחשב כאילו נפל אותו האבר או אותו הכשר המדולדל ואינו נעשה נבילה עמה במיתתה, אלא כאילו פירש מחיים הוא ובשר הפורש מן החי טהור: האבר מטמא משום אבר מן החי. דמיתה עושה ניפול כדפרישנא, ואינו נעשה נבילה עמה, הלכך אינו מטמא משום נבילה. ואיכא בין אבר מן החי לאבר מן הנבילה, דבשר הפורש מאבר מן החי לא מטמא, שהרי אפילו בשר הפורש מן החי, ואילו בשר הפורש מאבר מן הנבילה מטמא כבשר הפורש מן הנבילה עצמה: ורבי שמעון מטהר. אי אפשר לאוקמו מילתיה דר' שמעון אוקד דסיפא. דממה נפשך, אי מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן החי, ואי אינה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן הנבילה. הלכך על כרחך ר' שמעון ארישא קאי, האבר והבשר המדולדלים בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן, ור' שמעון מטהר האבר כל זמן שמעורה בבקלי חיים שאינו מטמא טומאת אוכלין. ומעמא דר' שמעון, דאמר קרא (ויקרא י"א) מכל האוכל אשר יאכל, אוכל שאתה יכול להאכילו לנברים כדמיינת קרוי אוכל ומטמא טומאת אוכלים, לאפוקי האבר והבשר המדולדלים שאסורים לנבר משום אבר מן החי ובשר מן החי. שאינן קרויין אוכל ואין מטמאין טומאת אוכלים. והלכה כר' מאיר בשתוקן:

ח המדולדלים באדם טהורים. דאדם כי ימות כתיב (במדבר י"ט): מת האדם הבשר טהור. דמיתה עושה ניפול ובשר שפירש מן האדם החי טהור: האבר

משניות מברארות – קהתי

צריך הכשר – לקבל טומאה, שכן דינו כבשר מן החי, שטהור הוא לגמרי, כפי שבארנו לעיל. האבר – המדולדל, מטמא משום אבר מן החי – שהרי דינו כאבר שפירש מן החי, ואינו מטמא משום אבר נבלה – אמנם בין אבר מן החי ובין אבר מן הנבילה מטמאים כנבילה, אלא שיש הבדל בין אבר מן החי לאבר מן הנבילה, שבשר הפורש מאבר מן החי טהור, שהרי אפילו בשר הפורש מן החי טהור, כל שכן בשר הפורש מאבר מן החי; ואילו בשר הפורש מן האבר של נבילה מטמא כבשר הפורש מן הנבילה עצמה. דברי רבי מאיר. ורבי שמעון מטהר – לפי מסקנת הגמרא חולק רבי שמעון בענין הבשר המדולדל, שרבי מאיר סובר שצריך הכשר, ואם הוכשר הרי הוא מקבל טומאה, ואילו רבי שמעון סובר שאפילו הוכשר אינו מקבל טומאה, שהרי "מיתה עושה ניפול", כמו שבארנו לעיל, ונמצא בשר זה אינו ראוי לאכילה לשום אדם, שאף לגוי אסור הוא באכילה משום אבר מן החי, ולפיכך אינו חשוב כחלב, וטהור הוא לגמרי. ומכל שכן שחולק רבי שמעון על רבי מאיר ברישא, בדין "האבר והבשר המדולדלין בבהמה" (בעודה חיה), שרבי מאיר סובר "מטמאין טומאת אוכלין במקומן", ואילו לדעתו של רבי שמעון האבר והבשר טהורים לגמרי, שהואיל ומעוררים הם בבהמה אין דינם כאוכלים, לפי שאינם ראויים לאכילה לשום אדם, שהרי אף לגוי אסורים הם משום אבר מן החי ובשר מן החי. טעמו של רבי שמעון, שכתוב בטומאת אוכלין (ויקרא י"א, ד): "מכל האוכל אשר יאכל" – אוכל שאתה יכול להאכילו לגויים כהיתר קרוי אוכל ומטמא טומאת אוכלים, יצאו האבר והבשר המדולדלים שאסורים לגויים משום אבר מן החי ובשר מן החי, שאינם קרויים אוכל ואינם מטמאים טומאת אוכלים. והלכה כרבי מאיר גם ברישא וגם בסיפא.

באור משנה ח

אגב המשנה הקודמת העוסקת בדין האבר והבשר המדולדלים בבהמה, הובאה כאן משנתנו בדין האבר והבשר המדולדלים באדם. האבר והבשר המדולדלין באדם – שנתלשו מגופו ועדיין מעוררים

יום ששי ~

באור משנה ז

משנתנו חזרת ללמד בדין טומאת אוכלין.

האבר – שיש בו בשר וגידים ועצמות, והבשר – או בשר לברו, המדלדלין בבהמה – שנתלשו מן הבהמה והם תלויים בה, אבל אין כל סיכויים שידבקו בגופה ויתרפאו, מטמאין טמאת אכלין במקומן – שכן אם נתלשו לגמרי הרי דינם כדין אבר מן החי ובשר מן החי; ויש הבדל בין אבר מן החי לבשר מן החי, שאבר מן החי מטמא אדם וכלים כנבילה, ואילו בשר מן החי טהור לגמרי (עיין נגמא חולין קכח, ב), אבל כיון שעדיין מעוררים הם בבהמה אין דינם כדין אבר מן החי ובשר מן החי אלא דינם כאוכלים; ומבואר במפרשים, שאם חשב להאכילם לאדם, כגון לגוי, נעשים הם כאוכלים, שמקבלין טומאה משרץ ומטמאים בה אוכלים אחרים, וצריכין הכשר – שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבוא עליו אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכלים לקבל טומאה, והם: מים, יין, שמן, חלב, דבש, דם, טל (עיין לעיל ב, ה); ואף אלו צריכים "הכשר לטומאה", לאחר שנידלדלו, על ידי משקה שיבוא עליהם פעם אחת. נשחטה הבהמה – ועדיין לא בא עליהם כל משקה ולא הוכשרו לטומאה, הכשרו בדם – הוכשרו בדמי השחיטה לקבל טומאה. ואף על פי שאינם ניתרים באכילה בשחיטת הבהמה, כמו שלמדנו לעיל (ד, ו), מכל מקום מועילה השחיטה לטהר אותם מדין נבילה ולהכשירם לקבל טומאה. דברי רבי מאיר – הסובר, שדם היוצא בשעת השחיטה מכשיר את הבהמה כולה לקבל טומאה. ורבי שמעון אומר: לא הכשרו – לטומאה. בגמרא מבואר שרבי שמעון הולך לשיטתו, שהשחיטה מכשרת ולא הדם, וכיון שאין השחיטה מועילה להתירם באכילה, אף לטומאה אינה מכשירה אותם (עיין לעיל ב, ה). מיתה הבהמה – ומבואר בגמרא ש"מיתה עושה ניפול", כלומר כיון שהבהמה מתה, נחשבים האבר והבשר המדולדלים כאילו נפלו ממנה בחייה, ואינם נעשים עמה נבילה במיתתה, הלכך הבשר – המדולדל,

ואינו מטמא משום אבר מן המת; דברי רבי מאיר. ורבי שמעון מטהר.

פ ר ק ע ש י ר י

א הזרוע והלחינים והקבה נוהגין בארץ, ובחוצה לארץ, בפני הפית, ושללא בפני הפית, בחלון אכל לא במקדשין. שהיה פדיון ומה אם החלון שאינו תיבין בחזה ושוק, תיבין במתנות – קדשים שתיבין בחזה ושוק, אינו דין שתיבין במתנות? תלמוד לומר (ויקרא ז, לד): "ואתן אתם לאהרן הפהן ולבניו לחקיעולם" – אין לו אלא מה שאמור בענין.

ב כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו – תיבין בפבורה ובמתנות, ויוצאין לחלון להגזו ולהעבד, וולדן

פירוש ברטנורא

מטמא משום אבר מן החי. ודין האבר שפירש מן האדם החי שהוא מטמא, כל זמן שהוא אבר שלם מטמא במגע ובמשא ובאוהל. אבל כוית בשר שפירש ממנו, או עצם כשעורה שפירש ממנו, מהור. ואבר שפירש מן המת וחזר ופירש מאותו אבר כוית בשר או עצם כשעורה, מטמא: ור' שמעון מטהר. כאבר מן המת נגזו כמו באבר מן החי. דסבר כשם שאבר מן החי בשר הפורש ממנו או עצם כשעורה הפורש ממנו מהור, הכי נגזו באבר מן המת. ואין הלכה כר' שמעון:

א הזרוע והלחינים. בארץ ובחזן לארץ. משום דבעי למתני בחולין אבל לא במקדשים, תני לכולהו: בפני הבית. בזמן שכוית המקדש קיים: ואתן אותם. בחזה ושוק כתיב. אותם מיעוט הוא, חזה ושוק אין מידי אחרינא לא:

ב כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. הרי הן במקדש עצים ואבנים לדמוהן, ואין בהן קדושת הגוף: ונפדו חייבין בכבורה. אם ילדו לאחר שנפדו. אבל קודם פדיון לא. וקדושת דמים מדרחה מן הבכורה שאין קדושה חלה על קדושה: וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. אבל מקדש תמימים ונעשו בעלי

משניות מבוארות – קהתי

הזרוע והלחינים והקבה – שחייבים לתת לכהן, כמבואר לעיל, נוהגין בארץ, ובחוצה לארץ – בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בפני הפית, ושללא בפני הפית – בין בזמן שכוית המקדש קיים ובין בזמן שאינו קיים, בחלון – בכהמות חולין, אכל לא במקדשין – לא בכהמות קדשים. שהיה פדיון – שאפשר היה ללמוד בקל וחומר, שהזרוע והלחינים והקבה נוהגים גם בקדשים: ומה אם החלון – בהמות חולין, שאינן תיבין בחזה ושוק – הניתנים לכהנים מקרבנות שלמים, תיבין במתנות – כל הזרוע והלחינים והקבה, קדשים שתיבין בחזה ושוק – כמו שכתוב (ויקרא ז, לא-ב): "והיה חזהו לאהרן ולבניו. ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמים", אינו דין שתיבין במתנות – כלום אינו קל וחומר? תלמוד לומר – בחזה ושוק: "כי את חזה התנופה ושוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אתם לאהרן הפהן ולבניו לחקיעולם" – אותם מיעוט הוא: אין לו – לכהן מן המקדשים, אלא מה שאמור בענין – חזה ושוק, ולא מתנות אחרות.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כל הקדשים – בהמות שהוקדשו למוזבח, שקדם מום קבוע להקדשן – שהיה בהן מום קבוע שהוקדשו, ונפדו – שאף על פי שאסור להקדיש בעלי מומין, מכל מקום אם עבר והקדישן, חלה עליהן קדושת דמים, ופודים אותם, ומביאים בדמיהם קרבנות; ובאה המשנה ללמד, שלאחר שנפדו, תיבין בפבורה – אם ילדו בכור, הרי הוא קדוש בקדושת הבכורה, ובמתנות – שאם שחט אותם, חייב לתת מהם לכהן את הזרוע והלחינים והקבה; אבל קודם פדיונם פטורים הם מן הבכורה ומן המתנות, שקדושת דמים מדרחה מן הבכורה ומן המתנות, לפי שאין קדושה חלה על קדושה; ויוצאין לחלון להגזו ולהעבד – לאחר שנפדו ויצאות הבהמות לחולין ומותרות בגיזה ובעבודה; אבל המקדש תמימים ונעשו בעלי מומים, ונפדו, אסורים בגיזה ובעבודה, כמבואר להלן; וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן – הולד שנולד להם לאחר פדיונם וכן החלב שנחלב מהם לאחר שנפדו, מותרים; והשוחטן בחוץ – לעזרה, אפילו קודם פדיונם, פטור – מכרת, שהואיל ויש בהם מום הרי אינם ראויים להיקרב בפנים; הלכך אין חייבים עליהם משום שחוטין חוץ; ואין

בר במקצת, שהורגין – אף על פי שאינם יכולים לחזור ולהתרפא, טהורים הם, שאין טומאה אלא במה שהוא משולל מן החיות לגמרי (המאירי). מת האדם – הואיל ומיתה עושה ניפול, כמו שבארנו במשנה הקודמת, הפשוט – המדולדל, טהור – שדינו כבשר שנפל מן האדם בעודו בחיים, ובשר הפורש מן החי טהור. האבר – המדולדל, מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן המת – אמנם אבר מן החי כאבר מן המת כל זמן שהוא אבר שלם מטמא במגע ובמשא ובאוהל, אבל יש הבדל בין אבר מן החי לאבר מן המת, שאבר מן החי, כוית בשר שפירש ממנו טהור, ואילו אבר שפירש מן המת, כוית בשר הפורש ממנו טמא; ברם, עצם כשעורה הפורש מן האבר, בין מאבר מן החי ובין מאבר מן המת, הרי הוא טמא, כדעת רבי נחוניא (עדות ז, ג). או שההבדל הוא לענין עצם כשעורה הפורש מהאבר, שהפורש מאבר מן החי טהור, והפורש מאבר מן המת טמא; אבל כוית בשר הפורש מן האבר, בין מאבר מן החי ובין מאבר מן המת הרי הוא טמא, כדעת רבי אליעזר (סו). ברם, בבשר הפורש מן החי (ולא מאבר מן החי) סובר תנא קמא ברישא שטהור; דברי רבי מאיר – המבדיל בין אבר מן החי לאבר מן המת בדבר אחד בלבד, או בכוית בשר, או בעצם כשעורה, כפי שבארנו לעיל. ורבי שמעון מטהר – בשניהם, שבין כוית בשר ובין עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי טהור, כדעת רבי יהושע (סו). – בארנו את ענין המחלוקת של רבי מאיר ורבי שמעון כמסקנת הגמרא על פי רש"י ותוספות. אבל הרמב"ם בפירושו המשנה מפרש, שרבי מאיר מבדיל בין אבר מן החי לאבר מן המת בין בכוית בשר ובין בעצם כשעורה, כדעת רבי יהושע (סו), ואילו לדעתו של רבי שמעון אין כל הבדל בין אבר מן החי לאבר מן המת, שאף באבר מן המת כוית בשר או עצם כשעורה הפורש ממנו, טהור הוא (וכן מבאר גם ברטנורא: עיין "תוספות יום טוב". ויש תמהים על פירוש זה – עיין "מלאכת שלמה").

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (דברים יח, ג): "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחינים והקבה", מכאן שהשחט בהמה, חייב לתת ממנה לכהן את הזרוע והלחינים והקבה. פרק זה בא ללמד פרטי הדינים בענין מתנות כהונה אלו.

וְחִלְבֵן מֵתָר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָן, וְהִשְׁחֵטְנָן בְּחוּץ פֶּטוּרָה, וְאֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְאִם מָתוּ יִפְדּוּ, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. כָּל שֶׁקָּדַם הַקְּדָשׁן אֶת מוֹמָן, אוֹ מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁוֹ, וְלְאַחַר מִפְּאֵן נוֹלַד לָהֶם מוֹם קָבוֹעַ וְנִפְדּוּ – פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, וּמִן הַמִּתְנַזֵּת, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְהַגְזוֹ וְלְהַעֲבֵד, וְיִלְדָן וְחִלְבֵן אֲסוּר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָן, וְהִשְׁחֵטְנָן בְּחוּץ חֵיב, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְאִם מָתוּ יִקְבְּרוּ.

פירוש ברטנורא

מומין ונפדו ולדן אסור כדלקמן. ובין רישא דקתני מותר ובין סיפא דקתני אסור מיירי כגון דאיבער לפני פדיונו ואתיליד לאחר פדיונו. וחלבן נמי דמקדיש תמימים ונפדו נפקא לן דאסור, דכתיב בפסולי המוקדשין שנפדו תזבח ואכלת בשר, תזבח ולא גזיה, ואכלת ולא לכלבך, בשר ולא חלב: ואין עושין תמורה. אפילו קודם פדיונו. טוב מעיקרא עושה תמורה ואפילו נעשה רע אחר שהקדישו, אבל רע מעיקרו אינו עושה תמורה: ואם מתו יפדו. ואף על פי שאינו ראויין אלא לכלבים ואנן קיימא לן דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, הני כעצים בעלמא ננהו ולא נחית להו קדושת הגוף: חוץ מן הבכור והמעשר. דאף על גב דקדם מומן להקדשן, חלה עליהן קדושה גמורה לכל דבריהם, אלא שאין כשרים ליקרב, דבכור ברחם תלה רחמנא, לא שניא תם ולא שניא בעל מום קדיש. תם קרב, ובעל מום נאכל לכהן במומו. ומעשר בהמה נמי כתיב בית (ויקרא כ"ו) העשירי יהיה קודש לה' לא יבקר בין טוב לרע. טוב תם, רע בעל מום: או מום עובר קודם להקדישן. דמום עובר כמאן דליתיה דמי: פטורים מן הבכורה. דכתיב בפסולי המוקדשין שנפדו כצבי וכאיל, מה צבי ואיל פטורים מן הבכורה, דהא כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך כתיב (דברים ט"ז), אף פסולי המוקדשין שנפדו אפילו ילדו לאחר שנפדו פטורים מן הבכורה: ומן המתנזות. הזרוע והלחיים והקיבה: ולדן וחלבן אסור. בדאיבער לפני פדיונו ואתיליד לאחר פדיונו מיירי, כדפרישית לעיל. דאי איעבר ואתיליד לאחר פדיונו, ולד צבי ואיל הוא. ואי אתיליד לפני פדיונו, אפילו קדם מומן להקדשן נמי ולדן אסור: והשוטחן בחוץ חייב. ואע"ג דאינן ראויין לפתח אוהל מועד דהא בעלי מומין ניהו, ותנן הראוי לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ ושאניו ראוי לפנים אין חייבים עליו בחוץ, מוקמינן לה למתניתין ברוקין שבעין ור' עקיבא היא דאמר אם עלו לא ירדו, הלכך הואיל ובפנים לא ירדו, חייבין עליהם בחוץ אם שחטן קודם פדיונו: ועושין תמורה. קודם פדיונו. דכתיב (ויקרא כ"ו) טוב ברע או רע בטוב: ואם מתו. מעצמן: וקברו. דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

משניות מבוארות – קהתי

ואיל פטורים מן הבכורה, שהרי כתוב (דברים טו, יט): "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך", אף פסולי המוקדשים שנפדו, אפילו ילדו לאחר שנפדו, פטורים מן הבכורה, ומן המתנזות – הזרוע והלחיים והקיבה, ואינן יוצאין לחליו להגזו ולהעבד – שכתוב בפסולי המוקדשין (דברים יב, טו): "תזבח ואכלת בשר" ודרשו: "תזבח ואכלת" – אין לך בהם אלא זביחה ואכילה אבל לא גזיה ועבודה, ויולדן ויחלבן אסור לאחר פדיונן – שאם נתעברו לפני פדיונו וילדו לאחר פדיונו, ומכל שכן אם ילדו קודם פדיונו, הולד אסור, שקדוש הוא ואינו נפדה, וכל חלבן אסור, שנאמר (שם): "ואכלת בשר", ודרשו: "בשר" ולא חלב, והשוטחן בחוץ – לעזרה, קודם שנפדו, חייב – משום שחטי חוץ; בגמרא מבואר, שמדובר כאן שלא היה בהן מום אלא ברוקין שבעין, ומשנתנו כרבי עקיבא היא, הסובר כגון זה, שאם עלו למזבח לא ירדו (נחיים ט, ג), לפיכך השוחטן בחוץ לפני פדיונו חייב. ברם, אין הנחה כן. אלא כל שאינו ראוי ליקרב בפנים, השוחטו בחוץ פטור. ועושין תמורה – קודם פדיונו, שאם המיר בהן בהמה, חלה עליה קדושה, שכתוב בתמורה (ויקרא כו, י): "טוב ברע או רע בטוב", ומכאן למדים שבעלי מומין שקדם הקדשן את מומן עושין תמורה, ואם מתו – קודם פדיונם, קברו – שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים.

ועושין תמורה – אפילו קודם פדיונם, שאם המיר בהם בהמה, דהיינו שאמר: הרי זו תמורת זו, לא חלה על התמורה כל קדושה; ואם מתו – קודם שנפדו, יפדו – לאחר מיתה, ואף על פי שאינם ראויים אלא לכלבים, ודין הוא שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים, מכל מקום הואיל ולא חלה עליהם קדושת הגוף, מותר לפדותם לאחר מיתה; ואף שבפדיון קדשים כתוב (ויקרא כו, יא-ב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והערירך הכהן אותה", אין אלו צריכים העמדה והערכה, חוץ מן הבכור ומן המעשר – של בהמה, שאף על פי שקדם מומם להקדשם, חלה עליהם קדושה גמורה, לפי שהבכור קדושתו מרחם בין תם ובין בעל מום, אלא שתם קרב על המזבח, ובעל מום נאכל לכהן במומו; ובמעשר בהמה כתוב (ויקרא כו, לב-ג): "העשירי יהיה קודש לה', לא יבקר בין טוב לרע", והיינו בין תם לבעל מום. כל שקדם הקדשן את מומן – שהקדישן כשהיו תמימות ואחר כך נולד בהן מום, או מום עובר להקדישן – או שקדם להקדשן מום עובר שאינו חשוב כמום וחלה עליהן קדושת הגוף, ולאחר מכן נולד להם מום קבוע – והרי מצוה לפדותן, ונפדו – ויצאו לחולין, אף על פי כן הואיל וחלה עליהם קדושת הגוף, פטורין מן הבכורה – אם ילדו בכור אינו קדוש בקדושת הבכורה, שכתוב בפסולי המוקדשין (דברים יב, טו): "כצבי וכאיל" – מה צבי

יקבע שיעור בלימוד תורת החסידות המאירה דרך האדם
בחיים, והשם-יתברך יצליחו.
ממכתב כ"ד מר-חשוון, תשט"ז

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

נגדי'. מלקות: הורמנא. רשות: קורצא. מוסר למלכות: פריסתקא. אגרי' ורחמי. אוהבי: קולפא מקל לרדות: לשקרא. דלא בעלתי חמרא: עמלק. ע"י מלחמות עמלק תעלה כסאו:

דף נח עמוד א. הגמרא מביאה מעשה נוסף שמוזכר בו שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא. מספרת הגמרא: רבי שילא נגדיה לתהוא נבכרא דבעל מצרית - הלכה אדם שבעל מצרית, אול אבל ביה קורצי בי מלכא - הלך אותו איש והלשין על רבי שילא בבית המלך, אמר לאנשי המלך, איכא חר נבכרא ביהודאי - יש אדם אחד אצל היהודים, דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא - שדן דינים בלי רשות מהמלך. שדר עליה פריסתקא - שלח המלך שליח, שיאמר לרבי שילא לבוא למשפט. פי אתא - כשבא רבי שילא למשפט, אמרי ליה - אמרו לו השופטים, מה פועמא נגדתיה להאי - מדוע הלקית אדם זה. אמר להו - ענה להם רבי שילא, משום דכא על חמרתיא - שבעל אתון. אמרי ליה - אמרו לו השופטים, אית לך סתרי - האם יש לך עדים על כך. אמר להו - ענה להם רבי שילא, אין - כן. אתא אליהו אנמי ליה כאיניש ואסתיד - בא אליהו הנביא ונדמה לשופטים כאדם, והעיד שאדם זה בעל אתון. אמרי ליה - אמרו השופטים לרבי שילא, אי הכי - אם כן, שבעל אדם זה אתון, בר קטלא הוא - בן מות הוא, ומדוע לא הרגתו. אמר להו - ענה להם רבי שילא, אנן - אנו היהודים, מיומא דגלינן מארעין - מיום שגלינו מארצנו, לית לן רשותא למקטל - אין לנו רשות להרוג, אתון - אתם, מאי דבעיתון עבירו ביה - עשו בו כפי רצונכם. עד דמעייני ביה בדינא - בעוד שעיינו השופטים בדיון זה, פתח רבי שילא ונתן הודאה לה' ואמר את הפסוק (דברי הימים א' כט יא) 'לך ה' הגדלה והגבורה וגו' והתפארת והנצח וההוד פי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש'. אמרי ליה - שאלו אותו השופטים, מאי קאמרת - מה אמרת, אמר להו - השיב להם רבי שילא, הכי קאמינא - כך אמרתי, בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא בעין מלכותא דרקייעא - ברוך ה' שנתן מלכות בארץ כעין המלכות שבשמים, ויהיב לבו שולמנא ורחמי דינא - ונתן לכם שלטון, ושופטים שאוהבים משפט. אמרו השופטים, חביבא עליה יקרא דמלכותא בולאי האי - כל כך חביב עליו כבוד השלטון, אם כן ראוי הוא לקבל רשות לדון, יהכי קולפא - נתנו לו מקל לרדות את מי שהוא רוצה להעניש, ואמרו ליה דון דינא - יש לך רשות לדון דינים.

פי הוה נפיק - כשיצא רבי שילא מהמשפט, אמר ליה תהוא נבכרא - אמר לו אותו אדם שרבי שילא הלכה אותו, עביר רחמנא ניפא לשקרי הכי - וכי עושה ה' ניסים לשקרנים, שאתה שיקרת כשאמרת שבעלתי אתון, שהלא בעלתי גויה ולא אתון, ונעשה לך נס שבא אליהו להצילך. אמר ליה רבי שילא, רשע, לאו חמרי איקרו - וכי לא נקראו הגויים חמורים, דבתיב - שנאמר על הגוים (יחזקאל כג כ) 'אשר בשר חמורים בשרם'. חזייה - ראה רבי שילא לאותו אדם, דקאזיל למימרא להו דקריניהו חמרי - שהולך הוא לומר לשופטים שכונה אותם חמורים. אמר רבי שילא, האי [אדם זה] רודף הוא אחרי להרגני, וחתורה אמרת, אם בא אדם לתרגף, חשפם - תקדים אתה לתרגו, מחזייה כקולפא וקטליה - הכהו במקל שנתנו לו השופטים, והרגו. אמר רבי שילא, הואיל ואתעביר לי ניפא בהאי קרא - ונעשה לי נס במה שאמרת פסוק זה של 'לך ה' הגדולה' וגו', דרשינא ליה - אפשר אותו בדרך דרש. ודרש, 'לך ה' הגדולה', זו היא גדולתו של ה' במעשה בראשית - בבריאת העולם, וכן הוא אומר - וכן מפורש בפסוק שבריאת העולם היא גדולה, שנאמר (איוב ט י), 'עשה גדולות עד אין חקר' - גדולות שאי אפשר לחקור אחריהם להבינם. 'והגבורה', זו יציאת מצרים, שהיה בה גבורה, שנאמר (שמות יד לא) 'וירא ישראל את ה' הגדלה וגו' אשר עשה ה' במצרים'. 'והתפארת', זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע כשנלחם עם האמורי, שנאמר (יהושע יג) 'וידם השמש וירח עמד וגו'.

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

'וְהִנָּצַח', זוּ מִפְּלִתָּהּ שֶׁל רוּמֵי שְׁתֵּיהֶן לְעֵתִיד לְבוֹא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִפְּלִתָם (ישעיה סג ג) 'וְיִזוּ נִצָּחֵם עַל פְּגְדֵי' וְגו', ש'נצחם' הוא לשון נצח. 'וְהַחֹדֶר', זוּ מִלְחָמַת נְחֹלֵי אֲרָנוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא יד) 'עַל פֶּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחָמוֹת ה' אֵת וְהָבָה בְּסוּפָהּ וְגו' וְאֵת הַנְּחֹלִים אֲרָנוֹן'. 'כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ', זוּ מִלְחָמַת סִינְיָא, שֶׁמְפֹרֶשׂ בָּהּ שֶׁהִיְתָה מֵהַשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה כ) 'מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ, הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתֵם' וְגו'. 'לֵךְ ה' הַמְּמַלְכָּה', זוּ מִלְחָמַת עֲמֹלֶק, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמות יז טז), 'כִּי יָד עַל פֶּם יָהּ', כְּלוּמַר, שֶׁעַל יְדֵי מִלְחָמַת ה' בְּעֲמֹלֶק יִתְעַלֶּה כְּסָאוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֲמֹלֶק כְּסֵא מְלוּכָה, יֵשׁ לְדַרוֹשׁ אֵת מָה שֶׁנֶּאֱמַר 'הַמְּמַלְכָּה' עַל מִלְחָמַת עֲמֹלֶק. 'וְהַמְּתַנְשָׂא' זוּ מִלְחָמַת גּוֹג וּמְגוֹג, שֶׁתֵּהִיָּה לְעֵתִיד לְבוֹא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל לט א), 'הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מְשֻׁךְ וְתִבְלָה', שֵׁשׁ לְדַרוֹשׁ אֵת הַפְּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר הַמְּתַנְשָׂא בְּלִשׁוֹן נְשִׂאוֹת, שֶׁהוּא מְדַבֵּר עַל מִלְחָמַת גּוֹג וּמְגוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר בְּגוֹג נְשִׂיא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מ"ח, ה'תשי"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ב מ"ח בו מודיע אשר קבל עליו ומקיים ההוראות בענין השיעורים ונתינת הצדקה, אבל בנוגע לשלום בית הרי בחיצוניות הוטב אבל בפנימיות עדיין אינו כדבעי.

כבר כתבתי לו במכתבי הקודם ע"ז שבדאי יהיו העלמות והסתרים ביחוד על ענין השלום בית, ודוקא בזה נחוצה התאמצות ביותר, כי מריבוי ההעלמות וההסתרים מוכח אשר זהו דוקא מעיקר הבריורים שלו, וכמובן מכתבי האריז"ל ומבואר בדא"ח ראה קוני העבודה ספ"ו. אשר לבד יחידים הרי הנשמות דדורותינו אלה היו כבר בעולם, ובאים עתה בגלגול ועיקר ביאתם הוא לתקן את מה שחסרו בקיום התרי"ג מצות בגלגולים הקודמים, ובכ"ז כמובן גם הם מחוייבים בקיום כל התרי"ג מצות אף אלו שלא חסרו בגלגולם הקודם והחילוק הוא אשר באלו המצות שלא חסרו בפעם הקודמת הרי היצה"ר אין מנגד ע"ז ביותר, כ"א רק כדי שישאר הענין דבחירה חפשית, כי בענינים אלו כבר הוברר בפעמים הקודמות, משא"כ בהענינים שחסרו בפעמים הקודמות היינו שלא הוברר חלקם בעולם [ה]זה וחלקם בנפש השייך לענינים אלו, הרי ההתנגדות של היצה"ר היא בכל תוקף, ואין להאריך בדבר המבואר וכו'.

ובנוגע אליו לעשי' בפועל שזהו העיקר, הרי עוד הפעם אעורר אותו ואזרו בענין השתדלות בהשלום בית ביותר, אף שנדרש לזה וויתורים מכיון שהוויתורים אינם בעניני תורה ומצוה, וכמו שכתבתי לו מאז שארז"ל האשה דמענתה מצוי' ושערי דמענות לא ננעלו והברכה לאדם היא בשביל אשתו.

52 העזרה, ולכך בא לימוד זה, לומר שגם המקום שרגלי הזר
53 עומדות, ודהיינו עזרת ישראל כשר לקמיצה, וכל שכן שאר
54 העזרה וההיכל.
55 הגמרא דנה באפשרות ללמוד מנחה מעולה. ושאלת הגמרא:
56 כיצד היה אפשר ללמוד מנחה מעולה, הלא יש לפרוך ולומר, מה
57 לְעוֹלָה שָׁפָן היא קריבה פְּלִיל, שכל בשרה קרב על המזבח, ולפיכך
58 היא חמורה וטעונה צפון, ועל כן אין ללמוד הימנה למנחה
59 שאינה כליל ושיינה נאכלים לכהנים, שכיון שהיא קלה מעולה
60 אפשר שלא תצטרך צפון. ונמצא שאין צריך פסוק ללמד
61 שקמיצה כשרה בכל העזרה, ובהכרח שהפסוק 'וקמץ שמח' בא
62 לומר שקמיצה פסולה בהיכל, וחזרת הקושיא על רבי אלעזר
63 שהכשיר בכך.

64 משיבה הגמרא: עדיין צריך הפסוק 'וקמץ משם' ללמד שקמיצה
65 כשרה בכל העזרה, משום שהיינו יכולים ללמוד מנחה מִתְּחֵמָתָהּ,
66 ששתיזן קדשי קדשים, וכשם שחטאת טעונה צפון בשחיתתה אף
67 מנחה תהא טעונה צפון בקמיצתה. דוחה הגמרא: לא יתכן שהיה
68 עולה בדעתנו ללמוד מחטאת, שהרי אפשר לפרוך מה לְחַמָּתָהּ
69 שהיא חמורה שָׁפָן מִכְּפָרָתָהּ עַל חֵיבֵי פְּרִיטוֹת, תאמר במנחה
70 שאינה מכפרת עליהם, ולכך היא קלה ואינה צריכה צפון.

71 משיבה הגמרא: עדיין הייתי לומד מנחה מֵאֲשֶׁם, שהוא קדשי
72 קדשים וטעון צפון בשחיתותו, ואף מנחה תהא טעונה צפון
73 בקמיצתה. דוחה הגמרא: אף זאת יש לפרוך, משום שמה לְאֲשֶׁם
74 שָׁפָן הוא מן הקרבנות שהם מֵינֵי דָמִים, תאמר במנחה הבאה מן
75 הצומח שעל כן היא קלה ממנו ואין ללמוד שצריכה צפון כמותו.
76 משיבה הגמרא: הייתי לומד מנחה מִבּוֹלְהוּ ו-מכל הקרבנות
77 האמורים יחדו, שאף שפרכת שמכל קרבן לבדו אין ללמוד אליה
78 משום שיש בו פירכא, תוכל ללמוד מכולם יחד, שאף שעולה
79 כליל הלא חטאת אינה כליל, וכן אף שחטאת מכפרת על חייבי
80 בריתות, הלא אשם אינו מכפר על חייבי בריתות, הצד השהוה
81 בהם שהם קדשי קדשים וטעונים צפון, אף אני אביא את המנחה
82 שהיא קדשי קדשים שחטאת צפון. דוחה הגמרא: עדיין אפשר
83 לפרוך, מה לְבּוֹלְהוּ ו-לכל הקרבנות האמורים שָׁפָן הם מֵינֵי דָמִים
84 ולכן הם חמורים וטעונים צפון, ואין ללמוד מהם למנחה שאינה
85 מיני דמים, ונמצא שאי אפשר היה ללמוד מכאן שמנחה טעונה
86 צפון, ומעתה אי אפשר לומר שהלימוד 'וקמץ משם' בא לגופו,
87 להכשיר את כל העזרה, ועל כרחק שהוא בא לפסול את ההיכל
88 והאולם לקמיצה, וקשה על רבי אלעזר.

89 הגמרא מסיקה שהלימוד 'וקמץ משם' נצרך להכשיר את כל
90 העזרה מטעם אחר. מתרצת הגמרא: אֵלֶּיָא הלימוד 'וקמץ משם'
91 ממקום שרגלי הזר עומדות 'אֵינְהוּ צָרְכָהּ ו-הוצרך להכשיר את כל
92 העזרה לקמיצה מטעם אחר, משום שפְּלִילָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא - היה
93 עולה בדעתך לומר, שהואיל וכתִּיב (ויקרא ב ה) 'הִבְאֵתָ אֶת הַמִּנְחָה
94 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לְה' וְהַקְרִיבָה אֶל הַבַּיִת וְהִנִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ' וכן
95 כתוב (ויקרא ו ח) 'וְהָרִים מִמֶּנּוּ פְּקֻמָּצוֹ מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֵנָה',
96 וממה שסמכה התורה הגשה וקמיצה זו לזו יש ללמוד קמיצה
97 מהגשה ולומר, מה הַנְּשֵׂה נעשית פְּקָדוֹן מְעַרְבִית דְּרוּמִית של
98 המזבח, אף קמיצה תהיה נעשית פְּקָדוֹן מְעַרְבִית דְּרוּמִית של
99 המזבח, ולא תהיה כשרה בכל העזרה, קָא מְשַׁמְעֵנּוּ לָן - משמיעתנו
100 התורה 'וקמץ משם', ממקום שרגלי הזר עומדות, והיינו
101 שהקמיצה נעשית גם בעזרת ישראל וכל שכן בשאר העזרה
102 ובהיכל, וכדברי רבי אלעזר.

103 הגמרא מביאה דין אודות מקום שחיתת השלמים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
104 שְׁלָמִים שֶׁשָּׁחְטוּן בְּהִיכָל פְּשָׁרִים, שְׁנֵאמַר (ויקרא ג א) 'וְשָׁחְטוּ (אותו)
105 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' וְהַהִיכָל שֶׁבְּמִקְדָּשׁ הוּא כְּנֻגַד אֹהֶל מוֹעֵד
106 שֶׁבְּמִשְׁכָּן, וכיון שתלתה התורה את הכשר העזרה לשחיטת

1 אָמַר רַבִּי בַר הַמָּא, כָּל כְּבָשִׁים כְּבָשִׁים, כלומר כל הכבשים הגדולים
2 והקטנים שהיו שם, היתה מידת שיפוען שְׁלֹשׁ אַמּוֹת אורך לְאֵמָה
3 גובה, דהיינו שכל שלוש אמות גבה הכבש באמה נוספת, חוץ
4 מִכְּבָשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, והוא הכבש הגדול, שְׁהָהּ בו אורך של שְׁלֹשׁ
5 אַמּוֹת וּמִחֲצֵה וְאֶצְבַּע וְשְׁלִישׁ אֶצְבַּע בְּקִרְוָתָהּ ו-ברוחב האגודלו,
6 על כל אמה גובה, שאם תחלק שלושים ושתיים אמה בתשע
7 אמות גובה תגלה המזבח והיינו כל המזבח עד הקרנות ולא עד
8 בכללו, תעלה בידך המידה האמורה. וטעם השינוי במידת
9 שיפועו של כבש זה משאר כבשים, משום שהיה הכבש חלק,
10 ועולים עליו עם אברי הקרבנות שהם כבדים, וכדי שיהיה נח
11 לעלות, הקפידו שלא יהיה שיפועו גדול.

משנה

12 כהמשך לפרק הקודם המלמד 'איזהו מקומן של זבחים', מלמדת
13 משנה זו איזהו מקומן של מנחות. מְנַחֹת הֵיוּ נִקְמָצוֹת כָּבֵל מְקוֹם
14 בְּעֹזָה, וְנִאֲבָלוֹת לְפָנִים מִן הַקְּלָעִים, כלומר בעזרה, לְכֹרֵךְ כְּהוֹנָה
15 ו-לְכַהֲנִים זְכָרִים, כָּבֵל מֵאֲבָל, וזמן אכילתן הוא לְיוֹם הַהִקְרָבָה
16 וְלֵילָה שְׁלֹאֲחֵרֵיו עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

גמרא

17 שנינו במשנה שמנחות נקמצות בכל מקום בעזרה. הגמרא מוסיפה
18 שקמיצה כשרה גם בהיכל: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִנְּהָה שֶׁנִּקְמָצָה בְּהִיכָל
19 כְּשִׁירָה, שָׁפָן מְצִינֵי פְּסִילוֹךְ בְּיֻזְבִּין ו-נטילת זביכי הלבונה מהשולחן
20 על גנת להקטרים במזבח החיצון, שעבודה זו נחשבת כקמיצה
21 במנחה, והיתה נעשית בהיכל, ויש ללמוד מכך שאף הקמיצה
22 כשרה שם.

23 הגמרא מביאה קושיא על רבי אלעזר: מֵתִיב ו-מקשהו רַבִּי יְרֵמְיָה,
24 שנינו בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא ג א) אודות הבאת המנחה,
25 וְהִבְיֵאָה אֶל בְּנֵי אֹהֶל הַבְּהֵנִים וְקָמַץ מֵאֵם מֵלֶא קָמָצוֹ, ויש
26 לדרוש מתיבת 'משם', שקומץ הכהן מִמְּקוֹם שְׁרָגְלֵי הַזֶּר עֹמְדוֹת,
27 שהרי תיבת 'משם' חוזרת על 'והביאה' האמור בתחילת הפסוק,
28 דהיינו ישראל המביא את המנחה, ודרושת הברייתא שכונות
29 התורה לומר שקומץ ממקום שמביא הזר את המנחה, וכיון שאין
30 הזר רשאי להכנס לאולם ולהיכל, יש ללמוד מכך שאין הקמיצה
31 כשרה שם. בְּן פְּתִירָא אָמַר, תיבה זו נדרשת לדין אחר, מִנֵּין שָׂאם
32 קָמַץ הכהן בְּיַד שְׂמָאל, שְׁנִיחֹזֵר את מה שקמץ לתוך הכלי ויחזור
33 וְיִקְמָצֵן בְּיַד יְמִין, ואין אומרים שכבר נפסלה המנחה במה שקמיצה
34 בשמאל, תְּלָמוֹד לֹאמַר - מלמדנו הכתוב 'וקמץ מֵאֵם', שקומץ
35 מִמְּקוֹם שְׁרָגְלֵי בְּרַךְ, והיינו שאם קמץ באופן פסול, יכול לחזור
36 ולקמץ. וקשה שמדברי תנא קמא יש ללמוד שאין קומצים
37 בהיכל, ושלא כפי שאמר רבי אלעזר.

38 הגמרא מביאה תירוץ לקושיא זו. אומרת הגמרא: אֵיבָא דְאֶמְרֵי
39 הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרַק לָהּ - יש שאמרו שרבי ירמיה הוא
40 שהקשה מן הברייתא, וכאמור, והוא גם שתירץ את התירוץ
41 דלהלן, אֵיבָא דְאֶמְרֵי - ויש שאמרו שתירוץ זה אָמַר לִיה רַבִּי
42 עֲקִיבָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה בַר תַּחְלִיפָא, אֶסְבְּרָא לָהּ לֹא נִצְרָכָא - לא
43 הוצרך הלימוד 'וקמץ משם' כדי לדייק ולומר שאין לקמץ
44 באולם ובהיכל, אֵלֶּיָא לגופו הוא נצרך, לְהַכְשִׁיר את כָּל הָעֹזָה
45 בּוֹלָה לקמיצה, שלולי הפסוק פְּלִילָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא - היה עולה על
46 דעתך לומר שהואיל וְעוֹלָה היא קְדִשִׁי קְדָשִׁים ואף מְנַחָה היא קְדִשִׁי
47 קְדָשִׁים, יש ללמוד זו מזו בבנין אב ולומר, מה עוֹלָה מְעוֹנָה צָפוֹן
48 בשחיתותה, שאינה כשרה אלא בחלק העזרה שמצפון למזבח, אף
49 מְנַחָה תהיה מְעוֹנָה בְּצָפוֹן בקמיצתה, ואין להכשיר קמיצה בשאר

1 כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה. למיד' (לעיל דף נח) כוליה מובח בדרום קאי שי תימה
 2 על מובח הנחשת למיד' גובהו עשר לא משכחת לכל היותר כי אם כ' אמות לט' אמות
 3 חצר שלפני המשכן חמשים אמה כ"ה אמות חצי החצר וד' אמות מקום מובח פש ליה כ'
 4 אמה עד כותל דרומי כי מטי כבש עד הכותל לא משכחת לאמה אלא שתי אמות וטפח
 5 ואצבע שליש אצבע היה ליה הלוך על ידי
 6 הדרחך כדמוכח בשבת (דף ק.) ובעירובין (דף נח)
 7 במתלקט עשרה מתוך ארבע דהוי רשות היחיד
 8 ולמיד' דמובח רחב עשר אמות לא הוא אלא ט"ו
 9 אמה עד הכותל ורבי יוסי דאמר לעיל (דף נט)
 10 מובח גבה עשר אמות ורחב חמש לטעמיה דאמר
 11 כוליה מובח בצפון קאי והיה משוך כל כך לעד
 12 צפון עד דמשתייר ל"ב אמה לכבש ומיהו א"כ לא
 13 היה כלל מן המובח לפני פתח המשכן אי מובח
 14 משוך יותר מכה' אמה דמסתמא משכן דזה כמו
 15 בית עולמים דגהלי יום הכיפורים צריך לפני ה'
 16 ולרבי יהודה דאמר עשר רחבו יש לומר לדרידיה
 17 שלש אמות קומתו ולא יותר כדנתיבא לעיל (דף
 18 טז)
 19 חוץ מכבשו של מובח שדיה שלש אמות
 20 ומחצה ואצבע ושלש אצבע בכורתא.
 21 זו היא גירסת הקונטרס ומכון חשבון לט' אמות
 22 של מובח ורבותיו גורסים ג' אמות ומחצה חצי
 23 טפח ואצבע ושלש אצבע בכורתו ופירש
 24 בקונטרס דלחשבון זה לא היה ראש הכבש שה
 25 לראש המובח אלא נמוך ממנו רביע אמה
 26 דלחשבון גובה ט' יש לכבש יותר מל"ב אמה ולא
 27 דק בקונטרס דאין גובה אלא חומש אמה חסר
 28 משדו והקשה בקונטרס הרי אמרה תורה לא
 29 תעלה במעלות על מובחי ותירץ רבי נתן מרודיא
 30 דברק שתי הלחם (מנחות צז) אמרין דאמה של
 31 (יסוד) גובה באמה בת חמשה ולפירושי הקונטרס
 32 (קשה) דנמוצא ראש הכבש גובה מראשו של מובח
 33 מיהו אין לזוש אי נמי לפירוש הקונטרס אמות
 34 של כבש לפי אמות של מובח.
 35 שכן מציעו בסילוק בביבין. ולא שייך למימר
 36 כאן טעם אחר ולא יהא טפל חמור מן העיקר
 37 כדקאמר בשלמים דשלמים תלאן הכתוב בפתח
 38 אהל מועד ואם תאמר ליל טעמא דביבין אמאי
 39 ס"ד למיפסל לפי מה שפירש בקונטרס לעיל
 40 ספ"ק (דף ד.) מודה ר"ש בהטאות דרומיות
 41 דעבודה שאין יכול לבטלה משום דלאו אורח
 42 ארעא לשחוט בהיכל דמשמע דאי לאו הכי היה
 43 יכול לשחוט בהיכל א"ע' דהטאת בעי צפון ואם
 44 כן קמיצה תכשר ויל' דסלקא דתך לפסול
 45 דרשינן מקום שרגלי חור עומדות להכשיר כל
 46 מקום שור יכול לעמוד דה"א לפסוליה היכל קאתי
 47 שאין ור יכול לעמוד שם סלקא דתך אמינא אף
 48 מנחה טענה צפון לכך אתא קרא דממקום
 49 שרגלי חור עומדות להכשיר כל מקום שור יכול
 50 לעמוד אפי' בדרום אבל אין לפרש דריש דרום
 51 למעשה דאין ור יכול לעמוד בחצר חורא לעיל
 52 בפרק ב' (דף כ.) מוסיף אף מקום דריסת רגלי
 53 ישראל דחשוב צפון ועוד אפי' למיד' מרחק צפון
 54 לא מסתבר שיחא וז' אסור בצפון כנגד המובח
 55 אלא מדרבנן מעלה בעלמא:
 ויורדין

1 ח"ג אמר רבי בר חמא כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מובח שהיה
 2 ג' אמות ומחצה ואצבע ושלש אצבע. כל כבשים גדולים וקטנים שהיו שם היה להן
 3 שיפוע שלש אמות לאמה גובה חוץ מכבש הגדול של מובח שעולין בו במשא איברים
 4 כבידים והוא חלק צריך שיחא משופע ביותר ונח לעלות לכך האריכוהו ל"ב שיפוע לט'
 5 אמות הרי לכל אמה שלש אמות ומחצה ואצבע
 6 ושלש אצבע כשחתן לכל אמה שלש ומחצה
 7 הרי ל' ואחת ומחצה תן עוד ט' אצבעות וט'
 8 שליש אצבע הרי י"ב אצבעות שחן ג' טפחים
 9 והן חצי אמה. מתני' היו נקמצות בכל מקום.
 10 ואין טעוין צפון. לפני מן הקלעים לזכר
 11 כהונה. דכתיב לכל קרבנם וכלל מנחתם וכלל
 12 חטאתם וגו' וסמך ליה בקדש הקדשים תאכלנו
 13 כל זכר יאכל אותו (במדבר יח): ליום וליילה עד
 14 הצות. דילפינן מנחת לחמי תורה: גמ' שכן
 15 מציעו בסילוק בביבין. שחן אוכרה למנחת לחם
 16 הפנים כדכתיב והיתה ללחם לאוכרה (ויקרא
 17 כד) ומתירין את הלחם וסילוקו מעל שחן
 18 הפנים שבחיכל בכל מקום קמיצה דמנחת
 19 הנקמצות: מפקום שרגלי חור עומדות. לעיל
 20 קאי והביא חור אל בני אהרן הכהנים ומקץ
 21 משם מלא קומצו משמע ממקום שהבעלים
 22 עומדין שם וקס"ד השתא לאסור בין האולם
 23 קאתי שאין ור נבנס לשם: שחור. הקומץ לתוך
 24 השירים ולא אמרי' כבר נפסלה לא נצריבא. א"א
 25 ממקום רגלי חור דקאמר: אלא להכשיר. דלא
 26 לביעו על ירך המובח צפונה אלא כל מקום
 27 דריסת רגלי ישראל כשר לקמיצה וכל שכן
 28 עורת כהנים והיכל: שכן כ"ל. והיכי היה ילפינן
 29 מניה וקרא למעוטי למה ל': מחטאת. אי לאו
 30 דמעטה היה ילפינן לה מחטאת: ופריבין מה
 31 לתפאת שכן מבשרת כו'. ח"ג מה לאשם שכן
 32 מיני דמים: מכלוח. בעיא למגמריה במיזיד
 33 דינא ותתיי בודא חצי: מה הנשה בקרן מערבית
 34 דרומית. קרא קמיצתה מניעתה בתוך כליה
 35 לקרן מערבית דרומית של מובח כדמלך:
 36 שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וכו'. אלמא
 37 מדתלה הכשר עזרה לשלמים בפתח אהל
 38 מועד שמע מינה אהל מועד עיקר ועזרה טפל:
 39 ולא יהא טפל חמור מן העיקר. דכין דטפל חז'
 40 לזו כ"ש עיקר. תקיפו ניים. למלחמה ויורים
 41 הדיעים ואבני בליסטראות לתוך העזרה: בקדש
 42 הקדשים. היכל במשמע: ואמאי. אם איתא
 43 דאמר' לא יהא טפל חמור מן העיקר למה לי
 44 למיכתב אתי קרא לאכשורי היכל לאכילת
 45 קדשים אתי כתיב בזה בחצר אהל מועד ויניא
 46 לא יהא טפל חמור מן העיקר: אכילה דאין א"א
 47 אוכל במקום רבו. דזולתא דרביה היא לעשות
 48 צרכי עבד לפניו לא יהא טפל חמור ליבא
 49 למימר דלאו חומרא היא אלא קולא וכן הדין
 50 שיהא טפל חמור מן העיקר: מתני' הטאת
 51 העוף היתה נעשית כו'. בגמ' יליף מנא ליה: בכל
 52 מקום היתה כשירה כו'. בגמ' פריך מאי קאמר:
 53 מלמטה. למטה מן החוט: הטאת. יליף כנפרא
 54 שהיא למטה: הנשות. של מנחות קודם קמיצתן
 55 כדכתיב והגישו ובגמ' יליף אף קרן מנא ליה:
 56 ושיירי הרב. של טהרות החיצונות ובגמ' מפרש
 57 לה: ניסוך המים וחיין. ששם היו שותין ואי אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רבה כמורה. דעיקר מקומן בקרן דרומית מורחית כדמפרש טעמא בגמרא מפני שקרובה
 58 לבית הדרן לזרוק שם מוראה ונוצה כדכתיב והשליך אותה וגו' אל מקום הדרן (ויקרא א) וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותו הקרן עוסקין בעולות ואין לזה מקום בסובב
 59 לעמוד שהעולה נעשית למעלה בא לו לקרן מערבית דרומית שאף היא סמוכה לבית הדרן משאר שתי הקרנות שבית הדרן סמוך לכבש היה במורחו של כבש ולדרומו של מובח
 ומקיפין

1 **ויורדין** על העקב. לאו משום שלא ירבה בחילוקי חנום דאם כן כשהיה בקרן דרומית
 2 מרחיבה נמי אלא היינו טעמא דהכא חזרתו על העקב הויה לה דרך ימין:
 3 **מנחה** קרויה חטאת וחטאת קרויה מנחה. תימה דהוה לן למימר מנחה קרויה חטאת ואין
 4 חטאת קרויה מנחה כדאמרין פ"ק (לעיל ה'): תודה קרויה שלמים ואין שלמים
 5 קרויין תודה ובמנחות פרק התודה (דף פ) לחם
 6 איקרי תודה תודה לא איקרי חיל יום דודאי לא
 7 מיקרי שם אחד חומר לשמה דפ"ק ולענין ניתוחו
 8 המעות דפרק התודה אבל הכא דמזיקשא
 9 קדיש דמנחה וחטאת איתקוש ודאי להרדי
 10 איכא לאקשוינהו שפיר: **מה** חטאת טעונה צפון.
 11 פירש בקונטרס דגריסא זו משובשת היא שהרי לא
 12 חטאת הוה טעונה צפון כדאמר ולא בן עוף
 13 בצפון ולא חטאת טענה צפון וא"ת מנחת חטאת
 14 חלוקה משאר מנחות ולחטאת בהמה מקיש לה
 15 הוה ליה למיחוי במתניתין לעיל דקתי כל
 16 המנחות נקמצות בכל מקום בעורה חוץ ממנחת
 17 חטאת ועוד אפשר חטאת העוף הבאה בדרות
 18 תחת חטאת בהמה אינה טעונה צפון שהרי טעונה
 19 בקרן מערבית דרומית ומנחה הבאה תחת חטאת
 20 העוף טעון צפון וגריסא אחרינא גריסין בה ואיני
 21 יודע אמיתה ונראה בעיני מה חטאת פסולה שלא
 22 לשמה אף מנחה פסולה שלא לשמה וה"נ ילפינן
 23 לה בפ"ק (ומנחות) ע"כ לשון הקונטרס וקשה
 24 לפירושו דודאי מעיקרא אמר' בפ"ק דמנחות (דף
 25 ד.) בשלמא מנחת חטאת חטאת קרייה רחמנא
 26 אבל מנחת קבאות מנולן אבל בנוסקנא אמרינן
 27 אלא מנחת חטאת ומנחת קבאות דפסולות שלא
 28 לשמן מנולן חטאת טעמא מאי דכתיב בה היא ה"נ
 29 הא כתיב בההוה היא ועוד קשה לגריסת הספדים
 30 דברפך איזהו מקומן (לעיל מט:) מוכח דחטאת
 31 הטעונה צפון בעולה הוה היקש אם כן היכי אתיא
 32 מנחה והר"י ילפינן מחטאת וכי דבר הלמד בהיקש
 33 חזרו ומלמד בהיקש ועוד כמו שהקשה בקונטרס
 34 דרמירא לא הויה מנחה מחטאת העוף דאתיא
 35 במקומה ואינה טעונה צפון מיהו י"ל הרי בתורת
 36 כהנים ילפינן דחטאת העוף פסולה שלא לשמה
 37 מן הפסוק ולא ילפינן ממנחת חטאת דמפיק פסול
 38 מקרא אחרינא ויש לדחות מיהו אמת דמנחה לא
 39 בעיא צפון אלא הגשה בקרן מערבית דרומית
 40 כדבסוף (ואי) והקמריה חטאת טעונה אפי' פ'
 41 מנחת חטאת נמי כדכונח בהוספתא ומנחות פ"ק

1 ומקיפין דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה או למתן דמי
 2 חטאת או סידור המערכה או היפוך איברים בצניורא ויורדין במעברו של כבש
 3 שהוא שמאל לעולים במזבח בעלייתן: ל' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית
 4 דרומית נסכים ועולת העוף כשהוא עולה למזבח פונה לשמאל באותה הקרן
 5 וכשגמר חזור על העקב דרך עלייתו ובגמי
 6 פריך הא בעינן דרך ימין ול' דברים הנעשים
 7 בה למשן אינו עולה באינו מקיף אלא עומד
 8 על הרצפה בקרקע: **גמ'** מנא הני מילי.
 9 דחטאת העוף בקרן מערבית דרומית: לא ישים
 10 עליה וגו' במנחת חטאת כתיב הבאה תחת
 11 חטאת העוף בדלי דלות וקרייה רחמנא חטאת
 12 ואשמעינן נמי שהחטאת קרויה מנחה דהכי
 13 משמע נמי כי החטאת הנפכה לזהו מנחה:
 14 מה חטאת טעונה צפון. יודע אני שגריסא
 15 זו שיבוש שהרי לא חטאת העוף ולא מנחה
 16 טעון צפון וא"ת מנחת חטאת חלוקה מן השאר
 17 ולחטאת בהמה מקיש לה הוה ליה למיחוי
 18 במתניתין דקתי לעיל המנחות נקמצות בכל
 19 מקום בעורה חוץ ממנחת חטאת ועוד הייך
 20 אפשר חטאת העוף שבאת תחת חטאת בהמה
 21 אינה טעונה צפון שהרי נעשית בקרן מערבית
 22 דרומית ובמנחה הבאה תחת העוף תטעון
 23 צפון וגריסא אחרינא גרסי' בה ואיני יודע
 24 אמיתה ונראה בעיני מה חטאת פסולה שלא
 25 לשמה אף מנחה פסולה שלא לשמה וה"נ
 26 ילפינן לה בפ"ק דמנחות (דף ד.) ומה מנחה.
 27 טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית אף
 28 חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית
 29 והואת דמהוה היא עיקר עבודתה: לפני ה'.
 30 הקרב אותה בני אהרן לפני ה' היינו שמגיעה
 31 למזבח: אל פני המזבח. דרום ששם הכבש:
 32 ודיו. במסכת סוטה בפ"ב מפרש מאי דיו
 33 וקאמר שאינו צריך להגיע גופה למזבח אלא
 34 הכלי: רבי אליעזר אומר. מאחר שפרט לך
 35 הכתוב בהגשתה שתי רוחות יכול לאיזה
 36 מהן שירצה ה' יג' יכול יגישנה למערכה או
 37 לדרומה של קרן. כוליה מוכח בצפון קאי.
 38 נמצא דרומנו של מזבח כלה לנגד הפתח
 39 וקרין נמי בצד דרומנו לפני ה': בכל מקום
 40 היתה כשייה לפליקתה. בין המעלה בין
 41 למטה דכי ילפינן למטה בחטאת העוף בהזאה
 42 הוא ילפינן לקמן בשמעתין והוה מדם החטאת על קיר ואמר מר זה קיר
 43 התחתון וקרן מערבית דרומית נמי בהזאה הוא ילפינן דהא מהגשה דמנחה יליף
 44 והגשתה

1 **ומקיפין ויורדין דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלשה**
 2 **אלו, שהיו עולין ויורדין על העקב: גמרא מנא הני**
 3 **מילי. אמר רבי הושע, אמר קרא לא ישים עליה שמן**
 4 **ולא יתן עליה לבונה פי חטאת היא. חטאת קרויה**
 5 **מנחה, ומנחה קרויה חטאת. מה חטאת, טעונה צפון.**
 6 **אף מנחה, טעונה צפון. ומה מנחה, בקרן מערבית**
 7 **דרומית. אף חטאת, בקרן מערבית דרומית. ומנחה**
 8 **גופה, מנולן. דתניא, לפני ה', יכול בפעור, תלמוד**
 9 **לומר אל פני המזבח. אי אל פני המזבח, יכול**
 10 **בדרום, תלמוד לומר לפני ה'. הא פיצד, מנישה**
 11 **בקרן מערבית דרומית, כנגד הודה של קרן, ודיו.**
 12 **רבי אליעזר אומר, יכול יגישנה למערכה של קרן**
 13 **או לדרומה של קרן, אמרת, כל מקום שאתה מוצא**
 14 **שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים חברו, ואחד**
 15 **מקיים עצמו ומבטל חברו, מניחין זה שמקיים עצמו**
 16 **ומבטל חברו, ותופשין את שמקיים עצמו ומקיים**
 17 **חברו. כשאתה אומר אל פני ה' בפעור, היכן קיימת**
 18 **אל פני המזבח. וכשאתה אומר אל פני המזבח**
 19 **בדרום, קיימת לפני ה' (בדרום), היכן קיימת. אמר**
 20 **רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מוכח, בצפון קאי:**
 21 **בכל מקום היתה פשיה [וכו'] מאי קאמר. אמר**
 22 **רב אשי, הכי קאמי, בכל מקום היתה פשיה**
 23 **למליקתה, אלא זה הוה מקומה להזאתה. תנינא להא**
 24 **דתנו רבנן, מלקה בכל מקום בפזב, פשיה. הויה**
 25 **דקיה בכל מקום, פשיה. הויה ולא מיצה, פשיה.**
 26 **ובלבר שיתן מוחט הסיקרא ולמטה מדם הפיש.**
 27 **מאי קאמר. הכי קאמר, מלקה בכל מקום בפזב,**
 28 **פשיה. מיצה דמה בכל מקום בפזב, פשיה.**
 29 **שאם**

1 **חומר בשחיטה טעונה צפון מה שאין כן בקמיצה וכי תימא היינו במנחת נרבה אבל במנחת**
 2 **חטאת טעונה צפון מכל מקום אינו חומי בשחיטה לגמרי שהרי בשחיטה נמי ליתא בצפון**
 3 **בכלים מיהו י"ל דכללא בקדשי קדשים הוה דומיא דמנחה והוה דחוק ועוד רתני בסיפא חומי**
 4 **בקמיצה במבליקה שהקמיצה דוחה שבת וטומאה ולייתני שהקמיצה טעונה צפון ולא מליקה אף על גב דיש קמיצה דלא בעיא צפון כגון מנחת נרבה כמו כן אינה דוחה שבת מיהו ג"ל לדחות**
 5 **דה"נ לא מיידי מנחת חטאת דהא איתיה דוחה שבת אלא מיידי במנחת העומר ומנחת תמיד שכן בציבור הן דאי לא בעו צפון אבל מנחת חטאת בעי' צפון דאיתקש לחטאת בהמה שבאה**
 6 **חליפתה בעשירות. בריך: והרב רבי חיים גריס מה חטאת העוף טעונה יסוד דכתיב והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח אף מנחה טעונה הגשה כנגד היסוד והכי מוכח פירק כל המנחות באות**
 7 **מצה (מנחות דף סא.) וגבין ואלו טעונות תנופה לוג שמן של מצורע ואשמו ודאמרין התם) לפני ה' במזרח האמרת לפני ה' במערב פירוש בהך שמעתיה ומשני ה"מ מנחה דאיקרי חטאת**
 8 **וחטאת טעונה יסוד וקרן דרומית מרחיאת לא היה לה יסוד אבל הכא לפני ה' קרינא ביה והשתא כולה בדרום ליכא למימר משום יסוד וכולה במערב נמי לא משום דכתיב (ויקרא ו) אל פני**
 9 **המזבח הדיינו דרום מכל מקום איצטרך לפני ה' דלא תימא אל פני המזבח גזירת הכתוב הוא אף על גב דלית ליה יסוד ובריש פירקין פירשתי מה שהקשה רבגי גזלים דיום הכיפורים קרי**
 10 **לפני ה' במערב דקא וא"ת ושאר מנחות מנולן וכי תימא מדאיתקש כל המנחות לחטאת ואשם בפרשת צו וילפינן משירי הדם שטעונין יסוד אם כן מנחת חטאת תיפוק לן מדהם ועוד מנולן**
 11 **דמי ה' לשירים לתחילת דמים ולא בעי יסוד בחטאת ויש לומר דכתיב לפני ה' במנחת חטאת ובכל המנחות נמי כתיב לפני ה' כי היכי דהאי לפני ה' כנגד הויה והאי נמי כנגד**
 12 **היסוד) ולא ג"ש ממש (והיא) דדבר הלמד בהיקש מבעיא לן אי חזור ומלמד בגי' ש' אי אלא גלוי מילתא בעלמא הוא ור"ת גריס מה חטאת טעונה ימין אף מנחה כן הדינו דלא כר"ש דאמר**
 13 **לעיל (דף כה.) כה לעבודה בכלי עבודה בשמאל אי נמי אפילו כרבי שמעון וכגון שבא לעבודה ביד דאמר עובדה בימין כחטאת: הגה"ה**
 14 **אף חטאת בקרן מערבית דרומית. תימה דלא ילפינן מינה מליקה ושמאל לא ילפינן אלא מידי דאשכחן דבעי מוכח במנחה וכן פירש בקונטרס בסמוך: בדרום קיימת כולה. על כרחך רבי**
 15 **אליעזר אית ליה הויה דמה חטאת טעונה יסוד דאי לא הוה מנא ליה דאמר מערבית ותימה אם כן לפני ה' למה לי דרומית נפקא לן מאל פני המזבח ומערבית מבעיאי יסוד:**

50 על כן יוכל לעשות כרצונו ויגישנה למערכתה של קרן או לדרושה
 51 של קרן כפי שיחפוץ, אין זה כך, לפי שאמרת - עליון לומר שכל
 52 מקום שאמרתה מוצא שני מקראות בענין אחד האומרים דברים
 53 שונים, אחר מהם מקיים את דברי עצמו ומקיים גם את דברי חברו,
 54 ואחר מקיים את דברי עצמו ומקיים את דברי חברו, מניחין
 55 - ועוזבים את דברי זה שמקיים את דברי עצמו ומקיים את דברי
 56 חברו, ותופשין את שמקיים את דברי עצמו ומקיים גם את דברי
 57 חברו, לפי שבכך יתקיימו שניהם. וכן יש לנהוג כאן, שישנם שני
 58 מקראות, האחד אומר שיש להגיש לפני ה' והאחר אומר שיש
 59 להגיש בדרום, ששפאתה אומר לקיים את הכתוב 'אל פני ה'
 60 ולהגיש במערב, היכן קיימת גם את המקרא השני בו נאמר שיש
 61 להגיש 'אל פני המזבח', שהלא אין המערב נחשב פני המזבח,
 62 ועל כן לא תוכל להגיש שם, ולעומת זאת שפאתה אומר לקיים
 63 את הכתוב 'אל פני המזבח' ולהגיש בדרום, קיימת גם את
 64 המקרא האחר בו נאמר שיש להגיש לפני ה' (בדרום), ועל כן
 65 עליך להגיש בדרומה של קרן, שבכך יתקיימו שני המקראות.
 66 הגמרא מבררת את כוונת רבי אליעזר. שואלת הגמרא: היכן
 67 בהגשה בדרום המזבח קיימת גם את המקרא האומר להגיש את
 68 המנחה לפני ה' ש'לכאורה הכוונה היא להגיש במערב המזבח.
 69 משיבה הגמרא: אומר רב אשי, קצבך האי תנא שבוליה מנחה בצפון
 70 קאי - שכל המזבח היה עומד בצידה הצפוני של העזרה, ונמצא
 71 שדרומו הוא מול פתח ההיכל, ועל כן ההגשה בדרום המזבח היא
 72 גם אל פני המזבח, שהרי פניו בצד זה, וכאמור, וגם לפני ה',
 73 שהרי מקום זה הוא מול פתחו של ההיכל.
 74 שנינו במשנה אודות חטאת העוף שהיא נעשית על קרן דרומית
 75 מערבית, בכל מקום היתה כשירה [וכו'] אלא זה היה מקומה.
 76 הגמרא מבארת את המשנה. שואלת הגמרא: מאי קאמר - מהי
 77 כוונת המשנה, הלא אם בכל מקום היא כשירה מדוע היה מקומה
 78 דווקא כאן, בקרן דרומית מערבית.
 79 משיבה הגמרא: אומר רב אשי, הכי קאמר, בכל מקום היתה כשירה
 80 החטאת למליקתה, שאפשר למולקה בכל מקום, גם בחצי העליון
 81 של המזבח וכן לא רק בקרן דרומית מערבית, אלא זה וקרן
 82 מערבית דרומית מחצי המזבח ולמטהו היה מקומה להאמרה,
 83 שהפסוקים שמהם למדים שעשייתה בחצי התחתון של המזבח
 84 ועל קרן דרומית מערבית דווקא, לא נאמרו במליקה, אלא
 85 בהזאה.
 86 הגמרא מביאה ברייתא בה נאמר כן. אומרת הגמרא: נמצא אם
 87 כן שתיניא להא דתני רבן - ששנינו במשנה את הדין המבואר
 88 בברייתא. מליקה לחטאת העוף בכל מקום במזבח, בין למעלה ובין
 89 למטה, ועל כל קרן, כשירה, שאין קביעות מקום למליקה. היתה
 90 את דמה של החטאת בכל מקום, כשירה. היתה את דמה ולא מיצה
 91 אותו, כשירה, ובלבד שיתן - ושיחה מחוט הפיקרא ולמטה מים
 92 הנפש. ונמצא שמבואר בברייתא את הדין שפירש רב אשי
 93 במשנה, שהמליקה כשירה בכל מקום.
 94 הגמרא מבררת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: מאי קאמר -
 95 מהי כוונת הברייתא, הלא דבריה סותרים את עצמם, שמתחילה
 96 נאמר שההזאה כשירה בכל מקום, ושוב נאמר שצריך שיתן
 97 מחציה ולמטה מים הנפש.
 98 משיבה הגמרא: הכי קאמר - כך יש לתקן בדבריה, מליקה לחטאת
 99 העוף בכל מקום במזבח, כשירה. מיצה דמה בכל מקום במזבח,
 100 כשירה,

1 ומקיים את המזבח בהליכתם סביבו, שאילו ישובו לאחוריהם
 2 נמצא שהם מהלכים דרך שמאל, ובסיום הקפתם יורדין דרך
 3 שמאל של הכבש. הוין מן העולה למזבח לשם עשיית שלשה
 4 דברים אלו, ניסוך היין, ניסוך המים והקרבת עולת העוף, שלא היו
 5 עולים דרך ימין ומקפים עד שמגיעים לקרן דרומית מערבית
 6 שבה מקום עשייתם, אלא שהיו עולין ויורדין על העקב - שהיו
 7 הולכים וחוזרים על עקבותיהם מבלי להקיף, והיינו שהיו עולים
 8 בכבש ופונים מיד לשמאל, ואחר שעשו מה שהוצרכו לעשות
 9 שבים לאחוריהם ויורדים, ואינם ממשיכים להקיף את המזבח
 10 דרך שמאל.

גמרא

11 שנינו במשנה שחטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית
 12 מערבית. הגמרא מביאה את המקור לדין זה. מבררת הגמרא:
 13 מנא הני מילי - מנין למדנו דברים אלו, אומר רבי יהושע, אומר קרא
 14 - נאמר בפסוק לגבי מנחת חוטא הבאה בקרבן עולה ויורד (ויקרא
 15 ה א) 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא',
 16 למדנו שהפאת קרינה מנחה, שכוונת הכתוב היא גם זו שהחטאת
 17 בה הוא מחוייב נהפכה בדלי דלות להיות למנחה, וכן למדנו
 18 בענין קרינה חטאת, וכמפורש בכתוב שהמנחה היא חטאת,
 19 והרי זה בא ללמד מחטאת למנחה וממנחה לחטאת. מחטאת
 20 למנחה כיוצא, מה חטאת בהמה מעונה - צריכהו צד צפון
 21 בעשייתה, שהיא נעשית בצפון העזרה, אף מנחה מעונה צפון
 22 בעשייתה. והלימוד ממנחה לחטאת כיוצא, מה מנחה מוגשת
 23 למזבח בקרן מערבית דרומית, וכמו שיתבאר להלן, אף חטאת
 24 העוף נעשית בקרן מערבית דרומית, ועיקר עשייתה היא הזאת
 25 דמה, ומכאן המקור לדין המשנה שהזאת דם חטאת העוף נעשית
 26 על קרן דרומית מערבית.
 27 הגמרא מבארת מנין נלמד דין זה בהגשה עצמה. מבררת הגמרא:
 28 ומנחה גופה - ועצמהו מנחן שהגשתה נעשית בקרן דרומית
 29 מערבית, דתניא, נאמר בתורה בפרשת מנחה (ויקרא יז)
 30 המנחה הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, ולמדנו
 31 שיש להקריב ולהגיש את המנחה לפני ה', כלומר שתגע במזבח,
 32 ונאמר בפסוק שמקום ההגשה הוא לפני ה' ואל פני המזבח. ויש
 33 לדרוש זאת כך, נאמר שיש להגיש לפני ה', ואל פני המזבח לומר
 34 שהכוונה היא שגישתה למזבח בצד מערב, שמקום זה הוא לפני
 35 ה' כיון שהוא פונה אל ההיכל וקודש הקדשים, תלמוד לומר 'אל
 36 פני המזבח', לפני המזבח הוא הדרום ששם עומד הכבש לעלות
 37 עליו אל המזבח, ונמצא שיש להגיש בדרום המזבח. ואי - אם
 38 נאמר שגישתה אל פני המזבח, ואל פני המזבח, ואל פני המזבח
 39 המזבח, תלמוד לומר לפני ה', והיינו במערב כאמור, הא כיצד
 40 יתקיימו שני המקראות שמגישתה במערב ושמגישתה בדרום, מנישה
 41 בקרן מערבית דרומית, כנגד חוזה - וזויתה של קרן, ונמצא
 42 שההגשה נעשית גם לפני ה' במערב, וגם אל פני המזבח
 43 בדרום, ודין בכך, שאין צריך יותר מזה.
 44 ומכיון שלמדנו שהגשת מנחה בקרן דרומית מערבית, שוב אפשר
 45 ללמוד חטאת העוף ממנה, בלימוד האמור לעיל, שאף היא נעשית
 46 בקרן זו.
 47 הברייתא מביאה דעה אחרת במקום הגשת מנחה: רבי אליעזר
 48 אומר, ואל פני המזבח במזרחית הפסוק גם מערב וגם דרום

מוכרח שכל יום אחר תפילת הבוקר יאמר איזה פרקים תהלים.

ממכתב כ"ד מר-חשוון, תשט"ז

58 היה יותר משלושים אמה, וכך הוא החישוב: ממזרחו של כבש עד
59 מערבו של המזבח היה עשרים ושתיים אמה, כיצד, רוחב המזבח
60 בתחתיתו שלושים ושתיים אמה, ובגגו עשרים ושמונה אמה,
61 ורוחב הכבש שש עשרה אמה, והיה הכבש מכון כנגד אמצע
62 רוחבו של מזבח וגג המזבח עודף עליו שש אמות מכל צד. נמצא
63 שנמזרח הכבש ועד מערב המזבח יש שש עשרה אמה של רוחב
64 הכבש ועוד שש אמות שהמזבח עודף עליו למערב, שהן עשרים
65 ושתיים אמה. כמו כן מבית הדשן ולצפון עד קרנות המזבח היה
66 עשרים ושתיים אמה, כיצד, אורך הכבש היה שלושים ושתיים
67 אמה, וזהו המרחק מקצהו ועד המזבח, וכיון שהלך עשר אמות
68 מקצה הכבש לכיוון המזבח, נותרו מבית הדשן למזבח רק עשרים
69 ושתיים אמה.

70 מהאמור עולה שמבית הדשן ועד קרן דרומית מערבית היה
71 מרחק של עשרים ושתיים אמה למערב ועשרים ושתיים אמה
72 לצפון, דהיינו מרובע של עשרים ושתיים על עשרים ושתיים
73 שקרן דרומית מערבית נמצאת בזווית אחת שלו ובית הדשן נמצא
74 בזווית שכנגדה באלכסון. והנה, לפי הכלל שבידינו שאמה בקו
75 ישר היא כאמה ושתי חמישיות באלכסון, נמצא שמידת אלכסון
76 של מרובע בן עשרים ושתיים אמה על עשרים ושתיים אמה, היא
77 שלושים אמה וארבע חמישיות, וזהו המרחק שהיה הכהן העומד
78 בקרן דרומית מערבית צריך לזרוק את המוראה והנוצה.
79 על חישוב זה יש להוסיף שהיה בית הדשן רחוק מן הכבש לצד
80 מרחק עוד שלושה ספחים, כאמור במשנה הג'ל, ונמצא שעלה
81 המרחק לכדי שלושים ואחד אמה ומעט יותר מטפח.
82 הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן שאמר שהמרחק היה רק
83 שלושים אמה. שואלת הגמרא: מדוע אמר כן רבי יוחנן, הני מפי
84 מתלתין וחד תניין - הלא כאמור לעיל היה המרחק יותר משלושים
85 ואחת אמות.

86 מתרצת הגמרא: מקום נבדיל לא חשיב רבי יוחנן, כלומר מקומו של
87 הכהן הזורק אינו בכלל החישוב, שלא חישב אלא את המרחק
88 שמהכהן וולא הוא בכלל ועד בית הדשן, ונמצא שיש לנכות אמה
89 מן החשבון, ואין כאן אלא שלושים אמה ומעט יותר מטפח.
90 שנינו במשנה, כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין
91 דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלושה אלו, שהיו עולין ויורדין על
92 העקב.

93 הגמרא מבארת מדוע נשתנו שלושה אלו משאר העולים למזבח.
94 מבררת הגמרא: מאי טעמא - מה טעם העולים לשלושה אלו לא
95 היו מקיפים אלא פונים מיד לשמאל, אף שמצוה לילך דרך ימין
96 דווקא, כאמור לעיל (בבב). אמר רבי יוחנן, מה שבנבכים לא היה
97 עולה דרך ימין, משום שאם יקיף את המזבח, יש לחשוש שפמא
98 יתעשנו בעשן המערכה, והלא יין מעושן פסול לניסוך, כאמור
99 במנחות (פא). ומה שהעולה לעשות את עולת העוף בקרן דרומית
100 מערבית לא היה מקיף את המזבח אלא פונה מיד לשמאל, שיש
101 לחשוש שפמא תמות העולה בעשן המערכה. כדי למנוע את עישון
102 הנסכים ומות העולה היה הכהן העושה אותם פונה מיד לשמאל
103 ולא היה מקיף את כל המזבח, וכך לא היה מקום לחשש זה.

104 הגמרא מקשה על כך ממשנה בתמיד בה מבואר שגם העולה
105 לניסוך היה מקיף את המזבח. שואלת הגמרא: ורמיהו - יש
106 לשאול על כך מדברי המשנה בתמיד (בבב), שאם הכהן גדול רוצה
107 להקטיר, בא ומקטיר כרצונו, ואם בא לו להקיף את המזבח לשם
108 ניסוך היין, מאין הוא מתחיל להקיף, מן דרומית מזרחית, שהלא
109 כל הפניות היו דרך ימין, ופונה לקרן מזרחית צפונית ואחר כך
110 לקרן צפונית מערבית ואחר כך לקרן מערבית דרומית, ובהגיעו
111 לשם נותנין לו יין לנסף, ומנסכו שם לספלים הקבועים סמוך לקרן.
112 ונמצא שגם העולה לניסוך מקיף את המזבח ואין חוששים שמא
113 יתעשנו הנסכים.

114 מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן,

1 שאם היה ולא מיצה כשיירה, ואין מיצוי מעכב אפילו לא עשאו
2 כלל, ולכן כשיירה גם אם מיצה דמה שלא במקומו, וכלבד שיתן
3 (-יזהו) קודם לכן מהות הפיקרא ולמטה מרם הנפש. ונמצא שאין
4 כוונת הברייתא שהזאה כשיירה בכל מקום, שלא אמרה כן אלא
5 על המיצוי בלבד.

6 שנינו במשנה, ושלשה דברים בו' היתה אותה קרן משמשת
7 מלמטה ושלשה מלמעלה, מלמטה חטאת העוף והגשות ושיירי
8 הדם וכו'.

9 הגמרא מבררת מנין למדים ששלושת דברים אלו נעשו על קרן
10 דרומית מערבית. אומרת הגמרא: שנינו שהמטא העוף נעשית על
11 קרן דרומית מערבית. המקור לכך הוא הא דאמרין - הלימוד
12 שהובא לעיל (בבב) מהפסוק האמור במנחת חטא (ויקרא ה' א) 'בי
13 חטאת היא', שממנו למדים לדמות חטאת העוף להגשה במנחה
14 שהיא נעשית על קרן זו.

15 ומה שנינו במשנה שהגשות נעשות על קרן דרומית מערבית,
16 מקור דין זה הוא דכתיב (ויקרא ב' ח) 'והגישה אל (פני) המזבח', ולעיל
17 (בבב) הובאה ברייתא שלמדה מהפסוק (ויקרא ו' ו) 'ואת תורת המנחה
18 הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח' שהמקום היחיד
19 שהוא גם לפני ה' וגם אל פני המזבח הוא קרן דרומית מערבית.
20 ומה שנינו עוד ששני דברים מקומם בקרן דרומית מערבית,
21 המקור לכך הוא דכתיב (ויקרא ד' ו) 'ואת כל דם הקורבן יסוד
22 המזבח', ולמדים שהכוונה ליסוד דרומי מערבית.

23 עוד נאמר במשנה שהיתה קרן דרומית מערבית משמשת שלושה
24 דברים מלמעלה, והם ניסוף הפנים וניסוך היין, ועשיית עולת העוף
25 כשהיא רבה במזבח.

26 מדברי המשנה עולה שעולת העוף היתה נעשית בדרך כלל
27 בקרן דרומית מזרחית. הגמרא מבארת את טעם הדבר. מבררת
28 הגמרא: מאי טעמא, רבי יוחנן אמר, מפני שקרן זו היא הקרובה
29 ביותר מבית הדשן, אליו היו זורקים את המוראה והנוצה של
30 העולה. שכיון שהיה על הכהן לזרוק ממקום עשית העולה אל
31 בית הדשן, על כן קבעו את מקום עשייתה בקרן זו, שהיא
32 הקרובה אליו ביותר.

33 הגמרא מביאה דברים אודות זריקה זו: אמר רבי יוחנן, בא וראה
34 כמה גדול היה בכח של בניהם, שאין לה דבר קל בעופות יותר
35 ממוראה ונוצה, וככל שהדבר קל יותר כן יותר קשה לזרוקו
36 למרחוק, ובכל זאת, אף שהן קלות מאוד, פגעמים שהביתן וזרקן
37 יותר מפעושים אמה. ודבר זה אירע כאשר עולת העוף רבה
38 במזבח, והיא נעשית בקרן דרומית מערבית הרחוקה מבית הדשן
39 יותר משלושים אמה, שלולי שכוחן של כהנים גדול לא היו
40 יכולים להשליך את המוראה והנוצה למרחק רב כזה.

41 הגמרא מביאה משנה המלמדת היכן היה מקום בית הדשן שממנה
42 למדים שהיתה רחוקה מקרן דרומית מערבית יותר משלושים
43 אמה: הריבן (תמיד כח) אודות תרומת הדשן, שמי מהכהנים שזכה
44 בגורל לתרום את המזבח, נטל מהתה (בבב) של כסף ועלה כבבש
45 לראש המזבח למקום המערכה עליה היה מוקטר בשר הקרבנות,
46 ופניה את התהלים החיצוניים שבמערכה אילף ואילף (-לכאן
47 ולכאן) בכדי להגיע אל הפנימיים שהם הראויים למצוה זו של
48 תרומת הדשן, וחתה (-נטל במחתה) מן הגחלים המאובלות
49 (-שנשרפו היטב) הפנימיות הקרובות להיות דשן, ויורד מן המזבח
50 בכבש, והמחתה עם הגחלים בידו. אחר שירד והגיע להצפה של
51 העזרה ופניו לדרום, מחזיר (-מסובב) פניו כלפי צפון, והולך
52 למזרחו של כבש בעשר אמות לכיוון המזבח. אחר שהלך כעשר
53 אמות, צבר (-ערס) את התהלים על גבי הרצפה במקום זה כשהוא
54 רחוק מן הכבש למזרח שלשה ספחים, וזהו בית הדשן, אותו מקום
55 שנותנין בו גם מוראה ונוצה של עולת העוף, וכן דישון אפרם של
56 מזבח הפנימי והמזורה.

57 ממשנה זו למדנו שהמרחק בין קרן דרומית מערבית לבית הדשן

1 **שאם** יהיה ולא מיצה כשירה. הא דלא פריך מחבא במסכת מעילה פרק חטאת העוף (דף 2
3 ח) לרב אדא בר אבהו דאמר דתני רב מיצה דמה דמיצוי חטאת העוף מעכב דמיצוי
4 למימר הא מני תנא דבי ר' ישמעאל היא דאמר אינו מעכב לעיל פ' אידוהו מקומן (דף נב)
5 כדאמר תרי גנאי ואלבאי דרבי ישמעאל הוא דפריך החם לרב הווא דתני הוא דמיצוי אינו

מעכב ולא משני דאתא כהווא תנא דאמר אינו
6 מעכב נחוא ליה לשנויי טפי לצדיק קתני:
7 **הגשות** דכתיב והגשה. הוה ליה למימר
8 כדאמרן דמהאי קרא לחודיה לא נפיק:

9 **שירי** הם דכתיב. נראה דהיינו שירים
10 החיצונים דבעי קרן מורחית דרומית:

11 **מפני** שקרבה מבית הדרשן. תימה ולמה הוא
12 הולך עד הקרן שהיה מרחיק מבית הדרשן

13 ואין לומר משום דכל דמים טעונין קרא חזק אמר
14 לעיל (דף ס.) גבי מודה רבי יהודה בדמים
15 דנישקליה ונשפוך ארוכותיה ואי כל דמים טעונין

16 קרן מאי קשיא ליה: **יותר** מ'לא אמות. פי'
17 בקנטרס כשהיתה במרחק היה עומד בסובב לפי

18 שבמרחק היה כבש קטן שפנה על סובב אבל
19 במערב לא היה לו כבש לשמאל לפנות בו לטובב

20 וצרף לעלות לראש המזבח ולעמוד בדרומית של
21 קרן דהכי תנן במסכת סוכה (דף מה.) גבי נסכים

22 עלה כבש ופנה לשמאל ולא תנן בהו ופנה
23 לטובב ונראה דאין משם ראי' שלא היה כבש

24 לטובב במערב אם כן כשהיה נותן ארבע מוחות
25 שבתטאת ותנן פרק אידוהו מקומן (לעיל דף נג.)

26 פנה לטובב גבי חטאת וכשהיה מגיע לקרן
27 מערבית דרומית היה צריך לחזור על עקבו ולכן

28 נראה דהיה שם כבש אבל קשה דלא חשיב ליה
29 לעיל (דף נב:) גבי שני קטנים יוצאים מן

30 הכבש:
31 **מזן** המאובכות הפנימיות. אמור ר"ת דגבי גחלים

32 של יום הכפורים לא גרסין מן המאובכות
33 הפנימיות דהבא חשבין לזו דשן וביום הכפורים

34 וכן בקטרת של כל השנה בעיני גחלים דוקא
35 את הגחלים. משום דאמר ושמו שלא יפור:

36 **דישון** מזבח הפנימי והמנורה. הקשה ר"ב א' כיון דתרומת הדרשן ודישון מזבח הפנימי
37 והמנורה נלכדים במקומן אמאי מועלין בהו יותר מזה דבתרומת הדרשן מועלין כדאמר לעיל

38 ס'פ' ב'ש (דף מה.) ובדישון מזבח המנורה תנן במעילה דלא נזנינן ולא מועלים וי"ל דשאני
39 תרומת הדרשן דגלי קרא ושמו וכי תימא וכי דנבלעין היכי משבחתו בהו מעילה שמה לא היו

40 נבלעין מיד ור"ת אמר דתרומת הדרשן לא היה נבלע מאלא חשיב לזו בימא (דף בא.) בהדי
41 אינך דנבלעין דישון מזבח הפנימי והמנורה ואומר ה"ר יום טוב דאין זו ראייה דה"ב ת"כ (סדר

42 ויקרא פ' ט) דחשיב ב'וב' בתי דשנים הן אחד בדרום דמוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי
43 והמנורה ולא חשיב תרומת הדרשן אף על פי שהיתה שם כדתנן בתמיד:

חטאת

44 עלות על ראש המזבח ועומד בדרומה של קרן והכי תנן במס' סוכה (דף מה.) גבי
45 נסכים עלה ופנה לשמאל ולא תנן בה ופנה לטובב הרי משם ולכשב ה' אמות שחבש רחב ט"ז באמצע המזבח נמצא ראש המזבח עורף עליו לכל צד ו' אמות היו כ"ב אמה עם
46 רוח הקרן ומינע' שיה נמשך לצד הכבש של קרן הרי נחרק כנגדה אמה לדרום נמצא בית הדרשן עומד כנגדה באלכסון של כ"ב על כ"ב וכל אמתא כריבוע אמתא ותרין חומשי
47 באלכסונו נמצא תוספת ח' אמות ו' חומשים הרי שלשים אמות וד' טפחים גדולים ובית הדרשן היה משוך ממזרחו של כבש שלשה טפחים הרי שלשים וא' אמה וטפח והיינו דפריך
48 טפי (ליה) מתלתין וחדא היינן ומשנינן מקום גבא לא קחשיב ולא היו יותר משלשים: **מאי מעטא.** העולה אין עולה דרך ימין ויקף והלא דרך ימין מצוה כדאמרן לעיל:
49 **יתעשנו.** כשיקף את המערכה בעשן המערכה וק"ל במנחות (דף פו.) יין מעושן פסול: **בא** לו להקריב ב'. משנה היא במסכת תמיד גבי כהן גדול שאינו כשאר כהנים לזכות בפייס
50 לעבודה אחת אלא עובד וגומר בכל חפצו כדתנן במסכת יומא (דף יז.) כהן גדול מקריב חלק בראש אמר עולה זו אני מקריב בזמן שהוא (מקריב) רוצה להקטיר מי שזכו בהולכת
51 האיברים מושיטין לו והוא עומד בראש המזבח וזורק למערכה ולאחר שגמר בא להקריב ב' עד שמיגע לקרן השתקף וקסלקא דעתך והיין כידו אלמא לא חיישין לשמא נתעשנה
הקפה

1 והגשתה למזבח הוא דילוף דומיא דהגשה במנחה ומליקה לאו במזבח אלא הואה
2 ומיצוי: **מאי קאמר.** קתני הוה דמה בכל מקום ואפילו למעלה מן החוט כשירה והדר
3 תניא ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה הוא ליכא למימר דהוה ואח"כ חור הוה למטה
4 קא מכשיר דהא הוה דמה קתני כי דמה משמע דלא קתני הוה מדמה: **מיצה** דמה.

5 **שאם** יהיה ולא מיצה כשירה, ובלבד שיתן מחוט
6 הסיקרא ולמטה מדרם הנפש: **שלושה דברים** כו':

7 **חטאת העוף, הא דאמרן. הגשות, דכתיב 'והגשה**
8 **אל (פני) המזבח'. שירי הדרם, דכתיב 'ואת כל דם**

9 **הפר יפוך אל יסוד המזבח': מלמעלה, ניסוף המים,**
10 **והיין, ועולת העוף פשהו רבה במזבח: מאי מעטא,**

11 **רבי יוחנן אמר, מפני שקרובה מבית הדרשן. אמר רבי**
12 **יוחנן, בא וראה כמה גדול כהן של פהנים, שאין לך**

13 **קל בעופות יותר ממזרחא ונוצה, פעמים שהכהן**
14 **זורקן יותר ממשלשים אמה. דתנן, נטל מהתה של**

15 **כסף ועלה לראש המזבח, ופינה את הגחלים איך**
16 **ואיך, וחתה מן המאובכות הפנימיות, ויורד. הגיע**

17 **לרצפה, מחזור פניו כלפי צפון, והולך למזרחו של**
18 **כבש בעשר אמות. צבר את הגחלים על גבי הרצפה,**

19 **רוחק מן הכבש שלושה טפחים, מקום שנותנין מזרחא**
20 **ונוצה, ודישון מזבח הפנימי והמנורה. היני, מפי**

21 **מתלתין וחד היינן. מקום גברי, לא חשיב: כל העולים**
22 **למזבח: מאי מעטא. אמר רבי יוחנן, נסכים שמה**

23 **יתעשנו, ועולת העוף שמה תמות בעשן. ורמינהו, בא**
24 **לו להקריב את המזבח, מאין הוא מתחיל. מקרן**

25 **דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית,**
26 **מערבית דרומית, ונותנין לו יין לנסף. אמר רבי יוחנן,**

27 **הקפה**

28 של כסף ועלה לראש המזבח ב'. הגיע **לרצפה.** לסוף הכבש מחזור פניו לצפון. כלפי

29 המזבח והולך למזרחו של כבש ומתקרב למזבח עשר אמות ממקום שכלה הכבש

30 דהיינו רוחק מעל ראש המזבח כ"ב אמה: **צבר את הגחלים** ב'. אלמא התם הוי בית

31 הדרשן וכשהוא עושה עולת העוף בקרן מערבית דרומית צריך לזרוקה כל אלכסון של

32 כ"ב על כ"ב שיהיו אמה מדרום לצפון אמרו דאיכא כ"ב אמות משום שהוא עומד עד מזרחו

33 של כבש אין פחות מכ"ב ואפי' הוא מתקרב לכבש כל אמת רוחב הקרן ואין כאן אלא

34 כ"א תן כנגדה אמה מקום מעמדו שהוא מרוחק מן הצפון לדרום לבית הדרשן שהוא

35 עומד בראש המזבח ולא בסובב כשהוא נעשית במרחק עומד בסובב לפי שיש לו כבש

36 קטן במזרח לפנות הימנו לטובב אבל לצד המערב אין לו וכבש לפנות לטובב וצריך

37 לעלות על ראש המזבח ועומד בדרומה של קרן והכי תנן במס' סוכה (דף מה.) גבי

38 נסכים עלה ופנה לשמאל ולא תנן בה ופנה לטובב הרי משם ולכשב ה' אמות שחבש רחב ט"ז באמצע המזבח נמצא ראש המזבח עורף עליו לכל צד ו' אמות היו כ"ב אמה עם

39 רוח הקרן ומינע' שיה נמשך לצד הכבש של קרן הרי נחרק כנגדה אמה לדרום נמצא בית הדרשן עומד כנגדה באלכסון של כ"ב על כ"ב וכל אמתא כריבוע אמתא ותרין חומשי

40 באלכסונו נמצא תוספת ח' אמות ו' חומשים הרי שלשים אמות וד' טפחים גדולים ובית הדרשן היה משוך ממזרחו של כבש שלשה טפחים הרי שלשים וא' אמה וטפח והיינו דפריך

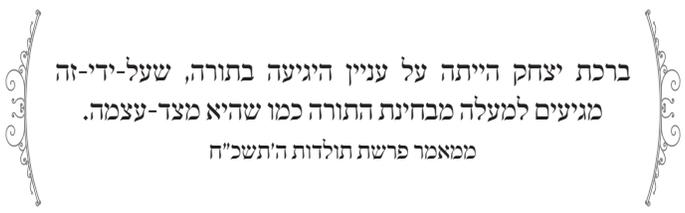
41 טפי (ליה) מתלתין וחדא היינן ומשנינן מקום גבא לא קחשיב ולא היו יותר משלשים: **מאי מעטא.** העולה אין עולה דרך ימין ויקף והלא דרך ימין מצוה כדאמרן לעיל:

42 **יתעשנו.** כשיקף את המערכה בעשן המערכה וק"ל במנחות (דף פו.) יין מעושן פסול: **בא** לו להקריב ב'. משנה היא במסכת תמיד גבי כהן גדול שאינו כשאר כהנים לזכות בפייס

43 לעבודה אחת אלא עובד וגומר בכל חפצו כדתנן במסכת יומא (דף יז.) כהן גדול מקריב חלק בראש אמר עולה זו אני מקריב בזמן שהוא (מקריב) רוצה להקטיר מי שזכו בהולכת

44 האיברים מושיטין לו והוא עומד בראש המזבח וזורק למערכה ולאחר שגמר בא להקריב ב' עד שמיגע לקרן השתקף וקסלקא דעתך והיין כידו אלמא לא חיישין לשמא נתעשנה

45 הקפה

1 הקפה ברזל. ואין היין בידו ולמצוה בעלמא מפני שכל העולין לשאר דברים פונין לימין ומקפין וזה להקטיר עולה לפיכך מקיף ובא למקום שמשכנין שם ונותנין לו יין לנסך אבל שאר
2 בהנים שהזוכה בנסכים בפיס לא זכה לעבודה אחרת עולה והיין בידו ופנה לשמאל וחזור על העקב כדמתני: עולים דרך מורה. כשהן עולין לכבש במזרחו אצל שפתו עולין שהרי
3 דרך ימין יפנה ולמנה לו להארך הילוכו כל רחבו של כבש וכשהוא יורד יורד בשפת מערבו של כבש. ה"ל חוץ מן העולה ל"ל דברים הללו שעולין דרך מערב ויורדין דרך מערב עולין
4 דרך ימין ויורדין דרך ימין: שמאל הוא. מערבו של כבש שמאל היו כשהאיש פניו למזבח: מאי ימין. דקתני בספרא ימין דמזבח שמתחבב פניו לדרום וימינו למערב: ומאי שמאל. דקתני

ברשא שמאל דגברא: אידי ואידי. הרישא
5 ורסיפא: מתני' ואינו מבדיל. הראש מן הגוף
6 אלא סימן אחד לבדו מולך דכתיב בה ומלך את
7 ראשו ממול ערפו ולא יבדיל (ויקרא ה) ובחבל
8 שוחטין (תולין דף כא) ילפינן דבסימן אחד הוא:
9 ופיה. אחוז בעוף עצמו ומזה: היה מתמצה.
10 ומקום ומתקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו
11 בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד שהיה למטה מן
12 החוט היא נעשית וכניסת הסובב למעלה הימנה:
13 נמו' מנוף של חמאת. שלא יזה לא בכלי ולא
14 באצבע אלא אחוז בעוף עצמו ומזה: קיר
15 התחתון. שלמטה מן החוט: בחמה שעולתה
16 לפניה. כדאמרן בפ"ק (לעיל דף י) דכתיב
17 בחטאת בהמה המחטא אותה דמה
18 למעלה ואין אחרת דמה למעלה: חמאתה
19 למעלה. דקרותו כתיב בה. עוף שעולתו למעלה.
20 כדיליף לקמן בפירקין דף סה. שהשירים שלו.
21 כשמה הדם שותת ומתמצה ליסוד: ואיזה זה
22 קיר התחתון. פעמים שהוא מתמצה לסובב
23 כשהוא עושה למעלה מן הסובב דמן החוט עד
24 הקרותו קיר העליון הוא אבל קיר התחתון כולו
25 למטה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב אמה
26 ונעבד מעילא. הזאתה יעשה למעלה והדין
27 נתון כדאמרן והרר נעבד מיצוי מתתאי
28 קיר התחתון. מי כתיב ימצה כתיב. אי הוה
29 כתיב ימצה הוה משמע שמוחזר את הכותן
30 שיחזור ומצה אחר הוא השתא דכתיב ימצה
31 משמע נמי לענין הזאה דממילא יהיה דם מצוי
32 אצל היסוד: אחוז שני נפיה כשתי אצבעות. גוף
33 העוף על כפו כמפנים ומכניס שני רגליה בין
34 אצבע קטנה ורתת לקמיצה ושני נפיה בין אמה
35 לאצבע: ומזה צוארה. גרונה התחתון מותח על
36 רוחב החיצון של גודל שמכניס הצואר בין
37 אצבע לגודל נמצא הגרון לצד גודלו ומותחו
38 על גודלו והעורף מלמעלה ומולק: ציפרא
39 מלכר. כמו שאנו עושים על גב הדיד אלא שהחוק
40 פניו של עוף על גב ידו שיהא העורף מלמעלה:
41 מותח צוארו. הגרון על רוחב הפנימי של שתי
42 אצבעותיו אצבע ואמה: נבי קמיצה נמי תניא זו
43 היא עבודה קשה. שצריך למחוק בגודלו
44 מלמעלה ובאצבעו קטנה למטה שלא ידא
45 הקומץ מבררין וכן בחפינת יום הכפורים נמי
46 תניא זו היא עבודה קשה ותרוייהו בסדר יומא
47 בפרק הוציאו לו (דף מז. דף מט): עבודה קשה
48 מעבודות קשות. כלומר אחת מעבודות קשות
49 שבמקדש: מתני' עלה בכבש. לפי שנעשית
50 החוקץ כדילפינן בגמרא: בא לו לקרן דרומית
51 מירוחית. כדאמרן שקרובה לבית הדיש: ומבדיל.
52 בשני סימניו כדילף בהכל שוחטין (תולין דף
53 כא): ערפא. גובה הראש מול ערפה למטה לצד
54 חמאת

1 חמאת העוף כיצד היתה נעשית. משום דדם
2 חמאת קודם לעולה מפרש חטאת
3 תחילה: מגופה של חטאת. מדרבתיב הוזה מדם
4 החטאת ולא כתיב ולקח דמשמע בכלי:
5 אחוז בראש ובגוף ומזה. תימה דלא בעי הכא
6 מאי קאמר כדבעי פ"ק דתולין (דף כב. ב).
7 זה קיר התחתון. דאי קיר העליון פעמים
8 שהוא מתמצה לסובב אם עושה למעלה
9 מן הסובב דקיר העליון הוה מן החוט עד הקרותו:
10 קמיצה ופניה. בכלולה תנינא עבודה קשה:
11 והקריבו

10 ואידי דגברא. קשיא: משנה חמאת העוף. כיצד היתה נעשית. היה מולך את ראשה ממול
11 ערפה, ואינו מבדיל, ומזה מדרמה על קיר המזבח. שריו הדם היה מתמצה על היסוד, ואין
12 למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים: גמרא תנו רבנן, והזה מדם החמאת, מנוף החמאת.
13 הא כיצד, אחוז בראש ובגוף, ומזה. על קיר המזבח, ולא על קיר הכבש, ולא על קיר
14 היכל, ולא על קיר אולם. ואיזה, זה קיר התחתון. או אינו אלא קיר העליון, ודין הוא, ומה
15 בהמה שעולתה למטה, חמאתה למעלה. עוף שעולתו למעלה, אינו דין שחמאתו למעלה.
16 תלמוד לומר והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, קיר שהשריו שלו, מהמצים ליסוד,
17 ואיזה זה קיר התחתון. ונעבד מעילא, והרר נעבד מתתאי. אמר רבא, מי כתיב ימצה,
18 'ימצה' כתיב, דממילא משמע. אמר רב וזמרא בר טוביה אמר רב, כיצד מולקין חמאת
19 העוף, אחוז גפיו בשתי אצבעות, ושתי רגליו בשתי אצבעות, ומזה צוארה על רוחב
20 גודלו, ומולקה. כמתניתא תנא, ציפרא מלכר, אחוז גפיו בשתי אצבעות, ושני רגליו בשתי
21 אצבעות, ומזה צוארו על רוחב שתי אצבעותיו, ומולק. וזו עבודה קשה שבמקדש. זו היא,
22 ותו לא. והאיכא קמיצה והפינה. אלא אימא, זו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש:
23 משנה עולת העוף, כיצד נעשית. עלה לכבש ופנה לפוכו, בא לו לקרן דרומית מירוחית.
24 היה מולך את ראשה ממול ערפה, ומבדיל, ומיצה את דמה על קיר המזבח. נטל את
25 הראש, והקיף בית מליקתו למזבח וספגו במלח, וורקו על גבי האשים. בא לו לגוף, והסיר
26 את המזורה ואת הנוצה ואת בני המעים היוצאין עמם, והשליכן לבית הדישן. שפע ולא
27 הבדיל. ואם הבדיל, כשר. ספגו במלח, וורקו על גבי האשים. לא הסיר המזורה, ולא
28 הנוצה ואת בני המעים היוצאין עמם, ולא ספגו במלח, כל ששינה בה מאחר שמיצה את
29 דמה, כשרה. הבדיל בחמאת, ולא הבדיל בעולה, פסול. מיצה את דם הראש ולא מיצה
30 דם הגוף, פסולה. מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש, כשרה. חמאת העוף שפלקה
31 שלא לשמה, מיצה דמה שלא לשמה, לשמה ושלא לשמה, או שלא לשמה ולשמה,
32 פסולה. עולת העוף כשרה, ובלבד שלא עלתה לבעלים לשם חובה. אחד חמאת העוף
33 ואחד עולת העוף, שפלקו ושמיצה את דמו, לאכול דבר שדרפו לאכול, ולהקטיר דבר
34 שדרפו להקטיר, חוץ למקומו, פסול ואין בו פרת. חוץ לזמנו, פיגול, ותיבין עליו פרת,
35 ובלבד שקרוב המתיר פמצותו. כיצד קרב המתיר פמצותו, מלק בשתיקה ומיצה הדם חוץ
36 לזמנו. או שפלק חוץ לזמנו, ומיצה הדם בשתיקה. או שפלק ומיצה הדם חוץ לזמנו, והו
37 שקרב המתיר פמצותו. כיצד לא קרב המתיר פמצותו, מלק חוץ למקומו ומיצה הדם חוץ
38 לזמנו. או שפלק חוץ לזמנו, ומיצה הדם חוץ למקומו. או שפלק ומיצה הדם חוץ למקומו.

האגפים מול הרואה את העורף והקיף את בית מליקתו למזבח. סומכו ודוחקו בקיר כדי שיתמצה הדם: ספגו במלח. מקחו במלח הנמצא בראש המזבח כדכתיב וכל קרבן מנחח
במלח תמלח ואומר בהקומץ רבה (מנחות דף כא) בג' מקומות המלח נתונה בלישכת המלח ועל גבי הכבש ובראש המזבח: מוראה. זפק נוצה. שנותל העור שכנגד הוץ כנצתה עם
הזפק שיש. הגוף בין אנפיה הבדיל בחמאת במליקתה שמולק שני סימניו או לא הבדיל בעולה שמולק בסימן אחד: פסול. דכל שינוי שהוא לפני עבודת הדין פסולתו ובגמרא מפרש
טעמא: מיצה דם כו'. מפרש טעמא בגמרא: לאכול דבר שדרפו לאכול. חטאת העוף שדרפו להקטיר. עולת העוף. שלא לשמן. אין מוציא עולה מידי פיגול מפני שהיא כשרה בשלא
לשמה:

55 החטאת: תָּנּוּ רַבֵּן בְּרִייתָא, נֹאמַר בְּתוֹרָה (ויקרא טו) וְהִזְהָה מִדָּם
 56 הַחֲטָאֵת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
 57 חֲטָאֵת הוּא, וְיֵשׁ לַלְמוּד מִהַפְסוֹק אֵת דִּינֵי נִתְיַנֵּת דָּם הַחֲטָאֵת.
 58 וְהִזְהָה מִדָּם הַחֲטָאֵת, שִׂיחַ מִגּוֹף הַחֲטָאֵת עֲצָמָה, וְלֹא שִׁיקֵב הָדָם
 59 בְּכַלֵּי וַיִּתֵּן מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׂלֵא יִתֵּן בְּאֶצְבָּעוֹ. הָאֵל יִמְצָד הִיָּה מִזֶּה, אֲחִיזָה
 60 בְּרֹאשׁ וּבִגְדוֹ וּמִזֶּה מֵהֵם עֲצָמָם.
 61 עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁתְּהִיָּה הַחֲטָאֵת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲצָמָה, וְלֹא עַל קִיר
 62 הַקֶּבֶשׁ וְלֹא עַל קִיר הַהִיכָל וְלֹא עַל קִיר הָאֵלִים.
 63 וְאִיזָה קִיר בְּמִזְבֵּחַ הוּא הַקִּיר שְׁעֵלָיו הִיָּה מִזֶּה, זֶה הַקִּיר הַתְּחִתּוֹן שֶׁל
 64 הַמִּזְבֵּחַ, כְּלוּמַר, מִחֲצִיזוֹ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וּמִטָּה. שׁוֹאֵלֵת הַבְּרִייתָא, אִי
 65 אוֹלֵי נֹאמַר שְׂאִינּוּ הַקִּיר הַתְּחִתּוֹן אֶלֶּא הַקִּיר הַעֲלִיּוֹן, וְדִין הוּא -
 66 וְהֵלֵא אִפְשָׁר לַלְמוּד בְּקַל וְהוּמַר שְׂדַמָּה נִיתֵן עַל הַקִּיר הַעֲלִיּוֹן, וְזֶה
 67 בְּהִמָּה שְׂדָם עוֹלָתָה נִיתֵן לְמִצְחָה וְעַל הַקִּיר הַתְּחִתּוֹן, בְּכַל זֹאת דָּם
 68 חֲטָאֵתָה נִיתֵן לְמִעֲלָה וְעַל הַקִּיר הַעֲלִיּוֹן, עוֹף שְׂדָם עוֹלָתוֹ נִיתֵן
 69 לְמִעֲלָה, הָאֵם אִינּוּ דִין שְׂגָם דָּם חֲטָאֵתוֹ נִיתֵן לְמִעֲלָה, וּמִדּוּעַ אִמְרַנּוּ
 70 שְׂדָם חֲטָאֵת הָעוֹף נִיתֵן לְמִטָּה. תְּלַמּוּד לִזְכָּר, וְהִזְהָה מִדָּם הַחֲטָאֵת
 71 עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, שִׂישׁ לַהּוֹת
 72 מִדְּמָה עַל קִיר שְׁהַשְׂרִיָּן שְׂלוֹ, כְּלוּמַר הַדְּמִים שֶׁהוּזוּ עַל הַקִּיר,
 73 מִתְּמַצֵּים (-שׁוֹתֵתִים וְיִוֵּרִידִים) לְיִסוּד, וְאִיזָה קִיר הוּא זֶה, זֶה הַקִּיר
 74 הַתְּחִתּוֹן, שְׂאִילוֹ יוֹז עַל הַקִּיר הַעֲלִיּוֹן יִתְמַצּוּ הַדְּמִים אֶל הַסּוֹבֵב
 75 בְּלִבָּד.
 76 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵת הַלִּימוּד מִהֶאֱמֹר בְּמִיּוֹצֵיזוֹ לְעַנֵּן מְקוּם הַחֲטָאֵת.
 77 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מִנֵּין לַלְמוּד מִזֶּה־אֱמֹר בְּמִיּוֹצֵיזוֹ שְׂדַמָּה יִמְצָה בְּקִיר
 78 הַתְּחִתּוֹן בְּאֹפֶן שִׁירֵד אֶל הַיְסוּד, שְׂגָם הַחֲטָאֵת מְקוּמָה בְּקִיר זֶה,
 79 וְהֵלֵא אִפְשָׁר שְׁנַעֲבִיד מְעִילָאֵי וְהָדָר נַעֲבִיד מִתְּתָאֵי - נַעֲשֶׂה אֵת
 80 הַחֲטָאֵת לְמַעֲלָה, בְּחֲצִיזוֹ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שְׁלַמְדֵנוּ בְּקַל
 81 וְהוּמַר, וְשׁוֹב נַעֲשֶׂה אֵת הַמִּיּוֹצֵיזוֹ לְמִטָּה, בְּחֲצִיזוֹ הַתְּחִתּוֹן, כְּאִמְרוּר
 82 בְּפִסְקוֹ, שְׂאִין הַכְּתוּב סוֹתֵר אֵת הַקַּל וְהוּמַר כֹּל.
 83 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֶמֶר רַבָּא, מִי (-הָאֵם) תְּתִיב וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה
 84 אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, שְׂהַפְסוֹק אֲמַר לְכַהֵן שֶׁאֵת הַנִּשְׂאָר
 85 יִמְצָה לְמִטָּה, שְׂאֵכָן אֵין לַלְמוּד מִזֶּה דְבַר לְגַבֵּי מְקוּם הַחֲטָאֵת, הֵלֵא
 86 וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ תְּתִיב, דְּמִמְּלִיאָ מִשְׁמַע -
 87 שְׂמַשְׁמַע שִׁיתְמַצֵּה מֵאֵלָיו, שְׂכִיּוֹן שְׂכַתְבָּה הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן זֶה, אִף
 88 שְׂבִאמַת הִיָּה הַכְּהֵן הִיָּה מִמְּצָה אֵת הָדָם וְלֹא מֵאֵלָיו הִיָּה מִתְּמַצֵּה,
 89 הִרִי זֶה בֵּא לַלְמוּד גַּם עַל הַחֲטָאֵת שֶׁתְּעַשֶׂה בְּמִקּוּם שְׂדַמָּה יִתְמַצֵּה
 90 אֶל הַיְסוּד, וְהוּא הַקִּיר הַתְּחִתּוֹן.
 91 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִדְּבָרֵי אֲמֹרָאִים וּמְבַרֵּייתָא מִזֶּה אֲחִיזוֹת הָעוֹף
 92 בַּעַת הַמְּלִיקָה: אֶמֶר רַב זֹוֹמְרָא בְּרַ מִוִּכְיָה אֶמֶר רַב, בִּיּוֹצֵיזוֹ מוֹלְקִין
 93 חֲטָאֵת הָעוֹף, מְכַיֵּס הָעוֹף בְּכַף יָדוֹ, וְאֲחִיזָה גִּפְיוֹ (-כְּנַפֵּי הָעוֹף) בְּשִׁתֵּי
 94 אֲצָבָעוֹתָ, בֵּין הָאֵמָה לְאֶצְבָּעוֹ, וְשִׁתֵּי רְגְלִים בְּשִׁתֵּי אֲצָבָעוֹתָ, בֵּין
 95 הַקְּמִיצָה לְזֹרֵת, וּמְכַיֵּס אֵת הַצּוּאָר בֵּין הָאֶצְבָּע לְאִגּוּדֵל, וּמִזְוִתָּה
 96 צּוּאָרָה (-הַגְּרוֹן) עַל רוֹחַב גַּב גְּוִדְלוֹ (-אִגּוּדְלוֹ), וּבַעוּד צּוּאָרָה
 97 שׁוֹבֵב עַל חֲלָקוֹ הַתְּחִתּוֹן שֶׁל הָאִגּוּדֵל נֹעֵץ בּוֹ אֵת חֲלָקוֹ הַעֲלִיּוֹן
 98 וּמוֹלְקָה.
 99 בְּמִתְּנִיתָא תָּנָא - בְּבְרִייתָא שְׁנֵי דְרַךְ אַחֲרַת לְאֲחִיזוֹת הָעוֹף, בְּאֹפֶן
 100 שְׂצִיפָא מְלָבַר - הָעוֹף אַחֲזוּ מִבְּחוּץ, בְּגַב הַיָּד, פְּנִיז לְכִיּוּן הַיָּד
 101 וְעוֹרְפוֹ לְמַעֲלָה. אֲחִיזָה גִּפְיוֹ (-כְּנַפֵּי) בְּשִׁתֵּי אֲצָבָעוֹתָ, בֵּין הָאֵמָה
 102 לְקְמִיצָה, וְשִׁתֵּי רְגְלִים בְּשִׁתֵּי אֲצָבָעוֹתָ, בֵּין הַקְּמִיצָה לְזֹרֵת, וּמִזְוִתָּה
 103 צּוּאָרָה עַל רוֹחַב שִׁתֵּי אֲצָבָעוֹתֵי הָאֲחִירוֹת, הָאֵמָה וְהָאֶצְבָּע, וּמוֹלְקָה
 104 וְעוּבָדָה זֹו הִיא עֲבוּדָה קִשָּׁה שְׂבַמְקָדֵשׁ.
 105 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵת סִיּוּם דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שְׂמַשְׁמַע מִמֶּנָּה
 106 שֶׁהַמְּלִיקָה הִיא הַעֲבוּדָה הַקִּשָּׁה בְּיוֹתֵר שְׂבַמְקָדֵשׁ. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא:
 107 אֲמַרְתּוּ זֹו עֲבוּדָה קִשָּׁה שְׂבַמְקָדֵשׁ, הָאֵם זֹו הִיא וְתוֹ לֹא, וְהָאֵיכָא -
 108 וְהֵלֵא יֵשׁ גַּם לְקְמִיצָה וְהַפְּסִיגָה שְׂאֵף עַל כֹּל אַחַת מֵהֵן נֹאמַר שׁוֹז הִיא
 109 עֲבוּדָה קִשָּׁה שְׂבַמְקָדֵשׁ.
 110 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֶלֶּא אֵיכָא - אֲמַר וּבֵאֵר אֵת הַבְּרִייתָא כַּךְ, זֹו,
 111 הַמְּלִיקָה, הִיא עֲבוּדָה קִשָּׁה מְעַבְּדוֹת קְשׁוֹת שְׂבַמְקָדֵשׁ, כְּלוּמַר אַחַת
 112 מִהַעֲבוּדוֹת הַקְּשׁוֹת, אֵךְ אֵינָנָה הַיְחִידָה.

1 הַקִּשָּׁה זֹו שֶׁהִיא מְקִיף, רַבְּרֵל הִיתָה, כְּלוּמַר שֶׁהֵלֵךְ הוּא לְבַדוֹ וְלֹא
 2 הִיָּה הֵיין בִּידוֹ כֹּלל, אֲלֵא כִּשְׁהִיָּע לְקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית הִגִּישׁ לוֹ
 3 כְּהֵן אַחַר אֵת הֵיין.
 4 רַבָּא מְבִיאָה הַחֲכָה לְבִיאורוֹ שֶׁל רַבֵּי יוֹחָנָן: אֶמֶר רַבָּא, הִיָּקָא נְמִי -
 5 יֵשׁ לְדִיִּיק כְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל רַבֵּי יוֹחָנָן גַּם בְּדָבְרֵי הַמִּשְׁנָה, דְּקָתְנִי -
 6 שְׂשִׁנִּי בְּמִשְׁנָה שְׂאֲחַר שֶׁהַכְּהֵן גְּדוֹל מְקִיף אֵת הַמִּזְבֵּחַ וּמְגִיעַ לְקֶרֶן
 7 דְּרוּמִית מְעַרְבִית, נוֹתְנִין לוֹ יוֹן לְנִפְשָׁה, וְלֹא קָתְנִי בְּמִשְׁנָה שְׂאֲמֹרִים
 8 לוֹ נִפְשָׁה, וּמוֹכַח שֶׁהֵיין אֵינוֹ בִּידוֹ עַד שְׂמַגִּיעַ לְקֶרֶן זֹו וְהַהֲקֵפָה הִיא
 9 הַקֵּפָה בְּרַגְלָה בְּלִבָּד, שְׂמַע מִיָּנָה - אֵכָן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן.
 10 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא אֹודוֹת דְּרַךְ הָעֲלִיָּה וְהִירִידָה בְּמִזְבֵּחַ,
 11 וּמְבַרֵּרֵת אֵת דְּבִרְיָה: תָּנּוּ רַבֵּן בְּרִייתָא, כֹּל הָעוֹלִין לְמִזְבֵּחַ, עוֹלִין
 12 דְּרַךְ יְמִין הַכְּבֵשׁ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְיִוִּרְדִין דְּרַךְ שְׂמָאל הַכְּבֵשׁ, עוֹלִין
 13 דְּרַךְ מְזִיחַ הַכְּבֵשׁ וְיִוִּרְדִין דְּרַךְ מְעַרֵב הַכְּבֵשׁ, חוּץ מִן הָעוֹלָה לְשִׁלְשָׁה
 14 דְּבָרִים הֵלֵל, לְנִיטוֹךְ הֵיין, וּלְנִיטוֹךְ הַמִּים, וְלַעֲשִׂיית עוֹלַת הָעוֹף
 15 כִּשְׂהִיא רַבָּה בְּמִזְבֵּחַ, שְׂעוֹלִים דְּרַךְ מְעַרֵב הַכְּבֵשׁ וְיִוִּרְדִין דְּרַךְ מְעַרֵב
 16 הַכְּבֵשׁ, עוֹלִין דְּרַךְ יְמִין הַמִּזְבֵּחַ וְיִוִּרְדִין דְּרַךְ יְמִין הַמִּזְבֵּחַ.
 17 תְּמַהָה הַגְּמָרָא: הָאֵם הָעוֹלִים וְיִוִּרְדִים לְשִׁלוּשַׁת אֵלוֹ עוֹלִים וְיִוִּרְדִים
 18 דְּרַךְ יְמִין, הֵלֵא הֵם עוֹלִים כְּכַבֵּשׁ וּפְנִינִים מִיַּד לְקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית
 19 וְכֵן הֵם חוֹרִים וְיִוִּרְדִים מְקַן זֹו לְכַבֵּשׁ, וְנִמְצָא שְׂעִלִיתָם וְיִרִידָתָם
 20 דְּרַךְ שְׂמָאל הוּא.
 21 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁנֵי תִירוּצִים לְקוּשִׁיא זֹו: א. אֶמֶר רַבֵּינָא, תָּנִי
 22 בְּבְרִייתָא 'שְׂמָאל' תַּחַת יְמִין, וְכַךְ צִרִיךְ לְתַקֵּן בְּדְבִרְיָה, 'חוּץ מִן
 23 הָעוֹלָה לְשִׁלוּשַׁת דְּבָרִים הֵללוּ שְׂעוֹלִים דְּרַךְ מְעַרֵב וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ
 24 מְעַרֵב, עוֹלִים דְּרַךְ שְׂמָאל וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ שְׂמָאל'. ב. רַבָּא אֶמֶר, מֵאֵי
 25 (-מֵהוּ) 'יְמִין' הַמְּזוּכָר לְגַבֵּי הָעוֹלִים וְיִוִּרְדִים לְשִׁלוּשַׁת אֵלוֹ, יְמִין
 26 דְּמִזְבֵּחַ, שְׂכִיּוֹן שְׂפִנֵי הַמִּזְבֵּחַ לְכִיּוּן דְּרוּם, שְׂשֵׁם הַכְּבֵשׁ, יְמִינוֹ הוּא
 27 צֵד מְעַרֵב, וְכוּונַת הַבְּרִייתָא שֶׁהֵם עוֹלִים וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ יְמִין הַמִּזְבֵּחַ
 28 שְׁהוּא מְעַרְבוֹ. וּמֵאֵי (-מֵהוּ) 'שְׂמָאל' הַמְּזוּכָר בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא
 29 לְגַבֵּי שְׂאֵר הָעוֹלִים לְמִזְבֵּחַ, זֶהוּ שְׂמָאל דְּבִנְבָּא - שְׂמָאלוֹ שֶׁל הָעוֹלָה,
 30 וְכַפֵּי שְׂבִיאָרְנוּ לְעִיל.
 31 הַגְּמָרָא תְּמַהָה עַל בִּיאורוֹ שֶׁל רַבָּא. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ שִׁינַתָּה
 32 הַבְּרִייתָא אֵת דְּבִרְיָה, שְׂבִרִישָׁא לְגַבֵּי שְׂאֵר הָעוֹלִים לְמִזְבֵּחַ כְּתַבָּה
 33 'יְמִין' כְּפִי שְׁהוּא מִצַּד הָעוֹלָה וּבְסִיפָא לְגַבֵּי הָעוֹלִים לְשִׁלוּשַׁת אֵלוֹ
 34 כְּתַבָּה 'יְמִין' כְּפִי שְׁהוּא מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וְיָנִיתִי - וְהִיָּה לֵה לְשִׁנוֹת אֵי
 35 אִידִי וְאִידִי (-זֶה וְזֶה) כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד דְּמִזְבֵּחַ, וְהֵיינוּ בְּשִׂאֵר הָעוֹלִים
 36 לְמִזְבֵּחַ שְׂעוֹלִים וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ שְׂמָאל וּבְעוֹלִים לְשִׁלוּשַׁת אֵלוֹ
 37 שְׂעוֹלִים וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ יְמִין, אִי אִידִי וְאִידִי כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד דְּבִנְבָּא
 38 (-הָעוֹלָה), וְהֵיינוּ בְּשִׂאֵר הָעוֹלִים לְמִזְבֵּחַ שְׂעוֹלִים וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ יְמִין
 39 וּבְעוֹלִים לְשִׁלוּשַׁת אֵלוֹ שְׂעוֹלִים וְיִוִּרְדִים דְּרַךְ שְׂמָאל.
 40 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: קִשְׂיָא - אֵכָן קִשָּׁה הַדְּבַר.

מִשְׁנָה

41 הַמִּשְׁנׁוֹת הַבָּאוֹת עוֹסְקוֹת בְּדִינֵי קְרַבְנוֹת הָעוֹף. מִשְׁנַתְנוּ עוֹסְקַת
 42 בְּסִדְרַת הַקְּרַבַת חֲטָאֵת הָעוֹף: חֲטָאֵת הָעוֹף בִּיּוֹצֵיזוֹ הִיתָה נַעֲשִׂייתָ, (עֲלֵה
 43 לְכַבֵּשׁ וּפְנֵה לְסוֹבֵב בֵּא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוּמִית מְזִרְחִית) הִיָּה הַכְּהֵן מוֹלֵק
 44 אֵת רֹאשָׁה מִמּוֹל עֲרִפְסָה, וְאֵינוֹ מְבַרֵּיל הָרֹאשׁ מִן הַגּוֹף, אֲלֵא חוֹתֵךְ
 45 סִימָן אַחַד בְּלִבָּד, הַקְּנָה אוֹ הוֹשֵׁט. וְאוּחוֹ בְּגוֹף הַחֲטָאֵת וּמִזֶּה מְדַמָּה
 46 עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית לְמִטָּה מִחֲצִיזוֹ. שְׂרִירֵי הָדָם
 47 שְׁנוֹתָרוּ בְּעוֹף, הִיָּה מִתְּמַצֵּה עַל הַיְסוּד, שֶׁהִיא הַכְּהֵן מְקַרֵב אֵת מְקוּם
 48 הַמְּלִיקָה שְׂבַעוֹף אֶל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְדוֹחֵק בּוֹ עַד שִׂיצַא דְּמוֹ, הִיָּה
 49 הָדָם יוֹרֵד מִן הַקִּיר לְיִסוּד שֶׁתְּחִתּוֹ. וְאֵין לְמִזְבֵּחַ מְקַרְבֵּן חֲטָאֵת הָעוֹף
 50 אֶלֶּא דְמָה שֶׁהוּזָה וְנִמְצָה עֲלָיו, וְכִאֲמַר, וְכִבּוּלָה וְכִלְבָּה וְכִלְבָּה הִיָּה
 51 נֵאכַל לְפְתִיגִים, וְלֹא הִיָּה קָרֵב מִמֶּנָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּלל.

גְּמָרָא

52 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּהַ נְדַרְשׁוּ מִן הַכְּתוּבִים דִּינֵי נִתְיַנֵּת דָּם

1 וכן בהפאת העוף ושחשבת שלא לשמה פוסלת בהו שְׁמֵלְקוּ שְׁלֵא
 2 לְשֵׁמָה אלא לשם קרבן אחר ומִצָּה את הָדָם במחשבת חוץ לזִמְנוֹ,
 3 או שְׁמֵלְק במחשבת חוץ לזִמְנוֹ ומִצָּה את דְּמוֹ שְׁלֵא לְשֵׁמָה אלא
 4 לשם קרבן אחר, או שְׁמֵלְק ומִצָּה את הָדָם שְׁלֵא לְשֵׁמָה, והוּ – כל
 5 אלו הם אופנים שְׁלֵא קָרַב הַמִּתֵּיר בְּמִצְוֹתוֹ, שמלבד שחשב חוץ
 6 לזִמְנוֹ העובד גם מחשבות פסול אחרות, כגון חוץ למקומו או
 7 בחטאת העוף שלא לשמה, ועל כן בכל אלו אין הקרבן מתפגל
 8 אלא נפסל בלבד, והאוכל מבשרו אינו חייב כרת.
 9 המשנה מביאה את דיניו של הקרבן שחשבו בו גם מחשבת חוץ
 10 לזִמְנוֹ וגם מחשבת חוץ למקומו ובאותה עבודה עצמה: החושב
 11 בעת עבודת הקרבן לֵאכּוֹל בְּיַת מִמֶּנּוּ בַחֲזוֹן חוץ למקומו ופִּזְתָּ
 12 נוסף ממנו לאכול לְמַחֵר חוץ לזִמְנוֹ, או שהפך את הסדר,
 13 שחשב לאכול ממנו בְּיַת לְמַחֵר חוץ לזִמְנוֹ ופִּזְתָּ נוסף ממנו
 14 לאכול בַחֲזוֹן חוץ למקומו, או שחשב לאכול בְּחֵצֵי יַת בַּחֲזוֹן
 15 וּבְחֵצֵי יַת לְמַחֵר, או בסדר הפוך, שחשב לאכול בְּחֵצֵי יַת לְמַחֵר
 16 וּבְחֵצֵי יַת בַּחֲזוֹן, בכל אלו פְּסוּל הַקָּרְבָן וְאִין בּוֹ בְּרַת באכילתו.
 17 לפי שעירב גם מחשבת חוץ למקומו ולא קרב המתיר כמצותו.
 18 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַפֶּלֶל כְּמִי שֶׁחָשַׁב שְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת, מחשבת חוץ
 19 לזִמְנוֹ ומחשבת חוץ למקומו, שאם מְחַשְׁבֵת הַזִּמֶן ו-חוץ לזִמְנוֹ
 20 קָרְמָה לְמַחְשַׁבֵת הַמְּקוֹם ו-חוץ למקומו, הקרבן פְּגוּל וְחֵיבֵין עֲלֵיו
 21 בְּרַת, וְאם מְחַשְׁבֵת הַמְּקוֹם קָרְמָה לְמַחְשַׁבֵת הַזִּמֶן, הקרבן פְּסוּל וְאִין
 22 בּוֹ בְּרַת, שלעולם הולכים אחר מחשבתו הראשונה, והאם היא
 23 חוץ לזִמְנוֹ מתפגל הקרבן, והאם היא חוץ למקומו נפסל אך לא
 24 נתפגל. וְנִחְשָׁבִים אֲוִירִים, זֶה יָוֵה, בין שהקדים את מחשבת הזמן
 25 למחשבת המקום, ובין שהקדים את מחשבת המקום למחשבת
 26 הזמן, פְּסוּל וְאִין בּוֹ בְּרַת.
 27 דין נוסף אודות עירוב מחשבות בפחות מכזית: חשב לֵאכּוֹל בְּחֵצֵי
 28 יַת חוץ לזִמְנוֹ או חוץ למקומו וּלְהַקְטִיר בְּחֵצֵי יַת חוץ לזִמְנוֹ או
 29 חוץ למקומו, כִּשְׁרֵה הַקָּרְבָן, שְׁאִין אֲכִילָה וְהַקְטִירָה מְצַטְרִפִין, שאינו
 30 נפסל או מתפגל אלא אם יחשוב לאכול כזית שלם או להקטיר
 31 כזית שלם חוץ לזִמְנוֹ או חוץ למקומו.

גמרא

32 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מן הכתובים את דיניה של עולת
 33 העוף: תָּנוּ רַבֵּנָן בְּרִייתָא, נאמר בפסוק (ויקרא טו) וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן
 34 אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגִלַק אֶת ראשו וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דְּמוֹ עַל קִיר
 35 הַמִּזְבֵּחַ, ויש ללמוד מהפסוק את דיני עולת העוף.
 36 הברייתא לומדת שאפשר להביא בנדבה גם עוף אחד בלבד:
 37 וְהִקְרִיבוּ, מה תלמוד לומר – לשם מה נאמר זאת, שלִפִּי שֶׁכֶּבֶר
 38 נֶאֱמַר בַּפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵינוּ (שם פסוק יד) וְאִם מִן הָעוֹף עֶלְיָה קָרְבָנוּ לַה'
 39 וְהִקְרִיב מִן הַתּוֹרִים או מִן גִּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָנוֹ, לא היה צריך
 40 הכתוב לומר שוב שיקריבו, והיה עליו לפתוח במליקה עצמה
 41 ולומר וְמִלַק הַכֹּהֵן אֶת ראשו וכו', אלא בא הכתוב ללמד דין זה,
 42 שְׁכּוֹל הייתי לומר שהפּתְנָדָב עוֹף לא יפחות מלהביא שְׁנֵי פְּרִידִין
 43 ו-גוֹלִים, תלמוד לומר וְהִקְרִיבוּ, בלשון יחיד, שאם רוצה אֲפִילוּ
 44 פְּרִידָה אֶחָד יָבִיא.
 45 הברייתא לומדת שהמליקה נעשית על ידי כהן דווקא: וְהִקְרִיבו
 46 הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, והלא די היה לומר וְהִקְרִיבוּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ, מה
 47 תלמוד לומר – למה נאמר וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן, אלא בא הכתוב לְקַבֵּעַ
 48 לוֹ ו-לקרבן בְּהוֹן, שאין המליקה כשרה בור אלא בכהן בלבד.
 49 ולמה הוצרך הכתוב ללמד זאת, לפי שְׁכּוֹל הייתי לומר וְהָלֵא דִין
 50 ו-לקח וחומר) הוא שלא יצטרך כהן, שכן הייתי אומר, וְמָה בֵּן צִאֵן,
 51 כלומר קרבן הבא מן הבהמה, שהכתוב קָבַע לוֹ צִפּוֹן לשחיטתו
 52 שאינו נחטט אלא בצפון, לא קָבַע לוֹ הכתוב בְּהוֹן לשחיטתו,
 53 ששחיטה כשירה בור. קרבן עוֹף שְׁלֵא קָבַע לוֹ הכתוב צִפּוֹן,

54 שהמליקה כשירה גם שלא בצפון, האם אינו דִין שְׁלֵא קָבַע לוֹ
 55 בְּהוֹן למליקתו, ותהיה המליקה כשירה בור כשחיטה. תלמוד לומר
 56 (אל) וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, לְקַבֵּעַ לוֹ בְּהוֹן במליקתו.
 57 הברייתא לומדת שהמליקה היא בצפורנו של הכהן ולא בסכין:
 58 יָבּוֹל הייתי לומר שִׁמְלָקְנוּ הַכֹּהֵן בְּסַכִּין, וְדִין הוּא – והלא יש
 59 ללמוד כן מקל וחומר, שהמליקה נעשית בסכין, שכן יש לומר,
 60 וְכִּי אִם שְׁחִיטָה שְׁלֵא קָבַע לָהּ הכתוב בְּהוֹן והיא כשרה בור, קָבַע
 61 לָהּ הכתוב בְּהוֹן, מְלִיקָה שְׁקִבַּע לָהּ הכתוב בְּהוֹן, וכאמור, האם אינו
 62 דִין שְׁקִבַּע לָהּ בְּהוֹן, ותיעשה המליקה בכלי. תלמוד לומר וְהִקְרִיבוּ
 63 הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגִלַק, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מה שנאמר 'הכהן לא
 64 בא ללמד שהמליקה בכהן, שאין צריך פסוק לכך, וְכִי תַעֲלֶה עַל
 65 דַּעֲתָהּ שְׁוֹךְ קָרַב לְגִבֵי מִזְבֵּחַ, ועל כן ודאי שמליקה בכהן, אֵלֵא מָה
 66 תלמוד לומר 'הכהן', אלא שנאמר כן משום שנאמר אחריו וְגִלַק,
 67 וללמד שְׁתֵּהא המליקה פְּעֻצְמוֹ ו-בגופו של הַכֹּהֵן, והיינו שִׁמְלָקְנוּ
 68 בצפורנו ולא בסכין.
 69 הברייתא לומדת שהמליקה בחציו העליון של המזבח: יָבּוֹל הייתי
 70 לומר שִׁמְלָקְנָה בכל מקום במזבח, בִּין מִלְּמַעְלָה בִּין מִלְּמַטָּה,
 71 תלמוד לומר וְגִלַק אֶת ראשו וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ, בא הכתוב
 72 להקיש מליקה להקטרה, מָה הַקְטִירָה נְעִשִׂית בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שהרי
 73 שם מקום המערכה, אָף מְלִיקָה נְעִשִׂית בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, כלומר
 74 בחציו העליון.
 75 הברייתא לומדת שהמליקה נעשית מול העורף: וְגִלַק, בא
 76 הכתוב ללמד שִׁמְלוק מְפוּל עוֹרָף. אָתָּה אָמַר שהמליקה נעשית
 77 מְפוּל עוֹרָף, או שמא נאמר שאִינוֹ אֵלֵא מִן הַצְּוָר, שהרי לא
 78 אמרה תורה בעולת העוף מהיכן הוא מולק. וְדִין הוּא – יש ללמוד
 79 זאת, שהמליקה היא מול עורף, נֶאֱמַר בְּאֵן בעולת העוף וְגִלַק,
 80 וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן בחטאת העוף (ויקרא ה ח) וְגִלַק, מָה לְהֵלֵן בחטאת
 81 העוף המליקה היא מְפוּל עוֹרָף, כנאמר שם וְגִלַק אֶת ראשו מְפוּל
 82 עוֹרָפוֹ, אָף בְּאֵן בעולת העוף המליקה היא מְפוּל עוֹרָף.
 83 הברייתא לומדת שמליקה בעולת העוף היא בשני סימנים, וכן
 84 שבהקטרה קרב הראש לעצמו והגוף לעצמו: אִי ו-האם נאמר
 85 מָה לְהֵלֵן בחטאת העוף מוֹלַק סִימָן אֶחָד, הקנה או הושט, וְאִינוֹ
 86 מְבַדִּיל למלוק את שני הסימנים, שנאמר (שם) וְלֹא יִבְדִּיל, אָף בְּאֵן
 87 בעולת העוף מוֹלַק סִימָן אֶחָד וְאִינוֹ מְבַדִּיל למלוק את שניהם,
 88 תלמוד לומר וְגִלַק אֶת ראשו וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ, בא הכתוב
 89 להקיש מליקה להקטרה, מָה בְּהַקְטִירָה מִקְטִיר אֶת הָרֵאשׁ לְעֻצְמוֹ
 90 וְאֶת הַגּוֹף לְעֻצְמוֹ, שאִין מְקַטְרִים יַחַד, אָף בְּמְלִיקָה מוֹלַק עַד שִׁיחִיה
 91 הָרֵאשׁ לְעֻצְמוֹ וְהַגּוֹף לְעֻצְמוֹ.
 92 וְכִּינֵן שְׁקִיבְרַת הָרֵאשׁ בְּעֻצְמוֹ וְהַקְטִיר הַגּוֹף בְּעֻצְמוֹ, שְׁנֶאֱמַר (שם א
 93 י) וְיִשְׁעֵה אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל וְהַקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ, הָרִי
 94 הַקְטִיר הַגּוֹף אֲמִוּרָה, הָא מָה אִנִּי מְקַיִם מָה שֶׁנִּכְפְּלָה הַקְטִירָה
 95 ונאמרה בפסוקים הקודמים, כנאמר שם וְגִלַק אֶת ראשו וְהִקְטִיר
 96 הַמִּזְבֵּחַ, על כרחך שֶׁבְּהַקְטִירַת הָרֵאשׁ הַכְּתוּב הָרֵאשׁוֹן מוֹדְרָה.
 97 ולמדנו שמקטיר את הראש לעצמו ואת הגוף לעצמו, ומליקה
 98 לומדת מהקטרה בהיקש, שגם היא נעשית באופן שמוֹלַק עַד
 99 שיחיו הראש לעצמו והגוף לעצמו.
 100 הברייתא לומדת שיש למצות את כל דם העוף: וְנִמְצָה דְּמוֹ, ולא
 101 נאמר וְנִמְצָה דְּמוֹ, ויש ללמוד שממצה את דמו פוּלוּ.
 102 הברייתא לומדת שגם מקום המיצוי הוא מוצי המזבח ומעלה:
 103 אֵל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא עַל קִיר הַכְּבֵשׁ וְלֹא עַל קִיר הַהִיבֵל, וְאִינָהוּ
 104 קִיר הוּא זֶה שֶׁמִּמְצָה עֲלָיו, זֶה הַקִּיר הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, דהיינו
 105 מחציו ולמעלה, או שמא נאמר שאִינוֹ הַקִּיר הָעֲלִיוֹן אֵלֵא הַקִּיר
 106 הַתַּחְתּוֹן. וְדִין הוּא – והלא יש ללמוד מקל וחומר שממצה למטה,
 107 מָה בְּהִטָּה שְׂדֵם הַטְּאֵתָה נִתֵּן בְּמִזְבֵּחַ לְמַעְלָה, דָּם עוֹלָתָה נִתֵּן
 108 בְּמִזְבֵּחַ לְמַטָּה, עוֹף שְׂדֵם הַטְּאֵתָה נִתֵּן לְמַטָּה אִינוֹ דִין שְׂגֵם דָּם
 109 עוֹלָתוֹ נִתֵּן לְמַטָּה, תלמוד לומר וְגִלַק אֶת ראשו וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ
 110

1 והקריבו מה תלמוד לומר. וא"ת דבפ"ק דחולין (דף בא) דריש לדרשא אורינא הא
 2 איצטרך לדרדרישין הכא וי"ל דהכא דריש מדסמכיה לתורים ובני וינה שמי
 3 פרידה אחת דריש מדסמכיה להקטיר ואין לומר דרישין תרתי משום וי"ו דהקריבו
 4 דהא בחולין הוא רבי ישמעאל דלא דריש וי"ו פ' אלמנה (יבמות דף סח):

עוף שלא קבע לו צפון אינו דין שלא קבע לו

6 כהן. וא"ת קמיצה תוכיח דלא קבע לה
 7 צפון וקבע לה כהן ויש לומר מה למנחה שטענה
 8 הגשה ותנופה וקודשו קומץ וכלי שרת וא"ת נילף
 9 מדאיתקש חטאת למנחה כדאמרין לעיל ונראה
 10 דמסתבר ליה דלא תתוי מליקה עבודה יותר
 11 משחיטה: **בן** עוף שקבע לו כהן אינו דין שקבע
 12 לו כלי. וא"ת קמיצה תוכיח שקבע לה כהן ולא
 13 קבע לה כלי וי"ל מה למנחה שכן אינה מיני דמים
 14 וא"ת מה לבן שכן מין זבח אבל עוף לא חשיב
 15 ליה מין זבח בפ"ק (לעיל דף ח) וי"ל דהיינו משום
 16 דקם לן שהוא ביד אבל א איה בכלי הזה חשיב
 17 מין זבח וא"ת מה לבן צאן שכן טעון צפון על כן
 18 נראה דמעיקרא סמך איתקשא חטאת התורה
 19 דלפינן מינה מה עולה טענה כלי דעופות נמי
 20 כתיבי בההוא עניינא מדפרש"ק פ"ק דחולין (דף כב).
 21 ביום מביום צווחו נפקא ובמגילה פרק הקרא
 22 למפרע (דף כ) גבי כל היום כשר למליקה דרשינן
 23 בנמרא מביום צווחו.

תלמוד לומר הכהן ומלק בעצמו של כהן.

25 וא"ת ונילף מדאיתקש לעיל חטאת
 26 העוף למנחה וי"ל חטאת איתקש עולת העוף לא
 27 איתקש ועוד כיון דיאכא לאוקומי היקש לא
 28 מפקא מקו' דהכא ועוד דארבה קיש בהיקשא
 29 דאת הורה לעולה דבעיא כלי **ובי** תעלה על
 30 דעתך שור קרב למנחה. ואפילו מאן דלית ליה חך
 31 סבירא גבי הצתת אליהא (וזמא דף מה) משום
 32 דהא אפשר דקאי אארעא ועבד ממנפא:

אף מליקה בראש מנחה. חטאת ועולה ילפי

34 מהדדי גבי מול עורף ולענין בעצמו של
 35 בהן ג"ש נאמר כאן ומלק ונאמר להלן ומלק אבל
 36 להצריך לחטאת מליקה בראש המנחה כעולה לא
 37 ילפינן משום דעולה לא ילפא אלא מהיקשא
 38 דהקטרה דרבי הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד
 39 בג"ש מדרבי יוחנן כדאמר פרק איהו מוקמן
 40 (לעיל דף מט) וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לו) דאמר
 41 דמליקה אינה כשירה בנשים דאיתקש להקטרה
 42 ובהקטרה כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן תינח
 43 מליקה דעולה מליקה דחטאת נגלך דבר הלמד
 44 בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש וי"ל דגלוי מילתא
 45 בעלמא הוא כהן ולא כהנת וא"ת ורבי שמעון
 46 דנפקא ליה בפרק קמא דחולין (דף כא) עולת
 47 העוף ממול עורף מהיקשא דכמשפט חטאת העוף
 48 ולית ליה ג"ש דהכא א"כ מנא ליה בחטאת העוף
 49 דבעינן כהן שהתא בעצמו של כהן וי"ל דחטאת
 50 נמי ילפא מעולה מהיקשא דכמשפט: **דמו**
 51 כולו. נראה דחטאת לא בעי דמו כולו מדלא קתני
 52 בה הקקב בית מליקה דמנחה: **ואם** עשאה למטה
 53 מרגליו ואפילו אמה אחת כשירה. אף על גב
 54 דכתיב ומלק והקטיר ונמצה לא בעי מקום הקטרה
 55 ממש כי היכי דלגבי דם חשיב סמוך לקרא אמה
 56 אחת:

הבדיל

שלה, קודרה בספין כמין ארובה: שסע

1 **נמו** והקריבו מה תלמוד לומר. בעולת העוף כתיב והקריבו הכהן אל המזבח מה ת"ל
 2 הא כתיב והקריבו מן התורים וגו' ולכיתובו בהריה ומלק הכהן את ראשו על המזבח:
 3 פרידיו. גולות: לקבוע לו כהן. שלא ימלקנו זה: לא קבע לו כהן. דשחיטה בור כשירה:
 4 קבע לה כלי. דנפקא לן מויקח את המאבלת לקמן באידך פירקין (דף צז) ת"ל כהן
 5 ומלק אמר רבי עקיבא כו'. כולה ר' עקיבא

6 קאמר לה: בעצמו של כהן. בצפרו ולא בסכין: 1
 7 בין למעלה. מן החוט: מן הצואר. מן הגרון: 2
 8 ונאמר להלן. בחטאת והעוף: והקטיר אותה. 3
 9 ושטע בכנפיו ולא יבדיל והקטיר אותו אני יודע 4
 10 מה שנאמרה תחילה ומלק את ראשו והקטיר 5
 11 בהקטרת הראש: דמו כולו. מדלא כתיב ונמצה 6
 12 מדמו: מאחר שהקטיר הוא מנצח. וא"ת במיצי 7
 13 הגוף לא מקיימא דמו כולה. ה"ל ת"ל ומלק 8
 14 והקטיר ונמצה דמו וכי תעלה על דעתך 9
 15 משהקטיר מנצח אלא לומר לך מה הקטרה 10
 16 בראש המזבח אף המיצי בראש המזבח: ובא 11
 17 לקרן דרומית מורחית גרסינן. לפמה מרגליו. 12
 18 שהחוט למטה מן הסובב אמה: אלא בראש 13
 19 המזבח. דבעינן והקטיר ונמצה דמו שיהא מיצי 14
 20 בקיר הסמוך למקום הקטרה: מאי בינייהו. 15
 21 כלומר במאי קמיפלגי הא ע"כ לת"ק גופיה אית 16
 22 ליה והקטיר ונמצה דמו דאי לאו ס"ל קיר 17
 23 העליון מנא ליה. עושה מעריכה כו'. לת"ק 18
 24 הורצה לעשות מעריכה על גבי סובב ולהקטיר 19
 25 עושה הילכך מיצי שחתת הסובב סמוך למקום 20
 26 הקטרה: יכול יקדיר את העיור כסכין ויסלנו. 21
 27 לזפק לבדו בלא עור ובלא גוצה כמו שצולין 22
 28 עוף עושי: ונזיל את קורקבנה. ונצתה לשון 23
 29 פרש דרבי מאוס הוא כמו (איכה ד) כי נצו גם 24
 30 נע: בניצתה שלה. ולא יותר ממה שכנגד הזפק 25
 26 הא

22 לה כהן, קבע לה כלי. מליקה שקבע לה כהן, אינו דין שיקבע לה כלי. תלמוד לומר
 23 'כהן ומלק'. אומר רבי עקיבא, וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מנחה. אלא מה תלמוד
 24 לומר 'כהן', שהתא מליקה בעצמו של כהן. יכול ומלקה בין מלמעלה בין מלמטה, תלמוד
 25 לומר 'ומלק והקטיר'. מה הקטרה בראש המנחה, אף מליקה בראש המנחה. 'ומלק', מפול
 26 עורף. אתה אומר מפול עורף, או אינו אלא מן הצואר. ודין הוא, נאמר כאן 'ומלק',
 27 ונאמר להלן 'ומלק', מה להלן מפול עורף, אף כאן מפול עורף. אי מה להלן מולק ואינו
 28 מבדיל, אף כאן מולק ואינו מבדיל. תלמוד לומר 'ומלק והקטיר', מה הקטרה, הראש
 29 לעצמו והגוף לעצמו. אף מליקה, הראש לעצמו והגוף לעצמו. ומיין שהקטרת הראש
 30 בעצמו והגוף בעצמו, שנאמר 'הקטיר אותו', הרי הקטרת הגוף אמורה, הא מה אני
 31 מקיים 'והקטיר המנחה', בהקטרת הראש הפתוב מדרב. 'ונמצה דמו', פולו. 'אל קיר
 32 המנחה', ולא על קיר הפכש, ולא על קיר התיכל. ואיזה זה, זה קיר העליון. או אינו,
 33 אלא קיר התחתון. ודין הוא, מה בהמה שחפאתה למעלה, עולתה למטה. עוף שחפאתו
 34 למטה, אינו דין שעולתו למטה, תלמוד לומר 'ומלק והקטיר ונמצה דמו'. וכי תעלה על
 35 דעתך, לאחר שהקטיר, חוזר ונמצה. אלא לומר לך, מה הקטרה בראש המנחה, אף מיצי
 36 בראש המנחה. הא כיצד, היה עולה בפכש ופונה לפוכב, ובא לו לקרן דרומית מורחית.
 37 היה מולק את ראשו מפול ערפה ומבדיל, ומנצח מדרמה על קיר המנחה. אם עשאה
 38 למטה מרגליו, אפילו אמה, פשירה. רבי נחמיה ורבי אלעזר בן יעקב אמרים, כל עצמה
 39 אין נעשית אלא בראש המנחה. מאי בינייהו. אפי' ורבא דאמרי תרנויהו, עושה מעריכה
 40 על גבי סוכב, איפא בינייהו: בא לו לגוף כו': תנו רבנן, 'והסיר את מוצאתו בנוצתה',
 41 זו יפק. יכול יקדיר בספין ויטלנו. תלמוד לומר 'בנוצתה', נוטל את הנוצה עמה. אבא
 42 יוסי בן הנון אומר, נוטלה ונוטל קורקבנה עמה. דבי רבי ישמעאל תנא, 'בנוצתה' בנוצה

1 הבריל

2 מלקה שלא לשמה פסולה והיה דכל ששינה בה פסולה אבל בעולה קשה מנלן

3 ועוד דמהקטרה ילפא מה הקטרה הראש בעצמו הגוף בעצמו אף כאן כו' ומה הקטרה אינה

4 מעכבת אף הברילה אינה מעכבת וכן קשה ממליקת עוף שעשאה למטה כיון דעשאה למטה

5 מהקטרה ילפא דון מינה ומינה וכי היכי דלא

6 הקטר למעלה כשר לא מלק למעלה נמי כשר:

7 **ביצד** קרב מותר. כל הני משניות דהבא

8 ודפ"ק המכילתא ודמנחות צריכי לרדקדק אמאי

9 צריכי כולוהו: **קעביר** מעשה עולה בחטאת.

10 מה שזה למעלה וזה למטה לא חשיב ליה שינוי:

11 **ורבי** אלעזר בר"ש סבר מיצוי בחטאת לא

12 מעכב. הלכך אם רצח להבדיל יבדיל

13 ולא ימצה אחר הברלה ולא עביד מעשה עולה

14 ואי משום דשינה בהבדלה וכיון דלא מיצחו

15 כמעשה עולה א"כ כי מבדיל היו חיתוך בשר

16 בעלמא כך פירש בקונטרס וקשה דבפ"ק דחולין

17 (דף כא:) דרדירש רבי אלעזר בר"ש כמעשה חטאת

18 העוף מה להלן כשהוא אוחז הראש בגוף ומה

19 ויליף מינה בעולת העוף שאין חותך אלא רוב

20 שנים היכי וליף א"י אי בעי מבדיל לגמרי בחטאת

21 היינו יכולין לפרש כשהוא אוחז הראש בגוף

22 ומה אם ירצה קאמר ומדקאמר מה להלן בסימן

23 אחד היינו שאם ירצה לא יחיתוך כ"א סימן

24 אחד אבל קשה מברייתא דהתם לעיל דקתני

25 שנים או רוב שנים ומפרש התם שנים לרבנן

26 או רוב שנים לר' אלעזר בר"ש לוקמה כולה

27 כרבי אלעזר בר"ש דאי בעי שנים ואי בעי רוב

28 שנים ובפרק העור הרוטב (שם דף קכג.) נמי גבי

29 טלית שנקרעה רובה שוב אינה חיבור וטהורה

30 ומוקי לה בטלית טבולת יום דכיון דחל סא עלה

31 ואטבלה ליכא למימר דילמא חייס ולא קרע

32 רובה אבל כשאינה טבולת יום גורנין ופריך אלא

33 מנתה לרבי אלעזר בר"ש ליגור דילמא לא אתי

34 למיעבד רובא והשתא אי אין אסור לחתוך כל

35 השנים ל"ל למגור שם כלל דילמא חייס ונראה

36 לפרש כל סוגיא זו בהבדלה שלאחר הזאה אבל

37 קודם הזאה כולו עלמא לא פליגי דפסולה דאמר

38 קרא לא יבדיל דווקא רבי שמעון בן אלעזר

39 דלמקן אית ליה הך סברא לרבי אלעזר בר"ש

40 דיכול להבדיל כל השנים ואפילו קודם הזאה

41 ולית ליה איסור פסול בהבדלה כלל דהא מפרש

42 לא יבדיל דקרא אין צריך להבדיל וסוגיא דחולין פרק קמא (דף כא:) והדיא העור

43 הרוטב (שם דף קכג.) דלא כותיה אלא כרב חסדא ורבה ואביי והכי פירושא דכולה

44 שמעתא מאי בנייהו פ' מאי טעמיהו אמר רב חסדא מיצוי חטאת העוף מעכב איכא

45 בנייהו דרבנן סברי מיצוי חטאת העוף מעכב כשהוא עדיין לא נגמרה מצוותה הילכך

46 כשהיה סימן של לאחר הזאה לא חשיב מחתך בשר בעלמא ופסול משום שעשה

47 מעשה עולה בחטאת שיש כאן הברלה בשנים קודם מיצוי כמו בעולה ור"א בר"ש סבר

48 דמיצוי אינו מעכב וכבר נגמרה כל מצוותו וכשמבדיל לאחר הזאה אינו אלא מחתך בשר

49 בעלמא והשתא צ"ל דרב חסדא וסברו דשהיה בסימן שני בעולת העוף לא מעכב דאי

50 מעכב אמאי פסול לרבנן כשהבדיל לאחר הזאה אין כאן מעשה עולה שהרי שדה ואין

51 הכשרה של עולה בכך ואי אפשר לו לעשות הזאה בין מליקת סימן ראשון לסימן שני

52 שלא ישהה רובה מפרש שהיה בסימן שני בעולת העוף מעכב איכא בנייהו דלרבנן לא מעכב ולרבי אלעזר בר"ש מעכב ואביי מפרש דרוב בשר מעכב איכא בנייהו דרבנן ורבנן סברי

53 רוב בשר לא מעכב ולכך זימנין דלא חתך רוב בשר עם סימן הראשון (מ"מ אסור להבדיל עם סימן הראשון אפילו לאחר ההזאה) גורנין אטו היכא דלא חתך רוב בשר ור"א ברבי

54 שמועון סבר רוב בשר מעכב ולכך לא פסל דאין כאן מעשה עולה שכבר חתך רוב בשר עם סימן ראשון וכשמבדיל לאחר ההזאה מותר עומד ומבדיל ופסול לאביי דפ"ק דחולין (דף

55 כז) דפריך תקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנין וכי מנתה עומד ומולק לית ליה טעמא דכדי לקיים מצות הברלה והדר קאמר אמרוב רבנן קמיה דרבי יימיה פ' הני טעמי דרב

56 חסדא ורבה ואביי אמר להו לא שמינעא להו הא דאמר ר"ש בן אלעזר שיש רבי אלעזר בן פדת אמר ר"א ברבי שמועון שמעתי שמבדילין בחטאת העוף ומאי לא יבדיל א"צ

57 להבדיל פ' ולא צריכין לכל הני טעמי דריש רב חסדא ורבה ואביי ואף קודם ההזאה מותר להבדיל וא"ת ולדידהו דאסור להבדיל קודם הזאה ואפילו לרבי אלעזר בר"ש א"כ

58 מאי קאמר לעיל מתניתין דלא כר"א בר"ש דאי לא כאורח מתינו קודם הזאה דומיא דרשאי דקתני חטאת העוף כיצד היתה נעשית מלק ראשה מנול ערפה ואין מבדיל ומה מדמה על

1 הא כיצד קודר את העור סביבות הזפק כמין ארובה ונוטל נוצה ועור שכנגד הזפק עם

2 הזפק אבל בלא קדירה לא שהעור נמשך אחריו ונוטל יותרו: וכן הוא אומר. בשמשון והתם

3 מפרש בהדיא דכדי הוה: פתני. דקתני הבריל במליקת חטאת שמלקה בשני סימנין פסול

4 דלא כרבי אלעזר: שפבדילין. שאם הבריל לא פסול: מאי בנייהו. כלומר במאי קמפילגי:

5 ת"ק סבר. מיצוי בשר הזאה בחטאת העוף מעכב

6 וכיון דבעל כרחו נמצה דם אי אמרת מבדיל

7 קעביר כל מעשה עולה בחטאת מליקה מובדלת

8 ומיצוי דעולה מיצוי הוא דעביד בה ולקמן (דף

9 סו.) תנן דחטאת העוף שעשאה כמעשה עולה

10 לשם חטאת פסולה: ור"א בר"ש סבר לא מעכב.

11 הילכך אם רצה להבדיל יבדיל ולא ימצה לאחר

12 הברלה ולא עביד מעשה עולה ור"א ממש

13 דשינה בהבדלה כיון דלאו מעשה עולה מצי

14 למימר בה חיתוך בשר בעלמא הוא: ה"ג שהייה

15 בסימן שני בעולת העוף איכא בנייהו. בעולת

16 העוף הצריכי ב' סימנים ושהה שיעור שהייה בין

17 סימן לסימן איכא בנייהו אי פסול בה בשהייה

18 בין סימן לסימן כבהמה או לא: ת"ק סבר שהייה

19 בסימן שני בעולת העוף לא פסלה. דלא דמי

20 לשחיטת בהמה דטעמא דבהמה בעיא ב'

21 סימנים משום דלא נפקא חיותא בסימן אחד

22 הילכך שם שחיטה על שניהם אבל עוף בסימן

23 אחד פסקא חיותא ועולת העוף מצות הברלה

24 בעלמא הוא דאיכא עולה אבל שם מליקה אינו

25 חל אלא על הראשון ולא מותבי שהייה לפסול

26 בשני ודחטאת שהבדיל בה א"ע"ג דבלא שהייה אי

27 אפשר בין סימן לסימן דרתני לקמן בשמעתין

28 בכתחילה חותך שדרה ומפרקת כול רוב בשר

29 הגיע לסימן וחתכו ורוב בשר עמו והדיא חתיכת

30 רוב בשר אף על גב דאית ביה שיעור שהייה כיון

31 דבעולה שהייה בין סימן לסימן לא פסלה אי

32 עבדיה בחטאת עביד מעשה עולה בחטאת: ור"א

33 בר"ש סבר שהייה בסימן שני בעולת העוף

34 פסלה. הלכך חטאת שהבדיל בה כיון שא"ל לה

35 בלא שהייה בין סימן לסימן אין כאן מעשה

36 עולה דבעולה שהייה ליכא ומחתך בשר

37 בעלמא הוא: רוב בשר מעכב איכא בנייהו.

38 ודכילי עלמא שהייה בעולה בסימן שני פסלה

39 והכא בהא פליגי לת"ק חיתוך רוב בשר בחטאת

40 כלא מעכב אי לא מחתך ליה ואי אמרת מבדיל

41 עביד ליה שני סימנין בלא שהייה וש כאן

42 מעשה עולה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר רוב בשר בחטאת מעכב וחתיכתו אחר סימן

43 ראשון הוא וכיון דלא סגי בלא שהייה בינתים אין כאן מעשה עולה. מכלל דבעינן רוב

44 הכשר לכתחילה. מדקמפילגי בעיכווא מכלל דכולהו מודו לכתחילה בעי לחתוך רוב

45 בשר אחר הסימן: שדרה. חוט השדרה: מפרקת. עצם הצואר: בלא רוב בשר. המקפת סביב

46 כדאמרנין בהכל שוחטין (חולין דף כז) כשברה מפרקת רוב בשר עמה נבילה ומטמאה

47 ואפילו מפרקת הילכך אי הוה חותך רוב בשר קודם הסימן הויה ליה מנתה ולא מותבי

48 בה מליקה וסימנין הלכה למשה מסיני: שנים או רוב שנים. בהכל שוחטין (שם דף כא.)

49 אמרנין שנים לרבנן רוב שנים לר"א בר"ש והתם פליגי בה בקראי: אמרוב קמיה דר' ירימיה.

50 להך פלוגתא דהנך אמוראי דפליגי בטעמא דר"א ברבי שמעון:

אין

1 **שיפע ולא הבריל: תנו רבנן, ו'שפע', אין שיפע**

2 **אלא ביד. וכן הוא אומר ו'ושפעוהו בשפע הגד': לא**

3 **הסיר את המזרה כו': מתניתין דלא פרבי אלעזר**

4 **פרבי שמעון, דתניא, אמר רבי אלעזר פרבי שמעון,**

5 **שמעתי שמבדילין בחטאת העוף. מאי בנייהו. אמר**

6 **רב הספדא, מיצוי חטאת העוף מעכב, איכא בנייהו. אמר**

7 **תנא קמא סבר, מיצוי חטאת העוף מעכב, וכיון**

8 **דמיצוי דם, קעביר מעשה עולה בחטאת העוף. ורבי**

9 **אלעזר פרבי שמעון סבר, מיצוי חטאת העוף לא**

10 **מעכב, ומחתך בשר בעלמא הוא. רבא אמר, שהייה**

11 **בסימן שני בעולת העוף, מעכב, איכא בנייהו. תנא**

12 **קמא סבר, שהייה בסימן שני בעולת העוף, לא**

13 **מעכב. ואף על גב דשהייה קא עביר, מעשה עולה**

14 **בחטאת. ורבי אלעזר פרבי שמעון סבר, מעכב, וכיון**

15 **דשהייה, מחתך בשר בעלמא הוא. אפי' אמר, רוב**

16 **בשר מעכב, איכא בנייהו. ובפלוגתא דרבי ור'א**

17 **ורבי שמואל בר רב יצחק, חד אמר, שהייה בסימן**

18 **שני בעולת העוף, מעכב, איכא בנייהו. וחד אמר,**

19 **רוב בשר מעכב, איכא בנייהו. מכלל דבעינן (ר) רוב**

20 **בשר פתחילה. אין. ודתניא, ביצד מולקין חטאת**

21 **העוף, חותך שדרה ומפרקת, בלא רוב בשר, עד**

22 **שמינע לזושיט או לקנה. הגיע לזושיט או לקנה,**

23 **חותך סימן אחד או רובו, ורוב בשר עמו. ובעולה,**

24 **שנים או רוב שנים. אמרוב קמיה דרבי ור'א**

25 **אמר, לא שמינע להו, הא דאמר רבי שמעון בן**

26 **אלעזר משום רבי אלעזר בן פדת משום רבי אלעזר**

27 **בן שמעון, אומר היה רבי אלעזר פרבי שמעון,**

28 **שמעתי בחטאת העוף שמבדילין, ומאי לא יבדיל,**

29 **אין**

30 **אין**

31 **אין**

32 **אין**

33 **אין**

34 **אין**

35 **אין**

36 **אין**

37 **אין**

38 **אין**

39 **אין**

40 **אין**

41 **אין**

42 **אין**

43 **אין**

44 **אין**

45 **אין**

46 **אין**

47 **אין**

48 **אין**

49 **אין**

50 **אין**

51 **אין**

52 **אין**

53 **אין**

54 **אין**

55 **אין**

56 **אין**

57 **אין**

58 **אין**

השני בלא שישנה קודם לכן בחיתוך הבשר המקיף את הסימנים, 56
 שהוא קודם למליקת הסימן השני. תנא קמא סבר, שהיה פסוק 57
 שני בעולת העוף לא מעבב - אינו פוסל, ואף על גב דשהיה 58
 - ששהה) בחטאת בין הסימנים בחיתוך הבשר, עדיין קא עבדי 59
 - עשה) מעשה עולה בחטאת, שהרי מה שעשה כשר היה גם 60
 לעולה, ונפסלת החטאת, שנמצא שאין מעשה שונים ממעשי 61
 עולה. ורבי אלעזר רבי שמעון סבר, שהיה בסימן שני בעולת 62
 העוף מעבב, וכיון דשהיה - ששהה) בחטאת העוף בין הסימנים 63
 בחיתוך הבשר, נמצא שבאופן זה לא היה כשר לעולה שבה 64
 שהיה פוסלת, ועל כן אין הבדלתו פוסלת, שאין כאן מעשה 65
 עולה, ומה שהוסיף וחתך יותר על הצריך, מתחבב בשר בעלמא הוא. 66
 דעה שלישית, אפי' אמר, לעולם שהיה בסימן שני בעולת העוף 67
 מעכבת, והנידון אם חיתוך רוב הפסוק המקיף את הסימנים, האם 68
 הוא מעבב שאין החטאת כשרה בלא שיחתכוהו, נידון זה איכא 69
 ביניהו - שנוי במחלוקת בין התנא במשנה לרבי אלעזר ברבי 70
 שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם המבדיל בחטאת העוף פסלה או 71
 לא פסלה. דעת רבי אלעזר ברבי שמעון היא כדלעיל בדברי רבא, 72
 שכיון שהוא שוהה בין הסימנים בחיתוך רוב בשר, לא עשה 73
 מעשה עולה בחטאת, שהרי שהיה זו פוסלת בעולת העוף. וכל זה 74
 מפני שלדעתו מוכרח הוא לחתוך את רוב הבשר. אולם תנא קמא 75
 סובר שחיתוך רוב הבשר אינו מעכב, ונמצא שאינו מוכרח לשהות 76
 בין הסימנים ויכול הוא למולקם בזה אחר זה בלא בעולה, ואם 77
 עשה כן, שמולקם בלא שהיה, עשה כל מעשה עולה בחטאת, 78
 ונפסל הקרבן. ואפילו לא עשה כן, אלא חתך רוב בשר ושהה בין 79
 הסימנים, גם כן יש לפסול את הקרבן, גזירה שמא לא יחתוך רוב 80
 בשר ולא ישהה. 81
 ומחלוקת זו של אביי ורבא בביאור דעות תנא קמא ורבי אלעזר 82
 ברבי שמעון, שנויה כבר בפלוגתא - במחלוקת דרבי ורבי 83
 שמואל בר רב יצחק, חד מהם אמר שהיה פסוק שני בעולת העוף 84
 מעבב איכא ביניהו - בין תנא קמא לרבי אלעזר ברבי שמעון, 85
 וכדעת רבא, וחד מהם אמר שרוב בשר מעבב איכא ביניהו, וכדעת 86
 אביי. 87
 הגמרא מבררת את דינו של רוב בשר. מדייקת הגמרא: ממה 88
 שנחלקו אם חיתוכו מעכב, מפלג - יש לדייק דבעינן (ד) רוב בשר 89
 בתחילה - שלכתחילה הכל מודים שצריך לחתוך רוב בשר. 90
 אומרת הגמרא: אין - אכן, נכון הדבר, והתנא - וכן שנינו 91
 בברייתא, כיצד מולקין חטאת העוף, חותך הכהן שדרה ומפרקת, 92
 בלא שיחתוך עדיין את רוב הבשר, עד שמיניע בחיתוכו לזושת או 93
 לקנה. הגיע לזושת או לקנה, חותך סימן אחד מהם או רובו של 94
 סימן, וחותך גם רוב בשר עמו, ובוה נשלמה עבודת המליקה. 95
 וכעולה, עולת העוף, עושה גם כן כנאמר בחטאת, אלא שחותך 96
 לא רק סימן אחד אלא את כל השנים, וזה לדעת חכמים בחולין 97
 (כא), או שחותך רק רוב שנים ולא את כל השנים, וזה לדעת רבי 98
 אלעזר ברבי שמעון (סו). ובברייתא זו מבואר כדלעיל, שיש 99
 לחתוך בחטאת מלבד סימן אחד, גם את רוב הבשר. 100
 הגמרא מביאה דעה רביעית החולקת על כל האמוראים 101
 הקודמים. אומרת הגמרא: אמרוה - אמרו את דברי רב חסדא 102
 ורבא ואביי, שנחלקו בביאור דברי רבי אלעזר ברבי שמעון, קמיה 103
 ו-לפני דרבי ירמיה, אמר, לא שמיע להו - האם אינם יודעים את 104
 הא - ומה? דאמר רבי שמעון בן אלעזר בן שמואל, רבי אלעזר בן 105
 שמואל רבי אלעזר בן שמואל, שאומר היה רבי אלעזר רבי שמעון, 106
 שמעתי בחטאת העוף שפסולין, ואין בכך שום איסור, ומא 107
 ו-ומה? לא יבדיל, שנאמר בפסוק, לא באה התורה לאסור 108
 להבדיל, אלא אומר 109

שנינו במשנה, שישע ולא יהדיל. 1
 הגמרא מביאה ברייתא המדברת באופן השיטע: תנו רבנן 2
 בברייתא, נאמר בעולת העוף (ויקרא א ט) 'ושפע אתו בכנפי', אין 3
 נקרא שישע אלא כשהוא נעשה פיד ולא בכלי, וכן הוא אומר 4
 (שופטים ד ו) 'וישפעהו כשפע הגדי ומאומה אין פידו', והרי ששיטע 5
 הוא ביד ולא בסכין או בכלי אחר. 6
 שנינו במשנה, לא הסיר את הפוראה בו' הבדיל בחטאת ולא 7
 הבדיל בעולה פסול. 8
 הגמרא מביאה דעה החולקת על דין המשנה וסוברת שאם הבדיל 9
 בחטאת לא פסלה. אומרת הגמרא: מתניתין שאמרה שאם הבדיל 10
 בחטאת, והיינו שמלק את שני סימניה, הקנה והושט, פסלה, היא 11
 ולא רבי אלעזר רבי שמעון, דתנא בברייתא, אמר רבי אלעזר 12
 רבי שמעון, שמעתי שפסולין בחטאת העוף, דהיינו שמוטר 13
 להבדיל בה, ואם הבדיל לא פסלה. 14
 הגמרא מבררת במה נחלקו התנא במשנה ורבי אלעזר ברבי 15
 שמעון. מבררת הגמרא: מאי ביניהו - במה תלויה מחלוקתם של 16
 התנא במשנה עם רבי אלעזר ברבי שמעון לגבי הבדלה בחטאת 17
 העוף. 18
 הגמרא מביאה ארבע דעות בביאור המחלוקת: כפי שמתבאר 19
 מתוך דברי הגמרא, שלושת האמוראים הראשונים, מתוך 20
 הארבעה להלן, סוברים שהאיסור להבדיל יסודו בכך שמחמתו 21
 דומה עשיית החטאת לעשיית העולה, שהרי מליקה של עולה 22
 היא מליקה מובדלת, ואילו התורה הקפידה שעשיית החטאת 23
 תהיה שונה מעשיית העולה על ידי שיעשו בה מעשים שאינם 24
 כשרים בעולה. התנא במשנה, הפוסל בהבדלה, ורבי אלעזר ברבי 25
 שמעון, המכשיר בה, נחלקו ביניהם במחלוקת אחרות בעבודת 26
 החטאת והעולה, ובדן תלויה השאלה האם כשהבדיל בחטאת 27
 גרם על ידי כך שנעשו בה כל מעשי העולה, ועל כן פסולה 28
 החטאת, או שעדיין ישנן סיבות אחרות שגורמות שיש במעשה 29
 החטאת דברים הפוסלים בעולה, ועל כן היא כשרה. 30
 דעה ראשונה, אמר רב חסדא, הנידון אם מיצוי חטאת העוף מעבב 31
 או שאינו מעכב, דהיינו אם בלעדיו החטאת פסולה או שאינו 32
 פסולה, איכא ביניהו - שנוי במחלוקת בין התנא במשנה ורבי 33
 אלעזר ברבי שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם המבדיל בחטאת 34
 העוף פסלה או לא פסלה. תנא קמא - התנא במשנה שפסל 35
 בהבדיל בחטאת העוף, סבר שמיצוי חטאת העוף מעבב, שאם לא 36
 מיצה דמה, פסולה, וכיון דמיצהו - שמיצהו דם החטאת, הרי שיחד 37
 עם מה שהבדיל קעבדי - עשהו כל מעשה עולה, כל עבודותיה, 38
 בחטאת העוף, שעבודות העולה הן מליקה ומיצוי, ומליקת העולה 39
 שונה ממליקת החטאת בכך שהוא מבדיל בה ושחותך את שני 40
 הסימנים, ועתה שעשה בחטאת מליקה מובדלת, אין במעשה 41
 שום דבר השונה מן העולה, ולכן פסולה החטאת. ורבי אלעזר 42
 רבי שמעון, שאמר שמעתי שמבדילין בחטאת העוף, סבר 43
 שמיצוי חטאת העוף לא מעבב, ועל כן יכול הוא להבדיל ולא 44
 למצות, ונמצא שלא עשה מעשה עולה בחטאת, שעולה שלא 45
 מיצה דמה פסולה, ומה שהבדיל ומלק יותר מן הצריך, מתחבב בשר 46
 בעלמא הוא, ועל כן החטאת כשרה. 47
 דעה שניה, רבא אמר, הנידון אם שהיה ו-הפסק זמן פסוק שני 48
 ו-קודם מליקת סימן שני, אחר מליקת הראשון, בעולת העוף, 49
 מעבב, כלומר פוסלת את העולה, כדון שחיתת בהמה שאם שהה 50
 בין סימן ראשון לסימן שני, נפסלת השחיטה, או שאין שהיה 51
 פוסלת בוה, נידון זה איכא ביניהו - שנוי במחלוקת בין התנא 52
 במשנה לרבי אלעזר ברבי שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם 53
 המבדיל בחטאת העוף פסלה או לא פסלה. והדברים תלויים זה 54
 בזה מפני שכל מולק חטאת העוף אינו יכול למלוק את הסימן 55

פרק שביעי - חטאת העוף

48

פרק זה עוסק בידיני קרבנות העוף, חטאת העוף ועולת העוף. דרכי עשיית קרבנות אלו כבר נתבארו בפרק הקודם, וכן גם דיני מחשבות פסול שבזבם. פרק זה מוסיף ומפרט את דיניהם של שינויים שנעשו בקרבנות אלו, אימתי הם פוסלים ואימתי לא, וביניהם גם כאשר עשה מעשי חטאת בעולה ומעשי עולה בחטאת על ידי שינויים בעבודותיהן או במקומותיהן. ענין נוסף המדובר בפרק הוא טומאת בית הבליעה. קיימים פסולים שונים בקרבנות העוף המחשיבים את העוף כנבילה, ועל כן הוא מטמא בבית הבליעה, וקיימים פסולים אחרים, שהם נחשבים 'פסולו בקודש', שאף שהקרבן פסול אין עליו דין נבילה ואינו מטמא. בפרק נידונים הפסולים, אימתי הם מנבלים את הקרבן ואימתי אינם מנבלים לפי שפסולם בקודש.

המשנה פותחת בדין חטאת ששינה בה, ומפרטת בזה כמה דינים: א. חטאת העוף ששעשה ו-שעשה את עבודותיה לזמנה במזבח, דהיינו בחציו התחתון של המזבח, כמעשה עבודות החטאת, שמלק סימן אחד בלבד והזהר דמה ושוב מיצה, ועשה זאת לשם קרבן חטאת, כשירה, שהרי זהו דינה וזוהי מצותה.

ב. אולם אם עשה את עבודותיה למטה כמעשה קרבן חטאת אלא שחישב שהוא עובד עבודות אלו לשם קרבן עולה, או שעשה את עבודותיה למטה כמעשה קרבן עולה אף שבמחשבתו חשב כהוגן שהוא עושה זאת לשם חטאת, או שגם עשה כמעשה עולה וגם חישב בעשייתה לשם עולה, בכל אלו הרי זו פסולה לגמרי, שחטאת נפסלת בין אם שינה בעבודותיה ובין אם עשאה שלא לשמה.

ג. עשאה לחטאת למעלה, דהיינו בחציו העליון של המזבח אין זה מקומה, כמעשה כולו, כלומר שהיה עם זה אחד מכל האופנים הנזכרים לעיל, כגון כמעשה עולה לשם חטאת וההיפך, ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, פסולה, ששינוי מקום פוסל בה.

המשנה מפרטת אופנים אלו בעולה ודיניהם:

א. עולת העוף ששעשה ו-שעשה את עבודותיה לזמנה במזבח, דהיינו בחציו העליון של המזבח, כמעשה עבודות העולה, שמלק בשני סימנים ומיצה את דמה, ועשה זאת לשם קרבן עולה, כשירה, שהרי זהו דינה וזוהי מצותה.

ב. עשה את עבודותיה למעלה כמעשה קרבן עולה כדינה אבל חישב שהוא עובד אותן לשם חטאת, גם בזה היא כשירה, שמחשבת שלא לשמה אינה פוסלת בעולה, ובלבד שלא עולתה ו-נחשבת לזמנה כקיום חובתם, שעליהם להביא קרבן עולה אחר.

ג. עשה את עבודותיה למעלה כמעשה קרבן חטאת אף שחישב בעשייתה לשם עולה כדינה, או שעשה את עבודותיה למעלה כמעשה חטאת וגם חישב שהוא עושה אותן לשם חטאת, פסולה, שהעולה נפסלת אם שינה בעבודותיה.

ד. עשאה לעולה לזמנה, דהיינו בחציו התחתון של המזבח, כמעשה כולו, כלומר שהיה זה עם אחד מהאופנים הנזכרים לעיל, כגון כמעשה חטאת לשם עולה וההיפך, ואפילו כמעשה עולה לשם עולה, פסולה, ששינוי מקום פוסל בה.

שארן צריך להבדיל, ולכן כשרה גם אם הבדיל, ואפילו עשה מעשה עולה בחטאת, שאין פסול בדבר.

הגמרא דנה בשיטה זו שרבי אלעזר ברבי שמעון מפרש את הפסוק הכתוב בחטאת 'לא יבדיל' שלא בא ללמוד איסור הבדלה כלל: אמר ליה רב אחא בר ריה הריה הריבא רב אשי, אלא מעתה שהאומר 'לא יבדיל' אינו אוזרהה שלא להבדיל אלא הכוונה שאינו צריך להבדיל, אם כן גבי פותח או כורה בור שחייב על נזקיו, דקתיב בו בבור 'וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שקמה שור או חמור', האם הרי גמי - כך נפרש גם שם את כוונת התורה דאין צריך לזכור את הבור. מתרצת הגמרא, הרי השתא - וכי כך רוצה אתה לומר עתה, הלא הרי - שם בבור, בין דקתיב לאחר מכן (שם לז) 'בעל הבור ישלם', מוכח מכאן שעליוה הוא הריבוי לפסונו - מוטל עליו לכסות את הבור, שאם לא כן למה נתחייב לשלם על נזקיו, ואין לפרש כלל שהכוונה היא שאין צריך לזכור, אבל הריבוי - כאן בחטאת העוף שנאמר בה 'לא יבדיל', מוכח - הרי קתיב בעולת העוף 'הקריב אותו' הבהן אל המזבח וממה שנאמר 'הקריבו' והיינו 'הקריב אותו' שמשמע שיש לו הקרבה שונה משמע שהלק חתוב בין חטאת העוף לעולת העוף, וללמוד שכן שונות ביניהן, והיינו שחטאת העוף אינו מבדיל ואילו בעולה מבדיל, וכאשר דרשו כן בחולין (כא), ובעולה הלא לדעת הכל חייב הוא להבדיל, ואם כן 'לא יבדיל' הנאמר בחטאת העוף למה לי, מה נאמר בו, ודאי שפע מינה ו-יש ללמוד הימנו שאין צריך להבדיל. שאם היה אסור להבדיל בחטאת לא היה לרבי אלעזר ברבי שמעון מקור שחייב להבדיל בעולה, אלא רק שמונת להבדיל בה, שאין לנו מקור לחלק עולה מחטאת עד כדי כך, אלא רק שיהיה שינוי ביניהם, דהיינו או שבחטאת אסור להבדיל ובעולה מותר להבדיל, או שבחטאת רשות להבדיל ובעולה חייב להבדיל, וכיון שדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שבעולה חייב להבדיל, ממילא מוכח שבחטאת רשות להבדיל.

שינוי במשנה, מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה, מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשרה.

הגמרא מבארת את מקור הדין: הנו רפנן בברייתא, נאמר בעולת העוף (ויקרא א יז) 'עולה הוא', ויש לדרוש את הפסוק 'עולה' בא רבות והוא' בא למעט ולהוציא, ועל כן דורשים מן הפסוק 'עולה' מרבה שכשרה אף על פי שמיצה את דם הגוף ולא מיצה את דם הראש, וכול הייתי אומר שכן גם להיפך, שאם מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף תהא כשרה, תלמוד לומר 'הוא' למעט שאם מיצה דם הגוף בלבד יש להכשירה, ואילו אם מיצה דם הראש בלבד, פסולה.

הגמרא מבררת את דרך הלימוד. שואלת הגמרא: מאי תלמודא - כיצד למד התנא בברייתא דין זה שמרבים את דם הראש וממעטים את דם הגוף, ולא ההיפך. מתרצת הגמרא, אמר רבינא, יש להעמיד את הריבוי על דם הגוף דווקא, משום שמתקבא כן דרוב דמים בגוף שכיחי ו-מצויים, ולכן ודאי שדעת התורה להעדיף את דם הגוף על דם הראש.

הדרן עלך קדשי קדשים

47

צריך ללמוד הלכות הצריכות בחיי היום יומיים, ולחזור עליהם

עד שהתלמוד יביא לידי מעשה.

ממכתב כ"ד מר-חשוון, תשט"ז

1 קיר דמבחו ויש לומר דמשמע ליה דמתני' פוסלת בכל ענין אפי' לאחר הואה מדקאמר רבי
 2 אלעזר בר"ש שמעתי שמבדילין דהיינו דוקא לאחר הואה מכלל דרבנן פליגי עליה ואמרי
 3 אין מבדילין אם כן מתני' דלא כוותיה וא"ת ריש פ' חטאת העוף עשאה כמעשה עולה
 4 פסולה וקאמר בגמרא דשני במאי אילימא דשני במליקה נימא דלא כ"ר"א בר"ש דאי ר"א
 5 בר' שמעון הא אמר שמעתי שמבדילין בחטאת
 6 העוף כמאי קשיא ליה לרבי אלעזר בר"ש נמי
 7 משכחת לה דהבדיל קודם הואה וי"ל כיון
 8 דמוקמינן כמעשה עולה דשני במליקה א"כ
 9 מולא קתני כמעשה עולה קודם הואה ש"מ
 10 דאיירי בין קודם הואה בין לאחר הואה ועוד דל"ר
 11 אכלהו כן פדת ור"ש בן אליקים ורבי ירמיה
 12 לכשר רבי אלעזר בר"ש אפילו קודם ההואה
 13 דמפרשים לא יבדיל דקרא אין צריך להבדיל
 14 ור"ת הגיה בגליון בספרו על מילתא דר"ש בן
 15 אליקים ומאי לא יבדיל דמשמע בין בשעת הואה
 16 בין בשעת מיצוי אינו צריך להבדיל ואם הבדיל
 17 כשר וכ"ש שמתמצה כל הדם ושקנין לקרא
 18 דאיזו דחוק ומוקי אנפשיה דדוקא לא יבדיל
 19 בשעת הואה אבל בשעת מיצוי דלדם הוא צריך
 20 אי בעי מבדיל אי בעי לא מבדיל עכ"ל משמע
 21 שרצה לפרש דבשעת הואה אסר קרא ובשעת
 22 מיצוי בעי למימר קרא דאין צריך ותרמייהו
 23 משתמני מניה (ושי"מ) מדאפקיה קרא בלשון
 24 לאו קודשי דבשעת הואה לא יבדיל ולאסורא
 25 אף בשעת מיצוי לא אתי קרא דמוקריבו היה
 26 נפיק דריש מניה בחולין (דף כא.) שחילק
 27 הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף לכך יש
 28 לפרש נמי דאתי קרא למימר דבשעת מיצוי אם
 29 ירצה לא יבדיל הוא דאמר רבי ירמיה לא שמע
 30 לזו דמשמע שבה לחלוק על רב חסדא ורבא
 31 ואביי היינו משום שבה ר' ירמיה להשמיענו
 32 דכשבדיל לאחר הואה אין כאן מעשה עולה
 33 בחטאת שמצות חטאת נמי כך הוא דקרא אין
 34 צריך להבדיל קאמר וא"ת לרב הונא דאמר
 35 משמיה דרב במעילה פרק חטאת העוף (דף ה:)

1 אין צריך להבדיל. הילכך אם הבדיל לאו שנינו הוא: מברי' בת"כ. בעולת העוף והקריבו
 2 ומינה נפקא לן לר"א ברבי שמעון הבדלה בעולת העוף הבחל שוחטין (חולין דף כא.)
 3 ולא דרש ומלק והקטיר כדרש"י לעיל מה הקטרה הראש בעצמו כו' דתיפוק ליה הבדלה
 4 ממתם דרך סברא לית ליה שיעמוק את כולן אלא דוקא רוב שנים וילף לה מקראי
 5 ואפילו רבנן דפליגי עליה התם עיקר הבדלה
 6 בעולה לא נפקא להו אלא מוהקריבו דמשמע
 7 חלק את זה מן החטאת הילכך על כרחך ולא
 8 יבדיל האמור בחטאת למה לי. כלומר מאי
 9 קאמר לן שמע מינה א"צ להבדיל קאמר הילכך
 10 נפקא לן העולה מוהקריבו דצריך להבדיל הוא
 11 חלק בנידון דאי אודרה היא בחטאת שלא
 12 יבדיל הכי נפקא לן בעולה מוהקריבו דצריך
 13 להבדיל אינו מוחרר שלא להבדיל הוא דנפקא
 14 לן מחילוקי ולא שטעון הבדלה. ד"א האי למה
 15 לי כמו מאי היא לישן קצר מדאתא והקריבו
 16 לחלק למדנו הבדלה בעולה שמע מינה ולא
 17 יבדיל אין צריך להבדיל קאמר ואשמעי' **ההקריבו**
 18 **והקריבו** דחלק בעולה דצריך להבדיל (ואי
 19 אודרה היא בחטאת לא שמעי' מוהקריבו אלא
 20 דאינו מוחרר מלהבדיל בעולה אבל מצות
 21 הבדלה לא נפקא לן)

1 **אין צריך להבדיל. אמר ליה רב אחא בריה דרבא**
 2 **לרב אשי, אפלא מעתה, גבי בור דכתיב 'ולא יכסנו',**
 3 **הכי נמי דאין צריך לכפות. הכי השתא, התם, פיון**
 4 **דכתיב 'פעל הבור ישלם', עלויה הוא דרמי לכסו.**
 5 **אכל הכא, מפידי כתיב 'והקריבו', חלק הכתוב בין**
 6 **חטאת העוף לעולת העוף, לא יבדיל למה לי.**
 7 **שמע מינה, אין צריך להבדיל: מיצה דם העוף: תנו**
 8 **רבנן, עולה, אף על פי שמיצה דם העוף ולא מיצה**
 9 **דם הראש, יכול, מיצה דם הראש ולא מיצה דם**
 10 **העוף. תלמוד לומר 'הוא'. מאי תלמודא. אמר רבינא,**
 11 **כסתמברא, דרוב דמים בנפח שכיחי:**

הדרן עלך קדשי קדשים

הדרן עלך קדשי קדשים

12 **חטאת העוף ששעשאה למיפה כמעשה חטאת,**
 13 **לשם חטאת, פשירה. כמעשה חטאת**
 14 **לשם עולה, כמעשה עולה לשם חטאת, כמעשה**
 15 **עולה לשם עולה, פסולה. עשאה למעלה, כמעשה**
 16 **כולן, פסולה. עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה**
 17 **עולה, לשם עולה, פשירה. כמעשה עולה לשם**
 18 **חטאת, פשירה, ובכלב שלא עלתה לבעליה. כמעשה**
 19 **חטאת לשם עולה, כמעשה חטאת לשם חטאת,**
 20 **פסולה. עשאה למיפה, כמעשה כולן, פסולה:**

גמרא

1 דמיצוי חטאת העוף אינו מעכב ולהכי תני במתני' דהתם הוזה דמה אמאי פסלי רבנן כשהבדיל לאחר הואה הא אין כאן מעשה עולה בחטאת דמתוך בשר בעלמא הוא כדפרישית כיון
 2 דכבר נגמרו עבודת הדם דמיצוי אינו מעכב ולפי מה שפירשתי נחא דדילמא רב הונא סבר כ"ש בן אליקים דמוקי פלוניתיהו קודם הואה אבל לפירוש ר"ת קשה דאפילו לר"ש בן אליקים
 3 לא פליגי אלא לאחר הואה ויש לומר דרב הונא יעמיד מתני' דקניי הבדיל פסול קודם הואה ואפילו כרבי אלעזר בר"ש וסוגיא דשמעתי דקאמר מתניתין דלא כרבי אלעזר בר"ש אתיא
 4 כרב אדא בר אבהו דאמר במעילה משמיה דרב מיצוי חטאת העוף מעכב ורבנן פליגי עליה דר"א בר"ש אפילו לרב הונא מדקאמר רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילין משמע
 5 דפליגי רבנן עליה ואע"ג דרב הונא סבר מיצוי לא מעכב מודה הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אלעזר כרבי שמעון סבר מיצוי מעכב וה"נ איכא חד תנא במעילה דסבר הכי ומיהו מתני' לא
 6 אפשר למימר לרב הונא דסבר מעכב דהא מחדר הש"ס לאוקומי כל סתמי דמתני' כוותיה דאית ליה אינו מעכב וא"ת הוא קתני מתני' חטאת העוף שמלקה לשמה ומיצה דמה שלא לשמה
 7 פסול אלמא דמיצוי מעכב ויש לומר דרב הונא לא היה תני מיצה אלא היה כדתיני במתניתין דמעילה הוזה דמה אבל סיפא דמתני' דמייתי התם במעילה אחד חטאת העוף ואחד עולת
 8 העוף מלקן ומיצה דמן כו' לא מצי לשנויי דהוא ושהיזה דהא קתני בה נמי עולה והואה בעולה ליכא לכך צריך לשנויי דלצדק קתני:

1 **אלא** מעתה גבי בור דכתיב ולא יכסנו כו'. מכל לאוין שבתורה כגון לא תחסום לא תאכלו כל נבילה לא תלבש שטענו לא קשיא ליה למאי כתביה אם לא ללאו אבל הא דמסברא הוה
 2 אמנא מבדיל לפי שצריך לדם אמרין דכי כתיב לא יבדיל אין צריך להבדיל קאמר וגבי נור נמי מסברא הוה אמנא דחייב לכסותו וכי כתיב לא יכסנו אין צריך לכסותו קאמר:

הדרן עלך קדשי קדשים

חטאת

1 העוף. כמעשה חטאת לשם חטאת כשירה. זו היא מצותה ואגב אחרוני נקטיה: **למעלה** כמעשה כולן פסולה. אף שעשה העבודה כחקנה והיינו באכילה אבל בעלים נתכפרו
 2 לשמואל דאמר לעיל פרק ב' (דף כו:) כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים: **למטה** כמעשה כולן פסולה. בסוף פירוקן דלעיל (דף סה:) פירשתי לך ידעין נמא ליה עיובא בעולה:
 3 נימא

על-ידי היגיעה בתורה, יגיעה בדרך אור חוזר, מגיעים להעלם
 העצמי (דתורה), עין לא ראתה אלוקים זולתך.

ממאמר פרשת תולדות ה'תשכ"ח

1 **נימא** דלא כר"א בר"ש. לעיל (דף סה: ד"ה רובי) פירשה: **חטאת** העוף כמעשה עולה
 2 פסולה דשני במליקה. פי' מל' ב' סימנן והבדיל וכי קאמר שני בחזאה היינו שלא
 3 חזא אלא מיצה והכל עשה למטה כדון חטאת ולא מצי לפרושי שני במליקה שעשאה
 4 למעלה דהא מליקה בכל מקום כשירה ובשני בחזאה ליכא לפרושי שהזאה למעלה משום
 5 דקאי על רישא דקתני שעשאה למטה וכן בבא

6 **דעלת** הישא כמעשה חטאת דקאמר דשני
 7 במליקה היינו שלא מלך רם סימן אחד וכי קאמר
 8 שני במיזו היינו שלא מיצה אלא היה תחת
 9 המיזו והכל למעלה ולא מצי לפרושי דשני
 10 במליקה וכתר הכי דשני במיזו ובגון שעשאה
 11 למטה כדון חטאת דהא קאי על רישא דקתני
 12 עשאה למעלה ובגנני זה אחיא כולה בפשיטות:
 13 **דשני** במליקה נימא דלא כרבי יהושע דאמר
 14 אין מועלין. תימה לי טעמא דרבי יהושע משום
 15 שעשאה למטה ובסימן ראשון נפסלה מעולת
 16 העוף וגם היה למטה מחטאת העוף לכך נמשכה
 17 להיות מחטאת כך מפרש רב אשי טעמא לקמן
 18 אבל הבא מלך סימן אחד בחטאת למעלה אין זה
 19 פסול עולה בסימן ראשון וגם לא חזא (הבא)
 20 והשתא לא נמשכה להיות מחטאת כיון שלא היה
 21 וגם לא נפסל בסימן ראשון ממעשה עולת העוף.
 22 ברוך: **ואלא** במיזו. משמע דככל הך בבא
 23 דעולה מיירי במיזו ותימה כמעשה חטאת הכי
 24 מיתוקמא דשני במיזו דאי עשה הזאה ואח"כ
 25 מיזו אמאי מפסלא עולה בכך כיון שעשאה
 26 אח"כ מיזו מדר הנפש ואי משום דרשיבן סוף
 27 פירקין דלעיל (דף סה.) דמו כל דמו וכיון דעבד
 28 ליה הזאה ליכא כל דמו במיזו לא מסתבר שאם
 29 נשפר מעט מהדם שתפסל בכך הוי' מ"ש וכי
 30 תימא דלא מוקי במיזו אלא היא דכולן מועלין
 31 בהן דקאי אפי' עשאה לעולת העוף למטה
 32 כמעשה חטאת לשם חטאת אבל הך רישא מיירי
 33 דשני במליקה א"כ בלאו הך דיוקי דקרייא ואיל
 34 הזה מצי לאקשו רישא וסיפא במליקה ומציעתא
 35 במיזו דבבא דחטאת העוף אוקימנא רישא דשני
 36 במליקה וסיפא בחזאה הך בבא דעולה מיתוקמא
 37 דשני במליקה כדפרישית ונראה לפרש דלעולם
 38 מיירי הך בבא דעולה דשני במיזו ונראה ומנספר
 39 מעט משום דמיד כשהוא הגיע דם למזבח
 40 נתכפרו בעלים מדמשואל דלעיל פ"ב (דף כו:)
 41 והרי נתכפרו בפסול ולא מהני מה שמתמצא
 42 אח"כ כיון דכבר נתכפרו ומיזו תימה הוא לומר
 43 דנתכפרו כעשה עבודה שלא כדרינה דלא דמי
 44 לנתנו על הכסף ועל היסוד שהעבודה כמזונה
 45 אלא ששינה מקומו ונראה כפי' הקונט' דכמעשה
 46 חטאת היינו שלא עשה מיזו אלא הזאה למיד
 47 מיזו (בחטאת) לא מעכב ופסולה משום דלא
 48 עשה מיזו בעולה זו דליכא לפרושי דשני במיזו שעשה המיזו למטה דהא קאי ארישא
 49 ועוד דהיינו סיפא (עשאה למטה) דקתני עשאה למטה כמעשה כולן הוי' והקונטרס לעיל
 50 גבי חטאת כמעשה עולה והמפרש דשני בחזאה היינו שלא חזא אלא מיצה גרידא ומיזו עריין
 51 מה לו להש"ס לדקדק על בבא זו אלא במיזו דמשמע שאין יכול להקשות בענין אחר רישא
 52 וסיפא במליקה ומציעתא במיזו בלאו הכי יכול להקשות דבבא דחטאת אוקימנא רישא
 53 במליקה וסיפא בחזאה ופלוגתא דר"א ור' יהושע במליקה ונראה שאין הש"ס מתמיה על
 54 סיפא דבבא דחטאת בנימין דמיירי דשני בחזאה כיון דלא משכבת בה פסול בשניו דמליקה
 55 דמליקה בכל מקום מנזב כשירה וא"ת אי לא שני אלא במיזו אמאי מועלין בהן למאן
 56 דאמר היתר שחיסה שנינו בריש מסכת מעילה (דף קה) חזא היה לו היתר שחיסה ויצאה מיד מעילה וכן חטאת שעשאה למעלה כמעשה כולן ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת וקתני סיפא
 57 דמועלין בה אמאי הרי היה לה שעת הכושר והיתר מליקה:

1 **גמ' דשני במאי**. אכמעשה עולה לשם חטאת קאי ומביעי ליה איזה דבר בחטאת
 2 עשה כמעשה עולה: **אי נימא דשני במליקה**. שהבדיל: **נימא**. הא דקתני פסולה
 3 דלא כר"א: ומחדר הש"ס מאי קשיא לך בהאי ודאי פליגי רבנן עליה ולא מי
 4 אוקמה תמנא דפירקין דלעיל דלא כר"א דקתני הבדיל בחטאת פסולה: **לא**. כלומר דך
 5 אפי' כר"א: **דשני בחזאה**. שלא חזא אלא מיצה
 6 שהמיזו היא עבודת העולה: ה"נ **מפתיבא**.
 7 דכל שניו דמתני' בחזאה הוא: **דשני במאי**.
 8 איזהו עבודה למעלה עשה: **האמר** מר. גבי
 9 חטאת העוף בפירקין דלעיל (דף סה) מליקה
 10 בכל מקום כו' ומדסיפא דאייירי בשניו למעלה
 11 בחזאה איירי רישא נמי דאייירי בשניו מעשה
 12 בחזאה מיירי **הא כדאיתא והא כדאיתא**. כל
 13 חזא וחדא במה דהוי שניו לגביה מיירי רישא
 14 דמיירי בשניו מעשה איכא למימר דבמליקה
 15 נמי איירי סיפא דמעשה דמליקה לא הוי
 16 שניו תיתוקם בחזאה: **דשני במאי**. הני מעשה
 17 חטאת דקתני במאי שני: **דשני במליקה**. שלא
 18 הבדיל: **מדקתני סיפא**. כלומר הא דקתני סיפא
 19 חטאת לשם חטאת: **נימא דלא כרבי יהושע**
 20 דאיהו אמר אין מועלין בהן ובמתניתין: **אילא**
 21 **במיזו**. ובדא לא פליג ר' יהושע דטעמא
 22 כדכר אודא דאמר אמר היה רבי יהושע עולת
 23 העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם
 24 חטאת נמשכת משם עולה ונעשית חטאת
 25 העוף והאי טעמא ליכא למימר אלא כדשני
 26 במליקה כדמפרש לה רב אשי לקמן משום
 27 דעולה צריכה שני סימנן וחטאת כשירה בסימן
 28 אחד מליקה עולת העוף למטה ליתא זה
 29 שמולקה למטה ולשם חטאת בסימן ראשון
 30 השלים בה כל מעשה החטאת לפיכך יצאתה
 31 בה משם עולה ונעשית חטאת והיא חטאת
 32 העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם
 33 חטאת שאין בה מעילה אבל היכא דבמליקה
 34 לא שני ומולקת למעלה וכמעשה עולה חזא
 35 נמשכת בשניו דמיזו שלא מיצה אלא היה
 36 כדון חטאת למטה למיזו חטאת העוף: **אימר**
 37 **דאי' יהושע דשני במליקה**. וטעמא כדפרישית:
 38 **רישא במליקה**. משום דבעית לאוקומי דלא
 39 כר"א ברבי שמעון כדאיתוקמא תם באידך
 40 פירקין ודך סיפא פלוגתא דרבי יהושע ע"כ
 41 במליקה: **מציעתא במיזו**. דתיתוקמא כרבי
 42 יהושע משום דר"א שמותי הוא: **פתני' וכולן**.
 43 אע"פ שנפסלו מליקתן כמותרין מיד בבלה:
 44 ואין מטמאין כבית הבליעה. כדן בבלה עוף
 45 טהור: ומועלין בהן. ואף בחטאת הואיל ונפסלה
 46 ואין בהן שעת היתר לכהנים לא יצאו מיד
 47 מעילה שבהן: חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת.
 48 וכשירה היא ויש לה שעת היתר לכהנים ושבו אין בו מעילה אפילו לזר: רבי
 49 אליעזר אומר מועלין בה. דהא עולה היא ומי הוציאה ממעילתה שעת היתר
 50 לכהנים אין לה: רבי יהושע אומר אין מועלין. דכיון דשינה שמה ומעשה ומקומה
 51 לשם חטאת נעשית חטאת כדמפרש בגמרא: ומה חטאת העוף שאין מועלין לשמה.
 52 שבה נאכלת לכהנים: שינה את שמה. ופסלה ולא באה לכלל היתר מועלין
 53 דהא רבי יהושע גופיה לא פליג עליה: לרבי ישש בן מעילה. לשם עולה
 54 ששחטן

אמר

58 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 59 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 60 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 61 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 62 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 63 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 64 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 65 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 66 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 67 **חטאת** העוף ששחטתה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת

גמרא

61 **אין מוֹעֲלִין בה**, וכאמור במשנה הבאה. ואין להעמיד את המשנה
62 שלא כרבי יהושע אלא כרבי אליעזר, משום שרבי אליעזר
63 מתלמידי בית שמאי הוא ואין להעמיד סתם משנה כמותו. **ואֵלֵא**
64 על כרחך שימעשה חטאת האמור במשנתו [בסיפא העוסקת
65 בעולת העוף] היינו ששינה **בְּמִצְוֵי בלבד**, דהיינו שהיה [כדין]
66 חטאת] ולא מיצה [כדין עולה], ובאופן זה לא אמר רבי יהושע
67 שאין מועלים בה.
68 הגמרא מקשה על כך מהמשנה הבאה. שואלת הגמרא: העמדנו
69 את דין עולת העוף שעשה בה מעשה חטאת, באופן ששינה בה
70 במיצוי, והיינו שהיה ולא מיצה, וקשה, **אֵימָא** [אמור ובאר] את
71 ה**סיפא**, כלומר את המשנה הבאה, שנאמר בה, **עולת העוף**
72 **שֶׁעָשָׂה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,**
73 **מוֹעֲלִין בָּהּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אין מוֹעֲלִין בָּהּ, ויש לברר, דְּשֵׁנִי בְּמִלִּיקָה**
74 **אֱלִימָא בְּמִצְוֵי, שהיה ולא מיצה, אִימָר** [כל מה שתוכל לומר]
75 **דְּאִמָּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שאין מועלים בזה, הוא רק באופן דְּשֵׁנִי בְּמִלִּיקָה**
76 **גם כן, ואילו אם שינה רק בְּמִצְוֵי, מוֹ** [האם אִמָּר שאין מועלים
77 גם בזה. **ואֵלֵא** על כרחך מה שאמור במשנה הבאה **עשאה**
78 **כמעשה חטאת** היינו ששינה בה **בְּמִלִּיקָה**, ואילו את האמור
79 במשנתנו **עשאה כמעשה חטאת** העמדנו שהשינוי היה במיצוי,
80 וקשה, היתכן לומר שה**רִישָׁא** במשנתנו [לגבי חטאת העוף] **וְסִיפָא**
81 [המשנה הבאה] מדברות שהשינוי היה **בְּמִלִּיקָה**, ואילו ה**מִצְוֵי**
82 [החלק האמצעי שבנידון], דהיינו הסיפא במשנתו העוסק בעולת
83 העוף [מדברת בְּמִצְוֵי. משיבה הגמרא: **אִין** [אכן, יתכן לומר כך
84 ש**רִישָׁא וְסִיפָא** מדברות **בְּמִלִּיקָה** ואילו ה**מִצְוֵי** מדברת בְּמִצְוֵי,
85 ואין בכך כל קושי].

משנה

86
87 עוד בענין שינויים בעשיית חטאת ועולת העוף: **וכוּלָּהּ**, כל החטאות
88 והעולות המזכרות במשנה לעיל, באופנים השונים שעשאן, בין
89 הן כשרות ובין אם הן פסולות, **אִין מְסַמְּאִין את האוכל בְּבֵית**
90 **הַבְּלִיעָה** כדין האוכל מנבלת עוף טהור, שאף באופנים שנפסל
91 הקרבן הועילה המליקה שלא יחשב כנבילה ולא יטמא, וכל שכן
92 באופנים שהוא כשר. וכן בכל אלו **מוֹעֲלִין בָּהֶן** כיון שנפסלו ולא
93 הותרו לכהנים, **הוּן מְחַפְּאֵת העוף שֶׁעָשָׂה במוֹבָב לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה**
94 **חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, שזהו דינה, וכשרה היא, יציאה מידי מעילה**
95 **כדין קרבן הנאכל שאם נעשה כדינו הותר באכילה לכהנים**
96 **ויצא מידי מעילה.**
97 **עולת העוף שֶׁעָשָׂה במוֹבָב לְמִטָּה, כדין החטאת, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת,**
98 **שמלק בה סימן אחד בלבד וגם היה דמה, ועשה זאת לְשֵׁם חַטָּאת,**
99 **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מוֹעֲלִים בָּהּ גם אחר מתן דמה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,**
100 **אִין מוֹעֲלִים בָּהּ.**
101 **אִמָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יש לי ראייה לדברי שעולה שנפסלה, גם אם**
102 **נעשתה לשם חטאת יש בה מעילה, ומה אם חַטָּאת, שאין מוֹעֲלִים**
103 **בָּהּ אחר מתן דמה אם עשאה לְשִׁמְהָ, שהרי היא נאכלת לכהנים,**
104 **בכל זאת כְּשִׁשְׂיָנָה אֵת שְׁמָה והקריבה לשם עולה, מוֹעֲלִים בָּהּ לפי**
105 **שנפסלה, עוֹלָה שְׁמוֹעֲלִים בָּהּ גם אחר מתן דמה ואפילו כשעשאה**
106 **לְשִׁמְהָ, שאין לה היתר לכהנים ואינה יוצאת מידי מעילה, ועל כן**
107 **כְּשִׁשְׂיָנָה אֵת שְׁמָה והקריבה לשם חטאת [ועשאה כמעשה חטאת**
108 **ונפסלה], האם אינו דין [קל וחומר] שִׁימְעֵלוּ בָּהּ, ומשום כך עולה**
109 **שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ימעלו בה.**
110 **אִמָּר לוי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לא תוכל ללמוד קל וחומר זה, שאם אִמְרַתְ**
111 **בְּחַפְּזָא שימעלו בה, הרי זה משום שְׁשִׁינָה אֵת שְׁמָה לְשֵׁם עוֹלָה,**
112 **ומשום כך מועלים בה שְׁכֵן שִׁינָה אֵת שְׁמָה לְדָבָר שֶׁישׁ בוֹ מוֹעֲלִין גם**
113 **אחר מתן דמה, וכאמור שעולה אינה יוצאת מידי מעילה גם**
114 **לאחר מתן דמה, והאם מפני כן תִּאמָּר שימעלו גם בעוֹלָה שְׁשִׁינָה**
115 **אֵת שְׁמָה לְשֵׁם חַטָּאת, שְׁכֵן שִׁינָה אֵת שְׁמָה לְדָבָר שֶׁאין בוֹ מוֹעֲלִין,**
116 **וכאמור שחטאת יוצאת במתן דמה מידי מעילה, ונמצא שאין**
117 **ללמוד קל וחומר שתהיה מעילה בעולה שעשאה לשם חטאת.**

1 שנינו במשנה שחטאת העוף ששינה בה ועשאה כמעשה עולה,
2 פסולה. הגמרא מבארת מהו שינוי זה הפוסלה. שואלת הגמרא:
3 **דְּשֵׁנִי בְּמִצְוֵי** – במה היה השינוי, כלומר מה עשה בה בעולה,
4 **אֱלִימָא דְּשֵׁנִי** [שינינו] –שינינו] **בְּמִלִּיקָה**, שלא מלק בה רק סימן אחד
5 כדינה, אלא הוסיף ומלק גם את הסימן השני כדין עולה, **נִימָא**
6 שמשנתנו היא **דְּלֵא בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִמָּר שְׁמַעְתִּי**
7 **שְׁמַבְּרִילִין** [שמולקים שני סימנים] **בְּחַטָּאת העוף** ואין היא נפסלת
8 בכך, שהרי במשנה אמר שבאופן זה היא נפסלה ואילו לדבריו
9 כשרה היא. הגמרא תמזה על המקשן, וכי מה קשה לך בכך,
10 **וְהאם לא אֱוִקִימָנָא** – לא העמדנו כבר (לעיל סו) את המשנה דלעיל
11 האומרת 'הבדיל בחטאת פסול', שהיא **דְּלֵא בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי**
12 **שְׁמַעוֹן**, ואם כן גם משנה זו יכולה להיות שלא כמותו, ואין בכך
13 קושיא. משיב על כך המקשן, **לא**, אין הכרח לומר שמשנה זו היא
14 שלא כרבי אלעזר ברבי שמעון, שאפשר להעמידה באופן שאף
15 הוא מודה שהיא נפסלת בו, כגון דְּשֵׁנִי [שינינו] **בְּהוֹאָה של**
16 **החטאת**, שדינה של החטאת בהזאה והוא לא היה את דמה אלא
17 מיצהו כדין עולה, ונפסלת בכך.
18 הגמרא דנה אם אפשר להוכיח מהמשנה שאכן השינוי היה
19 בהזאה דווקא. אומרת הגמרא: **הָכִי נִמְי מְסַתְבָּרָא** שהשינויים
20 שהמשנה עוסקת בהם הם בהזאה ולא במליקה, **מְדַבְּרַתְנִי בְּסִיפָא**
21 [של הרישא במשנתנו העוסקת בחטאת העוף] שאם **עָשָׂה**
22 לחטאת במובח **בְּלִמְעָלָה כְּמַעֲשֵׂה אחד מְבוּבָל** [מכל האופנים
23 המזכרים במשנה], דהיינו בין אם עשאה כמעשה עולה לשם
24 עולה, או כמעשה עולה לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם
25 עולה, או אפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שעשאה מחצי
26 המזבח ולמעלה, **פְּסוּלָה**, משום שעשאה למעלה ואילו מקומה
27 הוא מחצי המזבח ולמטה, ובכלל זאת, כאמור, **אִפִּילוּ עשאה**
28 **כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, ויש לברר דְּשֵׁנִי בְּמִצְוֵי** [אבאיו עבודתה],
29 **אֱלִימָא דְּשֵׁנִי בְּמִלִּיקָה, שמלקה על חטאת, הִאמָּר מוֹ** – הלא נאמר
30 בבבביתא לעיל (סו) **שְׁמִלִיקָה של חטאת, כְּגַל מְקוֹם בְּמוֹבָב בְּשִׂדָּה,**
31 **בין למעלה ובין למטה, ואי אפשר לומר שהשינוי היה במליקה,**
32 **אֵלֵא לֵאוּ** – האם אין מדובר כאן **דְּשֵׁנִי בְּהוֹאָה**, שהיה למעלה,
33 ובכך היא נפסלת משום שמקום ההזאה בחטאת הוא למטה
34 דווקא, ומה **דְּסִיפָא** [סיפא דרישא] של המשנה, **כדין שינוי מקום**
35 **החטאת, מדברת שהשינוי היה בְּהוֹאָה, הִרִישָׁא נִמְי** [גם כן]. **כדין**
36 **שינוי בעבודות החטאת, מדברת שהשינוי היה בְּהוֹאָה, דהיינו**
37 **שלא היה אלא מיצה וכפי שהעמדנו לעיל.**
38 דוחה הגמרא: **מִידי אִירָא** – וכי ראייה היא מן הסיפא על הרישא,
39 הלא יתכן שהיא **בְּדִיאָתָא וְהָא בְּדִיאָתָא** – הרישא עוסקת באופן
40 הראוי לה והסיפא עוסקת באופן הראוי לה, והשינוי ברישא הוא
41 במליקה [שמלק שני סימנים, ולא כרבי אלעזר ברבי שמעון],
42 ובסיפא שאין פוסל שינוי מקום במליקה, מדובר שהשינוי הוא
43 בהזאה [שהיה למעלה ולא למטה], ואין להוכיח דבר מזה על זה.
44 שנינו במשנה, **עוֹלַת העוף כו' ששינה בה ועשאה כמעשה חטאת**
45 **פסולה.**
46 הגמרא מבארת מהו שינוי זה הפוסלה. שואלת הגמרא: **דְּשֵׁנִי**
47 **בְּמִצְוֵי**, כלומר מה עשה בה כחטאת ולא כדינה, **אֱלִימָא דְּשֵׁנִי**
48 **בְּמִלִּיקָה**, שלא מלק בה שני סימנים כדינה, אלא שמלק סימן אחד
49 בלבד כדין חטאת, הלא **מְדַבְּרַתְנִי בְּסִיפָא** [במשנה הסמוכה] **שְׁבוּלָה**,
50 כל החטאות והעולות המזכרות במשנתנו באופנים השונים
51 שעשאן, **אִין מְסַמְּאִין את האוכל בְּבֵית הַבְּלִיעָה** כדין האוכל
52 מנבלת עוף טהור, שאף באופנים שנפסל הקרבן הועילה המליקה
53 שלא יחשב כנבילה ולא יטמא, וכן בכל אלו **מוֹעֲלִין בָּהֶן** כיון
54 שנפסלו ולא היתה בהן שעת היתר לכהנים, האם **נִימָא** שמשנה זו
55 היא **דְּלֵא בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִי היתה המשנה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** איך אמרה
56 שבכל האופנים שבמשנתנו מועלים בהם, הלא נכלל בין האופנים
57 גם עולה שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ואם
58 המשנה מדברת באופן ששינה בה באופן המליקה ומלק סימן אחד
59 כחטאת, **הִאמָּר רבי יהושע שאם מלק בה כמעשה חטאת למטה,**
60

57 וְשִׁינָה אֶת מַעְשָׂיו שֶׁלָּא שִׁחְטוּ לָשֶׁם בְּעֵלְיוֹ אֲלֵא לָשֶׁם אָדָם אַחֵר,
 58 ואף על פי כן אינו יוצא מידי מעילה, ומעתה גם עולת העוף
 59 שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת לא תצא מידי מעילה,
 60 אף ששינה את שמה ואת מקומה ואת מעשיה. כִּדְלָא קָאָמַר לִיה
 61 הֵבִי, שְׁמַע מִינָה נְחִיחַ וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמַעְמַיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוּא
 62 מִה דְאָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, אֹמַר הִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, עוֹלַת הָעוֹף
 63 שְׁעֲשֵׂאָהּ לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לְשֵׁם חֲטָאֵת, בֵּינָן שְׁמַלְקָה בְּהַ סִּימָן
 64 אֲחֵד, נְמַשְׁכָּת וְנַעֲשִׂיתָ וְנַחֲפַכְתָּ לְהִיּוֹתָ חֲטָאֵת הָעוֹף מִשֶּׁם, וְאִין זֶה
 65 שֵׁיךְ בְּאִשָּׁם לָשֶׁם שְׁלָמִים כֻּלָּל אֲפִילוּ שִׁינָה גַם אֶת מְקוֹמוֹ וְאֶת
 66 מַעֲשָׂיו, וְלִכְךָ לֹא הוֹכִיחַ מִשֶּׁם לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
 67 הגמרא מבררת אימתי נאמר דין זה שקרבן נמשך להיות קרבן
 68 אחר. שואלת הגמרא: אִי הֵבִי - אם זהו טעמו, מעתה בהפסחת
 69 העוף נמי שְׁעֲשֵׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לָשֶׁם עוֹלָה, גַם בַּה נֹאמַר
 70 שֶׁלֹּא תִפְסַל בְּכֶר, שִׁמְכִי וְ-מֵעַתָּה שְׁמַלְקִי בְּהַ סִּימָן אֲחֵד תִּמְשַׁךְ וְתִתְּנוּ
 71 וְ-וְתַחֲפֹךְ לְהִיּוֹתָ וְנַעֲשִׂיתָ וְ-נַחֲפַכְתָּ כְּשֶׁרָה, וְאִילוּ בְּמִשְׁנֵה (סו) נֹאמַר
 72 שְׁחֲטָא חֲטָאֵת לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לָשֶׁם עוֹלָה, פְּסוּלָה, וְלִפִּי
 73 דְּבַרִּי רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה הִרִי זֶה שֶׁלָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְכִי תִמְכָּא הֵבִי
 74 נְמִי שֶׁהִמְשַׁנָּה הִיא שֶׁלָּא כְּדְבַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּבָה
 75 רַבִּי בְּנָהָה, כִּךְ הִיא הַצֵּעָה וְ-יִדוּרָה וְעִינֵיהָ שֶׁל הַמְּשַׁנָּה, מֵאִי לֹא
 76 - הָאֵם אִין כּוּוֹנוֹת לֹאמַר שֶׁכֶּךְ הִיא הַצֵּעָה כְּמוֹת שֶׁהִיא שְׁנוּיָה,
 77 שְׁנַחֲלֻקוּ בְּעוֹלָה שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת, וְתוֹ
 78 לֹא וְ-וְלֹא נַחֲלָקוּ עוֹד בְּחֲטָאֵת שֶׁעֲשֵׂאָה לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.
 79 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִין זוֹ כּוּוֹנַת רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלֵא כּוּוֹנַת לֹאמַר כֶּךְ
 80 הַצֵּעָה שֶׁל בּוֹלָה מְשַׁנָּה, שְׁכַשְׁם שְׁנַחֲלָקוּ בְּעוֹלָה שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה
 81 כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת כֶּךְ נַחֲלָקוּ גַם בְּחֲטָאֵת שֶׁעֲשֵׂאָה
 82 לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לָשֶׁם עוֹלָה, וְלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גַּם בּוֹה נִמְשַׁכְתָּ
 83 וְנַעֲשִׂיתָ לְקָרְבָן שְׁכּוּמוֹתָ עֲשָׂאָה, וְעַל כֵּן נַעֲשִׂיתָ עוֹלָה וְכִשְׁרָה,
 84 וְהִמְשַׁנָּה הָאוֹמֵרָת שְׁפִסּוּלָה הִיא שֶׁלָּא כְּמוֹתוֹ.
 85 הגמרא מביאה דעה החולקת: רַב אֲשִׁי אָמַר, בְּשִׁלְמָא - מוֹבֵן הַדְּבַר
 86 מִה שֶׁעוֹלַת הָעוֹף שְׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת
 87 נִמְשַׁכְתָּ וְנַעֲשִׂיתָ חֲטָאֵת הָעוֹף, שְׁכִינָן דִּיקָא וְחֲטָאֵת הָעוֹף הַכְּשִׁירָה
 88 וְ-הַמַּעֲשֵׂה הַמְּכַשֵּׁיר בּוֹה, הוּא בְּמִלְקַת סִימָן אֲחֵד, וְהָא וְעוֹלַת
 89 הָעוֹף הַכְּשִׁירָה הוּא בְּמִלְקַת שְׁנֵי סִימָנֵי, וְעוֹלַת הָעוֹף לְמִטָּה לִּיתָא
 90 וְ-אֵינְנָה, שְׁמִלְקִיתָה לְמִטָּה פּוֹסְלָתָה, וְעַל כֵּן בֵּינָן דְּמַלְקָה בְּהַ סִּימָן
 91 אֲחֵד לְמִטָּה, עֵדִיין לֹא חַל עֲלֵיהָ שֶׁם פְּסוּל עוֹלַת הָעוֹף, שֶׁלָּא מַלְק
 92 שְׁנֵי סִימָנִים [כְּדִין עוֹלַת הָעוֹף לְמִטָּה, וּמֵאִידֵךְ כִּיּוֹן שְׁמַלְקָה סִימָן
 93 אַחַד לְמִטָּה נַחֲשָׁב הַדְּבַר הַיֵּכֶר וְשִׁינוּי מַמְעֵשֶׂה עוֹלָה לְמַעֲשֵׂה
 94 חֲטָאֵת (שְׁהוּא בְּסִימָן אַחַד) וּמִכַּח זֶה הִיא מְשַׁכְּבָה וְנַעֲשִׂיתָ חֲטָאֵת
 95 הָעוֹף עוֹד קוֹדֵם שֶׁתִּפְסַל מִשׁוּם עוֹלַת הָעוֹף. אֲלֵא חֲטָאֵת הָעוֹף
 96 שֶׁעֲשֵׂאָה לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לָשֶׁם עוֹלָה, הִלָּא בֵּינָן דְּאָמַר מִר
 97 לַעִיל (ג-ס) שְׁמִלְקָה בְּחֲטָאֵת הָעוֹף כְּבָל מְקוּם הִיא בְּשִׁירָה, וְגַם
 98 בְּמוֹבָח לְמַעְלָה, וְעַל כֵּן מְכִי מַלְקָה בְּהַ סִּימָן אֲחֵד שֶׁלָּא לָשֶׁם חֲטָאֵת
 99 אֲלֵא לָשֶׁם עוֹלָה, וְסִימָן אַחַד הוּא מַעֲשֵׂה חֲטָאֵת, אִיפְסָלָא
 100 וְ-נִפְסַלְהוּ מִשׁוּם חֲטָאֵת שֶׁלָּא לְשִׁמָּה, עוֹד קוֹדֵם שֶׁעֲשֵׂה בַּה מַעֲשֵׂה
 101 עוֹלָה שְׁהוּא בְּשְׁנֵי סִימָנִים, וְכִי הִרָר מְלִיקָה בְּאִידֵךְ סִימָן - כַּאֲשֶׁר חוֹר
 102 וּמִלְקָת אֶת הַסִּימָן הַשְּׁנַי לָשֶׁם עוֹלָה, הִיבִי מְשַׁכְּבָה וְהוּיָא - כִּיבִד
 103 תִּמְשַׁךְ וְתִיעֲשֶׂה עוֹלַת הָעוֹף אַחֵר שְׁכַבְרָה נִפְסַלָה קוֹדֵם לָכֵן, בְּמִלְקַת
 104 הַסִּימָן הָרֵאשׁוֹן. מִשׁוּם כֶּךְ אִין דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמּוֹר אֲלֵא
 105 בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת, וְלֹא
 106 בְּחֲטָאֵת הָעוֹף שֶׁעֲשֵׂאָה לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לָשֶׁם עוֹלָה. וְדַבְּרִי
 107 רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמַר 'כֶּךְ הִיא הַצֵּעָה שֶׁל מִשְׁנֵה' תִּתְּפָרְשִׁים כְּפִשׁוּטָם,
 108 שְׁכֶךְ הִיא הַצֵּעָה שֶׁל מִשְׁנֵה וְתוֹ לֹא, שְׁרַק בְּעוֹלַת הָעוֹף נַחֲלָק וְלֹא
 109 בְּחֲטָאֵת הָעוֹף, וְכַאֲמוֹר.
 110 הגמרא דנה בדברי רב אדא בר אבהו: גּוּפָא - נְבוּא לְדוּן בְּגוּף
 111 הַדְּבָרִים, אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, אֹמַר הִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, עוֹלַת הָעוֹף
 112 שְׁעֲשֵׂאָהּ לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת, בֵּינָן שְׁמַלְקָה בְּהַ סִּימָן
 113 אֲחֵד נְמַשְׁכָּת וְנַעֲשִׂיתָ חֲטָאֵת הָעוֹף.

1 אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִרִי קְרָשִׁי קְרָשִׁים שְׁדִינָם לְהַשְׁחֵט בְּצַפּוֹן
 2 וְשִׁינָה בְּהֵם בְּכֶר שְׁשִׁחְטוּן בְּדָרוֹם וְפִסְלָם, וְשִׁחְטוּן לָשֶׁם קְרָשִׁים קָלִים,
 3 יוֹכִיחוּ לְנִידוֹן הָאִמּוֹר, שְׁכֵן בְּמָה שִׁחְטוּם בְּדָרוֹם לָשֶׁם קְדוּשִׁים קָלִים
 4 שִׁינָה אֶת שְׁמָם וְאֶת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הַקְּרָשִׁי קְדוּשִׁים לָשֶׁם וְלַמַּעֲשֵׂה
 5 שֶׁל קְדוּשִׁים קָלִים שְׁהוּא דְּכֶר שְׁאִין בּוֹ מַעְלָה אֲלֵא בְּאִמּוֹרִים, וְאִף
 6 עַל פִּי כֵּן מוֹעֲלִין בְּהוֹן מַפְנִי וְנִפְסַלּוּ בְּחִטּוֹת דְּרוֹם וְאִין הוֹרִיקָה
 7 מוֹצִיאָתָם מִיַּד מַעְלָה כִּיּוֹן שֶׁאִין לָהֶם הִדִּיתָ לְכַהֲנִים, וְאִין אֹמְרִים
 8 שִׁיציאוּ מִיַּד מַעְלָה בְּשִׁינוּי שֶׁם וּמַעֲשֵׂה זֶה, אִף אֲתָה אֵל תִּתְּמָה עַל
 9 הָעוֹלָה וְ-עוֹלַת הָעוֹף שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁבַמָּה שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה
 10 חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת שִׁינָה אֶת שְׁמָה וְאֶת מַעֲשֵׂיהָ לָשֶׁם וְלַמַּעֲשֵׂה שֶׁל
 11 חֲטָאֵת הָעוֹף שְׁהוּא דְּכֶר שְׁאִין בּוֹ מַעְלָה, שְׁיִמְעָלוּ בְּהַ, וְאִין אֹמְרִים
 12 שֶׁתִּצָּא מִיַּד מַעְלָה בְּשִׁינוּי שֶׁם וּמַעֲשֵׂה זֶה.
 13 אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא תוֹכַל לְהוֹכִיחַ כֵּן, מִשׁוּם שֶׁאֵם אֲמַרְתָּ בְּקְרָשִׁי
 14 קְרָשִׁים שְׁשִׁחְטוּן בְּדָרוֹם וְשִׁחְטוּן לָשֶׁם קְרָשִׁים קָלִים שֶׁאִינָם יוֹצֵאִים
 15 מִיַּד מַעְלָה, שְׁכֵן וְ-הִרִי זֶה מִשׁוּם שֶׁשִּׁינָה אֶת שְׁמָם וְאֶת מַעֲשֵׂיהֶם
 16 לָשֶׁם וְלַמַּעֲשֵׂה שֶׁל דְּכֶר שְׁשֵׁשׁ בּוֹ אִיפּוֹר וְהִיתָר, שֶׁהַקְּדוּשִׁים קָלִים יֵשׁ
 17 בְּהֵם אִמּוֹרִים הַקְּרָבִים עַל גְּבִי הַמּוֹבָח שִׁישׁ בְּהֵם אִיסוּר מַעְלָה
 18 וְבִשְׂרַ לְאִכִּילָה שְׁהוּא הִדִּיתָ וְאִין בּוֹ מַעְלָה, הָאֵם תֹּאמַר כֵּן גַּם
 19 בְּעוֹלָה וְ-עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת לָשֶׁם חֲטָאֵת,
 20 שְׁשִׁינָה אֶת שְׁמָה וְאֶת מַעֲשֵׂיהָ לָשֶׁם וְלַמַּעֲשֵׂה שֶׁל דְּכֶר שְׁבִילוֹ הִיתָר,
 21 שְׁבַחֲטָאֵת הָעוֹף אִין מוֹעֲלִים כֻּלָּל שֶׁאִין בַּה אִמּוֹרִים הַקְּרָבִים עַל
 22 גְּבִי הַמּוֹבָח, וְאֵם כֵּן אִין לְהוֹכִיחַ מְקַדְּשֵׁי קְדוּשִׁים שִׁחְטוּם בְּדָרוֹם
 23 לָשֶׁם קְדוּשִׁים קָלִים, לְנִידוֹן זֶה.

גמרא

24 הגמרא מביאה ברייתא ובה משא ומתן אחר בין רבי אליעזר ורבי
 25 יהושע: תִּנְיָא, אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲשֶׁם שְׁשִׁחְטוּם בְּצַפּוֹן
 26 כְּדִינוֹ, לָשֶׁם שְׁלָמִים, יוֹכִיחַ, שְׁהִרִי אִף כַּאֲן שִׁינָה אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הָאִשָּׁם
 27 לְשִׁלְמִים, וְאִף עַל פִּי כֵּן מוֹעֲלִין בּוֹ לְפָנֵי שׁוֹרֵק אֶת דְּמוֹ, וְאִף אֲתָה אֵל
 28 תִּתְּמָה עַל הָעוֹלָה וְ-עוֹלַת הָעוֹף, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁשִׁינָה אֶת שְׁמָה לָשֶׁם
 29 חֲטָאֵת, וְעֲשֵׂאָה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת וְנִפְסַלְהוּ, שְׁיִמְעָלוּ בְּהַ, וְלֹא נֹאמַר
 30 שְׁכִיּוֹן שִׁינָה אֶת שְׁמָה יִצְאָה מִיַּד מַעְלָה, שֶׁאֵם כֵּן גַּם בְּאִשָּׁם יִהְיֶה
 31 כֵּן.
 32 אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא תוֹכַל לְהוֹכִיחַ מִשֶּׁם, מִשׁוּם שֶׁאֵם אֲמַרְתָּ
 33 בְּאֲשֶׁם שֶׁאִינוּ יוֹצֵא מִיַּד מַעְלָה בְּשִׁינוּי הַשֶּׁם, הִרִי זֶה מִשׁוּם שְׁאֵף
 34 אֵם שִׁינָה אֶת שְׁמָה לֹא שִׁינָה גַם אֶת מְקוֹמוֹ, שִׁחְטוּ בְּצַפּוֹן
 35 כְּדִינוֹ, הָאֵם תֹּאמַר כֵּן גַּם בְּעוֹלָה, שְׁבַה גַם שִׁינָה אֶת שְׁמָה, שֶׁעֲשֵׂאָה
 36 לָשֶׁם חֲטָאֵת, וְגַם שִׁינָה אֶת מְקוֹמָהּ, שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה, וְעַל כֵּן אִין
 37 לְלַמּוֹד מֵאִשָּׁם לָשֶׁם שְׁלָמִים לְנִידוֹן זֶה.
 38 אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֲשֶׁם שְׁשִׁחְטוּם בְּדָרוֹם, שֶׁלָּא כְּדִינוֹ, וְשִׁחְטוּ לָשֶׁם
 39 שְׁלָמִים, וְפִסְלוּ בְּכֶר, יוֹכִיחַ, שְׁהִרִי אִף כַּאֲן שִׁינָה אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הָאִשָּׁם
 40 לְשִׁלְמִים, וְשִׁינָה אֶת מְקוֹמוֹ מִצַּפּוֹן לְדָרוֹם, וְאִף עַל פִּי כֵּן מוֹעֲלִין בּוֹ
 41 לְפָנֵי שׁוֹרֵק אֶת דְּמוֹ, אִף אֲתָה אֵל תִּתְּמָה עַל הָעוֹלָה, שְׁאֵף עַל פִּי
 42 שְׁשִׁינָה אֶת שְׁמָה לָשֶׁם חֲטָאֵת וְשִׁינָה אֶת מְקוֹמָהּ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
 43 שְׁמוֹעֲלִין בְּהַ, וְלֹא נֹאמַר שְׁכִיּוֹן שִׁינָה אֶת שְׁמָה וּמְקוֹמָהּ יִצְאָה
 44 מִיַּד מַעְלָה, שֶׁאֵם כֵּן גַּם בְּאִשָּׁם יִהְיֶה כֵּן.
 45 אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא תוֹכַל לְהוֹכִיחַ מִשֶּׁם, מִשׁוּם שֶׁאֵם אֲמַרְתָּ
 46 בְּאֲשֶׁם שֶׁאִינוּ יוֹצֵא מִיַּד מַעְלָה בְּשִׁינוּי הַשֶּׁם וְהַמְּקוֹם, הִרִי זֶה
 47 מִשׁוּם שֶׁאֵף שְׁשִׁינָה אֶת שְׁמוֹ וְשִׁינָה אֶת מְקוֹמוֹ, וְאִלּוּם לֹא שִׁינָה אֶת
 48 מַעְשָׂיו שְׁכַל עִשׂוּתוֹ עֲשֵׂה כְּמַעֲשֵׂה אִשָּׁם, הָאֵם תֹּאמַר כֵּן גַּם
 49 בְּעוֹלָה, שְׁבַה גַם שִׁינָה אֶת שְׁמָה, שֶׁעֲשֵׂאָה לָשֶׁם חֲטָאֵת, וְגַם שִׁינָה
 50 אֶת מַעְשֵׂיהָ שֶׁעֲשֵׂאָה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאֵת, וְגַם שִׁינָה אֶת מְקוֹמָהּ,
 51 שֶׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה, וְעַל כֵּן אִין לְלַמּוֹד מֵאִשָּׁם שִׁחְטוּם בְּדָרוֹם לָשֶׁם
 52 שְׁלָמִים לְנִידוֹן זֶה.
 53 הגמרא דנה בדברי הברייתא: אָמַר רַבָּא, וְגִימָא לִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 54 לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲשֶׁם שְׁשִׁחְטוּם בְּדָרוֹם לָשֶׁם שְׁלָמִים בְּשִׁינוּי בְּעִלְמֵי יוֹכִיחַ,
 55 שְׁשִׁינָה אֶת שְׁמוֹ מֵאִשָּׁם לְשִׁלְמִים, וְשִׁינָה אֶת מְקוֹמוֹ שִׁחְטוּם בְּדָרוֹם,
 56

1 ששחטן בדרום. לשם שלמים וזבחי שנייה שמם ומעשיהם: לדבר שאין בו מעילה.
2 שקדשים קלים אין בהם מעילה אלא באימורי: ומועלין בהן. מפני שנפסלו בשחיטת
3 דרום ולא הביאנו זריקה לכלל שעת היתר להוציאן מידי מעילה. איסור. אימוריהן ש
4 בהן מעילה. חטאת העוף כולו היתר: גמ' אשם ששחטו בצפון בו. ומועלין בו. לפני
5 זריקה. לאחר זריקה ליכא מעילה שהיה נאכל
6 לכתבים דשלא לשלמו לא פסיל ביה: ואם אתה
7 אל תתמה על העולה. עולת העוף קאמר
8 שנחלקו בה דאילו בעולת בהמה שנייה בה
9 לשם חטאת לא פליג דהא שניה שמה לדבר
10 שיש בו מעילה באימורי: שניו בעלים. כשינו
11 מעשה חשיב לה: נחית רבי אליעזר. הבין את
12 דברי רבי יהושע שטעמו משום דקסבר נמשכה
13 משם עולה ונעשית חטאת והיא טעם ליכא
14 למימר בשום שינוי שם קרבן אחר אלא בעולת
15 העוף לבדה וכשינחית לשם חטאת ומעשיו
16 כדמפרש רב אשי לקמן מפני שחטאת העוף
17 כשירה בסמין א' וכשמלק עולת העוף למטה
18 לשם חטאת ומליקת סימן אחד בעולה לאו
19 כלום היא ובחטאת הוי גמר עבודה מקודם
20 שחל עליה שם פסול עולה משום עשיית מטה
21 חל עליה שם חטאת העוף כשירה ונמשכת
22 ונעשית חטאת העוף: תימשך ותיחוי עולת
23 העוף. ותהא כשירה דקס"ד קאמר רב אדא
24 לר' יהושע דחטאת נמי כשירה היא: וכי תימא.
25 לר' יהושע הכי נמי ומתניתין דקתני פסולה
26 דלא בר' יהושע: והאמר ר' יוחנן כן היא הצעה.
27 של ששחטו: מאי כן היא חל לא.
28 כדגרסינן לה דלא פליג ר' יהושע אלא בעולה
29 שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת:
30 לא. הכי קאמר כן היא הצעה של כולה
31 משנה דרב הכי דפליג בעולה פליג בחטאת: רב
32 אשי אמר. דלעולם לא פליג ולא תיקשה
33 דבשלמא עולת העוף שעשאה למטה כיון
34 חטאת הכשירה בסמין אחד וגמר עבודתה
35 ממחר להשלים קודם שיהיה על זו שם עולה
36 פסולה וזו היא הכשירה בשני סימניו ולפיכך
37 סימן ראשון אינו פסול בה משום עשיית מטה
38 ועולת העוף למטה ליתא ויש כאן שינוי מעשה
39 עולה והיכר מעשה חטאת מכיון שמלק בה
40 סימן א' ועדיין לא חל עליה שם פסול עולה חל
41 עליה שם חטאת כשירה הילכך נמשכה ויוצאה
42 משם עולה ונעשית חטאת: אלא חטאת. עשאה
43 למעלה כמעשה עולה בשני סימניו ולשם
44 עולה: כיון דאמר מר מליקה בכל מקום כפופה
45 כשירה. משום מליקת מעלה אין כאן שינוי
46 להפקיע ממנה שם חטאת ואין כאן שינוי השם
47 ובכיון חטאת גמר עבודתה סימן אחד מקודם
48 שיגמר מעשה עולה חל עליה שם חטאת
49 שנמלקה כולה בשלא לשמה ותפסלה משום
50 שלא לשמה וכי הדר מלק אידך סימן להביאה
51 לכלל מעשה עולה היכי מימשכא והיא עולה
52 נמשכת ונעשית חטאת. קסלקא דעתך ואפילו
53 למיסק ליה לשם חובת חטאת קאמר:
54 חטאת
55 סימניו. ועולת העוף למטה ליתא, כיון דמלק בה סימן אחד, נמשכת ונעשית חטאת
56 העוף. אלא, חטאת העוף, כיון דאמר מר, מליקה בכל מקום כשירה, מפי מלק בה
57 סימן אחד, איפסלא. כי הדר מליק באידך סימן, היכי ממשכא והיא עולת העוף.
58 גופא, אמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת העוף שעשאה למטה,
59 כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלק בה סימן אחד, נמשכת ונעשית חטאת העוף.
60 חא

1 והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום כו'. משמע דמן התורה מועלים דק"ו דאורייתא
2 הוא ותימה דלא מקשה מהכא לרבה דאמר בריש מעילה קדשי קדשים
3 ששחטן בדרום אין מועלין בהן מן התורה ומאי אינטרין ליה לאקשויהו הוה דאמנ
4 חזא וי"ל דלרבה מעילה דר' אליעזר דהבא נמי מורגבן דעולה שעשאה למטה
5 כשחיטת דרום היא וק"ו דקאמר ר' אליעזר
6 היינו שיש להם לבית דין לתקן מעילה:
7 לדבר שיש בו איסור היתר. וא"ת חטאת העוף
8 ששינה את שמה לשם חטאת העוף
9 דיוולדת תוכיח ששינה את שמה לדבר שאין בו
10 מעילה ומועלין בו והא פסולה היא כדאמר בפ"ק
11 (דף טו) לשם חטאת יולדת לשם חטאת נזיר
12 פסולה הני עולות נניחו ומיחו לזמני דמסקינן
13 בגמרא דנחית רבי אליעזר לטעמיה דרבי יהושע
14 משום דנמשכת ונעשית חטאת העוף נחית ועוד
15 י"ל דר' יהושע הוה מצי לאהדורי זאת תורת
16 החטאת תורה אחת לכל החטאות כדקאמר ר"ש
17 בפ"ק דמנחו' (דף ג) וא"כ אין מועלין בה דהא
18 כשירה היא:
19 א"ר אליעזר אשם ששחטו בצפון לשם שלמים
20 זוכיה דמועלין. תימה לי אימת מועלין אין
21 לאחר זריקה ליכא מעילה דהא מותר באבילה
22 ואי לפני זריקה כפרשי' עולת העוף נמי לפני
23 הזאה ומיצי' מודה ר' יהושע דמועלין דאבתי לא
24 נמשכה ליהות כחטאת העוף וצ"ל דר"א לטעמיה
25 דאמר אשם שלא לשמו פסול כחטאת ומידי
26 לאחר זריקה. בררן. תימה לי לזמנא ליה שכן
27 מותר את שמו לדבר האסור ולדבר המותר
28 כדקאמר במתני' וכי פריך בסמוך לזמנא ליה שינוי
29 בעלים לזמנא ליה הא פריך במתני'. בררן.
30 בשינוי בעלים. ה"ו ה"ז מצי למימר אשם
31 מצורע שקבל דמו בדרום בכל לשם
32 שלמים ויכח שהיו שינה שמו ושינה מקומו
33 ושינה מעשיו דרצין קבלה ביד כדאמר בריש
34 איחוד מקומו (לעיל דף מז) שני כתבים מקבלין את
35 דמו אחד ביד ואחד בכלי:
36 חטאת העוף שעשאה למעלה כו'. משאר
37 קדשי קדשים ששחטן בדרום לשם
38 קדשים קלים לא פריך שימשכו אלא מקינים
39 דאמר ר' (וימנ דף גא) אין הקינים מתפרשות
40 אלא או בליקחת בעלים או בעשיית כוון הילכך
41 תיחתי נמי הכא שתימשך:
42 העוף למטה ליתא. מתוך דברי רב אשי
43 משמע דאי היתה למטה אע"פ דהאי
44 בסמין אחד והאי בשני סימניו לא היתה נמשכת
45 ונעשית חטאת העוף ותימה א"כ גבי חטאת העוף
46 כיון דאמר מר מליקה בכל מקום כפופה כשירה
47 למטה ליה למימר מפי מלק בה סימן אחד מיפסלא
48 בה האמר כיון דאין בה שינוי מקום אינה יכולה
49 להימשך ועוד קשה דמשמע אם היתה נפסלת
50 למעלה היתה נמשכת לעולה שהיו המקום גורם
51 לה להימשך אם כן גבי עולה למטה ליה טעמא
52 דהאי בסמין אחד והאי בשני סימניו היתה נמשכת
53 ממתנת המקום ונעשית חטאת העוף ומפרש ה"ו
54 חיים דכלל זה היא בידך דלעולם אין הקרבן
55 נמשך ליעשות קרבן אחר אלא ממתנת שני טעמים
56 שמשכיחין אותו לפי שהיו פסולין בראשון
57 וכשרים בשני הילכך גבי עולה צריכין שני טעמים
58 דפסולה למטה וגם הכשירה בשני סימניו וכן
59 חטאת העוף שעשאה למעלה אם היתה למעלה
60 פסולה היתה נמשכת מכה שני טעמים ואם תאמר
61 עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת
62 תימשך ותיחוי חטאת דהא יש כאן שתי פסולות
63 לעולה ודבשיק לחטאת שהרי לא הבדיל הוה וי"ל שהמליקה מנשכחו ובסימן ראשון ליכא פסול של עולה דנימא שתימשך ותיחוי חטאת והואה חטאת אחריתי היא:
64 בתרי

1 **בְּתָרֵי** גברי מי אמר. תימה היכי סיד מיעקרא שתימשך עולת לאה ותיעשה חטאת רחל
 2 ושמא סיד בשחנתה אם תיפסל לגבי דידה שיעולת לחבירתה אם יוכל ומסיק בתרי
 3 גברי מי אמר דלא מיירי כלל בהתנו ומיהו לא משמע לישנא הכי ונראה דמיירי בשחיבין
 4 כל אחת חטאת ועולה ותנון קן אחד לבדן לעשות ממנו חטאת לזו ועולה לזו והוברר איו

לחטאת ואיו לעולה והכי פריך דנהי דהקרבת
 6 עולה למטה תימשך ותהיה חטאת ותפטר מן
 7 החטאת שהיא עצמה חיבת ומשני בתרי גברי מי
 8 אמר דהיינו תרי גברי דכשתנו שתיקן לבדן
 9 חטאת לרחל ועולה ללאה והבדל טעה להקריב
 10 עולת לאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 11 שהיא סבור שהיא חטאת רחל איך תפטר לאה
 12 מחטאת שהיא יודעת חובת דמנשבת עולתה
 13 ונעשית חטאת הרי לשם רחל עשאה ויש כאן
 14 שינוי בעלים ואיך אמאי לא פריך מרישא דתנן
 15 במס' קינים (פ"ג מ"א) אחת לזו ואחת לזו שתיים
 16 לזו ושתיים וז' לזו וז' לזו מחצה כשר ומחצה
 17 פסול חציו למעלה וחציו למטה את שלמעלה
 18 מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה
 19 כשר ומחצה פסול פי' כל קן וקן עומד בפני עצמו
 20 ולא עשעה מכל אחת חציו למעלה וחציו למטה
 21 אלא שלשה קינים שלמים עשה למעלה וז'
 22 שלמים עשה למטה והשתא מאותן שלמים
 23 שלמעלה אין כשר אלא העולות ומאותן שלמטה
 24 החטאות ואי' בהנך דלמטה שתיים מהן של אשה
 25 אחת לא ומפסלי מנייהו אלא פרידה א' היא
 26 מחייבא ג' חטאות וממכסה עולה ונעשה חטאת
 27 ואמאי תני דשלמטה מחצה כשר ומחצה פסול
 28 ר"ל דקתני הכי משום דאימר שלשתן של אשה
 29 אחת ואבג גרוא יפרש סיפא דהך בבא אחת לזו
 30 שתיים לזו שלש לזו עשר לזו מאה לזו עשה כולן
 31 למעלה כו' עד חציה למעלה וחציו למטה
 32 המרובה כשר פירוש אותן ארבע נשים של אחת
 33 ושל שתיים ושל שלש ועל עשר לא יצאו כלל ידי
 34 חובתן דאינו יודעות אם כל קנינן למעלה ומתחין
 35 חטאת או כל קנינן למטה דמתחין עולה אבל אותן של מאה אמרינן (קנין פ"ג) יש מהן מ"ב
 36 למעלה ומ"ב למטה דבין כולהו קט"ו קנין וכעשאה נ"ח למעלה ונ"ח למטה דל מנייהו ט"ו
 37 דמספקא להו בך נשי פיש לזו מ"ב ומתבשרי להו לכל הפחות מ"ב חטאת ומ"ב עולות:
 38 **חטאת** ועולה. לא היה צריך למיתני אלא סתומה ומפורשת דבחטאת ועולה אין
 39 מרויח כלום.

1 חטאת לזו ועולה לזו. משנה היא במס' קנין (פ"ג מ"ג) ולקמן אמרינן סתם קנין רבי
 2 יהושע היא: חטאת לזו כו'. רחל שהיתה צריכה חטאת ללידתה ועולתה כבר קרבה
 3 ולא היה צריכה עולה שכבר קרבה חטאתה ולקחו קן בעירובו וקבעו פרידה אחת
 4 לחטאת רחל ופרידה אחת לעולת לאה ותננום לבדן: עשה שתיקן למעלה. לשם עולה:
 5 מחצה כשירה ומחצה פסולה. עולה כשירה
 6 חטאת פסולה: תימשך כו'. ותצא ידי חובתה
 7 במה נפטר אם חטאתה קרבה למטה הרי טוב
 8 ואם לאו הרי עולת חבתה קרבה למטה
 9 ונעשית חטאת וחבתה אינה צריכה לה: בתרי
 10 גברי מי אמר. היאך קרבנה של זו יעלה לזו
 11 שאין לה חלק בו: חטאת ועולה סתומה
 12 ונפירשה עשה כולן למעלה במטה כשר
 13 ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה
 14 פסול חציו למעלה וחציו למטה אין כשר
 15 אלא סתומה ומתחלקת בנייהו. ה"ג לה במסכת
 16 קנין (שם מ"ד) שתי נשים שלקחו ג' קנין
 17 בעירוב זו צריכה עולה וקן של א' חטאת וא'
 18 עולה ודחינו שתי עולות שמת בעליה לא
 19 שתי חטאות ועולה ופירשו אחד מן הקינים
 20 פרידה עולה לזו ופרידה חטאת לזו ואחד מן
 21 הקנין הניחו סתומה לא פירשו איוה פרידה
 22 חטאת ואיוה פרידה עולה והג' פירשו פרידה זו
 23 עולה ופרידה זו חטאת אבל שמת בעליה לא
 24 נתפרשו הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה
 25 וקן מפורשת צריך להקריב ב' הקינים הללו
 26 סתם על שתיקן העולות למעלה וחטאות
 27 למטה והחטאת לזו והעולה לזו צריך להקריב
 28 לשם בעלים ותננום לבדן: עשה כולן למעלה.
 29 כסבור כולן עולות: מחצה כשר ומחצה פסול.
 30 כל החטאות פסולות וצריכות להביא כל
 31 חטאות שעליהן: כולן לפסול. כסבור כולן
 32 חטאות: מחצה כשר ומחצה פסול. כל העולות
 33 פסולות וצריכות להביא כל עולות שעליהן:
 34 חציו למעלה כו'. אין כשר בכולן אלא קן
 35 סתומה דהי מנייהו דעבד עולה והי מנייהו דעבד חטאת כשירה דקנין שלא נתפרשו
 36 בלקיחת בעלים לא מתפרשת שוב אלא בעשית כהן כגון דפשיטא ליה דכל קן וקן
 37 היה בפני עצמו ומכל קן אחד עשה אחד למעלה ואחד למטה והיא מתחלקת בנייהו
 38 הואיל ובעירוב לקחום האחת יוצאה בה ידי חטאת והאחת יצאה בה ידי עולה ויקחו
 39 קן אחד עוד בנייהו ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל וחטאת ללאה תהא כקן
 40 עשה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף ואילו מפורשות לא אית בה
 41 כשירה אפילו פרידה: ואמאי. בשלמא חטאת ועולה שהיו מפורשים לשם בעלים לא

1 **הָא שְׁמַעַי, חֲטָאת לזו ועולה לזו, עֲשֵׂה שְׁתֵּיקָן לְמַעְלָה,**
 2 **מְחַצֵּה כֶּשֶׁר וּמְחַצֵּה פְסוּל. שְׁתֵּיקָן לְמַטָּה, מְחַצֵּה כֶּשֶׁר**
 3 **וּמְחַצֵּה פְסוּל. אֶחָת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה, שְׁתֵּיקָן**
 4 **פְסוּלוֹת. שְׁאֵנִי אוֹמֵר, חֲטָאת קְרָבָה לְמַעְלָה, וְעוֹלָה**
 5 **קְרָבָה לְמַטָּה. נְהִי נְמִי דְעוֹלָה קְרָבָה לְמַטָּה, תִּימְשׁוּךְ**
 6 **וְתַהֲוִי חֲטָאת הָעוֹף. אִימור דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּחַד**
 7 **גְּבָרָא. בְּתָרֵי גְבָרֵי, מִי אָמַר. הָא שְׁמַעַי, חֲטָאת וְעוֹלָה,**
 8 **וּסְתוּמָה, וּמְפֹרָשֶׁת, עֲשֵׂה כּוֹלֵן לְמַעְלָה, מְחַצֵּה כֶּשֶׁר,**
 9 **וּמְחַצֵּה פְסוּל. כּוֹלֵן לְמַטָּה, מְחַצֵּה כֶּשֶׁר, וּמְחַצֵּה**
 10 **פְסוּל. חֲצִיָּין לְמַעְלָה וְחֲצִיָּין לְמַטָּה, אִינְהּ כְּשִׁירָה,**
 11 **אֵלָא סְתוּמָה וּמְתַחַלְקַת בִּינֵיהוּ. וְאִילוּ מְפֹרָשִׁין, לֹא.**
 12 **וְאִמַּאי. נְהִי נְמִי דְעוֹלָה קְרָבָה לְמַטָּה, תִּימְשׁוּךְ וְתַהֲוִי**
 13 **חֲטָאת הָעוֹף. וְכִי תִימָא, הָא דְלֹא בְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְמִי**
 14 **מְצִית אֲמַרַת הַכִּי. הָא שְׁמַעַי, הָאִשָּׁה שְׁאֲמַרָה הִרִי**
 15 **עָלֵי קוֹן, אִם אֵלֶּךְ זָכַר. לְיָדָה זָכַר, מְבִיאָה שְׁתֵּי קִינִים,**
 16 **אֶחָת לְנִדְרָה, וְאַחַת לְחֹבְרָתָה. נִתְּנָן לְפָנֶיהוּ, הַבְּהֵן**
 17 **צָרִיךְ לְעִשׂוֹתָן שְׁלֹשׁ לְמַעְלָה, וְאַחַת לְמַטָּה. לֹא עֲשֵׂה**
 18 **כֵּן, אֵלָא עֲשֵׂה שְׁתֵּים לְמַעְלָה וְשְׁתֵּים לְמַטָּה, וְלֹא**
 19 **נְמַלְךְ, צָרִיכָה שְׁתִּבְיָא עוֹד פְּרִידָה אֶחָת, וְתִקְרֹבְנָה**
 20 **לְמַעְלָה מִמּוֹן אַחֵד. וּמִשְׁנֵי מִינֵיהּ, תְּבִיא שְׁתֵּים. פְּרִשָּׂה**
 21 **נְדָרָה, [צָרִיכָה] לְתִבְיָא עוֹד שְׁלֹשׁ פְּרִידוֹן, מִמּוֹן**
 22 **אַחֵד. וּמִשְׁנֵי מִינֵיהּ, תְּבִיא אַרְבַּעַה. קָבְעָה נְדָרָה,**
 23 **צְרִיכָה**

1 קשיא לן דהוה לזו תרי גברי אלא קן מפורשת שלא היתה מפורשת לשם בעלים אלא איו פרידה חטאת ואיוה עולה בין שתיקן היה בעירוב אמאי פסולה אותה פרידה שנעשית
 2 למטה כמעשה חטאת לשם חטאת נהי נמי דעולה הואי והאיל וקרבה למטה תימשך ותהיה חטאת ולא יהו צריכות להביא בעירוב אלא עולה אחת ויאמרו אם עולת קן הסתומה
 3 לרחל תהא זו ללאה ואם היא ללאה תהא זו לרחל: ובי תימא הלא ברבי יהושע ופי מצית אמרת הכי. דקנין לאו רבי יהושע היא: תא שמע. דקנין רבי יהושע דתנן בספא
 4 דמסכת קנין האשה שאמרה כו' וקתני סיפא אמר רבי יהושע זה שאמר כו' אלמא סתמא דקנין רבי יהושע: הרי עלי כו' ואתה לחובתה. ללידתה: שלש למעלה ואחת לפסול.
 5 דנדרה שתיקן עולת חובתה אחת לעולה ואחת למטה. כסבור שתי הקנין חובה עליה שמא יולדת בוב היתה הווקקה לקן לידה וקן יזבג:
 6 ולא נמלך. בה לדעת על מה הביאתי. צריכה שתביא עוד פרידה אחת ותקריבנו למעלה ממין אחד ומשתי מינין תביא שתיים. כלומר אם הראשונה מין אחד היו שני הקנין תורין
 7 או שניקן בני יונה תביא עוד פרידה אחת מאותו המין לעולה ויצתה ידי הכל שמקן שהקריב הבין ראשון יצתה ידי לידתה שהרי לשם חובה קרב והשני נשאר לנדרה ונפסל
 8 גזול אחד מן בעשית מטה והרי זה ידית תחתיו ואם הראשונה משני מינין היו קן תוריים וקן בני יונה תביא שתיים תור ובני יונה יקריב שניהן למעלה משום דמספקא לן איוה
 9 קן משני הראשונים קרב אחרון והיו לנדרה ונפסל ממנו גזול אחד וצריכה להשלימו מאותו המין דתנן במסכת קנין (פ"ב מ"ה) אין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד
 10 תור: שתיקן עולת חובתה אחת לעולה ואחת למטה. כסבור שתי הקנין חובה עליה שמא יולדת בוב היתה הווקקה לקן לידה וקן יזבג:
 11 למטה צריכה להביא עוד ג' פרידוין למעלה ממין אחד ומשני מינין תביא ארבע כיון שפירשה ואינה יודעת מה פירשה מתחלתה הווקקה להביא ג' קנין שנים לנדרה אחד מן
 12 התוריים ואחד מן בני יונה תביא לא ידעה מה נדרה והשלישי לחובתה מאיוה מין שתצרה והיא הביאה שנים וקרב הראשון לחובתה ונשאר השני לנדרה ונפסל הימנו גזול אחד
 13 הילכך אם ממין אחד היו הראשונים צריכה שתביא אחד מאותו המין להשלים ונפסל וקן שלם ממין אחר משום דלא ידעה מה פירשה ואם שני מינין היו צריכה שתביא ד'
 14 וכולן עולות משום דמספקא לן איוה מין קרב אחרון שצריכה להשלים מאותו המין גזול הנפסל ולהביא קן שלם ממין אחר שהיא אינה יודעת אם צריכה תור ושני בני יונה או
 15 בן יונה ושתי תורין לפיכך תביא שתי תורין ושני בני יונה ותאמר אחד מאילו שבמנין הנפסל ידית תחתיו והשני יהא נדרה וקן השני יספ פירושה: קבעה נדרה. להביאה עם
 16 חובתה שאמרה הרי עלי קן להביאו עם חובתי ופירשתי ואינה יודעת מה פירשה בדמיון והביאה שתי קנין ותנתן לבדן ועשה כמו שאמרנו: צריכה שתביא עוף המש פרידוין
 17 למעלה ממין אחד ומשני מינים תביא שש. [דכיון] דקבעה נדרה עם חובתה הווקבע עליה קרבן גדול שלש עולות יחד אם היתה יודעת מה פירשה וזו שלא ידעה מה פירשה
 18 הווקקת

56 השניה שבקן הסתומה, פסול, לפי שנעשו למטה שלא כדין,
 57 ועליהן להביא שוב את העולות שהיו מחויבות בהן. ואם עשה
 58 את חציין של הקינים למעלה וחציין האחר עשה למטה, דהיינו
 59 שכל קן וקן עשה ממנה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה
 60 בלא להבחין אם אותה אחת שעשאה למעלה היא עולה ואותה
 61 אחת שעשאה למטה היא חטאת, אינה פשוטה מקינים אלו, אלא
 62 הקן הפשוטה, ושתי הקינים המפורשות שאחת מכל קן היא
 63 עולה והאחרת היא חטאת, נפסלו. שיתכן שהקרב את העולה
 64 למטה ואת החטאת למעלה, ורק הקן הסתומה כשרה, שאיזה
 65 מהן שעשאה למעלה ואיזה מהן שעשאה למטה, כשרות, אלא
 66 שאין יודעים למי עלתה העולה ולמי עלתה החטאת, אם לזו או
 67 לזו, ועל כן קן זו מתקלקלת ביניהן, ויקחו קן נוספת ויתנו ויאמרו,
 68 אם העולה קרבה לי והחטאת לך, תקרב עתה החטאת עבורי
 69 והעולה עבורך, ואם החטאת קרבה לי והעולה לך, תקרב עתה
 70 העולה עבורי והחטאת עבורך. וסיבום הדברית הוא שמכל קן היא
 71 הפרידות כשרות שתיים בלבד, אלו של הקן הסתומה, ומלבד זאת
 72 עליהן להביא עוד ארבע פרידות, שתיים עבור הקן הראשונה,
 73 עולה לזו וחטאת לזו, ושתיים עבור הקן השלישית והקן
 74 המפורשת, ובאלו השתיים האחרונות יתנו כאמור.
 75 מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה הכהן חציין למעלה
 76 וחציין למטה, שרק הקן הסתומה כשרה, ואילו הפרידות
 77 המפורשתין לא, ומשום החשש שמא העולות קרבו למטה
 78 והחטאות קרבו למעלה, וקשה, אמאי - מדוע פסולים המפורשים,
 79 נתי נמי - אמנם נכון הוא דעולה קרבה למטה ואי אפשר שתהיה
 80 עולה כשרה, אבל הלא לרב אדא בר אהבה צריך להיות
 81 הפשוטה? ו-תמשרן העולה ותהיו ו-תהפרן לחטאת העולה, ואמנם
 82 אין לומר כן בקן הראשונה שבה היה חטאת לזו ועולה לזו, שכבר
 83 אמרנו שלא אמר רבי יהושע שנמשכת העולה להיות חטאת
 84 אלא כשבעלת העולה מחוייבת גם בחטאת, ועל כן נפסלה קן זו
 85 לגמרי, אולם מדוע לא נאמר כן בקן המפורשת, שהלא כאמור
 86 לא נתפרש למי מהן החטאת ולמי העולה, ואף אם קרבה העולה
 87 למטה תוכל להמשך ולהפך לחטאת ולעלות לחובת בעלת
 88 החטאת שקרבה חטאתה למעלה ונפסלה, ומעתה שכשרות
 89 שלוש פרידות, שתי חטאות ועולה וחטאת ועולה מהקן הסתומה
 90 וחטאת מהמפורשת, לא יצטרכו להביא עוד ארבע פרידות אלא
 91 שלוש בלבד, שתי עולות וחטאת, דהיינו קן שלמה ועוד עולה
 92 להשלמת הקן המפורשת (שחטאתה כשרה ועתה יקריבו עבורה
 93 גם עולה, והעולות והחטאות מתבררות שמכל אחת יש קרבן
 94 אחד לזו וקרובן אחד לזו.
 95 הגמרא דנה אם אפשר ליישב שהמשנה בקינין אינה כרבי יהושע,
 96 ומביאה משנה נוספת בקינין ממנה מוכח שמשניות אלו נשנו
 97 לשיטתו, וממילא אין ליישב כן. ואמרת הגמרא: וכי תימא - ואם
 98 תרצה ליישב ולומר, הא - משנה זו היא אכן דלא קרבי יהושע,
 99 ובאמת לשיטתו אינן צריכות להביא אלא שלוש פרידות בלבד,
 100 ומי מצית אמרת הכי - והאם תוכל לומר כן, הא - בוא וישמע
 101 הוכחה ברורה ממשנה אחרת במסכת קינין (שם מ) שבסופה
 102 מובאים דברי רבי יהושע ושמסכים להאמור במשניות אלו,
 103 ומוכח שאין להעמיד משניות אלו שלא כמותו, וכך נאמר שם
 104 במשנה, האשה שאמרה הרי עלי להביא קן, שני עופות, אם אלו בן
 105 זכר, וקן זו קן נדבה היא שהיא שתי עולות, אם אכן יקרה בן זכר,
 106 הרי היא מביאה שתי קינים, אחת לנדבה, והיא שתי עולות כאמור,
 107 ואחת לחובתה, שכל יולדת חיבת להביא קן על לידתה, ובקן זו
 108 האחד חטאת והאחד עולה. נקנתם לכהן, תכנהו צריך לעשותו שיש
 109 מהן למעלה, לפי שהן עולות, שתיים לנדבה והאחת לחובתה, ואחת
 110 מהן למטה, לפי שהיא חטאת הבאה לחובתה.

1 הגמרא מקשה על חידוש זה, שהקרבן נהפך לחטאת העוף ממש,
 2 ממשניות במסכת קינין: הא - בוא ושמע קושיא על כך ממשנה
 3 בקינין (שם מ), שתי נשים שהיו מחויבות אחת חטאת העוף ואחת
 4 עולת העוף, והביאו יחד קן אחת ובו קבעו פרידה אחת שתהיה
 5 חטאת לזו ופרידה אחת שתהיה עולה לזו, והביאו את הקן לכהן,
 6 ועשה הכהן את שתייהן במזבח למעלה כאילו שתייהן עולות, מהצד
 7 מן הקן פשר ומהצד ממנה פסול, שאותה פרידה שהיא חטאת
 8 נפסלה למעלה, ועליה להביא קרבן אחר. ואם עשה הכהן את
 9 שתייהן במזבח למטה כאילו שתייהן חטאות, מהצד מן הקן פשר
 10 ומהצד ממנו פסול, שאותה פרידה שהיא עולה נפסלה למטה,
 11 ועליה להביא עולה אחרת. ואם עשה הכהן פרידה אחת למעלה
 12 ככל דין עולה, ופרידה אחת למטה ככל דין חטאת, שתייהן פסולות,
 13 שאני אומר שמא אירע שהפרידה שהיא חטאת קרבה למעלה ועל
 14 נפסלה, והפרידה שהיא עולה קרבה למטה ואף היא נפסלה, ועל
 15 שתייהן להביא קרבנות אחרים תתייהן.
 16 מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה אחת למעלה ואחת
 17 למטה שתייהן פסולות שמא עשה את העולה למטה, וקשה, נתי
 18 נמי - אמנם נכון הוא דעולה קרבה למטה ואי אפשר שתהיה עולה
 19 כשרה, אבל הלא לרב אדא בר אהבה צריך להיות שהפשוטה
 20 -תמשרן העולה ותהיו ו-תהפרן לחטאת העולה, וכיון שבעלת
 21 העולה אינה צריכה את החטאת, שכבר הקריבה את חטאתה,
 22 תוכל העולה הזאת שנמשכה ונהפכה לחטאת לעלות למעלה
 23 חברתה שהיא בסקפ שמא חטאתה שהביאה נעשתה למעלה
 24 ונפסלה, ונמצא שממה נפשך קרבן אחד כשה לחטאת, ולמה
 25 מבואר במשנה שתייהן פסולות.
 26 מתרצת הגמרא: אימור - כל מה שאמרנו דאמר רבי יהושע שעולת
 27 העוף שעשאה למטה כחטאת נמשכת ונעשית חטאת, אין זה אלא
 28 כהן נבא - באדם אחד החייב העולה וחטאת, שאם עשה את
 29 העולה למטה כחטאת, נהפכת העולה לחטאת ויצא בה ידי
 30 חובתה, אולם בתרי נבא - בשני אנשים, שהביאו אחד חטאת ואחד
 31 עולה, מי ו-האם אמר שגם באופן זה תהפך עולתו של זה להיות
 32 חטאתו של זה, והלא אין לו חלק בחטאת זו, ואיך תעשה חטאתו,
 33 וכיון שאינה נמשכת לחטאת הרי היא עולה פסולה.
 34 הגמרא מקשה ממשנה נוספת: הא - בוא ושמע קושיא על כך
 35 ממשנה אחרת במסכת קינין (שם מ), שתי נשים שהיו מחויבות
 36 כל אחת להביא שלוש פרידות, אחת היתה מחוייבת בקן שלמה
 37 ועולה וחטאת ועוד פרידה אחת לעולה, והאחרת היתה מחוייבת
 38 בקן שלמה ועולה וחטאת ועוד פרידה אחת לחטאת, ובסך הכל
 39 שש פרידות, ולקחו שלוש קינים, בקן הראשונה קבעו שפרידה
 40 אחת היא לחטאת לאחת מהן והפרידה השניה היא לעולה
 41 לחברתה, ולקחו קן נוספת והיא פשוטה, דהיינו שלא פירשו מה
 42 היא החטאת ומה היא העולה, ולקחו קן נוספת והיא מפורשת,
 43 שפירשו בעת לקיחתה שפרידה זו חטאת ופרידה זו עולה, אולם
 44 לא קבעו שמות הבעלים למי החטאת ולמי העולה, ונמצא שיש
 45 כאן שתי עולות ושתי חטאות מפורשות ועוד קן סתומה, והיה
 46 לכהן להקריב את העולות למעלה ואת החטאות למטה, ובקן
 47 הסתומה להקריב אחת למעלה בעולה ואחת למטה כחטאת,
 48 אולם טעה וסבר שהן עולות ועשה את פולן למעלה, מהצד
 49 מהעופות שהביאו, דהיינו שתי העולות המפורשות ופרידה אחת
 50 מן הקן הסתומה, פשר, ומהצד אחר, דהיינו שתי החטאות
 51 והפרידה השניה שבקן הסתומה, פסול, לפי שנעשו למעלה שלא
 52 כדין, ועליהן להביא שוב את החטאות שהיו מחויבות בהן. ואם
 53 טעה וסבר שהן חטאות ועשה את פולן למטה, מהצד מהעופות
 54 שהביאו, דהיינו שתי החטאות המפורשות ופרידה אחת מן הקן
 55 הסתומה, פשר, ומהצד אחר, דהיינו שתי העולות והפרידה

59 והרי כאן שבע כלי נגינה הנעשים מהאיל אחר מותו, שתי
60 חצוצרות, שני חלילים, תוף, נבל וכינור. כונת המשנה בכל זה,
61 שהרי זה דבר פלא שמשמת האיל מנין קולותיו פי שבע מאשר
62 בחייו, וכיצא בדבר כאן, שמתחילה היתה מחוייבת ארבע פרידות
63 בלבד, ועתה מפני כל הספיקות מוטל עליה להביא עוד ועוד, עד
64 שלבן עזאי עליה להוסיף ולהביא שמונה פרידות נוספות.
65 כיון שמשנה זו נשנית כדעתו של רבי יהושע, כמפורש בה, על כן
66 אין לומר וכפי שהיתה הוה אמינא לעיל (טו) שהמשניות במסכת
67 קינין נשנו שלא כדעתו לפי מה שפירשה רב אדא בר אהבה
68 שעולה הנעשית כחטאת למטה נהפכת לחטאת. ומעתה חזרת
69 הקושיא דלעיל (סו), שבמשנה בקינין שהובאה שם מוכח שלא
70 כהסברו של רב אדא בר אהבה, שנאמר שם שאשה שהביאה קן
71 שנתפרשו בה פרידה אחת לעולה ופרידה אחרת לחטאת, והכהן
72 עשה אחת למטה ואחת למעלה בלא להבחין אם הוא עושה לא
73 אחת כראוי לה, שמספק עליה להביא קן זו שוב, כיון שיתכן
74 שעשה את החטאת למעלה ואת העולה למטה ושתייהן נפסלו.
75 וקשה, שלדברי רבי יהושע הלא ודאי יצאה ידי חובת חטאת, כיון
76 שאף אם עשה את החטאת למעלה ואת העולה למטה, נמשכת
77 העולה ונעשית חטאת. והרי זה מוכיח שלא כהסברו של רב אדא
78 בר אהבה בדעת רבי יהושע.
79 הגמרא חזרת בה ממה שהבינה בדברי רב אדא בר אהבה בדעת
80 רבי יהושע שהעולה הנמשכת נהפכת לחטאת לכל דבר. מתרצת
81 הגמרא: **אמר** - כל מה שתוכל לומר **דאמר רבי יהושע** שהעולה
82 הנעשית למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, נהפכת להיות חטאת,
83 הרי זה רק **לאפוקה** - [להוציאה] **מידי מעילה**, שרק לענין זה יש בה
84 תורת חטאת, אולם **למיסק** - [לעלות] **ליה** - לבעליה לשם הוקה,
85 שיצא בה ידי חובת חטאת, **מי** - [האם] גם זה **אמר רבי יהושע**.
86 כלומר, שגם לדעתו אין בעל העולה שנהפכה לחטאת יוצא בה
87 ידי חובתו, ועל כן מבואר במשנה לעיל שכאשר נעשית העולה
88 למטה לא יצא ידי חובת חטאת.

משנה

89 המשנה דנה בפסולים שונים שבמליקה, אימתי נעשה העוף על ידי
90 כך כנבילה גמורה ומטמא בבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור,
91 ואימתי אינו מטמא אף שהקרין פסול:
92 **כל הפסולין לעבודה בבית המקדש ששולקו את קרבנות העוף,**
93 **גולקתן פסולה, ואינו** - [אין העוף הנמלק **מטמא בבית הבליעה**, אף
94 שאין המליקה כשרה. וטעם הדבר הוא, שכיון שמליקתם הועילה
95 לענין זה שאם עלה הקרבן על המזבח אין להירידו והרי הוא
96 מוקטר עליו אף שנמלק בפסול, הרי שהיא נחשבת מליקה, ואינה
97 כהריגה בעלמא, ועל כן אין העוף מטמא בבית הבליעה.
98 המשנה מפרטת את דיניהם של פסולים שונים: **גלג את הקרבן**
99 **בשטמא**, שמליקה פסולה היא משום שעליה להיעשות בימין, **או**
100 **שמלק את הקרבן בגלגה**, שאף היא מליקה פסולה לפי שעבודות
101 הקרבן אינן נעשות אלא ביום, וכן אם **שקט עוף חולין** [שלא
102 הוקדש לקרבן] **בפנים העזרה**, שהוא אסור באכילה, וכן אם שחט
103 עוף **קדשים** [שהוקדש לקרבן] **מפחוין לעזרה**, שאף הוא אסור
104 באכילה ומשום שאין דינו אלא במליקה, דין כל השחיתות
105 והמליקות הללו, שאינן **מטמאות את האוכלן בבית הבליעה**.
106 מליקות שמאל וליה ועל כן מטמאות בבית הבליעה משום שדין
107 הוא שאם עלו לא ירדו, ושחיתות חולין בפנים וקדשים בחוץ אינן
108 מטמאות מהטעמים שיתבארו להלן (טז) **בברייתא ובגמרא**.
109 אופנים אחרים בהם המליקה אינה נחשבת מליקה כלל, והעוף
110 מטמא בבית הבליעה כנבילה גמורה: **גלג את העוף כסבין** ושלא
111 כדינו שימלק בצפורן, או **שולק עוף של חולין בפנים העזרה**, וכן
112 אם מלק עוף **קדשים מפחוין לעזרה**, שאין מליקתם מליקה משום
113 שאין מליקה שייכת אלא בעוף קדשים הנמלק בעזרה דווקא,
114

1 **צריכה שתביא עוד חמש פרידות** שיקרבו לעולה **למעלה**, אחד ממין
2 חובתה, ועוד שני תורים ושני בני יונה לנדרה, וזוהו יצאה ידי כל
3 הספיקות, שהביאה את נדרה עם עולת חובתה. וכל זה כאשר
4 הביאה מתחילה את חובתה ואת נדרה **מין אחד**. דוגמא לדבר,
5 שהביאה קן חובתה וקן נדרה מתורים, ונפסל תור אחד מקן נדרה.
6 אין די שתביא תור אחר תמורתה, אלא עליה להביא את הקן כולה
7 ולהביא עוד תור עבור עולת חובתה על מנת שיבואו יחד. ועוד
8 עליה להביא קן מבני יונה לספק נדרה, שזאת נדרה להביא בני יונה
9 דווקא, ותביא את כולם יחד, על מנת שיבואו התורים ובני היונה
10 עם עולת חובתה, ונמצא שבסך הכל עליה להביא חמש פרידות
11 נוספות.

12 ו. **ואם שתי הקינים שהביאה לחובתה ולנדרה היו משני מיני,**
13 שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה
14 לחובתה, **תביא עוד שש פרידות**, שלושה תורים ושלושה בני יונה.
15 וטעם הדבר הוא, שכיון שעליה להביא את שתי הקינים הבאות
16 לנדרה יחד עם עולת חובתה, עליה להביא עולה זו מאותו מין
17 שבאה חטאת חובתה, וכיון שאינה יודעת מאיזה מין קרבה קן
18 חובתה, אינה יודעת איזו עולה להביא לחובתה עתה יחד עם
19 הקינים הבאות לנדרה, אם תור או בן יונה, ומספק עליה להביא
20 את שניהם. נמצא שעם שתי הקינים הבאות לנדרה, שני תורים
21 ושני בני יונה, עליה להביא עוד תור ובן יונה לספק עולת חובתה
22 [ואחד מהם נדבה שהלא חייבת אחד בלבד], ובסך הכל שש
23 פרידות.

24 ז. **ואם אשה זו, שנדרה קן ופירשה נדרה ואינה יודעת מה פירשה,**
25 **נתנה** - [נתנה את הקינים] **לבן, ואינה יודעת מה נתנה**, אם תורים
26 או בני יונה או שקן אחת תורים וקן אחרת בני יונה, והלך הבהן
27 וקשה את הקינים והקריבן, ואינו יודע מה עשה בהן, אם עשאן כולן
28 למעלה, כלומר שכולן עולות, או שעשאן כולן למטה, שכולן
29 חטאות, או מחצה עולות ומחצה חטאות, נמצא שמפני הספק אף
30 ידי חובתה לא יצאה, שזאת עשה הכל חטאת ואין כאן עולה או
31 שזאת עשה הכל עולה ואין כאן חטאת, על כן היא צריכה להביא
32 **ארבע פרידות** עולות, שני תורים ושני בני יונה, **לנדרה**, שזאת נדרה
33 תורים או שזאת נדרה בני יונה, ועוד **שתים** לעולת חובתה, תור ובן
34 יונה, שזאת בקן חובתה היתה החטאת כשרה ונתחייבה בעולת
35 חובתה מאותו מין וכיון שאין ידוע איזה מין היה עליה להביא תור
36 ובן יונה, ועוד **חטאת אחת** מאיזה מין שתרצה, שזאת עשה הכל
37 למעלה ונמצא שלא הביאה חטאת כלל. ומה שיכולה היא
38 להביאה מכל מין שתרצה ואין אומרים שזאת עולת חובתה
39 מן המין השני ונתחייבה להביא את החטאת מאותו מין, משום
40 שמין הקן נקבע בחטאת ולא בעולה. וכיון שנפסלה החטאת יכולה
41 להביא את החטאת מכל מין שתרצה, והעולה שהיא מאותו מין
42 שבשתיים [תור ובן יונה] שהיא מביאה לחובתה תעלה כבת זוגה,
43 ואילו העולה הראשונה נפסלת משום שאין לה בן זוג. והעולה
44 מכל זה שהיא צריכה להביא עוד שבע פרידות, שלושה תורים
45 ושלושה בני יונה ועוד אחת ממין שתרצה.

46 המשנה מביאה דעה החולקת על הדין האחרון: **כן עזאי אומר,**
47 עליה להביא **שתי חטאות**, תור ובן יונה. דעתו היא שמין הקן נקבע
48 לא על פי החטאת, כדעת חכמים, אלא על פי הראשון שקרב, ויש
49 לחשוש שזאת קרבה עולת חובתה ממין אחר והיא כשרה,
50 ונתחייבה בחטאת מאותו מין. ועל כן עליה להביא שתי חטאות
51 משני המינים.

52 המשנה מסיימת במשל דומה שבו ממעט נעשה הרבה, כשם
53 שכאן מכבדות קטנה שהיתה מוטלת עליה הגיעה לידי חיוב של
54 כמות מרובה: **אמר רבי יהושע,** והו **שאמר** אודות האיל, **שקשהו**
55 **חי קולו אחד, ואילו שקשהו מת קולו שקעה**, דהיינו שיש בו שבעה
56 קולות, ובקינין (סו) מוסיפה המשנה ומפרשה, 'כיצד קולו שבעה,
57 [משתי קרניו] [עושים] שתי חצוצרות. [משתי שקויו] [עושים] שני
58 חלילין. עורו [משמשו] לתוף, מעיו לנבלים, בני מעיו לכנורות'.

נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. בתום דחק הקונטרס לאוקמה בשקבעה נדרה
עם חובתה הך בבא מיתוקמא שפיר בשלא קבעה: **כשהוא** חי קולו אחד
כשהוא מת קולו ד'. מפרש במסכת קנין (פ"ג מ"ז) קרניו לחצוצרות משמע דבאות שלא
מן הכסף וכן משמע בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ויש) דבעי רמי בר חמא הגשתחה

לבהמה קרניה מזה לחצוצרות ותימה דבהקומץ
רבה (מנחות דף כח.) תניא חצוצרות היתה באה
מן העזת של כסף מיהו מהדיא לא קשה כולי
האי היתם בשל משה שלא היו כשרות לדורות
בדמשמע היתם אבל קשה במסכת תמיד (דף לו)
דתני ושתי חצוצרות של כסף בידם משמע דף
לדורות של כסף ותיירך ר"ת דשני עיני
חצוצרות ויהי של כהנים בשל כסף ועל לוי
בשל קרני בהמה לכלי שיר ועוד י"ל לחצוצרות
דקנים דמסכת ע"ז היינו שופר כדאמר בסוף
במה מליקין (שבת דף לו.) ובפרק לולב הגזול
(סוכה דף לד.) דאישתי שמיהתייהו חצוצרות
שיפרא שיפרא חצוצרות ובסוף במה מליקין
(שבת דף לו.) איכא ברייתא שקריאה
לחצוצרות שופר ומיהו קשה בדמסכת עבודה
זרה איירי במכשירי קרבן כדאמר היתם ועל
הקרבן לא היו תוקעין בשופר אלא בחצוצרות

כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י: א) **אימר** דא"ר
היושע (בן לוי) לאפוקה מידי מעילה למיסק ליה לחובה מי אמר. תימה מ"ש זו מו וי"ל
דכי האי גונא אשכחן פ"ק דמנחות (דף יב.) דזריקה מועלת ליצא ושירים שחסרו בין
קמיצה להקטרה שאסורין באבילה הקטרות מוציאן מידי מעילה חזיקת פיגול (ר"ל)
בפ"ק דמעילה (דף ג.) דומקא מידי מעילה אע"ג דלא עלה לשם חובה וי"מ דמארייתא
נמשכה ונעשה חטאת גמורה ותקתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה וצ"ל דקסבר
ר' יהושע אין שחיטה לעוף מן התורה חולין בעורה לאו דארייתא כדאמר בניור (דף
נט.) גבי מדרין בנו בניור למיד' כדי לתוכו במוות ואי נמי קסבר חולין בעורה דארייתא
חיה ועוף לאו דארייתא כדאשכחן גבי ר"ש בפ' כסיוו הדם (חולין דף פה.) דקסבר
דארייתא ואפ"ה חיה ועוף לאו דארייתא ולית ליה ההיא דרשה בפ"ב דקדושין (דף
נו. נת.) דמריבה בעופות וא"ת למיד' לאו דארייתא למאי איצטרך קרא לחטאת העוף
באה על הספק דהא ר' יוסי בר חנינא דאמר לאו דארייתא כדמוכח בניור ומצריך קרא
לחטאת העוף באה על הספק וי"ל דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבמהה
אשם תלוי:

מלך בשמאל או בלילה אין מטמאין בבית הבליעה. לכאורה כולה מתניתין ר"ש
היא דאמר לקמן בפרק המזבח מקדש (דף פד.) שכל שפסולו בקדש אם עלה
לא ירד דהא אמרין בגמרא דמליקה המתרת את האיסור פ"י דאם עלה לא ירד אינה
מטמאה בבית הבליעה ומליקת לילה לר' יהודה תרד כדאמר בפ' המזבח מקדש (שם)
פטת לנשחקה בלילה וכן לעיל דתנן ובולן אין מטמאין בבית הבליעה בשחיטת
דרום דתרד לר' יהודה כדאמר בשמעתין קמייתא דמעילה (דף ב:) אלא מתניתין ר"ש
היא ותימה אי בר' שמעון האמר דמליקת שמאל מליקה גמורה היא למאי דגרס ר"ת
לעיל בפ"ב (דף כד.) מלך בשמאל פסול ורבי יהודה מכשיר וי"ל דסבר ליה כוותיה
בחדא ופליגי עליה בחדא א"ג מודה ר' יהודה בעוף דכל שפסולו בקדש אם עלה לא
ירד דתנן תלתא מיעוטי ולקמן בבבבמה כתיבי ומיהו על כרחין חד מיעוטיה בעוף ולא
תימא כל פסולי דעוף אם עלה לא ירד: **שחמ** חולין בפנים זבחים. בגמ'
נפקא לן דמשום שחיטה אינה מטמאה בבית הבליעה אע"ג דאינה מתרת את האיסור:
מלך בסכין. פירש בקונטרס דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאינו רוצה
לחתוך רוב בשר קודם הסימנין ואי אפשר לומר כן בפ' קמא דחולין (דף כ:) היתם
קרי ליה מחליד אע"ג דנעקא דתתן שחתיך חותוך רוב בשר והתם פ"י בקונטרס דלארז
שנפרקו פירקו העצם הסכין דתתן העצם והויא חלידה ולפי' זה לא איירי בסכין
רחבה ונראה חדשיב חלידה לפי ששחט הסימנין מנטה למעלה ואפילו בסכין רחבה:
ושניסמית

שהוא עולה נעשית חטאת בשביל ששינה בה: **מנח"ג** כל הפסולין. בגמ' פליגי כל לאיתוי מאי: **אינן מטמאין**. שמליקתן מותרת לפי שנפסל בקדש ואדני מליקתן שאם עלו
לא ירדו הילכך נמי לא הוו נבילה: ה"ג שחמ חולין בפנים וקדשים בחוץ **אינן מטמאין** בבית הבליעה. אף על גב דבפנים אין שחיטה לעוף וכן בעוף קדשים אין שחיטה בכל
מקום אין מטמאין כדיליק בברייתא בגמרא ושחט קדשים בפנים דלא קתני אמרין בגמ' דאתאי בזה הכלל: **מלך בפנים**. ומליקה לא הויא דבעצמו של כהן בעינן ושחיטה לא
הויא כדאמרין בהכל שחתיך (חולין דף כ:) מפני שהוא מחליד מפני שהוא דרוס: **מלך חולין בפנים** וקדשים בחוץ. דלא שייכא מליקה בחולין לא בפנים ולא בחוץ והוא הדין

הזוקקה להביא חמש עלות יחד מתחילתה אחת לחובתה וד' לגררה וכשהביאה שני
קנין אחת לגררה ואחת לחובתה וממין אחד לא עשתה כלום לגררה שמה אינו ממין
שנדרה ובהשלמתן ק' שני ממין אחד לא סגי לה שיהי קובעתו לכא עם מין חובתה
וא"ת תביא ק' ממין אחד ופרידה ממין שהביאה שני קנין הראשונים שקרב ממנו

עולות חובתה דמנ"ג אם תורין נדרה הרי
הביאה תורין עם מין שהביאה לחובתה ואם
בני יונה נדרה הרי הביאה ב' בני יונה עם מין
שקרב ממנו חובתה אם לא נפסל גזול אחד מן
הראשונים ה"ג אבל עכשיו שנפסל אחד מהם
אין חבירו עולה לה כלום דג' עולות הוקבעו
עליה יחד הילכך אם ב' קנינים הראשונים מן
אחד היו צריכה שהביא עוד ד' עולות ג'
מאותו המין וב' ממין אחר ד' לספק פירושה
ואחד לקביעותה שקבעה להביא עולת חובתה
עם נדרה וחובתה כבר קרבה ויצאה יהיה אלא
שצריכה להביא מאותו המין עם נדרה מפני
קביעותה: ואם משני מינין היו הביאה שש.
שקבי ראשון יצאתה מן קרב תחילה לחובתה
שתיבא מאותו המין עם ד' של ספק פירושה
לקביעותה הילכך תביא שש שתי תורין ושני
בני יונה לספק פירושה ותור ובני יונה

לקביעותה והעוף חיתר היא נדרה: נתנתן לכהן ואין יודע מה נתנה. אם תורים אם
בני יונה ואם ק' אחד מזה וק' אחד מזה ואין יודע מה עשה אם כולן למעלה או כולן
למטה או חציין למעלה וחציין למטה נמצאת שלא יצאת אפי' (ימי לידתה) שמה כולן
למעלה ואין כאן חטאת או שמה כולן למטה ואין כאן עולה: **צריכה שהביא עוד ד'**
פרידן לגררה. לספק פירושה ומשני מינין וב' לעולת חובתה תור ובן יונה שמה
הראשונים כולן למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת
(וצריכה) להביא עולה מאותו מין או שמה הראשונים חציין למעלה וחציין למטה ובקו
שקרב ראשון יצאתה ירי חובתה היא קבעה להביא עולה מאותו המין עם נדרה ואינה
יודעת איזה מין היה הילכך תביא עם ספק פירושה תור ובן יונה וממה נפשך אם ק'
שקרב ראשון תורין היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו
תור עם נדרה משום קביעותה ואם מבני יונה היה והוקבע עליה להביא בן יונה עם
נדרה הרי מביאתו ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי
שתיבא ראשון יצאתה מן חובתה ובלעיל עולה להביא עולה מאותו המין עם נדרה ואינה
תביא מאיזה מין שחצרה משום שמה הראשונים כולן למעלה נעשו והרי לו זוג ממנינו

לעולה מב' שהביאה חובתה מב' מינין ואע"ג שבבר קרבה עולת חובתה אין צריכה
לדקוק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי עליה דבן עזאי דקסברי הכל
הולך אחר חטאת הילכך הואיל ועל כרחא היא מביאה עכשו ב' עולות תווגו לו אותה
שממניו ויהיה דחיי תנן פלוגתייהו במסכת קנים (פ"ב מ"ה) שהאשה שהביאה עולתה
תור וחטאתה בן יונה תכבול ותביא עולתה בן יונה דהכל הולך אחר חטאת בן עזאי
אומר הכל הולך אחר הראשון **בן עזאי אומר ב' האמות**. בן עזאי לטעמיה דאמר
הכל הולך אחר הראשון וכיון דאיכא לספוקא שמה הראשונים למעלה נעשו וכבר
יצאת ירי עולה צריכה להביא חטאתה מאותו המין והרי אינה יודעת מאיזה מין היה
לפיכך תביא שתי חטאות מב' מינין וחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו
ואין מליקתן מליקה להחיתין באבילה שמה כבר קרבה חטאתה בראשונה: **א"ר יהושע**
זה שאמר בשוקא חי קולו אחד כשהוא מת קולו ו'. היתם מפרש לה ובאיל יחושע
דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו שבעה כיצד קולו שבעה ב' קרניו
ב' חצוצרות ב' שוקין ב' חיליין עורו לתוף מעינים לנבלים בני מעיניו לכינורות ה"ג
שנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה לא צריכה אלא ד' פרידן וב' לחובתה אתה
לעולה ואחת לחטאת ועכשיו שהביאה כבר ד' פרידן צריכה להביא ד' לגררה וד'
לחובתה ומאריי' ר' יהושע הוא ש"מ קנין ר' יהושע אמרה וקתני לעיל גבי קו' חטומה
ומפורשת דאין כשר אלא חטומה ואי אמרת נמשכה ונעשית חטאת העוף תמשך ותתיר
חטאת העוף: **אימר דא"ר לאפוקה מידי מעילה למיסק ליה לשם חובה מי אמר.**

שהוא עולה נעשית חטאת בשביל ששינה בה: **מנח"ג** כל הפסולין. בגמ' פליגי כל לאיתוי מאי: **אינן מטמאין**. שמליקתן מותרת לפי שנפסל בקדש ואדני מליקתן שאם עלו
לא ירדו הילכך נמי לא הוו נבילה: ה"ג שחמ חולין בפנים וקדשים בחוץ **אינן מטמאין** בבית הבליעה. אף על גב דבפנים אין שחיטה לעוף וכן בעוף קדשים אין שחיטה בכל
מקום אין מטמאין כדיליק בברייתא בגמרא ושחט קדשים בפנים דלא קתני אמרין בגמ' דאתאי בזה הכלל: **מלך בפנים** וקדשים בחוץ. דלא שייכא מליקה בחולין לא בפנים ולא בחוץ והוא הדין

ושניסמית עיניה. היינו שנחטטה דמחוסר אבר וממעיטין לה בפיק' דקידושין (דף כד:) מדכתיב מן העוף ולא כל העוף פרט לשישב גפה ולא כמו שפירש בקונטרס משום הקריבהו נא לפתחך וא"ת ל"ל קרא למחוסר אבר הא אפילו לבני נח אסור בדרושין לקמן פ' בתרא (דף קטז.) ופ"ק דע"ז (דף ה) הבא בחמה שחיון ראשי איברים שלה ו"ל דאי

תורין שלא הגיע זמנו ובני יונה שעבר זמנו. אינן ראוין לקרבן והוה להו כמליקת חולין דהניא הבחל שוחטין (חולין דף כב.) תורין גדולים ולא קטנים בני יונה קטנים ולא גדולים דלא אישתמיט קרא וכתב מן היונה זמן בני התורים ואימתי תורין כשרין משהיהו ואימתי בני יונה פסולין משהיהו ניצה מזהבת שסביב הצואה:

לאו דכתיב קרא בישראל הזה מומקמין קרא דבני נח לישראל ולא לבני נח כדאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני נח א"נ היה אמנא דכיון דאישתרי בעל מום בעופות לישראל טפי מבמהא אישתרי אפי' מחוסר אבר א"נ' הזה מומקמין מכל החי דכתיב בבני נח דרוקא בחמה שנזמינו שנאסר בה מום לישראל: **אמר** רב שמאל ויליה כו'. כולה הך סוגיא בר"ש בדפרישתי במנחה ושמאל ויליה דאין מטמאין דאם עלו לא ירדו וזר וסבין דמטמאין (ירדו) לר"ש דכיון דאירע פסול (קודם שחיטה) כמו דתקנן דמי וירדו דאין פסולין בקודש שלא נתקדש בכל וכל שפסולו בקודש דלא ירד היינו שאירע פסול משנשטח ונתקדש בקודשתו כלי ולא כמו שפ' בקונטרס לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אין פסולו בקודש שאירע פסול קודם ביאתו לעזרה כגון רובע ורבע דנרבע בעזרה מאי איכא למימר ועד דשחיטת דרום ר"ל במעלה דתרד לר"ש ולא דוקא ר"ש רובע ותרבע דהיה זר במליקה ובקמיצה (תרובו) דעל כרחוק למאי דבעי למימר רבה דשחיטת דרום תרד לר"ש ושמאל ויליה דאין מטמאין בבית הכביעה ואם עלו לא ירדו טעמא בכל מקום כדמפרש הכא שמאל דאית ליה הכשר' ביום הכפורים ויליה לאיברים ופדריים ורבי יהודה מנעט לילה אע"ג דאית לה הכשר' ושמאל נמי ה"ל הכשר' ומנעט דאין לומר דלא מנעט אלא ג' דברים משום התלתא מינעטי כתיבי דהא מלקה זר ובעל מום תרד לר'

תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, אינן ראוין לקרבן והוה להו כמליקת חולין דהניא הבחל שוחטין (חולין דף כב.) תורין גדולים ולא קטנים בני יונה קטנים ולא גדולים דלא אישתמיט קרא וכתב מן היונה זמן בני התורים ואימתי תורין כשרין משהיהו ואימתי בני יונה פסולין משהיהו ניצה מזהבת שסביב הצואה: שנפסמית עיניה. דה"ל מחוסר אבר והקריבהו נא לפתחך וכי אמרינן אין תמות וחזרת בעופות לענין דוקין שבעין הוא דקאמרין: שפסולה בקדש. שבאה לעזרה בהכשרה ותפסלה גמ' שפאל ויליה. מלק בשמאל או בלילה זר. והוא הדין לאונן הערל וכל הפסולין: ביום הכפורים. נטל את המזבח בימיו ואת הקף בשמאלו ויליה נמי מאי שנת דאשבתן ליה הכשירה לכתחילה באיברים ופדריים: **אלעזר** כתיב. בשחיטתו וכתבי חוקה לעכב דקדשי ברק הבית היא. ועל כרחוק אין עבודות שלה חשובות עבודה: וילף מנבחה. שהור כשר בה למלוק עופות לכתחילה דאין כיוון בבמה כדנתן בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) וכיון דאשבתן ליה הכשירה לכתחילה בעלמא יטהר כאן מידי נבילה: מנבחה לא ילפינן במקדש. דבמה כחול היא לגבי מקדש: ורבי יוחנן אמר מלק זר אינו מטמא בבית הכביעה. דילפינן מנבחה: סבין מנבחה. דלא מליקה ולא שחיטה היא דרוכה לא אשכח הכשירה: לאיתוי שחיטת קדשים בפנים. דלא מטמא דבמתני לא תנן לה: כללא דכפיא לאיתוי מליקת חולין בחוץ. דמטמא דלא

הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שפולקו, מליקתן פסולה. בשלמא לרבי יוחנן, פל', לאיתוי זר. אלא לרב, פל' לאיתוי מאי. (לאו) לאיתוי שמאל ויליה. שמאל ויליה, בהדיא קתני. תני ותרד מפרש. הא שמע, זה תפלו, כל שתיה פסולו בקודש, אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, פל' לאיתוי זר. אלא לרב, לאיתוי מאי. ולשמעון

יהודה וכן שחיטת דרום וא"ת ומה בין שחיטת דרום לרבי יהודה לפסח חטאת שלא לשמוג? דרום נמי כשר בשאר קדשים ו"ל דרום דמי לנשטח בחוץ דתרויהו פסולי מקום ומהאי טעמא היה רוצה לומר רבה לר"ש דתרד וא"ת דהכא משמע דלרב לא הוי פסול זר כפסול שמאל ובפ"ק דמנחות (דף ה) משווה להו לענין אם קמץ חזירי ו"ל דהתם אין תלמי בהכשר דהא מכשר ר' יהודה בן בתירא בכל הפסולין כולו. הגדה' גיל פירוש דכל שפסולו בקודש היינו כל שפסולו כשר בעלמא בקודש דהא לשון זה תנן לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) גבי אם עלו לא ירדו והתם נמי מפרש לכל אותם שלא ירדו היכן כשרים בעלמא ועליל פיה' (דף נא.) דר' מפרש להו לן בדם כשר שחר לן כשר באימורים וכן כולוה ובשעתא נמי מפרש מ"ש שמאל דאינו מטמא דאית ליה הכשר' ביחוד' ויליה באיברים ופדריים חר וסבין מטמאין דלית ליה הכשר' בעלמא ור' יוחנן דאמר מליקה זר אין מטמא משום דאית ליה הכשירא או בשחיטה או בבמה וכן בהמה בעלת מום ולא תרד לר"ע ברוקין שבעין הואיל וכשר בעופות ולרבנן נמי אי משכחת ליה בבמה הכשירא לא תרד ולרבי שמעון נמי בעי הכשירא בלמא דהיינו פסולו בקודש ולהכי תנן גבי אתנן וכלאים ירדו דלית להו הכשירא הוא דר' יהודה בעצמו אומר מפני מה לן בדם כשר שכשר באימורין (ולן באימורין ושכשרו) בכשר לאורוי דשאר עבודות ילפינן (וה) מלכתחילה או מנבחה אבל עבודות דם לא ולהכי קאמר ירדו בג' דמכשירין ר"ש דאינו חוששו' כיון דמשכח הכשירא בשום מקום אבל עבודות דם שפיר לף ר' יהודה מעבודות דם אפי' מהכשירן ולהכי שלמעלה שלמטה שפנים בחוץ לא ירד וטרופהו' ירד אפי' לר"ש אפי' לר"ע דילין בחמה מעוף אע"ג דאשכח הכשירא בעוף טריפה במליקה אם תתרו' התם מצוות בכך הא ילפינן שמאל לא ירד מהכשר ידוה"כ י"ל דתרתוי לא ילפי בחמה מעוף וגם שלא בהכשרו ממצוות בכך אי נמי לא ילפינן פסול של קודם שחיטה כגון טריפה ממילקה שאינו דוגמתה' לא אירע קודם שחיטה וכמדרשה לי שכן פירש לנו רבינו הקדוש נ"ע ולאטו' כמו שפנפנים וא"כ אין מטמאין בגדים אבית הכביעה וגם אם עלו לא ירדו'י הא כהא תליא דהא לישנא דכל שפסולו בקודש גבי תרויהו' הוא (דף ב:) נמי דממה להו תרויהו' ושחיטת עוף קדשים בפנים דאמרין בסמוך אין מטמאין אע"ג דתרד כדמכח בפרק השוחט והמעלה (לקמן דף קיא.) דפטר לה אם העלתו אחרי כן בחוץ ואם לא ירדו בפנים היה חייב בחוץ כדאייתא בפ"כ' התם איכא קרא בסמוך למימר אין מטמאין הוא דאמרין בשחיטת דרום דירדו לרבי יהודה פ"ק דמעילה (דף ב:) אע"ג דאית ליה הכשירא דקדשים קלים וזמנים שלמטה למעלה לא ירד אף לר' יהודה מ"מ כיון דשחיטתן חוץ למקומן חשיבי כשוחט חוץ והוה כמאן דחנקינהו דמי ומליקת פסול דקאמר בסמוך אין מטמאין (ח) אין צ"ל כפירש"י שפירש בעל מום דלא אשכח כון בעל מום כששר לעבודה ואפילו בבמה כדאשכחן (דמוכו) לעיל ריש פ"ב (דף טז) דפריך מה להצד השוה שבחן שכן לא הותרו בבמה אבל מליקת פסול היינו או תנא או פסול אחר דאישתרי בעלמא ונשפר דמה מן הצואה לא ירדו משום דכבר נעשת לך השחיטה כהונן. ברוך: **דאית** ליה הכשירה ביהו"כ. הוא מצי למימר בחולות אברים אלא כיון דמנשכח יודו"כ בעבודה דמעכב כפרה נקטיה: **שחיטה** לאו עבודה היא. פירשתי לעיל בסוף פ"ק (דף יד):

ונילף מנבחה. פי' כיון דמכשרת לילה אע"ג דאין פסולו בקודש משום דאית ליה הכשירא א"כ זר נמי כיון דאית ליה הכשירא והוה מצי לשנויי דאיתא כמ"ד (לקמן דף טז.) דאין מנחה ועופות בבמה וברייתא דהניא לקמיה כרבי יוחנן לא קשיא לדידה דאיתא כמ"ד דיש מנחה ושמן משמע ליה דאי ילפא מנבחה ילפינן אפי' מנחה ועופות כיון דאיכא הכשירא מיהא לזר: **וכי** תימא מנבחה לא ילף והתניא מנין ליצנא כו'. אע"ג דרך ברייתא כו' יהודה בפ' המזבח מקדש (לקמן דף פד.) מימ כן דר' יהודה דמחמיר ילף מנבחה כל שכן ר"ש ומשני זאת תורת העולה סמוך דמרבין כל דבר שיש לו הכשר אע"ג דלית ליה הכשר אלא בבמה מידו עבודת הים לא ילף ר' יהודה דהא ממעט נשחטה בלילה ויצא דמה וכן שחיטת דרום: **אלא** לרב לאיתוי מאי. וליכא למימר לאיתוי חוץ ולזמנו חוץ למקומו ושלא לשמוך דלא תני מנעתינן אברים אלא כיון דמנשכח יודו"כ בעבודה דמעכב כפרה נקטיה: **שחיטה** לאו עבודה היא. פירשתי לעיל בסוף פ"ק (דף יד):

ולשמעון

מקשה הגמרא: והאם לא עבודה היא, והאמר ו-והלא אמר רבי
 וירא, שהיטת פרה אדומה פרה, פסולה, ומחויי רב עלה - והראה
 רב על כך שטעם הדבר משום האמור בפרשת פרה אדומה (במדבר
 א ט) 'ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מוחזק למחנה
 ושחט אתה לפניו', ונאמר שם 'חוקה', שנאמר (שם פסוק א) 'זאת
 חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויחקרו אליך
 פרה אדומה תמימה, וכל מקום שנאמר 'חוקה' מלמד שהאמור
 שם מעבד, הרי שרק כהן שוחט את הפרה. ואם נאמר שהחיתה
 אינה עבודה, מדוע היא פסולה בור. מתרצת הגמרא: שאני
 ו-שונה) שחיטת פרה אדומה, שצריכה כהן דווקא, משום דקדשי
 בקדש הבית היא, ואין בה קדושת הגוף למזבח.
 מקשה הגמרא: ולא כל דבן הוא - והאם אין זה קל וחומר, שהרי
 אם קדשי בקדש הבית, כמו פרה אדומה, בענין ו-צריכים הם בהנהגה
 בשחיטתם, קדשי מנחה, שיעקר עבודתם בכהנים, מפיצא ו-וכי
 צריך למזרן שיצטרכו כהן שוחט. וכיון שכן, שגם קדשי מזבח
 היו צריכים כהן בשחיטתם, ואף על פי כן הקילה תורה בכך, יש
 ללמוד שגם במליקה שהצריכה התורה כהן, עדיין תהא מליקה
 בור כשרה לענין שאם עלתה על המזבח לא תרד ולא תטמא
 בבית הבליעה. מתרצת הגמרא: אמר רב שיצא פרה דרב אירי,
 מה שהצריכה התורה כהן בשחיטת פרה אדומה, מידי ההנהגה
 אפראות ננעים - הרי זה בדומה לראיית נגעים דלא עבודה היא
 ראייה זו, ובכל זאת קצתא ו-צריכה בהנהגה, ואף מה שהצריכה
 תורה כהן בשחיטת פרה אין זה משום שהיא עבודה, אלא ענין
 אחר הוא שצריך שיהיה כהן, ואין ללמוד ממנה דבר על שחיטה
 בקרבנות. ומעתה אי אפשר ללמוד שפסול זרות הוא פסול קל
 ממה שהוכשר זו בשחיטת קרבנות. כיון שאינה עבודה.
 שואלת הגמרא: ונילף ו-ונלמדו להכשיר מליקה בור, לענין שאם
 עלתה לא תרד ושלא תטמא בבית הבליעה, מליקת עופות
 הקרבים בקמה שהיא כשרה בור. משיבה הגמרא: מקרבנות בקמה
 לא יליף ו-אין ללמודו לקרבנות הקרבים במקדש, משום שקדושת
 הבמה אינה נחשבת קדושה כלל כלפי קדושת המקדש.
 מקשה הגמרא: והאם לא למדים מקרבנות הקרבים בבמה,
 והתנאי, מנין ליוצא מאימורי הקרבנות חוץ לעזרה, שאף שנפסל
 בכך, שאם עלה למזבח לא ירד, שהרי מצינו שהיוצא מחוץ
 למקומו פשר בקמה, שאין בה פסול זה כלל, ונמצא שפסול יוצא
 במקדש הוא פסול קל, ועל כן אם עלה על המזבח לא ירד. הרי
 שלמדים זה מזה. מתרצת הגמרא: התנא בברייתא אצאת תורת
 העולה קמיה ליה - על הפסוק 'זאת תורת העולה' (ויקרא א ט) סמך
 את דבריו 'ש'תורת' בא לרבות ולתת תורה אחת לכל העולים
 למזבח, שאפילו הם פסולים, שלא ירדו, ו'זאת' בא למעט שלא
 יהא דין זה בכלום, ועל כן יש לחלק ולומר שכל שנפסל אחר
 שחיטה ומליקה, כפסול יוצא, שנפסל אחר שכבר נתקדש בהן, או
 שנפסל בשחיטה או במליקה עצמן אך יש לו היתר במקום אחר,
 כפסול שמאל ולילה, אם עלה לא ירד, ולא נקט התנא 'במה'
 אלא כסמך בעלמא. ומליקת זו, שפסולה אירע קודם שנתקדש
 הקרבן, ואין לה היתר במקום אחר, דינה שתרד והיא מטמאת
 בבית הבליעה.
 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב בדיון מליקת זר: ורבי יוחנן
 אמר, עוף שמלק זר אין מטמא אבית הבליעה, משום שיש ללמוד
 מבמה שמליקת זר כשרה בה וואין רבי יוחנן סובר כרב שבמה
 נחשבת חול כלפי המקדש, ורק עוף שנמלק בסבין מטמא אבית
 הבליעה, כיון שאין למליקה בסבין הכשר במקום אחר.
 הגמרא דנה כיצד יפרש רב את דברי משנתנו: תנן במשנתנו, כל
 הפסולין שפלקו מלקותן פסולה ואינו מטמא בבית הבליעה.
 שואלת הגמרא: בשלמא - מובנים דברי המשנה לרבי יוחנן, מה
 שאמרה המשנה כלל, בא לאיתווי ו-לרבותו זר שמלק, ולומר שאף

וכן אם הביא לקרבנו תרוין קטנים שיעדיין לא הניע ומנן להקרבה
 וכני יונה גדולים שיעבר ומנן להקרבה, וכן פרידה ו-גזול שנחסר
 אחד מאיבריה, כגון שיפשה גפה ו-כנפיה, שניסמית עינה ושנקמעה
 רגלה, שאם אירע אחד מכל אלו נפסלה להקרבה, כל המליקות
 הללו אינן מליקות כלל, ועל כן העוף מטמא בבית הבליעה.
 המשנה מבארת את הכלל שבדברי: זה הקלל בדיון טומאת בית
 הבליעה, כל עוף פסול שפסולו נעשה בקודש, שמצד עצמו היה
 כשר אבל נפסל בעבודותיו, אינו מטמא בבית הבליעה, וכל עוף
 פסול שלא היה פסולו בקודש, כלומר שפסולו הוא מצד עצמו,
 מטמא בבית הבליעה. ולכך עוף שנמלק בשמאל או בלילה, שהעוף
 כשר היה אלא שעבודותיו פסולות, אינו מטמא בבית הבליעה,
 משום שמליקותו הועילה שאם יעלה על המזבח לא ירד. ואילו אם
 היה העוף מתוריים ובני יונה שלא בזמנם או שהיה מחוסר אבר,
 שהוא פסול מצד עצמו, אין מליקותו מליקה ואם עלה על המזבח
 ירד, ומטמא בבית הבליעה.
 נאמר במשנה שגם עוף חולין שנשחט בפנים ועוף קדשים שנשחט
 בחוץ אינם מטמאים בבית הבליעה, ואף שאינם בכלל פסולו
 בקודש ואם עלו על המזבח ירדו, ומשום שיש על כך לימוד
 מיוחד בגמרא להלן (טו). אף עוף שנמלק בסבין מטמא בבית
 הבליעה, אף שפסולו הוא בעבודותיו, משום שמליקה בסבין אינה
 מליקה כלל וביאילו לא נמלק, ועל כן דינו שאם עלה ירד ושהוא
 מטמא ככל נבילה.

גמרא

דין מליקת זר: אמר רב, עוף שנמלק בשמאל יעוף שנמלק בלילה,
 אין מטמאין בבית הבליעה, וכאמר במשנה, ומשום שמליקתם
 מליקה שאם עלו על המזבח לא ירדו, ואילו עוף שנמלק בידי זר
 שאינו כהן ועוף שנמלק בסבין ולא בצפורנו של הכהן, מטמאין
 בבית הבליעה, שאין מליקתם מליקה ואם עלו על גבי המזבח ירדו,
 עוף שנמלק בסבין אינו מטמא בבית הבליעה כפי שכבר נתפרש
 במשנה, ועוף שנמלק בידי זר דינו כמזה.
 הגמרא מבררת את דברי רב. מקשה הגמרא: מאי שנא - מה שונה
 מליקה בשמאל שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה העוף על גבי
 המזבח לא ירד, הלא טעם הדבר הוא משום דאית ליה ו-שיש לו
 לפסול זה של עבודה בשמאל הקשירה ו-אופן שבו הוא כשר,
 והוא כיום הקשורים, שכאשר הכהן נכנס לבית קדשי הקדשים
 להקטיר קטורת, הוא נוטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו,
 וכיון שמצינו אופן שעבודה בשמאל כשרה, נמצא שאין זה פסול
 גמור, ועל כן אם העוף שנמלק בשמאל עלה על המזבח, לא ירד,
 וכן מדוע שונה מליקה בלילה שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה
 העוף על גבי המזבח לא ירד, הלא טעם הדבר הוא משום דאית
 ליה ו-שיש לו לפסול זה של עבודה בלילה הקשירה ו-אופן שבו
 הוא כשר, והוא קאקריים של עולות וקדרים של שאר קרבנות
 שהם קרבים בלילה, וכיון שמצינו עבודות הנעשות בלילה, יש
 ללמוד שגם מליקה שנעשתה בלילה אינה נחשבת פסול גמור,
 ועל כן אם העוף שנמלק בלילה עלה על המזבח, לא ירד, וקשה,
 הלא לפסול של מליקת זר נמי ו-גם כן מצינו שאית ליה ו-שיש
 לו לפסול ורות הקשירה ו-אופן שבו הוא כשר, והוא בשחיטה,
 שגם זר כשר לשחוט בהמות לקרבן, ולמה לא נאמר שיש ללמוד
 מזה שפסול זרות אינו פסול גמור ושעל כן אם יעלה על המזבח
 עוף שנמלק על ידי זר, שלא ירד, ואם על מליקת זר לא תטמא
 בבית הבליעה, ולמה אמר רב שמטמאת. מתרצת הגמרא: אין
 ללמוד משחיטה הכשרה בור שפסול זרות הוא פסול קל, משום
 שמה שזר כשר בה הרי זה משום ששחיטה לא עבודה היא, ולכן
 היא כשרה בכל אדם, כהן זור, תמים ובעל מום.

56 ממנחה שאין בה קידוש בכלי שרת, דהיינו מנחה הקריבה בבמה,
57 שזו שבמקדש כיון שנתקדשה בכלי שרת נפסלת במעשה הזר,
58 ואין לנו מקום שמצינו שמנחה כיוצא בזה כשרה.
59 שנינו במשנה: מִלֵּק בְּשֹׁמְאֵל אוּ בְּלֵילָה כּוּ אֵינָן מִטְּמָאוֹת בְּבֵית
60 הַבְּלִיעָה.
61 הגמרא מבררת את מקור הדין שגם עוף שנמלק ונפסל, אינו
62 מטמא בבית הבליעה: תָּנוּ רַבֵּנָן בְּבֵרֵיתָא, וְכֹל הַיֵּיתִי לּוֹמֵר שְׂתֵּהָא
63 מְלִיקָה וְ-עוֹף הַנִּמְלָק שְׂהֵיָא נַעֲשִׂית לְפָנִים הַעֲזֵרָה מִטְּמָאָה בְּגָרִים
64 בְּבֵית הַבְּלִיעָה, כְּדִין כֹּל נִבְלַת עוֹף טְהוֹר, תְּלָמוּד לּוֹמְרֵי (ויקרא יז טו)
65 וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וְטֶרֶפָה בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּבְכֶסֶת בְּגָדָיו וְרוּחַץ
66 בְּפִמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהָר, וּפְסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר,
67 שְׁהָרִי נִבְלַת בּוֹמָה מִטְּמָאָה בְּמַעַע וּבְמִשְׁא אֵף בְּלֹא שֶׁאֲכַלָּה, וְבֹא
68 הַכְּתוּב לְלַמֵּד שֶׁנִּבְלַת עוֹף טְהוֹר מִטְּמָאָה בִּאֲכִילָתָהּ, וּמָמָה
69 שֶׁאִמְרָה הַתּוֹרָה 'נִבְלָה' יֵשׁ לְהַתִּיר עוֹף הַנִּמְלָק וּנְפֹסֵל שֶׁאִינוּ
70 מִטְּמָא.
71 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה.
72 שואלת הגמרא: מִנֵּין לָךְ לְלַמֵּד מִכָּךְ שֶׁעוֹף הַנִּמְלָק וּנְפֹסֵל אִינוּ
73 מִטְּמָא, וְשִׁמָּא הָא נִמְי - גַּם זֶה, עוֹף שֶׁנִּפְסַל, נִבְלָה הֵיא, שֶׁלֹּא הַתִּירָה
74 תּוֹרָה אֵלָּא עוֹף שֶׁנִּמְלָק כְּדִינוּ וְלֹא עוֹף שֶׁנִּפְסַל.
75 הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אומרת הגמרא: אֵלָּא כִּי יֵשׁ
76 לְתַקַּן בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא, תְּלָמוּד לּוֹמְרֵי 'שְׂרִיפָה', וּוְדָאֵי שֶׁלֹּא אֵלָּא
77 הַכְּתוּב לּוֹמֵר שְׂרִיפָה מִטְּמָאָה, וְכַמְבּוּרָא בְּגִמְרָא לְהֵלֵךְ (ע"פ), אֵלָּא
78 בֹּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד שֶׁרַק נִבְלָה שְׁהֵיָא כְּטִרְפָה מִטְּמָאָה וְלֹא נִבְלָה
79 שֶׁאִינָה כְּטִרְפָה, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְדַרְשׁ וּלְוֹמֵר מַה מְטִרְפָּה שְׂאִין
80 הַטְּרֹפֹת מְטִרְתָּ אֵת הָאִיפּוֹר, כְּלוֹמַר, שְׁשׁוּם אִיסוּר לֹא נִיתַר עַל יַדֵּי
81 שֶׁנַּעֲשִׂתָה טְרִיפָה, אֵף כֹּל נִבְלַת עוֹף טְהוֹר מִטְּמָאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה
82 כְּשֶׁאִין מְטִרְתָּ אֵת הָאִיפּוֹר, כְּלוֹמַר, כְּשֶׁשׁוּם אִיסוּר לֹא הוֹתֵר עַל
83 יַדֵּי שֶׁנִּתְנַבְּלָה, וְיָצָא מִכֻּלָּל זֶה מְלִיקָה שְׂהֵיָא נַעֲשִׂית בְּעוֹף קִדְשִׁים
84 לְפָנִים וְ-בְעֵרָה, וְאִפִּילוּ הִיתָה הַמְּלִיקָה פְּסוּלָה, שְׁהוֹאִיל וְהֵיא
85 מְטִרְתָּ אֵת הָאִיפּוֹר לְמוֹבָב שְׁהִיא לְעוֹף בְּחַיִּו, שֶׁעַל יַדֵּי הַמְּלִיקָה
86 דִּינוּ הוּא שֶׁאֵם עֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵרֵד, שְׂאִין הַעוֹף מִטְּמָאָה בְּגָרִים
87 בְּבֵית הַבְּלִיעָה. הֵבִיא הַמּוֹלֵק (ב"ק פ"ג ה"א) הוּא סִימָן לְדִינִים דְּלֵהֲלֹן
88 עוֹף קִדְשִׁים מִבְּחֻזֵּן לְעוֹרָה, שֶׁאִין מְלִיקָתוֹ כְּלוֹם וְאֵם עֵלָה יֵרֵד לְפִי
89 שֶׁאִין מְלִיקָה אֵלָּא בְּעוֹרָה, וְזוּלָּךְ עוֹף חוּלִין בֵּין מִבְּפָנִים וְ-בְעֵרָה
90 וּבֵין מִבְּחֻזֵּן לְעוֹרָה, שֶׁאִין מְלִיקָתוֹ כְּלוֹם וְאֵם עֵלָה יֵרֵד לְפִי שֶׁאִין
91 מְלִיקָה אֵלָּא בְּקִדְשִׁים, שְׁהוֹאִיל וְאִין מְטִרְתִּין אֵת הָאִיפּוֹר שֶׁאֵם עֵלָה
92 עַל הַמִּזְבֵּחַ יֵרְדוּ, וְכַמְבּוּרָא מִטְּמָאָה בְּגָרִים אֲבִית הַבְּלִיעָה.
93 הגמרא מביאה ברייתא אחרת המלמדת דינים נוספים בטומאת
94 בית הבליעה: תָּנִיא אֲרִיךְ - לְמַדְנוּ בְּרִייתָא אַחֲרָת, וְכֹל הַיֵּיתִי לּוֹמֵר
95 שְׂתֵּהָא שְׂחִיטָת עוֹף חוּלִין הַנַּעֲשִׂית לְפָנִים, וְכֵן שְׁחִיטָת עוֹף קִדְשִׁים
96 בֵּין מִבְּפָנִים וּבֵין מִבְּחֻזֵּן לְעוֹרָה. מִטְּמָאָה אֲבִית הַבְּלִיעָה, כִּיּוֹן
97 שֶׁפְּסוּלִים הֵם, עוֹף הַחוּלִין מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁחַט בְּעוֹרָה וְעוֹף הַקִּדְשִׁים
98 מִשׁוּם שֶׁנַּעֲשָׂה שֶׁלֹּא כְּדִינוּ בְּמִלְקָה בְּעוֹרָה, תְּלָמוּד לּוֹמְרֵי (ויקרא יז טו)
99 וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וְטֶרֶפָה בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּבְכֶסֶת בְּגָדָיו וְרוּחַץ
100 בְּפִמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהָר, וּמָמָה שֶׁאִמְרָה הַתּוֹרָה 'נִבְלָה' יֵשׁ
101 לְהַתִּיר עוֹף חוּלִין הַנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא כְּדִינוּ, וְעוֹף קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט בְּפָנִים, אוּ
102 אוּ מִחוּץ לְעוֹרָה, שֶׁאֵף שֶׁפְּסוּלִים הֵם, מִכֹּל מִקּוֹם כִּיּוֹן שֶׁאִינָם נִבְלָה
103 שֶׁאִינָם מִטְּמָאִים.
104 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה.
105 שואלת הגמרא: מִנֵּין לָךְ לְלַמֵּד מִכָּךְ שֶׁעוֹף חוּלִין אוּ קִדְשִׁים
106 שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא כְּדִינוּ אִינוּ מִטְּמָא, וְשִׁמָּא הָא נִמְי - גַּם זֶה, עוֹף
107 שֶׁנִּפְסַל, נִבְלָה הֵיא, שֶׁלֹּא הַתִּירָה תּוֹרָה אֵלָּא עוֹף שֶׁנִּשְׁחַט אוּ נִמְלָק
108 כְּדִינוּ וְלֹא עוֹף שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא כְּדִינוּ, וְעוֹף חוּלִין שֶׁנִּשְׁחַט בְּפָנִים, אוּ
109 עוֹף קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט וְלֹא נִמְלָק, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה כְּדִינוּ הֵרִי הֵם
110 נִבְלֹת.

1 הגמרא מקשה על דברי המקשן: וְלִישְׁעִיךָ - ולשיתך אתה, אף
2 שהסברת את דברי הרישא לפי רבי יוחנן, אולם הסיפא האומרת
3 שכל שלא היה פסולו פקודש, כלומר שפסול הוא מצד עצמו,
4 מטמא בבית הבליעה, לְאִיתוּי מֵאֵי - מה באה לרבות, וכיצד
5 תבאר אותה. הגמרא דוחה את דברי המקשן: אֵלָּא וְדָאֵי תֵּאֵמַר
6 שְׁהִ'כֵּל' הַאֲמוּר בְּסִיפָא מְרַבָּה אוֹפֵן אַחַר, כְּדִלְהֵן, וְעַל כֵּן נוֹכַח
7 לּוֹמֵר זֹאת גַּם לְגַבֵּי הַכֵּל' הַאֲמוּר בְּרִישָׁא וְשׁוּב אֵין עוֹד צוֹרֵךְ לּוֹמֵר
8 שְׁהוּא מְרַבָּה זְרוּת, וְכֵן נִאֲמַר, שְׁהִ'כֵּל' הַאֲמוּר בְּרִישָׁא בֹּא לְאִיתוּי
9 וְ-לְרִבּוּת) שְׂחִיטָת עוֹף קִדְשִׁים בְּפָנִים הַעֲזֵרָה, שֶׁאֵף שֶׁלֹּא נִתְקִימָה
10 בְּעוֹף מְלִיקָה כֻּלָּל וְאֵם עֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ יֵרֵד, מִכֹּל מִקּוֹם אִינוּ
11 מִטְּמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וְהִ'כֵּל' הַאֲמוּר בְּסִיפָא בֹּא לְאִיתוּי וְ-לְרִבּוּת)
12 מְלִיקָת עוֹף חוּלִין בְּחֻזֵּן, שֶׁמְלִיקָה זוּ אִינָה כְּלוֹם וְהַעוֹף מִטְּמָא בְּבֵית
13 הַבְּלִיעָה.
14 הגמרא מסייעת את דברי רבי יוחנן מברייתא: תָּנִיא בְּוִתִּיהָ -
15 שנינו בברייתא כדבריו דרבי יוחנן, מְלִיקָה יוּ אוּ מְלִיקָה פְּסוּל, כְּגוֹן
16 בְּעַל מוֹם, וְכֵן הִפְגִּיל וְהַנְּוֹתֵר וְהַטְּמָא בְּקִרְבֹּנֹת הַעוֹף, אֵין מִטְּמָאִין
17 אֲבִית הַבְּלִיעָה. עוֹף שֶׁמְלָק זֶר אוּ בְּעַל מוֹם אִינוּ מִטְּמָא, מִשׁוּם
18 שְׁהֵם כְּשִׁרִים בְּשִׁחִטָה זֶר גַּם בְּבַמָּה. פִּיגוּל בְּעוֹף אִינוּ מִטְּמָא,
19 מִשׁוּם שֶׁעַבּוּדוֹת הַקֶּרֶבן נִחְשָׁבוֹת עַבְדוּת בְּכַדֵּי הַשְּׁלִים בּוֹ אֵת
20 דִּין הַפִּיגוּל שִׁיחִיה אוֹכְלוּ חַיִּים כְּרַת. נוֹתֵר וְטֵמֵא בְּעוֹף אִינָם
21 מִטְּמָאִים, מִשׁוּם שֶׁכִּבֵּר הִיתָה מְלִיקָתָם כְּהוֹנֵן וְיִצְאוּ מִיַּד נִבְלָה,
22 וְאֵף שֶׁאֲחַר כֵּן נִפְסַל הַקֶּרֶבן, אִינוּ חוֹר וְנֹאסֵר וְנִטְמָא לְמַפְרַע.
23 הַגְּמָרָא מְבִיאָה חִלּוּק בֵּין קְמִיצַת זֶר לְבֵין מְלִיקַת זֶר: אֵמֵר רַבִּי
24 יִצְחָק, שְׂמִעְתִּי שְׂתִּים וְ-שְׁתֵּי הַלְכוֹת) בְּדִין פְּסוּלִים שֶׁעֵלּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ,
25 אֲחַת אוֹדוֹת קְמִיצַת יוּ בְּמִנְחָה, וְאַחַת אוֹדוֹת מְלִיקַת יוּ בְּעוֹף,
26 שְׂאֲחַת מִזֵּן אֵם עֵלְתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ תֵּרֵד, כִּיּוֹן שֶׁפְּסוּלָה הֵיא, וְאַחַת
27 מִזֵּן אֵם עֵלְתָה לֹא תֵּרֵד, אֵף שְׁהִיא פְּסוּלָה, וְלֹא יִדְעָא - וְאִינוּ יוֹדַע
28 אִיזוּ הֵיא מְבִינִיהֶן שֶׁתֵּרֵד וְאִיזוּ הֵיא מְבִינִיהֶן שֶׁלֹּא תֵּרֵד.
29 הגמרא מבררת את שמועותיו של רבי יצחק: אֵמֵר חֻזְקִיה,
30 מְהַתְּבָרָא שֶׁבְּקְמִיצָה שֶׁל זֶר שֶׁמַּע רַבִּי יִצְחָק שֶׁאֵם עֵלְתָה עַל
31 הַמִּזְבֵּחַ שְׁתֵּרֵד, וְשֶׁבְּמְלִיקָה שֶׁל זֶר שֶׁעֵלְתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁמַּע רַבִּי
32 יִצְחָק שֶׁלֹּא תֵּרֵד.
33 מקשה הגמרא: מֵאֵי שְׂנָא - במה שונה מְלִיקָה שֶׁל זֶר, שְׁדִינָה הֵיא
34 שֶׁאֵם עֵלָה בְּשֶׁר הַעוֹף שֶׁלֹּא יֵרֵד, דִּישְׁנָה לְמִלְקִית זֶר בְּכַמְּהָ,
35 וְכַמְבּוּרָא לְעִיל (ע"פ), קְמִיצָה שֶׁל זֶר נִמְי וְ-גַם כֵּן שְׂנָא בְּכַמְּהָ, שְׁהִיא
36 אֵין דִּין כְּהוֹנָה בְּבַמָּה כֻּלָּל, וְאֵם בֹּאת לּוֹמֵר שֶׁמְלִיקַת זֶר שֶׁעֵלְתָה
37 לֹא תֵּרֵד מִטְּעַם זֶה, אֵף בְּקְמִיצַת זֶר עֲלִיךְ לּוֹמֵר כֵּן. וְכִי תִּימָא - וְאֵם
38 תֵּאֵמַר שֶׁאִין לְלַמֵּד קְמִיצַת זֶר מִבְּמָה, מִשׁוּם שֶׁדַּעַת הַאֲמוּר
39 שֶׁקְמִיצַת זֶר לֹא תֵּרֵד הֵיא שְׂאִין מְנַחָה קְרִיבָה בְּכַמְּה כֻּלָּל, וְעַל כֵּן
40 אֵין לָנוּ מִקּוֹר לְהַכְשִׁיר קְמִיצַת זֶר, אֵם כֵּן גַּם מְלִיקַת זֶר תֵּרֵד,
41 שְׁהֵלֹא לְשִׁיטָה זוּ אֵין עוֹפּוֹת נִמְי וְ-גַם כֵּן בְּכַמְּה, וְאֵין לָנוּ מִקּוֹר
42 לְהַכְשִׁיר מְלִיקַת זֶר, דְּאֵמֵר רַב שְׂשֵׁת, לְדַבְרֵי הָאִימֵר שִׁישׁ מְנַחָה
43 בְּכַמְּה, גַּם יֵשׁ עוֹפּוֹת בְּכַמְּה, וְאִילוּ לְדַבְרֵי הָאִימֵר שְׂאִין מְנַחָה קְרִיבָה
44 בְּבַמָּה, גַּם אֵין עוֹפּוֹת קְרִיבִים בֵּהּ, מֵאֵי טְעָמָא - מַהוּ טַעְמֵנוּ שֶׁל
45 הָאִימֵר שֶׁאֵין עוֹפּוֹת וּמִנְחוֹת קְרִיבִים בְּבַמָּה, מִשׁוּם שֶׁנִּאֲמַר בְּתוֹרָה
46 (שְׁמוֹת כד ה) בְּבַמָּה שֶׁבַּנָּה מִשֶּׁה בְּהַר סִינַי, וְיִשְׁלַח אֵת נְעָרָי בְּנֵי
47 יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלוּ עֵלְת וְיִזְבְּחוּ וְזָבְחוּ שְׁלָמִים לַה' פְּרִים, וְיֵשׁ לְדַרְשׁ
48 מִהַכְּתוּב שֶׁקְרִיבִים בְּבַמָּה וְ'זָבְחוּ' וְלֹא מְנַחֹת וְ'זָבְחוּ' וְלֹא עוֹפּוֹת.
49 וְאֵם כֵּן, מַה רָאָה חוֹקִיָה לְחַלֵּק בֵּין קְמִיצַת לְמִלְקָה.
50 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲכַן מַה שֶׁמְלִיקָה לֹא תֵּרֵד, הֵרִי זֶה מִשׁוּם שֶׁהֵיא
51 כְּשֵׁרָה בְּבַמָּה, אִמְנָם מַה שֶׁקְמִיצָה תֵּרֵד אֵל תֵּאֵמַר שֶׁטַעַם הַדְּבַר
52 הוּא מִשׁוּם שֶׁאֵין מִנְחָה בְּבַמָּה, שֶׁאֵם כִּי יִקְשֶׁה שֶׁהַסוּבֵר כֵּן סוּבֵר
53 שֶׁגַּם אֵין עוֹפּוֹת בְּבַמָּה, אֵלָּא אֵימָא - כִּי תֵּאֵמַר, מַה שֶׁקְמִיצַת תֵּרֵד
54 הֵרִי זֶה מִשׁוּם שֶׁאֵין קִדּוּשׁ בְּכֵלֵי שְׂרַת בְּמְנַחָה בְּכַמְּה, וְאֵין לְלַמֵּד
55 מִנְחָה שִׁישׁ בֵּהּ קִדּוּשׁ בְּכֵלֵי שְׂרַת, דְּהֵינּוּ מִנְחָה הַקְּרִיבָה בְּמַקְדֵּשׁ,

1 דלא תנן לה במתני: הוטר והטמא. ולא אמרנן נפקי להו מחזירי אבילות קדשים
2 חל עליהו איסור נבילה למפרע: דישנה בבמה. בור: לדברי האומר. ב' אחרון
3 (לקמן דף קיג.) ר' יהודה אומר אין מנחה בבמה: וזבחו זבחים שלמים
4 בסני (שמות כד): אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה. הילכך לא ילפינן זו
5 במקדש לענין קמיצה מזה בבמה דלא דמי דך
6 קמיצה לחר קמיצה דבמקדש הואיל וקדישה
7 בכלי שרת איסור נבילה: ה"ג בתורת בהנים
8 לחר מתני' יכול תהא מליקה שהיא לפנים
9 מטמאה בו: הא נמי נבילה היא. מאן לימא לך
10 דלאו נבילה היא נזי הותרה מליקת חטאת
11 העוף לכהנים מגזירת הכתוב מלכל חטאתם
12 כדאמרן בפרק וביט שטמא (לעיל דף מד) ו
13 עולה שלא הותרה להם שטמא בבית הבליעה:
14 אלא תלמוד לומר טריפה. נפש אשר תאכל
15 נבילה וטריפה (ויקרא יז) ונבולת עוף טהור
16 מיתוקמא קרא בת"כ הואי טריפה קרא יתירא
17 הוא לדרשא כדלקמן שאי אפשר לשמועו
18 כמשמעו שהיא טריפה מטמא בבית הבליעה
19 מחיים אם טריפה היה ואם אינה היה הרי
20 בכלל נבילה הוא מתני' לקמיה מיתוקם כ"מ
21 דאית ליה שחיטת עוף טהור מטהרת טריפות
22 מטמאתו ולא דריש ליה להאי קרא להביא
23 טריפה ששחטה שטמאת הילכך דריש ליה
24 למעוטי מליקה שהיא בפנים ושחיטה שהיא
25 לפנים ומשמע ליה קרא הכי נבילה שהיא
26 כטריפה היא דמטמאה: מה טריפה. אין טריפות
27 המאורע בה מתיר שום איסור שהיה בה
28 מתחילה: אף נבילה. שאין נבילות המאורע
29 בה מתיר את האיסור יצא נבילות הבא לה
30 ע"י מליקת פנים בהכשר הואיל ומתיר את
31 האיסור שבהיה לא היתה ראויה לקרב לגובה
32 והותרה במליקה זו: יכול תהא שחיטה שהיא
33 לפנים. ובת"כ ג"כ לה הכי יכול השוחט
34 חולין בפנים וקדשים בין טמאין בין מבחין
35 בו: הא נמי נבילה היא. מי יימר דלאו נבילה
36 היא הואיל ושחיטה בפנים בעוף לא שייכא וכן
37 בקדשים בין בפנים בין בחוץ בו: ת"ל טריפה.
38 כלומר נבילה שהיא כטריפה מטמאה: ששוחט
39 בפנים כבחזין. דכאן וכאן היא אסורה: ה"ג
40 יצא השוחט חולין בפנים וקדשים בין בפנים בין
41 בחוץ הואיל ולא שוו בפנים כבחזין אין מטמאין
42 ולקמן מפרש ואזיל: בשלמא חולין שוותה
43 שחיטתן בפנים כבחזין. שהרי חולין שחוטין
44 בחוץ אין מטמאין ואפי' שלא בהכשר כגון
45 עוף טריפה ששחטה דהא מתניתין לקמן כ"מ
46 דמטהר טריפת העוף שחטה חזק טריפה
47 דכתיב בקרא לחר דרשא למעוטי פנים: אירי
48 ואירי. בין בפנים בין בחוץ נבילה זו שוה בהם
49 שאין כאן תורת שחיטה: אמר רבא. שחיטת
50 פנים וחולין הוא דנפקא לן מחר דרשא אבל
51 קדשים לא צריך למילף מינה דמנימא נבילה
52 לן דלא מטמאה עופות קדשים שחוטין בחוץ
53 דאם הועילה שחיטת חוץ לחיבו עליו כרת
54 משום שחיטת חוץ כדמריבין ליה בפרק השוחט
55 והמעלה (לקמן דף קו.) מאן אשר ישחט לרבות שחיטת עוף אלמא שחיטה היא שמה: לא תועיל ה"ג אשכחן חוץ פנים מנלן: ומשני הואיל ולא שוות
56 בפנים כבחזין. דהא אוקימנא דבחזין לא מטמא ואע"ג דבאכילה אסור בטומאה מיהא לא שוה אי הכי מלק קדשים. דקתני לעיל מיטמאין: הא לא שוו בחוץ
57 כבפנים. דהא בפנים הכשרו במליקה: דנין דבי שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בפנים: מדרב שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בחוץ וכן שחיטת חולין בפנים שחיטת
58 חולין טריפה בחוץ: ואין דנין דבר שלא בהכשרו. כגון מליקת קדשים בחוץ: מדרב שבהכשרו. מליקת קדשים בפנים: מתני' ו"מ אומר אינה מטמאה. בקל וחומר:
רבי

55 בְּהִקְחָה אֵינָה מְטַמְּאָה בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה, הָרִי שְׁאִין בַּהֲמָה וְעוֹף
 56 דוּמִים זֶה לֹזֵה, אֲלֵא בֵּאָה הַתּוֹרָה לִזְמַר לָךְ שִׁישׁ לְהַקִּישׁ עוֹף
 57 לְבַהֲמָה וּלְלַמּוֹד הַיִּמְנָה, מִהַ בְּהִקְחָה, דְּבָר שֶׁמִּכְשָׁרָה – שְׁמִיתִירָה
 58 לְאֲכִילָה, דְּהֵינּוּ שְׁחִיטָתָהּ, מִשְׁחָר אֶת מְרִיפָתָהּ מְטוּמְאָתָהּ, אֵף עוֹף,
 59 דְּבָר שֶׁמִּכְשָׁרָה בְּאֲכִילָה, דְּהֵינּוּ שְׁחִיטָתוֹ בְּחֹלְקֵי וּמְלִיקָתוֹ בְּקֹדֶשִׁים,
 60 מִשְׁחָר אֶת מְרִיפָתוֹ מְטוּמְאָתוֹ. וְנִמְצָא שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר אֵינוֹ
 61 מִקַּל וְחוֹמֵר, שִׁישׁ לְשֹׂאֵל עָלָיו יְדִיו לִבֵּא מִן הַדִּין לְהִיטֵי כְּנִידוּן,
 62 אֲלֵא מִדִּיקֵשׁ שְׁאִין לְדַחֲתוֹ בְּסִבְרָא זֹו.
 63 הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַחֹלֵק עַל רַבִּי מֵאִיר.
 64 מְבַרְרָת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי יְהוּדָה, הַסּוֹבֵר שְׁעוֹף טְרִיפָה שֶׁנִּשְׁחַט אֹו
 65 נִמְלֵק מִטְּמֵא בְּבֵית הַבְּלִיעָה וְאִין הַשְׁחִיטָה אֹו הַמְּלִיקָה מִטְּהַר
 66 אוֹתוֹ, מֵאִי טַעְמָא. אֹו מֵרַת הַגְּמָרָא: אִמֵּר רַבָּה, קָרָא אֲשֶׁכֶּה וְקָרַשׁ,
 67 נֵאמַר בְּפִסּוּק (ויקרא יז טו) 'וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִילָה וְטְרִיפָה
 68 בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וְכֹכֵס בְּגִדָיו וְרוֹחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר',
 69 וּפְסוּק זֶה עוֹסֵק בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר וְבֵא לְלַמּוֹד שֶׁהִיא מְטַמְּאֵת בְּבֵית
 70 הַבְּלִיעָה, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, 'מְרִיפָה' הַאֲמוּרָה בְּפִסּוּק, לְמַה נִּקְרָאָה,
 71 הֵיא אִם מְרִיפָה נִחְשָׁבֶת שֶׁהִיא תְּהָה – וְבַחֲסִים, וְאִין בַּה טוּמְאָה עַד
 72 שְׁתִּמּוּת, וְבֵאָה הַתּוֹרָה לֹוֹמֵר שְׁטְרִיפָה שְׁמֵתָה מִטְּמֵאֵת כְּנִבְלָה,
 73 לְמַה הוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לֹוֹמֵר כֵּן, הָרִי נְבִילָה אֲמוּרָה כְּבֵר, וְכִיּוֹן
 74 שְׁמֵתָה אֲפִילוֹ לֹא נִטְרַפָּה מִחַיִּים הָרִי הִיא מְטַמְּאֵת, וְאִם מְרִיפָה
 75 אֵינָה תְּהָה וּמַעַת שֶׁנִּטְרַפָּה הִיא נִחְשָׁבֶת כְּמֵתָה, הָרִי הִיא בְּכָלֵל
 76 נְבִילָה הַאֲמוּרָה בְּפִסּוּק, שְׁהָרִי מִיד שֶׁנִּטְרַפָּה הִפְכָה לְנִבְלָה, וְוָדָא
 77 שְׁשְׁחִיטָתָהּ לֵאחֲרַי מִכֵּן לֹא טְהַר אֶת הַטוּמְאָה שֶׁכְּבֵר יֵשׁ בַּה. אֲלֵא
 78 בֵּא הַפְּסוּק לְהִבְיָא מְרִיפָה בְּעוֹף שֶׁשְׁחִטָּהּ, שֶׁמְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה,
 79 וְאִין אֹו מֵרִים שְׁשְׁחִיטָתָהּ מִטְּהַרָתָהּ, וּמִשּׁוּם שֶׁאֲפִילוֹ אִם נֵאמַר
 80 שְׁטְרִיפָה חִיָּה, מִיד יִרְדָּה עֲלֶיהָ טוּמְאָת בֵּית הַבְּלִיעָה, וְשׁוּב לֹא
 81 תוֹעִיל שְׁחִיטָתָהּ לְטְהַרָה, שְׁאִין שְׁחִיטָה כְּמִקְוָה וְאֵינוֹ מִטְּהַר
 82 נְבִילוֹת מִטוּמְאָתָן.
 83 הַגְּמָרָא דְנַה בְּדַרְבֵּים אֵלוֹ: אֲמַר לִיה רַב שְׁוִיבֵי לְרַבָּה, אֲלֵא מַעַתָּה
 84 מִה דְּבָרֵיכֶם בְּפִסּוּק (ויקרא יז כד) 'וְחֹלֵב נְבִילָה וְחֹלֵב מְרִיפָה יַעֲשֶׂה לְכָל
 85 מְלָאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֵהוּ', וְבֵאָה הַתּוֹרָה לְלַמּוֹד שֶׁאֵף שֶׁנְּבִילָה
 86 מְטַמְּאֵת מִכָּל מְקוֹם חִלְבָּה אֵינוֹ מְטַמְּא, הֵתָם נְפִי נִימָא – הָאִם גַּם
 87 שֵׁם יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁאִם מְרִיפָה חִיָּה, וְהַנִּידוּן בְּפִסּוּק הוּא עַל טְרִיפָה
 88 שְׁמֵתָה, הָרִי נְבִילָה אֲמוּרָה כְּבֵר שְׁחִלְבָּה טְהוֹר, וְאִם מְרִיפָה אֵינָה
 89 תְּהָה הָרִי הִיא בְּכָלֵל נְבִילָה הַאֲמוּרָה בְּפִסּוּק, שְׁהָרִי מִיד שֶׁנִּטְרַפָּה
 90 הִפְכָה לְנִבְלָה, וּמִדּוּעַ כְּתַבְתָּהּ הַתּוֹרָה, אֲלֵא נֵאמַר מִכַּח קוּשִׁיא זֹו,
 91 שֶׁבֵּא הַפְּסוּק לְהִבְיָא מְרִיפָה שֶׁשְׁחִטָּהּ שֶׁחִלְבָּה טְהוֹר, אִם כֵּן נֵאמַר
 92 וְכַפִּי שֶׁאֲמַר לְעִיל עַל הַפְּסוּק בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר, יִקְשֶׁה עַל כֵּן,
 93 שֶׁאִם בֵּאָה הַתּוֹרָה לְלַמּוֹד שְׁטְרִיפָה שֶׁשְׁחִטָּה חִלְבָּה טְהוֹר, מְכָלֵל –
 94 יֵשׁ לְדִיקֵי מִכָּר דְּהֵיא עֲצֵמָה מְטַמְּאָה וְרַק חִלְבָּה טְהוֹר, וְהִיתֵכֵן
 95 לֹוֹמֵר כֵּן, וְהָאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, וְאֲמַרִי לָהּ בְּמִתְנֵיתָא תָנָא –
 96 וְיֵשׁ אֹו מֵרִים שֶׁכֵּן שֵׁנוּ בְּבֵרִיתָא, נֵאמַר בְּפִסּוּק (ויקרא יא לט) 'וְכִי
 97 יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לְכֶם לְאֲכִילָה הִגַּעַת בְּנִבְלָתָהּ יִטְמֵא עַד
 98 הָעֶרֶב', וְבֵאָה הַתּוֹרָה לְלַמּוֹד שֶׁבַּהֲמָה שְׁמֵתָה מִטְּמֵאֵת בְּטוּמְאָת
 99 נְבִילָה, וּמִמָּה שֶׁאֲמַרָה תּוֹרָה 'מִן הַבְּהֵמָה' יֵשׁ לְרַדּוֹ שֶׁמִּקְצֵת
 100 בְּהֵמָה מְטַמְּאָה וּמְקַצֵּת בְּהֵמָה אֵינָה מְטַמְּאָה, כְּלוּמַר שִׁישׁ בַּהֲמָה
 101 שֶׁמְטַמְּאֵת טוּמְאָת נְבִילָה וְיֵשׁ בַּהֲמָה שֶׁאֵינָה מְטַמְּאֵת טוּמְאָת
 102 נְבִילָה, וְאֵיזִי זֹו הַבְּהֵמָה שְׁאִין מְטַמְּאֵת, זֹו מְרִיפָה שֶׁשְׁחִטָּהּ, שֶׁאֵף
 103 שְׁטְרִיפָה הִיא הוֹעִילָה שְׁחִיטָתָהּ לְטְהַרָה מִידִי נְבִילָה. וּמַעַתָּה
 104 שֶׁלְמַדְנוּ שְׁטְרִיפָה שֶׁשְׁחִטָּה אִין בַּה טוּמְאָה, וְדֵאִי שְׁגַם חִלְבָּה טְהוֹר
 105 לֹא הוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לְטְהַרָה, לֹא לְכַר בֵּא הַכְּתוּב 'חֹלֵב טְרִיפָה',
 106 אֲלֵא עַל כְּרַחֵף שֶׁחֹלֵב מְרִיפָה מִיכְעִי לִיה – וְנִצְרָן לְמִעֻנֵי חֹלֵב
 107 בַּהֲמָה מְטַמְּאָה מִטְּהַרָה זֹו, וְלִרְדּוֹ שֶׁרַק מִי שִׁישׁ בְּמִינָה אֵיסוֹר
 108 מְרִיפָה הִיא זֹו שְׁטִיחָהּ תּוֹרָה אֶת חִלְבוֹ מִטוּמְאָה, יָצָתָה זֹו נְבִילַת
 109 בַּהֲמָה טְמֵאָה שֶׁאִין בְּמִינָה אֵיסוֹר מְרִיפָה, שֶׁלְעוֹלָם הִיא אֵיסוּרָה
 110 וְאִין בְּטְרִיפָתָהּ אֵיסוֹר נוֹסֵף עַל אֵיסוֹר טוּמְאָתָהּ. וּמַעַתָּה יֵשׁ גַּם

1 רַבִּי יְהוּדָה אֹוֹמֵר, מְטַמְּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, שְׁאִין מְלִיקָה מוֹעִילָה
 2 בְּטְרִיפָה וְאֵף לֹא שְׁחִיטָהּ, וְהָרִי הִיא כְּנִבְלָה הַמְטַמְּאֵת בְּבֵית
 3 הַבְּלִיעָה.
 4 הַמְשַׁנָּה מְבִיאָה אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר: אֲמַר רַבִּי מֵאִיר, יֵשׁ
 5 לְלַמּוֹד קַל וְחֹמֵר, אִם נְבִילַת בְּהֵמָה, שְׁטוּמְאָתָהּ חֲמוּרָה שֶׁהִיא
 6 מְטַמְּאָה כְּמִנְעַ וּבְמִשָּׂא, שְׁחִיטָתָהּ מוֹעִילָה הַבְּהֵמָה מְטַהַרְתָּהּ מְרִיפָתָהּ
 7 מְטוּמְאָתָהּ, שֶׁאֵף בְּבַהֲמָה טְרִיפָה מוֹעִילָה הַשְׁחִיטָה שֶׁלֹּא תִטְמֵא
 8 טוּמְאָת נְבִילָה, נְבִילַת הָעוֹף שֶׁטוּמְאָתוֹ קַלָּה שֶׁאֵינוֹ מְטַמְּא כְּמִנְעַ
 9 וּבְמִשָּׂא, הָאִם אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהָא שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל הָעוֹף מְטַהַרְתָּהּ מְרִיפָתוֹ
 10 מְטוּמְאָתוֹ – שְׁתוֹעִיל שְׁחִיטָת עוֹף שֶׁהוּא טְרִיפָה, שֶׁלֹּא יִטְמֵא
 11 טוּמְאָת נְבִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וּמַעַתָּה נִלְמַד מִשְׁחִיטָה לְמְלִיקָה
 12 בְּנִינֵן אֲב, מִה מְצִינּוֹ – כִּשְׁם שֶׁמִּצְאָנוּ בְּשְׁחִיטָתוֹ שֶׁל עוֹף שֶׁהִיא
 13 מְכַשְׁרָתָהּ – מִתִּירָה אֶת הָעוֹף לְאֲכִילָה, וְהִיא מְטַהַרְתָּהּ מְרִיפָתוֹ
 14 מְטוּמְאָתוֹ, כְּאִמּוֹר, אֵף מְלִיקָתוֹ שֶׁהִיא מְכַשְׁרָתוֹ – מִתִּירָתוֹ
 15 בְּאֲכִילָה, תְּהָרָה אֶת מְרִיפָתוֹ מִידִי טוּמְאָתוֹ, וְעוֹף שֶׁנִּמְלֵק לֹא יִטְמֵא
 16 בְּבֵית הַבְּלִיעָה.
 17 הַמְשַׁנָּה מְבִיאָה דְעָה שְׁלִישִׁית: רַבִּי יוֹסִי אֹוֹמֵר, דְּהָה נְבִילַת הָעוֹף
 18 שִׁיחִיהָ דִּינָה בְּנְבִילַת בְּהֵמָה מִמְנָה הִיא לְמַדָּה, שֶׁכִּשְׁם שֶׁבְּבַהֲמָה
 19 טְרִיפָה שְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ מִידִי נְבִילָה וְלֹא מְלִיקָתָהּ, מִשּׁוּם שְׁאִין
 20 מְלִיקָה בְּבַהֲמָה, כֵּךְ בְּעוֹף טְרִיפָה שְׁחִיטָתוֹ תְּטַהַרְנוּ מִידִי נְבִילָה
 21 וְלֹא מְלִיקָתוֹ.

גמרא

22 שְׁנִינוּ בְּמַשְׁנֵה שְׁרֵבִי מֵאִיר לֹוֹמֵד שְׁשְׁחִיטָתוֹ שֶׁל עוֹף מִטְּהַרְתּוֹ מִידִי
 23 טוּמְאָת נְבִילָה, מִקַּל וְחוֹמֵר מְבַהֲמָה, וְשׁוּב הוּא לְמַד זֹאת גַּם עַל
 24 עוֹף שֶׁנִּמְלֵק. רַבִּי יוֹסִי עוֹנֵה עַל כֵּךְ שְׁאִין לְלַמּוֹד טְהַרָה לְעוֹף
 25 בְּמְלִיקָה מִשּׁוּם שְׁאִין הַמְּלִיקָה קִיַּמְתָּ בְּבַהֲמָה שֶׁמִּמְנָה הוּא לְמַד,
 26 שֶׁכֵּן יְדִיו לִבֵּא מִן הַדִּין לְהִיטֵי כְּנִידוּן.
 27 הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָאִם
 28 רַבִּי מֵאִיר לֹא דְרִישׁ מִידָה זֹו שֶׁל 'יְדִיו לִבֵּא מִן הַדִּין לְהִיטֵי כְּנִידוּן',
 29 שְׁאִין לְלַמּוֹד מִחֲמוּר לְקַל לְהַקְלֵ בּוּ יוֹתֵר מִבְּחֲמוּר וּכְּכֵן מִקַּל לְחֲמוּר
 30 לְהַחְמִיר עָלָיו יוֹתֵר מִבְּקַל שְׁעַל כֵּן לְמַד מְבַהֲמָה לְעוֹף לְהַקְלֵ בּוּ
 31 בְּמְלִיקָה יוֹתֵר מְבַהֲמָה שְׁבַה אִין מְלִיקָה מִטְּהַרָתָהּ, וְהָא – וְהֵלֵאל
 32 מִידָת 'יְדִיו' דְּאִוְרְחֵיתָא הוּא, דְּתֵנִיָּא בְּבֵרִיתָא וְהַמְפְּרָשֶׁת אֶת שְׁלוֹשׁ
 33 עֲשָׂרָה מִיָּדוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֵן שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת גַּם מִדִּין
 34 קַל וְחוֹמֵר, וּמְפָרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא, מַה שְׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת מִדִּין קַל
 35 וְחֹמֵר, בִּיצִי לְמַדְוָה, שֶׁנֵּאמַר לְגַבִּי מִיָּם שֶׁנּוֹף בַּה הַקְּבָ"ה (במדבר
 36 יב ד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה רַק וְרַק בְּפָנֶיךָ וְגו' הֵלֵאל תְּכַלֵּם
 37 שְׁבַעַת יָמִים, וְהֵינּוּ שֶׁאִם הִיָּה אֲבִיָה נוֹזֵף בַּה הֵלֵאל הִיָּתָה נְכַלְמַת
 38 שְׁבַעַת יָמִים, קַל וְחוֹמֵר לְנִזִּיפַת הַקְּבָ"ה, וְנֵאמַר שֵׁם בְּהַמְשָׁךְ שְׁעַל
 39 כֵּן 'תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לְמִזְבֵּחַ וְאַחַר תִּאָּסֵף', שְׁתַּנְהוּג נִזִּיפָה
 40 שְׁבַעַת יָמִים. וְיֵשׁ לְשֹׂאוֹל, שֶׁהֵלֵאל אִם נִזִּיפַת הָאֵב מְכַלְמַתָּה שְׁבַעַת
 41 יָמִים, קַל וְחֹמֵר לְנִזִּיפַת הַשְּׁכִינָה שֶׁתְּכַלִּימָה אֲרַבְּעָה עָשָׂר יוֹם,
 42 שׁוּדָאִי שְׁנִזִּיפַת הַשְּׁכִינָה חֲמוּרָה הִרְבֵּה יוֹתֵר מְנִזִּיפַת הָאֵב, וּמִדּוּעַ
 43 לֹא לְמַדּוֹ מִן הַקַּל וְחוֹמֵר אֲלֵא לְשְׁבַעַת יָמִים כְּנִזִּיפַת הָאֵב. אֲלֵא
 44 מוֹכַח מִכָּאִן שְׁדִיזֵי לְבָא מִן הָדִין לְהִיטֵי דֵינוּ בְּנִידוּן שֶׁמִּמְנָה הוּא לְמַד,
 45 וְאִין לְהַחְמִיר בְּנִזִּיפַת הַקְּבָ"ה יוֹתֵר מְנִזִּיפַת הָאֵב מִמְנָה הִיא נִלְמַדְתָּ.
 46 מַעַתָּה קִשָּׁה מִדּוּעַ אִין רַבִּי מֵאִיר דּוֹרֵשׁ 'דִּיו' זֶה, וְהוּא מִקַּל בְּעוֹף
 47 יוֹתֵר מְבַהֲמָה שֶׁמִּמְנָה הוּא לְמַד.
 48 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי אֲבִין, רַבִּי מֵאִיר קָרָא אֲשֶׁכֶּה
 49 וְקָרַשׁ – פִּסּוּק מִצָּא וְדָרְשׁוּ, שֶׁנֵּאמַר לְאַחַר פִּרְשֵׁת טוּמְאָת נְבִילָה
 50 וְשָׂרְצִים (ויקרא יא מז) 'אֶת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף, וְיֵשׁ לְשֹׂאוֹל, וְכִי
 51 בְּאִיזוֹ תּוֹרָה שְׁוֹתָהּ – וְדוּמָה) בְּהֵמָה לְעוֹף וְעוֹף לְבְּהֵמָה, הֵלֵאל נְבִילַת
 52 בְּהֵמָה מְטַמְּאָה כְּמִנְעַ וּבְמִשָּׂא וְאֵילוֹ נְבִילַת עוֹף אֵינוֹ מְטַמְּא כְּמִנְעַ
 53 וּבְמִשָּׂא, וְכֵן נְבִילַת עוֹף מְטַמְּא בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה וְאֵילוֹ נְבִילַת

47 תטמאנו נמצא שלא שְׁוּוּ בַּפְּנִים בְּחֻזֵּן, שבפנים אינו מטמא
 48 ושהרי הוא כדנינו, ובוֹחוּץ הוא מטמא. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב
 49 שְׁמִי בַר אֲשִׁי, דִּנְיָן [למדום] דְּבַר שְׁלֵא בְּהִיבְשָׁרוּ]-שלא נעשה
 50 כדנינו, כגון עוף קדשים שנשחט שלא כדנינו להמלק, שלא תטמא,
 51 מְדַבֵּר שְׁלֵא בְּהִיבְשָׁרוּ, כגון עוף קדשים שנשחט בחוץ שלא כדנינו
 52 להמלק בפנים, שכשם שכאן אינו מטמא כך גם כאן אינו מטמא,
 53 וְאִין דִּנְיָן דְּבַר שְׁלֵא בְּהִיבְשָׁרוּ, כגון מליקת קדשים בחוץ שנעשה
 54 שלא כדנינו להיעשות בפנים, מְדַבֵּר שְׁבִיבְהִיבְשָׁרוּ, כגון מליקת
 55 קדשים בפנים, שנעשו כדנינו, ועל כן אין ללמוד זה מזה.
 56 מעתה גם אין ללמוד שחיטת חולין בפנים משחיטת חולין בחוץ,
 57 שהרי אין ללמוד שחיטת חולין בפנים שהיא דבר שנעשה שלא
 58 כהכשרו וכדנינו, משחיטת חולין בחוץ שהיא דבר שנעשה
 59 כהכשרו ודינו. אלא ניתן ללמוד שאין בה טומאה באחד משני
 60 האופנים הבאים, או משחיטת חולין טריפה בחוץ שגם היא
 61 נעשית שלא כהכשרה, או שיש ללמודה בדרך קל וחומר
 62 משחיטת קדשים בפנים ושחיטת קדשים בפנים דינם במליקה
 63 ואף על פי כן גם שחיטתם אינה מטמאת וכל שכן חולין בפנים
 64 שמעיקרם הם בשחיטה ודאי שלא יטמאו, ולא מזהיקש בפנים
 65 כבחוץ האמור בברייתא.
 66 הגמרא מבררת האם אכן אין למדים דבר שלא בהכשרו מדבר
 67 שבהכשרו. מקשה הגמרא: והאם לא למדים דבר שלא בהכשרו
 68 מדבר שבהכשרו, וְהִתְנַיָא בברייתא, מְנַיִן לִיּוֹצֵא מֵאִמּוּרֵי הַקֶּרְבָּנוֹת
 69 חוץ לעזרה, שנפסל בכך, שְׁאֵם עֵלָה לְמוֹזַב לֹא יֵרָד, שְׁחָרִי מְצִינוּ
 70 שְׁהִיוֹצֵא מִחוּץ לְמִקְוֵמוֹ פֶּשֶׁר בְּקָמָה, שלא היה בה פסול זה כלל,
 71 וממה שיוצא כשר בבמה למדנו שפסול יוצא במקדש הוא פסול
 72 קל, ועל כן אם עלה על המזבח לא ירד. ומברייתא זו שאמרה
 73 שאפשר ללמוד מקרבנות הבמה לקרבנות המקדש, ואף שבבמה
 74 יוצא הוא בהכשרו ודינו, ואילו במקדש הוא שלא בהכשרו, מוכח
 75 שאפשר ללמוד דבר שלא בהכשרו מדבר שבהכשרו.
 76 מתרצת הגמרא: הֵתֵנָא בברייתא אִזְוֵאת תוֹרַת הָעוֹלָה' – על הפסוק
 77 (ויקרא ב) 'זאת תורה העולה' שְׁרִיבָה לתת תורה אחת לכל העולים
 78 למוזב פְּסִיף לִיה – סמך את דבריו, שתורת' בא לרבות שכל
 79 העולים תורה אחת להם שאפילו הם פסולים, שלא ירדו, ו'זאת'
 80 בא למעט שלא יהא דין זה בכלום, ועל כן יש לחלק ולומר שכל
 81 שנפסל אחר שחיטה, כפסול יוצא, שנפסל אחר שכבר נתקדש
 82 בהן, או שנפסל בשחיטה אך יש לו היתר במקום אחר, שאם עלה
 83 לא ירד, ולא נקט התנא במה אלא כסמך בעלמא, ולעולם אין
 84 למדים דבר שלא בהכשרו מדבר שבהכשרו.

משנה

85 המשנה מביאה מחלוקת בדין עוף קדשים שנמלק ונמצא טריפה,
 86 אם הוא מטמא בבית הבליעה כדיון כל עוף שמת בלא שחיטה ואו
 87 שלא נשחט כדנינו: מִלֵּךְ עוֹף וְנִמְצְאָתָה שְׁהִיא מְרִיפָה, רַבִּי מְאִיר
 88 אָמַר, אִינוּ מְטַמְּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, ומן הטעם שיהבאר בהמשך,
 89

1 הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אומרת הגמרא: אָלֵא כִּךְ יֵשׁ
 2 לתקן בדברי הברייתא, תִּלְמוּד לומר 'מְרִיפָה' שודאי לא בא
 3 הכתוב לגופו וכאמור לעיל, אלא בא ללמד שרק נבילה שהיא
 4 כטריפה מטמאת ולא נבילה שאינה כטריפה, ועל כן יש לדרוש
 5 ולומר, מֵה מְרִיפָה שְׁוּוּה באיסורה באופן שהיא בַּפְּנִים]-בעזרהו
 6 כְּבֹאוֹפֵן שְׁהִיא מִבְּחוּץ לעזרה, שבין אם נטרפה בפנים ובין אם
 7 נטרפה בחוץ, אסורה, אֵף בַּל נבלות עוף טהור אינן מטמאות אלא
 8 כאשר הן שְׁוּוּת באופן שהן בַּפְּנִים כְּבֹאוֹפֵן שֶׁחַן מִבְּחוּץ, יֵצֵא מכלל
 9 זה שְׁחִיטַת עוֹף חוּלִין שנעשתה בַּפְּנִים, ושחיטת עוף קְדָשִׁים בֵּין
 10 כְּשִׁחִיטַת עוֹף חוּלִין שנעשתה בַּפְּנִים, ועל כן אינו מטמא וְלֹא
 11 שְׁוּוּ בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, וכפי שיתבאר, אִין מְטַמְּאִין בְּגָדִים אֲבִית
 12 הַבְּלִיעָה.

13 הגמרא מבררת את דברי הברייתא שאמרה ששחיטת חולין
 14 בפנים ושחיטת קדשים בפנים ובחוץ אינם שווים בפנים כבחוץ.
 15 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר מה שאמרה הברייתא
 16 ששחיטת חולין לא שְׁוּוּ בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, היינו שאם נאמר שבפנים
 17 יש בו טומאה נמצא שאין שווים בפנים ובחוץ, ועל כן אינו מטמא
 18 גם בפנים, שכשם שעוף שנשחט בחוץ שחיטתו כשרה ואין בו
 19 טומאה, כך גם עוף שנשחט בפנים שאף ששחיטתו פסולה אין בו
 20 טומאה, שאין טומאה אלא באופן שאפשר להשוות בזה פנים
 21 וחוץ כפי שלמדנו מטרפה שאיסורה שוה בשניהם. אָלֵא מֵה
 22 שאמרה הברייתא שעוף קְדָשִׁים אינו מטמא בבית הבליעה, בין
 23 בחוץ ובין בפנים, משום שאינו שוה בפנים כבחוץ, יש להקשות
 24 מדוע אינו שוה, הלא אָמַר יְהוּדִי – זה וזה, בין העוף שנשחט בפנים
 25 ובין העוף שנשחט בחוץ, פְּסוּלִין גִּינְהוּ]-הם, ונמצא שהם שווים,
 26 ומדוע לא יטמאו כאן וכאן.

27 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, מֵה שְׁעוֹף קְדָשִׁים הַנִּשְׁחַט בְּחוּץ אינו
 28 מטמא בבית הבליעה, אין זה משום הלימוד האמור בברייתא,
 29 אלא סברא הוא, שֵׁאֵם הוֹעִילָה לוֹ שְׁחִיטַת חוּץ לעזרה, לְחִיבּוֹ
 30 עליה פְּרַת משום שוחט קדשים בחוץ, שנאמר (ויקרא יז ג) 'איש
 31 איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כֶּשֶׁב או עֵז בַּמִּחְנֶה או
 32 אֶשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לְמִחְנֶה, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וגו'
 33 וְנִבְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמּוֹ, ומֵאֵי אִשֶׁר יִשְׁחַט דּוֹרְשִׁים לְהֵלֶן
 34 (ק). לרבות שוחט עוף קדשים בחוץ, ונמצא ששחיטתו שחיטה
 35 היא לענין זה, האם לא תוֹעִיל לוֹ שְׁחִיטָה זו לְמַהֲרָה לעוף זה מִיַּדִּי
 36 טומאת נְבִילָה.

37 מבררת הגמרא: אֲשַׁכְּחֵן – כל מה שלמדנו מסברא זו, לטהר עוף
 38 קדשים שנשחט מבחוץ לעזרה, אולם עוף קדשים שנשחט בַּפְּנִים
 39 העזרה, מְנַלְן – מנין לנו שאף הוא אינו מטמא. מבארת הגמרא: על
 40 כך אומרת הברייתא שאינו מטמא הוֹאִיל וְאִם תטמאנו נמצא שלא
 41 שְׁוּוּ בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, שבחוץ אינו מטמא ובפנים הוא מטמא, ועל כן
 42 יש להשוות פנים וחוץ ולומר שגם בפנים אינו מטמא.

43 הגמרא מבררת מדוע לא נאמר כן בכדי לטהר עוף קדשים
 44 שנמלק בחוץ. מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שהכלל לגבי
 45 טומאת בית הבליעה הוא שיהיו חוץ ופנים שווים, מעתה נאמר
 46 שאם מִלֵּךְ עוֹף קְדָשִׁים בְּחוּץ נָמִי]-גם כן לא יטמא, משום דאם

צריך להיות חרטה על העבר, והעיקר קבלה להבא, והנהגה
 מתאימה לקבלה זו, וקוים במעשה – בועשה טוב אשר עליו
 לעשות ובסור מרע ממצוות ד' אשר לא תעשינה.

ממכתב כ"ד מר-חשוון, תשט"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

י וכן מי שהיה לו צבי קשור בביתו, ובא אחר ונעל גם הדלת בפניו כדי להוסיף שמירה על שמירתו נב, ואחר כך נתר הצבי - אין מחיבים אותו לפתוח הדלת, פיון שבשעה שנעל בהתר נעל, ועכשו אינו עושה כלום.

וכן מי שנעל ביתו לשמרו ולא היה יודע כלל שגנב צבי לביתו, ואחר כך נודע לו - מתר לו להעמיד הפתח נעול עד שתחשך במתפון כדי לטול הצבי, לפי שבשעה שנעל בהתר נעל, פיון שלא היה יודע כלום, ועכשו שנודע לו אינו עושה כלום ג.

אבל אם יודע שצבי בביתו ד - אסור לנעלו נה, אפלו אינו מתפון כלל לצוד הצבי אלא לשמור ביתו טו,

ביאורי הלכה

נה] אסור לנעלו - ציפור דרור⁷² שנכנסה דרך החלון וכדו', אסור לסגור את החלון בפניה, ואם רוצה לסגור את החלון כדי להגן על עצמו מפני הקור או מפני הגנבים, אם אפשר - יפריח תחילה את הציפור מן הבית, ואם הציפור משתמטת לזויות ואינה יוצאת מן הבית - יסגור את החלון הואיל ואינו מתכוין לצוד⁷³.
נו] לשמור ביתו - כאשר נמצאים זכובים על הרשת

נב] על שמירתו - ואין צריך לומר אם נעל כדי לשמור ביתו מן הגנבים⁶⁹.

נג] שנודע לו אינו עושה כלום - אף שכעת שמירת הבית הופכת לשמירת הצבי - מותר כי לא עושה כלום⁷⁰.

נד] שצבי בבית - אפילו בבית גדול שאין הצבי ניצוד עדיין שצריך לבקש תחבולות לתפסו⁷¹.

צינונים והוספות

ביתו מיד כשנודע לו על הצבי הרי שבזה יבטל צידתו עכ"פ משעה שנשתנה מ"מתעסק" ל"שומר", קמ"ל שאם לא עושה מעשה כעת אין צריך לבטל צידתו; ראה רמב"ם השלם (פ"י הכ"ג הערה 16) שמשמע משוע"ר שאם היה יודע בשעה שסוגר שיש שם צבי, אף שסגר בשוגג (בשגגת שבת או שגגת מלאכה) צריך לפתוח, ולכאורה הבינו שיש בפתחת הדלת כדי לבטל איסור שנעשה קודם, אך ראה לעיל הערה סד.

71) קצות השלחן סי' קכא בדה"ש ס"ק טו.

72) דווקא ציפור דרור שלא שייך בה צידה אפילו בבית קטן, משא"כ שאר חיות ואפילו הן בבית גדול (ראה המובא להלן מקצות השלחן).

73) קצות השלחן סי' קכא שם: כ' הח"א כלל ל' וה"ד המשנ"ב, דאם נכנס צפור דרור לבית בזמן הקור שיש צער צינה או צער אחר מותר לנעול הדלת אם אין כונתו לשמירת הצפור כלל רק להציל מן הקור, וטעמו כיון דצפור דרור בבית אין בו צידה מה"ת שהרי מחוסר צידה עדיין, ולא הוי רק איסור דרבנן בסגירת הדלת, וכיון שאינו מתכוין לשמירת הצפור הוי פסיק רישיה דלא אכפת ליה בדרבנן

69) לא הוצרך להתיר אלא כשכוונתו לצידה ויש לסגירת הדלת שם צידה, כי אף שהצבי כבר קשור רגלים לסגור גם את דלת הבית כדי להשלים צידתו, ואם נתכוון לצוד יש לסגירת הדלת קצת שם צידה, ודומה לסגירת שאר חלל הפתח על ידי השני דלעיל סעיף ט, שאינו החלפת צידת ושמירת הראשון, אלא הרחבתה והשלמתה. ואם דלת הבית כבר הייתה סגורה על הצבי ובא לסגור דלת נוספת (כפולה) או לנעול לא הוצרך להתיר אפילו כוונתו לשמירת הצבי (דאינו נחשב כפעולת צידה כלל כדלעיל הערות ס, סג), ולדעת המג"א (דלעיל הערה 20) לא הוצרך להתיר (מהטעם ש"עכשו אינו עושה כלום") אלא כשסגר לראשונה את הדלת על צבי קשור, אבל אם דלת הבית שבתוכו בעלי-החיים כבר הייתה סגורה ונפתחה ובא לסגרה שוב כדי שלא ייצאו - מותר לכתחילה ואפילו הצבי אינו קשור, כי הוא ע"ד השני שמחליף את הראשון בפתח. וצ"ע אם יש גדר צידה בקשירה נוספת של הצבי (כגון שהיה קשור ברגל אחת, וקשרו גם ברגלו השניה).

70) יש לנעילת ביתו שם צידה אלא שהוא מתעסק ולא נחשב שעבר על איסור, והיה מקום לומר שאם יפתח את

ד"פסיק רישיה ולא ימות" הוא מ:ו

חלק ב, סימן שטו צידה האסורה והמתקרת בשבת, סעיף י:

ביאורי הלכה

הזבובים – יש בסגירת החלון משום איסור צידה⁷⁴.
 [ו] ולא ימות הוא – דווקא חיה שלא ניצודה עדיין,
 משא"כ חיה שכבר ניצודה, ונפתחה הדלת בפניה
 ורוצה לסוגרה שוב⁷⁵.

שלפני החלון, מותר לסגור את החלון, אם אמנם אין
 כוונתו לצידת הזבובים בחלל שבין הרשת והחלון,
 אלא כוונתו שהרוח והגשם לא יכנסו לתוך הבית, אבל
 אם כוונתו בסגירת החלון כדי שלא יטרידו אותו

ציונים והוספות

ואינו יוצא מן הבית אז התיר הח"א לנעול הדלת.
 (74) שש"כ פכ"ז סמ"ו (ע"פ המשנ"ב ס"ק ה שמתיר פס"ר
 דלא ניהא ליה מדרבנן כשרוצה רק להציל מן הקור ולא
 לצידה כלל, ואף שצ"ע אם מסכים לזה בשוע"ר, מ"מ
 בקצוה"ש (הובא לעיל הערה עג) הסכים לדין זה בצידת
 ציפור דרוו שהיא לרוב דרבנן מצד הצער שבוה, וכל שכן
 בצידת זבובים שלא שייך כלל צידה דאורייתא (והוא
 בדוגמת צידת פרעושים במקום צער דלהלן סי"ט).

(75) ראה לעיל הערות סר"ס שיש שהחמירו בוה, ומ"מ
 כיון שהמג"א הקיל בוה, ודעתו של אדה"ז בזה לא
 נתפרשה, אפשר להקל עכ"פ כשכוונתו לשמור ביתו (שאו
 יש שהקילו בכל עניין) או כשכוונתו לשמור על בעל-חיים
 שלא מחפש לברוח (שאו הסגירה אינה בגדר צידה כלל אף
 אם מן הסתם במשך הזמן יצא מבעד לדלת הפתוחה, כגון
 תרנגולות וכיו"ב, או אפילו צבי שהתרגל למקום זה). וראה
 עוד לעניין פס"ר בקובץ הערות וביאורים כולל צ"צ ח"ג ע'
 קפג.

ע"כ יש להקל במקום צער (וכעין זה מצינו בפרעוש העוקצו
 שמותר לצודו כמ"ש בפנים סט"ו שהתירו בצידה דרבנן
 משום צער) וסיים הח"א דשאר חיה ועוף דשייך בו צידה
 בדאורייתא אסור אע"ג שאין מכוין כלל דהוי פסיק רישיה,
 ונראה מדלא חילק הח"א בין בית גדול לבית קטן, דבבית
 גדול שאין יכול תפוס החיה בריצה אחת ג"כ לא הוי צידה
 מה"ת ויהא מותר לנעול הדלת בזמן הקור, ומדכ"ח הח"א
 סתם שאסור, מוכח דאפי" בבית גדול אסור לסגור הדלת על
 חיה ועוף, וי"ל הטעם כיון שעכ"פ שייך לפעמים צידה
 בחיה ועוף מה"ת בבית קטן, ע"כ לא רצה לחלק בין בית
 גדול לבית קטן, ודוקא בצפור דרוו שאין בו צידה מה"ת
 בבית כלל אפי" בבית קטן, רק במגדל שהוא ניצוד בו כמ"ש
 בשו"ע בתחלת סימן זה, ע"כ הקילו בו לנעול הדלת בבית
 מפני הקור, ופשוט דבחיה לא שייך כלל היתר זה לנעול
 הדלת מפני הקור שהרי יכול לגרש החיה מן הבית תחלה,
 וגם בצפור דרוו בבית צריך לעשות תחבולות תחלה
 להפריחו מן הבית אם אפשר, ואם הוא משתמט בזווית

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילה ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן קיז דיני ברכת השנים:

ב עד מתי שואלין הגשמים עד תפלת המנחה של ערב יום
 טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין לשאול כמו
 שפוסקין להזכיר ואפילו קודם שפוסקין להזכיר כגון שמעה
 והתחיל בליל יום טוב תפלת חול ונוכר אחר שהתחיל ברכת
 השנים שהוא צריך לגמור אותה ברכה כמו שיתבאר בס'י
 רס"ח לא יאמר בה ותן טל ומטר שהרי אף להזכיר היה מן
 הדין להפסיק בליל יום טוב אלא שאחרו עד מוסף משום
 שאין כל העם מצויים בבית הכנסת בלילה ויהיו אגודות
 אגודות כמו שנתבאר בס'י קי"ד א"כ בשאלה שאין הצבור
 שואלים אף הוא לא ישאול.

וכן אם השאלה היא בליל שבת ומעה יחיד והתפלל של חול
 לא ישאל כיון שהצבור לא התחילו עדיין שהיחיד נגרר אחר
 הצבור בכל מקום:

ג ואם שאל מטר אחר יום טוב הראשון של פסח בין שנזכר
 קודם סיום הברכה בין שנזכר אח"כ צריך לחזור לראש
 הברכה מטעם שנתבאר בס'י קי"ד ואם לא נזכר עד לאחר
 חתימות ברכות אחרות צריך לחזור לראש ברכת השנים
 ולומר משם ואילך כל הברכות על הסדר כמו שיתבאר בס'י
 קי"ט:

ד אם לא שאל מטר בימות הגשמים מחזירין אותו אפילו
 אם שאל טל שהשאלה אינה דומה להזכרה שכשהזכיר
 טל במקום גשם אין מחזירין אותו לפי שהזכרה הוא סידור
 שבחו של מקום והורדת הטל היא ג"כ שבח לו כמו הורדת
 הגשם כמו שנתבאר בס'י קי"ד אבל בשאלה צריך לשאול
 כל דבר המביאו לידי ברכה הן טל הן גשם ואין טל עולה
 במקום גשם.

ומכל מקום אם לא שאל טל אין מחזירין אותו ששאלת הטל
 אינו אלא מנהג שחכמים לא חייבו כלל בטל לא בשאלה
 ולא בהזכרה מטעם שנתבאר שם:

~ יום שני ~

ואח"כ יתחיל הברכה מפני שצריך לעשות עיקר ממטבע שתקנו חכמים ובקשתו תהיה מפילה.

ויש מי שאומר שכמוסוף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסוף ומבקש רחמים בשביל כל ישראל צריך לומר בלשון רבים ולא בלשון יחיד שלא יהיה כהפסק בתפלה ולא יוסף אלא בסוף הברכה ולא באמצעה שכששואל צרכי רבים באמצע הברכה נראה כמוסוף על מטבע שתקנו חכמים כמה דברים אמורים ביחוד אבל בצבור מותרים ולכן אומרים סליחות באמצע ברכת סלח לנו וכן באמצע ברכה אמצעית של יום הכפורים ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולי בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שיאמר בלשון יחיד ולא בלשון רבים שלא ידמה כמוסוף על מטבע שתקנו חכמים ובשומע תפלה יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים שברכת שומע תפלה כוללת כל הצרכים ולכך נתקנה ומכל מקום כשמוסוף לצורך יחיד לא יאריך אפילו הוא מעין הברכה או בשומע תפלה אבל לאחר התפלה קודם שעקר רגליו רשאי להאריך אפילו כסדר יום הכפורים ומה שנוהגין לומר סליחות בסלח לנו ומרבים בתחנונים באמצע ברכה זהו מפני שהם צרכי רבים וכן אפילו לצורך יחיד מותר לומר סליחות ותחנונים הרבה באמצע ברכה אם רבים צריכים לתורתו וזוהו כצורך רבים.

וטוב לזוהר בכל זה אע"פ שיש חולקים על דבריו ומתירין כל זה (ודבריהם נראים עיקר):

ב טוב להתוודות בשומע תפלה בלשון יחיד מלבד הווידי שבלשון רבים שאחר התפלה ולשואל אח"כ מוונותיו אפילו הוא עשיר:

ג המבקש רחמים על חבירו בפניו א"צ להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא הזכיר שם מרים אבל שלא בפניו צריך להזכיר שמו:

~ יום רביעי ~

ד אע"פ שג' ראשונות חשובות כאחת וכן ג' אחרונות מכל מקום י"ג אמצעיות אינן חשובות כאחת לפיכך אם דילג ברכה אחת או שטעה בה טעות שמהזירין אותו א"צ לחזור לברכה אתה חונן אלא לראש הברכה שטעה בה או שדילג ומכל מקום משם ואילך צריך לומר על הסדר שאם לא נזכר עד לאחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה שאם יאמר אותה ברכה לבדה במקום שנוכר נמצא שינה סדרן של ברכות ולא יצא ידי חובתו בסדר ברכות הוא מאנשי כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים וסמכו סדרן על המקראות:

ה לפיכך ש"ץ ששכח לומר ענינו בתענית צבור בין גואל לרופא ולא נזכר עד לאחר שחתם ברכת רפאנו לא יחזור שאם היה חוזר היה צריך לומר ענינו ואח"כ רפאנו שלא

ה אם לא שאל מטר ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר שואלו שם ונחשב כאלו שואלו בתוך ברכת השנים כמו שנתבאר בס' ק"ד ואם נזכר אחר שהתחיל תקע בשופר קודם שומע תפלה אין מהזירין אותו ושואל בשומע תפלה משא"כ בהזכרה שהוא שבח ואין לה ענין בשומע תפלה ואם הוא שרוי בתענית וצריך לומר ענינו בשומע תפלה יאמר ותן טל ומטר קודם ענינו שהשאלה חמורה מענינו שאם לא אמרה כלל מהזירין אותו משא"כ בענינו לכך ראוי להקדימה ואם נזכר אחר חתימת שומע תפלה קודם שהתחיל רצה אומר ותן טל ומטר ואח"כ מתחיל רצה ונחשב כאלו שואלו בשומע תפלה.

ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל רצה אם לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אע"פ שלא עקר רגליו דינו כעקר וה"ה אם רגיל לומר תחנונים וסיים תחנוניו ואמר אחריהם יהיו לרצון וגו' שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחנונים ונשלמה תפלתו כמו שיתבאר בס' תכ"ב:

חלק א' סימן קיח חתימת ברכת השיבה :

א השיבה שופטינו חותם בה מלך אוהב צדקה ומשפט משא"כ בשאר ברכות שאין מלכות בחתימתן אלא במשפט בלבד משום שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומראש השנה עד יום כפור חותם המלך המשפט ופירושו הוא מלך המשפט וכן הוא לשון המקרא לפעמים כמו הארון הברית ודומיו ואם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט יתבאר בס' תקפ"ב:

ב בברכת המינים צריך לכלול גם הזדים שנאמר ושבר פושעים וחמאים יחדו ועוובי ה' יכלו עוובי ה' אלו המינים שאינם מאמינים בדת משה שהיתה מן השמים ופושעים אלו הזדים כי פושעים אלו המורדים כמו שכתוב מלך מואב פשע בי.

ובברכת הצדיקים צריך לכלול גם גרי צדק משום שנאמר מפני שיבה תקום וגו' וכתוב אחריו וכי יגור אתך גר וגו' הרי גרים סמוכים לצדיקים לכך כוללם בברכה אחת:

~ יום שלישי ~

חלק א' סימן קיט דין הרוצה להוסיף בברכות :

א אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסוף כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים אבל בשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו מפני שהיא כוללת כל הבקשות וכשהוא מוסוף מתחיל בברכה ואח"כ מוסוף אבל לא יוסף

שאינה אלא בעשרה ולפיכך אף הש"ץ אין אומר במנחה אלא בתענית צבור מפני שאין נשיאת כפים במנחה אלא בתענית צבור משום חשש שכרות וערב ראש השנה אינו נקרא תענית צבור ואם נהגו שאף היחיד אומרה בזמן הראוי לנשיאות כפים אין למחות:

~ יום שישי ~

חלק א' סימן קכב דינים השייכים בין י"ח ליהיו לרצון:

א תקנת חכמים לומר אחר י"ח פסוק יהיו לרצון וגו' כמו שאמרו דוד אחר י"ח מזמורים וכיון שהוא תיקון חכמים ומכלל התפלה אסור להפסיק בינו לי"ח אפילו לענות קדיש וקדושה ואצ"ל באמירת אלהי נצור ושאר תחנונים שאחר התפלה שאינן אלא מנהג ולא חובה כלל אלא צריך לומר יהיו לרצון קודם אלהי נצור ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו.

ובין יהיו לרצון לאלהי נצור מותר להפסיק (ולענות כל דבר שבקדושה אבל לא דבר אחר עד שיעקור רגליו שהרי אפילו לזו ממקומו אסור עד שיפסע ג' פסיעות לאחוריו כמו שנתבאר בסימן ק"ד והפסק בדבור חמור מהליכה ממקומו שהרי לצורך מותר להלך ואסור לדבר כמו שנתבאר שם ואפילו לרוק אסור קודם שפסע לפי שעדיין עומד לפני המלך כמו שנתבאר בס' צ"ו כ"ש לדבר לפני דברים אחרים) ואם התחיל לומר אלהי נצור או שאר תחנונים והתחיל ש"ץ לסדר תפלתו והגיע לקדושה מקצר ועולה ופוסע לאחוריו ואפילו לא קצר יכול להפסיק ולענות כדרך שמפסיק לענות בברכות קריאת שמע אפילו באמצע שהתחנונים אינם חמורים כתפלה אע"פ שעדיין לא עקר רגליו.

וי"א שאם אינו אומר יהיו לרצון עד אחר סיום התחנונים אין כזה איסור שהרי בברכות י"ח עצמן אם בא לומר בסוף כל ברכה מעין הברכה אומר ואין להחמיר בין י"ח ליהיו לרצון יותר מהברכות עצמן וכן נוהגין במדינות אלו וכיון שמפסיקין בין י"ח ליהיו לרצון באלהי נצור ושאר תחנונים מפסיק ג"כ לענות כל דבר שבקדושה ומכל מקום אם יכול לקצר בתחנונים כדי לומר גם יהיו לרצון קודם שיפסיק יותר טוב לקצר.

אבל טוב לחוש לסכרא הראשונה שהוא עיקר ולנהוג לכתחלה לומר ב' פעמים יהיו לרצון אחד מיד אחר י"ח ואחד אחר התחנונים כנהוג:

ב הרגיל לומר ד' דברים אלו זוכה ומקבל פני השכינה עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען תורתך. עשה למען קדושתך:

ג יש נוהגין לומר אלהי עד שלא נוצרתי כו' בכל יום. ומותרים לאומרו בשבת:

לשנות סדרן של ברכות וזה אי אפשר שא"כ ברכת רפאנו היא ברכה לבטלה כיון שאין מחזירין אותו בשביל עננו כמו שיתבאר בס' תקס"ה אבל אם לא התם רפאנו יאמר עננו ואח"כ רפאנו ולא אמרו שאין מחזירין אותו אלא כשאי אפשר לו לתקן מעותו אלא א"כ יחזור ויברך ברכות התפלה שנית אבל לומר ברכת עננו לבדה מחזירין אותו שזה אינה נקרא חזרה כיון שאומרה במקומה בין גואל לרופא.

ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה יאמר עננו בשומע תפלה כיחיד וה"ה אם לא היו עשרה המתענים בבית הכנסת ובאו אחר רפאנו אומר בשומע תפלה ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה ואין זו חתימה בשתיים מפני שברכת שומע תפלה וחתימתה משמעה בין על תפלת תענית בין על שאר התפלה לפיכך אם התם בשומע תפלה לכד יצא ואם שכח גם בשומע תפלה אומרה ברכה בפני עצמה אחר בשלום ואין זה שינוי מסדר הברכות כיון שכבר נסתיימו ברכות י"ח:

ן אם טעה ואמר עננו קודם ראה נא בענינו צריך לחזור ולומר עננו אחר ראה נא שאם לא יחזור נמצא שאמר ברכת ראה נא שלא במקומה שמקומה קודם עננו וסדר הברכות מעכב:

~ יום חמישי ~

חלק א' סימן קכ שראוי לומר רצה בכל תפלה:

א אומרים רצה בכל התפלות ולא כאותן שנוהגים להתחיל במנחה ובערבית ואשי ישראל ותפלתם כו' שאין טעם למנהגם:

ב ואשי ישראל הן נשמות הצדיקים שמקריב מיכאל שר הגדול על המזבח של מעלה (ולמטה הן הקרבנות שמקריבים הצדיקים ומוסרים נפשותיהם להקב"ה על כל דיבור ודיבור היוצא מפייהם המכונה בשם מזבח) (באהבה רבה הבאה אליהם מלמעלה ע"י מיכאל שר החסד) וזו היא תפלה הנקרא עבודה שבלב והקרבנות אלו שהן באש ההתלהבות נקראות אשי ישראל ותפלתם היא גוף התפלה שהן תיבותיה:

חלק א' סימן קכא דיני מודים:

א במודים שוחין תחלה וסוף כמו שנתבאר בס' קי"ג ומי שאינו שוחה במודים שדרתו נעשה נחש לאחר ז' שנים אחר מותו (ואינו קם בתחיית המתים).

ואם נודמן לו רוק במודים לא ישחה עד שיצא הרוק:

ב האומר מודים מודים כאומר שמע שמע ומשתקין אותו כמו שנתבאר בס' ס"א:

ג יחיד אין לו לומר ברכת כהנים שהוא אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' כי בצבור נתקנה כנגד נשיאות כפים

~ שבת קודש ~

חלק א' סימן קכג דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות:

א המתפלל צריך שיפסע ג' פסיעות לאחוריו כדרך שנפטרין מלפני המלך ואח"כ יתן שלום ואם לא עשה כן כאלו לא התפלל.

ונתן שלום תחלה לשמאלו שהיא ימין השכינה השרויה נגדו בצאתו מן התפלה ואחר כך לימינו שהוא שמאל השכינה דהיינו שכשאומר עושה שלום במרומיו יטה בראשו לצד שמאלו וכשאומר הוא יעשה שלום עלינו יטה בראשו לצד ימינו ולא יתן שלום בשעה שפוסע אלא לאח"כ.

וקודם שפוסע יש לו לכרוע ויפסע הג' פסיעות בכריעה אחת ובעודו כורע קודם שיוקף יתן שלום לשמאלו ולימינו.

והורגלו להשתחוות אח"כ לפני ה' כעבד הנפטר מרבנו.

ונהגו לומר אח"כ יהי רצון שיבנה בית המקדש בו' כי התפלה במקום העבודה ולכן אנו מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש:

ב מי שמוסיף על ג' פסיעות ויהרא היא שנראה חולק כבוד לשכינה יותר משאר בני אדם:

ג במקום שכלו השלשה פסיעות יעמוד ולא יחזור למקומו עד שיגיע שליח צבור לקדושה שאם חוזר מיד דומה לתלמיד שנפטר מרבנו ופסע לאחוריו וחוזר מיד שסופו מוכיח

על תחלתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטר ממנו אבל כשמגיע שליח צבור לקדושה נראה לכל שחוזר בשביל הקדושה.

ויש אומרים שמושהתחיל ש"ץ להתפלל בקול רם מותר לחזור למקומו מפני שנראה לכל שחוזר בשביל לבוין למה שיאמר הש"ץ.

והש"ץ עצמו יכול לחזור מיד מן הדין שנראה לכל שעושה כן כדי להוציא רבים ידי חובתן אלא שנהגו לעמוד כדי הילוך ד' אמות וכן יחיד המתפלל די לו שיעמוד כדי הילוך ד' אמות לפי סברא זו.

אבל לפי סברא הראשונה י"א שגם יחיד המתפלל צריך להמתין כשיעור שיגיע ש"ץ לקדושה אם לא שצריך לחזור ולהתפלל שנית כגון לתשלומין שאז לדברי הכל די שימתין כדי הילוך ד' אמות מטעם שנתבאר בסימן ק"ה ולא יותר מפני שנראה לכל שחוזר למקומו כדי לחזור ולהתפלל וכן אם חוזר למקומו כדי ליפול על פניו מיושב כמו שיתבאר בס' קל"א.

ולענין מעשה במקום שאפשר בקל יש לחוש לסברא הראשונה וכן נוהגין אבל במקום שיש דוחק בבית הכנסת ויבאו לידי מחלוקת יכול לחזור למקומו מיד שפתח הש"ץ בקול רם.

וכשאוברים פיוטים קודם קדושה לדברי הכל א"צ לעמוד עד קדושה אלא מיד שפתח ש"ץ בקול רם חוזר למקומו:

~ 'תורה אור' פרשת תולדות - הפרשה החסידית ~

וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק¹

מעיינות שבעולם נובעים "מסולמא דפרת"². פירוש: מתחת לקרקע נובך והולך, עד שפחפירה מועטת ימצא "באר מים חיים".

ולכאורה תמויה: מפני מה יקרא "באר מים חיים" – פיון שעיקר נביעתו הוא מזנה פרת?

והענין: דהנה פתיב (בראשית ב, י): "ונהר יוצא מעדן

"וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל כו"². "בְּאֵר חַפְרוּהָ שָׂרִים וגו'" (הקת כא, יח).

דהנה איתא בנמקרא³ על פסוק (בראשית ב, יד) "וַיַּחְפְּרוּ הָרְבִיעִי⁴ הָאֵר פָּרַת": "הוא" דמעיקרא⁵, שִׁמְמֵנוּ נַפְרְדוּ לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים. דְּהֵיִינוּ, ג' יָצְאוּ מִמֶּנּוּ, וְהָרְבִיעִי הוּא בְּעֵצְמוֹ. וְאָמְרוּ: "כָּל הַנְּהָרוֹת לְמַטָּה מִפָּרַת"⁶, וְכָל

(4) ובפירוש רש"י שם: "וַיַּחְפְּרוּ הָרְבִיעִי – דַּחַד מוֹנִיחֵהוּ חָשִׁב לָהּ – וְאֵת אֲמַרְתָּ דְּמִנְיָה קָאָתוּ".

(5) "הוא פרת הנפזר למעלה ונהר יוצא מעדן וגו'" שהשלישה נפרדו ממנו. רש"י שם.

(6) לשון הנמקרא: "כָּל הַנְּהָרוֹת לְמַטָּה מִשְׁלַשׁ נְהָרוֹת וגו' נְהָרוֹת לְמַטָּה מִפָּרַת".

(7) בנמקרא שם: "נְהָרוּ הַנְּהָרוּ סְלִמֵּי דְפָרַת נִינְהוּ". ובפירוש רש"י: "מְקַלְחִין תַּחַת הַקַּרְקַע וְעוֹלִין בְּהָרִים כְּמוֹ סוּלָם". ובסופה נג, ג: מסולמא דפרת. ובפירוש רש"י:

(1) דבדר המתחזק ויחפרו עבדי יצחק: לקוטי תורה חזקת דבור המתחיל "או ישיר" (סב, ב). אור התורה ויצא דבור המתחיל "והנה באר" (ר, ב). – ציון כבוד קדושת ארמו".

לעת עתה לא נתברר זמן אמתיות ואולי הוא מדרושי לאינוי.

(2) "וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים". פְּרָשְׁתָּנוּ כו, יט.

(3) בכורות נה, ב. ראה לקוטי תורה צו י, א. "נר מצוה ותורה אור" שער האמנה פג, ב).

אך שנתלכשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו', ומכל מקום רומזים על מדרגה הגבוה שבשרשם. כמו מצות ציצית, שענינה למעלה בעולמות עליונים, ונתלכשה מצותה בשמנה חוטין של צמר וה' קשרים כו'.

ולכן המצות לא התמרחו להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמתתם, כי "מצות אינם צריכים פיונה"¹³, לפי שהן בעצמם מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו'. והעושה המצוה, המושכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו רק מחמת המצות עצמן כו'. מה שאין כן בתורה ותפלה שהיא עבודת הלב - תלויה דוקא בגבולות האדם כו'.

ועיקר הפיונה הצריכה בעשיית המצות, הוא שיתבונן בתחילה איך שהוא מאד רחוק מה' על ידי טרדתו כל היום בהכלי חפצי העולם הזה; וגשמיות חומר, ועוונותיו - מסך מכדיל לבלתי התקרב אל ה' אפילו מעט, ויתבונן בזה היטב דק, וישפור לבו בהתבוננות זה, ויפגע לבבו מפני שמכל מקום חפץ הוא להתקרב אל ה' בתורתו כו'.

ויכוון במצוה שגודמנה לידו בעשותו אותה, שהוא כמו "באר מים חיים", שנובע מתחת הפרקע מנהר אחד, שאף על פי שהנהר אינו נקרא "מים חיים", אבל המים היוצאים ממנו ונוקב והולך עובי עפר הפרקע נקרא "מים חיים"¹⁴, מפני שמתברר ומתלבן על ידי דחקם לצאת בעפר החומרי.

וכן ממש עשיית המצוות: כשהיה לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחינת "נהר יוצא מעדן"¹⁵ הנ"ל, רק שזכרה ונעלם בתוכו על ידי גשמיות תשוקת גופו כל היום; ובשעושה המצוה שנובעת מנהר הנ"ל, פירוש: מפני שזוכר שכבר קבל על עצמו מלכות-שמים בכל לבבו, ולכך עושה מצותיו - ליכנס בעול מלכותו; אף

להשקות את הגן כו' - ג"ו טורי דאורייתא¹⁶. פירוש: פידוע שבתחלה צריך לקבל עול מלכות-שמים בשלימות, דהיינו להאמין באמונה שלימה באחדות ה', שהוא המהווה כל העולמות, ו"כולא קפיה פלא חשיב"¹⁷, ו"כולא חד" כו'.

וכאשר יתבונן האדם בקריאת-שמע וישים לבו היטיב ענין האחדות, ויקבל עליו פאמת עול מלכות; כי "עקב חבל נחלתו" (האוינו לב, ט) חפצם לדבקה בו בכל לבבם, ומאמינים ב"אחד" והפצים בו. אבל אין מקום שישירה בו בחינת "אחד" לאחר שקבל עליו, ואין לו מקום אלא בתורה, שהיינו שמידי אחר קבלת מלכות-שמים ילמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבעל-פה, וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו', ועל ידי זה יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולבבו וכו'.

וזהו נקרא "ונהר יוצא מעדן":

פירוש "מעדן" - מעם הקדוש ברוך-הוא שנקרא "עדן", ו"נהר" הוא לשון המשכה. פירוש: כאשר יומשך אלהות מלמעלה למטה בקבלת מלכות-שמים, המשכה זאת משקה את "הגן", היא התורה, שהיא "ד' אמות של הלכה"¹⁸ במקום קדשי-קדשים, "אורייתא היכלא דמלכא"¹¹ - שבה שורה אחדות ה' כו' כאשר יתקיים בו בחינת "נהר יוצא מעדן" בתפלתו ושעור למודו מיד אחר התפלה;

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל, ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות-שמים, מפני גשמיות גופו על¹² מעוט דעת שלו, ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת בתפלתו ועבודתו בתורה כו'.

לכך נתן לנו מצות לעשותם כל היום. כי ענין המצות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם,

(11) תורה היא היכל המלך. ראה וזה חלק ב ונקהל ר, א. פקודי (היכלות) רמא, א).

(12) [ענין צריך עיון קצת. - הערת קבד קדושת ארמו"ר. כן הוא גם בכתב יד 1064. בכתב יד 2060 הנדפס: על ידי].

(13) [פסחים קיד, ריש עמוד ב. לחר מאן דאמר. ראה שלחן ערוך ארמו"ר תקנן הלכות קריאת שמע סימן ס, סוף ה].

(14) [נתבאר באור התורה חקת (פמדרך פרק ג) עמוד תתס].

(15) "יש לומר שהוא סתם מ"ד המבקר כו'". - המשך תע"ב חלק ב עמוד אי"ג.

"מעלות העשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הפרקע. לפי שפרת גבוה מוצא מאד בראמיון בכבורות (דף נה): כל התורות למטה מפרת, ומים היוצאים מהר גבוה, אם דרך מתוקן להם עולין על הר פיוצא בו ולא יותר, לפיכך אף החופרים בתיים שבכבל הסמוכה לפרת מוציאים מים".

(8) פרישית התורה. וזה חלק א (מדרש הנעלם) קד, ב. וראה נוציזי אור לזהר חלק ב ר, ב. לקוטי שיחות חלק ט עמוד 298 ובהערה 3 שם.

(9) [וזה חלק א יא, ב. על פי דגאל ה, לב].

(10) [ברכות ב, א: "מים שחבר בית המוקדש אין לו לתקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד"].

המְצוֹת בְּפָנָי עֲצָמָם קְרוּשָׁתָם כו' פֶּנְל, וְעִשְׂוֹתָהּ בָּא מִהִתְבַּוְּנוֹת שְׁפֹלוֹת הַתְּקַרְבוֹתוֹ אֶל ה', שְׂזוֹ הִיא מִדַּת עֲנִוָה בְּאֵמֶת שְׁנֵאמַר עַל מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם¹⁹. כִּי עֵיקַר הַשְּׁפֹלוֹת בְּפָנָי כָּל אֶדָם שְׁאֵמְרוּ²⁰, אִי אֶפְשֵׁר לְהִיּוֹת כִּי אִם עַל דְּרָךְ זֶה שְׂרוּאָה בַחֲבִירוֹ שֶׁהוּא יוֹתֵר קָרוֹב לַה' כו'.

וְזֶהוּ "נְפֹשׁ שְׁבַעַת תְּבוּס נּוֹפֶת" (משלי כו, ז): שְׁאֵפִילוֹ הַדְּבִשׁ מֵר לוֹ, אֲבָל "נְפֹשׁ רְעֵבָה – כָּל מֵד מְתוֹק" (שם) – פִּירוּשׁ: "בְּיָאֵר מַיִם חַיִּים" הַנִּלְ, עַל יְדֵי חֲפִירוֹתוֹ בְּעֵפֶר גּוֹפּוֹ, כְּשִׂיזָא מְעַט מַיִם מְתוֹקִים – עֲרֵבִים לוֹ מְאֹד, מְפָנִי שְׁגוּפּוֹ רְעֵבָה בְּעִבּוֹדַת ה'. וְזֶהוּ "בְּיָאֵר חֲפִירוֹהָ שְׂרִים":

אֲמָרִים לְהֵרֵב הַמְּגִיד דְּבוֹר הַמִּתְחִיל "וְסוּכָה תִּהְיֶה". לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק ט עֲמוּד 252. חֶלֶק כֵּר עֲמוּד 639. וְעוֹד. נִסְמָן בְּפִרְסִיּוֹת בְּמֵאמְרֵי אֲדִמּוֹר הָאֲמִעְעֵי בַּמְּדִבֶּר חֶלֶק ג עֲמוּד א'רפ).

19) (בְּהַעֲלוֹתָךְ יב, ג: "וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ").

20) (אָבוֹת ד, ד: "וְהָיָה שְׁפַל רוּחַ בְּפָנָי כָּל [הַ]אָדָם").

עַל פִּי שְׁעֵכְשִׂיו אֵין לוֹ בְּחִינַת "נְהַר" הַנִּל, סוּמְךָ לְבוֹ עַל שְׂכַבְךָ גְּמֵר בְּלְבוֹ לְעֵבוֹד ה' בְּאֵמֶת – זְהוּ כְמוֹ "בְּיָאֵר מַיִם חַיִּים":

מְפָנִי שְׁמֵאֹד עֲרֵב לוֹ זֹאת הַמְעַט בְּעִבּוֹדַת ה', מְפָנִי שֶׁהִתְבַּוְּנָן שְׁמֵאֹד מְאֹד רְחוּק הוּא מֵה', וְעוֹשֶׂה הַמְצוּהָ הוּא עַל דְּרָךְ הַנִּל שְׁמֵאֹד מְתוֹק וְעֲרֵב לוֹ לְעִשְׂוֹת הַמְצוּהָ כו'; כְּמוֹ הַבְּיָאֵר כְּשֶׁחֹפְרִין בְּקִרְקַע וּמוֹצִיאִים מַיִם הֵם "מַיִם חַיִּים" מְפָנִי שְׁעֵכְרוּ עוֹבֵי הָעֶפֶר, כֵּן עִשְׂוִית הַמְצוּת עִשְׂוִיתוֹ אוֹתָהּ נּוֹכַעַת מְנַהֵר הַנִּל¹⁶ כו'.

וְזֶהוּ שֶׁהִיָּה הָאֲרִיז"ל¹⁷ שְׁמַח מְאֹד בְּעִשְׂוִית הַמְצוּת, וְלִכְךָ זָכָה לְרוּח־הַקּוֹדֶשׁ¹⁸, וְלֹא שְׂמַח בְּעִבּוֹדָתוֹ כו', כִּי

16) (הָרִי מוּכָן שְׂמַח שֶׁהַמְצוּהָ נִקְרָא "בְּיָאֵר מַיִם חַיִּים" זְהוּ דוּקָא לְפִי שְׁעֵכְרוּ דְרָךְ עוֹבֵי עֶפֶר הַקִּרְקַע, דְּהִינּוּ גְּשִׁמְיִית עֲסָקֵי גּוּפּוֹ כָּל הַיּוֹם כְּמִשָּׂא וּמִתָּן, כְּשֶׁמִּכָּל מְקוֹם אַחֵר כִּדְּ בִכְהָ זֶה עוֹשֶׂה הַמְצוּהָ נְעִשֶׂה בְּחִינַת בְּיָאֵר מַיִם חַיִּים" – אוֹר הַתּוֹרָה וְצִיא (בְּרֵאשִׁית כִּרְךָ א) רג, ב).

17) (רֵאָה שְׁעַר הַמְצוּת לְהָאֲרִיז"ל בְּתַחֲלִיתוֹ. וְרֵאָה תֵּנִיא כְּכ"ו. לא).

18) (הַשְּׂיִיכוֹת לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ – רֵאָה יְרוּשְׁלַמִי סוּבָה רִישׁ כִּרְךָ ה. וְרֵאָה לְקוּטֵי

ב.

הוֹד כ"ק אֲדִמּוֹר מֵרנָא וְרַבנָא דוֹבְעֵר – אֲדִמּוֹר הָאֲמִעְעֵי

~ תוֹרַת חַיִּים ~

בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה

בְּפִנְיִית יִסוּד דְּעִי שִׁנְק' צ"ע בַּחֲב" פִּנְיִימוֹת שְׂבוּ בְּלִי הַעֲלֵם וְלִבּוֹשׁ כִּלְל וְזֶהוּ שִׁנְק' לְמַעֲלָה תְּשׁוּבָה עֵילָאָה שֶׁאֲחֵר תְּש"ת הַנִּל דוּקָא וּד"ל הוּא עֲנִין מִיִּלָּה שְׁמִלְמַעַל לְמַטָּה (שְׂבַחֲהִי פִּנְיִימוֹת יִסוּד דְּעִי וְא"א שֶׁשְּׂרָשׁוּ בִּיִסוּד דְּא"ק כו' כְּמ"ש בְּמ"א ע"פ לְמַנְצַח עַל הַשְּׂמִינִי כו') (תְּהַלִּים יב, א) שֶׁא' וּמֵל ה' אֵת לְבַבְךָ כו'. אַחֵר שְׂכַבֵּר נִימוּל מְצַד הָעִבּוּד דְּתו"מ וְתִש"ת הַנִּל. וְעִי' אֲרו"ל גְּדוּלָּה מִיִּלָּה שֶׁנִּכְרַתָּ עֲלֶיהָ י"ג בְּרִיתוֹת שֶׁהֵן י"ג מִדָּה"ר הַגְּדוּלִּים שְׂמַתְגַּלִּים בַּחֲב" הַפִּנְיִימוֹת דְּעִי מִבְּח"י רִדכ"ר שְׂכַמְצַחָא כו' וְנִק' מִיִּלָּה גְּדוּלָּה כְּמ"ש גְּדוּלָּה מִיִּלָּה שֶׁנִּכְרַתָּ עֲלֶיהָ כו' וְהַטְעַם הוּא כִּי עֵיקַר עֲנִין הַמִּיִּלָּה בְּכִלְלוֹתָהּ הוּא עֲנִין בְּרִית בְּרִית לְבַד כְּמ"ש לְאַבְרָהָם וְהַקִּימוֹת אֵת בְּרִיתוֹ בִּינֵי וּבִינְךָ וּבִין וְרַעַךְ אַחֲרֶיךָ כו'. וְא' זֹאת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בִּינֵי וּבִינֵיכ' כו' הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכֵר כו' וְנִמְלַחֵם כו' וְהִיא לְאוֹת בְּרִית בִּינֵי וּבִינֵיכֶם כו' כִּידוּעַ. אֲךָ בְּעֵנִן הַכְּרִיתוֹת בְּרִית יֵשׁ ב' מִדְּרָגוֹת א' כְּמוֹ ב' או"ג שִׁיעֵשׂוּ בִּינֵיהֶם בְּרִיתוֹת

(ו) אֲךָ הֵנָּה אַחֵר הַבִּירוֹר הוּא דוּמַלְתֵּם אֵת עֵרְלַת לְבַבְכֶם מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה דוּקָא כְּנ"ל. שֶׁהוּא ע"י הַבְּדִלַת הָרַע מִן הַטוֹב בְּתַכְלִית בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה וּבְמַע"ט דְּתו"מ לְהַבְּדִיל בֵּין טַמָּא לְטָהוֹר כו' בְּעִבּוּדָה הַשְּׁלִימָה בְּסו"מ וְע"ט וְע"י בִּירוֹר וְצִירוּף בִּיִסוּרֵי הַגְּלוּיֹת שִׁיִּסוּרֵי מְמוּרְקֵי כו' (בְּרִכוֹת דף ה, א) וְהִיָּה אַח"כ קִיבוּץ גְּלוּיֹת כְּמ"ש אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ כו' וְהַטִּיבְךָ וְהַרְבֵּךְ מֵאַבּוֹתֶיךָ אִם וּמֵל ה' אֵת לְבַבְךָ לְאַהֲבָה אֵת ה' כו'. וְזֶה פֶּלֶא גְּדוּל מַלְּמָה יִצְטַרְכוּ אִם מִיִּלָּה זֹאת שִׁימוּל ה' אֵת לְבַבְּם אַחֵר שֶׁאֵין עֵרְלָה בְּלִב כִּלְל וְכִלְל כו'. אֲךָ הָעֲנִין הוּא דְּאֲחֵר אֲתַעֲדִל"ת רַכְנָ" בְּתִשׁוּבָה תִּתְאַה בְּלִב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָא בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה עַד שֶׁנִּבְרַח הָרַע מִן הַלֵּב וְנִקִּי מִכָּל סִיג וְנִק' כֵּר לְבַב וְגַם ע"י הַבְּדִלָּה דְּתו"מ כְּנ"ל. אִם נִתְעוֹרֵר אֲתַעֲדִל"ע דְּהִינּוּ שִׁיִּשׁוּב ה' אֵלֵינוּ מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה כְּמוֹ יִשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ (מִיכָה ז, יט) וְא' כּוֹהֵר יִשׁוּב מֵאֵן אַתָּר מִהֵהוּא עֵתִיקָא סְתִימָאָה כו'. וְהוּא שִׁיאִיר מִבְּח"י פִּנְיִימוֹת הַמוֹחִין דְּע"ס מ"ג מִדוֹת הַרַחֲמִים

שאינן להם ערך זע"ז כלל. והמדרגה הב' היא כריתות ברית בב' או"נ בנפשותם ממש כאהבת דוד ויהונתן שאהבת נפשו אהבו שלא יפרדו לעולם וכן אהבה עצמית דאב לבן וכה"ג. וזהו כאהבת אדם לעצמו ממש שלא יתכן כזה ענין אהבה בתשוקה והמשכת הלב כלל וא"כ ענין הכריתות ברית בהם הוא בבחי' עצמיות שהוא בחי' התקשרות האמיתית בעצמיו' נפשם שהן לאחדים כנפש א' ממש ואין ענין הכריתות ברית בהם רק להיות להם לאות וזכרון הכרית העצמי הזה ע"כ צריך להיות אות הכרית הזה המורה על בחי' התקשרות העצמיות דוקא ולא בשביל שלא יפרדו שא"א להם להפרד כלל לעולם וד"ל:

ברית שזהו מצד שהגם שהן או"נ יוכלו להפרד זה מזה במשך זמן רב שתשכח האהבה מן הלב או מצד איזה סיבה שיפרידו ביניהן דברי נרגן כו' (משלי כו, כב) לפי שבעצם הן נפרדים זה מזה ואהבתם ניקנית אצלם בדרך בחי' תשוקה והמשכת מן המוח ולב כמים כו'. וכמ"ש כמים הפל"פ כו' בן לב האדם לאדם (שם כו, יט) ומצד ריחוק ופירוד שלהם יש כזה הפסק וביטול לפרקים כמו כשבטל דבר בטלה האהבה אם האהבה תלויה בדבר כו' (אבות פ"ה, טז) וכמו כן כריתות ברית מנבזה לנמוך כמו מלך ושר לעני ושפל שאין ערך ביניהם כלל אך הכריתות ברית שלהם מכריח לגבוה להשפיל א"ע תמיד להדבק בנמוך כו' שאין זה מצד עצם האהבה כלל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - כי תבואו גו' ושבתה הארץ (תקס"ב)

השמים והארץ וכל אשר בהן שמיד שעלה במחשבתו נתהוו כולם ע"י מחשבה זו וכדאי' בדברי רז"ל שבמחשבה א' נברא העולם, וז"ש שבמאמר א' יכול להבראות, שהרי באמת נתהוו כולם ע"י מאמר זה הא' רק שלא יצאו לגילוי כמו שהן עתה אלא ע"י ט' מאמרות שאח"כ שע"י אמרו ית' יהי רקיע יצא הרקיע מהתעלם שהי' במחשבה אל הגילוי להיות יש ודבר כמו שהוא כי בעודו במאמר דבראשית לא הי' כ"כ בבחי' יש כמו עתה, וכעד"ו בשאר כל המאמרות, והטעם שהיה כן הוא לפי שאם לא היה הנבראים נמשכים בבחי' גילוי ע"י ט' מאמרות שהוא בחי' דיבור העליון אלא שהיה חיותם וקיומם מבחי' המחשבה הא' לכד לא היו כלל בבחי' יש ודבר כלל אלא היו בטילים כמציאות וגם ההתחלקות לחלקים רבים הוא ע"י הדיבור כמשל השכלה א' שבדיבור נחלקת לכמה וכמה תיבות שבכל תיבה יש חלק קטן מההשכלה כו' וע"י התחלקות זו וירידת החיות בבחי' צמצומים והסתרות רבות הוא שהי' יכול להבראות גם הנבראים הנשמיו' וד' יסודות גשמיים בבחי' יש ממש והיינו ע"י החילופים והתמורות מצידופי האותיות כמ"ש בלק"א: והנה כתיב ויניחם כג"ע לעבדה ולשמרה פי' כי בראשית הבריאה בי' מאמרות הי' מצד עצמות אלקות כי חפץ חסד הוא אבל אח"כ צריך לעורר תמיד השפע אלקית שבמחשבה א' הנ"ל שתחלק תמיד ל"מ וזהו ע"י העבודה כרמ"ח מ"ע ולשמרה בשם"ה ל"ת והוא ענין שארו"ל שת"ח עוסקים בבנינו של עולם שהי' בנין

כי תבואו אל הארץ כו' ושבתה הארץ שבת לה'. וצ"ל דמשמע מיד כי תבואו אזי תיומ"י ושבתה הארץ והלא באמת צריך שהיה ששה שנים עד שאח"כ בשנת השביעית תהי' שנת השמטה, והענין יובן בהקדים להבין במה שלפעמים מצינו שת"ת עדיף מתפלה כמארו"ל ת"ת כנגד כולם היינו אף כנגד עיון תפלה וגמ"ח ובמ"א משמע להפך כמו שאמרו הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו וכיוצא בזה מצינו דגמ"ח עדיף מתורה ותפלה כמו שאמרו רבה דעסיק בתורה לחוד חי מ' שנים כו' גם כתי' חסד הפצתי ולא זבח וחסד היינו תורה שנק' תורת חסד וגמ"ח שהם למעלה מתפלה הנק' זבח במקום קרבן תיקנו וכו': הנה ארו"ל ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בוניך אלו ת"ח שעוסקי' בבנינו של עולם וי"ל הלא עולם הוא ל' זכר ואיך אומר בוניך שהוא ל' נקבה ויובן כ"ו ע"פ מארו"ל הידוע דבעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר א' יכול להבראות כו' פי' המאמר האחד הוא מאמר דבראשית שהוא הכולל כל הי"מ וכמ"ש בזה ע"פ בראשית ברא את השמים ואת הארץ את השמים לאכלאל כל עובדיו דבשמים כו'. והענין הוא כי בראשית הוא בחי' חכמה וכתוב כולם בחכמה עשית שבחכמה נכללו כל שאר המאמרות והוא עד"מ כמי שחושב במחשבה א' שנכלל בה הרבה דיבורים שידבר אח"כ כמ"כ המאמר דבראשית הוא בחי' מחשבה א' דאנא אמלוך שעלה במחשבתו ית' להבראות

ואו ע"ז מוציא כח הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שבולת מעין הזרע וכן פירות בעילוי רב ועצום למעלה מעלה ממהותו ועצמותו של הגרעין הנטוע בו כמ"כ פשט ההלכה של שנים אוחזין בטלית וכדומה שמדברת בענין סיפור מעשה גשמיית בשנים שמצאו טלית זה טוען כולה שלי וא' טוען שקר, כ"ז יתבטל והי' כלא הי' דהיינו כשלומד הלכה זו בג"ע שהוא בחי' זיו השכינה הנולד מלימוד הלכה הגשמי' שלמד בעוה"ז לא נו' שם כלל סיפור מעשה זו בגשמיית בשנים אוחזין בטלית גשמי ח"ו כי אין שם טלית גשמי ואין שם טענת שקר, אלא הוא גילוי השכל אלקי מח"ע שיש בהלכה זו למה יהיה הדין והפסק שיחלוקו שיש בזה למעלה סוד ה' ע"פ חכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה דיעא אלא שנתלכשה במעשה זו הגשמיית, ולכן בג"ע הלבושים הגשמיים דאורייתא נקבו והיה כלא היה אבל החכמה אלקית שיש בזה נשאר שם להוסיף אור וגילוי לנשמתו שישגי ויבין השגה זו האלקית והוא ענין זיו השכינה שארז"ל שצדיקים יושבי' ונהנין מזיו והיינו זיו תורתם ועבודתם ממש וכענין רבה בר נחמני ששאלוהו כמתכתא דרקיע אם ספק אם בהרת קדמה בו' דמשמע שם שהנשמות לומדים שם כל מה שלמדו כאן (ולפי שרבה היה יחיד בנגעים ואהלות לכן שאלו ממנו ספק זה כי לתחתונים דוקא יש כח זה לפסוק הדין שמסתפקים בו מחמת שהקליפות מעלימו' על הלכה זו והתחתונים יש בהן כח לברר ולהעלות מהשבידה לפי שהן מלוכשים בגוף בו' עמ"ש באגרת הק' בביאור מאמר הר"מ פ' נשא והמשכילים בו' דכ"ג ע"ב). וענין לשמרה הוא כי השמירה היא לעדור ולחרוש הכרם ולסקלו מן האבנים והקוצים שבו, והן שפ"ה ל"ת לבער הרע מקרבו כמשל זריקת הקוצים, והחרישה הוא בחי' המרירות ולב נשבר ונדכא שזהו כמשל החרישה דמרפי ארעא שאוי דייקא תצמיח הזרע כמ"כ בכדי שיהיה כלי לשבו ועל ידו יהיה צמיחת זיו השכינה ע"י זריעת התומ"צ צ"ל מתחלה בבחי' לב נשבר בו' כמ"ש כתיב למאור להעלות נר שדייקא ע"י הכתיבה יומשך אח"כ בחי' מאור ונר וזיו השכינה וד"ל:

עולם הדיבור והמשכתו מבחי' העלם המחשבה א' אל הגילוי ולכן בוניין הוא ל' נקבה רמו לעולם הדיבור הנ"ל הוא מדרת מלכותו ית' (וע' זוהר ר"פ זו וברמ"ז שם ע"פ היא העולה דמה"ט נמי נק' היא העולה ל' נקבה אע"פ שבאה מן הזכרים דוקא אלא לפי שרומזו לכנס"י היא מדרת מלכותו ית') והמשכה זו היא ע"י תורה שנק' תורת חסד וכן ע"י גמ"ח שע"י ממשכים גילוי בחי' כי חפץ חסד הוא להיות עולם חסד יבנה וזהו כי חסד הפצתי בו' ולכן ת"ח דוקא נק' בונייד. וביאור הענין אך הוא המשכה זו ע"י תומ"צ וגם ענין ויניחהו בג"ע לעבדה בו' שנמשל לעבודת הארץ שצריך זריעה וחרישה ולהבין ענין המשל הנה ג"ע הוא זיו השכינה ופי' זו הוא ענין גלוי והיינו בחי' תוספת הארה על חיות העולמות שיהיו משיגים ונהנים בהשגתם מהארה זו וכמשל שיבאו שלהבת גדולה בבית אע"פ שיש שם האור של הנר מ"מ נעשה תוספת אורה מכמו שהיה, כמ"כ הוא ענין זיו השכינה שבג"ע שהוא בחי' תוספת אור וגילוי אלהות בהשגתם, והו ענין המאיר לארץ ולדרים עליה שממשך ומאיר תוספת אור לארץ העליונה הנק' ארץ החיים ולדרים עליה המקבלים ממנה וכנו' בסידור בפי' מרחם על הארץ ואח"כ על הבריות בו', אך מהיכן באה תוספת הארה זו והו ענין מארז"ל שת"ח עוסקים בבנינו של עולם הג"ע ר"ל שהם ממשכים תוספת אור וגילוי ממדת מל' ית' בבי"ע (כי החוק הקבוע להמשכת החיות בעולמות א"צ למעשה התחתונים ומעשה התחתונים הוא רק להמשך תוס' אור כמ"ש בפע"ח בהקדמה) והיינו ע"י תומ"צ שלהם כי שכר המצוה הוא נמשך מהמצוה עצמה כידוע שזהו פי' שכר מצוה מצוה וכן הוא בתורה בו' שמהתורה עצמה שלמדה למטה נעשה זיו השכינה להאיר לנשמה זו שלמדה התורה למטה אך היא שמנשמות לימוד הלכה המדברת בענינים גשמיים כמו שנים אוחזין בטלית בו' יתהוה בחי' זיו השכינה, הענין שזהו פי' לעבדה שנמשלו רמ"ח מ"ע לעבודת הארץ בזריעה וקצירה, שהזרע עצמה הזרע בהקרקע נרקב מכל וכל ולא נשאר ממנו מאומה אלא שע"י זה נכלל כחם בכח הצומח שבארץ ונתאחד עמו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ויהיו בני' גו' מקושש עצים

נמשכו מבחי' לבושי, ושיוכללו בבחי' גופא זהו ע"י גילוי א"ם ב"ה עצמו (וכמו קי"ם שהים יהפך ליבשה זהו בעתיקא

והנה ע"י גילוי בחי' אור א"ם ממש ע"י וכל להיות עליות הנשמות בבחינת לאשתאבא כגופא דמלכא, שמקודם

אך איך יהי עליי זו מבחי' איהו וגרמוהי לבחי' איהו וחיוהי זהו דוקא ע"י בירור נה"ב וביטול היש לאין, דהנה כתי' והחכמה מאין תמצא שבחי' אין הוא למעלה מבחי' חכמה וז"ש בזהר ע"פ היש בה עץ אם אין שבחי' אין הוא למעלה מעלה מבחי' עץ החיים. והנה ע"י ביטול היש לאין ממשכי' בחי' אין ממש מה שלמעלה מהחכמה, וז"ש בעקידת יצחק ממעל לעצים פי' למעלה מבחי' ב' העצים עה"ח ועה"ד כו' ועי"ז יתכללו הנשמות מבחי' איהו וגרמוהי לבחי' איהו וחיוהי שבחי' אין הוא המחבר ב' בחי' אלו כו'. והנה בירור נה"ב וביטול היש זהו בירור עץ הדעת טו"ר שמברר' הטוב מהרע ויתפרד הרע וככה בירור זה נמשך בחי' אין כו'. והו התחברות ב' העצים בשבת דוקא, שאו מתפרד הרע מהטוב ועולה הטוב דק"ג ונכלל בקדושה כו'. והנה העה"ד מתברר ומתאחד עם עה"ת. וגם העץ החיים בחי' ח"ע מתעלה עוד בבחי' כתר שהוא בחי' אין. והו ענין שבת תתאה ושבת עילאה כמ"ש במ"א ע"פ שבתותי תשמורו כו'. **וזוה** יובן מה שהתומ"צ עולים ע"י התפלה והשבת דוקא, דלכאורה תמוה למה התומ"צ צריכין להתעלות ע"י עוד דבר, אך כי התורה היא בחי' אדם רמ"ח מצות רמ"ח איברין וכו' והוא בחי' חכמה עילאה, והעלוי' הוא ע"ד והחיות נשאות לבחי' כי לא אדם הוא, ועלוי' זו הוא דוקא ע"י בירור נה"ב וביטול היש שזוהו בחי' התפלה כו' ושבת אותיות תשב תשובה עילאה כו' בחי' ביטול.

תליא כו' ארון הנפלאות וזהו לידת הנשמות שהאצי' יומשך כבריאה, ועד"ז ג"כ עליות הנשמה בבחינת לאשתאבא בגופא צ"ל ע"י המשכת אור א"ס ממש. ולכן זהו דייקא ע"י קיום התומ"צ בעשיי' גשמויות שע"י בירור נה"ב וביטול היש לאין עי"ז דוקא נמשך גילוי א"ס ב"ה ממש, כמו והחיות נשאות את הכסא ובחי' אדם שעל הכסא לבחי' כי לא אדם הוא כו'. או כענין העלאת מ"ן דוקא מהתחדשות כמו צפור המדברת כו'. **וזוה** יובן ענין התחברות ב' העצים עץ החיים ועץ הדעת בשבת, כי הנה עץ החיים הוא בחי' חכמה עילאה כרכתי' והחכ' תחי', ואורייתא דמחכמה נפקת נאמר בה עץ חיים היא, והו ובעצרת על פירות האילן אילנא דחיי שבעצרת הוא מתן תורה שהיא בחי' עץ החיים, והו שאנו מברכים בכרכת התורה וחיי עולם נטע בתוכינו ובשמ"ע אנו אומרים כי באור פניך נתת לנו תורת חיים. ופי' חיים הוא כמאמר איהו וחיוהי חד דקאי על התלבשות אור א"ס ב"ה בחכמה עילאה, ואיהו וגרמוהי חד קאי על ההתלבשות במחשבה עילאה שמשם שורש נש"י, והו ירדת הנשמות למטה בגוף ירידה צורך עליי' להעלותן מבחי' יחוד דאיהו וגרמוהי לבחי' יחוד עליון יותר דאיהו וחיוהי חד שהוא יחוד א"ס ב"ה בחכמה עילאה שעיקר השראת אור א"ס הוא בחכמה דוקא כמ"ש בתניא פל"ה בהג"ה, והיינו עלייתן בבחי' עץ החיים והו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וכמאמר כי הם חיינו כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה לאמר, ש"פ פנחס, תרד"ע

רעג) **והדוגמא** מזה למעלה מב' במ"א שהו"ע בקיעת הקו דהאוא"ס שלפני הצמצום בוקע את חשך הצמצום ונמשך ומאיר בבחי' קו"ח לאחר הצמצום כו', וידוע דאור הקו הוא בבחי' מיעוט האור לגבי האוא"ס שלפני הצמצום כו', דהאור כמו שהוא כלול בעצמותו לפני הצמצום הוא בבחי' ריבוי האור, ובעצם מעלתו הוא גבוה כמעלה עד שאינו עולה בשם אור כו', וכמ"ש בסש"ב במשל אור וזו השמש כמו שהוא בגוף כדור השמש שהוא שם ביתר שאת וביתר עז בבחי' ריבוי האור כו', וגם הוא שם אין ואפס לגבי גוף מאור השמש שאינו עולה בשם אור כו', שזוהו ג"כ מעלה בהאור שנרגש בו מקורו עד שאינו עולה בשם אור כלל כו', וכמשנת"ל פל"ז ול"ח בענין מיעוט וריבוי שיש בזה ב' ענינים

בחי' מיעוט האור ובחי' ירדת מעלתו בעצם מהותו כו', דכמו"כ הוא באור הקו שהוא בבחי' מיעוט האור הרבה מכמו שהי' קודם כו' וגם ירד ממעלתו שהוא כמו ממהות למהות כו' והו"ע מה שבא בבחי' דילוג כו', והיינו שהצמצום לא הי' באופן כזה שישאר אור הקו (דאו הי' בבחי' מיעוט לבד כו'), כ"א בבחי' העדר האור לגמרי כו', דאור הקו שבא אח"כ בא בדרך דילוג דהיינו שאינו כמהות אור הראשון כו', וכמו השערות שבאין מן המוח דרך הפסק עצם הגולגלת כו' וכמ"ש במ"א, ועי"ז בא האור באופן כזה שאפשר להתקבל בעולמות כו'. אמנם סיבת הבקיעה הזאת הוא מחמת התגברות האור דוקא כו', דהנה ידוע דלאחר הצמצום שהו"ע סילוק האור והתעלמו במקורו כו' חזר אח"כ והאיר

הטוב בעצם להשפיע גם לשאינו ראוי וחסד הוא בבחי' הגבולה כו', אך בחי' חסד שבא"ס הוא להיות הגילוי בבחי' בל"ג כו'), ולא הי' בחי' כח הגבול ניכר כלל כו' (וגם ככה הגבול שהן אותיות הרשימו הי' בהם האור בגילוי ממש כו', שעו"ז הי' בהם עילוי שלא הי' במציאות אותיות כלל כו', וי"ל דמשנת"ל דהאור כמו שהי' כלול בעצמותו הי' בבחי' ריבוי כו', י"ל דרשי האורות שזהו שרש בחי' או"פ כו' הי' בהם היתרון ע"י בחי' הגילוי דאוא"ס הבל"ג כו' ועמשנת"ל פכ"ז בענין האור העולה על כולנה כו'), ואח"כ הי' הצמצום שזהו הרצון בהתגלות כח הגבול והתגברותו על בחי' כח הבל"ג בכדי שיהי' בחי' המציאות כו' (וי"ל מפני שבחי' החסד יש בו מ"מ בחי' הגבלה דמשו"ז בחי' הגבו' מגביל את החסד כו' כמ"ש במ"א, ע"כ גם בחו"ג שבא"ס הגם שהחסד הוא בל"ג כנ"ל מ"מ יכול להיות התגברות הגבו' בבחי' הצמצום להעלים את האור כו'), ואח"כ נמשך הקו שהוא מבחי' ת"ת הנעלם שלמע' מבחי' חו"ג הנעלמים כו'. ובוהר"ק אומר שהוא בחי' שמן הטוב וידוע דשמן הטוב זהו בחי' פנימיות עתיק וכמשנת"ל פר"ד, והיינו כמשנת"ל במ"א ע"פ הידוע דת"ת עולה עד כתר שזהו בבחי' פנימיות הכתר, דכמו"כ הוא גם בבחי' ת"ת הנעלם שמגיע בבחי' פנימיות הכתר שבא"ס כו', והכוונה והרצון בענין הקו הוא ההתחברות דבחי' גבול ובל"ג כו', שהרי האורות הן בבחי' מדה וגבול שיש בהן ע"ס כו', ומ"מ הן בחי' בלי גבול וכמשנת"ל פט"ז דאין זה כח הגבול שבא"ס כ"א מה שהא"ס הבל"ג שיער בעצמו להיות אור שבבחי' מדה וגבול דמשו"ז הוא בבחי' אור כו' וכל אור הוא בבחי' א"ס כו', דהרי שרשי האורות הגם שיש בהם ע"ס הרי אינם במדר' ניכרת כלל ובבחי' התאחדות ממש כו' וכמשנת"ל פ"י"ט ובפרקים שאח"י, וגם האורות כמו שהן באצ' ה"ה בבחי' א"ס להתפשטותן כו' (ועמשנת"ל פקס"א), והיינו לפי שהקו הוא מבחי' ת"ת הנעלם דענין הת"ת הוא בחי' ההתכללות כו', וע"כ יש בהקו בחי' ההתכללות וההתחברות דבחי' גבול וכלי גבול כו', ומפני שהוא הארה שבאה ע"י הצמצום כדרך דילוג אפשר להתקבל בעולמות ומ"מ הוא בבחי' א"ס כו'. וזהו מה שהקו כמו שבא בהתגלות עושה כ' פעולות הפכיות, הא' אשר בכחו דוקא לאכללא שמאלא כימונא כו' שהוא בחי' ההתכללות והיחודים בכל האורות המסתעפים מן כתר דא"ק עד מל' דאצ' כו', וכמא' אנת הוא דקשיר לון ומיוחד לון כו', עד שע"י דוקא יוחלף האור בכלי שאינו שלו כמו אור החסד בכלי הגבו' כו', והב' שנק' בשם קו המדה דוקא למדוד כל האו"כ כו', ונת"ל פכ"ח שזהו מצד רוישם הא"ס שבקו כו'. ולפי הנ"ל י"ל שזהו בהקו מצ"ע היינו מצד שרשו מבחי' ת"ת הנעלם ומבחי' פנימיות ועצמיות א"ס בחי' פנימיות הכתר כו', דמשו"ז יש בו התכללות דב' הפכים דגבול ובל"ג ועושה שני

להיות בחי' גילוי אור כו', והיינו שהי' תנועה הפכית מן הצמצום שהוא בחי' העלם האור שחזר והאיר אח"כ כו' וכמ"ש במ"א, וצ"ל דמה שחזר והאיר לאחר הצמצום הי' בבחי' תגברות יותר מהאור שהאיר במקום החלל לפני הצמצום וכמ"ש בע"ח שהי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות כו', שהרי האור הזה נסתלק ע"י הצמצום כו', וא"כ מה שנמשך אח"כ אור שבקע את חשך הצמצום כו' בהכרח לומר שבא בבחי' תגברות יותר מהאור הקודם כו', וכמא' גולל אור מפני חשך הבא אחריו כו', והיינו האור שלפני הצמצום שנתעלם מפני חשך הצמצום כו', ואח"כ גולל חשך הצמצום מפני אור הוא אור הקו כו' שהן כ' בחי' אור כו', והיינו שהאור שאחר החשך אין זה רק האור שקודם החשך כו', כי בכדי שיהי' המשכת הקודם מאחר שנסתלק הרי צ"ל ההמשכה (מה שחזר והאיר) ככה עליון יותר כו', ובפרט בכדי לבקוע את חשך הצמצום בהכרח שהאור הדוחה את החשך הוא בבחי' תגברות יותר מהאור הקודם שגולל אור כו'. והענין הוא דהנה כתי' אל אלקי הוי' דבר ויקרא ארץ ואי' בוהר אחרי דס"ה ע"א שהן ג' בחי' חג"ת ש' אל חסד כמ"ש חסד אל כל היום, וש' אלקי גבו' ושם הוי' ת"ת, וביהושע סי' כ"ב כ"ב כתי' אל אלקי הוי' הוא יודע ואי' בילקוט שבג' שמות אלו נברא העולם שנא' הוי' בחכ' יסד ארץ כו', ובג' שמות אלו הי' מ"ת והן חב"ד, ואין זה סותר למ"ש בוהר שהן חג"ת די"ל שהן ג' ראשי ראשין והן בחי' הצמצות דא' בפרד"ם שער הצמצות פ"ג שהן ג' מדר' לפי שכללות האצ' נכלל בג' מדר' חג"ת כו', ומהם נמשך לכח"ב שבכתר ומשם לחב"ד דאצ' כו', ובילקוט מדרב בבחי' הגילוי שהן חב"ד ובוהר מדרב ברשען שהן בחי' ג' צמצות כו', ובשרש שרשן הן בחי' חג"ת הנעלמים שבאוא"ס לפני הצמצום כו', דהאור שהי' ממלא מקום החלל לפני הצמצום הוא מבחי' חסד הנעלם שהוא ש' אל כו', והצמצום הוא מבחי' גבו' הנעלמה שהוא ש' אלקי כו', והקו הוא ש' הוי' בחי' ת"ת הנעלם כו', וכמ"ש בוהר"ק פ' בראשית על מאה"ז דמ"ז דיסוד דמל' דא"ס נק' בוצינא דקרדוניתא כו' כי יסוד דנוק' נק' נר לצוק בתוכה שמן הטוב כו' חוט הא"ס היוורד בתוכה כו' מת"ת הנעלם כו', ובמ"ח מס' צמצום א"ס פ"א מ"ג כ' ושתף שרש דין זה במדת רחמים במה שמשך בתוכו קו אור כו', הרי שהאור הראשון הוא מבחי' החסד כו' דאור הזה נתעלם ע"י הצמצום שהוא בחי' הגבו' כו', והיינו דתחלה הי' הרצון להיות בחי' גילוי אור ותו"ע בחי' חסד כו', והי' הגילוי בבחי' א"ס וכלי גבול דו"ע בחי' חסד שבא"ס להיות הגילוי בבחי' א"ס כו' (כמ"א מב' ההפרש בין חסד לטוב דחסד מ"מ יש בו הגבלה כו', דענין החסד הוא להשפיע להראוי רק שמדת החסד אינו מדרקד כ"כ באופן הראוי, ומי שהוא ראוי נותנים לו ריבוי השפעה ביותר כו', אך הטוב הוא

בחי' אור, דהאור הקודם הוא מבחי' חסד הנעלם, והיינו הרצון בהגילוי שזוהו בל"ג (והי' בגילוי גם בכח הגבול ובשרשי האורות). והצמצום בחי' גבו' הנעלמה, והוא הרצון בהתגלות כח הגבול, והקו מבחי' ת"ת הנעלם, והכוונה בו חבור בל"ג וגבול שהוא מאור הא"ס ובא במדה וגבול, ולכן הוא בחי' קו המדה וכל התכללות והתאחדות ע"י הקו, והוא מצד עצמו להיות מבחי' ת"ת הנעלם שמונע בפנימיות הכתר והו"ע שמן הטוב.

פעולות הפכיות כו', וז"ע בקיעת הקו שבא ע"י התגבורת דוקא דהיינו מבחי' ת"ת הנעלם שלמע' מהאור הקדום כו', ומפני שבא בדרך בקיעה דהיינו שבא בבחי' דילוג ה"ה מתקבל בעולמות להיות בהם בבחי' או"פ כו'. קיצור. וז"ע בקיעת הקו שבא בבחי' ירידה בעצם מהותו ע"י דילוג הצמצום, ולכן מתלבש בעולמות והוא ע"י תגבורת האור, דהנה מה שחזר והאיר ה"ז אור שלמע' מהאור הקודם, וזהו גולל אור מפני השך וחשך מפני אור ב'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עלה אלקים בתרועה - חג הסוכות, תרפ"ט

ויודעי נסתרות ואנשים פשוטים כמו עמי הארץ נשים וקטנים דכולם שוים ממש ולית מח' תפיסא כך כלל דגם המח' הקדומה דא"ק שהוא הפרצוף הראשון אחו"צ ג"כ אינו תופס בעצמותו ית'. וזהו אתה שהוא בחי' העצמות הרי אינו שייך בו ית' הענין דהעלם וגילוי. והוא היינו בחי' אור א"ס דשייך בו העלם וגילוי, אך בחי' הוא אינו ההעלם של הגילוי אלא הוא בחי' העלם בעצם והיינו בחי' עצם האור שאינו בבחי' גילוי כלל והיינו דאין ענינו ענין הגילוי. והוא רק בהמשכה בעצמותו ית' וכמו עד"מ הכחות היוליים העצמיים עם היותם במדרג' כחות שהרי אינם עצם הנפש ואינם אלא כחות בלבד, ומ"מ ה"ה כחות עצמי' הכלולים בעצם הנפש וה"ה כמו העצם, דכמו שהעצם אינו בגדר גילוי בעצם כמו"כ הכחות עצמי' אינם בגדר גילוי בעצם, וכמו"כ הוא בעצם האור שאינו בגדר גילוי בעצם, והגם דאור הוא גילוי, אבל אין ענינו ענין הגילוי וכמב' במ"א בענין הי' הוא ושמו. דהוא גילוי אבל אינו גם גילוי לעצמו. והוא רק מה שהוא בהמשכה בעצמו. ועד"מ הכחות העצמי' היוליים כמו שהם כלולים בעצם הנפש שהם כמו העצם, ואינם ענין הכחות ומה שהם בהגדרה דכחות הכוונה מה שאינם עצם הנפש, כמו"כ הוא בעצם ההעלם דהוא, אבל הוי' הוא בחי' גילוי האור דא"ס רק שזה הגילוי בעצמותו, וז"ש לברוך כמו שהוא לברוך הוא בבחי' או"א"ס שלפח"צ וזהו בחי' אצי' דכללות. והנה בשם הוי' יש ד' אותי' דיש בזה ב' מדרג', והן בחי' י"ה ובחי' ו"ה והיינו הגילוי לעצמו והגילוי לזולתו, וכמו באצי' הפרטי' הרי יש ב' מדרג' הוי"ב שהם ב' אותי' י"ה דשם הוי' דיו"ד בחכ' וה' כבינה וזו"ן הם ו"ה וכתי' הנסתרות להוי'

עלה אלקים בתרועה הוי' בקול שופר, והנה אלקים הוא מדה"ד והצמצום, והוי' הוא רחמים, דצמצום הוא העלם והסתלקות ורחמים הוא התפשטות וגילוי, דהעלם וגילוי הסתלקות והתפשטות הן הפכים זמ"ז אשר כן הוא עד רום המעלות הן במדרג' העליונות שאחר הצמצום הרי אלקים הוא העלם והסתר והוי' הוא גילוי, והן בהענינים שלפני הצמצום, וא"כ הרי השמות אלקי' והוי' הם חלוקים בענינים, וצ"ל מהו אומרו עלה אלקים בתרועה הוי' בקול שופר דמשמע דע"י התרועה שהו"ע תקיעת שופר הנה עי"ז נכללים כ"א בעלה אלקים בתרועה והוי' בקול שופר, ועוצ"ל מפני מה תקיעת שופר בכלל נק' בשם תרועה דוקא דזהו מה שבשופרות מסיים בברכות שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים תרועה דוקא, ועוד מהו קול תרועת כו', דמשמע הפועל יוצא של התרועה שזהו קול התרועה. (טו) והנה עבודה דר"ה הוא בקבעו"ש בפנימי' ועצמו' נפשו שמוסר ונותן א"ע במסירה ונתינה פנימי' בהתגלות לאלקות שהו"ע מסירות נפש שמוסר ונותן א"ע לגמרי מכל וכל, דע"ז ממישיכים בחי' המשכה פנימי' ועצמו' מפנימי' ועצמו' או"א"ס ב"ה כבי' שהו"ע המשכת אור חדש ממש, וזהו זכרון ליום ראשון דע"י עבודה האמיתית דר"ה ממישיכים אור חדש מפנימי' ועצמו' או"א"ס ב"ה כמו שהוא לפח"צ, וזהו זכרון ליום ראשון דזהו זכרון ממש לבחי' יום ראשון, הגילוי הראשון כמו שהוא לפח"צ, והענין הוא דהנה כתיב אתה הוא הוי' לברוך, אתה הוא עצמו' א"ס ב"ה, דזהו מה ששם שמים שגור בפי כל דהכל אומרים אתה, שהוא עצמו' א"ס ב"ה ושגור בפי כל בהשוואה גמורה בעלי תורה

הפשוט להאציל ולברוא כו' שזהו מקור ושרש דבחי' ממכ"ע שהרי בעליית הרצון שם הוא ההשערה על ע"ם ועצם האור שהוא למע' מעלות הרצון דאינו שייך שם ע"ם כ"א ספי' עד אין קץ ה"ו מקור ושרש דבחי' סוכ"ע. קיצור. יבאר דע"י הקבועו"ש דר"ה שהו"ע ההנחה בהתגלות לאלקות עי"ו ממשכים אור חדש זכרון ליום ראשון. זכרון ממש לגילוי ראשון כמו שהוא לפני הצמצום אצי' רכללות.

אלקינו והנגלות לנו ולבנינו, דחו"ב הם נסתרות עדיין אבל זו"ן הן נגלות, הנה כמו"כ באצי' הכללות הן ב' המדר' בחי' אור המאיר לעצמו ומה שמאיר לעצמו אור השייך אל העולמות והוא בחי' עצם האור (כמו ההעלם של הגילוי) מבחי' התפשטות האור, וידוע שבאוא"ם שלפח"צ הנה ב' מדר' אלו הן מקור ושרש דב' המדר' דממכ"ע וסוכ"ע כמו שהן אחר הצמצום דהנה בחי' התפשטות האור כזה ה' עליית הרצון על ההשתל' וכמו"ש בע"ח כשעלה ברצונו

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

ל"ג בעומר, ה'תש"ט

והתלמידים בשאלותיהם, ובמשך שבוע ימים יום היה כ"ק רבנו הזקן משיב על שאלותיהם כמה שעות ביום בבית המדרש מעל הבימה, וכל הלשונות בגמרא רש"י תוספות רמב"ם ורא"ש היה אומר בעל-פה ככתיבתם, מה שהפליא את הבקיאים, וכשערך כ"ק רבנו הזקן את שאלותיו הוא, לא ידעו מה להשיב לו, וכאשר בקשוהו גאוני מינסק שיאמר להם, ענה להם רבנו הזקן שזאת יוכלו לשמוע מפי גדולי תלמידיו בישיבה שלו בעיר מגורו, וכששה מנינים מבחירי בעלי הכשרונות בישיבות מינסק הלכו עם כ"ק רבנו הזקן לליאזנא. וכשבאה הידיעה לוויילנה, החליטו להטיל חרם על החסידים והעומדים בראשם, וזו היתה סיבת החרם דזמן ההוא.

(ג) חמש שנים ישב אבי אביו במינסק עד שבשנת תקמ"ו השתדך עם ר' יוסף משה מדריבין וישב על שולחנו כחמש עשרה שנה, ושם התקרב לעדת החסידים. ובשנת תקס"ג היה בפעם הראשונה אצל כ"ק רבנו הזקן בליאדי, וברכו בבוך זכר בר קיימא – כי היו לו שלש בנות וכן לא היה לו – וכעבור שנה נולד אביו ר' יוסף ביינוש ויהי ילד בריא ובעל כשרון והתחנך אצל מלמדים חסידים ואנשי מעשה, וכשהיה בן עשרים, בשנת תקפ"ו, השתדך עם החסיד ר' אברהם מלמד מליאדי.

באמצע הסיפורים – בין סיפור לסיפור – נכנסתי ל"מנין" לראות מה נעשה שם, וראיתי מחזה נהדר מאד, כ"ק אאמו"ר יושב במקומו ככותל מזרחית דרומית מכוסה בטליתו עד חזהו, ידו השמאלית על שוקו ובידו הימנית מכה מזמן לזמן באצבע צרידה לפי תנועת ניגונו. החסיד ר' חנוך הענדל יושב לו על הספסל ליד השולחן

סיפורי מורי ר' ניסן סקאבלא:

(א) חותנו⁴⁹ החסיד ר' פסח מלמד, ישן בחדר הסמוך לחדרו של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" במשך כמה חדשים בקיץ תר"ב בזמן שלמד עם בנו כ"ק אדמו"ר מהר"ש. באחד הימים שמע שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" אומר תהלים – זה היה בהשכמה בשעה שלש אחרי חצות הלילה – את הפסוק⁵⁰ גם צפור מצאה בית ודרור קן לה – הצפור הקטנה ביותר שבראת יש לה מקום ואילו אתה הגדול שבגדולים אין לך מקום. וידבר בקול רם, ואחר כך ניגן את הניגון של כ"ק רבנו הזקן, בעל ארבעת הבבות, ולמד גמרא בבא קמא כשתי שעות.

(ב) אבי אביו ר' חיים יהושע היה יליד עיר ביחוב מגזע המנגדים, ולהיות שאביו היה מתפרנס מעסק שכירות בתי רחיים סמוך לעיר סלוצק, העתיק מושבו לשם ואת בנו חיים יהושע נתן לישיבה בסלוצק וילמוד שם כמה שנים בהתמדה רבה ויעש חיל בלימודו, וכשהיה בן חמש-עשרה שנה, הלך ונכנס לאחת הישיבות במינסק וילמוד שם בשקידה עצומה. בעת ההיא גברה ההתנגדות על שיטת הבעש"ט, ביותר הרעישו גאוני ליטא על המגיד מליאזנא שהוא עומד בראש התעמולה להפיץ תורת הבעש"ט ותלמידו המגיד ממזריטש בליטא. ואשר אסף הרבה מיודעי תורה ומלמדם מנהגי הכת. ובני הישיבות עשו רצון מוריהם הגאונים וידברו סרה על הכת והעומדים בראשה. ויהי היום וישמע שהמגיד מליאזנא בא למינסק להתווכח עם מנגדי שיטתו, ובני הישיבה המצויינים הכינו שאלות וקושיות כמה לתפוס את ראש הכת. כשבא⁵¹ כ"ק רבנו הזקן, הקיפוהו הגאונים המורים

(51) ראה ג"כ "התמים" ח"ד ע' ל' ואילך.

(49) כן צ"ל גם בספר השיחות ע' 69.

(50) תהלים פד, ד.

ובנו הבחור מענדל משרת יושב על הספסל העומד ליד התנור שבימין הכניסה מהחדר השני ל"מנין" ולומד חומש עם פרש"י.

מזמן לזמן מפסיקים המספרים לספר סיפוריהם כדי לשמוע הוד קול ניגונו של אבי בתפלתו, וכולם מתרגשים – ולעתים עיניהם גם זולגות דמעות, מנועם זמירתו המלא געגועים ושפיכת הנפש.

שבכותל הדרומי, טליתו על כתפו ומתפלל ובוכה, אומר כמה מלים, מנגן ובוכה. החסיד ר' מאיר מרדכי טשערניץ⁵² יושב בכותל הצפוני ליד החלון האמצעי, טליתו על ראשו אבל פניו נראות ומתפלל בעינים עצומות. האברכים ר' משה זרחי, ר' מענדל באשעס ור' נחום חנה חעניעס עומדים ליד הכיור והדלת באזנים נטויות ובפיות פתוחים, וליד שולחן הקריאה עומד ר' דובער חאלאפעניצער⁵³ אומר תהלים ומתמוגג בדמעות,

(53) ראה אודותו שיחת י"ב תמוז תש"ז (לקוט כז) אות טו.

(52) ראה אודותו ב"התמים" ח"ו ע' קב ואילך.

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מ.א.

בטיולים דשבוע שלם, הואיל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, לספר לי את אשר שמע מהוד כ"ק אביו כ"ק אדמו"ר הרה"ק, סיפורו הארוך של הרה"ג החסיד הרי"א (אשר רק ההקדמה לבד הובאה לעיל) בסדר הויכוח שערכו אז המנגדים במינסק, תוכן עניני ההתוכחות, ואופן סדרי הדברים, את הנעשה במחנה המנגדים מדיבוריו והנהגותיו של כ"ק רבינו הזקן, וניצחון הגדול אשר ניצח את מנגדי תורת החסידות ודרכי החסידים.

החסיד הרי"א מספר בארוכה על דבר התוצאות הגדולות של הויכוח במינסק, אשר כ"ק רבינו הזקן הפיח רוח החסידות בכמה עשירות מגדולי הגאונים, אשר החליטו לבחור את הזקנים שבהם ולשלחם להגר"א נ"ע לפעול כי יבטל את החרם אשר הכריזו על החסידים ומנהיגם הגאון מליאזנא.

ולכל לראש, הרכוש הגדול אשר רכש כ"ק רבינו הזקן בויכוח ההוא, אשר כארבעים מנינים אברכים, אשר רובם היו מבני עלי' המפורסמים בגלילות ווילנא, בריסק, סלוצק, מינסק ושקלוב בשם טוב, ומהם מעוטרים בתוארי תהילה: ותיק, סוע"ה, מתון ומסיק, עליוי והדומה, נצמדו לכ"ק רבינו הזקן, מהם אשר באו אחרי כן, ורובם ככולם נספחו לעדת החסידים.

בהמשך השיחות – דשבוע ההוא – הואיל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק לספר לי את אשר שמע מהחסיד הנודע ר' שמואל דוב מבאריסאוו, סיפור ארוך ומסודר, מאת ביקורו של מורנו הבעש"ט באיזה עיירות ברוסיה הלבנה – וויס-רוסלאנד – בתחילת התגלותו, ואשר מני אז היו חבריו הצדיקים הנסתרים, ושלוחיו תלמידיו, סובכים הולכים לעשות נפשות, לשיטתו של מורנו הבעש"ט, ולהכניס אור חיים של תורת חיים – א לעבעדיקע תורה – בתוככי ישראל.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בי"ה ה' אדר"ח כסלו רפ"ב
ראסטוב דאן

כבוד ידידי עוז הנכבד ומרומם, אוהב
עמו ודורש שלומו טובו ואשרו, בחכי
וביראת ה', משכיל על דבר, בבינה
ותירה, אי"א מו"ה פנחס שי' המכונה
דאקטור כהן

שלום וברכה!

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להשביע
משאלת לב אוהבים ורעים, לשוחח איש בשלום רעהו,
ולדרוש שלוי אחינו, מחמדי נפשינו, אשרם וטובם, יברכם
האלקים, והוא יתברך יזכינו להתראות פנים בשובע
שמחות, ועינינו תחזינה בנועם ישראל ותורתו.

ידיד נפשי ראה יראה את אשר כתבתי לידידינו הנעלה
מר ראזענהיים יחי' אודות התעמולה בכל מרחבי המדינות
לטובת תלמידי החדרים והתלמוד תורה'ס ברוסיא,
הדרושה עזר וסעד כאמור.

ידעתי חריצות עבודתו לטובת אחינו בית ישראל ה'
עליהם יחיו בכל עת, בתעצומת דעת, ומה גם בהנוגע
להחזקת התורה והיראה, וזריעתם על ליבות הטהורות,

ילדי בית יעקב. אמנם באשר לא אדע ברור, איי איפוא
נמצא כבוי, לא אוכל להרחיב את הדיבור בזה, ורק הנני
מושיט ידי בבקשת עזרה, בספרים בגדים אוכל וכסף בעד
כל תלמידי החדרים והתלמוד-תורה'ס בכל מרחבי מדינות
רוסיא, כן ירבנו.

והנני להודיעם ממצבם ותשוקת נפשם להתפלל
ולשפוך נפשם אל אל בשמים, וסידורי תפלה אין, חפצים
הם ללמוד וחומש לא ימצא, ובכן עזרה נחוצה.

תקותי תאמצני אשר בקרוב יתאשר מטעם הממשלה
ועד שלשת הרבנים בעיר מאסקבא, המשתדל לטובת
התלמידים הנ"ל. ועתה, השתדלו נא עשות למען תלמידי
חדרי ישראל תלמוד תורה'ס והישיבות במרחבי רוסיא.

ובגלל זאת תתברכו בברכת נותן התורה מנפש ועד
בשר.

מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, אנחנו כולנו
ת"ל בחייה"ש, ויעזור אלקים.

והי' ברכה ושלוי' כאו"י וידידו הדו"ש, מוקירו ומכבדו
ברגשי כבוד,

יוסף יצחק שניאורסאהן

במענה על מה ששואל בענין מלאכתו שרוצה לצאת מאומן
שהוא עובד אצלו, הנה אינו כותב הטעם מפני מה רוצה לשנות
מקום עבודתו, ואם יש היכולת בידו לעבוד לעצמו, אולי כדאי
הדבר ויתיעץ בזה עם הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ וכו' מוהר"ר
מיכאל שי', ויודיעני חות דעתו, ואז, בלי נדר, אכתוב לו עוד
הפעם.

בטח משתדל במרץ הראוי בחיפוש זיווג המתאים לפניו,
והשי"ת ינחנו בהצלחה.

י"ז כסלו תשי"א

להתגבר על היצר

עוד לפני לדתם של יעקב ועשו, מספרת לנו התורה, ו'יתרצו הבנים בקרבה' - רש"י מביא על כך את הפרוש של חכמינו זכרונם לברכה, שפשעברה רבקה ליד בית המדרש, רצה אחד האחים לצאת החוצה וללמוד תורה. וכשעברה ליד מקום של עבודה זרה, רצה האח השני לצאת ולעבד עבודה זרה.

א. עשו הוא הרי הבן של יצחק ורבקה הצדיקים, אז איך יכול להיות שהילד שלהם יהיה רשע?
 ב. ואיך יכול להיות שיצחק אהב דוקא את עשו ורצה לברך אותו?

מסביר הרבי, שאין אדם שנגזר עליו להיות רשע. גם עשו היה יכול לבחור לקיים מצוות ולהתנהג כמו שצריך.

אלא יש כאן שני סוגים של אנשים: יעקב הוא "איש תם", הוא נולד עם נטיה ורצון יותר גדולים לעשות מעשים טובים. אין לו כל כך פתויים להתנהג לא כראוי. בלשון הרמב"ם זה נקרא "ההקסיד המעלה" - אדם שהשליחות שלו בעולם היא להוסיף בעוד ועוד קדשה, ולא להלחם עם הרע.

לעצמת זאת, עשו הוא לא כזה תמים. יש לו יצר הרע גדול וחזק, שמושב אותו אפלו למקום של עבודה זרה. אך המשימה שלו היא לנצח את היצר הרע. בלשון הרמב"ם זה נקרא "הכובש את יצרו" - אדם שהשליחות והתפקיד שלו בעולם הם להלחם עם היצר הרע ולנצח אותו כל פעם מחדש.

בתנאי זה נקרא ה"בינוני" - מי שנלחם עם הרע, וה"צדיק" - מי שרק מוסיף בטוב ובקדשה ואין לו יצר הרע.

אולי יותר נחמד להוילד עם נשמה של "צדיק", אבל צריך לזכור שתמיד תמיד האדם יכול לנצח את היצר הרע שלו. השם מעניק לנו את הכוח לכך, ובמדה מסוימת, להשם יש יותר נחת רוח מהעבודה של מי שכן יש לו יצר הרע, ולמרות זאת הוא מצליח להתגבר עליו ולקיים מצוות.

לכן יצחק אהב את עשו, כי הוא חשב שעשו יצליח להתגבר ולנצח את היצר הרע שלו ואז השם מאוד ישמח ממצעו הטובים.

אם כן, יהודי צריך להיות "איש תם ישב אהלים" - ללמוד תורה בתמימות. זו ההתחלה והבסיס לעבודת השם של כל יהודי; יחד עם זאת יהודי צריך להיות גם "ידע ציד, איש שדה" - לצאת לשדה, לעולם הזה, ולעשות מהדברים שיש בעולם "מטעמים" לאבינו שבשמים. לקרב אנשים לתורה ולמצוות ולזכור את העולם, עד שהעולם יהיה כבר מוכן לקבלת פני משיח צדקנו.

(מעובד על פי לקוטי שיחות ח"כ עמ' 108 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת תולדות

אליו יהיה ויאמר אל-תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך: גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה כירלך ולזרעך אתן את-כל הארצת האל והקמתי את-השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך: והרביתי את-זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל-הארצת האל והתברכו בזרעך כל גויי הארץ: העקב אשר-שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתו:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויגדלו הנערים (כה, כז)

סטיא דאברהם גרים לון (זח"א קלה, ב) וקשה, כיצד מתאימה הנהגתו השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במעי אמו רצה לצאת לפתחי עבודה-זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם חנכו ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו הייתה עבודתו של עוד התחנף על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם, יצא לתרבות רעה (רש"י פסוק ל).

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 108)

שני וישב יצחק בגרר: וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פני-יהרגני אנשי המקום על-רבקה פייטובת מראה הוא: והיה כי ארכו-לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו: ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אף הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן-אמות עליה: ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את-אשתך והבאת עלינו אשם: ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש הנה ובאשתו

כה ואלה תולדת יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את-יצחק: והיה יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-תואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם-כן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יהוה: (ל"ח) ויאמר יהוה לה שני כתיב גיים קרי גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: ויצא הראשון אדמוני בלו באדרת שער ויקראו שמו עשו: ויאהר-בן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: (ישראל) ויגדלו הנערים והיה עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: ויאהב יצחק את-עשו כי-ציד בפיו ורבקה אהבת את-יעקב: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן-השדה והוא עיף: ויאמר עשו אלי-יעקב הלעיטני נא מן-האדם האדם הנה פי עיף אנכי על-פן קרא-שמו אדום: ויאמר יעקב מכרה כיום את-בכרתך לי: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה-זה לי בכרה: ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את-בכרתו ליעקב: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבו עשו את-הבכרה: פ בו והיה רעב בארץ מלכד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל-אבימלך מלך-פלשתים גררה: וירא

מים. למיד מוסר - מעקב, "ישב אהלים", שרמזו ללמוד התורה. ולאחר ההכנות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר ב'תורה אור', שגני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה עשרה (יהודה).

(רשימות, חוברת ט)

רביעי כג ויעל משם באר שבע: כו וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כִּי-אתך אנכי וברכתִיךָ והרביתִי את-זרעך בעבור אברהם עבדי: כה ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט-שם אהלו ויכרו-שם עבדי-יצחק באר: כז ואבימלך הלך אליו מגרר ואחות מרעהו ופיכל שר-צבאו: כח ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כט ויאמרו ראו ראינו כִּי-תיה יהוה | עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונברתה ברית עמך: לו אם-תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק-טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא הייתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענין זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחיות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי היה ה' עמך. . . תהי נא אלה בינותינו".

(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 129)

חמישי כ ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: לא וישכמו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: לב ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: לד ויקרא אתה שבעה עליבן שם-העיר באר

מות יומת: י ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויזרע יצחק (כו, יב)

וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג) המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בחרישה וריעה וקצירה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקותו בה'. והמדרש עונה, שיצחק לא זרע דגן אלא צדקה: מטרתו לא הייתה הדגן עצמו, אלא קיום מצוות צדקה.

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 74)

שלישי י ויגדל האיש ויגדל הלוך ויגדל עד כִּי-גדל מאד: יי ויהיו לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: יג וכל-הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: יד ויאמר אבימלך אל-יצחק לך מעמנו כִּי-עצמת ממונו מאד: יז ויגדל משם יצחק ויחן בנחל-גרר וישב שם: יח וישב יצחק ויחפר | את-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו: יט ויחפרו עבדי-יצחק בנחל וימצאו-שם באר מים חיים: כ ויריבו רעי גרר עם-רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: כא ויחפרו באר אחרת ויריבו גם-עליה ויקרא שמה שטנה: כב ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה לנו ופרנינו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויחפרו עבדי יצחק . . . באר מים חיים (כו, יט)

אימת ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הנחות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות

יַעֲקֹב אֶל־אֲבֹיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְכֹרֶךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בַעֲבוּר
תְּבַרְכֵנִי נַפְשֶׁךָ: ^ב וַיֹּאמֶר יַעֲחֹק אֶל־בְּנָו מִה־זֶה
מִתַּרְתָּ לְמִצָּא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִפְנָי: ^{כא} וַיֹּאמֶר יַעֲחֹק אֶל־יַעֲקֹב גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךָ
בְּנֵי הָאֲתָה זֶה בְּנֵי עָשׂוּ אִם־לֹא: ^{כב} וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב
אֶל־יַעֲחֹק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר תִּקַּל קוֹל יַעֲקֹב
וְהַיָּדַיִם יָדַי עָשׂוּ: ^{כג} וְלֹא הִפְרֹו כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־
עָשׂוּ אֲחִיו שְׁעָרַת וַיְבַרְכֵהוּ: ^{כד} וַיֹּאמֶר אֲתָה זֶה
בְּנֵי עָשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: ^{כה} וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁה לִי וְאָכְלָה
מִצִּיד בְּנֵי לְמַעַן תְּבַרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשְׁלוּ וַיֹּאכְל
וַיָּבֹא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתָּ: ^{כו} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַעֲחֹק אָבִיו
גִּשְׁה־נָּא וַשְׁקֵה־לִי בְּנֵי: ^{כז} וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֵלוּ וַיִּרַח
אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי
כַרְיִת שָׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

עֲלֵי קִלְלַתְךָ בְּנֵי (כו, יג)

לְכַאוֹרָה, אִיזוֹ נַחֲמָה הִיא זֹ, וְנִרְי כֹל בֶּן דּוֹאֵג וְחִרָד
לְשִׁלוֹם אִמוֹ, וּבִפְרָט בֶּן כְּמוֹ יַעֲקֹב. וַיִּשׁ לֹמֵר, שְׂרָבְקָה אִמְרָה
לְיַעֲקֹב שֶׁהִיא מוֹכֵנָה לְמִסִּירוֹת נַפְשׁ, לְהַעֲמִיד אֶת עֲצֻמָּה
בְּסַפְּנָה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת. וּדְרָבְרָה פָּעֵלוֹ גַם בְּיַעֲקֹב
תְּנוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת נַפְשׁ.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 56)

שִׁשִּׁי ^{כה} וַיִּתֵּן־לְךָ הָאֱלֹהִים מִפְּלֵ הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי
הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ: ^{כז} יַעֲבֹדוּךָ עַמּוּם
כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֲמִים הוּוֹה גְבוּר
לְאֲחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרָרֶיךָ אֲרוּר
וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ: ^כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בִּלְהַ יַעֲחֹק לְבָרְךָ
אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אִךָ יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי
יַעֲחֹק אָבִיו וְעָשׂוּ אֲחִיו כָּאֵל מִצִּידוֹ: ^{כא} וַיַּעֲשׂ
גַם־הוּא מִטְּעַמִּים וַיָּבֹא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם
אָבִי וַיֹּאכְל מִצִּיד בְּנָו בַּעֲבֹר תְּבַרְכֵנִי נַפְשֶׁךָ:
^{כב} וַיֹּאמֶר לוֹ יַעֲחֹק אָבִיו מִי־אֲתָה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְּנֶךָ
בְּכֹרֶךָ עָשׂוּ: ^{כג} וַיִּחַרְדַּד יַעֲחֹק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־

שָׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^ס וַיְהִי עָשׂוּ
בְּנֵי־אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־
בְּאָרִי הַחַתִּי וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־אֵילָן הַחַתִּי:
^ז וַתְּהִיֵּינ מֵרַת רוּחַ לְיַעֲחֹק וּלְרַבְקָה: ^ח
כֹּז * וַיְהִי פִי־זָקֵן יַעֲחֹק וַתִּכְהִיֵּן עֵינָיו מֵרֵאֵת
וַיִּקְרָא אֶת־עָשׂוּ | בְּנֵי הַגְּדָל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנֵי
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַגְּנִי: ^ב וַיֹּאמֶר הַגְּה־נָּא וְקָנִיתִי לֹא
יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: ^ג וְעַתָּה שֹׂא־נָא כֹּלֶיךָ תִּלְוֶיךָ
וְקִשְׁתְּךָ וְצֹא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי כְּתִיב צִידָה קִרִי צִיד:
וְעָשָׂה־לִי מִטְּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי
וְאָכְלָה בַּעֲבוּר תְּבַרְכֶךָ נַפְשִׁי כְּמִרְם אֲמוֹת:
^ה וְרַבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבַּר יַעֲחֹק אֶל־עָשׂוּ בְּנֵי וַיִּלְוֶיךָ
עָשׂוּ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהִבִּיא: ^ו וְרַבְקָה אִמְרָה
אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לֹאֲמֹר הַגְּה שָׁמְעַתִּי אֶת־אֲבִיךָ
מִדַּבַּר אֶל־עָשׂוּ אֲחִיךָ לֹאֲמֹר: ^ז הִבִּיאָה לִי צִיד
וְעָשָׂה־לִי מִטְּעַמִּים וְאָכְלָה וְאִבְרַכְכָה לִפְנֵי יְהוָה
לִפְנֵי מוֹתִי: ^ח וְעַתָּה בְּנֵי שָׁמַע בְּקוֹלִי לְאֲשֶׁר אָנֹכִי
מִצְוָה אֲתָךָ: ^ט לְךָ־נָא אֶל־הַצֹּאֵן וְקַח־לִי מִשֶּׁם
שְׁנֵי גְדִיִּי עֲזִים טֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אֲתֶם מִטְּעַמִּים
לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ: ^י וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל
בַּעֲבֹר אֲשֶׁר יְבַרְכֶךָ לִפְנֵי מוֹתִי: ^{יא} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־רַבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוּ אֲחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאֲנֹכִי
אִישׁ חֹלֵק: ^{יב} אוֹלֵי יִמְשִׁנִּי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו
כְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה:
^{יג} וְתֹאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְלַתְךָ בְּנֵי אִךָ שָׁמַע
בְּקוֹלִי וְלֶךָ קַח־לִי: ^{יד} וַיִּלְוֶיךָ וַיִּקַּח וַיָּבֹא לְאִמּוֹ וַתַּעֲשׂ
אִמּוֹ מִטְּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ אָבִיו: ^{טו} וַתִּקַּח רַבְקָה
אֶת־בְּגָדֵי עָשׂוּ בְּנָה הַגְּדָל הַחֲמוּדָת אֲשֶׁר אֲתָה
בְּבֵית וַתִּלְבַּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָה הַקָּטָן: ^{טז} וְאֵת עֶרְת
גְּדִיִּי הָעֲזִים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֻלְקַת
צְוֹאֲרָיו: ^{יז} וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטְּעַמִּים וְאֶת־הַלֶּחֶם
אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָה: ^{יח} וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו
וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַגְּנִי מִי אֲתָה בְּנֵי: ^{יט} וַיֹּאמֶר

מאד ויאמר מי־אפוא הוא הצד־צִיד ויבא לי
 ואכל מפל בטרם תבוא ואברכהו גם־ברוך
 יהיה: ^א כשמע עשו את־דברי אביו ויצעק
 צעקה גדלה ומרה עד־מאד ויאמר לאביו
 ברכני גם־אני אבי: ^ב ויאמר בא אחיד במרמה
 ויקח ברכתך: ^ג ויאמר הכי קרא שמו יעקב
 ויעקבנו זה פעמים את־בכרתי לקח והנה עתה
 לקח ברכתי ויאמר הלא־אצלת לי ברכה:
^ד ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך
 ואת־פל־אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש
 סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני: ^ה ויאמר
 עשו אל־אביו הברכה אחת הוא־לך אבי
 ברכני גם־אני אבי וישא עשו קלו ויבך: ^ו ויען
 יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ
 יהיה מושבך ומפל השמים מעל: ^ז ועל־חרבך
 תחיה ואת־אחיד תעבד והיה כאשר תרד
 ופרקת עלו מעל צוארך: ^ח וישטם עשו
 את־יעקב על־הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
 עשו בלבו ימי אכל אבי ואהרנה
 את־יעקב אחי: ^ט ויגד לרבקה את־דברי עשו
 בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן
 ותאמר אליו הנה עשו אחיד מתנתם לך
 להרגך: ^י ועתה בני שמע בקלי וקום ברח־לך
 אל־לבן אחי חרנה: ^{יא} וישבת עמו ימים
 אחדים עד אשר־תשוב חמת אחיד: ^{יב} עד־
 שוב אף־אחיד ממוך ושכח את אשר־עשית לו
 ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם־
 שניכם יום אחד: ^{יג} ותאמר רבקה אל־יצחק
 קצתי בתני מפני בנות חת אם־לקח יעקב אשה
 מבנות־חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים:
בח ^{יד} ויקרא יצחק אל־יעקב ויברך אותו
 ויצוהו ויאמר לו לא־תקח אשה מבנות כנען:
^{טו} קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך

וקח־לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:
 ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית
 לקהל עמים: ^{טז} ויתן־לך את־ברכת אברם לך
 ולזרעך אתך לרשתך את־ארץ מגיד אשר־
 נתן אלהים לאברהם:

~ נקודות משיחות קודש ~

וימת־לך האלקים (כו, כח)

ימת ויחזר וימת (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה
 וללא שום חסרון, ואם־כן מה חסר בנתינה הראשונה, עד
 שיש צורך לחזר ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה
 עצמה (שהיא משלמת), נותן הקב"ה לאדם גם את היכולת
 להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 80)

שביעי ^ה וישלח יצחק את־יעקב וילך פדנה ארם
 אל־לבן בן־בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב
 ועשו: ^ו וירא עשו כי־ברך יצחק את־יעקב
 ושלח אתו פדנה ארם לקחת־לו משם אשה
 בברכו אתו ויצו עליו לאמר לא־תקח אשה
 מבנות כנען: ^ז וישמע יעקב אל־אביו ואל־אמו
 וילך פדנה ארם: ^ח וירא עשו כי רעות בנות
 כנען בעיני יצחק אביו: ^ט וילך עשו אל־
 ישמעאל ויקח את־מחלת ^י בת־ישמעאל בן־
 אברהם אחות נביות על־נשיו לו לאשה:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בכניכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יזה שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמו עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן פל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירו בעלמא, ואמרו אמן: אמן

<p>מַחֲלַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבִרְהָם אֶחָת נְבוֹת עַל־נִשְׂוֵי לוֹ לְאִשָּׁה: ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן</p>	<p>מַפְטִיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה אָרֶם: ה וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כָּנָעַן בְּעֵינָיו וַיִּצְחַק אָבִיו: ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־</p>
---	---

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הִיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נִתְיֹבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א מִשָּׂא נְבוֹאָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל הַנְּשֹׁלַח בְּיַד תְּנַבְיָא מְלָאכִי שְׁתֵּיהּ חוֹתֵם תְּנַבְיָאִים, אַחַר חַי וְחַכְרָה שְׁנָבְאוּ בְּבֵית שְׁנֵי: ב אֶהְבֵּתִי אֶחְכֵּם אֶמַר יְהוָה וְאֶמְרַתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּפִמָּה אֶהְבַּתְנּוּ וְהַשִּׁיב לָכֵם הַלּוֹא־אֵח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אַחִים הָיוּ בְּנֵי יִצְחָק אוֹתְכִי נְאֻם־יְהוָה וְאַהֲבֵתִי לְיַעֲקֹב וּבַחֲרֵתִי בְּעַקֵּב וּבְנִרְעוּ אַחֲרָיו אֶחָד־עַלְפֵי שְׁהֵם

שי למורא

(א) מִשָּׂא, נְבוֹאָה. מְלָאכִי, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל תְּנַבְיָא. וְאֶמְרוּ הוּ"ל ש"מִלְאכִי" הוּא עֲנֵרָא תְּסַפֵּר. (ג) לְתַנּוֹת מְדַבֵּר, מְעוֹן לְתַנּוּם

הפטרה לפרשת תולדות לקריאה בציבור
ולשמו"ת במלאכי פרק א"ב

א א מִשָּׂא דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: ב אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אֶמַר יְהוָה וְאֶמְרַתֶּם בְּפִמָּה אֶהְבַּתְנּוּ הַלּוֹא־אֵח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה

וְאַהֲבֵתִי לְיַעֲקֹב: ג וְאַתֵּי־עֵשָׂו שְׁנֵאֲתִי וְאַשִּׁים אֶת־הָרִיו שְׁמִמָּה וְאַתֵּי־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת

עטרת מרים

ישראל ואת־נחלתו לתנות מדבר מעון תנים: ד פֿי־תאמר אָדום שָׁהָא
לא בא מאת ה' רק רשעו רשים היינו מצד הטבע או הפגל ונשוב ונבנה
חרבות קשיגלה מולנו משפלותו, משיב להם הנביא פה אמר יהוה
צבאות המה יבנו ואני אהרום אם יבנו אני אהרום וקראו להם

וקראו כל העולם לארצם גבול
רשעה כי ברשעת יושביה היא חרבה
לעולם, ויסיפו והעם אשר־זעם
יהוה עד־עולם הוא אדום:
ה ועיניכם תראינה בחרבנה
ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל
לגבול ישראל בזמן תגאולה
העתידה תתנו שבה גודלה שאתם
בגבולכם יושבים וגבולם חרב: וכן
יכבד יש עליו לכבד אב ועבד
אדניו ואתם קרויו גנים ועבדים,
ועתה ואס־אב אני איה כבודי
ואם־אדונים אָנוֹ איה מוראי
אמר | יהוה צבאות לכם אתם
הפקהנים בוזי הבוים את שמי
ואמרתם ידעתי שתאמרו לי במה
בוינו את־שמוך: ז מגישים על־
מוזבחי לחם מגאל ואמרתם ואם
תאמרו במה גאלגוד את להם
מוזבחי, אני משיב לכם כי באת
גאלתם אותי באמרתכם שלחן
יהוה הוא המזבח ששפדרים עליו
הקרנו לזבוח נבזה הוא כי נזק
עליו תדם ונקטר עליו החלב שנפשו
של אדם קצה בהם: ח וכי־תגשון
שה עור לזבח אין רע בעיניכם,
הואיל ומזבח הוא מזה בעיניכם וכי
תגישו שה פסח וחלה אין רע
בעיניכם, הקריבהו נא לפחתך
למושל שלך הירצף באותה המנהג
והאחד או הישא פניך לעשות
בקשתך אמר יהוה צבאות:
ט ועתה אתם הפהנים חלונא
העתיור בעדנו פני־אל ויחננו אם
יחונן אותנו בעבור תפלתכם, כי
מידכם היתה זאת הרעה, הלא

שי למורא

ומנות החיים במדבר. ד) רשעו, נתינו רשים ודלים, על ידי ובכודנצר
שהגלה גם אותם מארצם. ונשוב ונבנה, ועכשיו שהעשרנו נשוב ונבנה
את החרבות. ו) כן יכבד אב, יש עליו לכבד אב, וכן עבד אדניו.
ואתם קרויים גנים ועבדים, ואם אב אני לכם, איה כבודי. ז) להם
מגאל, קרנו מתעב. במה
גאלגוד, במה תעבנו את קרנך.
שלחן ה', המזבח. נבזה הוא,
כי וזקום עליו דם, ומקטירים עליו
החלב, ונפשו של אדם קצה בהם.
ואינם שמים לכם למה צוה ה'
להקריב דם וחלבים. ח) אין רע,
אין תדבר מזה רע בעיניכם.
לפחתך, הפחה, השר ומשלים
שלך. הירצף, לאהב אותך בלב.
הישא פניך, לעשות בקשתך.
ט) חלונא נא וגו', אתם הפהנים,
העושים ככה, איך יעלה בלבכם
להיות שלוחי ישראל לבקש עליהם
רחמים. מידכם היתה זאת, הרי
מידכם היתה הרעה הזאת. הישא
מכם פנים, לשמע תפלתכם ולחון
את שולחיהם. י) מי גם בכם
ויסגר דלתים, הלאוי וקום איש
טוב בכם, שיסגר דלתי מקדשי ולא
יבא שם קרנו מתעב פנה. וְלֹא
תאירו מוזבחי חנם, ולא תבעירו
אש על מוזבחי חנם, שאיני מתרצה
בו. יא) גדול שמו בגוים, כי
אפ־על־פי שעובדים לזבא השמים,
מודים כי שאני הספה הראשונה,
אלא שעובדים אותם לפי דעתם
ופעוהם שיהיו אמצעים ביני ובינם.
ובכל מקום מקטר מגש
לשמי, אם הייתי מצוה אותם כמו

מדבר: ד פֿי־תאמר אָדום רשעו
ונשוב ונבנה חרבות פה אמר יהוה
צבאות המה יבנו ואני אהרום וקראו
להם גבול רשעה והעם אשר־זעם
יהוה עד־עולם: ה ועיניכם תראינה
ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול
ישראל: ו כן יכבד אב ועבד אדניו
ואם־אב אני איה כבודי ואם־אדונים
אָנוֹ איה מוראי אמר | יהוה צבאות
לכם הפהנים בוזי שמי ואמרתם במה
בוינו את־שמוך: ז מגישים על־מוזבחי
לחם מגאל ואמרתם במה גאלגוד
באמרתם שלחן יהוה נבזה הוא:
ח וכי־תגשון עור לזבח אין רע וכי
תגישו פסח וחלה אין רע הקריבהו
נא לפחתך הירצף או הישא פניך
אמר יהוה צבאות: ט ועתה חלונא
פני־אל ויחננו מידכם היתה זאת
הישא מכם פנים אמר יהוה צבאות: י מי גם־בכם
דלתים ולא־תאירו מוזבחי חנם אין־לי חפץ בכם אמר יהוה
צבאות ומנחה לא־ארצה מידכם: יא פי ממזרח־שמש ועד־

המזרח השמשלחת באה היא בעבודכם הישא מכם פנים וכי תחמתכם ישא לנו פנים, הלא אין קטנור נעשה סגור אמר יהוה צבאות: ימי גם־בכם
ויסגר דלתים הלאוי וקום איש טוב בכם שיסגר דלתי מקדשי לכלתי הביא שם קרנו מתועבה הזאת. וְלֹא־תאירו מוזבחי חנם באשים שאיני מתרצה
בהם, שתיי אין־לי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא־ארצה לא אקבל מידכם פרצון, וכאומר: ולמה אסרן תבעירו אש על מוזבחי בתכם:
יא ולמה אתם מחללים שמי, והלא פי ממזרח־שמש ועד־מבואו גדול שמו בגוים אלו תלמידיו חכמים העוסקים בהלכות עבודה ובכל־מקום

שצויתי אתכם, היו מקטרים ומגוישים לשמי מנחה מהורה. יב) וניבו נבזה אכלו, וניב שפתיו של הכהן הוא "נבזה אכלו". כלומר, לחם המזבח ואכלו, שהוא החלב והדם, מגאל (נבזה הוא. יג) מתלללה, בהמת פחוששה. והפתחם אותו, ותעשו מפה נפש למזבח. יד) נוכל, מתנבל במרמה,

שאתם מתללים לפני ואף בגולה מקטר מגש לשמי ומנחה מהורה הוא לי כ"על דכם גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות אכל: יב ואתם מתללים אותו באמרכם במה שאתם אומרים שלחן אדני והוא המזבח מגאל הוא וניבו אמרו המזבח השגור בפיכם לדבר בו הוא לומר

לומר שאין בידו יותר מבהר. זכר, איל תמים והגון לקרבו עולה. משחת, בעל מום. ב) לתת כבוד לשמי, שלא לקבל קרבן בעל מום. המארה, מלשון אררה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לקרד לכם, הדגן והתירוש והיצהר. וגם ארותיה, וגם הקללה הנמצאת עכשיו, איננה במקרה, אלא אני ארותיה. ג) גער לכם את הורע, שלא תצמח וזריתי פרש על פניכם, אפור את הבל של הבהמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שקר על הביאים קרננות פאלו, ועוד יהיו לכם להעה ולבשת. פרש חגיכם, וכל הבהמות שאתם מביאים בחגיכם. ונשא אתכם אליו, העון הזה שבדכם ושא אתכם אל הבנין הזה. ד) וידעתם, ודעו לכם. את המצוה הזאת, להיות נזירים בכבודי. להיות בריתי את לוי, שמשמרו את הברית שברתי לאהרן ופינחם שהיו משבט לוי. ה) בריתי היתה אתו, הברית שברתי עם שבט לוי. החיים והשלום, שנאמר לפינחם "הנינו נתן לו את בריתי שלום" (במדבר כה"ב). והיתה לו ולרעו אחריו" הרי שיהא ידעו בחיים. ואתם לו

מבואו גדול שמי ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה מהורה כי גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יב ואתם מתללים אותו באמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו: יג ואתם הגה מתללה והפתחם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה והבאתם את המנחה הארצה וכי אקבלה ברוצח מידכם אמר יהוה: יד וארור נוכל המערים לומר שאין בידו יותר מבהר להקברה מפה שהביא ויש בעדרו זכר מבהר וטוב הראוי לעולה ונדר והוא מעיר וזבח לה וזבח משחת שה נשחת וכחש לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ומתראוי אבינו להקריב לפני מן המובהר ושמי נורא בגוים הריאים מלפני: א ועתה אליכם הפתנים אני מצוה המצוה הזאת הבהנים שלא תקריבו אלה על מזבחי: ב אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד לשמי לכל לחלו בקרבן שאין ראוי לי אמר יהוה צבאות ושלחתי ככם בפניהם ובעם את המארה מחסור והפסד וארותי אהפך לקללה את ברכותיכם את הברכה שברכתי אתכם אחר בנן הבית וגם המארה המשמשת עתה איננה במקרה, כי אני ארותיה מלשון אררה וקללה כי אינכם שמים על לב להזהר בכבודי: ג הנני גער לכם את הורע אגער פרע שלא יצמח וזריתי אפור פרש וכל על פניכם פרש חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבדכם ושא אתכם אליו אל הבנין הזה: ד וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות נזירים בכבודי לפי שארצה שתתקמו בבריתי את עם שבט לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי ו היתה אתו החיים והשלום ואתם לו מורא וייראני ומפני שמי נחת הוא:

לומר שאין בידו יותר מבהר. זכר, איל תמים והגון לקרבו עולה. משחת, בעל מום. ב) לתת כבוד לשמי, שלא לקבל קרבן בעל מום. המארה, מלשון אררה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לקרד לכם, הדגן והתירוש והיצהר. וגם ארותיה, וגם הקללה הנמצאת עכשיו, איננה במקרה, אלא אני ארותיה. ג) גער לכם את הורע, שלא תצמח וזריתי פרש על פניכם, אפור את הבל של הבהמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שקר על הביאים קרננות פאלו, ועוד יהיו לכם להעה ולבשת. פרש חגיכם, וכל הבהמות שאתם מביאים בחגיכם. ונשא אתכם אליו, העון הזה שבדכם ושא אתכם אל הבנין הזה: ד וידעתם, ודעו לכם. את המצוה הזאת, להיות בריתי את לוי, שמשמרו את הברית שברתי לאהרן ופינחם שהיו משבט לוי. ה) בריתי היתה אתו, הברית שברתי עם שבט לוי. החיים והשלום, שנאמר לפינחם "הנינו נתן לו את בריתי שלום" (במדבר כה"ב). והיתה לו ולרעו אחריו" הרי שיהא ידעו בחיים. ואתם לו מורא וייראני ומפני שמי נחת הוא:

עטרת מרים

וְאַתְּנִם לֹא אֵת אֱלֹהֵי בַעבוֹר הַמּוֹרָא שֶׁהָיָה בְלִבְךָ וַיִּירָאֲנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִתְּתָה הוּא הָיָה מִתְּרַא וְנִרְעָד: ו אַחֲרָי וְאַלְעוֹר וּפִינָחִם הַכְּהֵנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ שְׁלֵא הָיָה אֶחָד בְּפִה וְאֶחָד בְּלִב, וְהוּ וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם עִם יִשְׂרָאֵל וּבְמִישׁוֹר לַעֲשׂוֹת מִצְוֹתֵי הַלְקָד אֹתִי וְרַבִּים כָּל שִׁבְט לִוי הַשֵּׁבִיב מִעֵזֶן בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֵל (שְׁמוֹת ל"ב):
 ז כָּל זֶה רָאִי לְכָל כֵּהֵן כִּי־שִׁפְתָי כֵּהֵן רָאִים שֶׁל־מְרוֹדְעֵת וְהִרְאִי הוּא שְׁכָל כְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱד יִהְיֶה־צָבָאוֹת הוּא שְׁלֹחוֹ שֶׁל מְקוֹם לְהוֹרוֹתֵם הַרְדָּף הַלֶּשֶׁר, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹאִי אָמַר וְגו' יוֹרוֹ מִשְׁפָּטִיד לְעַקֵּב (דְּבָרִים ל):

שי למורא

מוֹרָא וַיִּירָאֲנִי, אֵת אֱלֹהֵי נִתְּתִי לוֹ בַעבוֹר הַמּוֹרָא שֶׁהָיָה בְלִבּוֹ, וְהָיָה יוֹרָא מִפְּנֵי. נִתְּתָה הוּא, הוּא מִתְּרַא. נִתְּתָה, מִלְּשׁוֹן "וַיְהִי חִתָּת" (בְּרֵאשִׁית ל"ה).
 (ו) תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ, שִׁבְט לִוי הָיָה מְלַמֵּד אֵת הָעָם תּוֹרָה, וְלֹא נִתְּתָה מִדְּרָךְ הָאֱמֶת. בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלְקָד אֹתִי, בַעבוֹר מִצְוֹתֵי הָיָה רִדְף לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין הַכְּהֵנוֹת, וְלִהְדָּרִיכֵם בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה. (ז) כִּי מִלֶּאֱד ה' וְגו', כִּי הוּא שְׁלֹחוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה לְהוֹרוֹתֵם הַרְדָּף הַיְשָׁרָה. וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹאִי אָמַר... יוֹרוֹ מִשְׁפָּטִיד לְעַקֵּב וְתוֹרַתֵךְ לְיִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים ל"ג. ט').

ו תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה
 לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר
 הַלְקָד אֹתִי וְרַבִּים הַשֵּׁבִיב מִעֵזֶן: ז כִּי־
 שִׁפְתָי כֵּהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱד
 יִהְיֶה־צָבָאוֹת הוּא:

שִׁפְתָי כֵּהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱד יִהְיֶה־צָבָאוֹת הוּא:

לאחר שמסיים ההפטרטה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֵת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: ^א וַיִּפְגַּע
 בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי
 הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֹאשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:
 בַּיַּחֲלֹם וַהֲנֵה סֵלֶם מֵצַב אֲרֻצָּה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ
 הַשְּׁמַיְמָה וַהֲנֵה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ:
 (לוי) ג וַהֲנֵה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹרָהֶם אֲבִיד וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה
 שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתַנְנָה וְלִזְרַעְךָ: ^ד וְהָיָה זְרַעְךָ
 כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה
 וְנִבְרָכוּ כָךְ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:
 וַהֲנֵה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתֶיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ
 וְהִשְׁבַּתֶיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד
 אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: ^ה וַיִּיקָץ

יַעֲקֹב מִשָּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה
 וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: ^ו וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נֹּרָא
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים זֶה שְׁעַר
 הַשָּׁמַיִם: (ישראל) ז וַיִּשְׁכֶּם יַעֲקֹב בְּבִקְרָ וַיִּקַּח אֶת־
 הָאֲבָן אֲשֶׁר־שָׂם מְרֹאשֹׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֵּה
 וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: ^ח וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם
 הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לְזוֹ שֵׁם־הָעֵיר לְרֹאשְׁנָה:
 וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יְהִי אֱלֹהִים עִמָּדִי
 וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי
 לֶחֶם לֵאכֹל וּבְגָד לִלְבָּשׁ: ^ט וְשָׁבַתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־
 בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: ^י וְהָאֲבָן הַזֹּאת
 אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהִי בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר
 תֵּתֵן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו מודיע בקשת... להתברך בבנים זכרים חו"ק:

הנה מהנכון שיוסיף הנ"ל אומץ באהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת השם יתברך, וכידוע בספרי הקבלה והחסידות, אשר הולדת אהבה ברוחניות ה"ה סגולה להולדת בן בגשמיות, ובמילא מובן אשר קיום וחיזוק האהבה ברוחניות, והוא ע"י התבוננות בגדולתו ית' כלשון הרמב"ם (הלי' יסוה"ת רפ"ב) ה"ז ממשיד חיים ארוכים לאורך ימים ושנים טובות לבנים זכרים בגשמיות,

ולכן בלי נדר עד אחר שתלד זוגתו תחיי' בן זכר יתן בכל יום מימות החול קודם תפלת שחרית פרנץ או שנים לצדקה, ומהנכון שתהיי' צדקה הקשורה באכילה ושתי' של תלמידים עניים, וכשילד לו בן זכר יתן לו שם ע"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקלעה"ה נבגי"מ זי"ע יסו"ע, שהוא יוסף יצחק, והשתיית יזכה את כתר' לבשר בשו"ט בכל הנ"ל...

בברכת הצלחה בענינים הכלליים ובעניניו הפרטיים.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות - בערים שונות בעולם

ריד

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:18	16:20	17:07	17:09	16:39	16:42	11:57	11:56	9:43	9:40	8:49	8:45	8:13	8:10	6:14	6:09	באר שבע (ח)
17:15	16:06	17:04	17:06	16:39	16:41	11:56	11:55	9:43	9:40	8:49	8:46	8:13	8:10	6:17	6:11	חיפה (ח)
17:15	16:02	17:05	17:07	16:42	16:44	11:55	11:54	9:41	9:39	8:47	8:44	8:12	8:09	6:14	6:08	ירושלים (ח)
17:17	16:16	17:06	17:08	16:38	16:40	11:57	11:56	9:43	9:41	8:49	8:46	8:14	8:11	6:16	6:11	תל אביב (ח)
17:00	15:52	16:46	16:51	16:09	16:15	12:11	12:09	10:11	10:07	9:24	9:19	8:37	8:33	7:12	7:03	אוסטריה, וינה (ח)
21:02	19:58	20:49	20:42	20:19	20:12	13:42	13:40	10:43	10:43	9:29	9:30	8:44	8:47	5:56	5:59	אוסטריה, מלמור (ק)
17:06	16:00	16:53	16:58	16:17	16:23	12:13	12:12	10:12	10:08	9:24	9:19	8:39	8:34	7:09	7:00	אוקראינה, אודסה (ח)
16:45	15:36	16:31	16:36	15:53	15:59	11:56	11:55	9:57	9:53	9:10	9:05	8:23	8:18	6:58	6:49	אוקראינה, דניפופטרובסק (ח)
17:06	15:55	16:51	16:57	16:12	16:19	12:22	12:20	10:24	10:20	9:39	9:33	8:49	8:45	7:30	7:21	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:58	15:47	16:43	16:49	16:04	16:11	12:14	12:13	10:17	10:13	9:32	9:26	8:42	8:37	7:24	7:14	אוקראינה, קייב (ח)
18:10	17:14	18:00	18:01	17:34	17:35	12:39	12:37	10:20	10:18	9:24	9:21	8:51	8:48	6:43	6:39	ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)
17:35	16:30	17:22	17:26	16:49	16:54	12:39	12:38	10:37	10:33	9:48	9:44	9:04	9:00	7:32	7:24	אסליה, מילאנו (ח)
18:37	17:46	18:28	18:26	18:04	18:03	12:31	12:29	9:59	9:58	8:56	8:55	8:26	8:25	5:56	5:55	אקוודור, קיטו (ח)
20:26	19:25	20:14	20:08	19:45	19:39	13:15	13:13	10:19	10:19	9:06	9:07	8:25	8:26	5:37	5:40	ארגנטינה, בונאס איירס (ח)
21:40	20:33	21:26	21:19	20:52	20:45	14:08	14:06	11:05	11:06	9:50	9:51	9:01	9:04	6:11	6:16	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:30	16:29	17:18	17:21	16:47	16:51	12:23	12:21	10:14	10:11	9:23	9:19	8:44	8:40	6:58	6:51	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:17	16:15	17:05	17:08	16:33	16:37	12:12	12:11	10:05	10:02	9:14	9:10	8:34	8:30	6:51	6:44	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:17	16:16	17:05	17:09	16:33	16:37	12:12	12:11	10:05	10:02	9:15	9:11	8:34	8:31	6:52	6:45	ארה"ב, גרסי סטי (ח)
17:50	16:47	17:37	17:41	17:05	17:09	12:48	12:47	10:43	10:39	9:53	9:49	9:11	9:07	7:32	7:25	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:01	17:05	17:50	17:52	17:24	17:26	12:38	12:36	10:22	10:20	9:28	9:25	8:53	8:50	6:52	6:47	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:25	16:27	17:14	17:16	16:45	16:48	12:08	12:07	9:56	9:53	9:03	8:59	8:26	8:23	6:31	6:26	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:06	17:12	17:56	17:57	17:30	17:32	12:37	12:36	10:19	10:17	9:24	9:21	8:50	8:47	6:44	6:40	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:11	16:10	16:59	17:03	16:27	16:31	12:08	12:07	10:01	9:58	9:11	9:07	8:30	8:26	6:49	6:41	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:18	16:15	17:05	17:09	16:33	16:37	12:15	12:14	10:09	10:06	9:19	9:15	8:38	8:34	6:57	6:50	ארה"ב, ניו יורק, ניו יורק (ח)
17:41	16:40	17:29	17:33	16:57	17:01	12:36	12:35	10:29	10:26	9:38	9:34	8:58	8:54	7:15	7:08	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:09	16:07	16:57	17:01	16:24	16:29	12:07	12:05	10:01	9:57	9:11	9:06	8:29	8:26	6:49	6:42	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:23	18:29	19:13	19:09	18:48	18:45	12:51	12:50	10:09	10:08	9:02	9:02	8:30	8:30	5:50	5:50	בלגיה, לה-פס (ח)
17:40	16:28	17:25	17:32	16:45	16:52	12:58	12:57	11:03	10:58	10:18	10:12	9:27	9:22	8:11	8:01	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:42	16:30	17:27	17:33	16:47	16:54	12:59	12:57	11:02	10:58	10:17	10:12	9:27	9:22	8:10	8:00	בלגיה, בריסל (ח)
19:11	18:15	19:00	18:56	18:39	18:35	12:26	12:25	9:39	9:39	8:30	8:30	7:55	7:56	5:12	5:13	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:57	18:02	18:47	18:43	18:21	18:17	12:14	12:13	9:28	9:27	8:19	8:19	7:44	7:45	5:01	5:03	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:58	15:48	16:43	16:49	16:04	16:11	12:17	12:15	10:21	10:17	9:36	9:31	8:45	8:41	7:30	7:20	בריטניה, לונדון (ח)
17:01	15:48	16:45	16:52	16:02	16:10	12:25	12:24	10:32	10:28	9:49	9:43	8:55	8:50	7:47	7:37	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:01	15:47	16:46	16:52	16:06	16:13	12:23	12:21	10:29	10:24	9:45	9:39	8:52	8:47	7:41	7:30	גרמניה, ברלין (ח)
17:26	16:16	17:12	17:18	16:33	16:39	12:42	12:40	10:44	10:40	9:59	9:53	9:09	9:05	7:50	7:40	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:18	18:21	19:07	19:02	18:47	18:42	12:27	12:26	9:38	9:38	8:29	8:29	7:52	7:53	5:08	5:09	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:41	18:24	18:25	17:59	18:00	12:55	12:53	10:33	10:31	9:35	9:33	9:03	9:01	6:50	6:46	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:38	18:21	18:21	17:56	17:57	12:51	12:49	10:29	10:27	9:31	9:28	8:59	8:57	6:45	6:42	הודו, פנה (ח)
16:51	15:43	16:37	16:42	16:00	16:06	12:00	11:58	9:59	9:56	9:12	9:07	8:26	8:22	6:59	6:50	הונגריה, בודפשט (ח)
17:21	16:19	17:09	17:12	16:37	16:41	12:17	12:15	10:10	10:06	9:19	9:15	8:38	8:35	6:56	6:49	טורקיה, איסטנבול (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
			סוף זמן תפילה		סוף										
			א	ש	א	ש									א
יוון, אתונה (ח)	7:07	7:13	8:58	9:01	9:36	9:40	10:32	10:29	10:32	12:40	12:41	17:09	17:13	17:39	17:51
מולדובה, קשינב (ח)	7:10	7:18	8:42	8:47	9:27	9:32	10:16	10:20	10:16	12:19	12:21	16:23	16:29	16:59	17:13
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:45	6:48	8:59	9:01	9:31	9:33	10:29	10:31	10:29	12:51	12:52	17:57	17:57	18:21	18:30
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	4:48	4:43	7:35	7:31	8:29	8:27	9:46	9:45	9:46	12:51	12:53	19:41	19:49	20:18	20:43
נפאל, קטמנדו (ח)	6:25	6:30	8:31	8:34	9:05	9:08	10:01	10:03	10:01	12:18	12:20	17:11	17:09	17:38	17:46
סן, בייג'ין (ח)	7:00	7:07	8:48	8:52	9:27	9:32	10:19	10:22	10:19	12:29	12:30	16:57	16:53	17:28	17:37
סנגפור, סנגפור (ח)	6:48	6:49	8:49	9:16	9:17	9:48	10:49	10:50	10:49	13:19	13:21	18:51	18:52	19:14	19:25
פולין, ורשא (ח)	6:59	7:09	8:17	8:21	9:08	9:13	9:58	9:53	9:53	11:51	11:52	15:42	15:35	16:23	16:31
פרו, לימה (ח)	5:33	5:33	8:10	8:10	8:10	8:42	9:47	9:46	9:46	12:25	12:26	18:14	18:16	18:38	18:50
צרפת, ליאן (ח)	7:42	7:50	9:18	9:22	10:02	10:06	10:54	10:51	10:51	12:55	12:57	17:08	17:03	17:43	17:52
צרפת, פריז (ח)	8:02	8:11	9:29	9:34	10:16	10:22	11:08	11:04	11:04	13:05	13:07	17:11	17:04	17:46	17:55
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:46	8:11	8:12	8:41	8:42	9:44	9:42	9:42	12:11	12:13	17:38	17:39	18:02	18:12
קנדה, טורונטו (ח)	7:13	7:21	8:53	8:57	9:36	9:40	10:29	10:26	10:26	12:32	12:34	16:54	16:49	17:24	17:33
קנדה, מונטריאול (ח)	6:55	7:03	8:31	8:35	9:15	9:20	10:08	10:04	10:04	12:09	12:10	16:24	16:19	16:57	17:05
קפריסין, לרנקה (ח)	6:21	6:27	8:17	8:20	8:53	8:57	9:50	9:47	9:47	12:00	12:02	16:39	16:36	17:08	17:17
רוסיה, לובאוויטש (ח)	8:30	8:41	9:38	9:44	10:33	10:40	11:22	11:17	11:17	13:11	13:12	16:52	16:43	17:35	17:44
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:07	8:19	9:12	9:18	10:09	10:15	10:57	10:52	10:52	12:44	12:46	16:25	16:16	17:06	17:15
רוסיה, פטרבורג (ח)	8:59	9:14	9:44	9:50	10:49	10:57	11:34	11:28	11:28	13:13	13:15	16:27	16:15	17:19	17:29
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:27	7:35	8:59	9:03	9:44	9:49	10:36	10:33	10:33	12:36	12:37	16:45	16:39	17:20	17:29
שווייץ, ציריך (ח)	7:32	7:41	9:04	9:08	9:49	9:54	10:41	10:38	10:38	12:41	12:42	16:54	16:48	17:25	17:33
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:18	6:21	8:38	8:40	9:09	9:11	10:10	10:08	10:08	12:33	12:34	17:47	17:47	18:11	18:21

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חזן לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתולכינו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו להזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל ספייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחי

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשחה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

